

égi
Magyar
Költők
Tára

RÉGI MAGYAR
KÖLTŐK TÁRA
XVII. század

8. kötet

BETHLEN GÁBOR
KORÁNAK KÖLTÉSZETE

Sajtó alá rendezte
*Komlowszki Tibor és
Stoll Béla*

A kötet úgyszólván ismeretlen, eddig sehol sem közölt anyagot mutat be a magyar késő reneszánsz költészet érdekes korszakából. Törzsanyagát a Bethlen Gábor politikai, vallási és kulturális törekvéseit tükröző énekek alkotják. Külön megemlíjtjük Prágai András életművét, amely éppen a közéleti költészet szempontjából jelentős: az itt először közreadott *Sebes agynak késő sisak* irodalmunkban az európai kitekintésű politikai költészet első nagyszabású terméke. Az anyag többi része is sok érdekességet kínál: figyelemre méltó például a szerelmi tárgyú széphistóriák két kései darabja. A jegyzetek nemcsak a közölt versek magyarázatára és szerzőik életrajzára térnek ki, hanem sok — a korszak megértéséhez szükséges — latin verset és irodalmi igényű magyar prózát is tartalmaznak.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD

8.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA XVII. SZÁZAD

8.

SZERKESZTI:
STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZE
2. PÉCSÉLI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI
3. SZERELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÖLTÉSZE
5. SZOMBATOS ÉNEKEK
6. SZENCI MOLNÁR ALBERT KÖLTŐI MŰVEI
7. KATOLIKUS EGYHÁZI ÉNEKEK

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

8.

BETHLEN GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZETE

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:
KOMLOVSZKI TIBOR ÉS STOLL BÉLA

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

1976

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

ISBN 963 05 0796 X

© *Akadémiai Kiadó, Budapest 1976*

Printed in Hungary

ELŐSZÓ

A jelen kötet sorozatunk 1. kötetének közvetlen folytatása. Az eddig megjelent hét kötetben a XVII. század versanyagát többféle elrendezésben tettük közzé. Azok a szövegek, melyeknek időrendje nehezen meghatározható, tematikai összetartozásuk alapján kerültek közlésre, mint a szerelmi versek és a különböző vallásfelekezetek egyházi énekei. (3–5. és 7. kötet.) Külön kötetekbe csoportosítottuk a nagyobb életművel rendelkező szerzők verseit. (2. és 6. kötet.) Végül azok a szövegek, amelyek többé-kevésbé a kor történeti eseményeihez kapcsolódnak, keltezhetőek, illetőleg a tematikus kötetekbe nem voltak beoszthatók, kronológiai rendben jelennek meg. Az 1. kötetben 1613-ig, Báthori Gábor fejedelemsége végéig jutottunk el; a jelen kötet ezt folytatva Bethlen Gábor fejedelemségének idejét öleli fel. A sorozat ilyen elrendezéséből természetesen következik, hogy a jelen kötet nem tartalmazza azt a teljes énektermést, amely Bethlen Gábor művelődéspolitikája hatására keletkezett, hiszen ehhez az énekterméshez Rimay és Szenci Molnár késői, Péchi Simon és mások egész költői munkássága, vagy Thordai János és Szentmártoni Bodó több éneke közvetve vagy közvetlenül hozzátartozik. Másrészt kötetünkben aránylag kevesebb az erdélyi politikai eseményekhez közvetlenül kapcsolódó énekszöveg, mint az 1. kötetben. A kötet címe mégis indokolt, mert a Bethlen Gábor személyével s az ő és legtágabb köre politikai, vallási, kulturális törekvéseivel összefüggésben keletkezett énekek a kötet gerincét alkotják, s Bethlen tevékenysége még a Nyugat-Magyarországon élt versszerzők életére s közvetve irodalmi működésére is befolyással volt.

A jelen kötet szerkezete nagyjából megegyezik az 1. kötetével. A kötet egy olyan szerzővel, Prágai Andrással kezdődik, akinek életműve éppen a közeleti költészet szempontjából jelentős: az egészében először itt közölt *Sebes agynak késő sisak* irodalmunkban az európai kitekintésű politikai költészet első nagyszabású terméke. A Prágairól szóló jegyzetekben, jelentőségének megfelelően, viszonylagos teljességre törekedtünk. A többi szerző esetében ez a gyakorlat nem látszott célszerűnek, bár némelyiküktől három vagy annál több vers is fennmaradt. Versszerző tevékenységük ugyanis egyéb

munkásságuk mellett periférikus, alkalmi jellegű, legtöbbjükéről viszont annyi minden összegyűjthető lenne, hogy a jegyzetek kisebb monográfiává duzzadnának. Ezért hasznosnak láttuk e 16 versszerzőt egy fejezetbe összevonni, s a rájuk vonatkozó jegyzeteket alaposan lerövidíteni, úgy, amint erről a fejezet élén beszámolunk. Ezután kerülnek sorra az 1614—1630 közötti évek datált versei, majd a nyomtatott vagy kéziratos gyűjtemények keltezetlen darabjai, végül pedig a kalendáriumi versek.

A kötet 1—18., 72., 79., 80., 85., 89., 90., 92—94., 96., 97., 99—103., 108., 109., 116. és 119—122. sz. verseit Komlovszki Tibor, a többit Stoll Béla rendezte sajtó alá. A 27., 28., 30. és 58. sz. versek szövegeinek gondozása és jegyzeteinek összeállítása során felhasználtuk Varga Imrének — eredetileg a sorozat későbbi kötetei számára előkészített — jegyzeteit, s az ő másolata alapján adjuk a 74. és a 107. sz. vers szövegét.

Itt is köszönetet mondunk Keserű Bálintnak; gondos lektori jelentésének számos észrevételét tudtuk hasznosítani.

PRÁGAI ANDRÁS

1.

1. Por fövényen epült, nedvességtől örült Iesuitaknak hiti,
El olvad mint az hó, nem leszen allando mihelt kisirtet eri:
Igén s-meg nem adja, meleg s-hideg szava, ez gyümölcse ő neki.
2. Roma banyaiabol, kerti tár hazabol csirazik ez koro szal,
5 Gyertianal tündöklik, tömien füstvel hizik, es nem lát nap vilagnal:
Mit vall az Püspökség, azt hiszsi az kösség, ilyen kerekecsken ál.
3. Az igaz hit penig mint az nap ugy fénlík minden nyomoruságban:
Vagy mint az fenyő fa, mind télben mind nyarban nagyon egj
allapatban:
Nem art neki az tél, sem az eszaki szel nem vall kart agaiban.
- 10 4. Gyökereztezd bennünk Christus ő mi feiünk ezt az dragha fiatalt:
Ki altal mindenek, benned hívő szentek el kerülík az halalt:
Abraham-is ezzel mint élő eszközzel szép igazsagot talalt.
5. Adgyad szent lelkedet esmeriük tégedet mi Pasztorunknak lenni:
Az Romai Papat veszedelem fiat ne siessünk követni:
15 Téged az Attiaval es az szent Lélekkal csak szeressünk imadni.
6. Igy tegy Iesus velünk hogy hozzad juthassunk az örök boldogságban:
Es az Papa ellen nagy hatalmas képpen igazgas mi dolgunkban:
Elő szeretettel mennyei örömmel lakiunk veled egy házban.

2.

EPIGRAMMA IN INSIGNIA SPECTABILIS AC MAGNIFICI DOMINI,
DOMINI GEORGII RAKOCZI, DE FELSŐ VADASZ, ETC.

Non nõrunt aquilæ molles generare columbas:
Nec datur indignis nobile stemma viris.
Ergo sui dignè celebrant Heroas honores:
Quos vel habent armis, vel peperère togâ.

Scilicet insignes armis et pace Barones,
 Hoc Rakociades nobile stemma trahunt.
 Ceu sublimè volans alis jovis ales apertis,
 Cernitur et laevo sub pede stare rota.
 Dexter pes frameam vibrat, aiademate vertex
 Eminent, et galeam culta corona premit.
 Strenuitas in equis, aquilae velocibus alis
 Signatur; framea Marte peritus honos.
 Fortunam stabilis signat rota pace secundam;
 Caetera Caesarei signa favoris habent.

1. Mint az fön röpüllő, s-fellyegeckel érő nemes keselyő madár,
Magához hasonló nemzetet meg-tartó s-nem idegen fayzást vár:
Igy az nemes rendnec szép terjedékinec nemzésében nincsen kár.
- 5 2. Méltán mindenektül, s-Királyi Fölségtül jó hirt nevet ahittó,
Az ki hazájáért, hitért, szabadságért, piros vérét ki-ontó:
Mert az bölcs tanácsot, hadban viselt dolgot, meg czimerezni méltó.
3. Nem oknékül azért az RAKOCZI nemzet ily tekéntetes czimert,
Hadi tanácsával, vitéz gyorsasággal Királyi Fölségtül nyert,
Kiben egy sas fen áll ki terjesztet szárnyal, job lábában tart fegyvert.
- 10 4. Vgyan ez czimerbe egy kiskerekecske bal-lábán alól láczié,
Korona fejében, s-czimer közepiben, koronás sisac fénlic;
Hogy ez nemzet penig nagy hirrel tündöklic, értelméből ki tetczié.
- 15 5. Mert az sasnac szárnya, ki-terjedet tolla, gyors vitézseget jegyez,
Ezzel egyetemben, keselyő körmében az ki vont szablya eggyez,
Az kerec peniglen, nem oly szerencsétlen mikor békessegre néz.
6. Királynac kegyelmet, terhes igiretit az töb dolgotc jelentic,
Adgya azért Isten, ez fenyés nemzetben sok fiu szaporodgyéc,
Sas keselyő módra világ határira jó-hire gyarapodgyéc.

3.

EPJGRAMMA IN INSIGNIA GENEROSAE AC MAGNIFICAЕ DOMINAE, DOMINAE SVSANNAE LORANDFI, DE SERKE, ETC.

Consilio propriae belloque insignia genti,
 Clara Lorandfiadum sum sit honore domus.
 Quippe viret foliis sine sed radice duobus,
 Truncus, qui tiliæ creditur esse sacrae.
 Regalique coronatur diademate classis,
 Haec sunt sive sagi stemmata sive togae.
 Eniteat seu Marte lubet seu pace quietæ,
 Eniteat truncus pluribus ille comis.

1. Sokan hányác ö nemes czimereket,
Ösöktül agazot nemessegeket,
Nem sietic azért szabni rendeket,
Nemzetekhez s-terjesztteni hireket.

- 5 2. Maga az Magyar nemzetseg régenten,
 Nemességét tartotta vitézségben,
 Es tanácsát rendelte mindenekben,
 Hazájához való hiv szeretetben.
- 10 3. Eze közzé való LORANDFI nemzet,
 Az ki hazájához hivseget viselt,
 Hivségéjért Királytúl minden jót vett,
 Kit vitézi tanácsáért érdemlett.
- 15 4. Mikor azért Sigmond Király Budában,
 Vralkodnéc Magyar Királyságában,
 Egy LORANDÚS vala fő udvarában,
 Kit az Király kedvel vala tanácsban.
- 20 5. Erről vagyon sok agaknac nemzése,
 Kinec czimerében egy szép hars töke,
 Ezen láczi két nyers levél zöldülve,
 Ezen fellyül koronás sisac téve.
6. Miképpen hogy az hars árnyéka kedves:
 Igy az czimer két dologgal tettetes;
 Hasznos tanáccsal vitézséggel hires,
 LORANDFI nemzet ezzel tekintetes.
- 25 7. Vr Isten ki meg áldasz mindeneket,
 Ald-meg-kérlek ez nemes nemzetseget,
 Hogy ez czimer láthasson sok terjedést,
 Ne szenvedgyen semmiben küssebülést.

4.

Mert az földben bé asattatot kincsre tartozik amaz régi átoc, melyet Epimenides ilyen igéckel mondot:

*Quas hominis congessit opes industria avari
 Haeredis sparget, prodiga dextra mali.*

Ez Verseket az magyarrá fordító ilyen renden folyo énekben csinálta

1. Oh mely nagy munkával
 Gondal faratsággal
 Az usoras fősvénnyec
- 5 2. Gyüytic ő kincseket
 El reytek pénzeket
 Véle élni nem mernecc

3. Tantalus miképpen
Szomjuzic gyötrődvén
Közepiben az viznec

10 4. Ez az méltó haszon
Hogy más kézre szállyon
Fösvényeknek marhájoc

5. Az mit gyüjtötenec
Abban részesülne
15 Hólta után tékozlóc

6. Csak másnac keresic
Ö magoc kimillik
Az sok pénzt à Gazdagoc.

5.

[Marcus Aurelius]: . . . midön Corinthusban vólnéc, láttam egy koporsot, melyben mondottác az emberec, hogy Perianderneccsontyai vólnánac. Mely koporsónac kerületin Görög bötüccel régi ó formára írva vala ilyen koporsói vers:

EPITAPHIVM PERIANDRI

Hic tumulo angusto Periander clauditur, ingens
Cujus avaritiae non satis Hellas erat.
Quique pupillarum fortunas vivus edebat,
Illiis extincti vermibus esca caro est.
Et qui cum damno multorum vixerat olim,
Cunctorum exanimis nunc jacet ecce bono.
Innumeros vitae spoliavit munere vivus;
Liberat haud paucos mortuus ille nece.
Vita cui fuit innocuum sparsisse cruorem
Et sudore frui maxima laus inopum
Condendis justum se praebuit ipse, tyrannum
In non servandis legibus indomitum.
Octo lustra modum statuere tyrannide; Perpes
Sed scelerum testis clara Corinthus erit.

Ez verseket az Magyarra fordito ilyen énekben csinálta.

1. Ez szoros sirban fekszie Periander
Kincs gyüjtésben rút telhetetlen ember,
Kineccs zive soc pénzel nem vólt kövér,
Mert fösvénnecc meg az vay-is ösztövérr.

5 2. Ennec nagy Görög ország sem vólt elég,
Mert miatta vólt szörnyü kegyetlenség,
Az árváknac nem vólt töle békesség,
Eö maga most az fergeknec élesegg.

10 3. Soc jámbort meg karositot éltében,
Mert zive éget fösvény kemenczében,
Az kieccs sirtacc Fejedelemségében,
Most örülnecc koporsóban létében.

4. Nagy sokakat életektől meg fosztot,
 Soc ártatlan vért fegyverrel ki ontot,
 15 Halálával sokaknac hasznot hozot,
 Kiket mig élt kegyetlenül pusztitot.
5. Kemény és jó törvényeekkel országlot,
 Azokban maga sokat által hágot,
 Soc szegénnecc veritékével hizot,
 20 Latorságot dicsiretesnec tartot.
6. Ieles elméjét szép bölcsességéről,
 Méltó dicsirni nagy eszessegeről,
 De Görög ország rút fővsénsegeről.
 Meg emlegeti kegyetlenségéről.
- 25 7. Negyven esztendeig uralkodását,
 Szenvedte Görög ország hamisságát,
 Corinthus bizonittya gonosságát,
 Gonosságánac most érzi jutalmát.

Isten oltalmazzon minden Fejedelmet
 ilyen Epitaphiumtól.

6.

Sarmatiae domitor jacet hic Pius; Urbis ut anno
 Huic ter centeno victoria bisque noveno.
 Contigit, Ausonio non Marte; sed arte Pelasga
 Astu, non hasta; mensa, non militis ense;
 Bellica non inter sudando pericla; sed inter
 Lauta quiescendo bellaria; pocula Bacchi,
 Non Martis jacula exerto vibrando lacerto.
 Ergo triumphalis lauri pro munere, vitam
 Truncatus caput infelici funere clausit.
 Hoc voluere patres Romani extare sepulchrum,
 Ut Ducibus foret exemplum speculumque futuris.
 Nam justis hostes precibus placare vel armis
 Vincere; non vitis his delitiusque decorum est,
 Una quibus cordi est Romanae gloria gentis.

Ez verseket az Magyarra fordító ilyen rhythmusokban csinálta:

1. Haddal diadalmas soc néppel hatalmas hires neves Románac,
 Kezdetitül fogva három száz tizen nyólez esztendöc hogy folynánac,
 Pius Polgár mester, vitéz Hadnagy ember roszt szerze magánac.
2. Az gyors Scythac ellen nagy haddal eredvén álnac mesterségével,
 5 Az Sarmatac hadát, s-azoknac országát illetlen vitézseggel,
 Olasz iga alá, meg haytotta vala nem vitézi fegyverrel.
3. Minthogy serénysegét derec vitezsegét nem merte megh mutatni,
 Velec megh ütközvén, batran szemben menvén irtozot meg harczolni,
 Pohárral, nem kardal, itallal nem harczal kezdé dolgát forgatni.

- 10 4. Mert az Sarmatakkal csak bor ital által kezdé az békesseget,
Hogy meg hodoltassa, s-öket megh birhassa indita vendégséget,
Az jó borra képest azok-is örömet igiréc az hivséget.
5. Vélec meg békélvén Romában megh térvén, mikor utában menne,
15 Ió szolgálatjánac soc faratságánac méltó jutalmat kére,
Hogy ötöt pompával az Romai tanács az várasban késérne.
6. De az Romajac rút dolognac tartác Pius cselekedetit,
Rút gyalazattyával, élete karával meg adác fizetését,
Az boros serénység, az csalárd vitézség nyere feje vételét.
7. Emlékezetire nagy kissebségére ez koporsot emeltéc,
20 Romai vitézec az nagy Fejedelmec, hogy példáját rettegnéc,
Nem bor ital által, hanem fegyver által az ellenséget gyözzéc.
8. Mert régenten Roma nem az bor italba kereset dicsőséget:
Avagy szép beszéddel avagy vitézséggel gyözöt soc nemzeteket,
Bor miat gyözetni, bor által megh gyözni szerez nagy kissebséget.

7.

[Ciprus szigetén] egy szent életü és kegyelmességgel emlékezetes Király volt; kinec úgy nagyon nevét sem írásban sem penig oly emlékezetben, sem valami oly hírrel meg nem tudhattam; csak hogy néminémü nagy oszlopokon álló márván köből faragtatot koporsóban helyeztetet volt, az koporsónac kerületin halotti versec Görög bötüekkel voltanac igen igen nagy formán ki írva, és az többi közöt ezec az versek-is valánac.

EPITAPHIVM REGIS CYPRI

Ista mihi ratio est Patriae servata regendae,
Dum Superi vita me voluere frui:
Nempe mihi cunctis in rebus amorque timore,
Paxque fuit potior Marte, precesque minis.
Cum censura malis potuit secreta mederi,
Nunquam illis statuit publica poena modum.
Quos mihi fas monitis fuit emendare severis,
Credebam flagris caedere grande nefas.
Supplicia expendit nemo manifesta malorum,
Clam nisi praemonitus saepius ante foret.
Nulla meae licuit mendacia dicere lingvae,
Clausaque adulantum vocibus auris erat.
Non aliena animo cupij bona; sed mihi sorte
Contentum propria vivere dulce fuit.
Vt vigili charos studio solabar amicos;
Sic hostes fierent ne mihi; cautus eram.
Nec male perdendis fuit unquam prodiga nummis,
Nec male captandis dextera avara mihi.
Nemo gravi est meritas passus pro crimine poenas,
Quin illi ignotum vel quater ante foret.
Vtque mihi justas in poenas ire dolori;
Laetitiae, veniam sic dare saepe fuit.
Quod mortalis eram mortali è semine vermes
Arrida nunc rodunt corporis ossa mei.
Quod virtutis amans inter virtutis amantes
Vixi, inter gaudet mens modo leta Deos.

1. Mig ez nyomorult világon élhettem,
Es kiváltképpen hogy Királlya löttem,

Cyprus ország Vraságában löttem,
Országomban ily rend tartást végeztem.

- 5 2. Minden dolgomban nagyobnac tartottam,
Hogy rettegtetés nélkül parancsoltam,
Az kösségnél nagy szeretetben vóltam,
Mert az hadakozást el távoztattam.
- 10 3. Nagy böcsben tartottam az békesseget,
Szomszédommal meg tartottam az frigyét,
Nem tettem semmi nagy kegyetlenseget,
Ha az kösség kérésémnec engedet.
- 15 4. Hogy ha láttam-is valakit vétkezni,
Módgya felet nem siettem büntetni,
Ha intéssel tudtam eleit venni,
El távoztattam minden bünt pálcázni.
- 20 5. Senki felöllem nem panaszkodot,
Hogy nem követtem az irgalmasságot,
Senki addig büntetésre nem jutot,
Mig először titkos intést nem hallot.
6. Nyelvem-is távól járt az hazugságtúl,
Csalárdság nem hallatatot szájambúl,
Füleimet az hizelkedő szótúl,
El fordítottam az csalárd hazugtól.
- 25 7. Szerencsés sorsomnac szárnyai felet,
Kivánságom repülni nem sietet,
Lelkem az máséra nem igyekezet,
Mert állapattyával meg elégedet.
- 30 8. Azon nagy serényseggel igyekeztem,
Kedves barátimtúl hogy szerettessem,
Mert azok-nélkül semmi vólt életem,
Kerültem, hogy ne legyen ellensegem.
- 35 9. Erreis vólt tüllem szemes vigyázás,
Hogy pénzemben ne legyen rút tékozlás,
Tudtam azt hogy nem jó az ragadozás,
Elmémben nem vólt máséra vágyodás.
- 40 10. Senki addig tüllem nem büntettetet,
Mig négyszer vagy háromszor intést nem vöt,
Söt az-is nékem nagy bánatomra löt,
Ha kinec az törvény hálálára ment.
11. Inkáb ez vólt nékem gyönyörüses,
Ha valakinec lehettem kegyelmes,

43 el nem [Szótagszámhiba.]

Keményseggel *nem* voltam rettenetes,
Söt szép szómmal akartam lenni kedves.

- 45 12. Halandóságomról meg emlékeztem,
Mert halando szülektül születtettem,
Noha márvány koporsóban már fekszem,
Az fergec fogait el nem kerültem.
13. Mint hogy jámborokkal szoktam vólt lakni,
50 Es az jókat igen tudtam szeretni,
Lelkemet ne gondold pokolban lenni,
Hidgyed ötet az menyegben vigadni.

8.

Sydera pace vigent, consistunt terrea pace,
Nil placitum sine pace DEO: Pax optima rerum.
Quas homini novisse datum est pax una triumphis
Innumeris potior. Res est incommoda bellum.

1. Csillagoc az égen, mely szép egygyességben és csendességben vadnac,
Az ő járásokban, és rendtartásokban mind egyyig meg maradnac'
Az földi állatoc, ugy lézniec állandoc, ha békesseghben lalnac.
2. Közzel jár Istenhez, kinec békesseghhez, mindenkor vagyon kedve,
5 Nem egyyez Istennel, kinec gyüölösléggel buzgon gerjedez szive,
Nincs nagyob bóldogságh, mint mikor az országh, vigyáz az
békessegre.
3. Valamit szemével, ember el tekintél, nem ismér jobbat ennél,
Mikor haboc nélkül, csendes hajóban ül, kedve szerént evezkél,
Az hadi szél-vésztül, foszto vitézektől, mezön várason nem fél.
- 10 4. Miképpen az harcsac, hegyes fogu csukác, praedával szoktac élni,
Szablyánac sarlóval, farkasnac baránnyal, nem lehet egyyüt lakni,
Az ehezö vitéz, hidgyed rut szemmel néz, ha gyorsan nem adcz enni.

9.

. . az Midas Király, ez két dolognac elő számlálására nagy jó kedvel szabadságot adá,
és hittel szentül ígéré, és megh esküvén kötelezé magát, hogy csendesz elmével megh
halgattya. Az Silenus peniglen szabadságot nyervén azoknac ki mondására, mellyeket
akar vala, cytharáját kezdé pengetni, és ilyen értelemmel való éneket monda: Mely

Deákül így vagyon:

Non natum esse, loco primo est optabile, et illud
Non vidisse facis lumen Apollineae.
Proximum huic, natum cito trans Stygis ire paludem,
Pulvereoque tegi corpus inane solo.
Nam desiderio vitae non tangitur infans,
Et necis ex omni parte dolore vacat.

Mely két dolgot az Philosophus oly csalhatatlan, és czáfolhatatlan erősségeekkel megh
bizonyitá, hogy az éneklő Philosophusnac buzgoságát, és az siró Királynac indulattját
csudálkozás-nékül senki nem nézhetné.

51 gondolt

4 békessegehez [Szótagszámhiba.] 5 buzgo

Ez fellyül megh irt verseknek Magyarúl való értelmét ilyen rhythmusokkal való énekben foglalta az Deákból Magyarra fordító:

1. Rövid életünknek minden oráját,
Az Istene birjác s-adgyác határát,
Eö kezekben láttyuc lenni az halált,
Kinec nem kerülhettyüc el hálóját.
- ⁵ 2. Soc dolgokat szokot ember kívánni,
Eletében az Istentül kérni,
Némely akar nyugodalomban élni,
Es gondnékül nagy Vraságot birni.
3. Némely penig csalárdsággal gazdagúl,
¹⁰ Az fösvénysegtül penig csac meg nem fül.
Némely kenyerét keresi tolvajúl,
Es így kárhozatra lelkestül indúl.
4. En két dolgot mondoc leg jobnac lenni,
Az első ez: SOHA NEM SZÜLETTETNI,
¹⁵ Es az napnac fenyét soha nem látni,
Hogy nem mint ez földön soc bünnel élni.
5. Másodic ez: SÖT IGEN KIVANATOS,
AZ SZÜLETES UTÁN LENNI HALALOS,
Az énnékem bezzeg nagy bódogságos,
²⁰ Az ki ackor meg hal, mikor szoptatos.
6. Ha ez két dolognac okát kívánod,
Es nem születtetni jobnac tagadod,
Gyermec korban embert meg halni bánod,
Vigyáz reá s-az igazat meg hallod:
- ²⁵ 7. Mert ki ez világra nem születtetie,
Sürü gondoc annac lelkét nem gyötrie,
Semmi bünben az soha nem fertözie,
Nincs faydalma pokoltül sem irtozie.
8. Az másiknac ez az bizonyos oka,
³⁰ Mert az gyermek nem lehet kívánoja,
Hogy hosszu életet nyomjon az sarka,
Nem tudgya micsoda az kereszt sulyka.

10.

Roma városának kezdete után hat száz huszon kilenc esztendőben, midön Licinius Lucullus Mythridates ellen hadakoznéc; történet szerént az Tygris vize mellet Tigrano-certa városában találá egy réz táblát, mely fel szegeztetet vala az Király vára kapuja feliben, mellyen Chaldaeai nyelven ezec az versc valának ki meczeve:

TABVLA LVCVLLA MONJTA

Principalia continens.

Haud sapiens Princeps, uni devinctus amico,
Qui regno accersit certa pericla suo.

Nunquam etenim unius studium praestabit amici,
 Quod populi fido pectore praestat amor.
 Nec fuerit prudens Princeps, qui donet ut uni,
 Plurima, nil cunctos curet habere nihil.
 Tristius agricolae nihil est, quam dextera fruges,
 Quas ipse excoluit, quando aliena metit.
 Turpe, animo potius Princeps si unius avaro,
 Cunctorum faciat, quam satis obsequijs.
 Nam reddi officijs merces valet aequa bonorum,
 At mens expleri nescit avara mali.
 Consilium stolidus cunctorum spernit, amici,
 Vnius ut Princeps pareat arbitrio.
 Nam manus invalida clavum regit una triremi,
 Quae tamen haud uno remige carpit iter.
 Cunctorum Princeps odium qui unius amori,
 Post habet, hunc sana mente carere neget?
 Nam vitam ut semper moderatam in amore decorum est
 Atque odij expertem, vir generosus agat.

Ez Déac verseket az Magyarra fordító ilyen rendel való rythmusokra fordította:

1. Noha nagy méltóság légyen az Királyság, de nagy okossággal jár,
Köszöntéssel édes, emésztéssel mérges az tiszt-viselő pohár,
Király tanács-nélkül, sugár szárnya-nélkül nem röpülhet az madár.
- 5 2. Az nagy magas kö-fal nem csac egy oszloppal szokot lenni állandó,
Mert az nagy épület soc tamaszszal lehet örökös maradandó,
Soc egyező szemmel, egy szavú soc eszszel az országlás birandó.
3. Nem eszes bölcsesség az Fejedelemség, ha egy elmére szorul,
Ha csac egy tanácshoz, vagy egy baráttyához bizic viszzára fordul.
Egy emberhez bizni, sokat hátra vetni, én nem adom tanácsul.
- 10 4. Soktúl gyüöltetni, egytül szerettetni nem szinte nagj okosság,
Gazdagsághoz bizni, barátságtól futni, bizontalan bátorság,
Egy Fejedelemség soc eszben egyyesség, az országban bóldogság.
- 15 5. Ez-is nem utolsó, de söt igen méltó vólna az országlásban,
Ha az Fejedelmec és az Vri rendec megh tartanáé dolgokban,
Az egjenes mértéc egy szavú reménség lenne igasságokban.
6. Az mélyseges tenger, igaz iczével mér, minden folyo vizekre,
Nagy völgyre bővön önt, kicsinre kicsint oszt, nem árad csac egy helyre,
Az nagy folyo viznec, az kicsiny kút-főnec, ád illendöt szüksegre.
- 20 7. Azért nem okosság, söt nagy ostobaság egyhez kedvet mutatni,
Az jutalom adást, és ajándékozást, csac egyre határozni,
Méltatlan szólgálat, ha az jó akarat, hivsegre nem kezd nézni.
8. Minémü boszszuság, illetlen hamisság az szegény parasztoknac,
Ha kezec munkáját és gabonájokat tolvaj sarlóc arattyác,
Nehezen szenvedti, ki hasznát nem vészi, jámbor szólgálattyánac.
- 25 9. Ki mennyit érdemel, az csac annyit reméni, és az igaz szólgálat,
Egynec mindent adni, soc hivet meg vetni, nem igaz jó akarat,
Az telhetetlen kéz, csac az tárházra néz, soc kéncset el fogyathat.

10. Az tengeri gallyán, egy lehet az kormány, csac egy az kormány tartó,
 Gallya jobban mehet, ha az kormány mellet soc az evező hajtó,
 30 A bir jól országot, soc egges tanácsot ki mellette megtartó.
11. Felseges méltóság, nagyságos Vraság, erre igen vigyázzon,
 Egy nec szerelmével múltó hiveségével bátor szivet ne tarcsón
 Soknac gyűlölsége és idegensége hogy valamit ne árcsón.
12. Nincs oly birodalom, oly erős hatalom, hogy soc esztendöt érjen,
 35 Hogy ha minden felöl, és minden rendektül meg utalásban lészen,
 Szerettesse magát, valaki országát, birni kívánnya szépen.

11.

[A haldokló Marcus Aurelius császár fiához, Commodushoz:] Légyen azért ez utolsó mondásom te hozzád: Az birodalom téged rettenetesse, de en nec az táblánac szép tanácsal való intési kedvessé és szerelmessé tesz nec mindeneknél. Minec utánna ezeket mondotta volna Aurelius Császár, és az táblát Fiánac Commodusnac adta volna, szemeit el fordítá, és minden érzékensége meg szünéc, és midön mint egy fertály oraig csendesztusakodással izzadozot volna, lelkét szép lassu ki-mulással ki-bocsátá. Valánac penig azon az táblán Görög bötüccel ez értelemmel írot versec:

Nec ego tyrannum evexi in altum divitem,
 Fastidiuvé recti amantem pauperem.
 Nec jus negavi pauperi, qua pauperi,
 Dedi vé veniam diviti, qua diviti.
 Nec munera ulli victus affectu dedi,
 Animové poenas irrogavi percito.
 Impune quicquam passus haud fui mali,
 Aut irremuneratum abire quid boni.
 Causas apertas non remisí ad alterum,
 Obscuriorum solus arbiter haud fui.
 Nec jus et aequum denegat non supplici
 Fuit, aut merenti clausa misericordia.
 Commotus irâ nemini damnum dedi;
 Nec dona sum pollicitus inter gaudia.
 Incuriosum nemo rebus prosperis,
 Abiectionem nemo vidit asperis.
 Maligniore mente nil feci malè;
 Illiberale nil avaro pectore.
 Fores patere nunquam adulatoribus
 Sum passus, aut calumniantibus
 Studui bonis ut semper essem amabilis,
 Odiosus esse non recusavi malis.
 Quòd eram Patronus pauperum haud potentium,
 Contra potentes mihi Patronus erat Deus.

EZ VERSEKET AZ MAGYARRA FORDITó, ilyen rendel és értelemmel folyó énekben csinálta.

1. Pompás Királyságra könnyü vágyodni,
 De nehéz az tisztben hiven el jární,
 Az ki akar bódogúl uralkodni,
 Ezeket igyekezzéc megh tartani:

- 5 2. Ragadozó kegyetlent ne szeressen,
Tisztre gonosz gazdagot ne emeljen,
Ajándékért személyre ne tekintsen,
Igasságában szegént meg ne vessen.
- 10 3. Az szegénec törvényét el ne nyomja,
Gazdagtúl el nyomattatni se hadgya,
Ha az gazdagot nagy vétekben láttya,
Az gazdagot-is büntetésre vonnya.
- 15 4. Gyermekeget üzni nagy okosságnac,
Ne itilyen Felseges méltoságnac,
Mód-nélkül adakozni méltatlannac
Nem jó lenni ki-ontó tékozlónac.
- 20 5. Az büntetésben hirtelen ne légyen,
Bátor ugyan nagyot valaki vécsen,
Büntetetlen gonosság el-ne mennyen,
Az Király törvényétül minden féllyen.
6. Iámbor szólgában ha vagyon gyorsaság,
Tisztitül távoly jár álnoc csalárdság,
Iutalmát meg-adni lészen igasság,
Nem illic Felseghez az rút markosság.
- 25 7. Akar mi fogással az igasságot,
Továb ne halaszsza az tudó dolgot,
Homályos dologra kérjen tanácsot,
Maga ne itilyen gyülésre valót.
- 30 8. Nem lehet ot az tiszt hamisságnélkül,
Iámbor ha el tiltatic törvényétül,
Kegyelmét meg-tartani könyörgötül,
Rút dolog bért meg-vonni érdemestül.
- 35 9. Dicsiretes dolog Fejedelemben,
Harag miat nem esni kár tételben,
Nem jó hamar igirni jó kedvében,
Bánásra valót adni örömében.
- 40 10. Rest vigyázatlan bóldog állapotban,
Ne légyen Király testi bátorságban,
Ha jút szerencséje szélvész habjában,
Ne mutasson felelmet dolgaiban.
11. Aytaját bé zárja hizelkedőnec,
Fület nyitva ne tarcsa roszt nyelveknec,
Gondolatlan választ tenni mindenec,
Nem mondhattyc igen dicsiretesnec.
- 45 12. Serénykedgyéc azon az Fejedelem,
Hogy mindentül légyen hozzá szerelem,

Az szelidnec legyen töle kegyelem;
Es mindenre el hasson az felelem.

13. Noha magát soc szótól nem ohattya,
50 Mert az Királt soc nyelv hát megé rágja,
Arra képest tisztit hátra ne hadgya,
Ha rosztúl gyüöltetik-is ne bánnya.

14. Szegény nyomorúltaknac Attya légyen,
Minden-képpen az jókkal soc jót tégyen,
55 Az Isten-is néki ótalma lészen,
Mindenecc ellen gyözödelmet véssen.

12.

IO TISZT-TARTONAC TÜKÖRE
AZ FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIANAC VEGEN LEVŐ NEMET
VERSEKBŐL MAGYAR ENKEBEN csináltatot, és hozzá adattatot példáccal
meg-világosittatot.

NOTAIA: Szamtalan ez feoldeon emberi nemzetnec az ö nyomorusaga, etc.

1. Nem külömben tartom, hogy ha tisztben látom az tudatlan gazdagot,
Mint az szép szerszámmal s-aranyas czafraggal tisztelném rosz
lovamot:
Régi MIDAS Király bolond gazdagsággal birta az Királyságot,
De fősvenség miat minden arannyá vált, s-éhel halásra jutot.
2. Igasság szerető köz haszonra néző szegént én nem utáltam,
Mert az szükölködést sorsal elegendést bóldogságnac tartottam,
Személy tekintetért, gazdag ajándékért törvént nem szolgáltattam,
Es igasságától törvény folyasától szegént el nem tiltottam.
3. Valaki hozzám jöt, és igaz panaszt töt, meg hallottam panaszát,
10 Mind két fél pörösnecc mind két füleimnec meg nyitottam aytáját,
Ellensegem ellen az törvény-tételben haragomnac boszuját
Soha nem mutattam; söt meg óltalmaztam törvényid igasságát.
4. Nyilván való dolgot és bizonyos okot tudatlanság szinyével
El nem halasztottam, másra sem bocsáttam tettetet reménseggel,
Homályos perpatvart, soc igyü zurzavart én magam értelmével
Soha nem itiltem; mindenkor közlöttem tanácsos embereccel.
5. Valamikor köllöt jó barátim közöt ital közben mulatni,
Hazug igirettel csalárd reménseggel nem tuttam kedveskedni,
Hertelen haraggal, méltatlan birsággal nem siettem büntetni,
20 Arvánac marháját, s-özvegy ajándékát nem szoktam vólt ehezni.
6. Mosoljgó szerencsém kedves hirem nevem nem szerzet kevélyseget,
Mert az eszes jámbor az polczról mindenkor alá esni retteget,
Szerencsém változván, sürü kárvallásban az békételenseget
Mindencor kerültem, panasz-nélkül türtem az kettös reménseget.

- 25 7. Alnoc csalárdsággal és hamis munkával gyűitöt pénzt nem szerettem,
 Másnac éhségével és szegénységével kenyeremet nem ettem,
 Hazug hizelkedöt pénzemre ehezöt nem tartottam mellettem,
 Rágalmazó nyelvet mint az éles fegyvert szivem szerént gyűlöltem.
- 80 8. Az törvény-tételben az bünös szegényen mutattam keménseget,
 Mert az ki bünben él csac szegénységével nem érdemel kegyelmet,
 Az lator gazdagnac halálra méltónac törvényem nem kedvezet,
 De meg szánt bünöshöz, ki meg tért Istenhez törvény kegyelemre
 ment.
- 35 9. Nem igen rettegtem söt semminec véltem ha gonoszoc gyűlöltec,
 Vólt dicsiretemre, ha jó szerencsémre egyebec irigykettec,
 Soc jó akarattal és adományommal vóltam minden szegénnece,
 Engem-is viszontag szegényec és Vrac mindenkoron szerettec.
- 40 10. Föl ne fuvalkodgyál tiszt méltóságoddal ne hidgy az szerencsénec,
 Hallottadé hirét sűrű szerencsejét amaz Policratesnec,
 Ki soha éltében nem vólt szerencsétlen örült kedve mindennece,
 De lám akasztó-fán vénségére jutván véget nyere élténec.
11. Cambyes Királynac az Cirus fiánac vólt egy fő tiszt-tartója,
 Sisamnes vólt neve, és az pénzre nézve hamisságnac birája,
 Es hamisságáért le vonyatván bőrét Cambyes megh nyuzatta,
 Az ítélő székre Sisamnesnec böre töle vonyatot vala.
- 45 12. Azon üdö taiban meg ért ember korban az nyuzot Sisamnesnec
 Igen hires vala Othanes szép fia, és az törvény-tételnece
 Emlekezetire, az Attya bőrre az Királytól ültetéc,
 Es micsoda székben helyezettet legyen arra emlekeztetéc.
- 50 13. Az nagy Dariusnac Persác Királynac Sandoces tiszt-tartója,
 Nagy soc summa pénzért és az ajándékért hamissan ítelt vala,
 Az mellyért Darius mint fő Magistratus itile kereszt-fára,
 Vespasianus is az ő tiszt-tartoit Spongiaknak mondotta.

13.

EGY-NEHANY RHYTMVSBOL ALLO ENEKECSKE MELY FRANCAI
 NYELVBÖL DEAC VERSEKBEN csináltatot, és Deákból Magyarrá
 fordittatot.

1. Valaki ez könyvet fogod olvasni,
 Ha kivantál szép uyságot tanulni,
 It két szemed mind azokat nézheti,
 Az mellyeket nem szoktal vólt hallani.
- 5 2. Csudálodé az csillagoc járását,
 Az levegö éghnek soc változását,
 Es az földnec kerec alma formáját,
 Az tengernece ezer-némű csigáját.

- 10 3. Nyisd föl mostan olvasó szemeidet,
Az serkentő ora serkent tégedet,
Ez tudománhoz hogy haycsad szivedet,
Mely tanittya jó erkölcsre lelkedet.

14.

SPANIOL ENEKBÖL DEAC NYELVEN CSINALT ALCAICA ODE,
MAGYAR NYELVEN VGYAN AZON Alcaica ode notájára formáltatot.

1. Az böles Poétác ily fabulát irnac
Az fényes naprol, hogy szekerit annak
Pyrois, Aethon, Phlegon lovac
Es negyedie az Eous vonnyác.
- 5 2. Ennec Vulcanus drága szép nyoszolyát,
Nagy mesterseggel az tengerben csinált,
Ezen nyugottya az nap magát,
Hesperusnac el érvén határát.
- 10 3. Ennec szolgálnac négyszer hat leányoc,
Ezecs környüle gyorson forgolodóc,
Kiknec csac annyit nyuit orsojoc,
Egy-más-után az mig tart orájoc.
- 15 4. Ennec Tithonus egy igen vén ember,
Kihez az halál vénseg miat nem tér,
Elötte megyen, mint hop-mester,
Kinec lakó helye az nagy tenger.
- 20 5. Ez Tithonusnac iffiu felesége,
Szép haynal színü, vén Vrára nézve,
Siet föl kelni, az szekerbe
Az lovakat ő fogja gyöplüre.
6. Az négy ló jedzi az napnac négy részét
Es az szolgálóc azoknac orait,
Az Tithonus eynec üdeit,
Es felesége haynal föl költit.
- 25 7. Nem kis mesterseg valaki találta
Az arnyéc orát, s-napnac járasára,
Az hangval szólló orát arra
Eggyező szép aranzassal szabta.
- 30 8. Az ki jelessen végezi dolgait,
Igy dolgainac rendeli orait:
Ki tudná hasznát megh mondani,
Valaki ora szerént tud jární?

9. Az ora mindent dolgára föl serkent,
Az fárat ember orakor ágyra ment,
35 Es nagy betegségtől nem rettent,
 Az ki szokot oráján ebédlet.

10. Nagy dicsirettel méltó jutalomra,
Az verő orát valaki találta,
 Méltó azért dicsirő szóra,
40 Az ki ez könyvet órának mondta.

11. Az ki gyors lészen ez könyvet olvasni,
Mely az fő embert jókra serkengeti,
 Es erkölcsit ha ugy viseli,
 Üstökivel az eghet el éri.

15.

[A „FEJEDELMEKNEK SERKENTŐ ÓRÁJA” KISEBB VERSEI]

a)

. . . Mert olyan az tudománnac természeti, hogy

Az ki az szép bölcs tudománt szereti,
Mennire az bölcsességet kedvelli,
Vgy az tanulásra magát gerjeszti
Mert az bölcseség magát szerettedi. [E lb]

b)

Sokan vadnac, kik csak azért akarnac tudni,
 hogy tudgyanac, és ez nyughatatlanság.
Sokan vadnac, kik azért akarnac tudni,
 hogy hiressek legyenec, és ez merő hivság.
5 Sokan vadnac, az kik azért akarnac tudni,
 hogy hasznot nyerjenec, és ez kívánás.
Sokan vadnac az kik azért akarnac tudni,
 hogy éppitcsenec, és ez Atyafiui szeretet.
Bernhardus, Th. Garzon. discors. 101 [F 2 b]

c)

Ez Clavilla iszonyodván az férhez menéstül, az Vesta Isten aszszonynac szüz Apaczai közze szentele magát, kik közöt ugyan sok ideig sanyaru és szent életet élt, az Romájaktól penig oly böcsülettel tiszteltetet, hogy Severus Császárnac idejeigh az Romájaktól Isteni tisztelettel böcsültetné koporsoja, mellyen ilyen módon való koporsoi versec valánac irva.

Vnica sub tumulo jacet hoc Clavilla Camilli
Nata, quater denos et sex quae maluit annos,
Vivere Vestales inter conclusa sorores
Magno Trinacriae quam nubere filia Regi
Quam miserum, extinctae nunc artus rodere vermes,
Artus, qui vitam puri effulsère per omnem!

Ez verseket az Magyarra fordító ilyen rendely folyo enekben csinálta.

Ez temetés alatt fekszik Clavilla
Camillusnac egyetlen egy leánya
Szüzességnek követendő példája
Az férhez menésnek nem kivanója.
Negyven hat esztendeig szüzen élni
Inkább akar Apáczac közöt lakni
Hogy nem mint Királynéságra vagyodni
Siciliánac Kirallyához menni
Oh mely nagy kár hogy most az férgec rágják
10 Gyenge tagait az kigyoc mardossák
Az mely tagoc sok jóckal virágzottac
Az elöt mig elevenységben vóltac.

Ez *Epitaphium* Görög verseckel szépen vala csinálva. [2—3]

d)

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Ollyan az kössegnec minden állapattya,
Mint az nad meg hajol szélnek fuvasára,
Az Fejedelemség ha jut változasra,
Az ország-is indul alhatatlanságra.

Claudianus [4. margó]

e)

Eventus varios res nova semper habet.

Sokszor az hód uyságára
Idő fordul változásra
Az tél ha indul tavaszra
Mindenek jutnak uyságra:
De ha Királyság változik
Az törvény más karban ugrik
Minémü rendben kezdetik
Sokszor nem úgy végeztetik. [4—5. margó]

f)

Omne tonantis obsequium Marti mores potuere mereri.

Az Istenhez való buzgo kegyessége
Aurelius Császárt oly rendre emelte
Hogy az birodalmat bodogul viselte
Szerettette magát kegyes erkölccsel,
Szolgált neki Roma engedelmesseggel,
Isten is vólt hozzá sok jó tétemennyel,
Nagyot erdemlenek az jó Fejedelmek,
Ha szép erkölcsökkel jó példák lehetnek,
Meg marad utánok jó emléközetek. Claudianus

[7. margó]

g)

Munificus laudis sed non es prodigus auri,
Princeps magis beneficus sit, quam blandus.

Sokan igen szeretik más munkáját,
Dicsirik szolgáknak szolgálattyokat,
Az adásban megh szorityák markokat,
Nem-is tikozylyak ajándékjokat.

5 Fejedelem szapora beszédével,
Nem használ sok üres igiretivel,
Azért fűgjön keze jó tétéménnyel,
Ne taplállyon sok szavu reménséggel.

Claud. et Helgaldus [8. margó]

h)

Nil patrium nisi nomen habet Romanus alumnus. Propertius

Sokara romlanak, idővel változnak, az régi alkotmányok
Erkölcöt nem tartok, csak bűnre haylandok most az hires várasok.
Csak nevét hordozza, de nemét nem tartya, sok ember most

Romának. [21. margó]

i)

Ignoscant senio juvenes ad proelia mittant,
Illa aetas bellum svadeat ista gerat.

5 Ha ki szerencsessen akar hadakozni
Fejedelemséghez kardal óltalmazni
Es az ellenségben győzödelmet venni,
Iffiu vitéz mellet vén tanácsot tarcsón
Probált vezér által hadat igazgasson
Iffiusághot harcra vén vitéz biztasson. [31. margó]

j)

Videt hoc, videt ille deum Regnator, et ausis sera quidem manet ira tamen

5 Az ember az vétket titkon cseleköszi
Gyakorta nagy bűnét el szokta fődözni
Külsöképpen magát szentseggel viseli
De szemes az Isten az titkot jól lattyá,
Az büntetést noha sokára halasztya.
Hogy az bűnös embert utára forditesa:
Néha nagy sokaigh halgat az büntetés,
Azonban resten jár az bűnből ki téres,
Nagyob veszedelmet hoz az hosszsú türés.

Stat. Theb. 5. [59. margó]

1 régi [Szótagszámhiba.]

k)

Iuvat ire periculis ad decus,
Et venit sola virtute potestas.

Az ki akar nagy méltóságra menni,
Ne resteljen sok munkát fel vállalni,
Szép dologh vigyazással uralkodni,
De gyalázat tunyaságh miat veszni.

Silius 3. et Claudia. [67. margó]

l)

Lehetetlen kormány nélkül hajokazni,
Az okosság nélkül karos uralkodni,
Meg rostallya magát ki Vr kíván lenni:
Az meredek hegyről sebes folyó vizek,
5 Hirtelen folyással sokszor nagy kárt tesznek,
Gondolatlansággal országok el vesznek,
Az hirtelen harag senkiben nem használ,
Széles nyughatatlan elme sok kárt csinál,
Szelid keménységgel az országlás meg ál.

Stat: Theb. 10. [67. margó]

m)

Vnicuique dedit vitium natura creato

Mindenben vagy az vetek,
Az kit bir teremtet lélek,
Romlása az természetnek,
Senkit nem hágy lenni szentnek.

Propertius 2: 23. [69. margó]

n)

Sic nova praedari cupiens & parta reponit

Az *ki* az másét kívánnya,
Maga marháját utállya,
Szeme siet az praedára,
Es nem gondol sajáttyára.

Claudianus [73. margó]

o)

Superbia longe discedat vitium rebus commune
secundis, virtutumque ingrata comes:

Az kevelység gazdagsággal
Külső bóldog állapattal,
Együt jár az bolondsággal,

n 1 Az az [Szótagszámhiba.]

o 1 gazdaggal [Szótagszámhiba.]

Nem szeret egyigyüeséget
Gyüölö az szelidséget,
Kerüli az bölcsességet.
Az ki fö rendü ember vagy
Kevelységnek szállást ne adgy,
Hogj káros türben ne akadgy.

Claudianus [79. margó]

p)

Quo fata trahunt virtus secura sequetur

Az eszes embernek nem jó magát bizni,
Az vak szerencsére szintén támaszkodni,
Kétséges dologban Istenre kel nézni.
Valahova vonszon Isten akarattya,
5 Bátrán oda mennyen emberek szándéka,
Isten kezében jár szerencse kormányja,
Az mit az Istenek el vegezték égsyszer
Megh nem masolhattya soha azt az ember,
Mennyei tanácsot földi tanács nem tör. [82. margó]

r)

Eximia est virtus victis concedere vitam

Szép dolog az ellenséget meg verni,
Dicsiretes diadalommal járnai,
De szeb az meg gyözzettetnec kedvezni,
Nem illik gyözzőnek kegyetlenkedni.

Szép dolog kedvezni életének, az ki erőtelemb.

Stat. Theb. 6. [91. margó]

s)

Tecta Diis quae viva dedit, nunc mortua divum
Tecta colit, vultus aspice Virgineae.

Ez verseket az magyarra fordító illyenképpen fordította.

Szemérmetségnek draga jó erkölcsnek tüköre Virginia
Az szent haylékoknac, Istennec hazánac hívséges alkotoja,
Minden kegyességnek s-az szent tiszteletnek vala szállás tartója
5 Öis hóltá után bódog állapotban az Isteneckel lakic
Halhatatlansággal öröc vigassággal mindenben dicsekedic
Ha látni személyét kívánod termetit im képéből ki tetzic. [94.]

p 9 földi tanácsot [Szótagszámhiba.] r 3 gyözzettetnec [Szótagszámhiba.]

t)

Mint egy *czep* viz nagy tüzet el nem ólthat,
Az pokháló daras ellen nem álhat,
Kicsiny tácsko oroszlánban nem kaphat,
Az csikonál patkos ló jobbat rughat,
5 Az szolgálja ne jádzcéc az ő Vrával,
Bátor szívét ne vegyen trefájával,
Szegény ember ne tegyen fel Királlyal,
Király se jádzcic Isten haragjával. [101. margó]

u)

Mala mens nunquam gaudia pacis habet

Az gonosz lelki ismeret,
Lelki örömben nem lehet,
Mint az nyár level csak reszket.

Prosper. sentent. 68. [110. margó]

v)

Ferrum mortemque timere auri nescit amor.

Nem tud az haláltól félni,
Az kinzó vastól irtozni,
Az ki az pénzt nem gyűlöli
Az aranyon gyors kabdosni.

Lucanus lib. 3. [119. margó]

z)

Aula choris epulisque vacat, nec perdita curat dum superest aliquid.

Mikor az nagy Vrac vendégeskednec,
Mindenféle vigasságoc zengene,
Kárt az nagy tikozásban nem itilnec,
Mikor az szép étkec hiában vesznec. [119. margó]

aa)

Bella manu constant, at consultatio dictis.

Az ki magas fára akar fel hágni
Körmös kézzel annac szükség készülni,
Az ki ellenséggel akar harczolni,
Kard vonásra gyors kezet kel tartani.
5 Ha az madarnac hangos torka nincsen,
Ne várd hogy az szép notát énekellyen
Az ki az tanácskozásra bé megyen,
Szükség hogy bölcs es jó beszéde legyen.

Homer. Iliad. 3. [139. margó]

bb)

Semper erit paribus bellum quia viribus aequant

Nehez annac az hadnac véget érni,
Két egyenlő Király ha kezd harcolni,
Mindenic az hatra állást szégyenli,
Mind kettő kesz felseget otalmazni.
5 Ha két jó vitézec egyben akadnac
Mind ketten egyenlő erőben vadnac
Egymás közöt sokkal tovább harcolnac,
Mert engedni nagy kissebsegne tartyác.
Manlius lib. 1. [151. margó]

cc)

Non venit ad duros pallida cura toros. lib. 3. Eleg. 4. Marcial.

Nem igen sarkallya annac alom szemet,
Az kinec az soc gond furdallya elméjét,
Könnyebben az kapás megh nyugottya testét,
Mikor soc gond nélkül küre haytya fejét. [158. margó]

dd)

Exercent rabidam truculenta insomnia mentem.

Miképpen széllal jár az meg ehült farkas
Vgy nem nyughatic az tisztesség kivanás,
Elméjét furdallya az nagyra vagyodás,
Az jó lakás után csendes az jó álom
De az kivánságban nincsen nyugodalom
Az másęra siet praedalo hatalom.
Silius lib. 1. [175. margó]

ee)

Foedaque avaritiae complexae pectora matris
Insómnies longo veniunt examine curae.

Az kinec az lábát tövis sęrtette,
Igyenes járását töle el vette,
Az ki szivét csac gondnac ereztette
Nyugodalomtúl elméjét mentette,
Mert olyan az ragadozó fősvénysegh,
Hogy az maga sorsában nincs elegsegh,
Ha tűzben öntetic olay kövérssegh,
Annyival inkább gerjed az melegsegh.
Claud. Ruff. 1. [178. margó]

f)

Fit dulcis mercede labor

Minden faratsága mingyárt el mulic
Az szantonac ha munkája viragzic
Nem árt mikor embert az mehec csipic
Hogy ha belöl az köpü mézzel ázic.
Könnyeb az nagy faratsággal szólgálni
Ha az munkát beres jutalom éri,
Az keserüt az méz megh edesiti,
Az jutalom az munkát könnyebiti.

Ovid. 6. Fast. [198. margó]

gg)

Inquinat egregios adjuncta superbia mores

Az kevélyseg megh rutit szép erkölcsöt,
Az szelidsegh ád embernecc jó nevet,
Azért az ki akar szép dicsiretet,
Ne visellyen fel fuvalkodot szivet.

Claud. 4. Cos. hon. 305. [216. margó]

hh)

Gaudent securi narrare pericula nautae, Iuvenalis

Szél veszes habokból ha az hajos ki szaladhat,
Es az vitéz ember harczon éppen meg maradhat
Nincs ott semmi bánat mindenec hirt mondhat
Mert othon nyert nyugodalmat. [221. margó]

ii)

Cum quo consenuit miles honorat equum.

Mint az vitéz régi kardgját
Kivel meg aggot jó lovát,
Meg böcsüllü paripaját,
Az hiv társ régi baráttyát.

Cornelius [222. margó]

jj)

Rara est concordia formae atque pudicitiae.

Ritkán vagyon ott az szemérmetesség,
Az mely testben tetteteseb az szépség,
De az testben inkább vagyon kedvessegh,
Ió erkölcsnecc határa áz ékesssegh.

Iuvén. Sat. 6. [249. margó]

kk)

Miremur potius quos munera mentis adornant
Quam qui corporeis enituere bonis.

Csudállýuc Istenec jó téteményét,
Hogy szép okossággal ember elméjét
Fel ékesítette, és bölcseségét
5 Atta s-meg mutatta hozzá szerelmét,
De ne csudálkozzunc testnec szépségén,
Mert az szépség olyan mint dér nap fényen,
Söt az szépség forog soc veszedelmen,
Ne kivánd, mert töled hamar el megyen. [263. margó]

ll)

Semper in armis horribilem
Gentes placidum sensere subactae.

Mikor az jó vitéz fegyverben öltözi,
Az ellenség ellen hadban igyekezi,
Kemény fegyveréhez szelidség nem illic,
5 Mert az oroslányis ki terjezi körmét,
Mikor megh mutattya nemes keménységét,
Mikor praedat láthat el hadgya jó kedvét.
El mulic haragja ha eledelt kaphat.
Az vitéz emberis le teszi haragját,
Ha az ellenségnek lattya holdolását.
Claudianus [269–270. margó]

mm)

Mig ez földön kedves vólt az igasság
Addig az emberec közt az gonosság
Nem uralkodot az hamis csalardság
5 Bátorságban lakot az ártatlanság,
Hogy az Isteni fejelem megh szünnéc
Az szerelme gyülösegre változéc
Az igasság ez földről el üzetéc,
Mert székiben az hamisság bé lépéc.
Ovidius [654. margó]

nn)

Romani scelerum semper sprevere ministros.

Midön Roma vólna régi virágjában
Noha tévelygene az rút pogányságban,
Megis örült lenni az szép igasságban,
5 Mert nincsen ez földön oly erős hatalom,
Az igasság nélkül hogy éppen álhasson
Az hamisság miat romlásra ne jusson.
Clau. bel. Gild. 270. [655. margó]

oo)

Plus saepe nocet patientia Regis, quam rigor; iste nocet paucis, illa incitat omnes,
Günter I. 478.

Magánac nem használ
Ha mindgyárt boszszút áll,
S-nem tür az Fejedelem
Ha mindenkor büntet,
5 Es töle nem lehet
Elet adó kegyelem.
Nem téssen Vrallást
Ha kegyetlen nyuzást
Szenved az engedelem. [661. margó]

pp)

Az gonosz lelki isméret
Magában visel nagy tüzet,
Kinec sebebén rüt ferget,
Az meg tet bün regen szerzet. [677. margó]

rr)

Bátor szemeit bé hunnya
Titkos vétkét ugyan láttya,
Mert az büntetést magára
Minden orában csac várja.
Statius, Theb. 1. [677. margó]

ss)

Claudianus írja Stilico felöl, ki az Theodosius Császár fiainak tutoroc vólt, de hamissan viselte az tutorságot

1. Taplóban mint szikra, szellő fuvallásra, tovább tovább terjedez,
Az tiszt kivanóban, nagyra hejazóban, fösvénysegh úgy gerjedez,
Midön az irigység, az telhetetlenség, komor szemmel másét néz.
2. Az aytoban fekszie, mikor meg ehezic, az konc lesö komondor,
Igy nagy irigységgel, mint egy sebes tüzzel, az telhetetlenség for,
Az mostani nagy tiszt, úgy asittyá az pénzt, lám mint egy
kalmár sátor. Claudianus [687. margó]

tt)

Non decet in labiis versari lubrica Regis.

Az sima jegen nem jó bátorkodni,
Sima száju ember nec sem kel hinni,
Fö ember nec rutság szóval jáczani,
Mint hajas tengelyen nyelvét forgatni.
Günter 7. 513. [701. margó]

uu)

Praedam videt et sua vulnera nescit.

Kemény természetü harczon forgo vitéz,
Mikor az praedára vidám orczával néz,
Még nagy sebeket is testében nem érez.

Statius Theb. 7. [707. margó]

vv)

Poenam culpa secunda ferat
Iustae dilatio poenae
Plus facit esse reos.

Az ki egyszer meg intetic,
Büntettese halasztatic,
Ha immár többször vétkezie,
Méltán büntetésben esic,
5 Mint az eb az okadásra,
Diszno az rút förtös sártra,
Melyről meg intettel arra,
Ne téry meg az gonosságra.

Ovidius [711. margó]

zz)

Contendere durum est cum victore.

Mint az ökör ha jaromba fogatic,
Az ösztön ellen nem rugodozhatic,
Ha valaki más fogságában esic,
Könnyen ellene nem zugolodhatic.

Horatius [731. margó]

aaa)

Plus fuga laudatur Pyrrhi quam vincla Iugurthae.

Azt itilie sokan gyalázat el futni,
Mikor az ellenség kezd hatalmat venni,
Mert kevessen véle *meg* nem harcolhatni.
Az ki okos vitéz ha lehet eléb áll,
5 Hogjha az ellenség hatalmasb nálánál,
Az vakmerőséggel nagy gyalázatot vall,
Inkáb dicsirtetic Pyrrhus el futása,
Mikor látta hogy nem hasznos harcolása,
Reménységgel vólt mind addig országlása,
10 De lásd Iugurthánac mely rut gyalázatos,
Hogy keze csincseres és nyaka vólt lánczos,
Mert néki az rabságh vólt szörnyü halálos.

Claud. [737.]

3 véle nem [Szótagszámhiba.]

bbb)

Sic semper proxima sordent sic longinqua juvant.

Az embernek akarattya,
Nem jár mindenkor egy karba
Az jelen valót utállya,
Az távól valót kívánnya.

Petrarcha epist. 3. [745. margó]

ccc)

Quem cepit vitrea fama,
Hunc circum tonuit gaudens
Bellona cruentis.

Mit bizol te ember muló tisztességhez,
Ha minden dicsőség hasonló üveghez,
Inkább bizzál bátor jeghen irt bötükhöz,
Az ki hirért, nevért követ vitézseget,
5 Semmire böcsüllí az jó békeséget,
Mindenkor nyelvével csac vér ontást penget.
Horat. 2. Sat. 3. [751. margó]

ddd)

Tantis parta malis cura majore metuque servantur Iuven. Sat. 14.

Vereitéckel folyo soc fáratsággal,
Gazdagsághoz jut ember nagy munkával,
Hátra marad az ki csac tunyasággal,
Elni akar csac az hivolkodással.
5 Nagyob okossággal kel serénkedni,
Az ki javát meg akarja tartani,
Nagy gond ugyan akár mit-is keresni. [775. margó]

eee)

Horae momento cita mors venit aut victoria laete.

Soc kinnal születic, gondol neveltetic gyermek az ember korra,
Igy nagy készülettel, s-nem keves idővel, gyül az had az táborra.
Mind halált életet, harczon gyözödelmet, végben viszen egy ora.
Horatius [780. margó]

fff)

Magna fuit capitis quondam reverentia cani, Ovid.

Régen az ősz szakál, s-hay nagy böcsületet
Minden rendec közöt mindenkor erdemlet,
Mert az vén ember is bölcs mondásokat töt,
Nem illic koszszeru az leány fejében,
Ha szemérmetség nincsen erkölcsében.

Iffiu faytalanságh rúť dologh vénségben,
Szép termet és erkölcs iffiat meg ékesít,
Vén szakál bölcs tanács vén embert dicsőít
Iffiat es ven embert latorságh meg rutit. [782. margó]

ggg)

Haec data poena diu viventibus ut renovata
Semper clade domus, in nigra veste senescant.

Nem könnyű vólt annac az hoszszu elet,
Az ki soc Csötörtökön által lepet,
Nagyob büntetést az már nem érezhet,
Ez világon, kit az vénség meg terhelt,
5 Mert ennec csac szaporodic sirása,
De igen fogyatkozić háza taja,
Minden cseledgyét temetőben hordgya,
Azért soha el nem fogy gyáz ruhaja.

Iuven. Sat. 10. [784. margó]

hhh)

Nincs nagyob szövetség,
Nincs nagyob erősség,
Az házasság dolgában,
Mint az szent elménec,
5 Egyenes erkölcsnec,
Lenni szent tisztaságban.
Nem az kerti virágh,
Sem majorannaság
Ad kedvet koszoruban. Vict. [927. margó]

16.

SEBES AGYNAK KÉSŐ SISAK

Déák Versekből Magyar Enekekben fordítottot.

Nota óh megh keseredet kősziklák kőszť

a)

FRIDERICUS ELECTOR CZEHEK KIRALLYA

1. Amaz nagy Károlytul,
Rommai Czászártul,
Származot volt Nemzetem,
Rhénus vize mellett
5 Nemes Urak közt lett,
Az en szep Herczeghsegem,
Megh nem gondoltam volt,

fff 7 termet erkölcs [Szótagszámhiba.]

5 vala [Rímhiba.] 6 szep [Szótagszámhiba.]

Kit Czeh Országh rám tolt,
Hogy fordullyon szerénczém.

- 10 2. Sok unszolásokkal,
Egyező Tanáczal,
Hires neves nagy Urak,
Mihelt az Coronát,
Sok szem szuro szálkát,
15 Szegeny Fejemben nyomták,
Hire ki terjede,
Világh föl gerjede,
Támadának nagy Hadak.
3. Senkinek kárára,
20 Sem boszszuságára,
Nem volt ebben szándékom,
Hogy történetlenül,
Országh haszna nélkül,
Legyen en királyságom,
22 Az Tiszt kivanástul,
Bait szerző igátul,
Irtozo Jamborságom.
4. De az köz igasságh,
Hit-beli szabadczágh,
30 Melyre köteles voltam,
Io barátom által,
Tudatlan tanáczal,
Intet, es föl indultam,
Kárt töttem magamnak,
35 Akkor mikor másnak,
Hasznot tenni akartam.
5. Az Titkos beteghsegh,
Kit az szines Szepsegh,
40 Födöz mikkeppen megh árt,
Reméntelen képpen,
Embert ágyban ejtven,
Hamartattya az halált,
Tettetet baraczágh,
Szivben föt alnoksagh,
45 Igy rám hozta e' sok kart.
6. Rágalmazó szajjal,
Meltatlan szitokkal,
Immár mind kárhosztatnak,
Minden fele Rendek,
50 Reám Dühottenek,
Ez sok haborúsághnak,
Engem vetnek okul,
Hogy rút verben fordúl,
Szemek az királyoknak.

55 7. Itellye megh Isten,
Ki tartya kezeben,
Az királyok sziveit,
Bizonnyal iol tudom,
Az en változásom,
60 Megh valasztya hiveit,
Az után válik el,
Mint fődözheti el,
Az árulo, vetkeít. [1 –5.]

b)

CHRISTIANUS ANHALTINUS FEJEDELEM

1. Nem tartom eszesnek,
Ki az szerenczenek,
Szemet vaknak alittyá,
Es az eszeséget,
5 Sereny vitezseget,
Annál nagyobnak mondgya.
Nincz oly eszes Ember,
Bár légyen ió vezer,
Hogy ötet megh Czalhassa.

10 2. Az Poéták irják,
Az Argus Czordásnak,
Száz szemej voltanak,
Juhno Tehenere,
Mint egy Drága kinczre,
15 Szüntelen vigyaztanak,
De lám mégh vektere,
Nem vak szerenczere,
Ő elöle el lopták.

20 3. Az Jupiter Isten,
Szárnyos seregeben,
Vagyon egy sereny szolga,
Ekessen szollásnak,
Czalárd Kalmárságnak,
Lopásnak pátronussa,
25 Bekessegh szerzesben,
Es frigy szöveczeghben,
Okos igazgatoja.

30 4. Valakit megh kerül,
Hidgyed véletlenül,
Nagy dolgok el fordulnak,
Szép szovú száíával,
Mint Zengető hangal,
Sok szemek el alusznak,
Ha szája frigyet szol,

- 35 Szive fegyvert kohol,
Mercuriusnak hiják.
5. Probával szerenczes,
Haddal Rettenetös,
Bátor szívö Hannibál,
40 Kinek vesztessége,
Romma félelmere,
Mostis nagy hirrel fön ál,
Had viselesevel,
Tanáczos elmevel,
45 Nem volt nagyobb nálánál.
6. Sok nyelvü Nemzetek,
Sok erkülczü Nepek,
Táborában voltanak,
Hadi fenyetekkel,
50 Mint czak egy gyöplüuel,
Egy Törvényen jártanak,
Az nagy eszességgel,
Sürö nyeresseggel,
Veget ere Hadának.
- 55 7. Enis azt mondhatom,
Volt oly okosságom,
Hogy tanáczot adhattam,
Megh az szerenczet is,
Az Harcznak Sullyánis,
60 Bal kez felöl jártattam,
Tekintem magamban,
Az Tanácz adásban,
Vakot vete az koczkám.
8. De ti Olasz Urak,
65 Hires Rommaiak,
Engem ne vadollyatok,
Hogy ti az szerenczet,
Mint arany perezet,
Ústökön kaphattátok,
70 En nem vagyok oka,
Ha Isten így atta,
Ugy vegeszte tudgyatok. [6–8.]

c)

JOACHIMUS ERNESTUS MARCHIO
BRANDENBURGICUS ANSPACENSIS

Az Frigyes Fejedelmek Hadainak vezere, Hadnagya, ki az Frigyes Fejedelmek szövetségét először is bontotta föl, es Fridericus Czaszárnak Joszágat pénzen atta el

1. Az Görögök Haidan,
Szép baraczágosson,
Megh bekellettek volna,
Ha Páris Iionát,
5 Mint el lopot praedát,
Nékik megh atta volna,
Aenéás volt oka,
Ne légyen megh adva,
Görögöknek Iiona.
- 10 2. Az után penighlen,
Tiz Esztendeiglen,
Boszut álla nagy Haddal,
Az görögök Troját,
Az egész Frigiát,
15 Pusztittyák nagy romlással,
Aenéás volt oka,
Mert nékik megh atta,
Troját árúltatással.
- 20 3. Az Chehek Hadában,
Az Uri tanáczbán,
Én sem voltam utolsó,
Ezeknek gyült Hadok,
Volt en Zászlóm alatt,
25 Hadnagyczágomhoz tartó,
Hogy az Fejedelmek,
Egyben Esküdgyenek,
Edgyüt voltam tanáczló.
- 30 4. En, és Anhaltinus,
Mint két fő Tanaczos,
Égy akaraton jártunk,
Király titkaiban,
Országgh dolgaiban,
Legh főkeppen mi tuttuk,
35 Semmi nálunk nélkül,
Nem let végezésből,
Valamit nem akartunk.

18 árúltatásból [Rímhibá.] 24 Hadnagyczágomhoz[!] 28 En, s [Szótagszámhibá.]
35 végzésből [Szótagszámhibá.]

5. Az mi elmeinkben,
Mint égy kis Tengelyben,
Forgot minden végezés,
40 Aprólek Czatakban,
Szerencze folytában,
Mosolygot az éggyezés,
De szerenczés kedvünk,
Fordulván mi tölünk,
45 Lön egy nagy különözés.
6. Sok probáim közöt,
Minden Rendek közöt,
Azért nagy Diczeretet,
Erdemlek nagy méltán,
50 Az en holtom után,
Hoszú emlekezetet,
Mert en bontottam föl,
Töb Fejedelmekkel,
Az Hittel kötöt Frigyet.
- 55 7. Sok szép ajánlásra,
Mint égy velös koncra,
Békeltem Spinolával,
En nagy Summa pénzben,
Hitem s Uram ellen,
60 *Alkuttam* Bavárussal,
Friderik váravál,
Ilyen Jóságával,
Az Palatinátussal. [8 – 12.]

d)

FRIDERICH GYÖRGY BÁDI HERCZEGH

1. Bátor légyen helyes,
Turpe senex miles,
Turpe senilis amor,
Három száz esztendös,
Plenepotensusnak,
Volt királya az Trester,
Láttam Troja alat,
El nem fáraszthatot,
Az tiz esztendös tábor.
- 10 2. Enis megh aggottam,
De mégh megh nem untam,
Az igaz Hadakozást,

57 békellettem [Szótagszámhiba.] 60 alkuttam csak [Szótagszámhiba.] 61 hogy Friderik [Szótagszámhiba.]

7 kit láttam [Szótagszámhiba.]

Migh ven Fejem fön ál,
Hitem mellet forral,
15 Tanaczom boszú allást,
Gyalázatos frigyre,
Hirem vesztesere,
Nem veszek be tanácszlást.

3. Kedves szép Hazámert
20 Kis szabaczágaert,
Le kötöttem magamat,
Hogy az koporsóban,
Nem viszem addiglan,
Szep ven ősz szakallomat,
25 Ha engedi Isten,
Migh nem hozom helyben
Az én igasságomat.

4. Latom minden felöl,
Czak nem romlásban dül,
30 Az emberi társaságh,
Mert senkit nem biztat,
Söt feelmet mutat,
Az tettetet baraczágh,
Job Fejem el fodgyon,
35 Hogy nem rutul nyomjon,
Törventelen az rabságh.

5. Venteslaus király,
Tunyasága által,
Vesztette Czeh országot,
40 Lysimacus penigh,
Egy kis viz italért,
Nyerte volt az rabságot,
Havas-alföldiben,
Az oláhok ellen,
45 Unván az szörnnyü harcztot.

6. Nem fogyot el bennem,
Az en remenségem,
Jo helyen tartom szivem,
Annál inkább bizom,
50 Mennel inkább látom,
Hogy nő az veszedelem,
Mert ideje korán
Az Istentül nyilván,
Jö el az segedelem.

55 7. Megh telek Achábnak,
Megh telek Saulnak,
Jo szerencze sokára,

Valamely későre,
Lángot vét mégh végre,
60 Az reménség h szikrája,
Vagy nyerem vagy veszttem,
Mind kettőből léssen,
Diczeret enek soldgya. [12 – 15.]

e)

JOANNES GYÖRGIUS MARCHIO BRANDEBURGICUS JAGENDORFJ
HERCZEGH

1. Jambor szomszédgyával,
Mint attyafiával,
Él s hal az igaz ember,
Latván házát egni,
5 Vizzel nem oltalni,
Az tisztességhez nem fér,
Ha csak szemmel nezed,
Azt könnyen meg' nyered,
Hogy hazadrais tűz fér.
- 10 2. Az jó szomszedczágért,
Vitéz czehek mellet,
Fegveremben öltözem,
Az hadi szükségre,
Már régulta gyűjtöt,
15 Kinczemet nem kimellem,
Probalt vitézimet,
Szép szines nepemet,
Zászlom alá rendelem.
- 20 3. Pirrus Epirota,
Tabori dolgában,
Engem megh nem halladott,
Noha seregében,
Mondgyák Troja ellen,
Rendelt elefántokat,
25 Mert en az sik mezön,
Az ellenség' ellen,
Velem vittem az sánczot.
- 30 4. Hadi sugorgástul,
Tabori munkáktul,
Nem irtozot en testem,
Hidegh, havas essöt,
Nyári meleg h üdöt,
Panasz nélkül szenvedtem,

- 35 Kegyelemmel festet,
 Czalárd békeséget,
 Mindenkor ellenzettem.
5. Az dolognak sullyán,
 Mindenek el futnak,
 Czak én magam maradék,
 40 Szivem busultában,
 Elmemet forgatván,
 Minden fele tekintek,
 Ily sok fele rendel,
 Az magyarok közzül,
 45 Égy hiv gazdát találék.
6. Kinek szárnya alat,
 Én gyorsoságomat,
 Ezzel bizonyéttottam,
 Mint egy kis katuna,
 50 Finyes udvarában,
 Magamat ugy tartottam,
 Oh te Betlen Gábor,
 Szolgád légyek bator,
 Czak boszszumat alhassam.
- 55 7. Hallottam volt régen,
 Hogy vezerli Isten,
 Szegeny ember szándékát,
 Mert Nemzeczégemnek,
 Kassán fujtatta megh,
 60 Az jó Halál parsittyát,
 Lészen mégh valaha,
 Hogy testemnek hamva,
 Támaszt ugyan gyámolát. [15–19.]

f)

CHRISTLÁNUS MÁRCHIO BRANDEBURGICUS
 MAGDEBURGIENSIS ADMINISTRATOR

Késő sütve.

1. Valaki magaban,
 Jol meg' nem gondollya,
 Az alkalmattossagot,
 Hoszú aranyzással,
 Kézi forgatással,
 Nyila nem lő tuzokat,
 Énis sok tanácza,
 Az Chehek dolgában
 Kesön attam magamat.

3 az io [Szótagszámhiba.] 6 nem lövj [Szótagszámhiba.]

- 10 2. Ha kezdettől fogva,
 Ugy akartam volna,
 Az dolgot oltalmazni,
 És mind tanáczommal,
 Pénzemmél s hadammal,
 15 Siettem volna jönni,
 Így az köz szerencze,
 Jobb tisztessegemre,
 Talált volna fordulni.
3. Mikor Frideriken,
 20 Az szegény Czeheken,
 Már az Sebek meg estek,
 Rá gondolám magam,
 Hogy betegh Agyokban,
 Nekik Paisok légyek,
 25 Sebesített Agynak,
 Keső ir az Sisak,
 Magamnak ezzel árték.
4. Az régi idöben
 Az én nemzetemben,
 30 Voltanak oly herczegek,
 Görög Achillessel,
 Okos Vliesssel,
 Könnyen el érkesztenek,
 Most igen kölletnek,
 35 Ha Hector születnék
 Az német nemzeczegnek. [19—21.]

g)

CHRISTIÁNUS BRUNSVIGIAI HERCZEGH

1. Amaz nagy Bremusnak,
 Fő vezer hadnagynak,
 Nem hallottadé hirit,
 Ki az francziáknak,
 5 Erös czaták által,
 Rommában hatta nevét,
 Delphus szigetében,
 Görögokra menvén,
 Sebben végre el esék.
- 10 2. Az en nemzeczégem,
 Tettetet czimerem,
 Nem de attul származék,
 Hid el ő utánna,
 Akár mi dologban,

³² Vliessel
 2 hadgynadnak

15 Most én vagyok az másik,
Nemet nemzet mellett,
S az hercegek közöt,
Az en nevemis fenlik.

3. Az én tanáczomra,
20 Ha hailottak volna,
Az német fejedelmek
Az szép szabadczágért,
Hazánk oltalmáért,
Lettek volna serénybek,
25 Reszcéggel találták,
Most fegverrel járják,
Most az házat törvénynek.

4. *Ha* pásztor aluszik,
Farkas gyapjat szarik,
30 Hallottuk volt regenten,
Mi föl nem serkentünk,
Almos szemmel néztünk
Ellenség járt földünkben,
És az Spanyol nemzet,
35 Tettetet frigy mellett,
Lábunkat veté nyügben.

5. Valamig' élhetek,
Soha ki nem térek,
Eleim nyomdokáboll,
40 El vezzet tanáczom,
S megis oltalmazom,
Nyakamat az igától,
Az ki csak fa pénzen,
Czimert könnyen vészen,
45 Nem irtozik az kardtul. [21 — 23.]

h)

EMMANUEL SABANDI DUX

1. Az hadakozásra,
Hazám oltalmára,
Noha nem rövid karom,
Az igasság' mellett,
5 Föl kötni a fegvert,
Volna nagy bátorságom,
Bár papista légyek,
De igen rettegek,
Hogy az spanyol szomszedom.

28 Ha az [Szótagszámhiba.] 29 farkas akkor [Szótagszámhiba.]

- 10 2. Ket hatalmas király
 Tudgya miben s hol ál,
 Kettő köszt herczegsegem,
 Spanyol s Francia elegszer,
 Probálta mit tehessen,
 15 Fegverem nem tudom mint leszen,
 Hiszem réá seget Isten,
 Ha dobomat üttetem,
 Minden rendek félnek tülem.
3. Mind kettő hatalmas,
 20 Mind égy aránt fontos,
 Akár mellyikre nezzek,
 Ugyan tellyesseggel,
 Bátorsága nélkül,
 25 Eggyiknek nem lehetek,
 Ket fél szomszédgyával,
 Eczer-smind ki harczol,
 En nem tartom eszesnek. [23 – 25.]

i)

ERNESTUS COMES MANSFELDIAE

1. Az hitnel s az szemnél,
 Tisztességes hirnél,
 Nem tartok gyöngéb dolgot,
 5 Megh hidgyed ez három,
 Hogy semmi löt okon,
 Nem szenyvethet játékot,
 Valaki ezeket,
 Kártyára vetette
 Né kerdgy attul tanaczozt.
- 10 2. Regen io hirt, nevet,
 Az Mánsfeldi nemzet,
 A' köröszmény világon,
 Az igaz hit mellet,
 Meltán meg érdemlet,
 15 Akár ki hova szollyon,
 Régi igasságom,
 Kivánta hogy kardom,
 Mélto boszszut torollyon.
3. Valhatatlan képen,
 20 Mig fejem fön leszen,
 Tökélllet szándékom volt,
 Az boszszú állásra,

Mind télben s mind nyárban
Meg' né unnyam az tabort
25 Sok nemzet, s franczia,
Anglus, es az belga,
Én zaszlom alá tartot.

4. Amaz nagy Pompeus,
Kit megh ölt Aegiptus,
30 Elmejevel én birtam,
A' Julius czászárt,
Es Ferdinánd czászárt,
Égy aránt föl forgattam,
Sok szerencze közöt,
35 Kár nélkül nepemet,
Okossággal hordosztam.

5. Am bátor ugy légyen,
Migh vitezkedhettem,
Keves ember böczüllöt,
40 Holtom után hiszem,
Leszen oly érdemem,
Sok jambor megh emleget,
Változo szerencze,
Azt szörzötte végre,
45 Barátom sem szeretet.

6. Camillust Rommaban,
Sok erdeme után,
Szám ki vetesre küldék,
Temetése után,
50 Viszszont meg siratván,
Oszloppal föl tisztelek,
Ez az ioknak sorsa,
Mig' él minden unnya,
Sirattya maradékja.

55 7. Regen Dávid király,
Az Achis királytúl,
Lám talált volt kegielmet,
Ha el hittek volna,
Sok megh sem gondolta,
60 Mint viselném igyemet,
Sokszor az szerencze,
Az számkivetesben,
Szerzet nagyob erdemet. [25—28.]

27 az én [Szótagszámhiba.] 39 <Minden> [Az áthúzott szó felett:] Keves
54 sirattya az [Szótagszámhiba.]

JOANNES ERNESTUS DUX VINÁRIENSIS

1. Nem esztelen képen,
 Szerzette regenten,
 A' Pompilius Numa,
 Hogy amaz két fejü,
 5 Elöl utol nező,
 Janost tisztelne Romma,
 Bekességben zárva,
 Haboruban nyitva,
 És tartatnék temploma.
- 10 2. Ez szent kegyességnek,
 Titkos bölcsességnek,
 Illyen értelmet hatta,
 Az ki bekességben,
 Hazája szerelmet,
 15 Nem veti vak kockára,
 Az hadakozásra,
 Mennyen-é tanaczra,
 Elöl, hátul meg' láttya.
- 20 3. Tekincz meg' engemet,
 Az kegyes természet,
 Oly elmevel látot volt,
 Frigy szerző tanáczot,
 Örömben hallot,
 Hogy nem kárt tévő tabort,
 25 Templomi szenczégre,
 Hazám törvényere,
 Szorgalmatosban gondolt.
- 30 4. Az en eleimnek,
 Azért van io hirek,
 Hogy szép hazájok mellet
 De legkivál képpen,
 Hitbelj szenczegben,
 Mutatták hüsegeket,
 Azoknak példáj,
 35 S hitem szabadczági,
 Hadban inte engemet.
- 40 5. Az lölki ismeret,
 Nehezen szenyvethet,
 Hitbeli gyalázatot,
 Gyakran az szelidczégh,
 Lészen nagy ellenség,
 Látván méltatlanságot,
 Mert nem dühöségel,

Vér ontó fegyverrel,
45 Gyüit az Christus országot.

6. Matathiást regen,
Antiocus ellen,
Isteni kegyességhre,
Csak kiczin erővel,
50 De nagy diczérettel,
Boszzú allásra vive,
Hogy kenszeretésből,
Egy az sido nemből,
Rúth balványozást tenne.

7. Noha tanácsmot,
55 Kegies szándekomot,
Az Halál meg' gátollya,
De lölköm boszzuját,
Hogy testemtül meg' vált,
60 Az nagy Istenre hatta,
Gyakran az nagy türest,
A' hoszú üldozest,
A' maradék torlotta. [28 – 31.]

k)

COMES HOHENLOGCHIUS GROF

1. Plutarcus azt írja,
Egykoron Rommaban
Ilyeten dolog történt,
Két hollo fiakat,
5 Tojo faizásokat,
Mind az útra *el* vivék,
Szörnyü kákogásal,
Emberi czudával,
Tagonként mind el tépék.

2. Ez szokatlan czuda,
10 Ily zurzavart hozza,
Akkor az embereknek,
Mert Silla egy felől,
Márius más részről,
15 Az Rommai kösségnek,
Delfis kevelyességgel,
Rút ellenkezéssel,
Veszedelmet szerzenek.

6 útra vivék [Szótagszámhiba.]

3. Silla és Márius,
 20 S en, Hohenlochius,
 Mind égy emlöt szoptanak,
 Márs volt faizó atyánk,
 Es Bellona dajkánk,
 Mercurius mesterünk,
 25 Siralmas hazanktul,
 Ki megh fult az lángtul,
 Méltó halált erdemlünk.
4. Elmem nem nyukhaték,
 Mindent uttánna vont,
 30 És uy királyt választék,
 Igyekezven azon,
 Hogy valami modon,
 Hazamnak használhatnék,
 Delam nemzetemnek,
 35 Czeh és német nemnek,
 Az uy királlyal árték.
5. Hosszú festő konyha,
 Ösztövér rovásra,
 Nem tart frissen vendéget,
 40 Kezdém gondolkodni,
 Hogy látván fordulni,
 Az szerencze kereket,
 Félre tém az szegyent,
 Tanáczoom arra ment,
 45 Hogy kérhessek kegielmet.
6. Az czehek hadának,
 Az uy királyságnak,
 En voltam első oka,
 De az uy vendéget,
 50 Mely hamar kedvelte,
 Szivem oly hamar rontá,
 Ezt *Machiavellus*,
 Es az Mercurius,
 Az scholákban tanulták.
7. Azert az czászárnal,
 55 Tikkal és kaláczczal,
 Hamar kedvet találék,
 Hogy az többi urak,
 Igy az en példámnak,
 60 Követői lennének,
 Tarczák dolgát az kik,
 Az czaszár kegyelmit,
 Velem edgiüt hogy nyerék. [31 — 35.]

52 Machialius [Későbbi kéz *Machiavellus*-ra javította.] 55 czászárnak [Rímhibá.]

l)

MATLÁS HENRICUS GROFF TURNENSIS

1. Uy király szerelme,
Cheh ország hivsége,
Engemet abban hoza,
Hogy sem hazám kívül,
5 Sok jovaim nélkül,
Idegen föld tartana,
Az czászár haragia,
Kegyelmes szép szóra,
Soha nem meltosztata.
- 10 2. Nem mostani uyságh,
Sok uri baraczágh,
Szám kivetesre jutott,
Mert az nemes elme,
Panaszos ebédre,
15 Nem örömet vágyodot,
És ellensegejert,
El köszöntöt pohárt,
Czél-czap szájjal nem ivott.
- 20 3. Nincz irégységemre,
Hogy kissebsegere,
A' kuldult kegyelemmel,
Más barátom bizik,
A' máseval hizik,
25 Czak jádzot volt az hittel,
Bár szám kivetésben,
Temetesem légyen,
Megh marad nevem hirrel. [35—36.]

m)

HORÁTIUS VÉRUS ANGLUS DUX COPIARUM BRITÁNICÁRUM
IN PALATINATU

1. Engem Jakab király,
Nem sok számú haddal,
Küldöt volt Angliabol,
Friderik országát,
5 Mint regi jóságát,
Vedeném Spinolatól,
Kj üzném táborát
Az sok spanyolokat,
Az Palatinátusból.

3 Angliában 4 hogy Friderik [Szótagszámhiba.]

- 10 2. Kiczin erő melle,
 Ily nagy meszi földre,
 Nem adot volt kölczégre,
 Mert vitorlya nélkül,
Czak szerenczétlenül,
 15 Probálhatni az tengert,
 Korczoma s a' tabor,
 És az kalmár sátor,
 Nem szeret lapos erszént.
3. Vékony készülettel,
 20 Nem szenyvethettem el,
 Az nagy téli hideget,
 Minden fele képen,
 Az ellensegh ellen,
 Forgattam seregemet,
 25 De nem lön mestersegh,
 Hogy az nagy ellensegh,
 Probállya szerenczémet.
4. Erös farkas ellen,
 Nem ohad megh könnyen,
 30 Egy fáczkával az aklot,
 Hogy meg' né ütökném,
 Hasznosb volt követnem,
 Az szaladot tanáczot,
 Mert kiczin erővel,
 35 És vakmerőséggel,
 Senkit én nem bisztatok. [36—38.]

n)

JOHANNES MICHAEL OBERTRAUT AZ PALATINÁTUSBAN
 FRIDÉRIK HADNADGYA

1. Hector hazájáért,
 Troja szerelmejért,
 Serenyebben nem harczolt,
 Codrus Athenásért,
 Egész hada előtt,
 Örömében *czak* meg' *holt*,
 Az én vitezségem,
 Ellensegem ellen,
 Hazámért mennyit kostolt.
- 10 2. Hadi tanáczommal,
 Sok bisztatásommal,
 Az nemes iffiuságot,
 Bátoritom vala,

14 \approx *czak* [Szótagszámhiba.]

6 meg' nem *holt* [Szótagszámhiba.]

- 15 Az had viadalra,
Ne irtozná az harczot,
Mert hazaja mellet,
Kis ereje fölöt,
Talál egy rút rabsagot.
3. Nosza io vitézek,
20 Semmit né fellyetek,
Az idegen nemzettül,
Órizzük hazánkot,
Hitunk szabadczágát,
Ez rút förtelmes neptül,
25 Mert lám mind vallással,
Mind fajtalansaggal,
El fajult az Istentül.
4. Isten s az természet,
Mindent tisztán nemzet,
30 Utállya az rútságot,
Az oktalan allat,
Ki szemermet nem lát,
Ez oczmány bujaságot,
Nem szenyvetheti el,
35 Hát mi hogy türjük el,
Ez undok gyalázatot.
5. Oh nemes iffiuságh,
Szép nemes tarsaságh,
40 Ha így akartad volna,
Hogy az én peldammal,
Eggyező tanacsal,
Hiven harczoltal volna,
Az rút bujaságért,
És az nagy rabságért,
45 Mostan hazánk nem sirna.
6. No én mind-az által,
Szép véres halállal,
Értem megh az érdemet,
50 Migh ez világ fön ál,
Mindenkoron talál,
Jo hirem diczéletet,
Hogy szép hazám mellet,
Szivem nem röttögöt,
Végezni eletemet.
- 55 7. Az ki hazájaért
Kimellette vérit,
Visellye most az gyaszt,

24 [A másoló tévedésből kétszer írta le ezt a sort.] 33 bujasagert [Rímhiba.]

Gyalazatos hirnél,
Rabságos életnél,
60 Jobnak tartom az halált,
Né mond azt meg holtnak,
Ki maradékinak,
Élő hirt nevet talált. [38—42.]

o)

ALBERTUS DUX FRIDLAND GROPH VALLENSTEIN

1. Régi nemzetemben,
Nagy herczegségemben,
Az császár meg böczüllöt,
Egész táborának,
5 Vezér hadnaggyának,
Nagy hatalommal rendölt,
Valaki meg látott,
Avagy hirrel hallott,
Achilesnek álitott.
- 10 2. Az oroszlán vadat,
Minden fele állat,
Mikképpen rettegtej,
Es az üllü madár,
Sugár szárnyaival,
15 Az galambot el verj,
Nincz oly erős nemzet,
Az ki rettegéssel,
Fegyveremet nem féli.
- 20 3. Az hadi törvénynek,
Valahova mégyek,
Gyöplöit reám biszta,
Az nagy országokat,
S az urak tanácsát,
25 Kezemben zabolaszta,
Nem ismérek senkit,
Az ki csak szemeit,
Ellenem hunyoricza.
- 30 4. Amaz jó szerenczés
Régi Policrátes,
Koczkájával én jadzom,
Mert az gyözödelem,
Nem tavezik tülem,
Valahol hadakozom,
Nincz oly okos eszes,

Cím Fillan.grophf Valestan [Későbbi kéz javította *Fridland grophf Vallenstein-re.*]

- 35 Bár legyen Ulises,
 Tőviből ki fordítom.
5. Ha az Duna mellet,
 El viszem népemet,
 Lovát czövékre üti,
40 Az táboron kívül,
 Czatát ellensegtül,
 Mégh ponyváját sem félti,
 Az Renus két felől,
 És Albis vizi**ből**,
45 Az én hadam meríti.
6. Amaz vitez népö
 Nemzetem emésztö,
 Bö földü Pannoniat,
 Lam föl zavartam volt,
50 Az Magyar országot,
 Nemetek koporsoját,
 És meg fenyegettem
 Az után ellenem,
 Né kösse föl szablyáját.
- 55 7. Forditom hadamat,
 Roppant táboromat,
 A' Dánus király ellen,
 Megh emlegetheti,
 Az nemet országi
60 Fegyver miczodás légien,
 Meg né haragiczon,
 Mert magam sem tudom,
 Mint járok az tengeren.
- 65 8. Az alkalmatosság,
 Már nagyobra izgat,
 Nagyob dolgot inditok,
 Egész Európának
 Minden országinak,
70 Czak égy igát czinálok,
 Ha vegben vihetem,
 Minden nemzeteknek,
 Egy törvent s utat szabok.
9. Noha Ferdinandnak,
 Sok ajánlásának
75 Immár sokkal tartozom,
 De szolgálatomnak,
 És fáraczágomnak,

44 És az Albis vizit [Rímhibá.] 57 Dánus és király [Szótagszámhibá.] 60 fegyverem [Szótagszámhibá.] 63 az tengeren mint járok [Hibás szórend és rímhibá.]

Fontos jutalmát várom,
Mert adós levelit,
80 Mind az fizetesigh
Énis ladamban tartom. [42—46.]

p)

GEORGIUS DUX BUNCHINGÁRIAE CONSILIARIUS CÁROLI REGIS
ANGLIAE ET TOTUM FAC IN MUNDO

1. Anglia országnak,
Két fő kiralyának,
Én adhatok sok hadat,
Mert nagi Jacab király,
Ennek fia Károly,
Vitte föl állapottyát,
Nem tartom bolondnak,
Valaki két urnak,
Nyerheti grátiáját.
- 10 2. Bár hagyhassa ugian,
Fiát holta után,
Király az országaban,
Bár örökös legyen,
Az fiu egészlen,
15 Attya gazdagságaban,
Érkölczöt és elmét,
Koronával édgyüt
Attya nem ad fiának.
- 20 3. Fülöpnek erkölcze,
Nagy Alexánderre,
Nemzes által nem szállot,
Jacabnak elméje,
Károlynak erkölcze,
Nem egy daikát szoptak volt
25 Nem tartom bolondnak,
A' ki ily két urnak,
Egy-aránt szolgálhatot.
- 30 4. Meg Jacab országla,
Senkinek az hadra,
Addigh nem vala kedve,
De immáron Cároly,
Mindent soldal unszol,
És hadat forral szive,
Mind az ket királynak,
35 Mind az két dolgokban,
Vadgyon tanáczom s hirem.

5. Okos tanácsomért,
 Mind kettő szeretet,
 Mind kettő jutalmazot,
 40 Más boszszúságával,
 Mint magam hasznával,
 Mind kettő tülem tartott.
 És az szerenczével,
 Uram szerelmével,
 45 Elmém élni iol tudott.
6. Kedves unszolással,
 Kis tanácskozással,
 Az uy királt rá bisztam,
 Hogy Dánus királyal,
 50 S az szomszéd belgakkal,
 Frigyet kössön tanáczlom,
 Itt az spanyolokra,
 Es az francziakra
 Hadakozni inditám.
- 55 7. Azzal nem gondolok,
 A' mennyire vadgyok,
 Az király szerelmiben,
 Viszszont az kösségnek,
 És minden rendeknek,
 60 Vagyok gyűlölségében,
 Mert effele dolgot,
 Az maradék szokott,
 Meg itélni helyesben. [46 – 49.]

r)

GABRIEL PRINCEPS TRANSILVÁNIAE

1. Az magyar nemzetnek,
 S az körösztyénységnek,
 Én vagyok Gedeona,
 Sok fejedelmeknek,
 5 És minden rendeknek,
 Füg rám szeme világa,
 Süvegh emeléssel,
 Tisztesseseges füllel,
 Jambor nevetem hallya.
- 10 2. Astyáges régenten,
 Agyában fekvén,
 Ille álmod látot volt,
 Hogy szép leányának,

10 Astyádes [Későbbi kéz a d-t g-re javította.]

- 15 Mándane aszszonynak,
Agyékából szőlő nőtt,
Kinek szép arnyeka,
Egész Asiára,
Meszsze földre el hatott.
3. Szívében felelmes,
20 Astyages almátul,
Igenis meg' rettene,
Hogy léánya fiat,
Maga unokáját,
Veszteti igyekezet,
25 Kit lám az nagy Isten,
Jövendő üdöben,
Királlya helyhesztetet.
4. Ha Cirus országát,
Királyi hatalmát,
30 Szőlő lugos példásza,
Ki az nagy Persiát,
S mind az két Asiát,
Árnyekával bé fogta,
Igy születésemet,
35 S nagy herczegségemet,
Nem vak szerencze atta.
5. Dávidot az Isten,
Nagy veszedelmekben,
Kegyessen meg tartotta,
40 Sereny vitezséggel,
Okos bölcseséggel,
Ott meg ajándékoszta,
Izrael országát,
Saul coronáját,
45 Lám végre néki atta.
6. Regi magyaroknak,
Jeles királyoknak,
Énis nyomdokit nyomom,
Hunyadi Jánosnak,
50 Amaz nagy Hadnagynak,
Bátorságát én birom,
És az Atillának,
Két élő pallosát,
Oldalomon hordozom.
- 55 7. Egész Nap keletnek,
Nap nyugoti résznek,
Felelmire én vagyok,
Az földis meg rendül,
Sok fül hirrel czendül,

➤ Astyades [Későbbi kéz a *d*-t *g*-re javította.]

- 60 Ha trombitát fujjatok,
Sok diadalmakkal,
Szerenczés czatakkal,
Kit meg bizonyethatok.
8. Ferdinánd czászárnak,
65 Sok számú hadának,
Sokszor gátot csináltam,
Tompérnak, Bucconak,
Sok nemet uraknak,
70 Holtokigh hadakosztam,
Kinek halálával,
Az nagy iga alol,
Nemzetemet föl olttam.
9. Az Hunyadi Mátyást,
75 Amaz magyar királyt,
Az nemetek mint feltek,
Az Béczi aszszonyok,
Siro gyermekjeket,
Mátyással ijezgették.
Engem sem kívánnak,
80 Valakik karomnak,
Erejét meg ismertek.
10. Emlekezetemre,
S nagy diczeretemre,
Ez lészen az jutalmam,
85 Hogy királyi székben,
Posonyi gyűlésben,
Köz voxul választattam,
Melyre én magamat,
Minden erdem alat,
90 Ugyan nem méltosztattam.
11. Eleg vala nékem,
Hogy vala érdemem,
Az magyar coronára,
Nem akartam venni,
95 Fejemben tétetni,
Másnak gyalázattyára,
Czak tarcza határát,
Ám visellye gondgyát,
Ninczen boszszúságomra.
- 100 12. De az köz igasság,
Hitbeli szabadczágh,
Igen nagyok előttem,

67 [A *Bucconak* szó későbbi kézzel áthúzva és fölébe írva: *Puchaimnak*, melléje írva: *Bucquonak*.]

Melynek oltalmára,
Boszszu állására,
105 Magamat le kötöttem,
Ha ki ellenem jár,
Mig eletem fön ál,
Kardomat le nem teszem. [50—55.]

s)

CHRISTIANOS REX DANIAE

1. Mőly erős kötessel
Frigy szövéczegevel,
Hitünk szabadczágaért,
Urak és királyok,
5 Egyben esküttének,
Mind az körösztségert,
Hogy egyenlő szível,
Igaz fegyverünkkel,
Hadakozzunk hazánkért.
- 10 2. Az mi eleinknek,
Volt ilyen törvények,
Dania szigetiben,
Testeket vagdaltak,
Vérekét boczáttak,
15 Égy ezüst medenczében,
Kezeket az után,
Be mártván öntöszték,
Láboknak lépésere.
- 20 3. Ez volt erőssége,
Bizonyos hitele,
Az frigy szövéczege nek,
Mert hogy ha valaki,
Mert volna vétteni,
Az országh kötésenek,
25 Vér ki ontásával,
Es láb tapodással,
Keményen meg buntették.
- 30 4. Jusson eszetekben,
Mőly nagy erőskeppen,
Az frigy szövécze gere,
Magunkat igertük,
És égy aránt kösztünk,
Égj-más segiczé gere,
Nem emberi verrel,

- 35 De körösztény hittel,
Méntünk az egyessegre.
5. Ime el hadgyatok,
Latom nem gondoltok,
Az frigy szövetségével,
40 Bizonnal tudgyatok,
Igy hiaban vattok
Az en szegeny fejemmel,
Égyüt jár igyetek,
Ha föl nem serkentek,
45 Az én veszedelmemmel.
6. Miczoda vak volna,
Az ki most nem látna,
Az szarván kötöt tulkot,
Mészáros kezében,
50 Föl emelő képpen,
Feje fölöt az bárdot,
Nem aranyban mossa,
Mikor vérben mártya,
A' mészáros a' bardot.
- 55 7. Közönséges joban,
S az köz igasságban,
Nem io hatra allani,
Mig ép az tajtékis,
Vizben fön levegis,
60 Föllyül szokot uszkálni,
De ha porrá rontod,
Eczersmind meg latod,
Viz fenekére menni.
8. Tudgyátok mint jára,
65 Az chehek királya,
Hogy Prágánal meg verék,
Vigyázzván fejemre,
Tavúl szerenczemre,
Énis addig szaladék,
70 Ugyan azon sorsot,
Egy-aránt rajtatok,
Mert ti vattok maradék. [55 – 59.]

t)

JACOBUS REX ANGLIAE

1. En az békességet,
S az czendes eletet,

35 körösztényi [Szótagszámhiba.] 43 igyetok 63 az viz [Szótagszámhiba.]

- Mindenkoron szerettem,
Senkinek kárara,
5 Vagy boszszuságára,
Haddal nem igyeksztem,
De az égy dologban,
Nem igen okosan,
Látom hogy czelekettem.
- 10 2. Meg sem gondoltam volt,
Hogy testhez közelb volt,
Az imeg, az köntösnél,
Barátom kárára,
Frigyet nem köl vala,
15 Kötnöm az idegennel,
Mert magamnakis árt,
Hogy másnak töttem kárt,
Tettetet baráczággal.
- 20 3. Testet köszönessel,
Külde hozzám édgyczer,
Spanyol Fülöp királyal,
Gond akkor követet,
Ki engem ugy rá vöt,
25 Szép szoval baraczaggal,
Hogy baráczágoson,
Éllyünk egy más ilyen
Égy massal szomszedczagal.
- 30 4. Ezt az spanyol frignek
Álnok bekessegnek,
Köszönhetik mindenek,
Más felöl barátim,
Töb io ismeröim,
Mind az miben estenek,
35 Igen félek azon,
Hogy gonoszt né mondgion,
Utánnad az maradék.
- 40 5. Mert kellö idöben,
Szintén szükségében,
Töl frigyet nagy felelmek,
Ura szep szovára,
Sok kívánságára,
Semmit nem használhaték,
Mert az spanyol frigye,
Akadékos idgye,
45 Az io igyekezetnek.
6. De te Cároly fiam,
Tanuly most én rajtam,
Legy okossab nálamnál,

- A' köz igasságért,
 50 Né kémeld az fegyvert,
 Valamigh fejed fön ál,
 Az spanyol Fülöphöz,
 S az téttétet frigyhez,
 Egy czöpnycere se bizzál.
- 55 7. Jusson iol eszedben,
Eduard ösünkön,
 Möly tréfa törtent vala,
 Mikor az frigy közöt,
 Czak az kalmárookra,
 60 Tartozni mondgyák vala,
 Melynek szine alat,
 Az ellensegh miat,
 Országunk sok bút láta.
- 65 8. Az köz igasságra,
 Töb barátid mellet,
 Mutasd serenysagedet,
 Jövendö haszonért,
 Országod jóváért,
 Ne tilcz az segiczeget,
 70 Szomszed kára után,
 Magad háza táján,
 Nehez nézned az tüzet. [59—63.]

u)

CAROLUS REX ANGLIAE ET BRITTANNIARUM

1. Egész köröszténség,
 És fejedelemség,
 Rám vetették szemeket,
 Sulyos szükségekben,
 5 Utolso igyekben,
 Várván az segiczeget,
 Késö az orvosságh,
 Mikor az poklosságh,
 El futtotta az testet.
- 10 2. De hazam jóváért,
 Az köz igasságért,
 Arra int az tisztességh,
 Frigyes társaimnak,
 Köz baráczágomnak,
 15 Hogy né légyek ellenség',
 Gondolkodván azon,

56 Edoad [Késöbbsi kéz javította *Eduard-ra.*]

Hogy réám né szallyon,
Az ragadó betegsegh.

3. Im iffiuságomban,
20 Atyám holta után,
Möly nagy gond ream szalla,
Az ö kegyessége,
Vér onto fegyvere,
Véletlenül fordula,
25 Nehez az kiralyság',
Mikoron az ország,
Viszszás az uység alatt.
4. Simán bárdolo acz,
Edes szovú tanácZ,
30 Elmémbül ki nem teker,
Az igassag mellet
A' mint tülem lehet,
Kesz mindenkor az fegyver,
Soha szerenczeit
35 Iobra az Istennél
Nem bizhattya az ember. [63—65.]

v)

FÜLÖP SPANYOLOK KIRÁLYA

1. Szinten tenyeremre,
Szállot az szerencze,
Mostan *már* által latom,
Immár nem nyukhatom,
5 Továb köl nyuitoznom,
Melyben vagyon io modom,
Az fejedelmeknek,
Egyenetlensegek,
Szep alkalmazóságom.
- 10 2. Az én eleimnek,
Igyekezeteknek,
Nem lehetet ily modgyok,
Mert az egyességgel,
Voltanak erőssek,
15 Mind az szomszed kiralyok,
De az meg pártolás,
Frigybéli szakadas,
Az kardra serkentö ok.
- 20 3. Most az fejedelmek,
Szépen fuvó szelek,

3 mostan által [Szótagszámhiba.]

Az en vitollyámra,
Viszsa vonyásokkal,
Segítő kirallyal,
Most élhetek hasznomra,
25 Két atyafi pöri,
Mi nem szokot lenni,
Az ispánnak kárára.

4. Nincz már gát elottem,
Szabados szerenczém,
30 Tágas mezön nyargallok,
Komondorok nélkül,
Legelő nyáj közül,
Farkas töb konczot kaphat,
Ugy történhetik meg,
35 Talám töb nemzeczegh,
Engemetis uralhat. [65—67.]

z)

GUSTÁVUS ADOLPHUS REX SVAETIAE

1. Az io szerenczenek,
Szép gyözoedelemnek,
Minden fő diczösege,
Az hideg eyczakra,
5 Svecia országra,
Fordult az Márs szerelme,
Méltan erdemelhet,
Örök diczöseget,
Gustávus király neve.

10 2. Az egyenetlensegh,
És az idegenséggh,
Im az töb országoknak,
Rut zurzavart szerzet,
S keves remenseget,
15 Mutat az királyoknak,
Nem látod örömét,
S igen hasznos végét,
Az sok eszü tanácznak.

3. De Gustáve király,
20 Néked szolgál méltán,
Az érdemes diczéret,
Nem rontották még el,
Kár tévö evedzőkkel,
Az habok menetedet,

- 25 Bölcsen igazgatod,
Erössenis tartod,
Az kormányon kezedet.
4. Valamily nemzetet,
Az Ur Isten végzet,
30 Szerenczekkel meg látni,
Azt kegyes királlyal,
Es jeles urakkal,
Szokta volt meg aldani,
Az ebnek porozzán,
35 Hidgyed az oroszlán,
Nem szokot volt nyárgalni.
5. Vajha, veled edgyüt,
Az töb fejedelmek,
Mind eggyesztének volna,
40 Most sok szégény arva,
S egesz Europa
Sok kárát nem siratná,
Nem hisz tanácsosnak,
Ki maga magának,
45 Elégnek alította.
6. Te dolgodban járj el,
Es serényseggeddel,
Adgy példát a' többinek,
Az köröszténysegre,
50 Hasson el ereje,
Jeles gyözödelmednek,
Mi ugy nyilik szeme,
Ha dob szot hal füle,
Az szunnyado viteznek. [67—70.]

aa)

FERDINÁNDUS IMPERATOR

1. Lám kivánságomat,
Kit szivem sem gondolt,
Szerenczem meg halada,
Remensegem fölöt,
5 Az szep gyözödelmet,
Az Isten nékem atta,
Es az engedetlen,
Szolgálni kedvetlen,
Népét hozzám hajtotta.

34 porozzon 54 szunnyadozo [Szótagszámhiba.]

- 10 2. Most ugyan két kezzel,
Kebeleben emel,
Az mosolygo szerencze,
Illyen tellyes hasznót,
Ugyan meg nem gondolt,
15 Szándékom remensege,
De győzödelemmel,
Széles vitorlyája,
Viszen szeles tengerre.
3. Meg mutatom nyilván,
20 Hogy nevemet méltán,
Illetj az Augustus
És érdemem szerint,
Minden országonként,
Meg illet az triumfus,
25 Meg tanullya minden,
Hogy deákul téssen,
Szerenczet az secundus.
4. Sas keselyü modra,
Minden országokra,
30 Ki terjesztem hadamot,
Nem kiczin iutalom,
Hogy üstökön tartom,
Az alkalmattoságot,
Kopasz az tarkoja,
35 Valaki azt kapja,
Követ nagy bolondczágot.
5. Miként az királyok,
Nem mondatnak addig,
Rommai czaszároknak,
40 Mig az vas, es ezust,
És arany coronák,
Fejekben nem nyomatnak,
Nagy erdem jutalma,
Ha ezeket adgya,
45 Szerencze az Pápának.
6. Az ötödik Carolt,
Az ki en *össem* volt,
Nem hallottadé hirrel,
Az Austria nemzet,
50 Ö általa fenlet,
A' czaszári fölség~~nel~~,
Nagyob diczeretet,
Öis nem erdemlet,
Az en serenysegemnél.

11 kebeleben 27 szerezczint[?] 47 öczem [Későbbi kéz javította *össem*-re.]
51 fölségben [Rímhíba]

- 55 7. Heted Clemens Papa,
 Holot coronaszta,
Bonnonia városban,
 Addig meg nem nyukszom,
 Mig meg nem lesz soldom,
 60 Ezzel mégyek Rommaban,
 Pápátul meg nyerem,
 Hogy imadgyon minden,
 Az hármás coronában.
8. Regen az Austriát,
 65 Szivenek tartoját,
Rommai birodalom,
 A' béczi herczegen,
 Elt, *holt*, mint egy sziven
 Az rommai hatalom,
 70 Az Cároly kezdette,
 Raitam lenne vege,
 Érkeznek gyalazatom. [70—74.]

bb)

DUX BUCQUOI

1. Romma városának,
 Fundálása után,
 Ketszáz husz esztendőben,
 Tránquinius király,
 5 Uralkodik vala,
 Dölfös kevelységeben,
 Ezt az rommaiak,
 Superbusnak hitták,
 Vezetek nevezetben.
- 10 2. Ennek pálczájátul,
 El partolnak vala,
 Gabi város-beliek,
 Es mind az környekben,
 Eggyezenek ebben,
 15 Gábius olasz népek,
 Gyakran idegenseg,
 Gyümölcze iregyczegh,
 Hidgyed az kevelysegek.
3. Soha fegverevel,
 20 Tábori erővel,
 A' partos ellenseget,

57 Pannonia [Későbbi kéz javítottta *Bonnonia*-ra.] 66 a' rommai [Szótagzámhiba.]
 66 ≈ holt [Szótagzámhiba.]

8 Suberbusnak 9 nevetben

- Tránquinius hozza,
 Király nem haithatá
 A' gabbibélieket,
 25 Akkor búsultában,
 Es nagy haragjában,
 Kezde más eszességet.
4. Olasz ravassággal,
 És titkos tanácsczal,
 30 Ilyen dolgot gondola,
 Maga nevéen valo,
 Tránquinius fiát,
 Hogy igen meg palczazá
 És mint aruloját,
 35 S engedetlen fiát,
 Szám kivetesre haicza.
5. Iffiu *Tarquiniust*,
 Kimeletlen keppen,
 Igen meg palczasztatták,
 40 Attya udvarából,
 Romma városából,
 Rútúl ki haittatek,
 Harom pálcza után,
 Rút beteg agyában,
 45 Az Gábeban hozattek.
6. Az gábibéliek,
 Az titkot nem ertek,
 Ötet ió kedvel kapák,
 És az betegsegből,
 50 S a' véres sebekből,
 Czak hamar föl gyogiták,
 Gyors vitézsegéjért,
 Mind az egész várost,
 Hadnagyságára bizák.
- 55 7. Sok erős czatákban,
 Attyát szidalmazván,
 Nagy hirt nevet érdemle,
 Minden kéczég nélkül,
 Az város népétül,
 60 Lön neki nagy hitele,
 Az Rommaiaknak,
 Sok erős harczokban,
 Nem kiczin kárt, s bút szerze.
8. Sok idő haladván,
 65 Attyához Rommaban,
 Követeket boczájta,

37 a' Tránquinius [Szótagszámhiba.] 45 Gábeban [Szótagszámhiba.]

Kjttől az koronát,
Mind az birodalmat,
Nagy haraggal kívánta,
70 De az követeket,
Az király egy kertben,
Sétálni vitte vala.

9. Fenyegető szoval,
Csak könnyű válaszszal,
75 Követek meg terenek,
Valamit láttanak,
Avagy hallottanak,
Mindent meg beszellének,
De az mák fejeknek,
80 El tördeléséből,
Ők semmit nem értenek.

10 Iffiu Tránquinus,
Máknak tördelése,
Illyen titoknak érte,
85 Mert az Gabbiaknak,
Iffiu fejedelmének,
Mind fejeket szedette,
Az el pártolt várost,
Illyen okossággal,
90 Attya kezében ejte.

11. Hadi serenysegre,
Vitezi fegyverre,
Valami kívántatot,
En Hadnagyságomban,
95 S okos tanáczómban,
Az mind föl találtatot,
Mert farkas körmivel,
Mint Róka Máál börrrel,
Tárházam bövséggel volt.

100 12. Az pártos chehekre
Mint ellensegire,
A' császár el boczájta,
Kik ám semmi vegre,
Az en fegyveremre,
105 Meg nem hódúlnak vala,
Ha császár kegyelme,
Frigy tartó levele,
Velem nem lészen vala.

93 kivantatatot [Szótagszámhiba.] 100 chehekkal

13. Az el pártolásnak,
 110 Erdemes jutalmát,
 A' chehek köszt föl osztám,
 Es az fő népeket,
 Az kegyelmes friggyel,
 A' törvény alá haitam,
 115 Czászári fölseget,
 Che gyözüdelemmel,
 Nagyob kapura nyitam.
14. Minden hadaimat,
 Vitéz magyarokra,
 120 Gyorsossággal fordítám,
 Tágos szeles helyre,
 Az szép sik mezöre,
 Uyvár alá szállittám,
 Toppantó lovamat,
 125 Magyar paripakkal,
 Pállya futni boczattam.
15. Hallottam volt hirrel,
 Hogy békéllő friggyel,
 Magyar nem tud harczolni,
 130 Énis azt gondoltam,
 Hogy az magyarokat,
 Meg tudom tanítani,
 De az magyar korbác, z,
 Nemet vas derekban,
 135 Halált tudot czinalni. [74—82.]

cc)

JOÁNNES CSERDÁSIUS GROPH TALLI

1. Enis mindenekben,
 Szép diczeretessen,
 Ugy viseltem magamat,
 Mind az idő alatt,
 5 Hogy kezdetet az had,
 Senki meg nem halladot,
 Az en holtom után,
 Nem nézik hiaban,
 A' vitézek az zaszlot.
- 10 2. Nem szinten kedvessen,
 Czelekeszik velem,
 A' két szemő szerencze,
 Nem annak tányérán,
 Költ el kinek nyársán,
 15 Forgot az sült peczenye,

Mert engem az érdem,
Más felől tekintem,
Más tisztelkedik velem.

20 3. Az nemet nemzetet,
S az vitez belgakkal,
Táborommal el jártam,
Leg először én,
Az nagy Albis vizen,
25 Hidassal által hágtam,
Minden batorsággal,
Az Dánus kirallyal,
Menten szemben szállottam.

4. Es az spanyol modon,
Az en tanácson,
30 Az szerencze *szolgála*,
Az mi fegyverünkre,
Az Mársnak szerelme,
Szerenczessen fordula,
Ninczen frigysegemre,
35 Más diczeretire,
Ha jut ennek jutalma.

5. Noha minden fölül,
Rut iregyczeg nélkül,
Vitessegem nem lehet,
40 De jutalom gyanánt,
Mindentül egy-aránt,
Veszen az jo hirt nevet,
Czak én szolgálhassak,
Am bár iusson másnak,
45 Az festekes diczeret. [82—84.]

dd)

GROPH TOMPIER

1. Roka hájjal meg kent,
Szerencze tengölyet,
Valaki nem forgattya,
Sima, igen fordúl,
5 És az fölső polcchrúl,
A' föld fele fordittya,
Márs az vitességet,
Veres verittekkel,
Virágosztatni szokta.

30 úgy szolgálja [Szótagszámhiba.]

- 10 2. Mikor Czirus király,
 Rettenetes haddal,
 Massagetakra méne,
 Tomiris aszszonis,
 Az massagétakkal,
 15 Czirus ellen erede,
 Senki nem mondotta,
 Hogy az vitéz király,
 Aszszony praedája lenne.
3. Abban az időben,
 20 Lésbus szigeteben,
 Az Orfeusnak teste,
 Jövendő mondással,
 Igen hires vala,
 Egy templomban temetve,
 25 Ki iövendölessel,
 Czirus hada ellen,
 Illyen titkot jelente.
4. Hallyad Czirus király,
 Szinte olyan funtal,
 30 Remenlyed eletedet,
 Az minémö formán,
 Regen RácZ országban,
 Eletem vegeztetet,
 A' möly jövendölést,
 35 Tomiris Cziruson,
 Fegyverrel tellyesített.
5. Mikor énis Béczből,
 Szép rendelt sereggel,
 Posony alá juttottam,
 40 Hogy az Duna hidgyát,
 És az Posony várát,
 Gábortul el szakaszszam,
 De lám csak magamat,
 Posonyi templomban,
 45 A' temetesre hoztam.
6. Az en koporsomtúl,
 Magyar ország felöl,
 A' ki kerdez tanaczot,
 Én az nemeteknek,
 50 Temető helyeknek,
 Mondom Magyar országot,
 Mert az Magyar Nemzet,
 A' Duna viziért,
 Tudgyad hogy sok vert ontott. [84—87.]

20 Lésbus [Későbbi kéz az é betű után egy s-t szúrt be.] 13, 35 Tomorus
 [Későbbi kéz Tomiris-re javította.]

MAXIMILIÁNUS DUX BÁVÁRIAE FRIDÉRIK ELECTORNAK CHEHEK
KIRÁLLYÁNAK ATTYAFIA

1. Mikoron irnának,
Az ezer háromszáz
Huszonhat esztendőben,
Nemet fejedelmek,
5 És az electorok,
Az ország gyűlésében,
Czaszár választásán,
Ket reszre szakadván,
Lönek ilyen kötésben.
- 10 2. Akkor Austriat,
Fridericus birta,
Az bécsi herczegséget,
De Báváriában,
Ludovicus birta,
15 Az fejedelemséget,
Mind ketten eczers-mind,
Az választás szerint,
Kapák az pörös testet.
- 20 3. Nyolcz esztendős haddal,
Az ország kárával,
Mind addig czatásztanak,
Nékher vize partyán,
Szent Mihálynak napián,
25 Igen meg harczolának,
És hadi szerencze,
Czaszár fölsegere,
Szolgált Ludovicusra.
- 30 4. Az én nemzetemben,
Ludovicus eczém,
Vitezi hatalommal,
Győzven Frideriket,
Méltán diczekedet,
Az czaszári pálczával,
35 Két felé mosolgot,
De csak égy fele szolgál.
5. Söt, az maga eöczet,
Rudulfus herczeget,
Joszágából ki verte,

2—3 az 1326. esztendőben [Egy sorban.] 22 Nékhar [Későbbi kéz az á-t e-re javította.] 29 [Az eczém szót későbbi kéz aláhúzta, és melléje írta: össöm] 31 meg győzven [Szótagszámhiba.] 37 az ő maga [Szótagszámhiba.]

- 40 Az ki Frideriket,
Ugy mint ellenseget,
Hadával segítetté,
Most az tiszt kívánás,
45 És az boszszú állás,
Nem néz atyafiverre.
6. De mennyire mostan,
Sem mit nem gondolván,
Az atyafiusaggal,
Noha én nemzetem,
50 Vagyon egy czimerem,
Friderik cheh kirallyal,
Megis Austriában,
Én az Ferdinandhoz,
Voltam io akarattal.
- 55 7. Valamig az Duna,
Az béczi országot,
Mind addig Austriátul,
Az én maradekom,
Sok iutalmat várion,
60 Mint érdemes szolgátul,
Nem mostani *uyságh*,
Hogy atya fiusagh,
Az idegenhez hodult.
8. Az Ferdinánd mellet,
65 Éles fegyveremet,
Eczem ellen ki vontam,
Fridérik eöczemet,
Ferdinánd kedvéjért,
Jovátúl meg fosztottam,
70 Es szám kivetesre,
Hires belgák közé,
Üres kezzel boczattam.
9. Erre engem intet,
Ugyan kenszerittet,
75 Az Pápának szenczege,
Nem tuttam hogy használ,
Kivel mindent kinált,
Bün oldozo kevélye,
Szent Peter kulczára,
80 Az ki magát bizza,
Lészen annak erdeme.
10. El hittem hogy sokan,
Kárhosztatnak nyilván,

85 Tartnak vér árulónak,
Más felől ellenben,
Hizelkednek szemben
Diczernek az czaszárnak,
De tudom hogy Isten,
90 Meg ez után leszen,
Birája ez dolognak.

11. Lám io akarattal,
Minden jóságokkal,
Valá Friderik hozzám,
És az czászársagra,
95 Szivel emel vala,
Czak hogy pártját tartanám,
De én az időtől,
És alkalmatosságtúl,
Iob várni már gondolám. [87—93.]

ff)

JOANNES GEORGIUS ELECTOR DUX SAXONIAE

1. Lám igaz volt regen,
Köz pelda beszédben,
Ur kedve nyul háton jár,
Mely nagy hűségemet,
5 És segicégemet,
Vötte Ferdinánd czászár,
De az en erdemem,
Az szöveczeg ellen,
Ime mely jutalmat vár.
- 10 2. Valakik voltanak,
Kik fegyvert vontanak,
Ferdinánd czászár mellet,
Az herczégek közzül,
Ő tehczégéekkel,
15 Meg nem dulkan engemet,
Es merem mondani,
Nekem köszönheti,
Az czászári fölseget.
- 20 3. Két esztendő alatt,
Töb barátim miat,
Ugy meg kopot küszöböm,
Mert az sok követek,
Az kik égy mást értek,
Busittottanak éngem,

96 tartam [Szótagszámhiba.] 98 [Szótagszámhibás sor.] 99 és gondolni
9 vén [Rímhiba.]

- 25 És az sok panaszra,
 S az sok unszolásra,
 Ugyan ciklándot fülem.
4. Az szép szora képest,
 Im az szines tanác, 30
 Ez forrót alám önte,
 Czászári akarat,
 Nem kedves szemmel lát,
 A' kedvezest meg unta,
 Az más reszről penigh, 35
 Az nagy iregységet,
 Az hüség reám vonta.
5. Bellisáariusnak,
 Amaz fő hadnagynak,
 Dolga mikképen eset, 40
 Justinianus czászár,
 Birtokában nagy kár,
 Rosz hirt *es* nevet, hogy vár,
 Szeme ki tolatek,
 Es kenszerittetek, 45
 Ennyi koldult kenyeret.
6. Így veszem jutalmát,
 Hogy Ferdinánd czászárt,
 Hadammal segítetttem,
 Innét nem szeretnek, 50
 Másfelől gyűlölnék,
 Kettős gát közöt fekszem,
 Mert az gyanósagnak,
 Soha nincz hitele,
 Bár ugyan igaz legyen.
7. Es ha oltalmamert, 55
 Mozdittándok fegyvert,
 Port vakarok fejemre,
 Igen iut eszembem,
 Hogy ellenség neve, 60
 Né maradgyon fejemem,
 Gyakran az kurvásnak
 Okkurját kiáltnak
 Farkas szöre menteben. [93—96.]

⁴⁰ ki, Justinianus [Szótagszámhiba.] ⁴² hirt nevet [Szótagszámhiba.] ⁴³ szemei
 [Szótagszámhiba.]

gg)

AMBRUSIUS SPINOLA EXSERTIUM HISPÁNÍÁRUM MAGNUS
IMPERATOR

1. Ugyan szem látomást,
Látunk szaporodást,
Az mi birodalmunkban,
Es az Spanyol nemzet,
5 Fegyver által követ,
Mészse az urassagban,
Az királtol lehet,
Nem kiczin köszönet,
Az en hadnagyságomban.
- 10 2. Az en hadam miat,
Igen nagyot szállot,
Az bélgák batorsága,
Mint az szüv irtozik,
15 És az szem czillámlik,
Mendörgö villamásban,
Az én atyaimnak,
Tágos utat nyitot,
Antwerpia városa.
- 20 3. Eddig az vitezseg'
Vitézi serenység,
Volt uta szerenczemnek,
Altal latom nyilván,
Nem szükség ez után,
25 Sok sold az vitezeknek,
Veres fegyver nélkül,
Meg iön minden félöl,
Kivánsága szivunknek.
- 30 4. Regi Rommaiak,
Nem ok-nélkül mondták,
Ezt köz pelda beszédben,
Hogy veszteg ülessel,
Halgato fegyverrel,
Jártak gyözödelmesben,
35 Mert az lassu tanác
Es az fuvo kovác,
Tüztartó az holt szenben.
- 40 5. No miis Spanyolok,
Nem vesztünk egy kiczin,
Halgato veszteglesel,
Anglus és Francia,

Cím [Későbbi kéz *Exertius*(?) *Hispanicus*-ra javította.] 18 Anter pia[!] [Későbbi kéz javította *Antwerpia*-ra.] 36 tüztart [Szótagzáshiba.]

Nemet és az belga,
Magok párt ütésével,
Mellöttünk harczolnak,
Nékünk nem ártanak
45 Egy mást vágo fegverrel.

6. Egy mást harabdalo,
Két nagy erős mén ló,
Ha egymással harczolnak,
És csak véletlenül,
50 Akár mely erőből,
Farkas rájok rohanna,
Az bait vivó lovak,
Ha meg nem fáradnak,
Farkas semmit nem kaphat.

7. Most az meg haragút,
Egy mástul el pártolt,
Szomszedok háboruja,
Nagyob szerencznének,
Szép nemzeczégünknek,
60 Uttat nyitó pallyája,
Két pörös szomszednak,
Égymás udvaroknak,
Ninczen erős palánkja.

8. Nem uy pelda ez már,
65 Sas keselyü madár,
Az daruval meg harczolt
Hosszú nyaku darú,
Ám az kurta lábú
Sas körme köze szorult,
70 Más felöl peniglen,
Mind kettő szinteglen,
Embernek példája volt. [96—100.]

hh)

HENRICUS PRINCZEPS AURAIICUS EXERTITUS BELGICI
GENERALIS SUCCESSOR MAURITY

1. Sokszor gondolkodom,
Az emberi dolgon,
Mely czuda tanácزابan,
Gyakran nagyot igér,
5 Kit eszszel el sem ér,
Bizakodik magában,
Mint az nemzetetlen,
Hogy semmit nem szegenl,
Maga titkos házában.

- 10 2. Antiochus király,
 Sok gyülevesz hadat,
 Eczer mustrallya vala,
 Sok ezüst szerszámmal,
 Hadi czifrasággal,
 15 Az mezön fenlik vala,
 Az sok ló nyeretés,
 Dob trombita zenges,
 Az egigh föl hat vala.
3. Az elöt nem sokkal,
 20 Amaz nagy Hannibál,
 Igen meg verettetek,
 Az Rommai hadtúl,
 Es az Charthagából,
 Antiochus ki esék,
 25 Király udvarában,
 Kedves baráczagban,
 Mindenektül tartatek.
4. Szép fenyves seregét,
 Minden hadi népét,
 30 A' király Hannibálnak,
 Mutogattya vala,
 Es kerdezi vala,
 Ha az Rommaiaknak,
 Lehetne e elégh,
 35 Ily szép hadi seregh,
 Mint az olasz tábornak.
5. Felele Hannibál,
 Oh fölséges király,
 Latom szép seregedet,
 40 Noha iol ismerem,
 A' Rommaiaknak,
 Telhetetlenségeket,
 De én ö-nékiek,
 Itelem elegendnek,
 45 Az sok szep készületet.
6. Az eszes Hannibál,
 Ki az sok próbakkal,
 Igen meg tanult vala,
 Titkos okossággal,
 50 S azzal az szollással,
 A' praedát érti vala,
 De az Antiochus,
 Hannibál mondását,
 Az hadrol érti vala.

34 lehetne elegh [Szótagszámhiba.]

- 55 7. Az fejedelmeknek,
Frigyes szöveczések,
Tölünkis azt kívánnya,
Az köz igasságban,
60 És ily nagy dologban,
Segeczegünk jarulna,
Möly dologert engem,
Az egesz Belgium,
Szép haddal el boczáta.
8. De az nemet urak,
65 Elégnek tartották,
Az magok okosságát,
Dob, trombita szora,
Tábori mustrára,
Biszták volt az tűz oltást
70 Fegyveri fényesség,
Meszsi látó szemnek,
Nem ád rettentő homályt.
9. Az én tanáczommal,
S az köz akarattal,
75 Harczot allottak volna,
Az nemes urasság,
S törvényi szabaczág,
Most eppen fön allana,
Az lassú igasság,
80 Sok hallogattassal,
Mi másnak elég preda.
10. Már az fejedelmek,
Magoknak köszönnék,
Szerencze vak koczkáját,
85 Az én serenysegem,
Ily tisztet erdemlet,
Mert az bélgák országát,
Hiven oltalmazom,
Az Mauritiusnak,
90 Birom kapitánságát. [100—105.]

ii)

BATAVIAE BELGIAE

1. Az töb nemzetekkel,
S azoknak földével,
Mi el nem érkeszhettünk,
5 Az tenger mellyekén,
Égy kis darab földön,
Égyüt le telepettünk,

A' mint az természet,
S az üdö engedet,
Azzal meg elégettünk.

10 2. De vitezsegünknek,
Hatalmas erönknek,
Nem kiczin hire vagyon,
Noha urasságunk,
15 És gazdag lakásunk,
Kiczin helyre szorullyon,
Senki nem gondolya,
Hogy minket Europa,
Gyámoltalannak *tarczon*.

3. Az szomszed királyok,
20 Mi alattunk vannak,
Az ö urasságokban,
És az egész gálya,
Sok népü Anglia,
Szabad királyságokban,
25 Czak addig marathat,
Mig hazánk szolgálhat,
Az frigyes baraczában.

4. Es az spanyol király,
Nagyob gátot nem tart,
30 Az mi társaságunknál,
Söt az czaszársagnak,
És az Asiának,
Eggyesegünk ellent ál,
Mind az száraz földön,
35 Mind az nagy tengeren,
Szüntelen hadunk strásál.

5. Sok szám kivettettek,
Idegen nemzetek,
Nálunk szállást találnak,
40 Kik igasságokért,
És szabaczágekért,
Hazakbul ki üzettek,
Szép rend tartásunknak,
Szarnyas oltalmunknak,
45 Árnyékában nyugosznak.

6. Im tellyes szándekkal,
Ránk tátot torokkal,
Ellenünk fenekedik,
Az kegyetlen spanyol,

8 engettet [Későbbi kéz a *tt*-t *d*-re javította.] 12 mert nem [Szótagszámhiba.]
18 ne *tarczon* [Szótagszámhiba.] 37 Es sok [Szótagszámhiba.]

- 50 Eles fegyvert kohol,
 Mind azon tanáczkodik,
 Hadi erejevel,
 Nagy kegyetlenséggel,
 Nyakunkon uralkodik.
- 55 7. Szomszed fejedelmek,
 S minden fele rendek,
 Az Istenert mi kerünk,
 Együt serkennyunk föl,
 Ne csak aludgyunk el,
 60 Hitbeli szabadczágunk,
 Nagy gyalázatunkra,
 Közönseges kárra,
 Ne szallyon alá igyünk.
8. Ezt kérgyük tületek,
 65 De mit röménletek,
 Hogy ha mi el fordulunk,
 Mint lészen dolgotok,
 Hogy ha az spanyolok,
 Igájában akadunk,
 70 Földön es tengeren,
 Az ellenség ellen,
 Bastyaitok mi vagiunk.
9. De mind azon által,
 Erös batorsággal,
 75 Oltalmazzuk igyünket,
 Igaz igyünk mellet,
 Ne szannyuk erönket,
 Ne kemellyük pénzünket,
 Álhatatlan frigyre,
 80 Hájjal kent tengelyre,
 Ne bizzuk szerenczenket. [105 — 109.]

jj)

BOHEMIAE

1. Igazán mondgyátok,
 Valamely leánynak,
 Két szeretője vagyon,
 Az sok szerenczekben,
 5 S az ferhez menésben,
 Félő hogy kárt ne vallyon,
 Eczers-mind magának,
 Gyülölseget másnak,
 Ireczéget ne hozzon.

57 kertük[!] 69 akadtok 81 szerenczeket
 3 Szep

- 10 2. Lám énis Che országgh
A' töb országok köszt,
Férhez menő *lány* voltam,
Ekes termetemmel
Töb fejedelmeknél
15 Kedvesseget talaltam,
És az természetnek,
Gazdag iovaival,
Nagy szépen aszszonkottam.
3. Oh gonosz szerenczem,
20 Sok férhez menesem,
Engemet miben hosztál,
Szép öltözetemben,
Hiremben nevemben,
Bezzeg im meg rutitál,
25 Nagy aszszonságomban,
Szép szabadczágomban,
Im mely rutul gyallaztal.
4. Eszt én bolonsággal,
Tudatlan tanaczal,
30 Magam fejere hozám,
Mert nagy kedvem ellen,
Kenszerittes kepen,
Férhez menni találtam,
Rövid öröm után,
35 Szerelem változván,
Magamat meg utaltam.
5. Es így alattomban,
Igen hamar titkon,
Más vö legent választék,
40 Kit nagy szerelmessen,
Hasonlatos képpen,
Agyas hazamban hozék,
Az ket szerelemmel,
Égy nagy gyűlölseget,
45 Magam s ferjem köszt szerzék.
6. Azonban tekintek,
Hát az első ferjem,
Igen meg haborodék,
Eles körmeivel,
50 Az uy vö legyenek,
Üstökeben szökellék,
Kettő köszt örömöm,
Regi egésségem,
Im lásd mire változék.

- 55 7. Az két férhez menes,
Már mereggel édes,
Nekem holtig jajt hozza,
Ajto sarka közé,
Szorittám körmömet,
60 Az két mátkámra nézve,
Igazán raitam tölt,
Ket ellenkező töört,
Nem tehez egy hüvelyben.
8. Szolgáló aszszonytol,
65 Praeda rab léánytol,
Immár nem külömb vagiok,
És mint gyanos személy,
Meg busult fejemnél,
Lassú kedvet talállok,
70 Az férhez menésben,
Okos *legyen* minden,
Én ily tanácsot adok.
9. Ferdinandus király,
Szabad erőszakkal,
75 Már rajtam uralkodik,
Fridericus herczeg,
Szám ki vetet *ferjem*,
Most az földön bujdosik,
És az én dolgomon,
80 Minden io barátom,
Nem sokat gondolkodik. [109—114.]

kk)

CÁRDINÁLIS RICHELLIUS CONSILIÁRIUS ET DUX REGIS
GALLIARUM

1. En az Francziaknak,
Jeles királyoknak,
Gubernátora vagyok,
Az parlamentumban,
5 Ország tanaczában,
Király eszével birok,
Söt meg kedve ellen,
Másis arra megyen,
Valamit én akarok.
- 10 2. Ugy vagyon hogy tisztem,
Nem int arra engem,
Hogy harczollyak fegverel,

57 jaj 65 léánytul 71 legény 77 fejem
Cím RICHELLIENSIS [Későbbi kézzel föléírva:] Richellius

De titkos házamban,
Beszelven agyamban,
15 Sokkal töt teheczeggel,
Forralom az hadat,
Hogy nem más az kardot
Forgatná vitézséggel.

3. Az ország nepének,
20 Párt ütő füstinek,
Titkos lángiát én látom,
És orszaglásának,
Gyamolítására
Az királyt meg tanitom
25 Az Spanyol királynak,
Hü sogorságának
Kiczint hinni tanáczlom.

4. Bár iregyczeg nélkül
Az főö urak közül,
30 Soha rám ne nezzenek,
De en szándékomban,
Király titkaiban,
Ugyan hátra nem nézek,
Hidgyed ez világnak,
35 Minden dolgaiban,
Vagyon nagy isméretem.

5. Az cárdinálságnak,
Szép bársony palástyát,
Rommának köszönhetem,
40 De én az királynak,
Nagyob jutalmának,
Grátiáját erdemlem,
Eleitől fogva
Iregyczeg volt társa,
45 Ez kedves szerenczenek.

6. Noha az szerenczét,
És az kedvesseget,
Nagyra köl böczülleni,
De az en elmemnek
50 Okos ajándekát,
Szoktam nagynak mondani,
Ne tarcz tanáczosnak,
Ki az változásnak,
Szelétől nem tud felni.

55 7. Hatalmas királyság,
Sok kinczű urasság,
Czak hamar el távozik,
Sok drága öltözet

60 Nagy erős epület,
Rothadás alá esik,
De az szép bölcsesség,
Io hir nev, egesseg,
Mind örökke tündöklik. [114—118.]

ll)

DIDACUS SARAMENTO DE ACUGNA DOMINUS DE GONDOMÁR
CONSILIARIUS REGIS HISPÁNJARUM

1. Azt itélik sokan,
Hogy az bolondczágban,
Eszes tanácZ nem lehet,
Az udvari bolond,
5 Valami tréfát mond,
Udvari fült nem illet,
Egy bolond mesere,
Lám sok eszes ember,
Feleletet nem tehet.
- 10 2. Mikoron irnának,
Az ezer három száz
Tizenkét esztendőben,
Leopoldus herczeg,
Lakik vala Beczben,
15 Fejedelemségében,
És Helvetiara,
Nagy hadat gyűjt vala,
Rettentő készületben.
- 20 3. Az herczegnek vala,
Fényes udvarában
János nevő bolondgya,
Kinek nyájassága,
Egesz Asiaban,
Nagy kedvessegeben vala,
25 És az tanacz előtt,
Töb trefai közöt,
Az herczegnek így szolla,
- 30 4. Latom égy tanaczal,
Egyező szándékkal,
Harczolni keszek vattok,
De ha szaladni köl,
Mint jöhessetek el,
Arrol nem tanácskosztok,

Cím [Az *acugna* szót későbbi kéz aláhúzta, és föléje írta: *Ossuna*] 11—12 az
1312 esztendőben [Egy sorban.]

- 35 Mőly mondás bizonnal,
A' beczi uraknak,
Vala rettentő nagy ok.
5. Az bolond mondását,
Czak mint jadzó tréfát,
Herczegek meg nevettek,
40 Es Morongárdusnál,
Helveticusokkal,
Batran szemben menenek
Az Herczeg ő maga,
Czak alig szalada,
45 Tőbbi mind ott veszének.
6. Az Spanyol kiralynal,
Nem kiczin böczben ál,
Az en tréfa beszédem,
Minden rendek közöt,
50 Nagy erdemmel lehet,
Meg hidgyed köveczegem,
Mert bolondczágomra,
Mint fundamentumra,
Epitet fejedelem.
- 55 7. Sok okos trefakal,
Udvari játékkal,
A' király el boczajta,
És Jakab királynál,
Az en köveczegem,
60 Mint legyen meg tudhattya,
Nagy okosságomat,
Én köveczegemben,
Az Anglia czudallya.
8. Latom hogy eszemmel,
65 Ekes beszédemmel,
Sok hasznot nem tehetek,
Szokott trefáimmal,
Es bolondczágimmal,
Az köveczéghez kezdék,
70 Sok trefaságommal,
En nagy fő urakat
Neveczegre inditek.
9. Addig hanyám vetem,
Az czigány kereket,
75 Az Jakab király elöt
Hogy az én urammal,
Az Spanyol kirallyal,

Tarczon frigy szöveczeget,
És az szomszedságért,
80 Ne emeljen fegyvert,
Szerezen bekesseget.

10. Noha Jakab király,
Sereg roppantyaival,
Szekiből föl költ volna,
85 Es félig ki vonván,
Az Fülöp királyra,
Rut haraggal mutata,
Akkoron ismétlen,
Roppant seregere,
90 Lakatot vetet vala.

11. Ptholomeus regen,
Egiptomi király
Rommával frigyos vala,
Anthiocus király,
95 Ptholomeus ellen,
Nagy haddal készül vala,
Azert Ptholomeus,
Az Rommaiakkal,
Segeczéget kér vala,

100 12. Postilius Lenás,
Rommai tanácztul
Siriában küldeték,
Mert Antiochustul,
Tellyes hatalommal,
105 Követtül boczáttatek,
Azért Postilius,
Lásd Antiocussal,
Mikképpen czelekedek.

110 13. Szép gyenge veszökből,
Egy kiczin kerteczket,
Czak igen hamar fonya,
Es az Antiochust,
Az kis kerteczkevel,
Az házban környul fogá
115 Az tréfás példával,
Antiochus király,
Az bekessegre hajla.

14. Enis Jakab királt,
Az Fülöp királlyal,
120 Szépen meg békeltettem,
Es az németeknek

Az frigy szövéczeeggel,
Az nagy akadalt szerzem,

125

[118—125.]

mm)

EOROPA

1. Konstantinapolynál,
Az möly tenger vagyon,
Miért hiják Bosphorusnak
Ha eddig nem tultad,
5 Es tudni akartad,
Im reá meg tanitlak,
Mert az magyar nyelven,
Ezt ertheti minden,
Terh hordozo bikanak.
- 10 2. Volt Fenitiaban,
Egy hatalmas király,
Kit hittak Agenornak,
Kinek szep leánnya,
Nevelkedet vala,
15 Neveztek Eoropának,
Arrul Eoropának
Az negyedik részét,
Hijak most ez világnak.
- 20 3. En vagyok Eoropa,
Sok fő városoknak,
Fő királyne aszszonya,
Az en országomat,
S királyi szolgálmat,
Mely bolondság találta,
25 Mint jártam volt régen,
Az nagy Jupiterrel,
Nem emlekeznek rola.
- 30 4. Egykor mulatozván,
Az tengernek partyán,
Magam sétalok vala,
Es bika formaban,
Az Jupiter hozzám,
Nagy szeliden járula,
Hizelkedő nyelven,
35 Az én kezeimre,
Nyelvét nyalni nyujtya vala.

124—126 [A kéziratban hiányzók.]

36 [Szótagszámhibás sor.]

5. Hittem az bikának,
És határa ülék,
És könnyen föl fogada,
40 És hirtelenséggel,
Az széles tengerben,
Velem égyüt gázola,
Szivem félelmével,
Es nagy mesterseggel,
45 Kréta szigetben hozza.
6. Mihelt az szárazra,
Az sok uszás után,
Égyüt juttottunk volna,
Hát az lopo bika,
50 Magát változtatta,
Az előbbi formában,
És szép beszedekkel,
Jupiter Istennek,
Magát lenni meg vallá.
- 55 7. Szivemnek bánattya,
Iffiu legént látván,
Uy örömré változék,
És az Jupiternek,
Az én szépségemmel,
60 Könnyen kedvet találék,
Atyám udvarárul,
Előbbi sorsárul,
De el nem feletkezék.
8. Most már nap nyugotrol,
65 És Spanyol országbul,
Más fene vad formában,
Égy kegyetlen legény,
Utánnam lest vetvén,
Hatalmas igáiában,
70 Minden országombol,
Szép szabadsagombol,
Hoza az nagy rabságban.
9. Kedves szerelmekkel,
Az nagy Jupiterrel,
75 Nyájaskodhatom vala,
És agyas házunkban,
Ekes virágjának,
Jeles gyümölce vala,
Szabad aszszonságom,
80 És szép állapotom,
Az rabságra fordula.

- 10 10. Az szép nemzeczégről,
Az Jupiter mellől,
Kégyetlenre maradék,
85 Minden országimnak,
Minden lakosinak,
Kégyetlen jajt találék,
Bezzeg rút vér szopo,
Szépségemet rontó,
90 Sas körmeben szorúlek.
11. Semmi edes czokiát,
Kedveskedő szovát,
Hozzám ez nem mutattya,
Söt agyas házamat,
95 Faitalanságával,
Förtelmessen czunyéttya,
Gyász Eoropának,
Jai sok országinak,
Szivem csak ezt ohaitya.
- 100 12. Szerelmetességem,
Tiszta hirem nevem,
Nála vala gyanoban,
Vallyon nem ugy tarta,
Atyam hogy igy tarta,
105 Labam kozben szorullyon,
El mult minden kedvem,
Nincz semmi örömöm,
Itt az mostoha agyon.
13. A' Proserpinának,
110 Ceres léányának,
Lám könnyebben volt dolga,
Mikoron az Plútó,
Hazas feleségül,
Ötet el lopta vala,
115 Vas kesztyüs kezével,
Gyenge orczájáru,
Az könyvet tölli vala.
14. Chephlius kiralynak,
Szereczen országban,
120 Andromeda leánya,
Minémő fokságban,
Egy nagy kösziklában,
Le lanczoltatot vala,
Kit Persius vitez,
125 Nagy erős fokságbol,
Megis meg szabadita.

110 czere [Későbbi kéz javítottta Ceres-re.]

15. Sok iffiak, leányok,
És nagy sok királyok,
Agyekombol származtak,
130 Gazdag tartományok,
Bö népö országok,
Te is emlöit szoptad.

135

16. Az miképpen irjak,
Az tudos poeták,
Titiusnak gyötrelmét,
Hogy egy sas keselyü,
140 El fogyhatatlanul,
Mindenkor észí testét,
Szép gyenge testemre,
Fene sas keselyü,
Meg köszörülte körmét. [126—134.]

nn)

PÁPA

1. En Constantinusnak,
S az töb czászároknak,
Köszönöm kegyelmeknek,
Hogy ily hatalmassan,
5 Széles ez világon,
Rettegik szenczegemet,
Az szent Peter kulcza,
Czak erdemmel hozta,
Ily fölségre nevemet.
- 10 2. Semirámis aszszony,
Lám csak egy napiglan,
Az urától meg nyerte,
Babilloniában,
Tellyes hatalmaban,
15 Hogy székiben ulhetne,
Urát meg öleté,
Negyven esztendőre,
Az egy nap szám terjede.
- 20 3. Hogy ha az czaszarok,
És minden királyok,

131 országot 133—135 [A kéziratban hiányzik.] 140 fokhatatlanul [Későbbi kéz a k betűt gy-re változtatta.]

I Constantinusnak 17 40.

Magokat nékem atták,
És mint fő pásztora,
Meny-ország kulczára,
Lölköket reám bizták,
25 Az én tengelyemen,
Fordullyon kereke,
Minden birodalomnak.

4. En méltosztattam volt,
Az Nemet országot,
30 Rommai czaszársagra,
Otho, és Henricus,
Fülöp Fridericus,
Meg rettentek átkomra,
Az ötödik Cároly,
35 Sigmond meg hajlot volt,
Lábam czokolására.

5. Az kevely nemetek,
Meg nem böczüllöttek,
Ö szenczezes hatalmát,
40 Meg muttattam nékik,
Hogy nagy koncز változik,
Az en safárságomban,
Veszen nagy jutalmat,
Az ki ellent nem tart,
45 Ket kulczó papságomban. [134 — 136.]

oo)

GERMÁNIA

1. Sok fejedelmeknek,
Fő uri rendeknek,
Szölő tartó dajkája,
Az szép szabadságnak,
5 S az köz igasságnak,
Voltam erős oszlopja,
Szomszed országoknak,
Frigyes baratimnak,
Arnyék tarto hajlekja.

10 2. Szép szabadságomban,
Nemes állapotban,
Kedvessen élek vala,
Meg az szép egyesség,
És frigyes szöveczeg,
15 Az urak között tartá,

24 rám [Szótagszámhiba.] 28 el 45 papságom [Szótagszám- és rímhiba.]

Szépsegem változék,
Mihelt az eggyeseg,
Közöttünk meg szakada.

3. Más országoknakis,
20 Más nemzeteknekis,
Én szültem királyokat,
Más idegen nemzet,
Meg eddig nem vétet,
Az én nyakamban igát,
25 Nyomorúságomnak,
Nehez rabságomnak,
Kezdem ujjonnan útát.
4. Az három féle hit,
Sűrő nagy kárban vitt,
30 S különözést czinála
Valaki szomszedgyát,
És kedves barattyát,
Veszedelemben láttya,
És ha az szél veszet,
35 És az szebes tüzet,
Szinten fejere várta.
5. Igazan mondottak,
Regen hogy bolondnak,
Kár szokta nyitni fülit,
40 Mind az egész nyajnak,
Nem ezers mind vonnyák,
A' czávára a' börit,
Az jamborral edgyüt,
Nyárban ki szénát gyüit,
45 Bú szél nem bantya fejét.
6. Ugyan azt itellem,
Hogj az én czelédim,
Az nemet fejedelmek,
Egyenlő tanáczczal,
50 Egy kéz akarattal,
Jobban serenkedgyenek,
Hogi az idegenek,
És spanyol nemzetnek,
Predája én né legyek.
- 55 7. Ti szomszed királyok,
Már ratok várjátok,
Ezt az én szerenczemét,
Tudgyátok egy szivből,
Egyenlő kút főből,

35 s [Szótagszámhiba.] 53 nemzetök 54 példája

- 60 A' több tisztre ez előtt,
Igen és sokkeppen,
Osztogattam bővön,
Bő mértékben erömöt.
8. Egész Eoropának,
65 Minden országinak,
Én vagyok elő szive,
Hogi ha a sziv meg hal,
Hidgietek az halál,
El hat az egész testre,
70 Az én szerenczémmel,
Már serkennyetek föl,
Az ti egészségtekben. [137—141.]

pp)

HUNGARIA

1. Egy lovon, egy nyergen,
Egy aranyos féken,
Rommaiaknak földét,
Vettem volt meg regen,
5 Scitiából jövéen,
Az nagy Dunának vizit,
Igassággal mondom,
Hogi méltán kaszalom,
Az Duna két mellékét.
- 10 2. Hatalmas urakat,
Vitéz kiralyokat,
Ember korra neveltem,
A' regi időben,
Több szomszed népeken,
15 Az adotis meg véttem,
Trombita zengessel,
Czak nevem hirivel,
Sokat meg ijesztettem.
- 20 3. Tudgya Nemet ország,
Che es Lengyel ország,
Az en szabadczágomat,
Gyakran igaz haddal,
Nem kiczin haszonnal,
Oltalmaztam magamat,
25 De sokszor hitván pör,
És kelleetlen fegever,
Fogyatta fiaimat.

67 ha sziv [Szótagszámhiba.]

6 [Későbbi kéz az *Az nagy* szavak fölé írta: *szöke.*]

4. Az sok tutor miat,
 Vallottam nagy but s kárt,
 30 Örökségem el fogyot,
 Az mostoha atyák,
 S az osztozo fiak,
 Másnak csináltak hasznot,
 Sok ferhez menessel,
 35 S az sok temetessel,
 Tárházam *már* el kopot.
5. Gyakran egy terhevel,
 Kettős gyermekkekkel,
 Gyermek ágyat feküttem,
 40 Nagy szeginségemben,
 Mind két kebelemben,
 Mind el apat az tejem,
 Az sok dajka miat,
 Edes fiaimat,
 45 Hamar elis vesztettem.
6. Eleitől fogva,
 Ez volt nagy káromra,
 Ez nem tied, s ez enyim,
 Az magok hasznával,
 50 Egy kis baráczággal,
 Voltak hozzám szomszedim,
 Szépen mosoljgottak,
 Mikor meg akarták,
 Czalni io akaraim
- 55 7. Mikoron irnának,
 Az ezer és két száz
Negyvenkét esztendőben,
 Hires Bella király,
 Friderik czászárhoz,
 60 Szaladot vala Beczben,
 Az tatárok miat,
 Az szerenczétlen harc,
 Hoszta volt az insegben.
8. Az ebédnek árrát,
 65 S az szállás jutalmát,
 Igen meg vévék rajta,
 Mert nagy summa penzben,
Három vármegyekben,
 Herczegnek paranczolá,
 70 Nem volt drágáb kenyér,

36 tárházam el [Szótagszámhiba.] 37—54 [Eredetileg fordított sorrendben; a másoló a versszakok elé írt 2-es és 1-es számokkal jelezte a helyes sorrendet.] 40 szeginségemmel [Rímhiba.] 49 [Az *Az* szó fölött későbbi kézzel: *tsak*.] 50 [Az *egy kis* szavak fölött későbbi kézzel: *szinlett*.] 57 42. 68 3.

Az dajka kenyérel,
Ezt minden meg tanulja.

9. Ez minap mint járék,
Hogy Prágában küldék,
75 Ednéhány vitezeket,
Hogy az szomszédczágban,
Köz igyre vigyazván,
Segétven az cheheket,
Az vitez che urak,
80 Gyaláztatnak tarták,
Az magyar serenyseget.

10. Addig disputálták,
Az nagi méltoságot,
És nag urasságokat,
85 Az chehek szégyenlik,
Az magyar vitéznek,
Adni az első harczot,
Az üstök vonyásban,
Ki fordul gyorsabban,
90 A' kapja el az konczot.

11. Az sok nyelvö tolmác,z,
Egyenetlen tanác,z,
Egyenetlen virágzik,
Tükörben az koncznak,
95 Szines arnyekaval,
Az gyomor lassan telik,
De te Magyar nemzet,
Tarcz meg io hiredet,
A' mig benned egi lazlik. [141 — 146.]

rr)

BOHEMIAE AD PROCERES

1. Juno Isten aszszoni,
Seregeben vagon,
Egy Frauczimer léányzó,
Leánt Frauniásnak
Es Irisnek hiják,
Neve íó hirt hordozó,
Ennek koszoruja
Egj szép szivárványhoz,
Minden képen hasonló.
- 10 2. *Venceslaus* régen,
Negyedik ez neven,

10 Ventesis laus [Későbbi kéz átírta *Venceslaus*-ra.]

Mikor volna Prágában,
Az nemes che urak,
Ötet coronaszták,
15 Szép királj pompában,
Prága vára fölöt,
Az Iris meg jelent,
Egy egi szivárvanyban.

3. Valakik szemlélték,
20 Mindenek örültek,
Iris jo hir mondását,
Mert Venceslausnak,
Mindenek uralták,
Kedvessen királyságát,
25 Földnek gyümölczevel,
S minden bekesseggel,
Birta minden országát.

4. Vajha most ennekem,
Szegeny Che országnak,
30 Az Iris oly hirt hozna,
Hogy az moly folyhokkal,
Bö zápor essokkal,
Neha magát mutatna,
Gyulladot fejemre,
35 S országom tüzere,
Bö vizet arasztana.

5. Tudgyátok nagy urak,
Egesz Eoropának,
Kik vattok fejedelmi,
40 Hogy rajtam mely kárt töt,
Bennem tüzet kezdöt,
Márs Isten gerjeszteni,
Kik csak rám nesztetek
És el nem hittetek,
45 Segeczégemre jönni.

6. Hogy ha minden felöl,
Az ö kút fejböl,
Bár csak égy désa vizet,
Hozot volna nékem,
50 Minden fejedelem,
Igazán segeczeget,
Most az magok házán,
Nem néznek bánkodván,
Az iszanyú nagy tüzet.

15 pompával [Rímhiba.] 33 mutattya 50 és minden [Szótagszámhiba.]

55 7. *Minden* fele ország,
 Legyen igaz szomszedság,
 Ne örölyed káromat,
 Oh, oh *Iris* aszszony,
 Hol mi essöd vagyon,
 60 Nyisd meg czatornáidat,
 Könyszerüly en rajtam,
 Mutasd meg had lássam,
 Szivárvány koszorúdat. [146 – 149.]

ss)

BELGIUM LUGET FATUM GERMANIAE, SORORIS SUAE

1. Ez szeles világon
 Mennyi tenger vagyon,
 Könyszerüly hullására,
 Ily nagy siralomra,
 5 Szivem bánattyára,
 Eleg vizet nem adna,
 Soha eleg képen,
 Szerelmes nenemet,
 Szemem nem sirathatná.
- 10 2. Az Nemet országot,
 Kit szivem úgy tartot,
 Mint egyyetlen egy nennyet,
 Nosza sirassátok,
 Minden szomszedságok,
 15 Iszszonyu szerenczejét,
 Mert eczer bizonnyal,
 Rút nagy gyalázattal,
 Festette hirét nevét.
- 20 3. Halláde Anglia,
 Serkeny föl Gállia,
 Tegedis az gyász illet,
Kit Eropa anyánk,
 Tartot oszlopának,
 Nemet ország nenemet,
 25 Mostan egy kegyetlen,
 Rut faitalan kepen,
 Szerelmében keritet.
- 30 4. Mint az sas keselyü,
 Vagy az körmös ülyü,
 Amaz gyenge nyulaczkat,
 Az farkas mint rontya,

55 Oh, oh, minden [Szótagszámhiba.] 56 [Szótagszámhibás sor.]
 5 bánattyában [Rímhiba.] 22 az kit [Szótagszámhiba.]

- Ha szajában kapja,
Az eggyügyő juhoczkat,
Szintén ugy siratom,
35 Keservén ohajtom,
Nenem nyomorúságát.
5. Lám nem elég néki,
Hogy meg szöplösíti,
Tiszta szüzességében,
40 De kegyetlenséggel,
Rút verességekkel,
Sanyargattya testében,
Oh szép atyánk fia,
Minden ioknak annya,
45 Igen szánlak igiedben.
6. Ezzel sem elékszik,
Rámis igyekezik,
Tellyes teheczégével,
És csak azon vagion,
50 Hogi magához haiczon,
Sok fenyegetésével,
Iol tudom szándékát,
Hogy vonnyam igáját,
Együt szegeny nenemmel.
- 55 7. Az szép Lucretia,
A' *Collatinus*nak,
Kedves szép felesége,
Tranquinius Sextus,
Fajtalanságával,
60 Tisztaságát vesztette,
Az möly dolog miat,
Lucretia magát,
Éles törrel meg ölte.
- 65 8. Regen hajdanában,
Az hires Rommában,
Ezt lám el nem szenyvették,
Az királt ő magát,
Mind az király fiát,
Az országbul ki üztek,
70 Az szép Lucretiát,
Az szep tisztaságnak,
Tükörenek neveszték.
9. Job nekem meg halmom,
Hogy sem könnyen hadnom,

56 Callatinasnak [?] [Későbbi kéz javította.] 58 Sexus [Későbbi kéz átírta *Tranquinius Sextus*-ra a sort.]

75 Az én szabadczágomat,
Az mikképen nevem,
Soha ugi nem vöttem,
Gyalázatra magamat,
80 Iob eczer meg halnom,
Hogj sem töbször latnom,
Förtösztetni ágyamat. [149 –155.]

tt)

RELIGIO AD SAMARITANOS CHRISTIÁNOS

1. En az menynek földnek,
Vagiok az Istennek,
Egyetlen egy léánya,
Az Jesus Christusnak,
5 Mennyei királynak,
El jedzet szép mátkája,
Az Isten Fiának,
Örök boldogságnak
Uth mutato faklyaja.
- 10 2. Ha kerded nevémet,
Tekincz meg tisztemet,
Religionak hinak,
De öltözetemben,
Rongyos köntösömben,
15 Nem mondhatnak gazdagnak,
Mert en ez világon,
Valami kincz vagyon,
Tartom veszendő jonak.
- 20 3. Szorgalmatossággal,
Mind ejjel és nappal,
Könyvet tartok kezemben,
Mert ez az én tisztetem,
Hogy elmelkedhessem,
Az Isten törvényében,
25 Szentül cselekeszik,
Az ki gyönyörködik,
Az mennyei bölczökben.
- 30 4. Meg ne botránkozzal,
Hogy két mellyem kin ál,
Mezitelenségemben,
Azzal en keczegös,
Nem vagyok férjemhez,
Tökéletösségemben,
Mert az ki két szint tart,

8 boldogságra [Rítmhiba.] 34 szint szint[!]

- 35 Az meg nem marathat,
A' Christus szerelmében.
5. Kedveseb tanáczom,
Nem léhatt énnékem,
Mint az Christus körösztí,
40 Istennek ostorát,
S az nyomorúsagot,
Lölköm örommel türi,
Christus igájával,
Jár nagy hatalommal,
45 Az ki ötöt követi.
6. Ket sugár szárnyamon,
Az mennyekben hordom,
Ez földről az hiveket,
Ezt talám czudálad,
50 Hogy kezemben látod,
Az zabolás io féket,
Szabadon ne járjon,
Ezzel száján tartom,
Az dölyfös kevelyeket.
- 55 7. Ha en talpam alatt,
Az sárgító halált,
Bátorsaggal tapodom,
Semmikkép irásban,
Nem lehet igazban,
60 Ez az én abrázatom,
De most mindeneknél,
És az nagy Istennél,
Vagyon ilyen panaszom.
- 65 8. Rongjos köntösömtül,
Nehez körösztömtül,
Az embörok irtoznak,
Ki láczó mellyemnek,
Es kegiessegemnek,
70 Semmi helyet nem adnak,
Söt az én könyvemtül,
Az igasság mellöl,
Nagy sokan el allottak.
9. Mint az deczeg lovak,
Az en zabolamnak,
75 Gyöplöjét meg vetették,
Az fajtalan testnek,
Gyönyörüségeknek,
Szabad mezejet vötték,

43 igájátul 48 fölről 70 könyvemből

80 Mert ábrázatomon,
Isten mit akarjon,
Azt csak kevesen vötték.

10. Hozzám nem különbek,
Mostan az emberek,
Mint Samaritánusok,
85 Az kik az sidoknak,
Bekességben voltak,
Az hit-béli szomszedok,
Az io szerenczében,
Az ellenség ellen,
90 Édgyüt voltak harczolók.

11. Ha valamikképpen,
El fordult véletlen,
Az Márs Isten szerelme,
Es az sido nemzet,
95 Az iszanyu bünért,
Juttot sulyos insegre,
Samaritánusok,
Fegyverrel fordultak,
Az sidó nemzeczégre.

100 12. Az kiket *szoptattam*,
Énis most ugy jártam,
Köröszvény fiaimmal,
Magok ajánlását,
Mindennek muttatták,
105 Az körösz hordozással,
Mit tudok mondani,
Látom egiüt járnai,
Az hitett ez vilaggal.

110 13. Az Asia terem,
Egy fene bestyiát,
Cámeleomnak hiják,
Az minemö szint lát,
Szörinek formáját,
Olyanná váltosztattya,
115 Sok színö formával,
Egy némö allatnak,
Ö magát nem mutattya.

120 14. Czalárdsagra okos,
És az példara gyors,
Telhetetlen életü,
Alhatatlansággal,
Nagy szeliden meg czal,

100 en szaptam 111 azt Cáméltomnak

- De nem szelidíthető,
Igen felelk allat,
125 És az ő furmáját,
Hamar hamar czereleö.
15. Az vernek szük volta,
Ösztövér testében,
Szerzi az nagy felelmet,
130 Változó furmája,
Álhatatlansága,
Indit nagy veszeceget,
Tagaiban penig,
Soha meg nem hizik,
135 Visel ösztövér testet.
16. Rettenetös czuda
Abrázattya vagyon,
Mint disznonak, majomnak,
Lépése nem gyorsab,
140 Czak nagy röstön mászó,
Mint tekenyös békának,
Mert Religióban,
Az Samaritánust,
Mondhatod hasonlónak.
- 145 17. Az körösztenységben,
Minden emberekben,
Nincz állandó hit vallás,
Minden féle hitre,
Mint nád forgo szélre,
150 Hamar leszen változás,
Sok szinnel hazudnak,
Minden furmát tudnak
Az sok féle talmáczal.
18. Az czalárd okosság,
155 Példára gyorsóság,
Telhetetlen fösvenység,
Nem tartya hüségét,
Tökéletessegét,
Az tettetet szelidczégh,
160 Tude mi az oka,
Mert az baráczágra,
Rest volt az felelmesség.
19. Az felelem miát,
Szint mindent valtosztat,
165 Az életnek szük volta,

142 mert az [Szótagszámhiba.] 151 hazuttak

Mert az hizelkedő,
Nem lehet siető,
Az ösztöver konyhára,
Valaki gyors ilyen,
170 Hizelkedő képen,
Másnak czufolására.

20. Az diszno orczája,
Magát nem utálja,
Az moslekos désában,
175 Embernek nem tartom,
Hogy ha majmot látok,
Az emberi furmában,
Hitbeli változás,
Mi nem igaz vallás,
180 Az Samaritanusban. [155 —164.]

17.

AZ CVII. SOLTAR

Imillyen Notara: Szent David Propheta éneklő Könyvénc huszon harmad részében, etc.

Avagy: Néktec emlekezném ha meghalगतnátoc, Ió Hunyadi Janosról, etc.

1. Szántalan ez földön emberi nemzetec az ő nyomorusága,
Mellyben mindnyájunknac része léven Isten czac magát
czudáltattya,
Hogy az segítségben es meghalगतásban, nevét magasztaltassa,
Mellyet látván David száz heted soltárban az hiveknek ezt mondgya.
- 5 2. Meg ne fogyatkozzéc köztetec az Wrnac öröcké diczéreti,
Mert lám igen jó es mindenhez irgalmas, valaki ötet féli,
Soc hozzá kiáltóc es megszabadultac töletec azt érdemli,
Hóg hálá adassal mindenkor szátokban zöngienec éneklési.
- 10 3. Felszélről és Délről, Napkelet s' Nyugatról kie utotokban jartoc,
Soc sár, homoc, pusztás, erdös hegyes földön nagy budosásban
vadtoc,
Gyakorta az ösvent mikor elvesztitec városra ha nem juttoc,
Lelketec rettegve éhség vagy szomjuság által ha meg aléltoc:
- 15 4. Tudgyátoc az menyben hogy czak az Istenhöz kelletic foházkodni,
Töle igaz utat es megszabadulást siralmas szoval kérni,
Ő láthat bennetec ő tud utra vinni, városra igazgatni,
Fáratt testeteket holott megnyugotván fogtoc örömmel lakni.
- 20 5. Ott jut eszetekbe melly nagy keserüség éhség vala raytatoc,
Es hogy az Istenec nagy gondviselését ugyan által láttátoc,
Czuda hogha ötet ezekért diczérni, szeretni nem tudnátoc?
Tiis szegény foglyoc halálnac fiai mind illyetenec vadtoc.

6. Erős kalodában es vasokban lévén avagy setét tömlőzben,
De főképpen az ti soc gonosságtokért való büntetésekben,
Ha megkeseredtec es hozzá folyamtoc alázatos lélekben,
Hol ugyan senki nem könyörül raytatoc sem otalomban ninczen:
- 25 7. Ti kiáltástokat lám az nagy Wr Isten czac egyedül halgattya,
Noha ö ellene vétkeztetec mégis nyavalyátokat szánnya,
Az szomorúságból elkihoz bennetec, segítségét mutattya,
Fogságnac, halálnac keserves árnyékat mikor jóra fordittya.
- 30 8. Czuda hogyha ackor nem jutna esztekben kihöz foházkodtatoc,
Es kinec immaron kegyelmes kezében es hatalmában jártoc,
Nyilván megérdemli, hogy nékie minden tiszteletet adgyatoc,
Mert czac ö miatta bomla el tinektec vas kaputoc, závártoc.
- 35 9. Soc gonosságtokért noha nem oknélkül valátoc értz békoban,
Holott eledelnecc izét sem tudtátoc nagy nyomoruságtokban,
Lelketec czac vala szorgalmatos szörnyü halálnac várásában,
Az szabadulásnac édessége azért tartson hálá adásban.
- 40 10. Kór beteg ágyakban kic soc kinban vattoc es czac halállal vitoc,
Noha mindeneknec uta az koporso fejenként jól tudgyatoc,
De az nagy Wr Istent hiw könyörgésteccel otalomra hijátoc,
Az meghalandoknac es betegeseknec ö egyedül orvosoc:
11. Czac azért paranczol szent Igéje által meggyogyitván bennetec,
Hogy az ö hatalmát es kegyelmességet inkább emlegessétec,
Czuda vólna azért az ö nagy jóvóltat ha meg nem bezülnétec,
Szép diczéreteccel lelki ajándéccal ha ötet nem érnétec.
- 45 12. Hojókon, gallyákon, kic utakat téstötoc es tengerön fáradtoc,
Lelketeket imé vas szegec es deszkác otalmára biztátoc,
Nagy szörnyü mélysegen puszta szelösségen mikor által tartotoc!
Melly hatalmas dolgát az nagy Wr Istenec ti ackoron láttyátoc!
- 50 13. Az mit kíván látni szemeteknec fénye szivetec azt rettegi,
Szelec viadallyát soc haboc hányását mert nehéz által jární,
Szörnyü taytékokban vitorla s' kormánynac módot es törvent szabni,
Sebes száguldásban kötel czikorgásban tatarázni, mulatni.
- 55 14. Ö paranczolattyán hidgyétec mind ackor az vizeknek járása,
Az feltámadott szél az ö intésével ül az haboc hátára,
Mint egy erős bástyát szörnyü czapásocokkal mikor az hajot rontya,
Hogy az nag veszélnecc czac sirás ohaytas legyen ö orvossága.
- 60 15. Nevekedic az hab, emeli az gallyát mintha ég felé menne,
Nem sokára ismeg alá igazodic mint egy pokol völgyére,
Tápnagnac az benne valóc mintha bortól volnánac elszédülve,
Mert az kormányossal mind egyyiglen el költ szívöknek reménsege.

16. Mit tehet az erő, mit tehet az sokság, mi haszna ott az észnec?
 Czac azoc erőssec, kic buzgo hitökből az Wr Istenhöz esnec,
 Vgy adatic nékic tulaydon czac menyből hogy földet érhesse nec,
 Mellynec czac látása még soc mélföldönis könnyebseg ö lelkek nec.
- 85 17. Ki ecképen jártál diczérd az Wr Istent, hogy ennyi dolgát láttad,
 Igy szolly néki: Vram czac te vagy egyedül ki ezeket alkottad,
 Szelekben, habokban az mi életünket te magadnac tartottad,
 Hogy nagy jóvóltodat hatalmasságodat öröckè czudáltassad.
- 70 18. Ez ki hasson nyilván nagy örömed által minden gyülekezetben,
 Valahol az Isten czuda tételiért magasztaltatic hitben,
 Hogy az partra eytött álgyad ö felseget immár egészségedben,
 Légy jó példa adó diczöitesére öregbidnekis ebben.
- 75 19. Ti mezői népec kic az földnec hasznát vagy vizek nec veszitec,
 Aldgyátoc az Istent mert ö az ki hasznat paranczolhat tinéktec,
 Ö általa leszen sikeress nedvessé szomjuhozo földetec,
 Siros telekek nec ha mondgya lenni kell medöcké elöttetec.
- 80 20. Az aszály es pusztá földön ha akarja, folyovizeket támaszt,
 Hova jó alkolmas élet nec okaért hord falukat es várost,
 Es soc alélt ember uton járásában hol talallyon olly szállást,
 Mellyben megmaradgyon avagy öröcképpen megszeresse az lakást.
21. Ott leszen uy szántás vetés es kapálás büseges aratásra,
 Szép gyümölczözö fácz szölö termö pásztác szedésre takarásra,
 Czac hamar ismeglen ha Isten akarja, mind ezeket elfogja,
 Mikor haszontalan kapáltattya, es jó földeket változtattya.
- 85 22. Követközic ackor megfogyatkozása az legelő baromnac,
 Mellyec szemlátomást Isten áldásából hizztac szaporodtanac,
 Az idő ugy hozván immár veszélyökre jutottac, fogyatkoznac,
 Ha mind meghalnakis vagy meddöcké léznec köszönet az nagy
 Vrnac.
- 90 23. Bölcsesége néki miképpen mutattya mindeneket ugy forgat,
 Hatalmas Vrakat székekből helyekből kivonszon elváltoztat,
 Es soc gazdagokat, nemes dölfösöket budosásra juttathat,
 Mert lám czac ö véllé Történet, Szerencze soha szembe nem álhat.
- 95 24. Meg ezképpen az ö szegényét megszánván uraságra emeli,
 Es házát ö néki nyáynac modgya szerint magzatockal bétölti,
 Mellyel mind az jókat nagy hálá adásra tiszteletire inti,
 Ellenben viszontag az faytalanokat szégyeniti, röttenti.
- 100 25. Ezeket szent David ö Soltar Könyvé nec száz es heted részében,
 Ajánlá minékünc hogy az nagy Wr Istent félyücz igaz lélekben,
 Az ö jóvóltára hatalmára bizzuc magunkat életünkben.
 Erre ha tartozol bódog lesz Keresztyén, hidgyed minden időben.

AMEN.

KISEBB VERSSZERZŐK

Már oda közelgecz, ott talalod gylkos ekes agias hazadat,
Eregy, iari bekeuel, erdemed szerint ot ölelgesed matkadat.
Igaz az Ur Isten, megh szokta büntetny embereknek vetkeit
Az gylkosok ellen az artatlan vérnek megh hallya kialtasit,
Synorixis hiszem, hogy maidan megh erzi büneinek kinnyait.
Te pedigh Diana, kerlek holtom vtan fogad hozzad lölkömet,
Ezennel megh halok, s' az holtak közöttis megh keresem ferjemet,
Ittis ez vilagon, holtom vtan hagiom io hiremet neuemet.

ÚJFALVI KATONA IMRE

19.

CXXX. PSALMUS

Notaja Láss hozzam, vagy Boczáad meg Vr Isten etc.

1. Vegtelen irgalmu Isten hozzád kiáltoc
Ez nagy mélségekből szabadulást kívánoc,
Erts meg kérésimet, éréjéc füleidet
Ennyi soc zokogásoc.
- ⁵ 2. Igasságod szerint ha czelekedel velünc,
Ha mind számán tartod az mit ellened vétünc,
Senki nem állhattya sulyos kezed mia
Töled ha büntettefünc.
- ¹⁰ 3. Fölötte bevséges nálad az kegyelmesség,
Atyai kegyesség szelid engedelmesség,
Hogy néked szentektül s' földi emberektül
Adasséc nagy tisztesség.
- ¹⁵ 4. Az Urat ohaytom, várja lelkiem az Urat,
Szivem szomjuhozván hogy mutassa jovoltát,
Igéjéből értem, mellyben remensegem
Nem fogja meg irgalmát.
- ²⁰ 5. Lelkem az Ur Istent buzgósággal ohaytya,
Mint éyjeli strása nap költét alég varja,
Reggelről reggelre, estvéröl estvére
Istent szivem ugy várja.
6. Valakic az Urnac választot szenti vattoc,
Egyedül czac benne legyen bizodalmatoc,
Mert ő nála váltság, s' vagyon irgalmasság,
Leszen néktec atyátoc.
- ²⁵ 7. Izraelt megváltya az az keresztyénséget,
Hivec sereginec megboczáttya vétkeket,
Minden nyavalyából az öröc halálból,
Megmenti ő lelkeket.

5 czelekede 8 büntettenünc 10 kegyesség 19 estvéröl estvéröl 23 nata [. . .] irgalmasság 27 halából

- 30 8. Ezzel az szent David számtalan büneiből,
S' azokkal érdemlett méltó büntetésekből,
Szabadulást kíván, mint meg vagyon irván
Száz harminzad soltárban.

20.

AZ 43. PSALMUSBOL

Not: Lásd-meg Uram. E. K. U.

1. Itéld-meg Uram igyemet,
Forgassad pörömet: védgy hamar engemet.
2. Majd el-nyomnak a' hitlenek,
Álnokság szeretők, szörnyü kegyetlenek.
- 5 3. Rád biztam magam Istenem:
Ótalmadban miért nem vészed életem?
4. El-fogytam siralom miatt,
Ellenségim előtt sok futosás miatt.
5. Uram nyujts segedelmedet,
10 Igasságra vezér Isteni kedvedet.
6. Járulhassak hegyedre fel,
És szent Sátorodon kérlek ereszs belől.
7. Fel-megyek, (igazán tudom)
Ótárodhoz, és ott vigadok, áldozom.
- 15 8. Akkor szép Citherám szavát,
Hallod, s-dítséretes hálá-adásomat.
9. Lelkem s-hát mire bánkodom?
Majd kétségbe merülsz annyira buskodom.
10. Urban tsak bizodalmadat,
20 Helyheztesd hitedet s' vesd rea gondodat.
11. Sok inségben bujdostomat,
Még meg-szánnya tudom, sok nyavalyaimat.
12. Igy tégy én velem Istenem:
Hogy ditsérje te jovoltodat én szivem.
- 25 13. Dávid, Saul előtt valo
Méltatlan sanyaru szám-kivetésekor,
14. Illyen szoval imádkozék,
Istenhez mikoron jutni kívánkozék.
15. Soltár könyben vagyon helye,
30 Mert a' negyven után harmadik éneke.

30 büntetésékből

MIHÁLYKÓ JÁNOS

21.

[„AZ ÖRÖK ÉLETNEK SZÉP ÉS GYÖNYÖRŰSÉGES NYÁRI ÜDEJÉRŐL” VERSES RÉSZLETEI]

a)

az mint szent Bernhardis mondgya, Mors senibus est in ianuis, iuuenibus in insidiis.

Az halál az Vént aiton vária,
Es az Ifiat ő nem szánnya.
Mind Vént mind Ifiat meg foit ő,
Es senkiuel nem gondol ő. [71b]

b)

Sokassodgyatok és meg ne keuesedgyetek. Az Istennek ilyen akarattíára nézuén
az Poeta Palingenius in Zodiaco vitae, ezt írta.

Nascitur indignè, per quem non nascitur alter.
Viuit et indignè, per quem non viuit et alter.

Heaban áll és születik
Ki által más nem születik,
Es ki maga vtán nem hágy mást
Ki áldgya Istent öröcké s- most. [74a]

c)

Augustinus azt mondgya: Auaris homo est similis inferno.

Mint az Pokol feneketlen
Így az fösúény telhetetlen. [109a-b]

d)

.⁵, Meg emlékezet erről egy réghi szent Atia Augustinus, és azért ő ezt mondgya: Ibi
Deum sine fine videbimus, sine fastidio amabimus, et sine fatigatione laudabimus.

Ott mi az Istent vég nélkül
Láttiuk minden bánat nélkül,
Es nagy íó keduel szerettiük,
Es fáratság nélkül dicziriük. [175b]

e)

Augustinus: Diuersi lucebunt sancti, sed omnes erunt in coelo: Splendor dispar, coelum commune.

Az Mennyeknek országa köz,
De az düczöseg különböz. [188a]

f)

Augustinus: Multò facilius est restituere quod fuit, quam creare quod non fuit.

Sokkal könnyeb fel állatni
Az mi vólt, s meg vyétani,
Hogy nem mint vyat czinalni,
S-azt semmiből teremteni. [191b–192a]

g)

... Nem kellé tehát ezen örülnünk, hogy az kik meg hóltak vólt meg eleuenednek, és az földből fel támadnak? Erről az paraszt embert az ő maga szánto földe minden eztendön meg tanithattia. August: Qui grana seminum viuificat, per quae in hoc seculo viuas: Multò magis teipsum resuscitabit, vt in aeternum viuas.

Mint az földből termet ió Mag,
Mely embernek életet ád,
Kü nő, és ott meg nem marad,
S-fel költében meg nem farad:
5 Igy az meg hólt emberi test
Fel támad földből, mint nem röst
Hogy az örök bódogságban,
Elyen Isten országában. [192a-b]

h)

... Ennek okáért, mely bizony dolog, hog' az földben el vetet Mag minden eztendön Nyárban kü nő, Oly bizonytalmondhattiuk azt is, hogy az mi testünkis amaz vtólso napon fel támad. Innen vötte magának Prudentius-is az ő votumiát és kiuánságát.

Veniant modò tempora iusta,
Cum spem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta necesse est,
Qualem tibi trado figuram.

Ah iöne el az bódog vödö,
Es az ió kedues eztendö,
Mellyet mi nagy reménsséggel
Várunk, és bódog örömuél.
5 Te föld, meg hüdd, kü kel adnod
Az testeket: Bizony dolog. [192b]

i)

... Erre nézuén Prudentius azt írja:
Et totus veniam, nec me, vel dente velungue
Fraudetum, ramouet patefacti fossa sepulchri.

Egész testben fel támadok
Es az földből elő állok
Se haiam, se körmöm, se fogam
El nem vész, azt bizonyal tudom. [196a-b]

j)

... Erre nézet Ignatius ... és az töb igék között ezt is írja: Sinite me Ferarum escam fieri, per quas licebit Deum adipisci. Frumentum enim Dei sum, et dentibus Bestiarum commobor, vt mundus panis Christo meo inueniar.

Had legyek én az vadaknak
Eletek az Bestiáknak,
Hogy az által bódogságba
Menyek Isten országába,
5 Mert én Istennek buzáia
Vagyok, az vadaknak foga
Maid meg öröl: Hogy én légyek
Az Christusnak kenyere, s- éllyek. [200a-b]

k)

... Az szent Hieronymus Doctornak ilyen gondolattia vólt ez fölöl, mikor ezt írja: Siue comedam, siue bibam, siue aliquid aliud faciam, semper vox illa videtur sonare in auribus meis: Surgite mortui et venite ad iudicium.

Akar igyam s-akar egyem,
Akar más dolgomat miuellyem,
Mindenkor zöng én fülemben,
Hóltak: iöyetek előmben. [215a]

22.

[A „HÉT PRÉDIKÁCIÓ AZ ISTEN FIAINAK ÖRÖK ÉLETEKRŐL”
VERSES RÉSZLETEI]

a)

... az mint az Poëta mond:
In terris quaecunque placent, sunt omnia nugae:
In Coelo sunt vera bona, et durantia semper.
Terenis igitur terrena haec linquito porcis
Laetamur coelo, placeant coelestia nobis.

Ez világon kedues, csak merő bolondság,
Az mennyegben vagyon az igaz bódogság.
Ez világit tehát hadgyuk ez világnak,
Es mi öruendezzünk az mennyei ióknak. [A7a]

b)

S Lörintz martyr czufollya az kegyetlen Tyrannust:

Converte partem corporis*
Satis crematum iugiter,
Et fac periculum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.

Fordécz meg az én testemet,
Az mely eléggé meg éget,
Es próbáld te azt mostan,
Az tűz mit fogot én raitam. [38]

c)

Filius ille Dei qua venerit aspice forma,
Qui cum esset dives, pauper in orbe fuit.

O te Ember, meg gondollyad,
Es azt elmédben forgassad,
Az elő Istennek Fiát
Tekéncz meg az ő Formáiát.
Miképpen ő az Mennyegből
Hozzánk iöue nagy felsegből.
Mert holot ő gazdag vólna,
Mennyet földön maga birna,
Mi érottünk szegényseget
10 Vön fel, és sok gyötrelmeket. [74 – 5]

d)

Christus düczösege Királya,
Mindeneknek kegyes Wra,
Ki mi értünk bünösekért
Halált türtél hüeidért.
5 Aiandékoz szentségeddel
Engemet szent érdemeddel.
Az te köserues halálad
Erössiczen engem kinod.
Mert tenéked én testemet
10 Aiánlom bátran lelkemet.
Aiandékoz düczöseggel
Az bódog örök élettel.
Melyre engem az te kinod
Segéczen szörnyü halálad.
15 Kiért én hála adással
Tartozzam magasztalással.
Tellyesicz bé szent Igédet

* Prudentius.

Raitam te esküüésede
Itt ez nyomorúlt életben
20 Amot az nagy düczösegben. [79—80]

e)

Mi penig nagy fohászokodással imádkozunk:

Cor meum inardescat,
Omnis Creatura vilescat,
Et Creator dulcescat.

Az én szüuem geriedezen,
Es te benned öruendezen,
Minden állat én előttem
Semminek tessén mellettém.
5 Csak te benned Teremtömben
Gyönyörködhessen éltében. [120]

f)

Azért mondja Chrysostomus: Edebant, bibebant, et propterea non credebant.*

Ahól regnál az BIBERE,
Ott nem lehet az CREDERE.

g)

Mondjunk el azért immáran szüüünknek nagy fohászokodásúal és szömeinknek köny
hullatásúal az Flaminiusnak imez verseit, ekképpen imádkozván

Me solve tandem vinculis**
Istis, ut evolem tuam
Beatus in praesentiam,
Fac interim magis magis
Amore totus ardeam:
Tu spes, voluptas, unicum
Cordis mei sis gaudium.
Benigne Iesv da precor
Humana cuncta spernere
Te propter: Omnia fac mihi
Te propter unum sordeant.
Domi forisque mens mea
Te quaerat, invocet, canat.
az az:

Wram engem kötelimből
Oldoz meg sok faidalmimből.
Hogy én te hozzád repüllyek,
Nagy bodogúl veled élyyek.
5 Adgyad hogy én szerelmedhöz
Gerjedezzem te keduedhöz.

* Homil. 50. ad populum Antiochenum.

** Gemitus et suspiria Antonij Flaminij.

Mert te vagy én reménységem,
 És kedues gyönyörűségem.
 Szüemnek nagy vigassága,
 10 Eggyetlen egy bodogsága.
 O én kegyelmes Iesusom
 Kérlek, adjad meg Christusom,
 Ez világot te keduedért
 Meg vtálnom szerelmedért,
 15 És hogy nekem keduetlenek
 Erötted mindenek tessenek.
 Mind ithon s' mind küüöl elmém
 Téged ohaiczon én szüuem,
 Téged diczirien imádgyon,
 20 Öröcké fel magasztallyon. [145 – 6]

h)

. . . És holot immáran az embernek teste meg fárrat és meg epedet orczáiának pirossága
 el veszet, az czontokban való velök meg szárradtak, és az ő beteg ágyában való heuerést
 és fekést meg vnta vólna, így kezdi el az kiáltást:

Me solve tandem vinculis
 Istis, ut evolem tuam
 Beatus ad praesentiam.

Wr Isten sok kénaimból
 Oldoz meg nagy faidalmimból.
 Hogy én tehozzád menyegbe
 Röpüllyek örök életbe. [173]

i)

. . . Amaz nagy szent Dáuid Király igen commendáltatik, az nagy Isteni felelemről,
 mellyet köuetet az étel közöt.

Sic cinerem Rex ille Deo dilectus, edébat,
 Et sua miscebat pocula cum lachrymis.

Ki hamuual ő kenyérét
 Elegyéti ió étkeit,
 És ő ió kedues italát
 Könyhullatassal pohárát. [197]

j)

. . . Hűszem az testnek feltámadását és az örök életet. Hogy ha az én meg feszült Chris-
 tusom nem ád énnékem itt sok aranyat és ezüstet, bizonynal tudom, hogy amot engemet
 meg ajándékoz öröcke való egezséges és düczöseges testuel, az mely Angyali fényeséggel
 és halhatatlansággal léssen meg ékössitue.

Tunc ego nec lachrymas, tunc nec suspiria cordis
 Vlla sciam, sed erunt laetissima iubila tantum.

Ackor sirástól szömeink
 Foházkodástól szüueink

Meg szűnnek. Mert nagy örömben
Lészünk ott nagy dücözösgben. [208]

k)

Itt mindennap az Misererét kel mondanunk, szüntelen foházkodunk
és könyörgenünk:

Ne queso more Iudicis,
Quid egerim, quid dixerim,
Quid cogitarim, pondera:
Peccata sed mea omnia
Tuo cruore deleas.

Kérlek Wram meg ne büntes,
Mint igaz Biro s' meg ne vess.
Mit műueltem s' mit mondtam,
Mit gondoltam, és mit szóltam.
5 Hanem az én büneimet
Töröld el sok vétkeimet,
Az te drága szent véreddel
Es kedues szent érdemöddel. [231]

l)

... Es valaméddig ez öruendetes lang égh és világosit, vgy iárnak mint az Christusnak
bátorságos szentelt vitézi, semminek tarttiák ez világot, meg czuffollyák és meg neuetik
az ördöget, és imez triumpháló éneket éneklik:

Si mundus hic Daemonibus*
Scateret sicut vermibus,
Nil timeremus anxie,
Vincemus tandem strenue.
Nocere nescit Nebulo,
Cum fractus sit vel verbulo.

Ha ez világ ördögöckel
Rakua vólna mint férgeckel,
Azért töle mi ne fellyünk,
Es szüuünkben ne röttegiünk.
5 Mert mi ötet maid meg gyözzük,
Christus véreuel meg köttiük.
Nem árthat nekünk ez Lator,
Am dühösködgyék ő bátor.
10 Meg gyözettedet egy Igéuel,
Istennek szent beszédéuel. [236 – 7]

m)

Valamely felé fordulok,
Es sok helyből helybe iárok.
Az én Iesvsomat várom,

* Rom. 3. vers. 16.

5 Szüem szerint öt kiuánom.
Kit midőn én meg talállok,
Nagy örömben ackor vagyok,
Magamat vallom bódognak,
Istentől áldot embernek. [256]

23/I.

CANTIO ANGELICA

Angelus ad Pastores ait: Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est, Salvator mundi de Maria Virgine in Bethlehem Juda. Venite adoremus nunc omnes, Jesum natum, Mariae Filium. Huic canamus cum Angelis, semper psallentes, jubilantes, sine fine laudantes eum. :/: Huic canamus cum Angelis, semper psallentes, jubilantes, sine fine laudantes eum.

Azon Magyarul.

1. Im az magas menyből jövök,
És néktek uy hirt hirdetek,
Melly hir léssen kedves néktek,
Az kiről én most éneklek.
2. Oh melly szép gyermek adaték,
Néktek szüztől születteték,
Melly szép gyermek hoz örömet,
Nektek felette jó kedvet.
3. Hogy az Christus ti Istentek,
10 Ő légyen ti meg-mentőtök,
Csak ő ti Idvözítőtök,
Az büntül szabadítottok.
4. Az néktek hoz nagy örömet,
15 Az Atyától igirtetett,
Hogy tü ő véle mennyegbe,
Éllyetek az nagy örömben.
5. Ne nézzetek egyéb jegyre
Csak az jászólra s-polyákra,
20 Ott találtok egy gyermeket,
Ki meg-menti ez világot.
6. No azért immár örüllünk,
Az pásztorokkal el-mennyünk,
Meg-látni Isten mit adot,
Ő Fiával ajándékot.
- 25 7. En szüvem vigyázz s-lás tová,
Mi fekszik ott az jászolban,

14 I—II [Az hij.; szótagszámhiány.] 24 II Fiával ajandékozot

Kié ez szép kis gyermecske?
Ez a' szép édes Jesuska.

- 30 8. Szerelmes drága vendégem,
Idvöz légy ki el-vöd bünöm,
Értem jövél ez világra,
Adván magad nyavalyára.
- 35 9. Mint alázád magad értem,
Oh én Uram és teremptöm,
Hogy itt fekszel az jászolban,
Barmoknak Istálojában.
- 40 10. Itt e' világ mind gyöngyökkel,
Rakatnék drága kövekkkel,
Még-is néked kicsiny vólna,
Csak hogy keskeny bölcsöd lenne.
11. Ha bársony s-bibor tenéked,
Goromba szalma előtted,
Kin te mennyeknek királlya,
Nyugodnál mindennek Ura.
- 45 12. Azért már néked így tettet,
Igazságod hogy jelencsed,
Hogy ez világ dicsösege,
Semmi nálad ö ereje.
- 50 13. Lás hozzám édes Jesusom,
Ne hágy engem én Christusom,
Téry hozzám édes meg-váltóm,
Légy kegyelmes Idvöзитöm.
- 55 14. Készics magadnak szép ágyat,
Szüvembe kedves nyugalmat,
Kin nyugodgyál én szivemben,
És én örüllyek lelkemben.
- 60 15. Örüllyek én mindenkoron,
És dicsirjem neved gyakran,
Mondván néked dicsiretet,
És szép hálaadásokat.
16. Dicsirtessél Atya Isten,
Mind örökké az mennyegben,
Az te nagy sok jó völtodért,
És hozzánk való kedvedért.

30 I—II el-vötted [Szótagszámtöbblet!] 32 I magát II magad 54 I—II nyugodalmat
[Szótagszámtöbblet!] 60 I hálaadásokat II hala adásokat

- 65 17. **Hogy nekünk te szent Fiadat,
Ingyen adád meg-váltónkat,
Kin örülnek az Angyalok,
És mondnak szép dicsiretet.**

23/III.

ANGELUS AD PASTORES

1. **Im az magos menyből jövök,
És néktek uy hirt hirdetek,
Mely hir léssen kedves néktek,
Az kiröl én most éneklek.**
- 5 2. **O mely szép gyermek adaték,
Néktek szüztöl születteték,
Mely szép gyermek hoz örömet,
Néktek felette jó kedvet.**
- 10 3. **Hogy a Christus ti Istentek,
Ő légyen szabadítótok,
Csak ő ti vdvözítőtek,
Az büntöl meg tisztítótok.**
- 15 4. **Az néktek hoz nagy örömet,
Az Atyától ígértettet,
Hogy ti ő véle mennyégben
Éllyetek a nagy örömben.**
- 20 5. **Ne nézzetek egyéb jelre,
Csak az jászolra s' polyákra,
Ott találtok egy gyermeket,
Ki meg menti ez világot.**
6. **Nó azért immár örüllyünk,
Az Pásztorokkal el-mennyünk,
Meg-látni Isten mit adot,
Ő fiával ajándékozot.**
- 25 7. **En szívem vigyázz s' néz tova,
Mi fekszik amot az jászolyban,
Kicsoda ez szép gyermekecske?
Ez az édes Iesusotska.**
- 30 8. **Vdvözz légy drága vendégem,
Nem utálván ki el vöd bünöm,
S' jövéel hozzám nyavalyára:
Iay! mint kellyen meg halnia?**

16 III [a hij.] IV à nagy 17 IV helyre

9. Oh Vram és én teremtöm!
Mint alázád magad értem?
35 Tested szalmára helyheztetnék?
Melyből számár s' ökör évék.
10. Ha ez világ nagyobb volna,
Arany s' gyönyből rakot volna,
Néked még-is kicsiny volna,
40 Csak keskeny bölcsöcskéd volna
11. Bársonyod bibrod az széna,
Néked és a rondgyolt pólya,
Mellyen mennyeknek Királya,
Nyugodnál mindeneknek ura.
- 45 12. Így tettet ez, Vram néked,
Igazságod hogy jelencsed
Hozzám, világ dicsössége
Semmi nálad ő ereje.
13. Ah szivem lelke Iesusom,
50 Ne hadgy engem én Christusom,
Téry hozzám édes meg-váltóm,
Légy kegyelmes idvöztöm.
14. Készics magadnak szép ágyat,
Szivemben kedves nyugalmat,
55 Mellyen nyugodgyál kedvesen,
Hogy téged el ne feledgyen.
15. Melyből örüllyek mindenkor,
Dicsérése légyen gyakor,
Szent nevednek nálam; lantom,
60 Szivem szerint zengjen hurom.
16. Dicsértessel Atya Isten,
Mind örökké magos menyben,
Ez te nagy jó-vóltodért,
S' hozzánk valo jó-kedvedért.
- 65 17. Hogy nékünk te szent fiadat,
Ingyen adád meg-váltónkat,
Kin az Angyalok örülnek,
S' ily uy esztendöt énekelnek.

S Á R M E L L É K I N A G Y B E N E D E K

24.

Nótája. Hatalmas Isten könyörgünk.

1. Bizom te benned Szent Isten,
Könyörgök néked szüntelen,
Bűneimért nagy hirtelen
Hogy bus haragod pokolra ne vigyen (ejtsen)
- 5 2. Ertelmednek nintsen vége,
Sokakra nézz szemed fénye,
Tudod kinek mint áll szive,
Akképpen tér meg mindennek érdeme.
- 10 3. Nám meg halgattad Dávidot,
Manasses bálván *imádot*,
De meg veréd az Pharaot,
Mert ő te hozzád csak szinnel kiáltot.
- 15 4. El-vesztéd vizzel az földet,
Mint kitsiny és öreg népet,
Meg-tartád az jámbor Noét,
Nyolczad magával sok vadak életét.
- 20 5. Dáthán, Core és Abiron,
Büntetésed érzék nagyon,
Hagyád hogy az föld meg nyilyon,
Bé nyelé őket rettenetes módon.
6. Jezábel kegyetlen Aszszony,
Kitől sok ki-ontot vér foly,
Ezzel reá nagy veszélt vony,
El-tiporrattád hogy többé ne ártson.

9 Lám [Versfők!] 10 in ádot,

- 25 7. Csuda hatalmad sokakban,
Meg tezzék erős Juditban,
Holofernes virágában,
És Abimelech szörnyü halálában.
- 30 8. Tüzes kénkö régen szálla,
Sodomára s' Gomorára,
Nadábra és Abjura,
Kiket el veszte tüzes láng haragja.
- 35 9. Utálád amaz két birát,
Kik pörben fogák Susánnát,
Ő sziveknek álnokságát,
Magokra vetéd az büntetés sulyát.
- 40 10. Saul Dávid kergetője,
Ám végre bé-esik törbe,
Hirtelen lön veszedelme,
Kin még is Dávid olly igen keserge.
11. Nábál Istentelen ember,
Kit fösvényiség igen gyötör,
Ennek gyomra mint edgy csöbör,
Az bor főzé meg ugy vesze az ember.
- 45 12. Amánt is lám meg-bünteted,
Álnokságát hogy meg értéd,
Sidók kezében eresztéd,
Gyalázatossan fára függeszteted:
- 50 13. Goliát nagy szégyent valla,
Noha erős vastag vala,
De hogy téged meg-utála,
Kitsiny erőtől érkezék halála.
- 55 14. Jacob két embert meg-öle,
Kiknek tiszta vólt élete,
Haragod reá görjede,
Méltó halállal lám az-is el-vesze.
- 60 15. Sok büntetésedtől Uram,
Rettegek mert bünben jártam,
De hogy hozzád foházkodtam,
Azért en eddig éppen meg-maradtam.
16. Adgyad nékem szent Lölködet,
Utálhassak minden vétket,
Követhessem törvényedet,
Tisztes életben foglallyam Testemet.

45 Hamánt [Versfők!]

- 65 17. Ragado s' hitván kevélység,
Meg ne fojtsón az irigység,
Mindennek legyek segítség,
Hozzon gyümölsöt bennem az egyesség.
- 70 18. Másra gonosz hirt ne költsek,
Minden vén embert böcsüllyek,
Te töled olly igen félek,
Hogy haragodban hamar el ne veszszek.
- 75 19. Elisaeust meg nevelték,
Ő utában sok gyermekek,
Meg átkozzá nagy két medvék,
Negyven ketteit ám szörnyen bényelék.
- 80 20. Le tegyem ki-vont fegyverem,
Meg ne ölyem testem, verem,
Ezzel ne sértsem életem,
Kitől el-veszne mint Cáin én lölköm.
21. Loth Felesége mint jára,
Só bálványá el-változza,
Oh Istennek nagy haragja!
Melly rettenetes sokakban tanátsa.
- 85 22. Jeróboám is vétkezék,
Arany Bálványnak aldozzék,
Az Szent Papra agyarkodék,
Száraz kolika karjában lövetek.
- 90 23. Ezektól retteg én Lölköm,
Mert nagy sok számtalan bünöm,
Kiáltlak téged Istenem,
Hogy meg térhessek, magad téríts engem.
- 95 24. Képedet újits meg rajtam,
Kit bünnel meg-rutitottam,
Oktalanná ne változzam,
Mint Sedechiás meg ne vakultassam.
- 100 25. Járásom vizen vagy földön,
Ha léssen félelmes helyen,
.....
Tarts meg Uram mind Pharao tengeren.
26. Füstülök az Eh fölyhökkel,
Rakva sokszor kö esökkel,
Meg ne üss meny ötö kövel,
Mint Antiochust az Annyai tejjel.

89—96 [A 23—24. vsz. eredetileg fordított sorrendben.] 97—100 [E versszak az eredetiben háromsoros.]

- 105 27. Ejel ha kezd sötétedni,
Mikor fogna álom érni,
Ne hadgy hogy ugy kezdgyek jární,
Mint az Sárának hét szép kéretői.
- 110 28. Csatold lántzra az ördögöt,
Tarts száján az poklos dögöt,
Ne próbállyon gyarlo embert,
Mint Szent Jobot, kin eröt nem vehetet.
- 115 29. Jöj hozzám Atya Ur Isten
Szent Fiaddal egyetemben,
Te is, oh szent Lélek Isten,
Minden veszélytül oltalmazz-meg engem.
- 120 30. Tiéd légyen az dicsösség,
Uraság mennyei Fölség,
Három személy edgy Istenség,
Adassék néked mindenben tisztesség.

KECSKEMÉTI C. JÁNOS

25.

[A „HÁROM FŐ ÉS NEVEZETES ESZTENDŐS INNEPEKRE VALÓ
PRÉDIKÁCIÓK” VERSES RÉSZLETEI]

a)

... Ha azért Isten velünk, vallyon s-kicsoda lehet ellenünk.

Si mundus hic Demonibus
Scateret sicut vermibus.
Nil timeremus anxiè
Vincemus tandem strenuè.
Az az,

Ha ez világ ördögökkel,
Buzogna-is mint fergekkel.
Semmit nem felnek reszketven,
Meg gyöznök mert öt nagy fönnyen. [a6b]

b)

... Egy Lörintz nevű Romai Kaplan felől olvassuk, hogy mikoron sok fele kénzo szer-
számok vettetenek eleiben, azt felelte, hogy mindenkoron kivanta az olyan vendegseget.
Decius Romai Polgar először az labat el töreti, tüzes ertzel meg sütögetteti, az Scor-
piokkal meg szaggattattya, meg egetteti. Mikor penig az egyik oldala jól meg sült volna,
az Praefectushoz fordulvan, mond:

Converte partem corporis
Satis crematum jugiter,
Et fac periculum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Praefectus inverti jubet,
Tunc ille: coctum est devora,
Et experimentum cape,
Sit crudum an assum suavius.

Az az,

Fordítsd meg testemnek reszet,
Ki mar elegge meg egött,
Es lasd meg az te nagy tüzed,
Kit megh gyutottal mit tehet.

5 Praefectus fordítani hadgya,
Am az mond; meg főt, mar egyed,
Es meg próbálván lashedza,
Nyersené vagy sülve legh job.* [Cc4a]

c)

... Ne rugodozunk tehát, mikor az Ur Isten minket az ü veszejevel sujtoget, se ne
zugolodgyunk ellene; sem az mi idvöségünk fölül ne ketelkedgyünk, mint amaz Adrianus
Imperator, ki meg akarvan halni, így szoll vala:

Animula, vagula, blandula,
Comes, hospoesque corporis,
Quae nunc abibis in loca?
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles dabis jocos.

Az az,

Oh en nyajas, buydoso lelketsem,
Testemnek tarsa, s-vendege,
Micsoda helyre megy mostan;
Mezitelen es nagy sarga leven,
5 Az mint szoktal, s-nem jadzodol. [Cc7b—Cc8a]

26.

HYMNUS DE PASCHATE

1. Az méltóságos Báránjnak, és mi nagy Fejedelmünknek:
Az Ur Iesus Christusnak, énekellyünk mint Vrunknak.
2. Kinek ö szentseges teste, magas keresztfán epede:
Rosa színü szent vérével, szabadita büneinkből.
- 5 3. Az verekedő Angyaltól, és kegyetlen Pharahótól:
Veres tengert által menvén, óltalmazá kegyelmessen.
4. Már az Christus mi Husvetünk, ki áldozot mi bárányunk:
Kegyességhnek kovászával, az ö teste áldoztaték.
- 10 5. Oh bizonj méltó áldozat, ki által pokol töreték:
El vesztet nép szabadula, örök életre indula.
6. Mar mi jutalmunk az Christus, kinek halála foganatos:
Ö szent Atyánál érdemes, mindenkoron kellemetes.
7. Tégedet kérünk Vr Isten, Ez Husveti örömünkben:
Te népedet óltalmazad, minden fele gonosztúl.
- 15 8. Dicsőség legyen Atyának: Es egyetlen egy Fiának,
Ezeknek ajándékának: Az dicző Szent Háromsághnak.

* Marul: lib: 5. cap: 5.

LETHENYEI ISTVÁN

27.

Ἐξηγήσεις VNGARICA

1. Pokolbéli ördög
Ez utalatos dög
Szerze enni tevelgést,
Ejel nappal járván
5 Keresztyénec után
Nemze köztöc pártütést.
Mellyel már ez világ
Mint levelecken ág
Tellyes szinte és sebhét.
- 10 2. Dühösködgyéc bár ö
Légyen fenyekedö
De nem árthat ISTENNEC,
Megál ö IGEIE
Tündöklic beszéde
15 Rontója lesz Oerdögnecc
Az eretnekeket
Istenteleneket
Meg tapodgya s-elvesznec.
- 20 3. Oltalmazd s-örizzed
Pál uram és mentsed
Christusnac Vaczoráját,
No fegyverkedgyel fel
Biszván viteszkegyel
Add ISTEN diadalmat
25 Az Calvinistáknac
Es az Papistáknac
Kölykeit letiporgyad,
Luthernecc vallását
Kövésd s-tudományját.
30 Légyen Isten már hozzád.

28.

MAGYARAZAT

Ha kíván valaki bé menni menyekbe . .

Ismérni, látni szüntelen, ércz

Ez nem csak nével Keresztyén

Hütit de nyilván vigye . .

5 Az hütt dolgaiban né téveleg

Hütivel idvözül, kinnya Po

Luther Keresztyén mind eggy

Azért ez nével minden hivas

29.

CONCLUSIO

Kezdetit és folytat, végét meg áldgyad Ur Isten

Ez Esztendőnc, tarcs bekeségben: Amen.

30.

AZ KERESZTYEN OLVASOHOZ INTÉS

1. Senkinec az Isten

Mint szinte régenten

Nem adgya dicsőségét.

Mert egyedül ötet

5 Mint teremtő Istent,

Illeti a' tisztelet,

Együt a' Christussal,

S-mi vigasztalónckal

Csac övé a' dicséret.

10 2. Ne imádgý hát Szentet,

Se faragot képet

Kikben nincsen idvösség,

Mert erőssen tilttya

Mint Moises írja

15 Ezt a' mennyei Fölség,

Bálvány-imádástúl

S-hamis tudomántúl

Fuss, mert ez eretnekség.

3. Hijad segítségül

20 Az Istent egyedül

Az Christusnac nevében,

Mert ez közbe-járó

Atyánknál szó-szólló,

Bizzál ő érdemében,

- 25 A' ki ebben bizic,
Meg nem csalatkozi
Az ö könyörgésiben.
4. Töredelmes szivel
Es józan elmével
30 Imágyad Istenedet,
Legyen igaz hitbül
Nem kételkedésbül
Isteni tiszteleted,
Soc szo-szaporitást
35 Minden harag-tartást
Távoztass, s' találsz kedvet.
5. Moises, Daniel,
Josue, Samuel,
David és Ezechias,
40 Maria Magdólna,
S-az Samuel Anyya
Manasses és Elias,
Igy imádkoztanac,
s-Meg-hallgattattanac
45 Jonás és Azariás.
6. Ha te-is ily formán
Szükséged óráján
Könyörgesz Istenednec
A' mit kérsz, meg-adgya
50 Noha ö hallaszttya
Kivánságát szivednec,
Kérgy, kiálcs, s' adatic,
Zörges, s' meg-nyittatic
Aytaja kegyelemnec.
- 55 7. Az Isten beszéde,
Szentséges igéje
Le-töt kécse embernec,
Minden drága könél,
Aranynál, ezüstnél
60 Böcsületesb lelkénec,
A' ki eztet hiszi,
Méltó kivánsági
Annac bé-tellyesednek.
- 65 8. Az Isten ö magát,
Ajánlya jo-vóltát,
Evangeliomában,
Minden bünösöket
Hozzá-térülteket
70 Bé-fogad irgalmában.
Valakic engednec

Az hívó Istenec,
Lakásoc menyországban.

75 9. Légy álhatatos hát,
s-Minden jókat meg ád
Az mennyei Ur néked,
Istenre kiáltó
s-Haragra indító
Vétkektül üres szived
80 Légyen, mert ig' nyertes
Semmi-képpen részes
Nem lészen jókban lelked.

85 10. Mert mint galamb büzzel
Szem-apasztó füstel
A' ray-méh el-üzetic,
s-Az bünben heverő
s-Abban gyönyörködő
Embertül el-távozie,
Az Isten Angyala,
Ki csak jóknae társa,
90 s' Ezekben gyönyörködie.

95 11. Valakie pediglen
Istenec szüntelen
Eleteket szentelic,
Ezektül az ördög
Mint utálatos dög
El-fútt és el-távozie,
Szent Lélec vezérli,
s-Minden jóra viszi,
Igy a' bün is megszünie.

100 12. Hog' azért ily formán,
Szive-szerint nyilván
Minden imádkozhasséc,
Es a' mit kér hitbül,
Tiszta s-buzgó szibül,
105 Néki meg-adattasséc,
Az öröc életben
Fényes dicsőségben
Kivánom, részeltesséc.

ZÓLYOMI PERINA BOLDIZSÁR

31.

Felseges áldot Vr Isten,
Te szegény szolgád vagyok én,
Mostani nagy szükségemben
Kiáltok hozzád űgyemben.
5 Örizz, őltalmaz mint illik,
Lelkem, testem néked fénlik.
Néked magamat ajánlom,
Mert akarok most el válnom,
Ez hízeltkédő világtól,
10 Semmire kellő hitságtól.
Vram Iesus Christusom,
Te vagy nékem paisom.
Az ki keresztfán fűgtél,
Ertem halált szenvedtél.
15 Az te véres sebeid
Nékem vóltak orvosim.
Engem drága véreddel
Le mostál szentsegeddel.
Te szentseges haláloed
20 Hoz nékem bódogságot.
Az te nagy örömedben
Legyek veled Mennyegben,
Ott veled örülhessem,
Szent nevedet tiztelhessem,
25 Mind örölké áldhassak,
Néked Ament mondhassak.

32.

Ad notam: Vitamque faciunt.

Ne szány Christusom értem esedezni,
Midön az én szám töbsször nem fog szólni.

Es midön fülem elveszt minden hallást,
 Te légy én velem, s' adgy bódog kü múltást.
 5 Uram légy segétöm s' légy vigasztalom,
 Midön az halállal kel tusakodnom.
 Ha testem el veszi az külső látást,
 Adgy testemnek tisztességes kü múltást.
 10 Lelkemet aijánlom szent kezeidben,
 Vöd hozzád s' tekints reám kegyelmessen.
 Az te köserves kén szenvedésédért
 Kárhozatra ne hágy mennem bünömért.
 Mellyel vóltam sértve gonoz ördögtől,
 Vram menz meg engem az ö torkától,
 15 Ad nékem szent igédet meg ismernem,
 Te érdemedet mindenkor böczülnöm
 Ióllehet az lelki ismeretemben
 Vagyok tsendez hogy nem veszek bünömben.
 20 Kérlek téged adgy nékem szent Vr Isten
 Hogy betegséget türhessem tsendeszen.
 Adgyad hogy lelkem müllyék tsendezségbe,
 Az Christus Iesusnak szent érdemébe.
 Kénből, sirásból, vedd kü, vigy öröme,
 Menyen lelkem az örök dütsöségre.
 25 Az hól minden választottak örülnek,
 Adgyad hog' énis ott veled lehessenek.

33.

Eadem nota.

En szegény noha bünös ember vagyok,
 De iól tudom hog' Isten fia vagyok.
 Mert értem vön fel gyarló természetet,
 Mellyel szörzöt nékem örök életet.
 5 Azzal sokszor magamat vigasztalom,
 Hogy az Christussal lészen bódogságom.
 Mostis szent Vr Isten légy segítségem,
 Ne hádgy hog' árczon gonoz ellenségem.
 10 Mikor el iön utólso kü múlásom,
 Ved hozzád lelkemet édes Christusom.
 Te vag' eröm, te vag' minden reményem,
 Tied vagyok én, mert meg hóltál értem.
 Vram Iesusom halgasd meg szolgádat,
 Add, hogy legyek testedben ágod s' tagod.
 15 Veled utólso napon támadhassak,
 Dütsöseges örömödbe iuthassak.
 Hól téged diczérhesselek Angyalokkal,
 Örökkön öröcké Választotakkal.

34.

Vram Iesusom Istennek szent fia,
 Most szent Lélek engemet hozzád hiva

Te vagy örök Ige és vigasságom,
 En örömöm bizonyos üdvösségem.
 5 Az én nagy nehéz erőtlenségemben
 Kiáltok hozzád köserüségemben.
 Te vag' köfálom, köváram, kösziklám,
 Eiletemnek fénye igaz Czillagom.
 10 Nagy az te kegyes szent irgalmasságod
 Meg mondhatatlan örök bódogságod.
 Mutasd hozzám nag' irgalmasságodat
 Bátorits s' vigasztaly engem szolgálodat,
 Ne ártsanak éyel se nappal büneim,
 Kétségbe esést add hogy meg győzhetném.
 15 Hinta meg s' mosogas engem szent véreddel
 Mellyet keresztfán kü ontál böséggel.
 Oy meg az haláltól szent haláloedért,
 Mellyel szenvedtél ez világ büneiért.
 20 Vram legyek veled düczösségedben,
 Kiért áldlak téged örök életben.

35.

1. Christus Iesus én szentségem,
 Te vagy nékem nagy üdvösségem,
 Ki nagy ként, halált, s' faidalmot
 Szenvetdél értem váltságot.
- 5 2. Kérlek nagy kénvallásodért,
 Tekints reám irgalmasságodért,
 Az én utólso órámon
 Légyen bódog kü múlásom.
- 10 3. Szememnek világossága,
 Fülnek ha meg fogy hallása,
 Nyelvnek el iö meg állása,
 Közelget szívnek romlása.
- 15 4. Bodólni ha kezd én elmém,
 El távoznak segedelmim,
 Ne hadgy engem oh Christusom,
 Segély utólso órámon.
- 20 5. Ez életnek árnyékából
 Végy kü halálnak kényyából,
 Ördögnek czalárdságától,
 Oltalmazz álnokságától.
6. Lelkemnek adgy iö kü múltást,
 Kit kezedben aijánlok bizvást,
 Testemnek földben nyugovást
 Itéletig adgy aluvást.

- 25 7. Ki beszédedet meg tartia,
Halált soha az nem láttia,
Ha szintén most meg halnais,
Örök halált nem kóstolis.
8. Halálnak röttegésétől
30 Kü mented ötet nagy kintől,
Adz ő néki nagy örömet,
Mindennémü dütsőséget.

36.

Nota eadem.

1. Vram Christus te kezedben
Lelkemet utólso üdőben
Aijánlom azt nagy tsendezszen,
Attiámhoz meg hogy mehessen.
- 5 2. En életem ez világban,
Vagyon lelkem nagy bánatban,
Mellyet drága szent véredde
Meg váltottál életeddel.
3. Azért adgy hogy ismerhessem,
10 Magam bünét gyülölhessem,
Itt míg élek gyarló testben,
Íó vóltodat ne feleitsem.
4. Hüsзем hogy kegyelmes Attia,
Büneimet meg boczáttia,
15 Es ez gyarló élet után
Lészek véle bódogságban.

37.

Eadem.

1. Iesus Istennek Báránya,
Meny Országnak szép Aranya,
Tied vagyok, néked élek,
Néked halok, veled örvendek.
- 5 2. Mit használna te haláloed?
S' mire volna te nagy kénod?
Ha az te szent Országodban
Nem lenne részem íó vóltodban.
3. Az te életed függesztve,
10 S' miért vólt tested tömetve,

Halálom halálod által
Ha rontva nem volna hatalmaddal?

- 15 4. Azért hozzád esedezem,
Légy eröm, légy segítségem,
Ne hadgy engem oh Christusom,
Kit meg váltál szép Iesusom.
- 20 5. Adgy békével el alunnom,
Mert tsak benned kel nyugodnom,
Mutasd nékem vigh ortzádat,
Légyen enyim szent országod.
6. Testtől ha lész el válásom,
Légyen bódog kü múlásom,
Vram te töled nagy bizvást
Vegyen lelke örök aldast.

38.

1. Ime én nyomorúlt ember
Hozzád kiáltok ez ügyben,
Ne hádgy erőtlenségemben,
Hartzoly halállal én értem.
- 5 2. Elmém, eszem midön nem léssen,
Testemet ne hadd röttegesben,
Ha nem léssesz segítségem,
Nem léssen ugy üdvösségem.
- 10 3. Ackor légyen erős hütem,
Benned bizó reménsegem,
Hogy előtted amaz napon
En Igaznak találtassam.
- 15 4. Az én testi kü múlásomban
Szent Angyalid legyenek ielen,
Nyomoruságból kik engem
Vigyenek szent országodba.

39.

1. Vram mely nagy nyomoruság,
Raitam vagyon szomoruság,
Mert Menybe sok kerezt által
Kel menni keskeny úth által.
- 5 2. Test, vér, az örök életre
Nem kíván menni örömré,
Mit kel tahát tselekednem,
Christushoz kel esedeznem.

- 10 3. Ő nála szívem nyugovást
Talállya az vigáztalást,
Mert ki bizik Istenében,
Nem hagyatik az semmiben.
- 15 4. Czudálatos ő mindenhez,
Minden tisztbéli személyhez,
Mert senki azt nem érthette,
Mint lött az Isten emberré.
- 20 5. Te halálod, s' kénod, által,
Minket meg szabadítottál,
Azért vagy te drágalátos,
Mert nevedis tsudálatos.
6. Ez minket szépen vigasztal,
Midön szívünk nagy bánattal,
Sértve vagyon az nagy bútól,
Könnyebét szomorúságtól.
- 25 7. En ellenem senki nem áll,
Czak éröttem tusakodgyál,
Lélek testből ha kü megyen,
Add hogy dütsössegbe mennyen.
- 30 8. Vram lelkem, testem, tiéd,
Haláltól szívem nem ijed,
Máshová sem folyamodom,
Nálad kívül én Christusom.
- 35 9. Hüzsem hogy engem el nem hadtz,
Mert egyedül tsak te adhadtz
Szent Lelket, igaz Pásztorom
Te vagy nékem nagy gyámolom.
- 40 10. Vram Iesus én örömem,
Te vagy Birám, s' drága kéntsem,
Mindenben íó reménségem,
Ez élet után üdvességem.
11. Ezokáért míg itt élek
Minden próbát bár visellyek,
Czak Iózan légyen életem,
Ördögtől magam nem feltem.
- 45 12. Adgy bódogúl hogy kezdhessem,
S' futásomat vigezhessem,
Testemet hogy meg gyözhessem,
Büntölis menekedhessem.
- 50 13. Örök életet, s' bódogságot,
Adgy menybeli társaságot,

Hól téged én ditsirhetvén,
Öröcké mondhassam, Amen.

40.

1. EMelekezzél meg ember Istenedről
Es hóltod után te veszedelmedről
Öröcké való te v̄dvösségedről,
Mert számot vésznek az te életedről.
- 5 2. Ninczen embernek drágáb az Istennél
Christus véreuel meg váltot lelkénél,
Es Isten szerint való életinél,
V̄dö bé telvén ö v̄dvösségénél.
- 10 3. Isten és az Egh nekünk meg mutattia,
Hogy ez világot csak v̄deig adta,
Szent fiát értünk nagy halálra adta,
Kiben szerelmét hozzánk meg mutatta.
- 15 4. Az halál nekünk Istennek követe,
Kinek mint lészen az ö öltözete,
Ezt meg mutattia mindenek előtte,
Nem futhatunk el Istennek előtte.
- 20 5. Kigyó és béka maid töltözik velünk,
Az halál az bün fel támad ellenünk,
Nem lészen ackor gazdagság mij velünk,
Mind az meny és föld lészen mij ellenünk.
- 25 6. Tekinczd meg ember az te koporsódat,
Naponként való halandó vóltodat,
Az Isten ellen nagy bünös vóltodat,
Te büneidről nagy számadásodat.
- 30 7. Oh Isten ellen való nagy bolondság,
Hogy nekünk nem kel az örök bódogság,
Az magas menyből vár nagy irgalmasság,
Ki által nekünk adatik igasság.
- 35 8. Testünk ezentől földé porrá lészen,
Iutalmunk nekünk csak Istentől lészen
Senki nem tudgya ö dolga mint lészen
Nag' változásunk nekünk ackor lészen.
9. Czontunk ezentől széllyel hanyattatik,
Por lévén testünk széltől fuiattatik,
35 Egyről és egyre mind el maradoznak
Az férgek miat mind meg oméztetnek.
10. Illik azertan nekünk meg ismernünk,
És az Istenről bizonságot vennünk,

- 40 Hogy itt ez földön jámborúl kel élnünk,
Ha nem akarunk örökké el vesznünk.
11. Mert iób vólt vólna ember nem születned,
Hogy nem mint Istent soha nem tisztelned,
Es ió vóltáról meg nem emlekezned,
Ö szent igéiét néked meg utálnod.
- 45 12. Nem ió embernek Istent késérgetni,
Iövendö dolgot bizonnyal beszélni,
Hogy még meg térhet nem ió azt gondolni,
Mert iay ki tsuda az ö itéleti.
- 50 13. Minden Keresztién azon könyörögiön,
Hogy az Vr Isten ö mellette légyen,
Az ö iutalma tsak az Isten légyen,
Hog' mikor meg hal segétoie legyen.
- 55 14. Ditsiret légyen az Atia Istennek,
Ö szent fiának értünk szenvedönek,
Egyemben vigasztaló szent Léleknek,
Bennünk tellyes szent Háromság lakozzék.

41.

1. Vtolsó nap reánk burúl,
Meny, föld tüztöl mind meg égnek,
Kiröl szól szent Péter s' az Vr,
Ezek bizony mind ugy léznek.
- 5 2. Erröl Ifiu és minden agg,
Meg ijed ez széles világ,
Midön láttia nagy erővel,
Christust iönni dütsösséggel.
- 10 3. Nagy tsudák akkor láttatnak,
Mikor halottak támadnak,
Koporsóból mind fel álnak,
Itéletre hogy el hágnak.
- 15 4. Senki magát ott nem röiti,
Szép szovával meg sem menti,
De bünéről érdemt véssen,
Hüdgyed ember hogy ugy léssen.
- 20 5. Minden dolog ott nyilván lesz,
Titok világosságba lesz,
Mert Christus minden szüv titkát
Tudgya ember álnokságát.

6. Sokszor erről gondolkodom,
Eyel nappal sápolódom,
Nagy betegségben el bágyadom,
Mint s' hogy léssen az én dolgom.
- 25 7. Vram Iesus te vagy bírám,
Idvözétöm és szószóllóm,
Légy gyámolom most énnékem,
Kárhozatra ne hadgy mennem.
- 30 8. Emlekezzél, Menyből iöttél,
Nem magadért, hanem értem,
Az te sebed és halálod
Kárhozattól nékem váltód.
- 35 9. Kérlek azért én Istenem,
Légyen bennem tiszta szüvem,
Bünt s' ördögöt utálhassam,
Elöb hogy sem halált lássam.
- 40 10. Lám Magdolnát meg halgattad,
Az Latrotis vigasztaltad,
Töröld el én bünömetis,
S' óltalmaz kárhozattólis.
11. Oh Christus én vigaságom,
Téged várlak fenyés napom,
Iöy valamidön akarod,
Kész vagyok, s' add bódogságod.

42.

[A „MANUALE” KISEBB VERSES RÉSZLETEI]

... VI. Resz. Tanit, miképpen kellessék az Keresztiéni embernek vígan az halálhoz készülni, és minden röttegését meg gyözzén, álhatatosan mind véghig az hütben meg maradni.

a)

- Jöy Vram Christusom jöij én reményem,
Ves véget s' ne büntes már il' keményen.
Foitsd meg halált az nagy ellenségemet,
Szabadits szomoruságból engemet.
- 5 Menybe fel vivén, add vdvösségemet,
Lássam szememmel örök örömet.
Ki lántsával liggattatni szüvedet
Akartad értem ontani véredet.
- 10 Adg' azért kü múltom nag' békeségben,
Hogy leg'ek veled örök dütsösségben. [270]

b)

Vagyok hartzban, s' tusakodom,
Christus te légy bátorságom,
Te hozzád én folyamodom,
Ne hadg' most meg fogyatkoznom.
5 Ha ön próba viaskodgyál,
Ertem magad tusakodgyál.
Ne hadgy engemet meg gyözni,
Az ördögnek meg gyalázni.
Segély nagy veszedelmemben,
10 Magam aijánlom kezedben. [288]

c)

Búza-mag nem hoz bö áldást,
Hanem ha szenved rothadást.
Igy mij testünk gyümölczözik,
Midön porrá el változik;
5 Es az után bódogságban
Bé mégyen nagy vigaságban,
Mellyet Christus sok üdötöl
Szörzöt nekünk az Atiától. [295]

d)

Senki földből fel nem támaszt engem,
Hanem te kegyes Christus én réményem.
Te magad nitod fel én koporsómat,
Es meg adod örök bódogságomat. [301]

**IIX. Resz, Magyaráz meg sok szép szent Irásbeli dolgokat, és némely buzgóságos Imád-
ságokatis és foházkodásokat foglal magában, miképpen kellessék magunkat halandóknak
ismernünk. Továbbba, meg tanit arrais, mint kellessék az embereknek magokat tartania
midön az halálnak tusakodása nalok ielen vagon.**

e)

Vr Isten segély az nyomoruságból,
Segél s' könyörüly raitam magasságból.
Mert fiad vagyok én s' te veled élek,
Büntöl, világtól, s' ördögtől nem felek.
5 Czak te benned bizom Vram Christusom,
Ha velem vagy, vagon nagy gazdagságom.
Te Hüveid vallnak téged Vroknak,
Vallak s hüzek énis meg váltómnak.
Örülök, vigadok, azért szívemben,
10 Várván hogy be viszesz dütsösségedben.
Magamat reád vetem, s' benned bizom,
Segély s' adgy eröt gyarlónak Christusom. [334]

... Ielents meg továbbba, néminémü foházkodásokatis mellyeekkel élhet az beteg ember, midön az nagy kénnak és erőtlenségnek miatta nem szólhat, főképpen oly szókat, az mellyeekkel magát és az ő lelkét Istennek ajánlhatna..

f)

Te vagy Christus v̄dvössegem,
Légyen te hailékod szüvem,
Ott mindenkoron lakozzál,
Nékem szüvem vigan szolgál. [352—3]

g)

Nem iól éltem, bünt ismerek,
S' azt bánom, kegelmet kérek,
Hüszem Christust hogy az büntöl
Meg szabadit az ördögtől. [353]

h)

Szabadits minden gonosztól,
Meg öriz veszedelemtől,
Mindnyáian örök haláltól,
Mij halálunknak v̄deién,
5 Vigasztaly minket kegyessen
Bódogok közibe számlály,
Te hozzád minket bé fogady,
Hald meg Attiánk kérésünket,
Vöd hozzád könyörgésünket,
10 Az hütben erősits minket,
Távoztas tölünk kétséget.
Fogadásodban bizhassunk,
Nagy vigan énekelhessünk,
Ament tenéked mondhassunk. [353—4]

i)

Az te édes szent neved, oh Iesusom,
Halálomban légyen meg uijulásom. [354]

j)

Vram Iesus légy vigasztalóm nékem,
Midön bennem szomorún vagyon lelkem,
Mert te az földből teremtetted engem. [354]

k)

Vram Christus Iesus kegyes örömem,
Téged várlak, légy nékem segítségem,
Iőij mikor akarod édes vendégem. [354]

l)

Iőij Christus, iőij hozzám nagy sietséggel,
Adgy bódog kü múltást nékem ió véggel.
Rontsd meg az bünt, halált, ellenségemet,
Vöd hozzád innen örömmel lelkemet.
5 Az hól örülhessek dütsőségedben,
s- Diczériefek téged dütsöült testben.
Add hogy nyerhessem ezt az én lelkemnek,
Amentis mondhassak szent felségednek. [354 – 5]

m)

Lelkem töredelmességgel
Keresi Christust kegyességgel,
Mellyet ő szent érdemével
Meg váltot drága vérével.
Néki büntől szabadságot
Szörzöt igaz vigasságot.
Hüdgy, bizzál, ne légy kétséges,
Christus néked békességes.
10 Ditsérd az ő bódogságát,
Midön nyerz Isten Országát. [355]

n)

Az örök Istennek kegyelmessége,
Es egyetlen egy fiának szentsége,
Az szent Lélek Isten meg szentelése,
Ez Istennél örökségemnek része. [355—6]

o)

Vram, iőy és ne késsél én Christusom,
s Adgyad hogy bódog légyen kü múltásom.
Aijánlom magamat szent kezeidben,
Lelkem és testem nyugodgyék mennyegben. [356]

p)

[Az örök életnek Alapattiáról szóló fejezet záróverse]

Eörvendetesen tesztek éneklést,
Midön lelkem menybe menést

Készét innen ohaitással,
Ackor vagyok vigassággal.
5 Az én elmém elmélkedik,
Világból kü kívánkozik.
Hozzád menni nagy örömmel,
Sietséggel és jó kedvel.
Ahól veszek kétség nélkül
10 Ez világi erő nélkül
Örök élet Koronáit,
Dütsöses bódogságát. [401]

r)

[Az öröcke való kénokról szóló fejezet záróverse.]

Vram az te szentsegédért,
Es nagy irgalmasságodért,
Adgyad hogy az utaidban
Iárhassak te mondásidban.
5 Christus én hivatalomban
Ne hádgy nékem tévelgenem.
Adgy hütet, s' öriz világtól,
Ments megis álnokságától.
Diczérhessem te nevedet,
10 Birhassak örök életet. [409—10]

SZEPSI KOROC S GYÖRGY

43.

KORPOSON VALO VERSEC

Ha tudni kégyès Olvasó kévanod,
Ez sírben ki légyen temetvè? szánod
Mihelt ez kevés ighét olvasándod,

5 Itt az Groff Magochi Ferencznek testè
Helyheztetvè vagy on; kinec jó hirè
El terjedvè maradt nagy soc idökrè.
Ki migh élt Hazajanac hivèn szolgált;
Mellyért Attyai Nèv követtè: s-igy vált
Ez vilaghtol megh: hogy ez névrè talált.
10 Halálát Hazaja sirattya méltán!
Ennec szép nevè, hirè, az te szádban
Légyen; míg Magyar élsz, nagy böczbè s-számban.

44.

[A „BAΣΛAIKON ΔΩPON” VERSES RÉSZLETEI]

a)

. . . De söt inkább higyed el è nagy ighét ez kis könyv felöl magadban. Res liber intus habet:
Az az:

Az mit ez könyv magha felöl
Ighért: azt talalod belöl. [](5b]

b)

amaz Pogan Horatius nevü Poëta verse szerént:*
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum
Az az:

Minden te napodat végsöb orádnac aliczad. [34]

* Lib. 1. Epist.

c)

Amaz Poštaknac mondasa szerent:*
— componitur orbis
Regis ad exemplar: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.
Az az:

Az Országh Fejedelmére
Vigyáz: mint fő Vezérére,
Az Úr mint rendeli eltet:
Ugy lattyá melette Népét. [44—5]

d)

Ugyan azon jó szokás azt czelekeszi, hogy az te jomoddal való gondviselésedben amaz
Horatius Poštanae reghi mondasa te raytad fogh be tellyessedni:**
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.
Az az:

Haszonnal s-gyönyörűséggel
Az ki munkadat vegzed el,
Minden dolgod végben vitted
Ío modgyával: azt el hitted. [111]

e)

Aliis id facias, quod tibi fieri velis.
Az az:

Az mit te kívansz magadnac:
Azt czeleked teis másnac. [116]

f)

Virtutis enim laus omnis in actione consistit.***
Az az:

Ez az diczeretes jószagh:
Ha szandekod munkadban hágh. [129]

g)

... Reghi Pelda beszéd ez megh az Magyaroc közöttis: Ex quolibet ligno non fit
Mercurius.****
Az az:

Az botból nem lesz beretva:
S-nincz Bagolynac Solyom fia. [130—1]

* Claudianus. ** Horatius de arte Poetica *** Aristoteles I. Eth. Cicero in Offic.
**** Plato 5. de leg. Aristoteles. Cicero.

h)

de mindazaltal imez az mondasis nagy gyakorta igaz szokot lenni:
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.

Az az:

Az mit töltesz legh elsöben:
Az uy és tizta edényben,
Ennec izi el nem oszol:
Mind addigis migh el romol. [131]

i)

Szükség azokaért, hogy te nemes Udvarodnac valogatásában és rendelésében eszes
sereny és igen vigyazo légy. Nam*

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

Az az:

Ha valaki jöni hozzád
Akar, s-nem boczatod hozzád
Tiztessegesb ez ö néki:
Hogy sem rúdon vettetnéd ki. [131 – 2]

j)

... De bizonyara ez igen helyetlen mentsegh, mert az mint az deákok szollonac: Anti-
quitas sine veritate vetustas erroris est.

Az az:

Az réghi illetlen szokás;
Oly mint az fővenyes rakás,
Erötlen ez az mész nélkül,
S- azis az igassagh nélkül. [239]

k)

... Annakokaert megh lassad, hogy minden uyonna gondolt illetlen és szokatlan
dolgokat szorgalmatossaggal el tavoztas magadtúl, hogy valamikeppen amaz Poëtanac
szidalmazó verse te read ne háramlyon:**

Optat ephippia bospiger, optat arare caballus.

Az az:

Az mely dologh nem illik te hozzád,
Azt gondolatlanúl ne vadászsza. [264]

l)

Corrumpunt bonos mores colloquia prava,***
az az:

Az rut s-chunya beszéd, szép, s-jo erkölchöket el vez. [265]

* Ovidius 5. Trist. ** Iuvenalis. *** Menandros.

m)

egy embernek esetiért egész ház népe ne terhellyen, avagy egész Nemzetség gyűlölségben ne jusson. Mert: Noxa caput sequitur.

Az az:

Az kívül az vétec árrad,
Annac feje méltan szárad. [276]

n)

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Az az:

Boldogh az oly, ki tanul másen s-nem maga kárán. [278]

45.

AZ KÖNYVNEK AIANLASARA

1. Vagyon egy kis Varos Moguntian innen,
Az Rhén vize partián Oppenheim szép fönnyen,
Más felől Frankfurthoz csak két kis mér földel,
Az O es Vy Hánon hol az Moenus foly el.
- 5 2. Ez folyo vizeken megh terhelt haiokat,
Bocsatnak Frankfurtban sok fele arukat,
Kik Aros népeket és az kalmárokat,
Mint bö gazdag tár ház gazdagittiák őket.
3. Innen ez városbol nagy sok Országokra,
Sok szep draga könyvek szálnak Deakokra,
Kik tudományokat es ö elméieket,
Mint vitez fegyverrel ekesgetik őket.
4. Minap ez kis könyvis Oppenheimiombol,
Ki iöve masodszor Hulsius boltiabol,
15 Kit Donat Visartus szedet sok irasbol,
Az nagy Vr Istennek io akarattiabol.
5. De hogy ez az könyvis értetnék nyelvönken,
Kecskemeti Vram meg forditad szépen,
Munkádat az Isten teneked megh aldyga,
20 S-sokaknak ez utan ily aldasát adgya.

46.

RHYTHMI UNGARICI

in translationem, Catholi Reformati, Guilelmi Perkinsi factam per Reverendum Dominum, Ioannem Kecskemeti

1. Az dicsiret vitesseg, es à szép Deáksag,
Hol bövön talaltatik ott boldog az orszag.

Mely kettőért régen reád Magyar ország,
Szállot szép Nemesseg, hir, nev, fenyés jóság.

- 5 2. Tenger szüetében Anglia országban,
Iacob Kiraly regnal most az Kiralysagban,
Kinél Deak s-vitéz együt áll gradicsban,
Mivel magadnak-is főb részed van abban.
- 10 3. Fő Scholaid közöt Catabrigiumbol,
Folynak szép irasok mint vizek forrasbol,
Mely kedves könyveknek vigh olvasasabol,
Elménk ékesülhet, mint kert viragokbol.
- 15 4. Itt irta könyveit Vittakerus Wilhelm,
Ez-is az fő Doctor az Perkinsus Wilhelm,
Kit Spaniol nyelvre vit Massanus Wilhelm,
S, Deakol nyomtatta Antonius Wilhelm.
- 20 5. De hogy ezt Magyarok olvasnok Magyarbol,
Kecskemeti Vram fordítad Deakbol,
Mellyért, ha ki mulsz-is ez gyarlo vilagbol,
Neved, hired marad ez olvasasunkbol.

KERTVÉLYESI JÁNOS

47.

Elme, tanách, tudomány, meltoságh, draga Nemesség,
Szépsegh, kinch, jutalom, vastagh erő, s-hatalom
Kit követ éltében, boldogh: mindenha kezében
Modgya böczületinec, s-jot kebelébe tehet.
5 De vagyon egy dologh oly, melynek szük volta, miként moly
Es ragya, mind ezeket nagy hamar által eszi.
Bár legyen értelmed, kinczed, joszagod, erőddel
Biry sokakat, Felseg bár legyen az te neved,
Rendeled éltednec de ha rossz dolgokba folyását,
10 Mind el apad, s-magadis végre pokolra veted:
Ellenben bizonyos szép rendet idődbe követvén,
Megh marad az biralom, lelkedis Eghbe megyen
Ily joszágra ki vágysz (minthogy vagyodnodis illic
Neked, utanna kinec Tisztet az Isten adot)
15 Ez kis könyvet okos, fel nyílt elmével el olvasd,
Mellyet az értt erkölcz rendel elődbe szabott.
Innen az életnec tisztos formaja mi légyen
Mit Te kövess, vagy el üzz, futva tanolni siesd.
Tisztedben jobban mint járy, kimutattya Te néked
20 Soknac példa miként tellyes idődbe lehess
Igy magad ély, maradekid ezent oktatra kövesséc:
Altalad az szép rend megh maradando legyen
Igy leszen Országod boldogh, birodalmad erősségh.
Holtod is éltednek hire, nevébe, marad.

48.

BEKECZI SZENT-EGYHÁZNAC DEDICATIOJÁRA RENDELTETETT VERSEK

Gazdag az Ur kinec háza nagyul s-jósága naponként
Etel, ital, nyugalom, melybe van es hatalom;
Gazdagb mégis az Ur, kinczet lelkénec akarvan
Gyütyeni, szent sereget ki garapitni siet,

5 Oltalmával azont páztorságávalis örzi
 Estében, hogy igyen büne fedezve legyen:
 Mert mennél felsőb lelkünk állattya taginknal,
 Gongyais illendöb mint nevedgeden előb
 10 Változic az testnec gyorsan formája tekéncz meg,
 Lelkünk nec bizonyos lásd maradása vagyon.
 Gazdag már ezaránt Monakinc, oltalma Bekecznec
 Kit Templummal imént meg nemesite kemént,
 Kincze le tött Menyben, szentseg mert szálla kebelben
 15 Altala puztánál, szem kire nézve tsudál.
 Diczeretre tehát méltóc bizodalmas Urunknac
 Dolgai kezdetiben; töbzsöris erre legyen
 Gongya, miként uyjecza megént jóvólta korosként
 Meg romlott falaitt, s-szüc Magyaroc tagait.
 Ald meg Uram, szenteld meg Uram szándékit azonban,
 20 Erteke mindenben tiszteletidre legyen;
 Többekis ezt látván mingyárt jószágoc ajánlván,
 Mennyei felsegnec dolgosi mind legyenec:
 Es mikor ez pállyan kiki mind futtába folyásátt
 Végbé viendi, végyen bért kire tudva megyen.

49.

AZ TEMPLOM FALAIRA

Ez áldasnac elnyerésere szolgáló intès

1. Nagy kedves Isten nec az olly magzat kibe konkoly
 Nincz, akarattyában jár söt czac drága szülék nec!
 Elete nem rövidül, kenyeré nec földé kövér lesz:
 Szófogatatlanság mindent veszt, s' czac hamar agság
 5 Azt követi es nagy kár, maga mindenkor fizetést vár.
2. Hallgassátoc azért Monaki Miklos cemetéi
 s' Czitneki Annánac feltartott gyenge leányi
 Edes Atyátoc s' kedves Anyátoc mit czelekedni
 Kiván éltében, es azt mindenha követvén
 10 Ily áldást menyből böven nyerhessetec Wrtul.

FOKTÖVI JÁNOS

50.

AZ EMBÖR ÉLETENEK IDEIE REZEIRÖL

Partitio Aetatis humanae.

Wita hominis bulla est: Septennia raro decem dat,
Nunc vnum, hincque aliud surripit atque decem.
Wni homini alma decem Septennia conferet aetas
Aeria, fortia, wel, languida mollia erunt.

Decem Septenniorum interpretatio natiua.
Az Embör eletenek el oztatasa.

Latod mint Buborik, az Embör elete ollian:
Mert hetet ö ritkán tizzör eletbe talal.
Sok nem el eztendöt, sok hetet, de ki mulik sok.
Annál ritkab az tiz hetedikre ki iut.
5 Egi Embör ideie Tiz het, nehezen telik azis.
Vastagh, erös, vagi, lagi, giöngge tagokba lezön.

Decem septennia.

Prima nouos dentes Infantia mittit amat lac,
Quadrupes et bipes voce sonora repens
Altera et impubes Pueritia concipit artes,
Tandem hominum quae sint victus, amictus, opes.
Tertia et immutans Adolescentia vocem,
Lanugo et teneras conteget inde genas.
Quarta Juuentutem reddit virtutis amicam,
Signa virj heu nimium sunt fugitiua cito.
Quinta memor quartum valeat: Coniugia tractat.
Feruet opus scilicet, quod sibi valde placet.
Sexta virilis adest animosior, vt meliorj
Consilio valeat reddere, quaeque decent.
Septima consultans Juueniles linqere studet,
Illecebras, animo cuncta regitque suo.
Octaua alta sapit, sensimque canescere pergit,
Justum cum pulchro proferet illa palam.
Nona Senectutem veneratur, eamque decoram,
Suspicit, et tractat ardua, docta, senex.
Post decima accelerat Decrepita, tergora flectens
Bispuer, atque tripes cum scipione Senex.

Az Wersok Magiarazattia:

Eletöd elei fogat ad, zopik annia czöcziböl,
Negi kez labon maz, labra föl alua lepik.
Mas hetedön Giermök Mestörsegökbe tanulhat,
10 Költsegh es eledel kez ruhazattia legiön.
Harmad heted wdön változik zaua Inasnak,
Megh baiuczosodik alla megis pwhöswl.
Az negiedik heted iozagos dolgokat indit
Iffiusagnak ekös kedue hamar futamik.
15 Az ötödik heted nagi vastagh hazasulast var
Forro meleg volt, mit akar, azt tehetj.
Az hatodik heted giors ferfiu io tanaczt kezd,
Mindönöket föl hani ioba gonozba valaszt.
Iffiak heusagan hetedik het bankodik oztan
20 Jamborsagot azert ziue zaiaba talal.
Niolczadik hetedön bölczeb lez, maid megis özwl,
Ki mongia igazan mit tud, aranioz, itel.
Kilenczed hetedön böczwletös vensegh elö kel
Wen Embör bölczen zolua bezelue le wl.
25 Görbe hatu vensegh el iw tizedik hetedön maid,
Ketzör giermöknek manko kezebe laba.

Wotum vitae praesentis.

Tu Domine Infantem, Puerum, Juuenemque, Wirumque
Me tibi seruasti, serua senile meum.
Serua Senile meum tu sis venerandus in illo
Sufficiant vires, sim bonus atque senex.
Az az.

Kiseded, giermöksegh, Iffiusagh Emböri voltom
Magadnak tartad, tarcz ven erömis vram.
Tarcz ven erömis vram böczwletös cziak te legi abban.
30 Legiön eröm, lögiek en it io ven Embör Amen.

51.

[„AZ EMBÖR ÉLETÉNEK 1. EREDETÉRŐL 2. TERMÉSZETÉRŐL
3. ÁLLAPATJÁRÓL IRATTATOTT KÖNYV” VERSES RÉSZLETEI]

a)

Az Embörnek naponkent valo dolga: Pythagoras: Az te életödben ket wdöre tarcz
zamott: Estuere es Röggelre. Roggel arra vigiaz mit kel tönnöd.

Estue pedigh azt hanniad vessed, mit czelekköggiel. [2b]

19 het<ed> 26 laba <lezön.>

b)

Hinc: Ne prius in dulcem declinent lumina somnum:
Omnia quam primus reputaueris acta diej.

Edös alomra zömöd ne boczasd kerlek oh Embör:
Migh elö nem ~~keresöd~~ nap estigh mit czeleköttel. [2b]

c)

Seneca non vt Philosophus sed vt Christianus De Ira lib. 3. cap. 36.

Oh Embör minden nap zamot vess te magadban: [2b]

d)

Az embörröl es annak eleteröl irot praedicationnak cellia.
Argumentum libri.

E mböri E lmemben E mlitem E nnek E lötte
M öniben M enesömet M indenkor M egh M aradokot
B iztato B odogsagh B athorit B uba B anatba
Ö nnön Ö röksegöm Ö römemben Ö zue Ö lelöm
5 R omlot R ossadozot R uhazatnak R ongia R öuidwl.
Emböri életnek röndi: Es vege mj lez lasd:
Iol kezted. Iobban tölcz: Wegezese io lez. [3a]

e)

Sommaia az [Istenről való] teuölgesnek:

Wagione, vagi ninczen? Testös, vagi erötelen Almos:
Lat Nagiot nem Kiczint Bir vak modra zerencze. [18a]

f)

Nemölliek [az Istent] olinac alitottak: ki ez földiekre keues gondot viselne, hanem cziak
valami nagikrol gondolkodnek.

Ouid: [Trist. 2,216] Non vacat exiguis rebus adesse Iovj.

Ninczen wressege Istennek apro dologra. [18b]

g)

Nemelliek aztis tanitottak: hogi zerencze, törtenet, Esset, es ketelensegh ala vettetött
volna.

Casu inest rebus: semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credis gurgite piscis erit.

Dolgod Essetben all, horgod fön fwgiön azonba:
Az möli örüeniben nem vetöd, ot hal akad. [18b]

e 2 Lat Nagiot <ö de> [alatta:] nem Kiczint <nem tud> Bir

h)

Wdönknek kezdeti es vege felöl kel tudakoznonk.

Kezdeti faidalom, közepi sok munka, banat, bu keserwsegh,
Felelöm, faratsagh, bwnben be merwles es nagi zorgalmatossagh,
Sokfele betegsegh, az mi eletönknek vege pedigh az halal.
Waltozo az zepsegh, el mulo egessegh romlando az erössegh,
5 Vezendö kazdagsagh czialard az öröksegh, nem allando vrasagh,
Rossado ruhazat, el bomlo epwlett halando az Embörsegh. [20b]

i)

az attiak bizontalanok benne az giernekök, kiket öueinek vel, ha öuei.
Hinc:

Mater magis amat liberos quam virque paterque
Certo nouit mater sed putat ipse Pater.

Attiaknal inkab magzattiat annia zeretj
Tuggia bizonnial ania, Attia veli niha cziak. [217a]

j)

παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
οἱ πλέονες κακίονες, παῖροι δέ τε πατρὸς ἀρείων*

Aequat rara patrem soboles, sed plurimi ab illis
Degenerant, paucj superant probitate parentes.

Attiahoz nem sok magzat lez zinte hasonlo,
Töb rozzab. Keueseb ki fölliwl nullia zwleit. [219a]

k)

Ide tartozik az Horatius [Carm. III. 6, 46—8.] mondassa. Aetas parentum peior avis
tulit Nos nequiores mox daturus Progeniem vitiosiore.

My zwleink minket eleinknel zwltenek imhol
Latod alabbalouul, zwlz te alabbalouat. [220a]

l)

Megh az io indulatü giernökökis az gonozok tarsasagaban megh
veztögettetnek.

Corrumpunt sanctos colloquia prauia mores.

Az zent erkwlczöt megh veztik rusnia bezedök. [221b, 227b]

* Homerus Odyss. 2. [276—7.]

m)

Testa diu
Quo semel est imbuta recens seruibit odorem:
Vel: Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Vy czerep az mi zagot be vezön vegre megh erzik:
Giermökis az mi gonozt giöngesegeken tanul. [226a.]

n)

Euripides. in Heraclidem.
Quisquis uero parentes in uita colit,
Hic et uiuus et mortuus dijs charus erit.
azaz,

Ha zwleit valaki eltöben tisztöli földön,
Elö vagi holt lezön Isten ötet zeretj. [233b]

o)

Orpheus. Jupiter uero uidet parentum qui colunt iura,
Et qui non curant, impudentem omnium habentes,
Et illus quidem benignus et minus bona dat,
His uero insensus indignatur per furias.

Isten lattia: zauat zwleinek it kj fogaggia:
Ennek aiandeka tizta io kedue feien.
Ha ki pedigh nem tart zwleitwl semmit, az olliant
Furjak s busittiak, ördögi twzre tolak. [233b]

p)

Isocrates ad demonicum: Talis esto erga parentis, quales optares erga teipsum fieri tuos ipsius liberos. Artistoteles lib. 9. Ethic. cap. 2. Liberi parentibus honorum ut dijs exhibeant. Plutharcus in lib.: Parentibus honorem post deos primum et maximum tribuendam.

The giermök oli legi zwleidhöz; mint te keuanod,
Hogi edös fiaid iok lögienek te neköd.
Magzatok aggiatok zwletöknek nagi böczwletöt,
Isten vtan ökis tisztöletökre valok. [234a]

q)

Baptista Mantuanus Eccl. 1.
Sit licet in natos facies austeras parentum
Aequa tamen semper mens est et amica uoluntas.

Noha nehez keduel az zwlek vannak azertan
Magzattiukhoz igaz keduet es elmet itellj. [235a]

r)

Aristoteles lib. 1. Eth. Nic. cap. 1. Deo et praeceptoribus nec parentibus aequi valens
pretium vnquam solui posse in hac vita.

Az Istent, Mestört, zwleinket soha elegge
Megh nem elegittiwk nagi fizetesselis itt. [235b]

s)

Juuenalis Sat: 13. [54] de prisc
Credebant hoc grande nefas et morte piandum
Si Juuenis vetulo non assurexerat, etsi
Barbato cuicumque puer. etc.

az az:

Nagi bwnnek veltek regöns halalra iteltek
Iffiu ha föl nem költ wiesböl talpra sem allot
Az ven Embör előtt. Auagi zakalos legeni elöt
Megh nöt vastagh Jnas, vagi giermök ki mar ezös volt. [240a]

t)

. . . Mit kel el tauoztatnj az Jnasnak. I Az Negedös keuelisegött. Ouidius de Arte Amandj
lib. 3. [511–2.]

Odimus immodicos (experto credite) faustus,
Saepe tacens odij semina vultus habet.
azaz,

Hidd el probaltam s giwlölöm az keueli Embört,
Az negedös orcza mert alattomba giwlöl. [241b]

u)

[Ovidius] Tristium lib. 1. Elegia 1. [89–90.]
Dum petit infirmis nimium sublimia Pennis
Jcarus, Jcarijs nomina fecit aquis.
Az az.

Erötlen tollal hogi Jcarus egbe röpwlne
Icarium tengort nagi essese neueze. [241b]

v)

az indulatokat nem igazgathattia az Embör . . . De megh az versis mutattia.
[Verg. Georg. 1, 514.]

Fetur equis auriga nec audit currus habenas.
Az az

Az louak hordozzak az koczist ladde mezöben,
Az koczj zugasat megh nem aranza zegenj. [249a]

z)

... az io tanitasbol, io giermökök, iambor Iffiak es tökellätös Embörök neueködnek ...
Pannonius: [Panegyricus Guarino Veronensi 415–6.]

Oppida nam fore Plato sic foelicia dixit:
Purpura si sapiat, vel cum sapientia regnet.
az az

Boldogh varasnak Plato mondotta az olliant
Hol az vrak bölczek, vagi bölczen abba vegeznek. [251b]

aa)

Mert az Bironak iambor elettel io erkwlzel Isteni felelömmel kel lönnj az Ouidius
poeta m[ondasa] zörent:

Sic agitur censura et sic exempla parantur:
Cum index, alios quod monet, ipse facit.

Igi lehet az proba s az Biro pelda lehet vgi,
Azt maga hogi ha tezej az mire mast ö tanit. [266b]

bb)

Mert megh kel az Bironak gondolnj hogi nem azt czeleköggie az mi lehet, hanem az mi
tiztit illetj. Azt se vellie hogi minden zabad önekj. Mint:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.

Igi akarom, s hagiom igi: ha kerdöd? Ez akaratom. [266b, 276b]

cc)

Mert fölötte nagi gialazattiarra lönnö az ha mondanak. Medice cura teipsum.

Giogito Barbeli magadat giogicziad eleb megh.
Rut kozos az te feied, rut varas az te kezöd. [267a]

dd)

Illike az fösuensegh az birohoz auagi kelle aiandekot vönnj. Munera placant hominesque
deosque.

Emböröket s Istent giakran engeztel aiandek. [267b]

ee)

Horatius Epist. lib. 1. Epistola 17.

Wir bonus est, quis?

Qui consulta Patrum, qui leges iuraque seruat,
Quo multae, magnaëque secantur indice lites:
Quo responsore, et quo causae teste tenentur.
az az:

u 1 [tollal fölött:] zarnial

cc 1 Giogito Barbeli <giogicz megh magadat eleb.>

Mond megh hogi ha tudod io ferfiunak kit itelz te?
 Az tanacz az kinel al, az törüent az ki megh örzi,
 Az ki sok es nagi pört el igazit Birosagaban,
 Allandot ki felel, bizonit s val, es zaua megh al. [270b—271a]

ff)

Az io es Jambor ferfiu merez. Pictorius in Epigram.
 Nunque adeo furit exiguo fortuna flagello:
 Quivis consternata mente repente cadas.
 Teque bonos inter numeras quo iure? Quibusque
 Legibus intrepidum mens bona pectus habet.
 Mars ruat inpederdos, vrbes sacer asterat ignem:
 Pallida ieiuno seuiat ore fames.
 Wir bonus haec animo constantj sustinet, vt qui
 Norit ad aetheras, hinc iter esse plagas.
 Per varias clades, per multa pericula perque
 Mortem ipsam, aeternam tendimus in patriam.
 az az

Ha kiczin ostorral busitand vtba zerencze
 Mit felz, elmedben nem tazit oli hamar el.
 Hat mi okon magadat zamlalod iamborok közze?
 Wagi minemw törüeni tezi merezze ziued?
 5 Hogi ha hadak rontnak, ha nagi twz varasokat vezt:
 Böytölö, sargito es ha emezt az Ehsegh.
 Az io ferfiu itt zenuedhet alhatatossan,
 Möniben tuggia lezön niaualia altal vta.
 Sok eset, es romlas, vezödelöm es halal altal
 10 Biriuk mint örökös megh maradando hazank. [271a]

gg)

. . . Möntwl inkab Isten neueben oztogat attul beuebben aldatik. Menander in Comaedijs:
 Nunquam vir aequus diues euasit cito.

Megh nem kazdagodot az Jambor ferfiu giorson. [285d]

hh)

. . . Az bölcz ferfiak midön lattiak az Nepnek bodult indulasat, kegiös bezeddel intik az
 engödelmessegre . . . Wirgiliusis Aeneid. 1. [148. sk.]

Ac veluti magno in populo cum saepe coorta est
 Seditio, seuitque animis ignobile vulgus.
 Jamque faces et saxa volant, furor arma ministrat
 Tum pietate grauem ac meritis si forte virumquem
 Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant
 Ille regit dictis animos et pectora multe
 azaz:

Ha valameli nep közt tamadas harczolas indul,
 Ha kössegh eze vez vakmodra vereködik vágh
 Hazat eget, köuel haigal, talal ö keze fegiuert,
 Ha pedigh ot laczik Jambor bölcz ferfiu köztwkw

- 5 Harczra czate patera cziöndezitesre ki ki iwtt.
Halgatnak hamar ot, fwggezöttö fwllelis alnak
Hija bezöddel öket zilidituen ziuwket özue. [286a—b]

ii)

... Tale dystichon addere visum est. 25. Nou. 1613. Waciae.

Maturè esse senex fiat, licet, ille Juuenum:
Qui velit inde diu viuere et esse Senex.

Wensegh erkwlözet megh zokiad te hamar Iffiu
Hogi ha sokaigh ven lönnj, es elni akarz. [293b]

jj)

... Iffiusagukban az kik sokat vetköztenek: [vensegwkre banniak megh, terienek ki belöle,
iobbullianak megh, mint amaz deak versben mongiak:

Ne prius in dulcem declinent lumina somnum,
Omnia quamprimum reputaueris acta diej.

az az:

- Edös alomra zömöd ne boczasd addigh Oh Embör:
Nappali sok bwnöd migh nem zamlalhatod elö.
Igi Iffiusagbol ki iutuan: vensegh ideiet
(Noha kesen) iobbicz: Ne vezz el bwneidert te.
5 Iffiusagh viragat ördögre költi sok embör.
Rossat venseget Istenre kötni akaria.
Elete iob rezet heusagban hogiha ki töltj,
Terien vtolliara Istenhöz: be fogad vgis. [294a]

kk)

... Mert az Isten igaz iteletiböl megh lezön vegre, hogi valaki Iffiusagaban az veneket
megh cziufolta, ö is mástul vensegere megh cziufoltassek. Mongiak:

Per quae, quis peccat, per eadem et ipse punietur.

Az ki miben vetend, bwntettetik abba megh öis. [298b]

ll)

Az Lacedemonbeli köuetöket az Athenasbeli piaczon diczertek volt, hogi az ven Embör
elöt föl költék, s helt adtanak. Ouidius libro 5. Fast. [57, 4.]

Magna fuit quondam capitis reuerentja Canj:
Inque suo pretio ruga senilis erat.
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros,
Nomen et aetatis mite senatus habet.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
dicere? Censuram longa senecta dabat.

azaz:

Az feierwlt fenek regön volt nagi böczwletj:
Töpörödöt orcza nagi böczwletbe vala.
El mult eztendök kesön vensegre kit hoztak
Az zilid erkwlöz ot ven tanacozot mutatot:

Ways pirulas nelkwl ki zol ven embörök előtt?
Az sokaigh eelt vén sokba probalnia tud. [299a]

mm)

Juuenalis Satyra 13. [53. sk.]

Improbitas illo fuit admirabilis aeuo:
Credebant hoc grande nephas et morte pandum
Si Juuenis vetulo non assurexerat, etsi,
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domj fraga, et maiores glandis acernos.
Tam venerabile erat precedere quatuor annis,
Primaque pars adeo sacra languo senectae.

azaz:

Az nem iamborsagh cziudalatos volt az wdöben:
Nagj vetöknek imezt hittek s halalra valonak
Iffiu ha venök előtt föl nem költ volna valahol
Es ha zakalos elöt az giermök: haza teli bar
5 Othon sok liztel volt volna Makia rakassal
Illi böczwletös volt negi eztendökre haladni
Az zent vensegnek megh böczwld első pwhitis. [299a-b]

nn)

... Az venök igen zoros markuuak fösueniökis, mert haznot igen kereenek. Miert hogi
megh is probaltak immar möli hamar el vezthetik, de nem ollian kwnnien zörözhetnj
az költsögött. Juxta dictum:

Non minor est virtus, quam quaerere, p...

Higgied nem kisseb gond tartani, mint ha keresni. [304a-b]

oo)

'.. Ennekokaert ögiebek niaualiaianis fölötteb bankodnak, mert azon felnek, hogi ö
raituk is azon dologh megh ne essek amaz mondas zörent:

Aut sumus, aut fuimus, aut possumus esse quod hic est.

Vagionk, vagi voltonk mint ez, megh vagi lehetönk my. [305b]

pp)

Nestor

Biscentum vixi, nunc tertia viuitur aetas.

Ket zaz eztendöt eltem, Maid harmadik el iar. [309b]

qq)

Horatius in Arte Poetica [169—176.]

Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
Quaerit et inuentis miser abstinet, ac timet vtj.

Vel quod res omnis timide gelideque ministrat.
Dilator, spe longus, iners, auidusque futurj.
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero: Censor, castigatorque Minorum.

Multa ferunt anni venientis incommoda secum.
Multa rededentes ad imunt. etc.

az az:

Sok niaualiak az ven Embört körnieközik oztan:
Vagi keres: Es ha talalt, megh zannia, s felti hogi el kel.
Vagi mindön dolgat röstön s lankadua mutattia
Halogato, váro, tudatlan, vegre vagiodo.
5 Keduetlen, feddő, el multon cziak diczeködö
Megh hogi giermök volt, proballia feddi kiczint cziak.
Venök elmeiét vegre sok niaualia törj.
El foginak vegre halal altal Elme iauaj. [314a]

rr)

Juuenalis Satyra 10. [198. sk.]

Wna senum facies, cum voce trementia labra
Et iam leue caput, madidjque infantia Nasi
Frangendus misero gingiva panis inermj
Vsque adeo gravis vxori, natisque, sibique
Vt captatori moveat fastidia cosso.

Non eadem vinj atque cibi torpente palato
Gaudia, nam coitus iam longa obliuio, vel si
coneris, iacet exiguus cum ramice nervus
Et quamque tota palpetur nocte, iacebit.

Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis ambos
Perdidit ille oculos, et luscis inuidet huius
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.

Az venök orczaia egi, lagi zaua, rözket aiaka
Az feie megh heuult, giermöknek mint czöpögh orra
Jaj zegen niaualias erötlen ine kiniert tör
Mar felesegenek, nem köl Maganak, s fiainak.
5 Megh vnasban mönt mint faban zu ferögh immar.
Fonniadozot ine eledelt sem bort nem igen vár
Az közöswlestis felette, ha ezeben iut,
s Igieközik, fezik, mint lankat töke giökere,
Ha tapogatnadis etczaka, fezik azomba.
10 Vallat s agiekat failallia czonka czipöiet,
El veztötte imez ket zömet, sandal iregili,
Megh kekwlts aiaka mas vyat niallia imennek. [314b]

ss)

Fölötte igön nagi diczeretre melto az io természetw es kegiös eletw azzonj. Hesiodus.
[Munkák és Napok, 702–3.]

Sors potior muliere proba, non obtigit vnque
Vlla viro, contraque mala, nil tetrius vsque est.

Jambor azzonnal iob sorsod ferfiu ninczen,
De rozz azzonnal artalmasb semmj sohul nincz. [319b]

tt)

Juuenalis: [Sat. 6, 268–9.]

Semper habet lites, alternaque iurgia lectus
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Agiaban mindönkor pörlödes feddes elő cziuz
Mölibe mönieccke fekwtt, keuesetis alhatol abban. [319b]

uu)

...Az Poganiokkal eggiwtt az Isten röndölesenek giwlölj azt mongiak Az azzoni
zwksegös gonoz. Mulier Necessarium malum. Item dicunt:
Nec tecum possum viuere nec sine te.

Zwksegös Niaualia volt lam az Azzoni allat:
Jay nalad nelkwl nem elhetök, sem te veled iay. [322a]

vv)

... Az zwz leaniokrol. Virg. 5. Aeneid. [344.]
Gratior est pulchro veniens e corpore virtus.

Az zep termetw test iozaga latode keduesb. [325b]

zz)

... Minden allatnak az ö formaia maganak zent, es mindönök fölöt zöb. Ki lehet oli vad
termetw, kinek az ö zömelle fölötte nem volna keduesb? Virg.
[Ecl. II, 25–6.]

Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi
Cum placidum ventis staret mare. etc.

Nem vagiok emmagamis oli rusnia termetw ferfi
Czöndezben minap en megh neztem kepem à vizben: [326b]

aaa)

Mikeppen az fak tauazzal zepön leueleznek, telben elhanniak: Igi az embörök Iffiu-
sagukban zepök, de az zomorü vensegh megh rutittia . . . Az Poetak verseijs ezt mutattiak.
Ouidius. [Ars amat. II. 113–8.]

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos:
Fit minor, et spatium carpit ipsa suo.
Nec semper violae, nec semper lilia florent
Et riget amissa spina relicta rosa.
Et tibi iam venient Cani formose capilli,
Jam venient rugae, quae tibi corpus arent.

az az:

Jo töredékön zin, es möntwl töb ideigh Eel,
 Kisseb lez, s el fogi haladek altal azis.
 Az Viola s liliom mindenkor nem viragoznak
 Kölletlen czipke lez viragh hulua rusa.
 5 Oh te zazzor zep megh özwl az feiedön haij,
 Megh fonniat böröd zantia borozda modon. [328a]

bbb)

Inti az Poeta az Iffiakat, hogi az zep iffiusagban az zomoru vensegröl emleközzenek.
 Seneca in Hyppolito. [Phaedra 761—3.]

Anceps forma bonum mortalibus
 Exigui donum breue temporis
 Ut velox celeri pede laberis etc.

az az

The io zinöd vaj ki bizontalan,
 Keuesse tart kis aiandek niluan,
 El cziuzamik giors laba al siman. [328b]

ccc)

Item: Wt fulgor teneris qui radiat genis
 Momento rapitur, nullaque non dies
 Formosi spoliū corporis abstulit
 Res est forma fugax, quis sapiens bono
 Confidat fragili. etc. [Uo. 770—4.]

Mint az giöngö pofa twndöklese,
 El mulando mint zöm tekentesse,
 Mert naponkent lez keueswlese.
 5 Testi zepsegh valami reze fogi,
 Zep tekentet fut, elő sem forogh,
 Töredékön ion ne kapi, lez bodogh. [328b]

ddd)

... Az igaz zepsegh az Elmeben vagion, meli az io Erkwlczben ki teczik. Euripides:
 Animus spectandus est, Nihil pulchritudo iuuat, quum quis mentem non bonam habet.

Embör, elmet nezd, hogi ha azt kelle zeretnöd,
 Zep termet semmi, Elme ha nemio lezön. [329b]

eee)

Ingenio formæ damna rependo meae

Elmemmel toldom, termetöm hogi ha rutis. [329b]

fff)

Tekencz megk kerlek az zep termetweket, nemde sokakban ninczene valamj Negedössegh,
mint Ouidius mongia: 1. Fast. [419.]

Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.

Zepbe Negedössegh, s keuelissegh tarsais ot iar. [330a]

ggg)

Forma libidinis est incitamentum: [!]

az, az,

Rut buiasagra viuö s görieztö ezköz az zep zin. [330b]

hhh)

Plautus in Epidico: [404–5.] Non nimis potest pudicitiam quisquam suae seruare filiae.

Azaz

Zömermet nehezen leanianak cziak keues örzi. [335b]

iii)

Juuenalis Satyra 10. [297.] Rara est adeo Concordia formae, Atque pudicitiae.

Azaz,

Ritkan eggieznekn niluan zep orcza, zömeröm. [335b]

jjj)

Ouidius in Epistola Paridis ad Helenam. [288.] Lis est cum forma magna pudicitiae.

Azaz.

Zep orcza s zömeröm nagi pörölesbe vagion. [335b]

kkk)

.. Minemw Azzont kerionk? . . . Illendött. Az Eöreggh Embörnek Eöreggh legeni kel,
az kiczinek kiczin, az Idesnek idesb kel etc. Mint Ouidius mongia: [Epist. 9, 29.]

Quam male inaequales veniunt ad aratra iuuenj
Tam premitur magno coniuge nupta viro.

Az fele mas tulkok möli rozzul vonznak ekeben
Gyöngö Möniecezke sir vgi nagi legen hogi ha niomod. [347a]

lll)

Item. [Uo. 32.] Si qua voles apte nubere, nube parj.

Jay ki vezött eze volt annak, ki iffiakat ohait
Eö maga göthösödött ven vigior agiba köhög

Ha ki akarz nözni illendökeppen: imigi tegi.

Ag nö venhöz möni Nez te mönieccke legent.

5 Vel. Agh valuan vent vegi, vegi te legenke leant. [347b]

mmm)

Catullus in Carm. Nuptialj: [62, 60–6.]

Att tu ne pugna cum talj coniuge Wirgo,
Non aequum est pugnare, Pater cuj tradidit ipse,
Ipse Pater cum Matre, quibus parere necesse est,
Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est,
Tertia pars Matri data, pars data tertia Partj
Tertia sola tua est, noli pugnare duobus,
Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.

Ne harczoli Jo leani ollian yölegenniel igen te:

Ne banniad az Attiad az kinek ö maga igert

Eö az Attiad s az Aniad engednöd kellene nekik.

Te zwessesgöd nem cziak tied, reze zwleke:

5 Harmad rez Aniade, mas harmad reze Attiade,

Harmad reze tied, Ne harczoli ket zwled ellen,

Mert miuel ök birtak adtak veled özve veiknek. [352b]

nnn)

Martialis lib. 1. ad Flaccum. [57.]

Qualem Flacce velim quaeris, nolimue puellam?

Nolo nimis facilem difficilemque nimis.

Illud quod medium est, atque inter vtrumque probatur:

Nec volo quod cruciat, nec volo quod satiat.

Kerdöde Flacce neköm mellik leani teczike vagi nem.

Nem teczik ki hamar, vagi ki kesöre zeret.

Mi vagion è közbe, ket fel közt vagi mi io lezön,

Nem akarom mi kenoz, s nem akarom mi megh vun. [352b]

ooo)

Juuenalis Satyra 6. [161. sk.]

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?

Sit formosa, decens, diues foecunda, vetustos

Porticibus disponat auos, intactior omnj.

Crinibus effusis bellum dirimente Sabina

Rara auis in terris nigroque simillima Cygno.

Ninczene ennj seregh leaniok közt Melto ki volna?

Legiön zep, Ekös, Kazdagh, Io giwmölczözö Ania.

Nemzetiröl maradot tornaczos hazaiban nött,

Nemzete semmi gonoz hir neuel sem maga nem rut.

5 Mint Sabina haiadon voltaual cziöndezitj pört.

Ritka madar földön, mint fekete hattiu, ki ollian. [353a]

nnn 1 neköm <minemw> mellik

ooo 3 maradot <regi> tornaczos

ppp)

Vetközneke az kik zwleiwk, Rokonuk, Tutoruk ellen vagi leant keretnek, vagi fernek el igerik magukat? Igenis vetköznek . . . Az természet törüenie ellen.

Quod tibi non vis, alteri ne faceris.

Mit nem akarz te magad, massal azt ne czeleköggied. [353a]

qqq)

. . . Mi okaert zöröztetött? [Ti. a házasság.] Az zaporodasert . . .

Sentiaris:

Wxorem tibi duc concessam lege: daturus
Pro te hominem mundo: sed fuge nequitiam.

Wegi feleségöt te törüenniel, magzatot hogi aggi:
Hagi Embört magadert, de lator it te ne legi. [359a]

rrr)

Az tizta eletert. Paraznasagh ellen. Stigelius:
Casta deus mens est, casta vult mente vocari
Et iussit castas pondus habere preces.

Isten tizta lelök, tizta elmeuel ötet hidd,
Tizta köniörgesnek tizta zep hazna lezön. [359a]

sss)

Ex decretalium libro

Error, Conditio, Wotum, Cognatio, Crimen,
Cultus, disparitas, Ius, Ordo, Ligamen, honestas,
Si sis Affinis, si forte coire nequibus .
Hae facienda vetant Connubia: Facta re tractant.

Allapat, Ez veztes, Fogadas, Rokon, Bwn Ruhazat, Rönd
Illetlensegh, Tizt, Törüen, Kötel, tizta böczwlet.
Hogi sogorsagh vagi, vagi eggieswlesre te röst vagi.
Hazassagot ezök tiltanak: S megh löttet el oldnak. [363a]

ttt)

[A váláskor] Az Poganiok pedigh eggi altalliban zollottak imigi: Res tuas curato.
Res tuas tibi habeto.

Dolgaidat lasd te. Legiön magade miuel it birz. [363b]

uuu)

... Calixtus Papa Mind az egez Egi hazj es papi rëndöt megh tilta az tisztá hazassagtul.
Ki ellen igi panazolcottak az Papok: Refert Balaeus Pagi. 175.

O bone Calixte: Nunc omnis Clerus odit te,
Quondam Praesbyteri peterant vxoribus vtj,
Hoc destruxisti, postquam tu Papa fuisti
Nam Sathanæ instinctu . . . spargere talem
Prohibuit Paulus. Permisit summete Christus.
az az

Ostoba Calixte meltan mast giwlöl à Papsagh,
Regön föpapokis feleséggel eltenek eggiwtt
Ezt tudod el rontad, hogi oztan Papa leuel te.
Ördögi rut tudomant terieztteni nem vala zabad.
5 Kit Tiltot zent Pal. Mert Christus helibe hagiolt volt. [366b-367a]

vvv)

... Oiak azert az öregh azzoniok az sok italtul magukatt.
Occurrit nuper, quae visa est digna relatu
Pompa, senem potum pota trahebat anus.

Egi seregöt latek, möllet maidan ki bezellök:
Rezögh ven Embört ven baba vonza vala. [387a-b]

zzz)

... Homo Bulla: Az az: Az Embör Buborik. Janus Pannonius:
[Threnos in Racaciarum cubicularium 35–6.]

Quàm cito bullatae pluuius tumor interit vndae:
Tam postrema cito cuilibet hora venit.
azaz

Möli hamar az buborik el mulik essöss wdöben:
Vegsö s vtolso Orad igi mulik Embör hamar. [389b]

aaaa)

Tu modicum vitae tempus pietate repleto:
Ceuque parente Deum Lex venerare docet:
az az:

Te kiczin wdödet be tölczet iambor elettel:
Törüeni zoll: tiztöld Istenödét zwledet. [392a]

bbbb)

... Nemölinek elete hozsab: Juuenalis Sat. 10. de Nestore. [248.]
Foelix heu nimium, qui per tot saecula mortem
Distulit: atque suos cum dextera computat annos.
Ouid. [Met. 12, 188.] Bis centum vixi: nunc tertia viuitur aetas.

uuu 5 Tiltot <tudod> zent

Way te bodogh Nestor ki ennj mezze mulattad
Halalod: zamlalz, Eztendöt iob karodon te:
Ket zazigh eltem: Most harmad zazadot elök. [393a.]

cccc)

N. Frisclinus de Obitu Patris.

Wiue diu: sed viue deo: Nam viute mundo
Mortem opus: vita est verissima viuere Christo
Et soli seruire Deo, confidere soli
Spemque omnem in meritum Crucifixi ponete Christi.

Sokat ely, de ely Istennek: Elni vilagnak
Nagi halalos munka: Christusnak elni az igaz:
Es cziak Istennek zolgalni, s hinnj ö benne.
Az te remensegödet Christusnak erdömeben vesd.
Az ki köröztfara fezittetek erted es ertem. [393a.]

5

PATHAI ISTVÁN

52.

TEMPORE IMPOSITIONIS MANUUM

[Ad notam: Oh Izrael szerető népem]

1. Szent az Ur és szent az ő néve,
Idvösséges szent igéje,
Szentséges minden ő szörzése,
Rettenetes ő törvénye.
- 5 2. Tellyes hatalmu mindeneken,
A' mennyei seregeken,
Birodalma mind mennyen földön,
És a' mélységes tengeren.
- 10 3. Ennek házában kik szolgáltoc,
Mint Pálma fák virágoztoc,
Énec szoval öt imádgjátoc,
És szent nevét ugy áldgjátoc.
- 15 4. Parantsolattyát fogadgjátoc,
Felelemmel imádgjátoc,
Áldomása szál ti reátoc,
Ha tisztetekben el-jártoc.
- 20 5. Ha értelem nélkül szükölködtoc,
Azt az Urtol ti kérjétec,
Kétség nélkül el-is veszitec,
Szent törvényét őrizzétec.
6. Az Ur hogy meg-áldgyon titeket,
Igazgassa elméteket,

1 III Ursten 4 II minden ő 5 II—III hatalma 10 II pálmafa 11 III szoval
vigadoztoc 19 II ti élveszetek [!] III azt el veszitec 21 III [hogy hij.] 22 II Igazsaga [!]

Bátorítsa ti sziveteket,
Büntöl örizzen titeket.

- 25 7. Nagy méltóság ez ti rajtatoc
Hogy Isten Papjai vadtoc,
Azért nékie áldoztatoc,
Ötet naponként áldgyátok
- 30 8. Uralkodic ö közöttetec,
Mert lakozic ti bennetec,
Örvendezzen a' ti szivetec,
Oh mennyei örökösöc.
- 35 9. Sionban vagyon ö lakása,
Övé Sálelnec várasa,
Mondásában nints változása,
Népénecc erős paisa.
- 40 10. Parantsol az Jehova néktec,
E' világra ki-mennyetec,
Szent igéjét ti hirdessétec,
Ö léssen végig veletec.
11. Azért vegyétec áldomását,
A' szent Lélec ajándékát,
Kivel az ördögnecc országát,
El-rontsátoc ö hatalmát.
- 45 12. Tiszta életben ti élyetec,
Edgymást igen szeressétec,
A' hitben edgyesec legyetec,
Ezt hadgya az Ur tinéktec.
- 50 13. Hangossággal fel-kiáltátoc,
A' mit titkon hallottatoc,
Mint az égen a' szép tsillagoc,
Ez világon ugy járjatoc.
- 55 14. A' kösségnecc szép tükörei,
E' világnac ö savai,
Mert ti vadtoc ö szövétneki,
Kikre szokott Isten nézni.
- 60 15. Isten lévén mert ti veletec,
Nem árthat senki tinéktec,
Jozan életet kövessetec,
Hogy vétekben ne essetec.

23 II [ti hij.] III És bátoressa sziveteket 25 III ám rajtatoc 26 II Istennek 27 II ö neki
29 II ti közöttetec 31 III hát ti 39 III Es szent igéjét 42 II Es szent lelki 43 II Kínel rut
44 II Es ronca sok nagy 47 III eggyesedgyetec 48 II adgya 49 II ki kialczatok III azt
kiáltátoc 51 III fényes tsillagoc 53 II tüköri 54 I, III szavai II savai 56 III minden
nézni 57 III lévén is ti

16. Szent irásnac ö igassága,
Meny-orzágnac drága kultsa,
Kezetekben van gazdagsága,
Minden jonac sáfársága.
- 65 17. Vigyázzatoc nagy serénséggel,
Mert az ördög *dühösséggel*,
Olálkodic soc mesterséggel,
Utánnatoc nappal s-éjel.
18. Praedikálván fáradozzatoc,
70 Isten-ért munkálkodgyatoc,
A' Hit mellet ugy szenvedgyetec,
Ditsösség lészen tiétec.
19. E' világnac ö sok szidalmát,
Meg-vessétec káromlását,
75 Hogy az Urnac ö igazságát,
Meg-tapasztallya hatalmát.
20. Röstöc a' jóra ne legyetec,
Hivalkodástul fussatoc,
Az szent irást ti olvassátoc,
80 Mellyet tisztán ki-adgyatoc.
21. Irégység és sok boszszonkodás,
Távul járjon átkozodás,
Ezzel edgyüt az nagy tobzodás,
Távul légyen harag-tartás.
- 85 22. Ne rágalmazz se fősvény ne légy,
Szódban de tökéletes légy,
Usorás, lopo, gyilkos ne lég',
Hogy Istennél te kedves légy.
23. Ti kevélyec *is* ne legyetec,
90 Noha vagyon böltéségtéc,
Mert Isten lészen ellenetec,
Ha alázatossac nem lésztec.
24. Egyetemben mondgyuc ezt azért,
Áldott az Ur jo-voltáért,
95 Kit minden retteg hatalmáért,
Imád fölséges voltáért.

61 III irásnac szent 63 III Kezeteknél 65 III hát sörénységgel 66 I nagy dühösséggel
II–III [*nagy* hij.] 67 II–III nagy mesterséggel 69 III Prédikályatoc fáradozzatoc 71 II
Az mi III Az szent hit 72 II legyen veleték III heletec 73 III gyakor 75 II Urnak szent
III Higgyüc az Urnac 79 II Az irást iol olvassatoc III [*ti* hij.] 81 I, III [*sok* hij.] II es sok
83 III Részegeskedés és tobzodás 84 II Nem kely az Urnak ilyen szokas 85 II es fősvény
III es fősvény se 86 II Szabadon tölletes telegy[!] III Szodba tökéletes de légy 88 III
Istennél 89 I [*is* hij.] II–III kevelyekis 91 III ellenségtéc 93 II aszt III ezt mondgyuc

25. No Istenec *te* szent serege,
Kinec szent Lelke vezére,
Induly-föl már uj ditsiretre,
100 Mondgyad áldott Urnac neve.
26. Dávidnac a' ki meg-esküttél,
És véle minden jót töttél,
Christusban minket-is szeretél,
És örökösöddé töttél.
- 105 27. Erössits-meg *te* szent Lelkeddel,
Gazdagits-meg kegyelmeddel,
Áldgy-meg tiszta jó értelemmel,
Bátorsággal, szeretettel.
- 110 28. Nagy hatalom és nagy tisztesség,
Néked adassék ditsösség,
Te vallásodban szép edgyesség,
Légyen kösztünk nagy tsendesség.
- 115 29. Szent vagy Uram, szent a' *te* neved,
Szentséges a' *te* beszéded,
Te seregedet öregbitsed,
Velünc magad tiszteltessed.

53.

[Nota. Az szent Janos irasaban etc.]

1. Sok rendbéli próbák vadnak raytunk ez életben,
Kiben noha gyönyörködünk mint az hal az vízben,
Azt sem tudjuk hol akadunk az halálos törben.
- 5 2. Testünk rakva nyavalyákkal és keserüességgel,
Kit nem tudunk mi szenvedni semmi békeséggel,
Noha tudjuk hogy nincs raytunk semmi történettel.
3. Ez világnak csalárd vóltát ember meg tekincsed,
Sokat ígér meg nem adgya bizonnyal meg hidg'ed,
Azért kérlek *te* magadot ember el ne hidgyed.
- 10 4. Példa lehet erről nekünk sokaknak halála,
Alexander ez világnak nagyob részét birá,
Jób korában életének töle el marada.

97 I [*te* hij.] II *te* szent III Istenec szent szép 98 III szent lélec 101 II Daidnak ki
103 II minket *te* 107 III jó tizta 115 II Seregedet *te*

6 I történettől II történetből III semmj raytunk történetből IV történettel 8
III—IV el hidgyed 9 II—IV hogy magadat 12 III—IV Eletének job koraban

5. Halhatatlan gazdagsága Cresus Királynak vólt,
 Csalárd világ az embernek oly sokat adot vólt,
 15 De lám végre más embernek fogságában meg hólt.
6. Atilla-is ez világnak igen örül vala,
 Sok nemzetseg ez világon töle retteg vala,
 Örömének első napján meg fuladot vala.
7. Ne ígérjed te magadnak az hólnapi napot,
 20 Csak hálát adgy az Istennek, hogy érted ez napot,
 Szent Iakabnak írásából azt meg tanólhatsz.
8. Vraságban ifiúságod téged meg ne csallyon,
 Azt nem várják mindenkoron hogy ember meg agjon,
 Meg se gondold hogy az halál téged könnyön fogjon.
- 25 9. Sok házasok ifiúságban egymásnak örülnek,
 Hoszszu napot ő magoknak szegények ígérnek,
 Ehez-képest könyörgéstől talám meg-is szűnnek.
10. Parancsolat azonközben adatik Istentől,
 Ki hirtelen szeretöket el választ egymástól,
 30 Ki óhatná ilyen helyen magát siralomtól.
11. Az Anyák-is gyermekeket fájdalommal szülik,
 Ez világon vigyázással *munkával* nevelik,
 Azt sem tudgyák ök szegények mi végre nevelik.
12. Tudományok kiknek nincsen hamar meg gyözetnek,
 35 Föképpen ha ö magzattyok sokáig gyötrödnek,
 Ez próbában ugy jaygatnak mint egy hütetlenek.
13. Ha hitedben te keresztyén tökéletes vólnál,
 Isten ellen ilyen helyen te nem zugolódnál,
 Söt inkábbban csendes szivel erről hálát adnál.
- 40 14. Az szent Ióbnak hét gyermeke egy napon meg hala,
 Hiszedé hogy mint jó Atya nem bánkodot volna,
 Ez próbában az Istennek fejet igyen hayta.
15. Istené vólt ö el vötte, áldot az ö neve,
 Mint akarta mind ugy légyen ki álhat ellene,
 45 Te néked-is el szenvedned szintén igy kellene.
16. Ne sirassuk pogány módra az mi halottinkat,
 Szent Pál mondgya ne ruticsuk azzal vallásunkat,
 Engesztellyük háládással inkább Istenünket.

14 III ez 15 III tömlöczeben 21 II–IV ezt 22 III Urasagod 24 III–IV hadgyon
 30 III olyan 32 I szegények II–III munkával 37 I hitetben II–IV hitedben 38 III ellen
 igön talám 39 III örök halat 40 II tiz 41 III hogy az szent Atya 43 II–IV vette el
 44 I lészén II–IV légyen 46 III halottunkat 47 II, IV ezzel 48 IV Szent Atyánkat

17. Vigasztallyad kegyes Isten az keserveseket,
 50 Tarcs meg végig igaz hitben az te hivedet,
 Ha te el hadtsz Vram Isten ki segéllyen minket.
18. Szent Vr Isten seregeknek győzhetetlen Vra,
 Szent Lelkettel könnyebics meg ne jussunk gonoszra,
 De jussunk bé Christus által az te országodban.
- 55 19. *Diczertesek mindön koron az Attya Ur Isten,*
Es ű fia az Ur Jesus vele egyetömben,
Az szent lelök egy Istenseg mind öröcke Amen.

54.

Aszony Peter nec regenten szekibe ülvén
 Törvént ez földnek mert ekkor szab vala Aszony
 El titkolta volna sokaig magát ez hivatalban
 Ha szülése miat meg nem ismertetett volna
 5 Roma magát sokaig meg otta ez ilyen esettül
 Pápanac nemző testet mert meg tapogattác
 Senkinec ez tisztet nem adtác ez proba nekül.
 Ez törvény immar mast miért nem tartatik éppen?
 Ferfiságát előb mert minden meg bizonyitya.

49 II, IV Vigasztald meg 51 II, IV segitsen III segelhet 53 II erősits meg III halalra 54 IV
 Mehessünk-bé 55—57 I—II, IV [Hiányzik.] III [Lásd a főszövegben.]
 4 I ismertet II ismertetett

KANIZSAI PÁLFI JÁNOS

55.

[CXLVIII. PSALMUS]

1. Dicsöült helyeken, mennyei Paradicsomban,
A' kik vigadoztok véghetetlen boldogságban,
Vadtok meg újult állapotban,
Az Urnak nevét ének szóban,
5 No dicsirjétek vigasságban.
2. Aldgyátok az Urat kik csak ö néki szolgáltok,
Artatlan ruhában tündöklő sok kar Angyalok,
Ti-is Nap és Hóld és Csillagok,
Valakik éghe tüzzel birtok,
10 Fel szóval ötet kiálcsátok.
3. Egek sok részei világnak nagy szélessége,
Dicsirjed az Urat Tengernek titkos mélysege,
Az kiket Isten ö Fölsege,
Bizonyos czállal bé-rekeszte,
15 Fel nem bonthat már senki keze.
4. Barlangok fenekén nyugovo mérges Sárkányok,
Sötét havasokon lakozo vad Oroszlánok,
Ti-is iszszonyu nagy Czet halak,
Tenger örvényét kik járjátok,
20 Aldassek az Ur azt mondgyátok.
5. Földi s-mind égi tűz, fejr ho, kö, zápor essö,
Déli s-Eszaki szél, levegö ég, könnyü szellö,
Tél, Tavasz, és Nyár, öszi idő,
Melly négy részböl áll edgy esztendő,
25 Töletek az Ur dicsirendö.

8 II—IV Te-is 17 IV havasokban 18 III teis 19 II—IV ösvényét 21 III Eggi s mind földi tüzek hauak köuek zapor esök IV Föld, meny tűz, és víz 22 III Nap keleti deli nap nyugoti es ezaki szellök 23 III idök 24 III [Hiányzik.] 25 III diczertesek

6. Szőlő termő hegyek, fel nyulo szép hives halmok,
 Vad s-szelid gyümölcs fák, zuhogo csorgo patakok,
 Ligetes erdön lako vadak,
 Csuszo és mászo sok állatok,
 30 Nevét az Urnak mind áldgyátok.
7. Meg-újult Tavaszal hangos éneklő madarak,
 Szép új énekeekkel áldgyátok nevét az Urnak,
 Kis Filemile, ki torkának,
 Az rekedések nem árthatnak,
 35 Nyujts dicsiretet a' nagy Urnak.
8. Császárok, Királyok, földi sok hatalmasságok,
 Nemzetes nagy Úrak, gazdagok és szabadosok,
 Birak, tanácsok és polgárok,
 Kik a' köz népnek törvényt szabtok,
 40 Ti-is az Urat mind áldgyátok.
9. Ti-is szép tavaszi virághoz hasonlo iffiak,
 Szüléknek örömi gyermeki kedves seregek,
 Tiszta életü, kegyes szüzek,
 Eszes és okos jámbor vének,
 45 Az Urnak nevét dicsirjétek.
10. Dicsiret, dicsőség, tisztesség és hálá adás,
 A' szentek Urának légyen örök magasztalás,
 Kiben soha nincs meg-változás,
 Vagy igirettül el-hanyatlás,
 50 Töle fejünkre szállyon áldás.

56.

Nota: Tekincs reánk Ur:

1. Ne szály pörben én velem, oh én édes Istenem,
 Mert nem igazulhat előtted én lelkem,
 El-kárhoztathatz engem.
2. Mert én anyám méhében fogantattam vétekben,
 5 Ez világra lettem eredendő bünben;
 Meg-förtözött vétekben.
3. Néked bünöm meg-vallom mert én azzal tartozom,
 Te bocsáthatod meg bizonynyal jól tudom,
 Segitségedet várom.

26 III Termő szőlő 36 IV és földi sok hatalmasok 39 II rendnek 41 III Teis 42 IV seregi
 48 III ninczen változás 49 II igirettül hanyatlás III Sem igeretül IV meg hanyatlás

- 10 4. Az ördögnek kezéből büneimnek töréből,
Mencs ki meg-érdemlett nagy veszedelmemből,
Tekincs rejám az égből.
5. Szent Fiad haláláért keserves nagy kinnyáért,
Áldott szent vérének el ki-folyásáért,
15 Kegyelmezz-meg mind ezért.
6. Az ő tisztaságáért és ártatlanságáért,
Szent kezein való sebeknek helyejért,
Tövis koronájáért.
7. En fertelmeségemet és nagy sok vétkeimet,
20 Kikkel ferteztettem undokul kezemet,
Rutitottam testemet.
8. Bocsássad-meg Ur Isten, oh áldott Atya Isten,
Kegyelemmel bővös irgalmas jó Isten,
Nagy türhető szent Isten.
- 25 9. Az te áldott Szent Lelked, kérlek tőlem el ne vedd,
Sőt ujítsd meg bennem hogy dicsirjem neved,
Szolgálhassak tenéked.
10. Reád biztam magamat te viseljed gondomat,
Igazgasd jó útra az én lábaimat,
30 Es minden szándékomat.
11. Vigasztald-meg szívemet búban epett lelkemet,
Ne hánd szemeimre undok vétkeimet,
Es cselekedetimet.
12. Csak tégedet dicsirlek mig ez világon élek,
35 Tudom nyugodalmat én te nálad lelek,
Mikor innét ki-kelek.
13. Már öröcké áldassál és fel-magasztaltassál,
Aldot Atya Isten a' te Szent Fiaddal,
Szent lélek malasztyaval.

57.

1. Tavasz indul viz forrásoktul,
A' föld derül, zöldül, újjul égnek sirjátul,
Rosa pirul új harmattul,
Igy azontul szívem vidul mennyei joktul.

18 koronájart 26 [A nyomtatvány szakadt.]

- 5 2. **E**öntözéssel, lassu essövel,
Kert ékesül és kövérül meleg nap fénnel,
De lelkeim él igaz hittel,
Reménységgel, engem ne fely, biztat-is ezzel.
- 10 3. Rutúl büntül testem mint sebtül,
Lelkeim éppül, tisztul, szépül a' Szent Lélektül,
Mint nap derül szép dél szintül
Igy-is újjul szívem vidul Isten kedvétül.
- 15 4. **E**örvend szívem benned Istenem,
A' kegyelem s' engedelem gyógyította sebem,
Reménységem, benned hitem,
Mint jó irem, Uram nékem orvoslya lelkeim.
- 20 5. **K**egyes Jéova nem vagy mostoha,
Nyavalyámban nem hatsz soha, nem üsz sohova,
Bünért noha sujtasz néha,
De mint Atya nész fiadra és fordulsz jómra.
- 25 6. **J**ut eszemben Fiad érdeme,
Mellyet nyere piros vére idvösségünkre,
Az hivekre, te szentidre,
Én lelkeimre ez érdemnek ki-hat ereje.
- 30 7. **A**zért tudom meg nem tsalatom,
Meg nem botlom ha rád bizom, életem, s' gondom,
Nem-is hagyom, söt gyakorlom,
Útaidat meg-tannulom, s' igéddel hizom.
- 35 8. **N**yujts rám áldást, igyemet meg-lásd,
Szívemben adgy vigasztalást, szolgálád igazgasd,
Én-is bizvást bö áldomást
Tészek néked hálá adást, lelkeimet biztasd.
- 40 9. **O**jjad fejem és légy vezérem,
Ellenségem ne nevéssen, hogy nints Istenem,
Mig tart éltem neved félem,
S' áldott legyen azt beszéllem, öröcke Amen.
10. **S**zent György hétben új tavasz színben,
Ezer hat-száz tizen-hétben bizván Istenben,
Imé Papán ilyen formán
Kíért iram meg-mutatám nevét versekben.

58.

[SÁRKÁNY ISTVÁN HALOTTI BÚCSÚZTATÓJA

1. **S**iralomra *jutott* igyed, oh végh Kis komár,
Isten utan mert csillagod el eset im már,

1 [jutott hij.]

Koporsóban szalot teste, el töretet vár,
Őszve kucsolt kezeiddel érte jaigas bár.

- 5 2. Atyád vala Sárkány István fő kapitányod,
Szorgalmatos, ha magadban meg veted hányod,
Oltalmazta, takargatta fiad, leányod,
Szűksegedben igazgatta foglyos kormányod.
- 10 3. Reminségnek álhatatlansága meg tsala,
Árnyékában meg nyughatunk, azt hiszük vala,
De véletlen halál imé reá fuvalla,
Az mely miát, mint kaszált fű, földre le szálla.
- 15 4. Kő essötül mikor mező meg verettetik,
Alig hogy ha kár az után nem talaltotik,
Hálálodbul az menyi sok mi reánk omlik,
Az Ur Isten ha fejünkre nem terjesztetik.
- 20 5. Az Ur Istent együt velünk gyakran szolgálta,
Mindenekben magad nekünk például attad,
Az igaz vallásnak utat helyessen nyomta,
Senki téged tevölgönek miltán nem mondhat.
6. Nagy ajandék az Istentül oly magistrátus
Az kösség közt, ki nem olyan, mint seben vad hus,
Az ki miát özvegy, árva nem rongal, sem bus,
Törvénytelen az ki senkit nem fuit, mint az gus.
- 25 7. Igaz nemes voltod szépen fémet belöled,
Ebédedet soha magad el nem költötted,
De sok szegény legényidet hozá ültetted,
És ezektül kenyeredet nem keméltetted.
- 30 8. Somogy, Szala, széles fölső Boronya
Haláloddal fohászkodvan keseregy rajta,
Mert ollyatén valál nékik, mint édes atya,
Csavargoknak nem engetted őket huznyia.
- 35 9. Tanittoknak valál olyan io pátronusa,
Az kinek nem találtoték földön mast mássa,
Azért milto, hogy mindenek holtod sirassa,
Mert senki nints, olyki őket takargassa.
- 40 10. Ur Isten, ha azt minékünk engetted volna,
Markunkban is ő életét meg tartottuk volna,
Hogy halálod ily but reánk ne hozot volna,
Mert kü szivü az, ki mastan rajta nem sirna.
11. Az fölséges nagy romaj fejedelmeknél,
Az Mátyásnál Ferdinándnál kedvesebb lettél
Józanságért, vigyázásért grátiát nyertél,
Söt érte még mindenektül meg ditsértetél.

- 45 12. Nandor Fejérvárig alá sok török várok,
Kanisátul fogva széllyel, kik találtotnak,
Hirét nevét az sarkándi békek iol tutták,
És vitézi okos voltát nagyon tsudálták.
- 50 13. Magyar ország miltoságos palatinussa,
Bötsült, kedvelt, mint kivánta elmed virtusa,
Eszterhási familiát kedvessen lássa,
Alig látád Kis Martonnak roppant városát.
- 55 14. Eltél sokat, ha számlálod farotságidat,
De kevesé, ha gondolod vig lakásodat,
Mint egö szövetnek, tsak fogyatod magadat,
Már el érted futásodat, föll tet zászlodat.
- 60 15. Gyönyörüség habok közül partra ki usznyi,
Az napestig valo munka után nyugodnyi,
És baj vivást el végezven coronáztotnyi,
Az harcz után vitézeknek praédát osztanyi.
16. Ha mit kinek eletedben vétettél volna,
Mindeneket te képedben követek rola,
Gyalloságát minden ember iol meg gondollya,
Ki büntelen, ám bár vessen küvet hátara.
- 65 17. Oh ha tudnád, mit hozhat rád az késő estve,
Barátidnak vétke nálod volna temetve,
És haláloed tenéked is meg vagyon vetve,
Azt sem tudod, hol szolit meg halál követe.
- 70 18. „*Légyen Isten* már hozzátok, édes magyarim, —
Sárkány Istvany így szol néktek — kedves szolgálaim,
Kesérjetez sirhoz testem és én csontaim,
Mert nem lehet immár többet szolnom, hiveim.
- 75 19. Tartson Isten békessegeben téged, Kis komár,
Ki olyan vagy, mint jég hátán épített vár,
Hozzon néktek kedves tavaszt az fötske madar,
Hogy ki fogyon környékedből török, mind tatár.”
- 80 20. Ezer hat száz és az harmintz hat esztendő hogy folyt,
Sárkány István az Kis komárban meg holt,
Juliusnak tizen kilenczed napian volt
Maga is akkor ötven nyolcz esztendéjében.

69 Isten légyen [A javíttást az akrosztichon indokolja.] 77 esztendőben

K Ö R Ö S I I S T V Á N

59.

1. Szoktak házassokat megajándékozni,
Mert a vendégeknek tisztik azt jelenti,
Egy kis ajándékot im énis mutatni,
Akarom példájul az Hálcziont adni.
- 5 2. Természeti a szép Hálczion madárnak,
Télben a tengeren rak fészket magának,
Iminnen amonnan szélveszek támadnak,
Azokkal sem gondol, hűségese társának!
- 10 3. Ezen sorson fordul házassok koczkája,
Mert eökett bu bánat éri sok nyavaja,
Szegénység betegség kísértett sok proba,
De mind ezekbenis erős az hit láncza.
- 15 4. Plutarchus azt írja töb írási közben,
Az Hálczion madár sokat szenyved télben
Boldogaszszony hónak hideg szeleiben,
Ki költi fiait jég között fészkében.
- 20 5. Hasonlok ebbenis a szerelmes Anyák,
Mikor magzattyokat ez világra hozzák,
Csak nem halált hozó szenyvedését láttyák,
Mégis gyermekeket látnia kívánnják.
6. Az him az jég közül ha néha ki röpül,
Valamit fészkéhez hozni eledelöl,
Az nóstén Hálczion addig fészkében ül,
Gondgyát csirkeinek viseli egyedül.

3 II Im en mutatok egy kis ayándekot 12 II ezekben ugyan erős 23 II Az másik hálcion

- 25 7. Néha házatoktul férfiak kiléptek
Etelt, ruházatott hogy ti keressetek
Gondott jól viselvén othon feleségtek,
Hogy ne következék kárra meg jövéstek.
8. Visel szorgalmatos gondot fiaira,
30 Mit az edgyik bé hoz másik ki nem hánnya,
Fiainak magának az Hálcziont tartya,
Ilyen egyességben él az két madárka.
9. Soha az jó férfi annyit nem kereshett,
Mellyet az rossz Aszszony ki nem csiripelhett,
35 Iczével, meszellyel, pintel ki nem mérhett,
Nem lesz Hálczionhoz hasonló ez élett.
10. Karcsu és szép vékony az Halczion nyaka,
Legyen Aszszonyomnak csak vékony az torka,
Ne esküdjék sokszor iczére palaczkra;
40 Hogy ágyra ne ejcse az jó boros kanna.
11. Eörülnek egymásnak az szép Hálczionok,
Gyönyörködnek együtt így a szent házások,
Egyességben élnek, nem vissza igájok,
Szállanak fejekre Isteni áldások.
- 45 12. Rosánál ékesebb az Hálczion tolla;
Így a jó Aszszonymnak tisztaság ruhája
Olyan Hálczionnak mint zöld ág az orra,
Zöld Czyprusnal kedvesb Aszszony ékes szava.
13. Eő közüllök egyik ha meg betegeszik,
50 A másik Hálczion azon keseredik,
Így a jó házások egy mást esedezik,
Aszszony Ura környül eörömet forgódik.
14. Szárnya alá hajtya fejét az Hálczion;
Így engedelmissen hajcsa fejét Aszon,
55 Ura jó kedveért komort ne mutasson,
Hogy egyik másiknak utánna ne fusson.
15. Ilyen az Hálczion, példáját kövessed,
Mint fejedet Aszszony uradat tisztellyed,
Teis feleséged férfi meg ne vessed,
60 Ez kis ajándékott sziből adom vegyed.
16. Ezer hatt száz fölött huszon egyedikben,
Az farsang utollyán irám böjt előben,
Egy kis Hálcziomott adék ez énekben,
Az új házásoknak első eörömekben.

25 II ki mentek 26 II [ti hij.] 27 II visellen 28 II Hogy kárra ne legyen haza meg jövéstek
30 II Az mitt edgy be hoz 32 II Ily szép 40 II ne döntse az <nyösztető> boros 43 II
Egyességben vadnak 47 II Oly az 55 II Urának jó kedvét 59 II férfi feleséged

1. Szomoru az halál a' gyarlo emberneç,
Halál követétül mindenek rettegneç,
Kiváltképen kie e' világban örülneç,
Nehéz e' világtul meg-válni ezekneç.
- 5 2. Természetneç látod ez tulajdonsága,
Minden féle állat a' szép szabadságra,
Kivánkoziç bátor légyen jo lakása,
De gyönyörüsüge kevés a' fogságba.
- 10 3. Eletünc e' földön mitsoda csac fogság,
Mellyben étünc itunc bánat, szomoruság,
Jaj szo, soc ohajtás, fájdalom, fáratság,
Még sem kívánkoziç innét a' gyarloság.
- 15 4. Panaszolkodását a' gyarlo emberneç,
Hallottad gyakorta a' szegény betegneç,
Jaj meg-haloc, ugy-mond, látom már a' testneç,
Utolso oráját minden életemneç.
- 20 5. Ha meg-halsz ez után meg-halni sem kívánsz,
Testi javaidtul meg-válnia sem szánsz,
Mire menendő vagy abban semmit nem bánsz,
Rettegést, félelmet, but, bánatot el-hánsz.
- 25 6. Alhatatlansággal it elődben talál,
Nyomoruságidon az előtt zugódtál,
Hogy nem halhatok-meg ugy panaszolkodtál,
Ihon most azt bánod, hogy el-jöt az halál.
- 30 7. Ne fély nem magad vagy az halálnac uttyán,
A' meg-holt Szentekneç el-mehetsz nyomdokán,
Te előtted sokan menteneç meg-halván,
Mi-is mind utánnad költözünc ez után.
- 35 8. Világra halando szüléktül származtál,
Sok keserüsüget életedben láttál,
Keserü volt az-is a' mit ettél, ittál,
Ihon mind ezekneç végére jutottál.
- 40 9. Sok bünödért hogy ha halando nem volnál,
Meg-hidgyed bizonnyal soha meg nem halnál,
De ha eszed volna azon siránkoznál,
Az halhatatlanság hogy nincs birtokodnál.
- 45 10. Kivánszé lelkedben halhatatlan lenni,
Kész légy it e' földön test szerént meg-halni,
Mert az halál által fogsz öröcké élni,
Nem illic hát azon hogy meg-halsz bánkodni.

17 II ez-után örvendezni kívánsz 22 I Nyomruságidon[!] II Nyomorúságidon sokszor zúgolódtál

11. Öröm és vigasság a' szegény raboknac,
Ha valaki által ki-szabadulhatnac,
Ha meg akarsz halni, ackor szakadoznac,
Erős kötelei nyomoruságodnac.
- 45 12. Romlando ez élet csak veszendő hiúság,
Sintén jobb korában el-vész mint a' virág,
Minden ékességed csak nagy sanyaruság,
Csudálom hogy nem kell még-is a' szabadság.
- 50 13. Örömmel menny, semmi ne késlellyen téged,
Se pénzed, jóságod, se szép örökséged,
Édes szép cseléded, semmi ékességed,
Virághoz hasonló szép ifju termeted.
- 55 14. Szépséged helyében szépséget ad Isten,
Jóságod helyében szép jóságod léssen,
Mellyet az ellenség soha el nem vészen,
Olly kincsel birsch mellyet rosda meg nem észen.
- 60 15. Igazán kik hittec a' Szent jámborockal,
Te előtted ki-mult atyád-fiaival,
Mind egy seregben lész a' szent Angyalockal,
Az Ur Istent áldod dicséred azockal.
16. Romlando it házad ot romolhatatlan,
Öröckön öröcké élsz Atyád házában,
A' Christus Jesusnac szép társaságában,
Melyben a' boldogság lesz meg-unhatatlan.
- 65 17. Erős remésséggel ha az Urban bizol,
Nem halsz meg hanem csak mint egy el-aluszol,
Fáratságod után az Istennél nyugszol,
És a' dicsösségnek pohárából iszol.
- 70 18. Csak ezt cselekedgyed hogy igazán élhess,
Boldogul halhass-meg menyországba mehess,
A' jámbor életre ne légy késedelmes,
Nem léssen az halál néked veszedelmes.
- 75 19. Tagaidnac ha van sulyos betegsége,
Hogy ha el-érkeziec test erőtlensége,
Tudgyad közel vagy az halál követe,
Ackor kívántatic Hited erőssége.
- 80 20. Ojjad te magadat kétségbe eséstül,
Arra valo erőt kérj csak az Istentül,
Bátor légy, ne rettegj semmit büneidkül,
Halálával Christus meg-váltott ezektül.

21. Reá bizd magadat leked bátoritsad,
Mint drága kincsedet kezében ajánlyad,
Az ítélet napján hogy tőle meg-várjad,
Halálod oráján segítségül hijad.
- 85 22. Ha nyelved nem szolhat, csak szived-is hijja,
Mondván Jesus Christus Istennec Szent Fia,
Hogy szent juhaidnac ne esséc egy hija,
Jövel jövel kérlek utolso orámra.
- 90 23. Csendes partra vigy-ki innét el-költözvén,
Mert most vagyoc látom életemnec végén,
Most költözvén által az halálnac révén,
Jövel Jesus Christus végy hozzád idején.
- 95 24. Oh édes meg-váltom ne nézd büneimet,
Sok ellened valo cselekedetimet,
Idvességem árrát tekints érdemedet,
Jövel Jesus Christus vedd hozzád lelkemet.
- 100 25. Mennyi sok kinokat és halált szenvedtél,
Minden büneimért hiszem meg-fizettél,
Atyád sem haragszic, mert meg-békéltettél,
Jövel Jesus Christus, add-meg mit igértél.
26. Igasságod szerint ne ítély-meg engem,
Mert semmi kegyelmet nem talál érdemem,
Nem lehet kivüled soha idvességem,
Jövel Jesus Christus édes reménségem.
- 105 27. Azért most ne késsél szolgálodat erezd-el,
Mert láttalac Uram lelki szemeimmel,
A' te jelen voltod tellyes édességgel,
Jövel Jesus Christus légy jo segítséggel.
- 110 28. Testi életemmel már meg-elégedtem,
Minden javaimtul meg-idegenettem,
Az öröc életnec mert izit érzettem,
Jövel Jesus Christus légy gyámol mellettem.
- 115 29. Innen e' világbol noha ki kell mennem,
Noha koporsoba tétetic én testem,
Tudom fel-támaszthatsz meg-adod én lelkem,
Jövel Jesus Christus bátorits-meg engem.
- 120 30. El-végeztem immár minden futásomat,
E' Világon valo szarándokságomat,
Meg-tartottam hitem s' igaz vallásomat,
Jövel Jesus Christus, add-meg coronámat.

85—92 II [E két versszak fordított sorrendben.] 91 II költözöm 115 II fe-támasztván

31. Nem kívánoc többet e' világon élni,
 Akaroc ez testben már el-oszlattatni,
 Áhétozic lelkem te veled lakozni,
 Jövel Jesus Christus sies hozzád venni.
- 125 32. Sok bánatim után majd lesz vigasságom,
 Fáratságom után csendes nyugovásom,
 A' szent Angyalockal valo nyájasságom,
 Jövel Jesus Christus édes kívánságom.
- 130 33. Itéletnek napján állassad jobbodra,
 Testemet mellyet majd bé-tesz nec a' sirba,
 Az áldottac között legyec én-is számba,
 Jövel Jesus Christus idvességem árra.
- 135 34. Szerelmes Jesusom ki lakozol menyben,
 Az Atya Istennel egyenlő felségben,
 Dicsösség adasséc tenéked mindenben,
 És a' Szent Léleckel mind örökké, amen.

61.

[Nota: Sok rendbéli próbák vannak etc.

1. Figyelmetes keresztyénc kik ide gyültetec,
 Szép sereggel ének szoval a' kik ki-kisirtec,
 Itt engemet tisztességgel hogy el-temessetec.
- 5 2. O időben profétáltac csontoc nagy zugással,
 Én-is néktec praedikálloc az én halálommal,
 E' mostani előttetec fekvő tagaimmal.
3. Ránk jövendő dög-haláltul senki ne rettegjen,
 De csak a' büntül gonosztul minden ember félljen,
 Mint ha ö-is ma vagy holnap meg-halna, úgy élljen.
- 10 4. Gyözzhetetlen és el-kerülhetetlen az halál,
 Vas értz közzé rejtezzél bár de ott-is meg-talál,
 Veled jár kél hol nem vélnéd ott-is előtted áll.
- 15 5. Az Hercules és Ulysses okos vitézsége,
 Halál ellen nem használta Samson erőssége,
 Dáriusnak sem Croesusnak nem foga sok kincse.
6. Csalhatatlan nem fog rajta semmi okosságunc,
 Nem kell néki gazdagságunc pénzünc sem jo szágunc,
 A' szeginnyel ö előtte mind egy a' mi sorsunc.

121 II világban 122 II Romlando testemből akarok változni 123 II Kivánkozik lelkem
 11 I rejtezzéc II rejtezzél 13 II erős vitézsége

- 20 7. Sem bölcsesség sem szép termet meg nem tartoztattya,
Ifjakat-is a' véneekkel mind egyaránt hordgya,
A' coronát a' kapával mind egyyüvé rontya.
8. Mint a' szánto gyenge fünecek gyükerét meg-sérti,
Ha szép volt-is de el-fonnyad mihelt a' nap éri,
Az halál-is életünknek virágát el-metzi.
- 25 9. Jo az halál minden féle bu bánatnac vége,
A' Szenteknek ez életből uttyoc más életre,
Illyen jotul azért hivec vallyon ki félhetne.
10. Jo illattal a' liliom tellyes és a' rosa,
A' mig nedves, de el-szárad és nincs virágjába,
30 Mert ezeknek ékességét a' Nap el-száraztya.
11. Kellő kedves kellemetes szüléim kertyekben,
Én-is valéc virág szinnél fénlő ékességben,
De az halál jobb kezével ki-metze hirtelen.
12. Liliomnál és rosánál valéc szebb virág szál,
35 Kedvesb valéc nemzetemnek ezüstnél aranynál,
De tövestől ki-szakasztá engemet az halál.
13. Ohajtozo szüléimnek valéc ékessége,
Sok véletlen bánattyoknac én valéc öröme,
Talám azért zokognac-is illyen keseregve.
- 40 14. Sorsom ez már mert a' bünnek az halál a' soldgya,
Engemet-is az eredendő bün erre hozá,
Hogy meg hálnéc mert anyám-is véteken fogada.
15. Legyec néktec halálommal most azért én példa,
A' ki bünt nem cselekedtem imé fekszem halva,
45 Ha a' nyers fa meg-gyuladhat mint jár a' száraz fa.
16. En rajtam ne bánkodgyatoc a' bünt sirassátoc,
A' ki engem idvezített ti-is azt áldgyátoc,
Jo modgyával azért ti-is hogy találtassatok.
17. Az jo atya minden kártul fiát oltalmazza,
50 Az Isten-is e' Világból hamar el ki-hijja,
Az hiveket, hogy a' gonoszt az igaz ne lássa.
18. Noha testem setét földnek gyomrában tétetic,
De a' lelkem Abrahámnac kebelében nyugszic,
Halhatatlan dicsőségben tisztességben fénléc.

28—30 II [Hiányzik.] 39 II Talám azért keseregnek, hogy juttam illy végre 40 II e' vólt, mert [...] ő sóldgya 48 II azért akkor hogy 54 II mind örökké fénlic

- 55 19. A' soc bunac kisértetnec ö keserves fia,
 És a' bünnecc löttem volna talám ö szolgája,
 Ha az halál ezek ellen ki nem ragat volna.
20. E' világból mint egy kertből azért ki-metszettem,
 Ö magánac menyországba az Urtól vitettem,
 60 Dicsösségnek vize mellet hogy ott ékeskedgyem.
21. Vig vagyoc én ne sirjatoc szerelmes szüléim,
 Kegyes szüzecc meg-holt szentec immár mind társaim,
 Titeket-is ide várlac léztek követöim.
22. Azon tudom siránkoztoc hogy ha éltem volna,
 65 Vénségteknec vigassága én lehettem volna,
 Házasságom örömét-is láthattátoc volna.
23. Már énnékem az Ur Jesus fejem és mind férjem,
 Övé vagyoc ö-is enyim ö gyönyörüségem,
 Unhatatlan mi szerelmünc nincs ott bus szerelem.
- 70 24. Angyaloknac szépségeket mind fellyül halladgya,
 Ennec senki szép termetit meg nem gondolhattya,
 Országánac ékességét nyelv ki nem mondhattya.
25. Romlandóság nincs már bennem, hát miért sirattoc?
 Nem holtam-meg, csak aluszom, mert az Uré vagyoc,
 75 Idömet-is én meg értem azt is tudhattjátoc.
26. Idös csak az ki igazán szentül s' jámborul élt,
 Ha vén volt-is keveset élt ha gonoszságban élt,
 Én el-értem meg-is nyertem mennyei szentelést.
27. Azért immár én ki-jöttem Atyámnac házából,
 80 Ki-költöztem el-mulando világi házamból,
 Ez a' jele hogy ki-megyec immár e' világból.
28. Nosza azért a' kik vadtoc testemet fogjátoc,
 Föld gyomránac mint anyámnac szépen meg-adgyátoc,
 El-jö az-is a' szent ora mellyben fel-támadoc.
- 85 29. Dicsértesséc a' felséges minden ható Isten,
 Atya, Fiu, és Szent Lélec kegyelmes Ur Isten,
 Csendes halált, boldogulást mindenec engedgyen.

55 I—II fia, (leánya) 56 II szolgája, (szolgálója) 67 II és Jegyesem

SZEPSI CSOMBOR MÁRTON

62.

BÜNÖM BOCZANATTYAERT

Melod. Oh ki kesön futok lelkiem orvos etc.

1. Iffiuságom vétke gyakran iut eszemben,
Ki banatot indit s-siralmat szivemben,
Hogy tölem alnokul megh bantatot Isten,
Varom bünteteket magamra veletlen.
- ⁵ 2. Ninczen batorsága nyomorult feiemnek,
Rettegése pedig nagy vagyon veszetnek,
Mint az tenger habia ellene revesznek,
Vgy én vetkeimis keserves lelkiemnek.
- ¹⁰ 3. Naprol napra arad s-nevekedik kinom,
Bűnnek terhe alat nincz semmi oszlopom,
Lelkem ismereti uyttya faydalmom,
Halálra meltonak itél gondolatom.
- ¹⁵ 4. Nem hiszem tengerben hogy szamosab legyen
Fenekére szallot főveny böueb legyen,
Avagy töb madarat az kék égh visellyen,
Mint én büneimnek soksága eltemben.
- ²⁰ 5. *Mind* ezekben engem taplal czak reménség
Noha félelmet szor lelkiemre az ketség,
Iol tudom atyamnal vagyon kegyelmeség,
Ki engem meg őriz ne arczon az vetségh.
6. Azért hozzád szomat fel emelem menyben,
O Irgalmasságnak kut feie io isten,
Halgasd meg keresem ne boczas üressen,
Fohazkodo szolgad utadra had terjen.

- 25 7. Boczánatot kérek tőled mindenekről,
Kickel meg sertettem *neved* hitetlenöl.
Emlekezzel Vram regi kegyelmedről,
Mely által ki vitted szentid serelmekből.
8. Mert ha Vram velem mint szolgaddal perlesz,
30 Igasságod szerint esetimről itelsz,
Nem alhat meg feiem mint az erős vitez,
Nalánál erősebb hadban ha reá nez.
9. Nem volt ez világban senki véték nélkül,
Ki az természetnek löt rendeleséből,
35 Ki nem vétet volna erőtelenség**ből**,
De gyógyulastis vöt csak tőled Istentől.
10. Amaz álnok kigyó meg czala Adamot,
Fenyés Palotából le hozá Davidot,
Bünre kénszerite bölcz eszes Salamont,
40 Té engedelmedből mindennek arthatot.
11. De kik szent Fiadnak halálat io keduel,
Magokhoz kapczoltak érdemét örömmel,
Szabadulások löt: kegyes tekintettel
Mert őket értetted io gyogito irrel.
- 45 12. Ald meg Vram kérlek fiad által lelkem,
Vigasztald igiddel ketséges életem,
Szomorú felhőkben ne maradjon fényem
Indiczd örömré keseredet szivem.
13. Peldaiul agy engem minden nyomorultnak,
50 Kik bünök iutalmat erzik nagy súlyosnak.
Poenitentiara hogy utat magoknak,
Keressenek látuan voltat irgalmadnak.
14. Ily könyörgesemmel untatam atyamot,
Bünömnek soksága mikoron banatot,
55 Szivemre hozot testbeli faydalmot,
Legyen aldot neve mert már meg gyogitot.
15. Mint Halasz rut viztül meg szaraduan szepül,
Nyeréséget látuan vigan beszél s örül;
Igy szivem vigsága bün hagyvan öregbül,
60 Lelkem ismereti mindennap könyebbül.
16. Ezer felet hat száz tizen hatod idő;
Minden reszeiben szépen kedueskedő,
Ezeket hogy iram fel tétzet esztendő,
Volt nekem örömmél banatotis szerző:

26 nevedet 35 erőtelenségéből

MELLYET IRTAM JO KI MULÁSOMÉRT

Azon Notára

1. EGhekben lakozo szentséges haromsag,
Kinek ninczen semmi dolgaban hamissag:
Kegyelmességéből al földi Vrasag,
Csak teneked szolgál menyei sokasag:
- 5 2. Az fényes nap és hold téged tart Vrának,
Tündöklő Planetak ismernek Hadnagynak,
Sebes tenger habia szolgál mi voltodnak,
Engednek szelekis paranczolatidnak.
- 10 3. Királyok, Czaszárok, bölczek, hatalmasok
Kiczinnyek, öregek, szegenyek, gazdagok,
Nap keletre, délre, nap nyugatra lakok,
Csak téged imadnak ez földön budosok.
- 15 4. Aldast az kemény föld egyedül töled vár,
Read veti szemet Philemile Madar,
Felségedben bizik meg szálláskor vég var,
Nalad nélkül mindent köuet siralmas kar.
- 20 5. Bizodalمام vagyon nekemis csak benned,
Reménsegem sohol ninczen te kivüled,
Idegen helyekben mert te vezérletted,
Szarandok szolgálodat s-iaavaddal ertetted.
6. Gonosz ellenségnek szivet rettegessel,
Szemeit be fogtad sűrő setétséggel,
Földre taszitottad fenyegetéseddel
Hogy nekem ne árcson fegyvere elivel!
- 25 7. Raytam érdemnelkül ki mutadtad szined,
Fiadhoz ielentuén hogy nagy te szerelmed:
Nem veszed szegénről le fenyest ket szemed,
Ha tellyes lélekből szüböl követ téged.
- 30 8. Iol lehet ez testben vagyon sok szükségem
Melynek be töltése csak nálad Istenem,
De ez könyörgésben kivalyképpen lelkem,
Egy dolgot kér töled, halgasd meg kéresem.
- 35 9. Iol tudom határat földi életemnek,
El végezted Vram mint töb embereknek,
Mulando orai, napiai feiemnek,
Nalad niluan vadnak czelekedetimnek.
10. Iarasokban idők soha meg nem álnak,
Mint az sebes vizek szinten ugyan folynak,

- 40 Repülő madarhoz ök hasonlítatnak,
Kik nagy gyorsasággal egh alat futkosnak.
11. Hertelen esztendők mint az füst es para,
Mint mezőben szépen tündöklő viola,
Avagy vyult fanak veszendő arnijka,
Mely keves ideig tárt minden iol lattya.
- 45 12. Virágnak szépsége nagy hamar el mulik,
Gyenge fünek színe rut földé változik,
Igy rövid életem ki mostan tündöklök,
Rövid idő muluan it nem találhatik.
13. Az kegyes természet nem atta vègh hazul,
50 Ez testet ennekem hanem csak szallasul,
Rövid ideiglen való kis Satorul,
Mely tabornak helyen hertelen meg avul.
14. Mint az vizen iaro ha ki szal haiorul,
El iöt utat nézuen nem ismeri partrul,
55 Ezenképen lelek ki menuen testembül,
Nem emlekezik meg többé ez életrül.
15. Kerlek azért Vram ha el iö az ora,
Mellyen ez vilagbol szolgadnak utára,
Kelletik indulni: nész bodogságára,
60 Visely lelkenekis gondot otalmára.
16. Engedgyed itelyem az halalt aytonak,
Kin által kel menni nekem nyomorultnak,
Poenitentiara agy idöt busultnak,
Vessem le rut szennyet én alnoksaghimnak.
- 65 17. Mongyam szent Fiaddal: kezedben aianlom
Lelkemet oh Atyam ved hozzád kivanom,
Hazaia szolgadnak legyen Paradiczom,
Kiben mind öröcke legyen maradásom.
18. Ezt küldem Vramhoz szivemből Menyegbe
70 Ketsegem nincz benne vete füleibe,
Ez földön latogat iockal életembe,
Holtóm utan viszi lelken seregébe.
19. Magasztalas aldás adassek diczösség,
Tied nagy Vr Isten legyen az tiztesseg,
75 Mert egyedül te vagy halhatatlan felség,
Mindenkor kezedben ál földi kerekseg.

MAGYAR VERSEK

1. Ninczen ez világon semmi gyönyörűség, lám sokkalig állandó.
Az ember élete mint egy liliomnak szépsége el mulandó.
Minden fele rendnek gyengen nevelt testek koporsóban szállandó.
- 5 2. Iffiaknak, véneknek szép gyenge szüzeknek látom megh kel halniok.
Világban örvendő, szöm gyönyörkötöttö Vrfinak rothadniok.
Sok kazdagságoctól világi javaktól el kel hidgyed válniok.
3. Az mikor szülemnek, Attyámnak, Anyámnak, szavát halgattam vala,
Azon igyekeztvén hogy tanításokot halván szolgáltam volna.
Mert immár tizenkét Esztendőre járó koromra jutám vala.
- 10 4. Reménsegh felüllem minden emberekben tudom így tapláztatot.
Hogy édes Atyámnak nyomdokát követvén országot oltalmazok.
De az Vr tanácsa, és szent akarattya felölem mást rendelt vólt.
5. Jay megh szomorodál nagy bánatra jutál én édes örögh Anyám.
Nem vigasztalhatlak keserüségedben kit magam is akarnám.
15 Tisztes vénségedet ért embersegedet jay hog nem szolgálhattam.
6. Figyelmetes szivel buzgo reménseggel az nagy Istent szölgálljad.
Hogy ez nagy örömrre fenyés diczösségre mint én lelkedet adgyad.
Az után örömmel töb szép gyermekeddel az Istent magasztallyad.
7. Edes kedves Atyam jó hired nevedet lám meg nem viselhettem.
20 Attyai vóltodat jó akaratomat csak meg sem köszönhettem.
Mert ki mulásomnak utolsó óráján személyed nem nézhettem.
8. Rettenetes képpen az szomorú halál nekemis nem kedvezi.
Hogy édes szavadat megh halhattam volna, csak addig sem engedi.
Már csak azon kérlek hogy az mit vétettem, légyen nálad feleytvé.
- 25 9. Egyenes erkölcsben fel nevelt oktató édes iffiabbik Anyam.
Kérlek ne keseredgy mert az nagy Istennek én velem most áldoztal.
Jól tudom érettem az szomorú halált fel vennéd az mint látom.
10. Nagy hértelenséggel mikor az nagy Isten engemet hozzá hívá.
Sok biztató szókra vigasztalásokra nékem szent lelkét adá.
30 Mert mellettem forgot, noha nem látátok, az Vrnak szent Angyala.
11. Czaczogó nyelvemmel édes beszédekkel, hogy nem kezdék szóllani.
Két kezeczeimmal lám édes nyakadot kezdém hozzám kapczolni
De nem vihettek ez nagy düczösségre az szent Istent diczirni.
12. Zengedező jay szót, gyázt, szomorúságot értem ne czelekédgyél.
35 Mert nagy düczösségben Angyali örömben engemet érzettél.
Ez nagy vigásságra, fenyés palotára te is hát igyekezzél.

17 lelkeded 19 Edés 21 személyéd 24 feleytvé.

13. Vay ha most látnátok inkább gyönyörkednék szömeitek én bennem.
Hogy sem ez világon mikor jaczodoztam előttek ez testben.
Mert nem félek immár semmi faydalomtól halál sincz ez életben.
- ⁴⁰ 14. Nem feletkeztem el te rólladis hidgyed én édes kedves nényem.
Mert ki mulásomnak utólsó oráján felölled értekeztem.
Két kis arvaiddnak jó egessegeket meg áckoris örvendém.
15. Az Attya Istennek büseges áldása szallyon hát mint réátok.
Edes kedves nényem szép Vrfi társaim, Isten légyen hozzatok.
⁴⁵ Az mit életemben vétettem tinéktek immár megboczássátok.
- 16 Nem futkozok immár köztötök örömmel kedves udvarónk népe.
Nem vihettém vighez sok fogadásimat, kit mondoztam ez testben.
Mert hoszszu életem lészen ez világon így vólt nálam rendelve.
17. Megh boczássátok hát szivetek boszuját kérlek felejczétek el.
⁵⁰ Es az Vr Istennek tellyes éltetekben szólgályatok szentseggel.
Az örög életben hidgyetek bizonynyal megh fizetnek böseggel.
18. Senki szépségében szép öltözetében közzületek ne bizzék.
Sem kazdagságában világi sok jokhoz bátor ne ragazkodgyék.
Tekinczetek engem szemlélyetek testem nische miképpen járék.
- ⁵⁵ 19. Engemis szépséggel és ékes termettel sokan diczérnek vala.
Szép öltözötekkel fris kazdag étellel más meg nem halathata.
De az sarga halál nagy kegyetlenképpen lásd mint el szomoritá.
20. Buzgo remenséggel tiszta igaz hittel bizatok hát Istenben.
Hogy hóltotok után nagy diczösségesen jöhessetek az menyben.
⁶⁰ Az kit adgyon tinéktek Isten örökké mondgyuk, Amen.

TASI GÁSPÁR

65.

MINDENNEK IDEJE VAGYON

Eccles. 3. v. 1.

Múlnak az esztendők, napok, órák folyva sietnek,
Hólnapok el telnek, nem várnak senkire semmit.
Oh ne mulass te-is hát: chelekedgyél jót hevenyében.
Nem tudod-e, ha ma vagy, az hólnap ninch meg-igérve.

66.

LELKI KALENDARIOM

IANVARIVS

Eredeted, és a' véged,
Isten mondgya, hamu néked.

FEBRVARIVS

Nyomorúltabb lélek ninnen annál,
Mint kinek az Isten haragja fején áll.

MARTIVS

⁵ Mit használ sok örökséged,
Szép lelkedet ha el-veszted.

APRILIS

Rövid a' mi itt gyönyörködtet,
De örök a' mi ott érette gyötrettet.

MAIVS

¹⁰ Dícherd, imádd Istenedet,
Hogy üdvözítettse lelkedet.

IVNIVS

Angyalodat böchületben,
Tartsd, hogy vigyen-bé mennyegbe.

IVLIVS

Halál-ellen ninch orvosság:
Meg nem ment attól gazdagság.

AVGVSTVS

15 Mit használ itt a' királyság,
Ha nem tiéd a' Meny-ország?

SEPTEMBER

Jó életnek jó a' vége,
Örök élet üdvössége.

OCTOBER

20 Rettenetes az Itélet:
Jaj ki a'hoz nem készülget.

NOVEMBER

A' Halálos bün jutalma,
Az örök Pokolnak kínnya.

DECEMBER

Ha szereted Istenedet,
Paradichomot ád néked.

67.

ÜDVÖSSÉGES EMLEKEZTETÉSEK A' NAPNAK TIZEN-KÉT ÓRÁIRA

MINDENIK ORÁRA KÖZÖNSÉGESSEN

VAlahányszor én napjában
Órát hallok ütni; ottan
Homlokomat szent keresztel,
Ajakimat szent jelével
5 Meg-jegyzem, és a' mellyemet:
Kérvén azon Istenemet,
Nyújtsa hamar segítségét,
Kerülhessem pokol tüzét.

MINDENIK ORÁRA KÜLÖN-KÜLÖN

I.

Mikor Eggyet üt az óra,
10 Én mindgyárt azt mondom arra:
Egy az ÚR és az Istenség,
Egy a' Hit, és a' Keresztség,
Egy ö Anya-szent-egyháza,
15 Közönséges szent vallása.
Ebben vagyon csak üdvösség,
Ezen-kivül ninc reménség.
Ez légyen azért én Anyám,
Hogy lehessen Isten Atyám.

II.

Két órakor, Két részemet,
20 Ugy-mint lelkemet, testemet,
Ajánlom én Istenemnek,
Mert ezek, én életemnek
Utólyán, el-választatnak,
'S mind addig külön tartatnak,
25 Míg-nem Isten e' világra
El-jú viszont Itéletre.

III.

Három órán, gondolkodom
Én a' nagy Szent Háromságon,
Hogy ö ezt az én órámot,
30 Ugy-mint, az akaratomat,
Elmémet, és értelmemet
Igazítsa-meg magának,
Ne vétessen én útamnak.

IV.

Úgy tetszik, mikor Négyet üt,
35 Fülembé mindgyárt hangja üt
Én Négy utolsó dolgomnak.
Kit a' kik jól meg-gondolnak,
Azok örökké nem vétnek,
Sőt jól élnek, 's üdvözülnek.
40 Azért a' Négy Evangelistát
Kérem, mint Isten baráttyát:
Hogy, mikoron e' világnak
Négy résziről el-bé-hoznak
Mindeneket a' Bírónak,
45 Itéllyen engem-is józnak.

V.

Ötöt ha üt, gondolkodom,
 Én elmémet hányom vetöm,
 Az én Öt érzékenységem
 Mint bántotta-meg én-nékem
 50 Istenemet: kiért kérem,
 Mélységével Öt sebének
 Sok sebeit én lellemnek
 Gyógyítsa-meg 's én testemnek,
 'S adgyon jó véget mindennek.

VI.

55 A' Hat órát mikor hallom,
 Isten dolgán gondolkodom,
 A'ki Hat nap mindeneket
 Teremte, és az egeket:
 A' Hat napok, a' munkának
 60 Jelenségi idejének,
 A' melly-után nyugalom
 Következik, 's bódog álom.

VII.

Hét órakor, a' Szent Lelket
 Kérem, mint lelki kenetet,
 65 Hogy az ő Hét ajándékja
 Bennem a' Hét bűnt meg-óltsa.

VIII.

Nyólcz órakor, elmélkedem
 A' Soltáron, melyet nékem
 Szent Dávid ír; hogy, Bóldogok
 70 A' kiknek nincz makulájok,
 Hanem Isten törvényében
 Járnak e' földön éltekben.
 Sőt Kristus-is ezen útra
 Igazgat édes hazánkra,
 75 Mikoron elő-számlállya,
 'S rend-szerént előnkbe adgya
 A' Nyólcz jeles bóldogságot,
 Kikkel nyerjük Meny-országot.

IX.

80 Kilencz órakor, magamat
 Serkengetem én elmémet,
 'S Angyali Kilencz Karokat

Kérem, hogy lelki károkat
Én ne vallyak, hanem jussak
Oda hol ők uralkodnak;
85 'S az idegen Kilencz büntől
Ójanak büntetésétől.

X.

Tízet hogy üt, így könyörgök:
Én Istenem, kibem hiszök,
Te Tíz parancholatidot,
90 Kit szent újod nekünk írott,
Hogy meg nem tartottam, bánom,
'S tőled bochánattyát várom.
Kérlek, tőlem malasztodat
Meg ne fogjad jó-vóltodat,
95 Ez-után akaratodat
Tölthessem-bé hagyásodat.

XI.

Tizen-eggyet mikor hallom,
A' chelédes embert látom
Hogy ki-mégyen mívesekért
100 A' piacra munkásokért;
Talál sokat henyelésben,
'S híja őket szőlejében:
Küldi őket a' dologra,
'S méltóztattya jutalomra.

XII.

105 Tizen-kettőt mikor hallom,
Én könyörgök, azt meg-tartom,
A' Tizen-két Apostolnak,
Mint Tizen-két Bírójának
Az Israél fiainak
110 Tizen-két nemzetségének:
Könyörögjenek Istennek,
Légyen bődög ki-múlásom,
'S az-után fel-támadásom.

68.

A' mit te látsz, Kép az, nem ISTEN:
De jelentetik azzal ISTEN.
Nézzed a' Képet: de a' Képben,
Chak ISTENT imádgvad elmédben.

PELSŐCZY ANDRÁS

69.

CANTIO DE OBITU SPLENDIDI AC MAGNIFICI FRANCISCI BOTTYÁN

Ki vala mindenben
Minékünk gyámolunk
Sok ellenség között
Erős bizodalunk
5 Homályban fordula
Napunknak világa
Hogy elkezde dűlni
Oltalmunk oszlopa
Csak ez vala nékünk
10 Minden oltalmazónk
Török, német ellen
Való jó pajzsunk.
.....
Elesék csillagunk
Megholt jó gyámolunk
15 Távozott már tőlünk
Minden vigasságunk
.....
Oh te bölcs és eszes
Kegyesszerű urunk
Az te holtod után
20 Vajjon mire jutunk.

70.

II. CANTIO

Ad notam Hallgasd meg Istenem

Te is megsiratod
Talán jövődőben
Grécz tartomány urunkat

5 Mert míg Bottyán élt
 Az rabló nemzetség
 Nem bántá határodát.

 A mi országunknak
 Csak a szélin lakozunk
 De az ellenségtől
 10 Ugyan még ottan is
 Nem lehet nyugodalmunk,
 Ha ezt is elvesztjük,
 Hol leszen mi lakásunk.

 De nem igaz pásztortok
 15 Mert az jövedelmet
 Várja az fizetést
 Nem gondol reátok.

 Régi magyaroknak
 Hol vagyon azoknak
 20 Győzedelmes hatalmok
 Kiknek fegyverektől
 Féltek erejüktől
 Számptalan tartományok.

71.

INTES

Te bünös ember, ha meg akarsz szabadulny,
 Es az te undok büneydbül meg tisztulny,
 Ez zent könyveket meg lasd hogi iol meg ismeried,
 5 Szüntelen es hiven olvassad, hogi meg erczed,
 Mert szarmaztanak hidgied nilvan nem embertül,
 De eö magatul az felseges Ur Istentül.
 Adattattak pedig meniegbül nem egiebert,
 Hanem az bünben eset embery nemzetert.
 10 Mert nem erthed meg az Ur Istennek akarattiat,
 Sem az üdvössegnek igazan valo utat
 Egiebünnen, hanem csak zinte e könyvekbül,
 Es ez könyvekbely Istennek igieibül.
 Ezokaiert ezt ez szent tudomant szeressed,
 15 El hidgied, es tellies eletedben kövessed,
 Erre tancizad az te edes magzatydat,
 Erre minden tevelygö felebaratydat,
 Hogy az Ur Isten ez vilagon oltalmazzon,
 Az mas vilagon eörokke meg bodogitszon.

4 erczed <ismeried>

1614 – 1630

K Ö R M E N D I L U K Á C S

1. Szarandoksagimnak teh uagi kaluhuza,
Sok buidosasimnak tündeökleö czillaga
Az attia Istennek artatlan, egi fia,
Tekincz reank imar Abrahamnak vra.
- 5 2. Vtaimot Vram igazgazd eleötem,
Te szent angialidot szolgaltasd ennekem,
Ha kedued abban teölt, halagion eletem,
Czak megh boczataszek fertelmes sok uetkem.
- 10 3. Mikint Tobiaszal szent Angialod iara,
Semi dolgaiban bantasa nem uala,
Mert te szent aldasod Tobiason uala
Sohul ueszedelmes helien nem iar uala.
4. Legien ezen kepen aldasod feiemen
Hogi minden eletem kedved szerint legien
15 Hogi ha igi rendelted uegeszted eletem,
Az te szent neuedben legien keszuletem.
5. Valamint akarod engedek keduednek,
Ha keszeben ueczis idegen nemzetnek,
Czak ne ues torkaban az idegeneknek,
20 Kik mind azon uadnak, hogi megh emeszenek.
6. Czalardsaga raitam nelegien Eördöghnek
Ki oka, iol tudod Uram, sok büneömnnek,
Ez uilagy sok szo hogi megh uetetteszek,
Migh az bünben ualek, en nem szeretelek.
- 25 7. Artatlan szent lelek szallion en feiemre
Hogi en imatsagom legien eö keduere,
Es sok buidosasom isten szent neuere,
Jeöuel mar szep Iesus en segitsegömrre.

14 kedue

- 30 8. Sohul niugodalma nem lehet feiemnek,
Mert sokszagat latom fertelmes büneömnek
Megh uestue haloia az en eletemnek,
Oraiat nem tudom eletem uegenek.
9. Keönieörgesem Uram io uagion te benned,
35 Bantasom ne legien it ez idegenben,
Lelkemet aianlom, ued hozad keduedben,
Hogi ne ues hertelen ellensegh kezeben.
10. Öeruenj fenekere ne eresz hertelen,
Mert az czalard Eördeögh nezd meli telhetetlen,
Minden természetzi irigi es kegietlen
40 Tudom eö kezeben esni lehetetlen.
11. Remensegem Uram io uagion te benned,
Mert fogiatkozassom soha nem uolt benned,
Hogi mostis io ueghre buidosassom enged,
Kiert mind eöreöke diczirielek teged.
- 45 12. Meni sok probakon feiemet hordoztad,
Honan erdemlettem, hogi megh oltalmaztad,
En iffiusagomot io ueghre hordoztad
Te szent angialidot uelem el boczattad.
13. Ezert az en lelkem nem kiuan io dolgot,
50 Isten segitseghbül keöuer aldozatot,
Melliel az eleötis tegedet megh bantot,
Most kialt te hozad, hogi adgi boczanatot.
14. Nam uestkezek Uram Daudis elteben,
Megh sem bantod eötet hertelen büneben,
55 Mert io bizodalma uala az Istenben
Kiert dicziretet teö eö eleteben.
15. Delam mostis Uram latom irgalmadot,
Menieghbül ki niuitod az te iob karodot,
Ved io neuen tülem en aldozatomot,
60 Az eöreök elete uezerlied utamot.
16. Isten mar kezedben aianlom lelkemet,
Noha mesze hattam en edes hazamot,
Tudom, megh halgatod en imatsagomot,
Füleidben uestzed sok kialtasimot.
- 65 17. Igi diczire Istent egi iffiu magaban,
Hogi megh halgattaszek eö imatsagaban
Az 161 negiedikben,
Diczirteszek Isten az eöreök eleteben.

Ez nagy szaju gallér tokot,
 Gallért szépen tarto okot
 Immár vallions kinek adgyam?
 Es ususra kinek hadgyam?
 5 Neked, neked, Janos Semci,
 Az ki voltal Rector Gönczi,
 Azert vegjed ezt jo neven,
 S- iol jary ezzel hegjen völgyön.

H A T V A N I Z S I G M O N D

Ad notam peregrinum seu az budoso notara

1. Szomoru rettenteo halal arnjekaban,
 Szeornju felelmes s minden njaualliakban,
 Testembeli kenal zeornju fajdalomban,
 Menj vttheo keo modra veletlen
- 5 2. Igen nagj haragod erzem mert Istenem,
 Hogj the zent zinedet el forditod teollem,
 Megh jsmerem mingjart vilagj sok bunom,
 Kiert feo okanak ostorod jtelem.
- 10 3. Giogiulhatatlannak s monduan en magamban,
 Hogi pereljen velem jly zeornju kenomban,
 Nem jsmerem hogj hogj mehessek eleodben,
 De teoredelmessen foliamom jly hitben.
- 15 4. Igj kedued talaluan njutom ezt keoniorgest,
 En zent teremptheomhez ez szep halaadast,
 Magam vigasztaluan kerek most gjogjulast,
 Szent jstensegedhez foliamuan ez mondast:
- 20 5. Seregeknek vra, vezere s tartoija,
 Ki vagj mindeneknek kegies taplaloija,
 Ilij zegenj bunosnek lehech segiteije,
 S el romlot testemnek lehech epiteoje.
6. Megh farat lelkiemnek, el romlot testemnek,
 Testemben megh farat budosso elmemnek,
 Szegenj njaualiasnak, niomorult vezettnnek,
 Zeornju kenajmban elfarat buneosnek.

— Nótajelzés [A seu utólag a sor fölé írva.] 1—4 [A sorok vége a kézirat szakadtsága miatt hiányos.] 5 erzem <en> 6 <Merth> the

- 25 7. Vndok vagiok, lathom, bunt teottem eleotted,
Ninch ki jot tehessen en velem kiuolled,
Neked zol en lellem, keuannja kegielmed,
Fordulij kegielemre, lathassam te kedued.
8. Nem mond pokol soha feleled se aldast,
30 De zuntelen inkab kialt mind karomlast,
Mij, kik elunk, neked mondonk halaadast,
Es zent felsegedrul tezunk igaz vallast.
9. De hogj sok buneonkert teolled elzakechon,
Inchelkedik eordeogh, hogj meghniomorichon,
35 Ne hagi zentfiadert hogj vigan el ronchon,
Es eorok kenokban hogj teolled be taszichon.
10. Ved eleodben, kerlek, haat esedezesem,
Had lellien kegielmet nallad keoneorgessem,
Ad megh most Istenem az en giogiulassom,
40 Hogj megh teressemel lehessen aldassom.
11. Segitseget erre senkitul nem kerek,
Chiak zent felsegedre de ezert kialtok,
Mert lathom emberben ninch semmj oli birtok,
S te haragod ellen niutott s adot ertheok.
- 45 12. Hogj velem jol tegen vagj megh zabadichion,
Es en nijaualiamtol engem felgiogichion,
Nintsen az feold zinen, ki megh igazichion,
Kiuöled ki nekem vigasztalast agion.
13. Az the job kezedtül keuanok oruoslast,
50 Es az Christusom altal oly zep vigasztalast,
Ki tegien iol uelem igaz eorom mondast,
Had az en nieluemel mondgiak halaadast.
14. Terij hat kegielemre s hoszd megh en eromet,
Es ad megh Vristen az en zolassomatt,
55 Azal egiutt Vram maar giogiulassomatt,
Hogi en dicirhessem zent istensegedet.
15. Volt mert olij hatalmad eleitül fogua,
Ember mit nem tehet, tetted azt valoua,
Halottbais lelket adch mint segiteod tudua,
60 Lazar peldajabol jol megh mutatoua.
16. Az kereztien mostis ezen hitben legien,
Velem en Istenem teged had dicherijen,
Egi keues ideigh benned had eoruengien,
Keonjebich, had neked erokke vigadgion.

29 pokol <mert> [?] 30 kialt <nem [?] mert> karomlast 36 [A *be* utólag a sor fölé írva.]
37 kerlek <en> 39 megh <hatt> 42 [A *tok* betűk a kézirat szakadtsága miatt nem látsza-
nak.] 44 haradog [!] 57 Volt <erre> hatalmad 58 tehet <tezed> 61 [A sor első betűi a kéz-
irat szakadtsága miatt nem látszanak.]

- 65 17. Nem adhatok teobbet teoredelmes ziu nel,
 Es imachagomnal fel bochiatot kenchnel,
 Nalad mert nem kedues aldozat olj jznel,
 Hogi ram gonozt hozon, vezedelmes tuznel.
18. Igj eletem kennja, sem lelkem fajdalma,
 70 Hogj rollam el mulliek ennij nijaualiaja,
 Rettenetes kenzo, zorongato buua,
 Teollem tauozek maar Christussert nagj voltha.
19. Noked zenteltem maar az en eletemett,
 Eletemmel egiutt eorokke magamat,
 75 Mert en megh vtaltam vilagj buneomett,
 Kit turolj el rollam, epich fel lelkemet.
20. Dicheret lesz neked eorokke, Isteneom,
 Kinel ninch soha job Christus vduezithom,
 Zent lelek Isten, kj vagj megh vigasztalom,
 80 Legien aldas neked, oh en megh zabaditom.

75.

Z V O N A R I C H M I K L Ó S
 M A G Y A R A N A G R A M M A S V E R S E K

Petrus Pazmanij

Mit? Rusnia Pap ez.

Az Rosa io szagot ad, zöld Maioranais hidgyed,
 Szekfü, szep Liliom, Menta, Czifros, Viola.
 Viszont az Czyallyan, Lapu, Börök, Torma, Belendfü,
 Orrodat tekeri. Neueted? Vgy vagyon ez.
 5 Igy Pazman, Nem ZAP: rut büzzel fuit, alet, izzaszt,
 MIT mondasz? hidgyed RVSANIA PAP EZ Kis-Alak.

76.

B A L O G P É T E R

Peter Pazmanij

Minapi Terpè? Az.

Vy Kalauzt az ki nem latot, lassa Szylosban
 Chak hogy meg vakult, s-vegre verembe viszen.
 Az MINAPI TERPE ez? bezzegs AZ. Vagyone ebben
 Nagy erö? Nincz. Mit akar? Czyall, szid, okadik eszik.

75 <Es> en 77 <en> isteneom 78 Christus <en>

LANGI MIHÁLY

KALA-VZ ZV-ALAK

A KAZUL

A KAZVL itt kullagsz? ZV-ALAK mint loppone földre:
Hogya lehez kelyfel, nam tudod, Alla-Medet?

PAZMAN VIRAG KERTIE

	Patuarkodo	Pofas	Praedallo	Posta	Pironsa	G
	All-orczas	Alakos	Akaratos	Atok	Apatsk	A
	Zaballo	Zaijglo	Zabolatlan	Zauaro	Zuzmra	Z
	Maszlagos	Merges	Maga hanio	Megczialo	Marua	N
5	Artalmas	Agyaras	Ampolnas	Allyuk	Agürn	E
	Negendes	Nötelen	Natragulias	Nyalka	Nagy orr	V
	Pilatus	Potrohos	Pusztetto	Pokhalo	Po Ko	L
	Ektelen	Elfordult	Eszuesztes	Eueth	Eh Rok	A
	Tudatlan	Tragar	Tetouazo	Torma	Tarezo	T
10	Erdemes	Epedes	Erkölcziös	Esküö	Eneksz	O
	Ragalmazo	Rouasz	Rettentö	Remete	Rutua	D

BALÁSFY TAMÁS

AZ KEOSZEGI ISKOLA-POR SOCE NEVEBEOL CSINALT KÖLCSÖNT
FIZETŐ ANAGRAMMAS VERSEK

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

EGI KAD BENNE.

EGI KAD BENNE talám BENEDEKben, potroha melly nagy?
No vagy KAD, vagy sák, de ghane KAD, ghane sák.
Azért van ghane KAD, ghane sák, irásiban ennyi,
Dögh lehet, ez, kinek mindene döghleletes.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

BEN, IGEN DEAK.

BEN DEAK az BENEDEK, s' IGENIS DEAK, ha vagy on
ottBEN

Hun BEN? Köszeghen; s' ott neue nagy Domine.
De másutt, ighen agh Soce, csak Soce, nyalka, tudatlan.
Vagy Soce, vagy Domine, ö rosz Soce, s' rosz Domine.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

BEN EGI DEKAN.

BEN DEKAN BENEDEK, s' EGI DEKAN: kerditek hun BEN?

Köszegghben, DE KAN még mikor ot vagyonis.
No mint hogy Süldök között DEKAN lehet az KAN,
DEKAN is, DE KANis meg lehet az BENEDEK.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

BEAN KENGIED.

Rusnia BEAN KENGIED moslekos kezedet, es vgy
Irij, mikor irsz, mert igy vagy csoda rusnia BEAN.
Rusnia BEAN, mint rusnia Bak, vgy nöztél meghis; halgass,
Bak büzzel büszkés, csacsogo, rusnia BEAN.
5 Mert rossz házádnal, czéghért ollyant emelek fel,
Ha csacsoghsz, meg epedcz, búd mia, Rusnia BEAN.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

INAG BENEDEK.

NAGI BENEDEK csak INAG, nincsNád szál.
Kő szál ellen INAG, s' hat mit INAG? csak INAG.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

NAGI EB NEKED.

Nagy BENEDEK, NAGI EB NEKED az hasadból vghat ki,
De kit vghat? Papokat: s' hat Pokol az potrohod.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

GANEK, NE ID BE.

GANEK irasid, BENEDEK, NE s' ID BE, lehetsz igy
Kamara szék, s' légy baar magadis az kamaras.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

BENNED AGI EK.

.....k, és NAGI BENEDEK azért haso . . . biz így.
.....giad így, micsoda? Bik fa lehet.

NAGI BENEDEK.

Anagramma.

BENEDEK ANGI.

ANGI lehet az, BENEDEK, mert erkölcsüel aghebnö.
Mint az vén Aszszony, csacsogo NAGI BENEDEK.

79.

PASQUILLUS

HUNGARIA SUAM DEPLORANS VICEM

1. Jo szerenczemnek mar el fordult kereke
Kire fiaimnak juttatott sok vetke
Gyomromat hogy tölti Olaszok fris etke
Nyavalyanak raytam fundaltatek feszke.
 - 5 2. Erre Görög Ország pelda lehet nekem,
Olasz es Nemet hogy lenne veszedelmem,
Papa ravassaga ezt engede érnem,
Halalos mereggel hogy tölthesse sebem.
 - 10 3. Magam meg venülven, kulczait hazamnak
Fiaimnak adam: otalmok azoknak
Lennenek, idegent ne boczatananak
Hazamban, gondolvan változasat annak.
 - 15 4. Caucasus miért erős? mert vadaszt tavosztat,
Idegen lakosnak szállast es nem mutat,
Engedelmessegem raytam nyita utat'
Hogy ellensegemis ream huza ijat.
 - 20 5. Elephant sebei czillagtul gyógyulnak,
Testemben lött nyilak belölem ki hulnak,
Vitezlö fiaim hogy ha meg maradnak,
Eggyessegben; es ha Papatol el alnak.
- AD COMITATUM ABAUYVARIENSEM
6. Noha Papa előtt utallatos hiröd,
Homonnai Gyurko mint beszelt ellened,
Az igaz hit mellett ki vonnyad fegyvered,
Meg seget az Isten mert oltalmaz teged.

AD COMITATUM ZEMPLINIENSEM

- 25 7. Czaszar haragjatos, ki el költ, már ne fely,
Ellenségöd közel arra gondot visely,
Alnoksaga ellen igassaggal felely,
Mert papyros nyelvek ellened vesznek el.

AD COMITATUM THORNENSEM

- 30 8. Jollehet kevesen vattok az mint hallom,
Moritz es Ivanci aruloid tudom,
Kapolna rakasban kö mives azt hallom,
Veszzen ott magais szivem szerent mondom.

AD COMITATUM BORSODIENSEM

- 35 9. Regi sebes porral illik hogy keszen legy,
Vér ereket nyito vasakkal erős legy,
Papa által fel ült ellenségre szemlely,
Tar, kopasz praedával szamarokat terhely.

AD COMITATUM GÖMÖRIENSEM

- 40 10. Nagy hiröd Posonyban regi embersegert,
Sok büdös nemet szid erős ütesidert,
Fenyeket hogy masat adgya mind azokert,
Ne fely, erősb Isten meg seget nevejert.

AD COMITATUM SAROSIENSEM

11. Mit gondolsz magadban, visgalni nem tudom,
Hertneki oltalom, hogy bisztat jól latom,
Hertneki oltalom, hidgyed, mulo alom,
Eggyet erez masokval ez az en tanaczom.

AD COMITATUM SEPUSIENSEM

- 45 12. Az fenyü arnyekben nehez az ütközet,
Ha szinten bizzukis Löczere fejünket,
Viz ellen bizonnal azis könnyen éghet,
Tüzet meg oltani, eszesseg, melly éget.

AD COMITATUM UNGVARIENSEM

- 50 13. Szomorusag utan örömed erkezik,
Achab utan hidgyed, Josaphat erkezik,
Gyertya melly szegyenit nap fent, el aluszik
Mise meseje vagy semmivé változik.

AD COMITATUM BEREGIENSEM

14. Munkacznak semmiben kerlek ne hidgyetek,
Jég czapnak hegyetöl es ne rettegjetek,

55 Istent segetsegül egyedül inczetök
Jég czap nyari időn el vesz ellenetök.*

AD COMITATUM UGOCZAIENSEM

15. Alazatos, szeled erkölcsü noha vagy,
Igy vegezesedis az Ország előtt nagy,
Egyenlő tanaczból ellenségre tamagy,
60 Es jövődő jokert Istennek halat adgy.

AD COMITATUS TRANSTIBISCANOS

16. Egy Urunk, egy hitünk, es egy keresztsegünk,**
Vitezek fejekent Christus alatt legyünk,
Izraelitaktól erre példát vegyünk,
Gyertya rank oltása nem arthat minekünk.

AD GABRIELEM BETHLEN PRINCEPEM REGNI TRANSYLVANIAE

65 17. Tenedek Istened leszek es magodnak,***
Moses által Isten igeri azoknak
Segetseget, kik nem hisznek balványoknak
Testi aldasatis nyuytya olyanoknak.

AD GEORGIUM SZECZI

70 18. Eszszel es erővel mert Isten szeretett,
Homonnai Sogorod ellened érkezett,
Nagyob Isten annal ki eddig segetött,
Homonnait serczed, ki hitert meg vetett.

AD GEORGIUM RAKOCI

19. Read keresztynség nevez mint egy czillagra,
Isten igaz hitnek költöt otalmara,
75 Több keresztynekkel hívott vigyazásra
Anyaszentegyháznak tisztán tartására.

AD SIGISMUNDUM RAKOCI

20. Atyád eszevel birsz, olvasod az Írást,
Ídvesseged fölöl ott talasz tanitást,
Eöczedis csak onnet vehetne orvoslast
80 Lelkenek, ha Caldi nem füstölne szállast.

AD PAULUM RAKOCI

21. Mikor születtetnel, Anyadat meg ölted,
Melyben születtetted hitedet meg szegted,
Olomuczai miset füledben hogy vöted,
Christusnak jó voltat töled el vetöted.

* Eszterhási Miklóst nevezi Pasquillus Jég czapnak, mely telben az esterhejon szokott fagyni, Metaphoricè. ** Eph. 4. *** Gen. 17.

56 időben [Szótagszámhibá.]

AD STEPHANUM NYARI

- 85 22. Mind nyarban, mint telben Atyad vitez vala,
Eszszel es tanacsal nem utolso vala,
Tegedis éltében szüntelen int vala,
Nyomdokaban jarnal szüntelen kér vala.

AD NICOLAUM NYARI

- 90 23. Hadd el az kép irast, immar eszedhez laas,
Az spitzre jutottunk szemekkel vigyaszt,
Pap veresert kerlek magadnak santzot ass,
Papa hada közzül readis lesz rohanas.

AD SIGISMUNDUM NYARI

- 95 24. Jo sereny iffiu vagy, diczerem dolgodat,
Futasra tancizad kerlek paripadat,
Ellenség szemében üssed lobogodat,
Hogy Atyad fia legy, mutasd meg magadat.

AD NICOLAUM BOCZKAI

- 100 25. Emlekezzel rola mint veszték batyadat,
Czaloka pohartol meg ojjad magadat,
Szomjuhozza nyilván Daroczi veredet
Mint rekeszthetné meg benned ertelmedet.

AD STEPHANUM TÖKÖLY

26. Mikor együt volnank, így szollal, Romaban,
Romat lövödözned csak jutnal Keismarkban,
De nem czudallom azt hogy vagy halgatasban,
Mert immaron fő vagy sayt s-turo gyurasban.

AD FRANCISCUM PRINY

- 105 27. Melly igen erős legy Nemetek czudallyak
Beczben személyedet festekvel ki irtak,
Papa követiis mar sokszor czudaltak,
Erösseged halvan rayta el bamultak.

AD GABRIELEM PRINY

- 110 28. Akarnam valaha latni személyedet,
Nemetek itt Béczben gyalaznak tegedet,
Kapun allo lantzok föl irtak nevedet,
Azt mondgyak követöd meg holt nemzetedet.

AD JOANNEM BAKOSI

29. Hasznalt az Tutorsag immar tisztedhez lass,
Vitesz Széczi Györggyvel ellensegre vigyaszt,

115 Palatinus noha ellened arkot ás,
Szendrőből corlattel ellenségre vigyász.

AD GEORGIUM SIMONI

30. Ismeröm erödet, lattam vagasodat,
Homlokán két Balon viseli szablyadat,
120 Itt Beczben sok hayjal hayjozzak botodat,
Basta jarasakor fel emelt karodat.

AD NICOLAUM MONAKI

31. Noha Monaki vagy, de Monachusoknak,
Hidgyed nem barattyá vagy sok czuklyasoknak,
Tömördi, Szent Györgyi meg irtak papoknak,
Hogy ellentartója vagy kudorgasoknak.

AD CASPARUM BALOG

125 32. Baratok mint iryak Caspar ment Christushoz
Bizvast teis tehát jaruly Diaetához,
Felelly igassaggal az balvanyozokhoz
Mert nyelved nem ragatt nekedis inedhez.

AD STEPHANUM FAYI

130 33. Beczben kik nem tudgyak Fajit ki mondani
Fat mondonak, mert tud titkon izengetni
Homonnai partyat Miklossal tartani
Semseröl Jaszora ki szokott ballagni.

AD GEORGIUM HOMONNAI TOTIUS CHRISTIANITATIS
PRODITOREM MANIFESTUM

34. Azt mondgyak nem illet vörös nyereg számart,
Felenk maczkanak kis egeris sokat art,
135 Nem czuda mert jartad az Erdélyi hatart,
Holott kis essöis czinalt nekéd nagy sart.

AD SIGISMUNDUM FORGACZ

35. Intlek tegedetis, es Istenert kerlek,
Ne keressed kedvét idegen nemzetnek,
Mert az Diaetabol ha ki rekesztendnek
140 Nem lész Nemet közöt böczi személyednek.

AD NICOLAUM ESZTERHAZI

36. Cancellariussa löttel az mint hallom,
De szaraz az penna kezedben, mint latom,
Olahok sem visznek neköd saytot hiszöm,
Nem illet aggebet hinto szekér, tudom.

AD ANDREAM DOCI

- 145 37. Hogy hamiss Doctor legy meg mutattya neved,
Kiert melto volna Szamosban el veszned,
Szamos mellett szantott kenyemben nem enned,
Hogy sem hamiss hittel hazadat vesztened.

AD MELCHIOREM ALAGHI

- 150 38. Te sem vagy utolso az üstök vonasban,
Ki feczegted hogy fő legy az Arulasban,
De ha előb kullogsz Sogrod tanaczaban,
Czak alig maradhatz meg Regetz varaban.

AD MARTINUM MORITZ

- 155 39. Moros Görögöknél bolond embert jegyez,
Latorsagod szerent illendő neved ez,
Nyakad szakad addig mig jutz az misehez,
Bulladat el eyted nem jutál Jenőhöz.

AD ANDREAM LONYAI

- 160 40. Kerítő hittel birsz meg mutattya neved,
Szegeny vallasodon csak nem eped szived,
Minden latorsagban hogy forgatod fejed,
Sok alnoksagidert pokol leszen helyed.

AD STEPHANUM KENDI

41. Szinten személyedhez illendő neved van,
Kendi utan türöd meg mostis rutságban,
Mert arulo neved az orszagban nyilván,
Tery meg es Magyarinak te gonoszt ne kivany.

AD CHRISTOPHORUM DAROCI

- 165 42. Mintha Christust vinned valladon alitod,
Köntösét sem lattad mint magad aranzod,
Pater Forro utan kengyeledet nyomod,
Kivel rövid időn pokolban lesz kinod.

AD JOANNEM ERDŐDI PUERUM EPISCOPUM JASZOVIENSEM

- 170 43. Ha elne Corydon s latna szep ortzadat,
Pokolbanis sokszor meg nyomna sarkadat,
Democritus nevetne bolondsagodat,
Heraclitus latna, szanna nyavalyadat.

AUTHORIS VERBA MONITORIA AD MORMIRINOPHOROS

44. It fen szent Istvanban sokat imatkosztam,
Szüz szent Mariatis elegge untattam,

175 Magyar Patronaja mint egy penzön lattam,
Oltalmazna Magyart tüle azt kivantam.

45. Szüz Maria Papat magyarert meg rontya,
Az czyuklyat erette fejböl ki rantya,
Az sok alnoksagert hazabol ki haytya,
180 Undok eletejert pokolban taszittya.

46. Maria ellen vet ki Magyart haborit,
Mert ö oltalmazza Magyarok hatarit
Fia eleiben tamasztya causait
Ki ideje koran Papat meszsze taszit.

80.

HOMONNAY GEORGY URAM Ö NAGYSAGA KIVALKEPPEN MAGA
SZEMÉLIERÖL NOHA NEUE EL REITETETT, ZEREZTETETT, ES
IRATTATOT ZEP ENEK

1. Az Vng hauasabul, Humus Unguarabul, Saturnus el ki zalla,
Marsual egiett ertuen felhöben veletlen zazlokatt el nyuita,
Hogy az nagy felsegnek foliasatt Tibisnek s-Vitézitt ki hallazza.
- 5 2. De Betuliara, Saturnus kardgiara, nem tekintet Puztara,
Houa nehez vetni, haloiat magasra, merтт kék Egemnek partia,
Ki az Planetakot hordozza iauonkra, Erös és nagy hatalma.
3. Agistius regen halazuan Tengeren megh elegendek azzal,
Hogy az mit természet, az zokas neky hoz, vizben elő halakkal,
Azzal tölti hasatt, telhetetlen giomrat, nem idegen praedaual.
- 10 4. De mint vegez testről, dekok emberről nyelveken magiaraznak,
Humusnak az Embertt, es mint halandonak s-romlandonak ök iriak,
Hogy az Felsegh ellen, csak Porhamu uolna nyluan ki magiarazzak.
5. Vallions mit Tryumphal Homonna Hunniabol, regy familiabol,
Holt mint utolso materia te nagy felhös Ung hauasabul,
15 Mely üzöggel nehez zarasztani Tengertt merhetetlen uoltabul.
6. Diana turbaiat, kinczet sok araniat, az Vegre rad bizta volt,
Hogy gazdagsagoddal, taborod magiarral földünkre boczatod uolt,
De mintt scorpioual, morgot az Plutoual titkon practikaltal uolt.
7. Az kit kalitkaban tartot Hungaria csak arra talaltal uolt,
20 Nehez az fiaual megh veretnj attiatt, ezt meg gondolhattad uolt,
Nagy kiraliunk hitit titkoddal tapodni, ki sok orzag ellen uolt.
8. Bar hogy Saturnussal egy barlangban laktal, s-uad emlőjeböl zoptal,
Mikint Hellinander giermek Tiliphusrol iria rea talaltal,
Mellyet Delphin partra regen uetet uolt talan ettöl tanultal.

2 [Szótagszámhibás sor.] 9 telhetellen 13, 24 [Szótagszámhibás sorok.]

- 25 9. Saulus Damascusra, Zent Ananiasra nagy diczöseggel megien,
 Hogy fogua uihesse Istennek emberet el zant akarattiaual,
 Hogy Jerusalemben papoknak keduökben lehessen giorsan megien.
10. De Isten öztöne lovarul le veti, vakittia zegyeniti,
 Hogy lassa mely nehez embernek Istennek ellene teorekedny,
 30 Hogy sem Czazart, királytt nem nez az Vr Isten, hanem giorsan le
 weti.
11. Erre Antichristus tudom tanacz adod s-Romay Pontifex uoltt,
 Cardinal es Ersek, sem kiraliunk kepe, s-Nador Ispan ott sem uoltt,
 De Conciliomban hozdad hasonlatost, erre lam talaltal uoltt.
12. Sionnak varaban Izraell kiralia regen hogy be zorula,
 35 Senacherib ellen magas menybeol eröt siralmas zoual hiua,
 Nepet hogy nem kere, de Istenben hiue, s-menyből megh zabadula.
13. Strucz madar iol tudod, nem Erdöt de puztat zokot megh zallania,
 Mind Egre mind földre, tagas sik mezöre, hogy tugion vigiaznia,
 De neha tűz fézkett, puztak megh giuladvan, tezik porra hamuua.
- 40 14. Merhetetlen horgia vizet oltasara, nem zall mas hatarara,
 De ismet az helyre fézkett megh epiti, batran ö lakasara,
 Hogy tanulvan azon lehessen oltalom, fiau tartasara.
15. Strucz madarra tűzet Saturnusnak kölyke s-nem Egiebet hoztal uolt,
 Holot zép fiait tűzzel ö fézkeben hertelen veztetted uolt,
 45 Alituan praedajat, hogy mint ellensegett hogy te ugy talaltal uolt.
16. Szarniokra fel keluen, ellened ki menven az felsegh ugy indita,
 Puztaban iaigato budoso strucz madart fiaert rad tamazta,
 Kimelletlen tested mint Harpiak regen korbaczial sujtoltata.
17. Fel allata Isten templomokban zellel, uigiaznj zent strasait,
 50 Hogi az titok alat iaro Basiliscus ne marhatna iuhait,
 Erött az Istentől keruen remenlenek s-meg segiti fiait.
18. Scythiaj erős ferfiak mint uadak puztakon es halmokon,
 Uigiazasban uoltak, mikor Niargaltattad hatarunkat uad modon,
 Hogy magadnak azzal meltosagott vehes, es zanthas mj niakunkon.
- 55 19. Dolgod lattiuk ugy lön mint Augustinusnak amaz kiseded gyermekkel,
 Ki az tenger Parttian, labanal sarkaua fura Egy kis Vermeckzet,
 Kerde Augustinus mire ualo uolna s-teon illyen feleletett.
20. Im az merhetetlen tengernek az Vizett, ez Vermeckzebe hordom,
 De doctor azt monda hogy az lehetetlen, az mint en el gondolom,
 60 Giermek azt felele, inkab lehetetlen mit keztel bolond modon.
21. Oly dolgott követnj az mely lehetetlen Isten ellen embertől,
 Az ki Eghben akar hagni seregestől neha marad Egyedeol,
 Mert porból az zegent, zokta fel emelnj, keüeltt zegyenetenj.

22. Az nagy felsegh hazatt ki örízne uoltak kerezttien Patronusok,
 65 Kik hamar taborra, kezeket kardokra vetuen uigjaznak arra,
 Saturnusnak fia, Humus halal fia, zel ellen ha alhatna.
23. Aldot hirrell Neuél, kemeny kardal kezzel, termett zep nemzettsegem,
 Ne fély mertt hadnagiod, Capitaniod vagion az felseö nagy Eghekben,
 Ki ö szeme fenyyett nem hadgia Nepenek haborgatnj Vezteny.
- 70 24. Nemde ugy iarale te Humus Saturnus, mintt Daudid s-erös Abner,
 Mikoron az Saul puztaban satorat fel vona Daudid ellen,
 Eyel az Vr Isten strasat el aluta, nepett mély alom foga.
25. Le zalla az Daudid Abnerrel az hegyről az Saul taboraba,
 Es nagy batorsaggal menenek mind ketten, a' Saul taboraba,
 75 Monda vitez Abner, mj kezedbe atta Isten ellensegedett.
26. Kéz uala az Abner, hogy Sault az földbe dardaul le zegezze,
 De nem hagia Daudid, Isten kent kiralia hogy keze mia Vezne,
 Monduan, talam az Vra, el vezi ö maga az Saultt ez uilagbol.
27. Felveue mingiarast ö iel kopiaiat, es ö ivo poharat,
 80 Fel uiue az hegyre, es onnat kialtuan serkengeti taborat,
 Fel keluen az Saul zep zoual zol uala, czak ohatna mar magat.
28. Közönd eddiglennis hogy az Vrnal eddigh meg határozott orad,
 Veghez hagi meg nem ment, mertt teresed uarta, de kezében kez Iya,
 Maid rad leouj Nylatt, mintt Julianusra, mert tamattal Christusra.
- 85 29. Czak haza Nepeből tamazta Abraham ött kiraly ellen hadatt,
 Harom zaz tizen niolcz emberiuell vere illy zantalan sok hadatt,
 Az Lot Patriarkatt am meg zabadita, s-nyere gazdagh Praedakott.
30. Ninczen erő soha az Nagy Felsegh ellen, hizem meg gondolhatod,
 Elzart mély titkoknak eleotte iol tugia mj iövendeok uolnanak,
 90 Megh asott verembe azok bele esnek, kik uezteni akarnak.
31. Noha Partot úttel, magadnak lest vettell, az Vadaz Dianaval,
 Hogy minkett halora Neptunussal eggieott kerges draga Rubintert,
 Kit az felsegh fia, menyből ala hoza, hitönk es vallasunkertt.
32. Erös Adamasra el teoröhetetlen betöuel ezt fel irta,
 95 Ziueonkbe elmenkbe mint giemant giüröben az kepen be foglalta,
 Jehoua ö Neuett ki belenk oltotta, nehez el rontania.
33. El ozla taborod s-üröle tarsoliod, masra zalla iozagod,
 Tanultal magadrul, nem veol Peldat masrul iaral boldogtalanull,
 Mikent egy Areta Poeta regenten el veze czak bolondull.
- 100 34. Galliat az szarazon nehez övedzöuel vinnj termezett ellen,
 Igy Nekedis ember leuen teorekedni az Vrnak vara ellen,
 Az houa mi futonk, hogy meg maradhassunk minden Ellensegh ellen.

- 105 35. Legy magadnak Immar, ezutan zemembe ne hannjad kis Porodatt,
Mertt Magyar Magiarra talalt nem tagadhad reghy allapatunkatt,
Hogy Tanaist, Tigris, altal uzvan Attiank, szerze szabadsagunkatt.
36. Ugian eztt nem regen erössite Urunk s-koronazatt kiraliunk,
Kitt Vitez Atillank Erdely s-fejer Varban Niugvo Boczkay Attiank,
Verönk hullasaertt, s-Orzagh oltalmaertt, szerze hogy megh tartanank.
- 110 37. Jeouel Conformalliad Seregeknek ura reghy zabadsagunkatt,
Orzagunkkal Egiött tarcz megh My Istenönk, kerönk igaz vallasunk,
Fö Vraink ziuett erre bird Vr Isten s terjen el my romlasunk.
38. Ezer hatt zaz felett tizen hatt Eztendö mikor be forgott uolna,
Hazam Nemzettsegem veletlen rettenven egy titkos indulaton,
Neuedett s-Neuemett im ell reitem mostan, ez versek foliasaban.

81.

SERAPHIN PÁL

[ÜDVÖZLŐ VERS SZENCI CSENE PÉTERHEZ]

1. Szent Pál Apostol eggie levelében
Imillyen intést támaszt mi elönkben
Mindeneket megh probálliatoc
Es az mi legh job aztt megh tarcziatoc:
- 5 2. Ez próbálásnac én megh mondom modgyát
Halgasd keresztyen és megh érzed hasznát
Az irás legyen proba köved
Christus penigh fundamentom köved.
- 10 3. Megh lásd hogy erre fát szenát, poszdorját
Ne epecz semmi oly hamis tudomant
Hanem aranyat és ezüstet
Ezekben foglalt szép drága követ.
- 15 4. Mert az szent Lélec az fundamentomra
Emesztö tüzet rakot az Christusra
Melly megh emeszi az poszdoriat
Semmivé teszi az fát és szénát.
- 20 5. De meg tisztettja az igaz tudomant
Mikeppen az tűz à szep saar aranyat
Mellynec jutalmat az egekben
El veszed hidgied még jövendőben.
6. Helveciában ez fundamentomra
Igen szep vallást epitett Christusra
Az kezenséges keresztienség
Kit maganac szentelt az Istenseg.

- 25 7. Ez vallas tételt mostan Magyar nyelvre
Az egyigyüeknek jo epületecre
Az Csene Péter fordította,
Legien neki mennyei jovara.

82.

VELECHINUS ISTVÁN

[ÜDVÖZLŐ VERS SZENCI CSENE PÉTERHEZ]

- Hasznos idő, mell'ben Szántó gabonáját arattya,
Kedves munka leszen, mell' nyereségre viszen.
Hasznos idő, kedves nyereség, diadalma naponkent
Fenlik az hiveknek, teried igaz tudomán.
5 Méltatlan szidalom, mázlott ajakaknak oczói,
Sok káromlások fussatok; hol helétek?
Nincz sohol, ez Magyarul irt könyv kimutattja fenéssen
Mit tanetunk, vallunk mindenüt, és mit hiszünk.
10 Ez kivöl ha sárt gyursz valaki vag' Lelki tanétó,
Zápor eső léssen, s-el romol à te falad.*
Senki tehát ne leg'en ki helt adna szidalmazó szoknak,
Latvan, hog' ez vallas szent és igaz tudomán.
No tehat az hamis embernek legyen orcza pirólás;
Az igaz embernek fel vegyed, Isten, igyet.

83.

KANIZSAI MIHÁLY

[ÜDVÖZLŐ VERS SZENCI CSENE PÉTERHEZ]

- Az Helveciai vallas olvasni kivanod?
Ez könivet tenni te magadeva siesd.
Tudni ha kivanod mit erczenec az hit agarol
Az kic ez vallas tartiac és oyjac hiven.
5 Szepen eszedben vehed s- nilvan meg tudhat iminnen
Az idvessegröl mint taniczanac ükis.
Ez vallas Magyarul cziac azert nyomtattac egeszlen
Hogi az hiveknek az tudasara legien.
Ezt ha czelekeszed sokaknac káromlo beszede
10 Hidgied ki teeznec ennec utanna szepen.
Azert ez kenivvet mellyet fordita diakbol
Czene Peter Magyarol olvaso lasd meg igen.

* Ezech. 13. v. 11.

[RÉSZLETEK A METAMORPHOSIS-BÓL]

1. Az u szemeljekben nincz sok idegenségh,
Hasonlok sem oljak, hogj uolna tundirsigh,
Egyenlö termiszet, attyafi s nemzetsigh,
Szipsigirt sem lehet egj masra irigisigh.
- 5 2. Hihetos pompaia ilj egbeli vrnak,
Az hol bu koltsige arannak, barsonnak,
Sok színü kouekbul oldala tornyoknak,
Kiknek minden fele falai villámnak.
- 10 3. Czuda melj szip ikes az kiralj uduara,
Mert uillog aranyal sok magas ozlopa,
Sok draga ku finyt ugjan tornyoztattja,
Gyarlo szemnek teczik tüzzè ha lobbanna.
- 15 4. Ennek menyezeti kerekdid ormozat,
Tundöklik ragiogua czillagos boltozat,
Az sok uillogo finy uilned, hogj aldozat,
S meg nodithat errul az elmis gondolat.
- 20 5. Felső risze ennek gyengen faragasok,
Feirlenek abban az elefant czontok,
Ikes sok ipület s azok mind czudasok,
Szip gyenge müesek az menyej aczok.
6. Ezüstbül az aytok mind nyilnak kett fele,
Egyarantis finlik bar jusson jy fele,
Szip finyes küzőbeök, mert az Nap iar itt be,
S ki gyozne szamlalni miltosagat elé.
- 25 7. Itt az Aytofelen ki meczie az tenger,
Mind egj altaljaba czinalta Mulcifer,
Kit az gjenje mügül akarki meg esmer,
Nemis pepeczlet itt czak halando ember.
- 30 8. Leg inkab mind arany s draga kü az ezköz,
De czudasb az munka mint mehetet uighez,
Az földet Mulcifer raggatta az vizhez,
Esmet mind az kettött enyuezte az Eghez.

2 <hanem hogj> hasonlok 3 egyenlö <termiszet> [A kihúzott szó helyébe nincs másik írva.] 4 [A sor után egy áthúzott vsz., a 2. vsz. első megfogalmazása:] Hihetős pompaia <k> ez Egbeli ur <ak>nak Mert ittis mindenre ü általa jutnak Noha ittis koztok tarhazakat raknak kinek ereibul mindenek szarmaznak. 5 [A sor mellett a margón:] versus tertius 9 [A sor előtt:] Ouidius liber 2dus Regia solis erat sublimibus alta columnis 9 ikes <finjes szip> az 11 Pyropus kü <Nisoknek az> Sok draga ku [A *Pyropus kü* szavakat a fogalmazó elfelejtette kihúzni.] 17 [A sor mellett a margón:] Cujus ebur nitidum 25 Aytofelen[!] <czinalua> 26 altaljaba <mulcifer>

9. Az Nymphakis melj szepek kik Isten Aszonjok,
 Az viszen adatot nekik birodalmok,
 35 Tenger szin tafota szip gyenge ruhaiok,
 Zip gyengek, feirek, finlik az orczaikok.
10. Zengedező szoual itt enekel Triton,
 Ugjan hire uagion, menit kariczalljon,
 Vadnak azert szellel tobbekis az parton,
 40 Vagjonis mindennek ki mirül dudoljon.
11. Nemeljike ennek ül uagj ott kü szalon,
 Szabados setalas, auagj ha csak alljon,
 Az hayat fusulli nimelj, hogj szaragjon,
 Vagy szerelmesijit [?] s vy eneket mongion.
- 45 12. Meg vagion az foldis mit hordoz az hatan,
 Sok keritet varas szillel az orszagan,
 Sok szamtalan ember ide s toua iaruan,
 Zip erdok, sik mezok, vad s madarat tartuan.
13. Sok szip foljo uizek czergő patakokkal
 50 Buuölködnek ükis szip gyenge nimphakal,
 Buzogua ki foljo hideg forrasokal,
 Hegyek, uölgjek, mezök, rajta nött sok iokkal.
14. Lathad it sok szinben oltözöt Poteust,
 Nagj Phacos [?] falakon uiszen tenger portust,
 55 Vizi kiralsagan mutat it triumphust,
 Ezzelis szuleit tizteli Naptunust.
15. Oljas neuzetes tob sok Istenekis,
 Rendes miltosagat taruan mindenikis,
 Daida es tülle szuletet Nymphakis,
 60 Egeonal egut uadnak itt tebbenis.
16. Veszedelmet kiuansz io fiam magadnak,
 Mert az dilczeg louak hamar el ragadnak,
 Az gyeplon sebesen szel modon el futnak,
 Hatokra sem uezsnek halandot koczisnak.

33 [A sor fölött:] uizeken lako szip sok **33**—**36** [A sorok rendje eredetileg: 33, 35, 34, 36; a fogalmazó a sorok elé írt számokkal jelölte a végleges sorrendet.] **34** [A sor mellett a margón:] Ceruleos habet vnda Deos **37** [A sor felett:] Canorum Tritonis [. . .] enekel <az> **39** <tobbekenis uadnak szellel ott az parton> [A végletes szöveg a margóra írva.] **40** vagjonis <ott> mindennek <az ki mit> ki **41** [A sor felett:] Egjet ide D . . . [?] uagj <egj> ott **45** Meg <. . .> vagion [Az áthúzott szó olvashatatlan.] **55** [A sor alatt:] <kontese Phocus bar uagj orozlan> uagj nuszt **57** neuzetes <Nimphak> tob **59** es <szuletet>

VÁSÁRHELYI KERÉKES ISTVÁN

Επιτάφιον χαταστρόφικον

az az

SZOMORVSÁGHROL, EÖRÖMRE WALTOZO VERSEK

Irattattak az mi kegyelmes Vrunknak Bethlen Gabornak, Isten kegyelmes-
segebeöl Erdely orzagnak Fejedelmenek, Magyar orzagnak eggik rezenek
Vranak &c. Es az Szekelieknek Ispannyanak tiztessegere.

MUSAE

1. Pyndarusnak szep versey jutnak ezemben,
Az mellyekkel vigasztaltam magam eltemben,
De nem lezen vigasagom mar ez igyemben,
Mert Diana fel öltözöt giaz feketeben.

CALLIOPE

- 5 2. Ambrosia s szep Nectarnak *gyönyörű* volta,
Aesculapius orvosnak orvoslo volta,
Asclaponak haznossaga es orvassaga,
Nem kel: mert el jöt vas üdö sanyaru volta.

CLIO

- 10 3. Teis Nap, Hold, s szep cnyllagok, tüis kek egsegh,
Erdök s mezök, s nagy kö zalak, teis vilagsagh,
Hald meg az mit neked mondok, hol az Vrasagh?
El költ: mert ninczy az cziendesseg, nincz az bekessegh.

ERATO

- 15 4. Erythrea Sybillanak jeövendö szava,
Az Cumana szüz leannak Prophetiaja,
Mostan tölt be regen irt jövendö mondasa,
Hogy lezen az arany almanak megh romlása.

THALIA

- 20 5. Riciusis egy köniveben szepen testallya,
Hogy az Aureum vellusnak lezen nagy kara,
Egez kereztyen vilagnak el fordulasa,
Következik Dacianak el puztulasa.

MELPOMENE

6. Syrenaknak süölteset Magog hogy halla,
Nem niughatok földében mint Phoenix tollaban,
Getak Chamia parancziola, Gog megh indula,
Europaban Daciaban, hamar be juta.

THERPSICORE

- 25 7. Titan vala feniessegen, juta fellegben,
Mert Saturnus Marsal vagyon egy ertelemben,
Iay teneked edes hazam mert nagy insegueben,
Siralomban s gyazban jutal: s keserüsegben.

POLIMNIA

- 30 8. En tinektek Camoenaim ajanlom mostan,
Szomorvan irt verseim: ölteözven gyazban,
Iertek velem szep Musaim egy tarsasagban
Daciankat Siratozzuk Vesta ruhaban.

EVTERPE

- 35 9. Phoebae pendiczi az cytharat, szendicz az Lantot,
Keservessen zengedezzed Tragoediadat,
Latod el költ vigasagod, s nagy banatidat,
Bezelgesd: zolitiván Iphygenyaydat.

VRANIA

- 40 10. Apollonak fenies serge, ekes Musaim,
Bellerophon foliaman kik vattok tarsaim,
Nem sirtoke Pyrithous keserüsegyn ?
Megh epedtek, halattyatok: zomorusagin.

PALLAS

11. Nayadessel szep Nymphaim ekessegteket,
Gioniorü Laurusból kötöt kozorutokat,
Vessetek el hamarsaggal s Naeniatokat
Kezgyetek el: fel ölteözven gyaz ruhatokat.

APOLLO

- 45 12. Vigasaga mert hazanknak, szomorusaghra,
Ekessege szep epsége, vált puztasagra,
Mind ez világ siralmara, es cziudayara,
Koronanknak feniessege változek gyazra.

36 sphygenyaydat 42 közörutöket 43 Vesseket

PHOEBVS

- 50 13. *Seregeknek* oh felsegben lako szent Vra,
Cynciust lasd mi magunknak mardosasara,
Kebelünkben Scorpiot nevelünk volt arra,
Viperanak hogy tekincziunk eö peldajara.

MINERVA

- 55 14. Rementelen eö Annyanak magat gyomrabol,
Fogayval am ki ragya ili zokasabol,
Eö Annyanak nagy halalat maga elteböl,
Megh szerezven: ingratusnak peldat ad ebböl.

NYMPHAE

- 60 15. Oh mely meltan it zolhatnank az Arulokrol,
Mi hazanknak szep Annyanak eö kolikeiröl,
Vrasagban nem nyughatnak: Herczegsegekröl,
Gondolkoznak hazajoknak nagy romlasokrol.

CHARITES

16. Tharetöl mint szent Abraham el budosanak,
Byzantiumnak portajan esmerkedenek,
Dacianak nagy romlasan nem zankodanak.
Getaknak fene sergevel közink jutanak.

PARCAE

- 65 17. Az Magoknak nagy soksaga földünk nyargallya,
Mi hazanknak szep giümölczet nepet rabollya,
Vulcanusnak aggya, rontia és kborollya,
Nallad nélkül löt Nagy Isteneknek azt mongya.

CLOTO

- 70 18. Regtol fogvan gondolkodvan megh azt mondhattiuk,
Istenünknek nagy ostorat hogy erdemlettük,
Nagy haragyat mi fejünkre mert geryeztettük,
Szorniü boszuallasra IOVAT inditottuk.

LACHESIS

- 75 19. Igassagos es szentseges igeye nallunk,
Böczulletben szent törvenie mert nem volt köstünk,
Prophaetaynak mondasi cziufszag közöttünk,
Igaz mondasert zolgayt eöltük giülöltük.

49 Seregekk [Szótagszámhiba is.] 53 gyomrabol 54 zokasabol 57 zolhatnank az Arulokröl
65 Magoknak 66 neket 67 köbörölyya 69 gondolködvan 72 böszuallasra

ATROPOS

20. De nagy hamar az szent IOVA eö fogadasat,
Megh tökelly szent Irasban megh mondot szavat,
80 Szeme feniet haborgattya, az ki zolgayat:
Ostoraval be peczietli igaz mondasat.

CERBERVS

21. Ezokaert Gog, s Magognak, hoza soksagath,
Ki letöre mi fejunknek fel emelt szarvat,
Sok szüzeknek tiztasagat ronta viragat,
Mi foldünknek szep nepenek veve dezmajat.

CAMOENAE

- 85 22. Volupia megh szüntete eö természetet,
Mert mehenek meg atkoza az eö gyümölcsiet,
Az Getaknak nagy rablasat ektelenseget,
Kereztyensegh mind sirattya, nagy dühössegét.

CAMAELEON

- 90 23. Az foldighlen most le ronta nagy ekesseget,
Mi fejunknek: es hirvaztia szüünk szépeget,
Im el veve mi lelkünknek elevenseget,
Azert kerlek most Erato fogd be eö zemet.

GANYMEDES

24. Segeni hazam jay te neked Erdeli orzaga
Ki sirat megh mar tegedet el nyelt praedaczika,
95 Koporsoban be tetetet arany almaczika,
Edes hazam jay teneked zekely orzaga.

PERSEVS

25. Az migh elek erted sirok edes Aniam jay
Arvasagra mint hagyal el edes hazam jay
Veled elnek, s veled halnek esmertem heli jay
100 Czik s haromzek zep [?] Erdelyseg, laktam föld jay jay.

BELLAEROPHON

26. Reövid nap el vegzem enis eltem foliasat,
Hütom tartvan el le tezem testem satorat,
Edes hazam jay en nekem mert ki mulasat,
Nem lathatom zemeliednek el takarasat.

83 szüzekk 90 szüünk 100 zeso [Az *Errata*-ban:] 14. fol. jay, lege et adde, jay jay:

PAEGASVS

- 105 27. Helyconak tiztessege holtunknak testet,
Eö Annyanak az Centrumnak aggyatok veret,
Minden fiu it mutassa megh epeseget,
Polus Olympus gyazollia eö ki mulasat.

IVNO

- 110 28. Ezenközben Melpomene Pallast zolitvan,
Siralomban zengedezi verset ohaytvan,
(Dacia ehei patria) Clio ezt halvan,
Nem türheti keseregven jaigat: igr zolvan.

ALECTO

- 115 29. Lachesis Parchaknak attya Luciper partia,
Cerberusnak vagy torkaban erte: s uagy tarsa,
Maedusaknak: hogy hazanknak löttel mulasa,
Polus s Centrum s Planaetaknak ez amulasa.

CERES

- 120 30. Illy dolgon Calliope nem cziodalkozik mar,
Hogy Clotonak Atropussal eggiezni nem kar,
Elevenség el multakközt Lymbusban mit jar?
Fiaitol maga utan giaz verseket var.

BACCHVS

31. Fel emelven Thaliais zavát, igr zola:
Ha mi nekünk edes Anyank immar ki mula,
Lelket vid fel menniorzagban zep Vrania,
Mert ot lezen az zentekközt allando volta.

TITAN

- 125 32. Ez ti nektek Viatorim nilvan jelenik,
Ekes praeda elottetek hogy halva fezkik,
De keves nep ez nagy dolgon ziböl zanhodik,
Vely hogy ki mult mar vizza nem emlekezik.

AGLAEA

- 130 33. Cziudalkozni ez dologrol megh szünniel immar,
Illy szep Oment bizoniosson higy en tollem bar,
Dacianak fellegh utan feniessege jar,
Edes hazánk Erdely orzagh jo üdöt megh var.

DIANA

- 135 34. Iuppiter mert jeövendöben conjunctiojat,
Mercuriussal tractallia orzagnak haznat,
Fel epiti nagy sok karat es puztulasat,
Saturnus, Mars hivélieben reiti eö kargiat.

PROSPERPINA

- 140 35. Tudom hogy Iovais reank az nagy Sionbol
El forditvan zent orczajat sok büneinkröl,
Reank tekint onnan fellül az kek egekböl,
Io üdöket sok kar utan szerez kedveböl.

SECUNDA PARS

SEPTEM PLANETAE

36. Innen mies vizza terven bodogh örömmel,
Sok rettegest el mulatvan: nagy bator zivel,
Mi sziünknek ladajabol ki vöt kincziünkkel,
Gloriat mondunk Istennek nagy bekessegei.

SATVRNVS

- 145 37. Nagy sok halaado nepnek it letet latod,
Magan szenvet nyavalia bezellese hallod,
Poenitentia tartasra haylasat latod,
Istened haragyanak el mulasat varod.

IVPITER

- 150 38. Gratiaja mert Istennek az megh terökhöz,
Igen hamar zine fordul szava hallokhöz,
De vizontagh háttal fordul az bünösökhöz,
Mint poenitentiara nem terö restekhez.

MERCVRIVS

- 155 39. Rövideden ez summaya en verseimnek,
Dacia hagy beket az sok reciduanak,
Iora valo sok restsegnek hitlensegeknek,
Mint jo fiu keresd kedvet te Istenednek.

MARS

- 160 40. Az sok scisma sola fides tavozzek tolled,
Iol gümolczioz jo fa leven igy mutasd elted,
Io czielekedetedböl bizonisd megh hited,
Igaz hitböl zarmastasd jo czielekedeted.

136 hibélieben 137 Sionbol 138 Et forditvan 140 Iö 146 szentvet 150 hallokhöz 153
vetsimnek 159 hitod

SOL

41. Tudod kedvet így taláz az zent Iehovanal,
Ha vegiglen híven alláz eö Thronussanal,
Ha el esel, megh fel alláz talpra labanal,
Ebböl zep peldakat taláz az zent Atyaknal.

LVNA

- 165 42. Iusson kerlek jól ezedben most törtent dolgod,
Izraellel lon neked fel fualkodasod,
Chore, Dathan, s Abironnal, megh veretesed,
Beniamitaktol legyen pelda veteled.

VENVS

- 170 43. Azert Isten kebeledből mardoso kigyot,
Süvoltesevel rad hoza nagy sok verontot,
Stephan Vaydat megh emlithed tegedet rontot,
Szilasit, Ladanit, nezd megh az ver zomiozot.

SIGNA ZODIACA IN PERSONA REGNICOLARUM

- 175 44. Mert noha bününk erdemlette nyavalyankat,
Atyank megh talaltad volna te fiaidat,
Ez Iudas ne arulta volna juhaydat,
Mert ezekből nem esmeri te hatalmadat.

HIRCVS

- 180 45. Sok dulas foztas kborlas, egetes, rablas,
Mi földünkben mik törtentek jzoniu hallas,
Az veneknek minden helien erdem: levagas,
Iffiaknak penighlen porazokon hurczolas.

TAVRVS

46. Eppen minden dühössege Getaknak raitunk,
Török orzag Tatar orzagh fel költ ellenünk,
Havasalifold Moldavaval kbor közöttünk,
Szand megh Isten ne türd el mi nagy sok romlasonk.

GEMINI

- 185 47. Raita vagyon nagy eöröme Gog taboranak,
Hogy Czik Gergyo martalekya lezen kezeknek,
Szilasi Ianos adomanya Getak Chamyanak,
Abimelech így zolgal eö Attyafyaynak.

161 Fudod 170 negy 171 rontöt 177 hborlas 182 Tator 184 rölások

CANCER

- 190 48. Ezenközben egez Erdeliben cziak jay zo zeng,
Gyermek tizednek hallasan nagy sok zü retteng,
Minden Anya ez nagy dolgon lasd mint kesereg,
Az Atyaknak az eö szivek czyak nem hasad meg.

LEO

- 195 49. Nagy budosas Havasokban zomyusag ehsegh,
Nagy retteges raytunk vagyon felelem insegh,
Iob volna hogy zep halálnak lennenk elessegh,
Hogy sem mint sziiünnket tartja holt, elevensegh.

VIRGO

- 200 50. Illi Ectasis keserüseg ziiünnket bantia,
Hogy Istentis mi elmenkböl ki tantorittya,
Sok Anya az eö Magzattyat mar nem alittya,
Mert futtaban kebeletöl mezze hagittya.

LISRA

51. Sok züzeknek eözvegyeknek ohaytasokat,
Artatlan gyermekeknek sirankozasokat,
Hazassok ohaytasokat nagy siralmokat,
Nem hallode budostunkban Vram jay zonkat?

SCORPIO

- 205 52. Sem ülve sem alva ninczien helie lelkünknek,
Kezünkben hordozot kenier izetlen zanknak,
Etzakakon sok zallasokra budosasunk,
Nappal penig azokban nem lez maradasunk.

SIGITTARIVS

- 210 53. Igen siet az Magogsag mi életünkre,
Hangos erdőben Echo jay zo zengesere,
Felessegünk zep gyermekünk ez mezarzerekre,
Kötve horgya, sietven mint Raro fezkere.

CAPRICORNVS

- 215 54. Mely fertelmes az Magognak czielekedeti,
Mert rabyait egtelenül megh fertezetteti,
Lonak husaval verevel eöket elteti,
Siralmas köni hullatasokkal rezegeti.

196 sziiünnket 204 budos lunkban [. . .] zönkat? 210 zö 213 Magoknak

AQVARIVS

- 220 55. Illy nagy dolgon banat mi *ziuunket* fonniaztia,
Keserüség mi Lelkünkét igyen hirtvaztya,
Szomorusagh iffiui fejunk aggaztallya,
Holt eleven koporsóban zinten tazittya.

PISCIS

56. Paraszt Gog hogy földünknek nepet igy puztittya,
Ezzel Szuliman orzagat megh zaporittya,
Gallyakra, s caphakra, Navakra eöket haitya,
Kerezienség nepe zamat maid el fogiattya?

HELICE

- 225 57. Regen mondot *bezed* most fölt be valosagban,
Hogy eperiet Magog zedi ö kosaraban,
Baratsagnak zine alat el puztulasban,
Hayas Magyar két tarközöt lezen praedaban.

CALISTO

- 230 58. Innen horgyak kapot praedat Muntan orzagban,
Porazokon hozva arullyak piaczkban,
Mint az barmot: hog be tellyek igaz mondasban,
Szent Davidnak mondot zava az Psalmusokban.

PLEADES

- 235 59. Nagy vigsaga ezen vagyon Gognak Magognak,
Szylasi Ladani aruloi nepünknek,
Eök zerzöi edes hazank puztulasanak,
Gaz hayduk vegh eletet kevannak fejunknek.

VRSA MAIOR

- 240 60. Cziodalkozni nem züksegh ez dolgon senkinek,
Mert veghez kel menni Isten zent bezedenek,
Eggik orzag masra hogy tör zomzed zomzednak,
Gonozt kevan Atyafi, eö Attya fianak.

LUCIFER

61. Irvan eztis regen olvastuk szent Ianosnal,
Hogy zeretet vegre megh hül attya fiaknal,
Az vas palcza megh rontatik az Magyaroknal,
Birodalom megh kezd zünni Romayaknal.

217 dolgön [. . .] ziuunket fonniaztia, 224 fogittya 225 hezed most fölt 231 tellyok 234 nepünknek, 235 puztulasanak 236 fejunknak. 237 es 241 Atyafi, 243 ay

HESPERIS

- 245 62. Por Gognal nem lez hatalmasb akkor ez földön,
Anti Christus mert regnalni keszd az vilagon,
Egy Bestia tamad akkor* Chaldeasagon,
Kinek zarva erösb minden hatalmassagon.

EVPHROSINAE

- 250 63. Idegölven akkor minden hatalmassagok,
Egy zarvutol megh rontatnak tizenket zarvok,
Akkor kezdenek meg zünni nagy sok birodalmok,
Methodjus erröl lezen zep bizonsagtok.

HESPER

- 255 64. Sereni Raro modra mint fene Vnicornis,
Erossesegs Elephanton, s igassagonnis,
Giors hamissagh: fellyeb jar megh az josagonnis,
Peldak ebböl az partosok, s töb arulokis.

SIBILLAE

- 260 65. GABRIEL az nagy Istennek zent erössege,
Azzonyunk szüz Marianak öröm követe,
Biztatvan hogy vigasztallya fogad meheben
Rea bizza magat nem ketes bezedeben:
66. Igyen neked edes hazam te otalmadra,
Ez Gabrielt Isten tötte vala haznodra,
Latom természet zerent valo Kiralyodra,
Irgy sok Syrenak sietnek halalara.
- 265 67. Segitsegre de zent Iovat az kek egekböl,
Batorsaggal eö ellenek hiya Sionbol,
Es mit kevan tellyes ziböl io remensegböl,
Theseust kezeben atta lasd Horaciusbol.
- 270 68. Lön Orestes halalara, ugy: mint hivere,
Eles kargiay restultek: s az kegyessegre,
Nagyob zivel kezeb volna az bekessegre,
Igen gondol romlot orzag cziendessegere.

* Az az Babylonban Apoc. 17. a. Az Bestia, kin az Azzonyallat ül, amaz nagy varas: mely spiritualiter Sodomának es Aegyptusnak mondatik hol az mi vrunk Ihesus Christus megh feztetet, Apoc. 11. b. Ez Bestianak het feye, amaz het hegyek, Mellyekről igy irnak Iosephus, Plinius, Philo es Sz. Hieronymus: Licet Ierusalem haberet à fronte murorum, centum portas aereas, tamen potentiores et principales portae civitatis, fuerant septem, super septem montes in circulo murali, aedificatae.

247 [A jegyzetben:] Hioronymus 250 zarutol 266 sionból 268 Horaciusból 269 halalala, 271 kezep 272 gondolnak [Szótagszámhiba.]

SYBILLA I. PERSICA

- 275 69. De ninczy moggya Cinciusnak az halgatásban,
Fület czipi Gog s Magognak zemmél húniasban
Serenséggel forgodik az arultatásban,
Hogy hazankat merithesse nagyob romlásban.

SYBILLA II. LIBICA

- 280 70. Ezt latvan orzag Herczeghe, es Fejedelmunk,
Ellenségünkis cziudallya nagy sok türesünk,
Magunk nem bizvan megh üznek sok ellenségunk,
Hires diadalmunk mostan hatra zallasunk.

SYBILLA III. DELFICA

71. Piribeki kik ezt lattyak edes Vrunknak,
Nem alittyak batorsagat Fejedelmunknek,
Ezen vagyon tapsolasok az partosoknak,
De valastya kissebbiket az ket gonoznak.

SYBILLA IIII. CVMAEA

- 285 72. Lovaggal gialoggal valo nagysok kez serge,
Serenkedik cziak nem sii rii az ütközetre,
De nem hagygyak Szilasiek eö zomzedgyara,
Kardot hog vonnion valoban Stephan Vaydara.

SYBILLA V. ERYTHREA

- 290 73. Otalmazna ezt latvannis edes hazankat,
Nég orzagnak mert jól lattya nag roppant hadat,
Ezek ellen hivelieben ropia eö kargyat,
Kard vonatlan lasd ozlani ellenség hadat.

BOSPHORVS

- 295 74. Oh zantalan sok kara lön edes hazanknak,
Sok ezerigh el fogyasara mi nemzetünknek,
Nepe zama zaporodik Tatar orzagnak,
Mind ezeket közönhettiuk az partosoknak.

SYBILLA VI. SAMIA

- 300 75. Reghi szep peldak előttünk lehetnek mostan,
Görögökkel Xerxes Kiraly mint jara giakran,
Themistocles Mardoniusnak hamarsagban
Tiz záz ezer zamu hadat elozta ottan.

274 Magoknak [. . .] húniasban 275 forgodik 278 Ellesegünkis 299 Themstocles 300 elozta ottan

SYBILLA VII. CVMANA

76. Azmely sokszag folio vizet görög orzagnak,
Italaval megh zarazta sok tartomannak,
Mi ellensegünkis cziuda edes hazanknak,
Hogy cziak galleratis hatta mi orzagunknak.

SYBILLA VIII. HELLASPONTICA

- 305 77. Nagy Abraham nepe zama eöt Kiraly ellen,
Iosuenak keves serge, nagy sokszagh ellen,
Gedeonnak zamos nepe Amalech ellen,
Szezeni Erdely aligh marat negy orzag ellen.

SYBILLA IX. PHERIGIA

- 310 78. Segedelmunk mert senki nem volt töb Istennél,
Semmi ninczi haznosb benne valo remensegnel,
Az jo hit erösb ez vilag nagy erejenel,
Ez utan sem kel nekünk töb segitseg ennel.

SYBILLA X. TYBVRTINA

- 315 79. Puztulasinknak zertzöy fö nepközt hitvani,
Jövendoben im meg latod Gurbanczi maradvany,
Gaz haidusagh korbaczi mellet meg mar oroslany,
Vitezek közt nem sokara, lezez cziak czarnany.

SYBILLA XI. AMALTHAEA

- 320 80. Altalveteöt kit Erdeliben minap hoztal volt,
Boczikor tàkkal bögrével kit meg raktal volt,
Vajas zuppunt Erdeli neked pleh palazkban tölt,
Niakad körniul fel kötözven Tizan altal költ.

FAVNVS

81. Tudod el dult praedaidat mar megh keressed,
Az kezedet kakas tollal fel ekesiczied,
Az korbaczial jary bekevel hog jol meg erczied,
Ha zaladhacz reytt Kassara, gyakran üvölczied.

MEGERA

- 325 82. Rövid napon megh kel erved az mit most mondok,
Magyarnak valo kö kertből ki czokigattok,
Mi vitezink fris palotankban danogatnak,
Hazanknak mert fegyverekkel hiven zolgalnak.

301 hörög 318 völt 322 kezedet kakas tollal 324 gyakran üvölcyied 326 czogattok
327 frisch

CANIS MAIOR

83. Igy jartok tjis vegtere arulok serge,
330 Hogy megh emezt az minen kardunknak eö ele,
Sigmund Vaida partosoknak az mit mivele,
Arulok ki irtasoknak el jeü ideje.

CANIS MEDIVS

84. Akkor megh gyermektetis ko zalhoz veriuk,
335 Czieber verben el vot [?] feieteket be hanniuik,
Mint Tomyris Cirus fejet: es imezt mongyuk,
Igyatok artatlan verrel megh elegitunk.

STELLA MARIS

85. Myltiades Athenassal meni sok jot tön,
Az Persakon ki erettek diadalmat von,
340 Mezar zekre mi fejunket mar minden üdön,
Tazitatok: s erdem tölletek sok gonoz lön.

CANIS SYRIVS

86. Sulliosb terhet fold nem tarthat halaadatlanal,
Kit magatok mutatatok Bathori Vrunknal,
Kurtakigyonak nincki gonozb farka vagasnal,
Isten elöt nincki egy nagyob az verontasnal.

CANIS MINOR

- 345 87. Vratokat ki zinlelek edes hazankbol,
Orzagunkat megh foztatok fejedelmüntöl,
Mellyet latvan edes Vrunk jo akaratbol,
Nepenek haznara buczuzik orzagatol.

ECHO PRINCIPIS BATHOREI

- 350 88. Az Istenert zent Fiaert edes hiveim,
Fejenkent megh bocziassatok apro arvaim,
Mindeneknek fö okay tollem partosim,
Magatok lattiatok kik gonoz kevanoim.

ECHO AD CONIVRATOS

- 355 89. Minapi iffiu fejemnek aggastaloi,
Magamnak es orzagomnak gonoz rontoi,
Ti medusaknak kolikei lator fattyai,
Cerberusnak es Orcusnak rut Syrenai.

332 Arulok 334 rot 335 Tomyrim 337 jöt 338 von 340 Tezitatok 345 hazankból 347 akaratból 353 iffui

EIUSDEM AD EOSDEM

90. Tinektek most rövideden en cziak azt mondom,
Reövid napon jutalmatok nektek megh adom,
380 Orzagomtól ha vegkeppen el nem tavozom,
Genyusim kenzeritnek, most gondolkozom.

EIUSDEM AC REGNICOLAS FIDELES

91. Ratok Isten sok aldasat aggya hiveim,
Mert igazan zolgaltatok engem nepeim,
Közönöm nagy hüsegteket zekelj Vraim,
Isten utan ti voltatok en remensegim.

EPILOGALITER VALEDICIT ORESTAEA FIDE CONIUNCTIS

- 365 92. Azert Isten legyen hozzad edes nepem mar,
Istentekhez jo hiveim terietek megh mar,
Magyar orzagh Patronaya zarnia ala var,
Varad engem hozza verem ki ontasra var.

APOSTROPHI REGNICOLARUM

- 370 93. Nagysagodat mies Sirvan most edes Vrunk,
Mind feienkent mar követtiuk mi fejedelmünk,
Az Istenert szent Annajert meg böczias nekünk,
Partosok miat hiven ha nem zolgalhattunk.

FATALE OMEN REGNICOLARUM DE PRINCIPE BATHOREO

- 375 94. Lattiuk most mi edes Vrunk hogy el valz töllünk,
Es hertelen halal altal el mulz kozzüllünk,
Szilasinak Practikaja megh mentet töllünk,
Az Istennek s szent Fianak azert ajanlunk.

PRINCIPIS VOTUM BATHOREI

- 380 95. Vaiha Gryfeknek zarniain edes nepeim,
Ganymedes repülesen apro arvaim,
Raro zarnion s Vnicornisnak gyorsasagin,
Ti hozzatok repülhetnek: edes hiveim.

EIVSDEM

96. Az Olympus nagy hegiere el fel vinnelek,
Syon, Hermon, Thabor, felet heliheztetnelek,
Athlasnak magassaganal fellieb vinnelek,
Hazatoknak nagy romlasat nem erzenetek.

359 Orzagomtól 365 hozzat 371 böczias 376 Is Fennek

TOPOGRAPHIA OLYMPI

- 385 97. Az Olympus magassagot esők nem erik,
Ködök harmatok fellegek ötöt nem bantyak,
Zephyrusnak Boreasnak zeli nem rontiak,
Mert kek Egeknek felleghi alol foglallyak.

PERICOPE DOCTRINALIS

- 390 98. Istennek es zent fianak otalmazasa,
Igy lezen raitatok fenlo hutom tartasa,
Magyarország Patronajanak vigiazasa,
Ha kedves lezen nallatok: haznal otalma.

AB EXEMPLO PANNONIAE

- 395 99. Az mely dolgot ez peldabol nilvabban erthecz,
Also, felső Magyarország nepen tanulhacz,
Kereztienseg neü nep közt el fogyast lathacz,
Szüz Maria neü zot mert koztok nem hallaz.

AB EXEMPLO CITERIORIS EUROPAE

- 400 100. Mitol fogva Olazország ez Patronaiat,
Hiven követi: Teöreöknek ö niargalaszt,
Nem kostolta kezesavat: es nagy rablasat,
Erre neked Czik orzaga mais peldat ad.

EPICOPE MORIBUNDI

101. Ez legyen nepeim vege Oraciomnak,
Beket hagy mar mondhatatlan sok vallasidnak,
Nuda fidesnek ves hatat, s reciduanak,
Halgasd zavart az Romana Ecclesianak.

PHONI AD HARMONIAS

- 405 102. Czymbalom szo, Harpha, Koboz, Hegedü, Lant szo,
Engem eleztö Musikak mar utolso zo,
Edes nepem jo Erdelyseg imar valetö,
Kaputokat az zarya be az ki utolso.

TERTIA PARS

ANGELI

- 410 103. It Iova reank tekinte az nagy Syonbol,
Vy Fejedelemmel bodoghita kedveböl,
Aegyptusbol zabadita, S az kis Bethlemböl,
Silöt hoza. Mint Iosephet nagy Aegyptomböl.

387 Böreasnak 392 ötalma 393 peldából 394 Alsó [...] tanulhacz 399 hostölte 406 utöl-
so 409 Syonból 411 Aegyptusból 412 haza [...] Aegyptomböl.

ARCHANGELI

104. Gabriel küldetek, s nekünk öröm hirdetek,
Meniböl Istentöl adatek s ki mutattatek,
415 Bethlen Gabor kegyes Vrunk zekben ültetek.
Romlot orzagban, Rex Salem, be zenteltetek.

PRINCIPATVS

105. Vas palczaval ellensegin erőssitessek,
Archangyalok erejekkel megh öriztesek,
Koroskent szent Iehovatol bodogittassek,
420 Matthusalem ideyeigh megh tartatassek.

POTESTATES

106. Cinciusok kezekkel zajokat be dugyak,
Zugolodo bezedeket töbzör ne mongyak,
Isten tötte otalmunkra mindenek vallyak,
Szent Iovatol meltoztatott, s azert urallyak.

VIRTVTES

- 425 107. Am Davidot fel emele juh paztorsagbol,
Szent Iosephet az tömlöczből sötet fogsagbol,
Gedeont, Iosuat, Barachot, Iephtat az porbol,
Elö vezi kiket akar alazotsagbol.

DOMINATIONES

108. Choret, Dathant, Sault, Amant az felső polczrol,
430 Senacherib, s Holophernest kevelisegekböl,
Nabuchodonozort s Boldist felső zekekböl,
Kevelieket le vet Isten meltosagokbol.

THRONI

109. Azert ti Chamnak Nymrodnak dölifös magvaj,
Achitofelnek tarsaj lator fattiy,
435 Abironnak maradeki, arulok sergi,
Tanulliatok cziendessegben Vrat uralni.

SERAPHIN

110. Tiis Momusnak Nabalnak merges kölikej,
Medusak s Eumeniaknak rut Syraenay,
Diraknak Furiaknak kik vattok tarsaj,
440 Hagyom: Iegyetek Agatochles követőj.

417 erőssitetek 424 Iovatöl 425 Davidat [...] juh 431 Nabuchodonazort 435 sergri
440 iegyetek

CHERVBIN

111. Szent bekessegnek zertzöy es ajtoy,
Boldogok: mert cziak ök meltan Isten fiay,
Kegyess Vrunkat taplallyak zentek pelday,
Lelki testi zent bekessegnek kovanasai.

PATRIARCHAE

- ⁴⁴⁵ 112. Most kardunkat fegyverünket egyben rontassuk,
Allando zantovasakat abbol czinallyunk,
Istennek halakat aggyunk, es örvendezzünk,
Fejedelmünk zerenczejert Vrnak aldozzunk.

PROPHETAE

- ⁴⁵⁰ 113. Nagy Gloriat zent Iovanak azért mar mongyunk,
Vig orczaval Thronussanal hiven udvarliunk,
Mi Vrunkert, Sanctust es Allelujat mongjunk,
Eletejert s maradasajert köniörögyünk.

APOSTOLI

- ⁴⁵⁵ 114. Az Szent Atyak s Patriarchak számok közt lassuk,
Eö Nagysaga Kiraly magzatit lathassuk,
Nemzetsegröl nemzetsegre aldotnak mongyuk,
Charolina Susannaval bodogithassuk.

EVANGELISTAE

- ⁴⁶⁰ 115. Porus, Cyrus Alexander Xerxes hatalma,
Darius, Hercules, Achilles diadalma,
Croesus, Crassus, Mydas java, Cholchus jozaga,
Indus kövi, föld meni siria, Isten aldasa.

SEPTEM SPIRITVS DEI

116. Adassek vegre Vrunknak bodogsag menyben,
Meni cziylagh fen az Egen, foveny, Tengeren,
Anny sok jo Lelki aldas, földön es Mennyen,
Minden jambor kereztyen mongya: *Legyen, Amen.*

DISCRETIVA QUALIFICATIO EPITHAPHII

- ⁴⁶⁵ 117. Ez kis Strenat Tragoedia notara szerzek,
Thalia, Dacianak karan, igy bankodek,
Feketitet gyaz ruhában, noha eöltözök:
De hamarsaggal Laurussal koronaztatek.

441 bekessebnek 453 Pattiarchak 464 Legye, Ame 467 rukaban

118. Az Tragicus budosik, lappangan versekben,
470 Hazajához jövendőben jo remensegben,
Vagyon: születet után mar enni üdőben,
Az masod fel ezer felet, zasztizen nyolczban.

In Zoylvm Sychophanticvm, Cerberina ora, Stygia ex palude, Orcique Barathro,
in Authorem laxantem.

S. AVGVSTINVS

Detractor, et blateratorum acceptator, uterque Diabolum portat, hic in ore
ille autem in aure.

FINIS.

86.

H Á P O R T O N I F O R R Ó P Á L

... Aegyptust penig [Nagy Sándor] meg gyözven, arra valo kevansaga
adatek, hogy abban az orszagban az Görögöknek varost eppittetne, melyet
az maga neveröl nevezne. Es immar az helyet meg jegyzette vala, midön
álmában egy Homerushoz igen hasonlo ösz vén ember közel allani, es ezeket
az verseket mondani lattatek.

Söt még egy szüiget az Pontusnak hablo vizeben
Az Aegyptus elöt fekszik melynek neve Pharos.

Annakokaert fel serkenven, mindgyarast az Pharusnak meg latasara sietve,
es az helynek alkolmatos allapattyaban gyönyörködven, ot varost eppittete . . .

87.

V E L E C H I N U S I S T V Á N

EPIGRAMMATA, AD HUIUS LIBELLI AUTOREM

1. Sokképpen szoktak régen az Poetak
Az arany gyapiat szep énéklésekben
Colchis szigetben helyet ök allatuan
Hiresíteni.
- 5 2. Ily draga kénzcért draga nyeresegért
Aesonnak fia mene faradozua,
Tenger habok közt, leteve felelmet,
Altal evezvén.
- 10 3. Az arany gyapiat te is hogy el nyerhesd,
Hirt nevet s-ekes tudomant szerzes,
Nem szanad Czombor tagaidnak sulyos
Faradozasit.

4. Láta iartodban téged Zelandia,
Europat láttád nemes helyeivel,
15 Galliat néztéd, Frisiat megíartad,
Angliat érted.

5. Ime viszontag meg adott hazadnak
Az kegyes Isten, utaidot éppen
20 Irnod engette, legyen aldot érte
Minden időben.

88.

G Ö N C Z I S Z A B Ó Z S I G M O N D

EZ KÖNYVECSKÉNEK AUTHORANAK TIZTESSÉGÉRE

1. Valaki akaria éltet iol rendelni,
Bizonyos dologban kel magat foglalni
Tanulni, vagy penig iárni, kelni, latni,
Avagy egyéb fele szep dolgot kouétni.
- 5 2. Kik közzül te-és Czombor követted ketteit
Az tanulast latast: probaluan ezközit,
Kivel ékisited éltednek napiait,
Szolgaluan sokaknak mutatod hasznait:
- 10 3. Vallyon s-Marton Vram sokat farattalé?
Vgy van hogy farattal, s-annak hasznat tudde?
Soknal szolgalatod ladde nem kedvese?
Es tanitasodat sokan utállyaké?
4. Oh adgyon az Isten soknak oly szerenczet,
Hogy mint te s-nem iobban visellye bar éltet
15 Mely áatal éltenek lassa bodog véget,
Nekedis szent Isten adgya édes lelket.
5. Ki vezérellyen és dologdban taniczon
Ennelis még elesb s-gyorsab elmet adgyon,
20 Töled el se vallyon söt veled maradgyon,
Kinek io voltabol aldas read szallyon.

89.

SZENT DAVIDNAK HVSZADIK SOLTARANAK MAGYAR VERSEKRE VALO FORDITASA

Nota: Ier emlekezzünk keresztyén népek etc.

1. Gyakorta valo buzgo könyörgest
Kivan az Isten jo Fejedelmekért:
Egyhazi népért vitezlo rendért:
Jambor Birákért es minden tisztékért.

- 5 2. Az David Kiraly Isten lelkének
Szent illéséből regen ezt meg hatta:
Az mint Huszadik soltara tartya,
Anyaszentegyhaz hogy igy szavát nyujcsa.
- 10 3. Bocsassa Menyből az nagy Vr Isten
Ö segítségét mi Fejedelmünkre,
Haborusagi napjan érette,
Serény vigyázást tégyen Isten neve.
- 15 4. Rémüllyenek meg ö ellensegi
Térjen fejekre álnok practikai,
Es gyözedelmet raytok vehetni,
Iácob Istene engedgye meg birni.
- 20 5. Isten Sionbol oltalmazza megh,
Nagy segítséget szentséges helyéből,
Küldgye le hozzá az magos mennyből,
Es vegie körnjül kegyelem szekiből.
- 25 6. Emlekezzék megh áldozatirol
Isten házában szent szolgálattyárol,
Tiszteletiről, Imátságirol,
Isten nevében töt fogadásirol.
- 25 7. Lássad Vr Isten az ö szivének
Jo kívánságát es azt vigyed végben,
Minden tanácsát tellyesics éppen,
Igyekezetit viseld áldott helyben.
- 30 8. Bátorkodhassék Anyaszentegyház
Fejedelmünknek szabadításában,
S-az Vr Istennek áldot nevében,
Gyözedelmének örülhessen batran.
- 35 9. Es tellyesicsed minden kérésit
Adgyad meg néki szive kívánságát,
Ne reycz el tölle szent áldomásid,
Közölyed vélle böseges jovaidd.
- 40 10. Tapasztalhassuk nyilván Vr Isten,
Hogy meg tartottad az te Királyodat,
És megh halgattad te kérettedet
Job karod által oltalmaztad ötet.
11. Lám az kik biznak sok szekerekben,
Erös lovakban számos seregekben,
Meg hanyotlanak es mind el esnek
Szégyen vallással környül vétettetnek.

- 45 12. Ellenben penig valakik hitből,
Megh emlekeznek Iacob Istenéről,
Talpokra álván diadalmasok
Bátorsagosok s mozdulhatatlanok.
- 50 13. Nékünk-is Vram meg tartasodban
Tégy részt fejenként szent áldomásodban,
Lelki es testi ajándékodban,
Békeségednek allando iovában.
- 55 14. Felellyen nékünk Menyből Szent Fiad
Szollyon örömet felkent szent Királyod,
Mondgya meg nékünk: Im hol meg tartod,
Minden igyedben erős boszszu állod.
- 60 15. Ellenségedet meg szégyenitem,
Raytok boszszudat éretted ki töltöm,
Tenéked penig örömré adom
Meg tartásodra kezemet ki nyuytom.
16. Csak néz én ream igaz igyedben,
Hiy segítségre meg szorulásodban;
Bizony meg mentlek nagy kegyelmemben
Fel öltöztetlek irgalmasságomban.
- 65 17. Igiretemet raytad bé töltöm,
Az bünt az halált rollad el forditom,
Ártatlansagom reád ruhazom
Szent Atyám elöt dolgotat forgatom.
- 70 18. Tántorgania hitben nem hadlak,
Háboruidban kézemben hordozlak,
Minden dolgodban téged meg áldlak,
Hoszszu étlettel es meg koronázlak.
- 75 19. Dicsösség néked Atya Vr Isten,
Tisztesség néked áldot Fiu Isten,
Dicsiret néked Szent Lélek Isten,
Szent Háromsagban tiszteltessél. Amen.

90.

K Ö R M E N D I L U K Á C S
PASQUILLUS

- 5 1. Judas Tanituanj, Kainnak fiau,
Herodes seregi Belzebub hiuej,
Babilon Tornianak uattok epitöy
Christus Templomanak meg ferteztetöy
Es u juhainak meg kesergetöy.

47 dialmasok[!]

2. De bator forgodgiek Goliat fegjuerben,
Kinek reminsige uan cziak mahumetben,
Dauidis Ferdinand bizik az Istenben,
Ninczen reminsige az sok seregekben,
10 Meg czialatkozol maid Betlehen mindenben
3. Nam Daudid egj bottal es egj paritiaual,
Ferdinand cziaszaris az egj imadsiagal,
Goliat palossal Fel fualkodassal,
Köszult fel Betlem es nagj sok alnoksagall
15 Fertelmes es gilkos parazna hadauall.
4. Ez auguriumrul hogj megh emlekezel,
Juuendü ez leszen, elne feletkezel,
Mint az szaraz szalmath feöl ueszen maid az szell,
Meliben elöl talál minden felle ueszelj,
20 Ueledi Erdelitöl hogj nagj tauul essel.
5. Maid ugj iarsz mint Aman az nagj keueljsigert,
Boszut al az Isten az keresztinsigert,
Touaba meg uer az hitelensigert,
Az utan meg büntet az paraznassagirt
25 Utolian pokolra uet az teuelgesirt.
6. Kebzedj ugj ne iarj mint az Batorj Gabor,
Kinek reminsige uala Venus es Bor,
Kit elöl talala mezüben az zapor,
Mit hasznala nekj urassaga akor,
30 Nem len hatalmassab mint egj szaraz por.
7. Ö pedig nagj nemzet uala nem ugj mint te,
Uitezsigre iob uolt bizony hogj nem mint te,
Magat kernölj nem meczette mint te,
Romaj cziaszarnal keduesb uolt nem mint te
35
8. Reminsigeketis kik benne uettetek,
Farkassal az Barant szeliel kergetetik,
Luciper poharat kik read keszentik,
Meliel lelkedet cziak el reszegitik,
40 Gehenna tojaban haloikath uetik.
9. Lassak farahonak fő halasz mesterj,
Tengerben be uetuen haloioik ha teli,
Melj meg tölt meregel öket cziak terhelj,
Ueletlen az nagj hab labokrul le uerj,
45 Reminsigek elen eöruenj maid el nielj.

6 De am [Szótagszámhiba.] 14 [Szótagszámhiba.] 23, 33 [Szótagszámhibás sorok.] 35 [A másoló ezt a sort nem írta le.]

10. Veletlen czialarsag len haidu uigassag,
 Estuelj *reszegseg* regel szomorussagh,
 Mert sok felöl masnap eri az pionsag,
 50 Az kiczin predairt mint jaral magiarsag,
 Az partos Vrakat törj mar az korssagh.
11. Serinkednek uala szinten mint barbeliok,
 Mert sziuekben uala alnoksag olaiok,
 Zomniuhozik uala meg zaradot torkok,
 55 De hogj meg telhetnek predaual ö markok,
 Feöl giulada benne titkos latorsagok.
12. Az egj preda len cziak tamadassok oka,
 Giermekekre szala orszagunknak gondgia,
 Kiknek telli kupa erös bor tanacza,
 60 Maid feieken telik niomorultak atka,
 Kiert az Vr Isten Turzokat megh ronttia.
13. Czialardsagnak oka len első Sztaniszló
 Harom uarmegieben leg első arulo,
 Betlem Gabornal leg feöb hazudozo,
 65 Az papi ioszagra igen szomniuhozo
 Poson Varmegieben zurzauar formalo.
14. Szama ninczen imar sok latorssaganak,
 Gonoz kiuanioia len zep hazaianak,
 Boczkaj hadakor latrot hit Komanak,
 70 Titkos aruloia uolt ö cziaszaranak.
15. Ezeknek utana czuda mestersigben,
 Foglalta ö magat tekeletlensigben,
 Nagj sok niluan ualo latrot hit Szeredben,
 75 Az kiket ismertem fogatta kedueben,
 Nem uolt tekeletes soha iletiben.
16. Latorsagban merult leg elsőn Tordait
 Egj barát cziuklabol gonoszra ö hit,
 Masodik barátot ismertem Radait,
 80 Az faitalan elet kiben mint egieb ritt,
 Ket szeker apaczat Szombatból hozza uitt.
17. Lattam mind ezeknek zörniu ileteket,
 Mert az tiszta zerzet kiuetete öket,
 Isten nem keduelte mind gonoz teuöket,
 85 Töb sok latorsagra merült embereket,
 Praedicatorsagra emelte mind öket.

47 *reszeg* [Szótagszámhiba.] 63 [Szótagszámhibás sor.] 70 [A másoló ezt a sort nem írta le.]
 71 mestersigekben [Szótagszámhiba.] 77 [Szótagszámhibás sor.]

18. Ez imar utolsó *nagiob* latorsaga,
 Jambor cziaszaranak len aruloja,
 Az papi ioszagnak szelel foglaloi,
 Ki miat el pusztult az maga saiatia,
 90 Luciper ördegnék leszen fő safara.
19. Bizonj nagj latorsag Turzo Staniszlótul,
 Vizi mestersiget tanult uolt atiatol,

 Az cziaszar algiuit kiuenj Dunabol,
 95 Kiert maid kiuniak az Szered uarabul.
20. Elmehecz imaron szep szabadsziagodal,
 Nagj hirt neuet nieril arultatasodall,
 Adig forgolodal rosdas kiraliodal,
 100 Sanczokat formalad az Posoniakal,
 Maid hol maradhacz *meg* az több arulokal.
21. Reminledi Teis keuelj Turzo Imre,
 Indultal eb utan, ki uisz majd az uizre,
 Egiöt uzuan uele talalsz budes degre,
 Felö, regj almod ne teliek feiedre,
 105 Mint latorsag teuó megj szamkiuetesre.
22. Semj nemzetcziged alhatatos nem uolt,
 Seöt az ereg Atiad nagj latorsagban holt,
 Mert ö az Istennek köteles szolgália uolt,
 Papi szemilt uiselt egj lator Pispek uolt
 110 Az edes Atiad megis iamboriab uolt.
23. Vegtere el unta az solosma mondast,
 Ki ugrot tisztiböl uet teuelgö ualast,
 Nem nizte Istennek hogj tet uolt fogadast,
 Eszuer modra kezdet undok fekolodast,
 115 Luciper erdegnék tet az utan aldast.
24. Szemiczem egiebet enel nem tanultal,
 Nam uitebergaban nagj sokaig uoltal,
 Ot az doctorsagban nagj sokat forgottal,
 Onand uisza teruen szamara ualtosztal,
 120 Jambor kiraliodra, rosz giermek tamadtal.
25. Reuaj Posonban io Corona örzö,
 Az arultatasban nem len szinten első,
 Betlem Gabornal igen nem uolt belső,
 Az papi ioszagon igen szedező,
 125 Öis az töbiuel tisztessige uestző.

86 es *nagiob* [Szótagszámhibá.] 87 [Szótagszámhibás sor.] 93 [A másoló e sort nem írta le.] 96 imar [Szótagszámhibá.] 100 maradhacz az [Szótagszámhibá.] 108, 123, 124 [Szótagszámhibás sorok.]

26. Egi kuszj porbül lótt Ilieshazi Ferencz,
 Ki meg azt sem tudgia meniet tesz az kilencz,
 Az töb Vrak közet mint egj enczenbencz,
 De hogj iuendöben joszagodat meg mencz,
 130 Tet latorsagodirt bár nagiokat filencz.
27. Valion Posoniak ti mit remilettek,
 Hogj Betlem Gabort sokban segititek,
 Az cziaszar nepeben egiszer meg euetek,
 135 Az Papok ioszogat hamar meg keritek,
 Zent Marton egihazat meg fertesztetitek.
28. De sőt az Coronat ti el arulatok,
 Mint hamis tanaczok tanaczot tartatok,
 Eiel Betlehenhez Kampert boczatatok,
 140 Hogj nagj hamarsagal iüne azt iratok,
 Jambor cziaszartokat ti elarulatok.
29. Az lesz heüsigtekirt azti iutalmatok,
 Mint hogj Betlehemnek tanaczi uoltatok,
 Harom szal leszen minden szabadsiahtok,
 145 Cziak hogj talan kesö nektek azt uarnotok,
 De ki uagon mondua ti sententiatok.
30. Ersek uijuariak iol gondolkodgianak,
 Uiszketet most feie keuelj Pograninak,
 Es az töb hitetlen feö feö hadnagioknak,
 150 Kik uermet assanak szegenj Koharinak,
 Cziaszar ö felsege feö kapitaniainak.
31. Az ebre ez utan nem bizak a haiat,
 Sem nem eriztetik farkassal az niaiat,
 Nem uontok az utan cziaszartokal uyat,
 155 Meg ranttia raitatok maid az bagariat,
 Megis atkozato*k* aniatoknak fiath.
32. Igen serinkedik Komarom Varassa,
 Kiknek meg egette szaiokat az kassa,
 Isten karomlasra nem uala mar massa,
 160 Minden gonossagnak giukere forassa,
 Niakad szakad onat Caluinus vallassa.
33. Rakoczi ot alat Kassa uarosaua,
 Bator meg gongiek egiöt Aluinciuat,
 Luciper örde*gnek* lelki pasztoraua,
 165 Igen kereskedik martirok tagiaua,
 Kiket meg euenek Kassan Rakocziua.

128, 132, 143 [Szótagszámhibás sorok.] 163 ördeg [Szótagszámhiba.]

34. Az egen felfelé hazat czinalianak,
Luciper ördegnék kik regen hodulnak,
Eb ezik ueriben talan Rakoczinak,
Ha keziben akad ualaha Bukoinak,
170 Meg fizet ho pinzel mint olian gilkosnak.
35. Bűzhet sok gonossag szorult Alvinciban,
Kinek felesége feő kurua Kasaban,
Toluaib predicator ninczis orszagunkban,
Kinek annij preda giult uolna hazaban,
175 Cassarul predaert fel jut uolt Zombatban.
36. Aluinczi Peternek sok nagj latorsagit
Meg irta Balasfi tekeletlensiget,
Also Magyar orszag egienetlensigit,
Kit az Isten touab maid nem segít,
180 Mert az sok teuelges vesztete mind eszit.
37. Zemirem lehetne Duna tulso felnek
Papa es Beszprim az töb ueg heleknek,
Cziaszarnak az elöt kik meg eskötenek,
Jambor kiraloktól fizetist vetenek,
185 Hitelensigekkel mar diczekedhetnek.
38. Ietj Papaban lako uitezeknek,
Gonosz peldat adnj az töb ueg heleknek,
Mingiart megh hailanj egi futot pribeknek,
Elensige lenj az keresztinsignek
190 Leszen tisztesigtek nem mint Vitezeknek.
39. Sopron uarosais mar regen irtozik
Hitelensignek füstit ükis erzik,
Kinek jutalmat reuid nap el uestzik,
Pinkesdj kiralok túlunk el eniszik.
195
40. Pirulhat orczatok ha meg gondoliatok,
Hogj az cziaszar elen latrok tamadtatok,
Semmiert predaua meg gazdagitatok,
Töb sok lator haidut magatok tartatok,
200 Meg uolt oltalmatok Bikfa kapitantok.
41. Jo lehet nincsen szo Kűszeg uarosara,
Cziaszar heusigeirt essik nagj sok kara,
De latrok barlangia bene Zeczi uara,
Iol emlekezhhetnek arultatasara
205 Boczkaj es mostanj tet latorsagra.

179, 182 [Szótagszámhibás sorok.] 184 vetetek 192, 193 [Szótagszámhibás sorok.] 195
[E sort a másoló nem írta le.]

42. Rutul elarultak bene jo Hagjmasit,
 Fel nitak az uarnak titkon al kapuit,
 Melj miat ki uetik belöle maid *Szeczit*,
 Romaj cziaszarnak arulo hiueit,
 210 Var uralnj fogia az heü Eszterhazit.
43. Cziuda hogj Batianj mostan ilj igen filel,
 Postan nem futnak uegekre leuelel,
 Talan meg rakodot ora nemet büzel,
 Uagi hogi lelj hasath kenj meczel,
 215 Oruossag czigannak satorban tüzell.
44. Sep hirt neuet szerzet Batianj maganak,
 Uiselie bar tolat az meg lüt tuzoknak,
 Öruendeszhet sziue pribek kiralianak,
 Igia aldomasat promotioianak,
 220 Mint hogj ütet tete it vicze kiralianak.
45. Marczona dologban terj kopasz agiat,
 Hogi igi el arula kegyelmes cziaszarat,
 El hitem óhaittia az Gereben uarat,
 De cziak menthesse meg juuendöben magat,
 225 Niakaba ne vessek ökernek az igat.
46. Ebel meg ismered az Isten ostorat,
 Az ki el arulia Keresztinj cziaszarath,
 Elensigöl ueszi tulaidon szomszedgiat,
 Idegen latorhoz teszi ünén magat
 230 Czialatsag találja utolso óraiat.
47. Regi giötet kenczel használhati imar,
 Ki alat oljan nagj mint egi terhelt szamar,
 Melj miat nem tudod uanj lsten mar,
 Hütedis nem külemb, mint egj erütlen szar,
 235 Reminsiged uala pedig teörek cziaszar.
48. Iletj hozad gonosz peldat adnj,
 Harom uarmegiet igi fel inditanj,
 Ifiu Nadasdj Palt porazzon hordoznj,
 Terekel üket giakran remitenj,
 240 Fosos tehen modra cziordat rutitanj.
49. Oijad iol magadat egjnehanj latoral,
 Feökepen egikel Seniej Gasparal,
 Ki mar sok ideie kigio köuet foral,
 Nem jatczotok maszor iambor cziaszartokal,
 245 Predat sem kadbostok Betlehem Gaborral.

208 maid az Szeczit [Szótagszámhiba.] 212, 215 233, 236, 237, 239 [Szótagszámhibás sorok.]

50. Tundeklő tukertek legen Eszterhasi,
 Ki mar heusiginek izit regen erzi,
 Seöt mas uilagon premiomiát uezsi,
 Hitit iamborsagát ez uilag be uezsi,
 Alhatatosagát nemetis dicziri.
- 250
51. Esterhasi Miklos len orszag szerető,
 Cziaszarunk haragiat elenunk enjhitő,
 Tekiletes hitő es hiusege meg erző,
 Nem len hazaiaban haborusag szerző.

- 255
52. Oltalmazd magadat maszor magiar orszag,
 Hogj meg ne czialhasson ualamj rauassag,
 Nam masodczor tertent raitad az czialardsag,
 Erdeliből szarmazot read minden rutczziag,
 Hiszem uolt nalad elt elme es okosság.
- 260
53. Gondolt meg ez utan eleit utoliat,
 Iol erized imar hazadnak poluaiath,
 Hadel az teuelges uezzedelmes utjat,
 Ki mar el fogiata orszagodnak siriat,
 Enhicze az Isten elenunk haragiat.
- 265

91.

CSEPREG VÁROSÁNAK 1621. ESZTENDŐBEN LETT VESZEDELMÉRŐL
 VALÓ ÉNEK

1. Sok csudák közül halljatok egy csudát,
 Kereszténységnek iszonyú romlását,
 Az igaz hitért vérek kiontását,
 Sok számú népnek levágattatását.
- 5
2. Egész Europa ezen csudálkozhat,
 A menny és a föld nyilván álmélkodhat,
 Valaki érti, bizony szomorkodhat,
 Ez történt dolgon minden síránkozhat.
- 10
3. A mi eleink ily dolgot nem láttak,
 Históriákban soha nem olvastak,
 Kik krónikákat valaha forgattak,
 Ily rettenetes dolgot nem találtak.

248 [Szótagszámhibás sor.] 255 [E sort a másoló nem írta le.]

Cím IV Csepreg Városában 1621dik Eszt. történt rettenetes Persecutiónak leírása
 V Tsepreg Városának Lengyelek és Horvátok miatt való romlások im így irattaték le!
 VI Tsepreg Városának Lengyelek és Horvátok miatt való kegyetlen Romlása 1621. ζ
 Csepreg városának lengyelek és horvátok miatt való siralmas romlásáról [VIII *síralmas*
 hiányzik] 1 V Sok s' nagy 2 IV értsétek V Az kereszttyénségnek 3 V És az 4 IV—V népeknek
 6 IV föld ezen V Még az ζ méltán 7 IV érti méltán V ezt érti 8 IV dolgon méltán V Ezen
 ε Ily szörnyü 9 V eleink-is 10 V Historiákbul-is 11 V Az kik 12 IV ök soha nem láttak V
 Ilyen [. . .] nem hallottak

4. Manasses vala kegyetlen vérontó,
Isten népe közt eszvesztő és bontó,
15 Igaz isteni tiszteletet rontó,
Próféta ölő, rút bálványimádó.
5. Kegyetlen vala Hámán zsidók ellen,
Akarván őket elveszteni éppen,
Isten ígését elnyomni mindenben,
20 És hirdetőit öldökölni szörnyen.
6. Iszonyúságos dolgai Neronak,
Szörnyű megírnya minden vétkét annak,
Ki ellensége a mennyei Úrnak
Volt öldöklője ő apostolinak.
- 25 7. Nem szükség szólnom több kegyetlenekekről,
Sem emlékezniem ő szörnyűségekről,
Sem elő hoznom Heródest ezekről,
Mert íme mondok szörnyűbbet ezentől.
- 30 8. Az ezer hatszáz huszonegy esztendő
Mikoron volna csak akkor kezdendő,
A Boldogasszony havában folyandó,
Ily szörnyű dolgot hozza az esztendő.
- 35 9. Vagyon egy város Sopron vármegyében,
Csepreg a neve Répce víz mentében,
Amelyben sok száz számú népek lévén
Félelem miatt valának begyűlvén.
10. Ferdinánd hada némettel, kozákkal,
Tóttal, horváttal, magyarral huszárral
Lánzséri urnak álnok tanácsával
40 Indula alá vérszopó szándékkal.
11. A végre hogy már ő lova zabláját
Másfelé tartsa végezett tanácsát,
De alattomban Csepregnek városát
Megszállá, rablá, dúlatá sok javát.

13 IV ártatlan vér V Manasses-is 14 IV közt vesztő és nagy V között 15 V Az igaz Istennek tiszteletét 16 IV Proféták V Prophétákat ζ és bálvány 17 V Ily kegyetlen 18 V őket mind ε szörnyen 19 V Istennek 20 IV Ezzel azoknak nagy boszút szerezvén V És ő ε elveszteni 21 IV dolga V Nagy iszonyuságos 22 IV dolgát V írnia 23 IV És idegenségét V Azki 24 IV Volt üldözője az apostoloknak V, ε Vala V szent ζ jó 25 IV szólnom kegyetlenségekről V szollanom 26 IV illy szörnyűségekről V Sem nem 27 IV És előhoznom V Sem itt elől 28 IV Mert én mondok majd szörnyebbet ezekről V Mert szörnyűbbet ímé mondok ilyenekről ζ im én [. . .] ezekről 29 IV husz és egy V ezer és 30 IV Mikor V volnának akkoron 31 IV holnap fel ujjulandó V Boldog Asszony hoban az melly Ujj Esztendő IX menendő 32 V Illyen [. . .] ez 33 V egy nagy 34 V annak neve ζ az ő neve 35 V Az mellyben számtalan sok népek mind lévén 36 V Kik IV--V voltak egyben 37 V Ferdinántnak 38 IV Lengyellel Hornyakkal V Lengyellel, Horváttal Magy [!] katonákkal 39 V Az Lantzéri ε uraknak 40 V Indulának 41 IV lovát szabljáját V hogy az már 42 IV szándékát V tartaná 43 V Ottan 44 IV Meg szállotta V és rablá

- 45 12. Noha nagy sokszor ajánlotta magát,
Temérdekképpen mutatta jóvoltát,
Nagy esküvéssel offerálta szavát,
Hogy a városnak nem kívánná kárát.
13. De ezek voltak sophia beszédek,
50 Nem úrhoz való nyújtott végezések,
Mert titkon voltak elrejtve fegyverek,
Mint majd ezeket nyilvánban megértjük.
14. Eljöve azért Ferdinándnak hada,
Kik között lobog Eszterház zászlaja,
55 Itt jelen vagyon az ő kapitánya,
És ettől függő minden fő szolgálja.
15. Reggel virradván Csepreget megüték,
Nagy rikoltással sereg berohanék,
Szörnyű lövéstől a népség rettenék,
60 Trombitaszóval a piarc betelék.
16. Megismerő jel vala mindeniken,
Kiknek ruháján, kiknek süvegeken,
Hogy egyik mástól a harcon ne vesszen,
Hanem kiki mind megmaradjon éppen.
- 65 17. Legelsőben is a kegyetlen nemzet
Kezdé levágni a városnak népét,
Mind ifjat, vénet, ártatlan gyermeket,
Keresztény vérben keveré fegyverét.
18. Nem vala nálok személyválogatás,
70 Elfogya benne minden szánakodás,
Hanem egyeránt lón ott a vagdalás,
Minden emberen köz lón a mészárlás.
19. Mert elől-utól valakit találtak,
Háznál, házkívül valakit kaphattak,
75 Aztat hol lötték, hol pediglen vágták,
És ruhájától mindjárt megfosztották.

45 IV Noha ő sokszorta V Noha ő 46 IV Temérdeki V És temérdek 47 IV – V esküvéssel is VII afficálto VIII kötelezte IX ajánlotta e magát 48 IV – V Hogy ő 49 IV azok tsak V voltak tsak álnok 50 IV ujjéttó végzések V, IX illendő 51 V voltak e elrejtett 52 IV Azt majd nyilván jobban meg ertitek V majd mind 53 V Im el 54 V Az kik között villog ζ loboga 55 V, ζ Itten 56 V De még ettül 57 V Reggelre 58 IV seregben rohanik V Mert nagy e rárohanék 59 V lövésektül 60 V Nagy trombita szokkal 61 V jel- is 62 IV – V ruhájokon 63 IV Hogy így egymástól hartzon el ne V egyik az mástól ζ egyik másik 64 IV Hanem hogy ki ki épségében legyen V meg maradhasson 65 V itt az 66 IV az városi V vagdalnia e vagdalni 67 V mind vényét 68 IV festik fegyvereket V vérében 69 V ő nálok 70 V El fogyatkozik már e Elfogyatkozik 71 V mészárolás e mészárlás 72 V emberek közt lón ott az vagdalás e ember közt lón ott a vagdalás 73 IV kaphattak V Mert ok 74 IV Háznál [. . .] találtak V háznál kívül VI valakit találtak ζ valakiket láttak 75 IV Azon túl mindgyárt ketten ketté vágta V Szörnyüképpen löték kardal is vagdalták 76 IV És ruhájuktól [. . .] meg fosztattak V És ő

20. A több megrémült és megrettent népség
 Fel s alá futkoz, utána ellenség,
 Aki elszalad, neki szép nyereség,
 80 Aki elmarad, rettegő szörnyűség.
21. Legelsőben is az alsó templomot
 Ostromlák szörnyen, miként egy barlangot,
 Meggyujták, dúlák, elvőnek minden jót,
 Kit a szegénység betakarított volt.
- 85 22. De hallj itt szörnyű, rettenetes dolgot,
 Minéműt soha mi szemünk nem látott,
 A kereszténység mely igen megromlott,
 Mint az ellenség a templommal bánt ott.
23. A megholt testek fejszével vágattak,
 90 Emberi tagok izenként szaggattak,
 Sokaknak szárok ágyéékig nyúztattak,
 Iszonyú móddal ők mészároztattak.
24. Kik a toronyban felmentenek vala,
 Azokat hitre aláhívták vala,
 95 Szónak hívének, alájjöttek vala,
 Veszedelmekre leszállottak vala.
25. Mert az ellenség itt mást gondol vala,
 Hogy szegényeket bérekesztik vala,
 Ottan egy kevés idő csak elmúlva
 100 Mind együl egyig lőnek levágtatva.
26. Ebben a házban annyi bő vér vala,
 Hogy az embernek inát éri vala,
 Mert az ellenség senkit nem szán vala,
 A vérontásban gyönyörködik vala.
- 105 27. Megholt testekből tüzet raknak vala,
 Tűz fej-aljának azt rendelik vala,

77 IV Az többi el rémült V többi 78 IV futkoz bátran V futkoznak e Fel alá vagy
 utcán az ellenség 79 IV nekik is neveltség V el szaladhat e az nyereség 80 IV Az el maradt
 V el maradt 81 V Leg előszer-is ők e Legelőször 82 IV valamint V Ostromlák szörnyen
 mint ama 83 IV Meg dúlták fulták V és dúlák 84 IV Mit [. . .] beléje takart V Mellyet a' 85
 IV hallj illy V itten 86 IV Minéműt soha emberi szem V A minéműt 87 IV Söt ne talántán
 elme meg sem gondolt V itt melly e elromlott 88 V És mint [. . .] templommal bolgott e
 Mit [VII Mitt] e templomnál rontott [VI templommal] 89 V testek itt e A mely megholt
 90 IV Sokaknak testek talpig nyuzattattak V Az emberi e hagyattak 91 IV áltol lyukasz-
 tattak V ő szárok 92 IV módra fel V modon ők úgy 93 IV fel futottak V A kik 94 IV hit
 alá V nagy hitre 95 V A szónak 96 V De ő veszélyekre VI De veszedelmekre alá jöttek e
 De veszélyekre alá szálltak 97 IV, e gondolt V Mert im [. . .] mást így gondola 98 IV meg
 rekeszse házba V Hogy a' szegényeket meg fogná haloja 99 IV Ugy lön egy kevés időts-
 ke el mulva V És méképpen azok kevés idő mulva e Ottan csak egy kevés idő elmúlva
 100 IV le vágottak vala V Lehetnének egygyig mind itt le vágatva 101 IV házban V
 házban itt 102 V inát ér V A melly [. . .] inát hogy mind mosta e Mely 103 V Mert hitlen
 ellenség 104 V Hanem vér ontásban örömet mutattya 105 IV emberből V emberekből
 [. . .] rakának 106 V Médön az úgy égne mind jelen valának VI Tűz feje állának VII Tűz
 feje állának VIII Tűz Feje alyának IX Tűz-fejek aljának

Fatörzsök helyett testet raknak vala,
A megholt testet így perzselik vala.

28. E szörnyű dolgon kicsoda nem sírna?
110 Ily sok ártatlan lelket ki nem szánna?
Bizonnyal ezen a török szív fájna,
Sőt még a pogány tatár is sírhatna.
29. De Ferdinándnak kemény szívű hada
Nem szánakodik kegyetlen kozákja,
115 Ez gonoszságban szolgáló horvátja,
Eszterháznak is magyar dandárja.
30. Ez szörnyű dolgok a templomnál lettek,
Felső templomhoz innend mind felgyűltek,
Kiket utcákon találtak, megöltek,
120 Házban, házkívül mindenek lövettek.
31. A dühödt harag mikoron felgerjed,
A természet is ott nagyobbra terjed,
Az ellenség is eképpen elszéled,
Egész városon mindenütt elterjed.
- 125 32. Itt a piarci templom kerítését.
Ostromlák, lövék benne való népét,
És környülfogák Répce víz mellékét,
Így próbálta meg kiki vitézségét.
33. A szegény község belül megrémülvén,
130 Nagy veszedelem ő fejeken lévén,
Szót ad ki nékik, hogy lenne kegyelem,
Megszűnnék belül a lövés eképpen.
34. De az ellenség álnok ravaszságát
Itt kifakasztá képmutatóságát,
135 Mert meg nem száná község nyavalyáját,
Szüntelen való nagy felkiáltását.

107 IV És ő testeket reá rakták vala V Jo kantso borokat fel hajtogatanak VII azt tevenek vala VIII azt rendelik vala IX tüzet raknak vala 108 IV ugy V Ki ki örül itten ő véres kardjának ζ testeket 109 IV ne V Ezen [...] valjon ki nem 110 IV ne V Ilyen 111 IV ezen török szív fájhatna V szív-is 112 V pogánnyal 113 V De a' 114 V ő kegyetlen 115 IV A' gonoszságban szolgáló társ V Ezen 116 V És Eszterháznak-is 117 IV dolgot az templommal tették V Ezen 118 IV ismit V A felső 119 IV Valahol kit az utcákon ők lettek V Kiket az utcákon találának öltek ζ ölettek [VIII meg öltik] 120 IV mindenütt V házon kívül mindnyaján VI egyaránt mind lűttek ζ egyaránt lövettek 121 V A nagy [...] fel gerjedt 122 IV is hogy V A természet ottan nagyobbra hogy terjedt 123 V itt ekképpen el széledt 124 IV—V Az egész IV kevergett V el hirtelt VI el hidd [!] ζ elszéled 125 IV Templom kerítését ostromlák és bontják V piartzon már 126 IV Mikint egy barlangot azt ők körül fogják V Ostromlák VI Ostromlák benne való népét [!] ζ Ostromlák szörnyen 127 IV Réptze folyó vizét eképpen próbálják V És ott V, ζ fogták 128 IV Ő vitézségeket ezen is mutatják V És így próbálja 129 IV benne V itt belől 130 IV Hogy ő fejeken veszedelem lévén V Mert nagy 131 IV Szót ada nékik V, ε csak kegyelem légyen [VI kegyelme IX csak hogy] 132 IV Meg szűnik V És meg szűnik ε Megszűnik [IX Megszűnik] 133 V De itt ζ ravaszsággal [IX ravaszságát] 134 IV Ki fakasztá ott V Így ki fakasztotta ζ Azt kiszakasztá képmutatósággal 135 V Mert ő 136 V Es szüntelen

35. Egy akaratból azért azt végezzék,
 Hogy kerítését templomnak megvegyék,
 A benne való népet mind megöljék,
 140 Senkinek itten személyét ne nézzék.
36. A kerítésre azért rohanának,
 Némelyek fellyül oda behágának,
 Némelyek pedig réset csinálának,
 És így fejenként mind befutamának.
- 145 37. Ott benn a nép közt lón szörnyű jajgatás,
 Mind a két fél közt iszonyú kiáltás,
 A gyermekektől hallatik zokogás,
 Megrémült néptől nagy sívás és rívás.
- 150 38. Így próbálták meg jó vitézségeket,
 Vérben keverék éles fegyvereket,
 Mert mind megölik a szegény népeket,
 Mezítelenné tőnek sok testeket.
- 155 39. A szent templom is rakva vala néppel,
 A chorus, torony teljes mind ezekkel,
 Templom padlása rakva sűrűséggel,
 Hogy megmaradnak már ott csendességgel.
40. A szegény község talpra mind felállta,
 Az ellenségnek sírván supplicála,
 Hogy ő fejeknek lenne gratiája,
 160 De a reménység nekik nem szolgálta.
41. Mert az ónások el vala végezve,
 Hogy ott senkinek kegyelem ne lenne,
 Hanem egyeránt hogy minden szenvedne,
 Ki nem változnék, fejével fizetne.
- 165 42. Itt a templomot megvevék ostrommal,
 A bészorult nép jajgat nagy sírással,
 Mert ellenségét jönni fényes karddal
 Látja haraggal, dühös búsulással.

137 V ök azért 138 V Hogy az 139 IV lévő V És az 140 V Már senkinek VI személyét itten ζ személyét ök itten 141–144 IV [Hiányzik.] 141 V Azért kerítésre ök mind ε felhágának 142 V pediglen fellyül bé hágának VI Némelylyek tsak beléjérohanának ζ Némelyek pedig bele rohanának 143 V Mások ö közülök utat 144 V így ök 145 IV—V között 146 IV közöt V két rész között 147 IV Kis gyermetskektől V A gyermekektől-is ζ jajgatás 148 IV Meg rimülvén tőlök V A meg 149 V Így próbáljak ök meg ε próbálták 150 IV Artotlan vérben mossák V És vérben 151 VI Mivel hogy megölik V Mert ök mind meg ölik 152 IV Anya szült mezétlen hagyván V Es mezételenné tesznek 153 V ott rakva 154 IV tornya rakva V A Corus és 155 IV tellyes sok népekkal V padlása-is 156 IV Hogy maradásokat ott vélték békével V, ζ meg maradnának 157 V Nézd a' 158 V És az [...] publikálja 159 IV lehetne oltalma V Hogy az] 160 V ott nekik 161 IV rendelve V ez már 162 IV itt V ott már 163 V Hanem tsak egy árant minden ott ε egyeránt minden ott 164 V A ki 165 IV meg vették V Itten 166 V A belé 167 IV Mert ellenségét látja V Mert ö 168 IV és nagy buséttással V nagy haraggal dühös bosszulással

- 170 43. Sem vénet, ifjat, gyermeket, öreget
Nem kímélének gyenge, szép szűzeket,
Felmészárlának kicsiny csecsemőket,
Ezek szerzének itt sok özvegyeket.
- 175 44. Szegény tanuló deákok romlának,
Mert őket itten scholában szoréták,
Egy ideiglen vesztegségben hagyák,
De ottan őket azután elronták.
- 180 45. Kozák és lengyel az ajtót megállák,
Ékes éneket óvélek mondatnak,
Annakutána ők is levágatnak
Mind rendről rendre, miképpen állottak.
46. Szegény deákok eképpen romlának,
Mert ők is itten levágattatának,
Irgalmatlanul ezekkel bánának,
Ily szörnyüképpen ők is meghalának.
- 185 47. Egy istenfélő predikátor vala,
Ki tudománnyal híres neves vala,
Felső templomnál híven szolgál vala,
Kit egész város igen szeret vala.
- 190 48. Húséggel szegény tisztében eljárni
Tanítványival akarván maradni,
Mártíromságra magát inkább adni,
Hogy sem futással juhait elhagyni.
- 195 49. Szegény nyavalyás a chorusban vala,
Áhitatosan imádkozik vala,
Ő hallgatóit bátorítja vala,
Mennyben Istenhez fohászkodik vala.
50. Ott az ellenség ötet megismervén,
Hogy lutheránus predikátor légyen,

169 IV Sem vént sem ifjat öreget gyermeket V, ζ sem ifjat VI Sem vént sem ifjat 170 V kíméllenek ők 171 V Fel mészárolának 172 V Ezek tsak szereznek VI sok két [!] özvegyeket ζ sok kárt özvegyeknek 173 V A szegény tanulo deakok is 174—181 IV, ζ [Hiányzik.] 174 V Mert itt mindnyájokat 175 V Egy kevés ideig 176 V Es így ottan 177 V Kozákok Lengyelek az ajtót el állák 178 V énekeket 179 V ők-is mind 180 V rendre ők 181 V A szegény 182 V ők-is fejenkint 183 V Nagy irgalmatlanul azokkal 184 V Illyen 185 V Ott egy 186—188 IV [A sorok rendje: 188, 187, 186.] 186 V Kinek hid el vala erős tudománya ε tudományban 187 V templomnak-is igaz hü szolgálja ε élvén [IX hiven] 188 IV egész Csepreg V Kit az 189 IV el jára V Nagy húséggel 190 IV maradni akara V ε Ő tanítványival 191 IV inkább magát adná V Nagy mártíromságra 192 IV el hagyán V juhait ő futással 193 V E szegény nyavalás predékálva látya ε Christusban 194 V Ő sok seregeit szörnyen vagdálnia 195—196 IV [Fordított sorrendben.] 195 IV És halgatóit V Még-is halgatoit szível bátoritya 196 V Menyben az 197 IV hogy ötet meg látta V Ottan az ellenség ötet hogy halgattya 198 IV volna V Meg ésméri hogy ő Lutheránus volna

- 200 Rárohanának, vagdalják nagy szörnyen,
Mint pogány tatárt, törököt úgy szintén.
51. Így szenvedé meg a mártíromságát,
Juhai mellett élete fogyását,
Kiert ő lelke vette boldogságát,
A mennyországnak fénylő koronáját.
- 205 52. Templom padlásán valakik valának,
Azok mind egyig levágattatának,
Kiomlott vérek falon lefolyának,
Mint egy sebes víz alácsordulának.
- 210 53. Kik a toronyban felmentenek vala,
Azok szörnyebben mind ott vesznek vala
Mert tűznek lángja őket süti vala,
Három harangok leolvadtak vala.
- 215 54. Hallatlan csuda itten történt vala,
Magas toronyban egy jó anya vala,
Kinek kis fia kebelében vala,
Magas toronyból aláugrott vala.
- 220 55. Noha az anya mindjárt megholt vala,
De a kis gyermek éppen megmarada,
Az Úr Istennek csodálatos gondja
Emlékezetre eleven megtartá.
56. Egy szóval mondván, itt oly veszély vala,
Kit emberi nyelv meg nem mondhat vala,
A kereszténység mely igen megromla,
Kit Ferdinándnak hada itt levága.
- 225 57. Kiknek a testek eltemettetének,
Tizen kétszáz és huszonhárman lőnek,
De hol még azok, kik tűzzel veszének,
És iszonyatos fogságra vitettek ?

199 IV Reá rohanván nagy szörnyen vagdalá V Mindjárt tőri fejét méképp rea rohanna
ε Reá rohannak vádolják 200 IV Mint pogány törökkel tatárral ugy bána V Hogy mint
pogányt tatárt ezt ugy vagdalhatná ζ pogányt 201 V ő meg 202 V Ó juhái 203 IV Kinek ő
lelke nyeré V Kinek az ő 204 IV országban V És az menny országban 205 V A templom
206 V Azok-is 207 V Ó ki 208 V Méként egy 209 V A kik a toronyban itten fel mente-
nek 210 IV mind el vesztek V Azok még [. . .] ott el vesztenek ε ott elvesznek vala 211
IV Mert a' V Mert a tűz lángjától igen süttetének ζ üti 212 IV el olvadtak V Hol
három harangok tüztől olvadtanak 213 IV Nagy tsuda dolog V, VII Halhatatlan 214 V
Mert im a' toronyban egy jo aszszony álla VI aszszony 215 IV ő ölében V Ki-is kebelében
egy kis fiat tarta 216 V Füstől szorongatván toronyból le ugra 217 V az ő anyja [. . .] ott
meg hala 218 IV De ő kis fia V De im ζ marad vala 219 V A nagy 220 IV életben meg
hagyta V Ezt emlékezetre, látván, meg tartotta 221 IV mondom V meg mondván 222
IV, VI mondhat vala V Kit embernek nyelve ε Kit ember nyelve V, ζ mondhat soha
223 IV mely szörnyen V Hogy a' kereszténység oly igen ζ elromla 224 IV ő hada V A kit
225 V A kiknek 226 V százan 227 V De hol vagynak ezek 228 IV És rut tsunya fogság-
ban V És ki mondhatatlan fogságra vénének VI Es kik iszonyu fogsagban

- 230 58. Sokan az helyben megsebesedének,
Pénzbeli summán kimenekedének,
Némelyek pedig megölettetének,
Noha nagy summát fejekért fizettek.
- 235 59. Alsó templomi predikátor sorsa
A többek között ily veszélyben forga,
Minden marhája mert prédára juta,
Ellenség kardja neki sebet hozza.
- 240 60. Hasonló formán szegény mester romla,
Maga személye lengyel kézben juta,
Feje váltsága lón neki nagy summa,
Főfő könyvei jutának prédára.
61. Ezek még eddig amelyek mondattak,
Megölettekről részről csak irattak,
Kereszténységnek például adattak,
Emlékezetre mindennek hagyattak.
- 245 62. Még ezek kívül halljunk több dolgokat,
Fertelmes, undok paráznságokat,
Szűz leányoknak megrontatásokat,
Lengyelek miatt sok rusnyaságokat.
- 250 63. Csepreg városát lakák szép személyek,
Tisztas asszonyok, becsületes szűzek,
Menyek, leányok, szép ifjú legények,
Minden rendbeli fő mesteremberek.
- 255 64. Asszonyi rendek hol találtatának,
Kik lengyeleknek kezekben jutának,
Tisztességekben ők megrontatának,
Éjjel és nappal szeplőket vallának.

229 IV Sokat [...] meg sebesítének V Nagy sokan ez 230 IV némellek megmentek V Sok pénzbéli 231 IV tsak meg ölettettek V Némelyek hald pedig itt meg öletinek VI pedig ugyan meg ölettettek ζ ugyan 232 V Noha ők [...] főért fizetinek 233 V Az also 234 IV nagy veszélben V A többiek 235 V ö marhája már ζ Minden mintha jó 236 V Az ellenség 237 IV Hasonlóképpen V a szegény 238 IV mert kezekbe juta V Ó maga VI–VII kézhez VIII kezre 239 V néki mind 240 IV jutottak V Ó sok szép 241 IV Ezek pedig az mellyek mint mondattak V mid eddig a mellyek ζ eddig valamig 242 IV Ó életekről summában irattak V A meg 243 IV Emlékezetben mindennek hagyattak V A kereszténységnek például adatnak 244 IV Jó hírek nevek mind fel találtattak V És emlékezetben mind ennek hagyatnak 245 IV Ezeken kívül V Még ezeken kívül 246 V és undok 247 V, VI Sok szűz ζ A szűz 248 IV motskoltatásokat V A lengyelek miatt lett nagy kintásokat VII gonoszságokat VIII ros sz sok keserves sorsokat IX ros sz nyájóságokat 249 V E Tsepreg 250 IV betsületes vénnek V Sok tisztas 251 IV Menyetskék leányok szép ifju gyermekek V Sok szip gyenge fiak ζ Mennyi leányok 252 V És minden 253 V Az asszonyi 254 V Itt ők lengyeleknek 255 V Szép tisztességekben 256 V Mind nappal mind éjjel

65. Iszonyú dolog ezt csak hallani is,
Szemérem nyelvvel csak kimondani is,
Mert a természet ettől irtózik is,
260 A menny és a föld álmélkodhatik is.
66. Oktalan barom módra mívelének,
Személyválogatást őbennek nem tőnek,
Mert tízen s többen ők eggyel élének,
Sok sívást rívást ezeknek szerzének.
- 265 67. Tíz és tizenegy esztendő leánya
Ezektől szűzen meg nem maradhatta,
Hanem kiki mind erős szeplőt valla,
Szüzességeknek virága megromla.
- 270 68. Ez éktelenség tartá három napig,
Emellett ismét három egész éjig,
Akin a menny és föld álmélkodhatik,
De lengyelektől bűnnek sem tartatik.
- 275 69. Ennél is inkább hogy dühösségeket
Ők kionthassák szivekből mérgeket,
Véghez vihessék kegyetlenségeket,
Gondolának ily álnok mesterséget.
70. Öreg idejű asszonyi állatok
Azt reménylették, hogy megmaradhatnak,
De felvonaték fejükre ruhájok,
280 Szalma égéssel szenvedett ő tagjok.
71. Kiket fegyverrel meg nem öltek vala,
Azokat pénzért mind kínozták vala,
Fejek homlokját körül kötik vala,
Kötéllel, fával úgy szorítják vala.

257 IV—V ezt még csak 258 V még csak 259 IV attól el irtózik V Mert még 260 IV [Az is hiányzik.] V A kin a' meny és föld 261 IV és barom V Nagy oktalan 263 IV Mert tízen eggyel ők úgy élének V tízen és VI Eggyel mert tízen is ők közösülének ζ Mert tízen s őbelőlük egyesülének [VII részesülnek] 264 IV—V, e és rívást ζ ezekből tevének 265 V Tíz de még [...] kis leánka 266 V itt szűzen 267 IV Hanem kegyetlen sokakat meg kinza V mind itt erőszakott 268 IV virágok V Ő szüzességeknek 269 IV Ezen [...] harmadnapig V tart három egész ζ Az éktelenség 270 IV ismétlen három északáig V A mellyet-is pedig » három éjjelig 271 IV Kin az [...] meg szomorodhatik V a föld méltán álmélkodik ζ a föld 272 IV De a' lengyelektől egy sem bortsáttatik V De a' 273 V Úgy ennél-is inkább ő 274 V Hogy ők e Hogy kiokádhassák [VI Hogy hiányzik.] 275 V És véghez 276 IV im illy V ilyen 277 IV Öreg és idős V Az öreg 278 V Reménylették hogy ők meg 279 V fel vonyatanak e föl vonyattnak fejekre az hajok [IX ruhájok] 280 IV Szalma tűz V Szalma tűz égetést szenvede 281 V A kiket 282 IV mind kínozzák V mind ellenség kínozza e megkínozták 283 IV Fejeket nekik V Környül köttetik itt fejeknek homloka ζ homlokjait 284 IV őket gyötrik vala V Kötéllel és fával im így sanyargatya

- 285 72. Kiket kerékre felkötöznek vala,
Láboknál fogva feltámasztják vala,
Fejeket alá lefüggesztik vala,
Meleg kemence őket süti vala.
- 290 73. Ez szörnyű dolgok mikor mind meglettek,
Annakutána többet cselekedtek,
Templom oltárát köröskörnyül lépték,
Minden szögletét pénzért megkeresték.
- 295 74. Egy főembernek holttestét felásták,
Nyugodni földben békével nem hagyták,
Bársony zászlóját a falról levonták,
A szent templomot eképpen gyalázták.
- 300 75. Ez helyben lakó egyházi emberek
Ő könyveikben nagy kárt szenvedének,
Kiket szaggattak, kiket ők elvittek,
Kiket metéltek, kiket megégettek.
76. Régi magyarok Mátyás királyának
Könyvei Budán még most is megvagynak,
Kiket törökök becsületben tartnak,
Noha ők ahhoz csak semmit sem tudnak.
- 305 77. De a gyülevész nemzet azt nem nézte,
Keresztény vérrel sok könyvet megfeste,
Isten igéjét eképpen becsülte,
Hirdetőit is nagy szörnyen megölte.
- 310 78. Mikor mindezek meglettének vala,
Negyedik napra hogy jutottak vala,
Bor, búza, barom juta mind prédára,
Sok özvegy, árva juta koplalásra.

285 V Kiket a' kerékre fel tsak kötözinek ε kezekre feltekertek [VI fel tekernek] 286 V És láboknál fogva fel-is támasztanak 287 IV függesztették vala V Ő fejekkel alá ők le függesztinek ε Fejekkel 288 V Meleg kementzében ők így süttetinek 289 IV hogy mikor meglettek V E sok [. . .] midön 290 V És annakutána 291 IV Minden szegeletét pintzeknek kerestek V Templomnak ε fogták 292 IV Mindenekből pedig ők sákmánt vetettek V szegeletit 293 IV felturák V embernek ott 294 V a' földben 295 IV kö falrol V Szép barsony VI a földre ζ az földrül 296 V Így a 297 IV voltak egyházi személyek V lakozó 298 IV Kik ő könyvökben károkat szerének V Az ő [. . .] kárvallást szenvedtek 299 IV Kiket rongyoltanak kiket el vittének V Kiket el szaggattak ζ kiket magok elvittek 300 IV Miket metéltenek kiket égettenek V Kiket el metéltek s kiket el égettek ζ Kiket megégettek, kiket elvesztettek 301 IV Régi magyaroknak s a' Mátyás királynak V magyaroknak VI királyoknak ζ királyok 302 IV Ő könyveik V Könyvei Budában még most-is vagynak 303 IV—V, ζ a törökök 304 IV azokhoz ők V tsak [Utólag betoldva: majd] 305 IV De ez a' V De im e [. . .] ezt 306 IV könyveiket festi V Sok keresztény vérrel könyveket festené ζ követ 307 IV Istennek [. . .] betsüli V Az Isten égéjét eképp hogy betsülné 308 IV Még hirdetőit is gyilkossan meg öli V Hogy hirdetőit-is ekképpen meg ölné ε eképpen megölte 309 IV—V Mikor már ζ mindazok 310 IV És negyedik napra ők virradtak vala V És negyedik napra mikor ki ki jutna 311 IV és barom V és barom ment itt mind 312 IV—V és árva

79. Útra indulván a várost meggyújták,
Vitézségüket eképpen mutaták,
315 Sok nyert prédával ők előbb állának,
Özvegyet, árvát sokakat hagyának.
80. A rejtek helyből előjött özvegyek
A holttestekre borulván szegények
320 Sűrű könnyekkel betelék a szemek,
Keserőséggel rakva lón ő szivek.
81. Ki atyját, anyját, urát és leányát
Szörnyű jajszóval siratja magzatját,
Ki jó szomszédját, ki jó házastársát
Könnyhullatással siratja barátját.
- 325 82. Ez gonoszsággal nem elégedének,
De ők magokkal szüzeket vivének,
Paráznaságra kiket rendelének,
Természet ellen fertelmeskedének.
- 330 83. Ily szörnyőséget próbála ez nemzet,
Melynek a híre széjjel el-kiterjdet,
De kiváltképpen hogy egy papi szerzet
Ily szörnyőségben forogván misét tett.
- 335 84. Itt a papoknak és a barátoknak
Ártatlan vérrel akik áldozának,
Jó praevendájok juta a torkoknak,
Csepregi jókkal igen meghízának.
- 340 85. Volt oly tar barát, ki avval kérkedett,
Hogy ő Csepregben igen vitézkedett,
Mert fegyverével tizenöt embert ölt,
Ki még többet is ölni igyekezett.
86. Pápistaságnak bizonyos jelei
Ez szörnyű dolgok férges gyümölcsei,
Mert tudományát fegyverrel terjeszti,
Kegytlenségét kifolyt vérrel festi.

313 V Így utra 314 IV—V Ö vitézségeket 315 IV Sok el vett [...] elől V Az elnyert VII ellől IX odább 316 IV Arvát s özvegyeket V, VII, IX Özvegyet és árvát 317 IV helyekről V helyekből 318 IV És az V A sok e borulnak 319 IV—V Nagy sűrű 320 IV Nagy keserőséggel bé telik V És keserőséggel 321 IV ki anyját V Ki anyját és atyát 322 IV Nagy szörnyű V jajgatással 323 IV Némely jó szomszédját kedves V Ki ö [...] és ő házos 324 IV—V Könyhullatásokkal 325 IV Ez gonoszságokkal 326 IV Hanem még magokkal sok szüzet el vönek V De ők ö magokkal szüzeket el vönek e elvisznek 327 IV Rut paráznaságra V Nagy paráznaságra 328 IV Sött természet V Természetek 329 IV Illy nagy V Illyen IV, ζ a nemzet 330 IV az ö V A mellynek 331 V De leg 332 V Illyen szörnyőségben ö miséjek forgat VI—VII miséjek VIII szolgáló miséket IX mesterek 333 IV—V Itten 334 IV—V Ki ontatott VI Ki öltött[!] ζ Kiomlott 335 IV esvén ö V Nagy sok jo predájok juta ö 336 IV sok jókkal V A Tsepregi 337—340 VIII [Hiányzik.] 337 V igaz VI gyász VII ház IX jász 338 V ö e 339 V Mert ö 340 IV Sött még V A ki 341 V A pápistaságnak 342 IV dolog V És e 343 V Mert ö 344 V És kegytlenségét ζ nézi

- 345 87. Ez nagy romlásnak ha kérded, ki oka?
 Eszterház Miklós ennek indítója,
 Idegen népnek mireánk hozója,
 Magyarországnak számkivetett társa.
- 350 88. Ezt semmi okból el nem tagadhatod,
 Sőt csak hiában hímezed hámozod,
 Gonoszságodat kár hogy palástolod,
 Mert téged furdal lelkiismereted.
- 355 89. Most épen volna Keresztúr és Csepreg,
 Nem pusztult volna Lövvő és Peresztég,
 Lánzsér, Lakompak ha lett volna vesztég,
 Megmaradt volna békével a község.
- 360 90. Ez mai napon magad jobbágyi is
 Épen volnának nyavalyások ők is,
 Meg nem égtenek volna faluid is,
 Jobb állapottal volna a Lánzsér is.
91. Ha Ferdinándnak idegen nemzetét
 Nem kértél volna ez földre idegent,
 Fajtalan, buja, parázna kozákat,
 Mostan is épen állana jószágod.
- 365 92. De ha lett volna ennek oly nagy haszna,
 Fejedelmére nézendő jó volta,
 Dunán innenső ország hogy elromla,
 A községnek is vére hogy kiomla.
- 370 93. Ha kérdi Isten Eszterház tetődél,
 Miért rontál el annyi sok lelkeket?
 Mit felelsz neki? Mert mind megöletted,
 Szörnyű halállal őket elvesztetted.
- 375 94. Megnémulsz mindjárt, magad nem mentheted,
 Mert elkárhoztat lelkiismereted,
 És téged vádol udvari sereged,
 De kiváltképpen haragos Istened.

345 V Ezen V, ζ kérdik 346 V Az Eszterház 347 V népeknek [. . .] haragja 348 V És Magyar 349 V Ezt te 350 V Sőt inkább 351 V Nagy gonoszságodat ζ csak hogy [VIII kár hogy] 352 IV Mert lelki esméreted sem hágy nyugodnod V tégedet VII ate gonosságod IX lelki furdalásod 353 V Most már ε Mert 354 V volna el 355 IV és a többi népek V Lánzsér és Lakompak had ε lakonak [IX lakói is] 356 IV Ha lehetett volna, V, ζ Megmaradott 357 IV jobbágyid V Ezen 358 V Még épen 359 V égettenek 360 IV állapotban V Most jobb állapotban 361 IV Ha Ferdinándnak hadával illy dolgot V Ha a' 362 IV Nem tettél volna olly sok motkosságot V Te nem 363 V és buja 364 IV Most is épségben V még épen 365 V De mond meg már kérlek mi ennek a' haszna ε De lenne ennek olyan nagy haszna [VI ollyatén nagy] 366 V Vagy mi légyen ennek sok és nagy jutalma 367 IV innen lévő V innend hogy sok jo VI innend lévő ζ innend erős 368 IV ugy V A községnek vérek hogy itten 369 V az Isten 370 IV Miért rontattál el ennyi sok népet V rontottál itt el 371 V, VII, IX nekie 372 V Nagy szörnyű 373 V mindjártat ε Megnémulsz 374 V Mert im 375 IV Nem segít téged V tégedet 376 IV Keresztény vértontó gonosz lelkü néped V Sok kereszténységnek vérevel tölt szived ε Sok keresztényeknek kiomlott vérek

95. Exceptióid nem használnak neked,
Mert által látta Isten a te szived,
Szomszéd urakra való irigységed
380 Hoza ez földre ennyi nagy ínséget.
96. Bosszút áll Isten rajtad mindezekért,
Sok ártatlannak vére hullásáért,
Nem lehetsz nyomos sok gonoszságidért,
Földről eltöröl te álnokságidért.
- 385 97. Mert lehetetlen, hogy Isten ím ezért
Meg ne büntetne özvegyért s árváért,
De kiváltképpen gyenge szép szüzekért,
Szüzességeknek szeplősítésekért.
- 390 98. Ez szörnyűségnek segítő társai,
Ferdinánd hada, lengyeli, kozáki,
Magyar, tót, horvát és magad szolgálai
Ez lett dolognak jeles bizonyossági.
99. Ők is Istennek kemény ítéletit
El nem kerülök haragos ostorit,
395 Mert meghallgatja árváknak panaszeit,
Égben felható buzgó könyörgésit.
100. Akkor az Isten előszólít téged,
Gonoszságidat kiterjeszti néked,
Az ártatlanok szólnak ellened,
400 Bizonyal higgyed, ezt el nem kerülöd.
101. Haragos szóval azt mondja tinéktek,
Ez szörnyűséget kik cselekedtetétek:
Fajtalan, gyilkos, parázna nemzetek,
Az én népemet miért vesztettétek?
- 405 102. Az én Fiamnak ártatlan vérével
Ezek váltattak kinszenvedésével,

377 V tenéked 378 IV—V, ε Mert jól látja Isten a te álnok szived [IV látta VI jól hiányzik]
379 IV Vagyon ugyan szomszéd urakkal egyesség V Szomszéd urakkal hogy vagyon egyes-
ség VI Van szomszéd Urakkal valo egyesség ζ Vagyon szomszéd urakkal egyesség
380 IV—V, ε Te hozál e földre ennyi irigységet [ζ annyi] 381 IV—V, VII, IX az Isten 382—
385 IV—V, ε [Hiányzik.] 386 IV Meg büntet özvegyekért és árvákért V Megbüntet ár-
vákért és jó özvegyekért VI Meg büntet az özvegyekért árvákért ζ Megbüntet téged 387
V a' gyenge 388 V Ő szüzességeknek IV—V, ε megrontatásokért [VIII ő meg rontasokért]
389 IV ő segítő társa V Ily keserűségnek 390 IV lengyele kozákja V Ferdinántnak hada
lengyelek 391 IV szolgálja V Magyar sött sok 392 IV bizonyossága V E meg lött 393 V Ők-is
az 394 V kerülhetik 395 IV meg halgatta V az árváknak 396 V felkiálto s' 397 V Akkoron
398 V Te gonoszságidat ζ Gonosz szolgálidat [IX Gonoszságaidat] 399 IV, ε Az okatlanok
V Az okatlan állatok szólnak te ellened 400 IV azt el nem kerülheted V kerülheted 401
IV ezt mondja tenéked V Nagy haragos szóval ő ezt mondja néktek 402 IV, ε Ez szörnyű
dolgot [VIII szörnyűséget] V Ezen szörnyű dolgot 403 V és gyilkos parázna Németek
404 IV kik így vesztettétek V kik így el vesztettétek ε kik elvesztettétek 405 IV Az ő fiá-
nak V—VI Az Isten fiának ζ Az ő fiainak 406 V váltattanak

Engem öltetek, vágatok fegyverrel,
Még sértettétek szemem fényét ezzel.

103. Távozzatok el azért átkozottak,
410 Éktelenséget mert ti csináltatok,
Szent templomimat undokítottátok,
Árvát, özvegyet sokakat hagytatok.
104. Az örök tűzben ti mind kínlódjatok,
Végzetlenül legyen ott lakástok,
415 Ti, kik ez földön gonoszok voltatok,
Vegyétek el már a ti jutalmatok.
105. Akkor a hívek, sok ártatlan lelkek,
Kik miattatok ez földön elvesztek,
Felkiáltanak, áldván Isteneiket:
420 Igaz vagy uram, s igaz ítéleted.
106. Felséges Isten, seregeknek ura,
Romlott hazánknak légy erős oszlopa,
Te juhaidnak vigyázó pásztora,
Eklézsiádnak hatalmas tutora.
- 425 107. Ellenséginket rontsd meg haragodban,
Szégyenítsd őket ő gonoszságukban,
Ne hagyj kárt tenni szegény juhaidban,
Fizess meg nekik nagy búsulásodban.
108. Minket pedigrén tarts meg békeességben,
430 Hogy szent nevedet dicsérjük szüntelen,
A te szent igéd folyjon csendességben,
Hogy üdvösségért tanulhasson minden.
109. Rövid formában akarám foglalni
Csepreg romlását versekben leírni,

407 IV Annyan vágottattak, ölettek V Annyan vagattak és ölettek ζ Ennyen vágottak, ölettek 408 IV Nem sértettétek é V Meg sértettik az én 409 IV azért el ti V el már VII ti átkoztak 410 IV—V Nagy éktelenséget 411 IV Én szent V Kik én 412 IV Árvát és IV, ε ti sokat V Árvát és özvegyet kik sokat 413—420 ζ [A 104—105. vers. fordított sorrendben.] 413 IV minnyéjan V mind ott 414 V És végzetlenül 415 IV Valakik e' V itt e 416 IV, ζ immár V immár ez 417 IV hívekkel V Akkoron 418 IV Kik ti V Kik miatt esetek s' e 419 IV Azok kiáltanak nagy fel szóval mondják V Kik kiáltottanak mindenek azt mondják ζ Kik kiáltanak mindenek ezt mondják 420 IV—V te Uram ζ oh Uram 421 IV Oh felséges V Ur Isten 422 IV Mi romlott hazánknak légy oltalmazója V Mi romlott 423 IV—V A' te juhaidnak légy első VI, VII, IX leg első VIII legyen ő 424 e Eklézsiánknak IV, e vigyázó V És Eklézsiádnak vigyázó 425—426 ζ [Fordított sorrendben.] 425 IV Mi ellenséginket V Ellenségeinket 426 IV—V Szégyenítsd meg 427 IV Ne hagyjad [. . .] többször juhaidban V titetni többet 428 IV—V nékiek ε te busulásodban [IX te boszuságodban] 429 IV tarts jó V Minket már kérünk 430 IV—V Hogy te szent ζ Hogy meg nevedet [IX szent] 432 IV—V És a IV—V, ε békeességben 432 IV Abból idvességet V Hogy ő idvösségét tanulhassa 433 IV formáskában V formában tsak e formálni 434 IV Csepreg városát is versekben folytatni V Tsepregnek városát versel e Csepreg városát versekben foglalni

- 435 Aki olvassa, tudja megítélni,
Minémű legyen pápistáknak hiti.
110. Egy szegény deák ez verseket szerzé,
Ki szemeivel mindezeket nézé,
Mikor veszélyben forgana élete,
440 Kit az Úr Isten fegyvertől megmente.
111. Mostan immáron nyavalyás bujdosik,
Csepreg romlásán ugyan síránkozik,
Tanulás nélkül ideje hogy múlik,
Éjjel és nappal ezen fohászkodik.
- 445 112. Tudom, írásom nem kedves mindennek,
Római hiten papoktól függőknek,
Mert igazmondást ezek nem szeretnek,
Ellenek szólót éktelen gyűlölnék.
113. De te Krisztustól függő kereszténység,
450 Féljed az Istent, ki mennyei felség,
Tanulj más kárán, mert az nagy eszeség,
Kiért áldassék mennyben az Istenség.

92.

KESERŰI DAJKA JÁNOS

[HALOTTI VERSEK KÁROLYI ZSUZSANNA FELETT]

APOSTROPHE AD SEPULCHRUM

1. Hideg havasokon
Fenyűes nagy erdőkön
Termet koporso fája.
O mely bodog vagy te
5 Noha vagy fekete
Ki löl ez test tartója.
Az Ur kedvesenek,
Meg szentelt hívének
Legy hü oltalmazója.

435 IV A'ki ezt V A ki azt IV—V, ζ olvasod tudjad VI olvassa tudjad [1] 436 IV Hogy miképpen legyen Lutherános lenni V Méműmő hogy legyen Lutherános hiti VI Lutheranusoknak mi legyen dolgok VII ezeknek végei VIII Lutheranus dolga IX lutránusok dolgi 437 V Egy deák versekben kívánta le írni 438 IV A' ki V A ki személyével 439 IV Mikor nagy 440 IV De kit V A kit 441 IV De mostan V Mostan ő ζ immár 442 IV városán ő gyakran V A Tsepreg városán gyakran ε városán gyakran 443 IV Szép tanulás V Hogy tanulás nélkül ideje el múlik 444 IV És tsak éjjel nappal V Azért éjjel nappal igen VI És éjjel nappal erről VII Ez éjjel nappal ezekert VIII És ijel nappal ezekről IX Éjjel és nappal ezekről 445 IV Tudom hogy [...] mindennél V Tudom én [...] mindennél 446 IV Az Romai hittől s Pápától függőknel V Romai hittől és Pápától függőknel ζ hütös 447 IV Mert az [...] szeretik V Mert igazat szollok 448 IV szőlőkat [...] gyűlölik V Ő ellenek mondok azért ők 449 IV Ur Jesus Krisztushoz V Ur Jesus ε Jézus Krisztustól 450 IV Féljed tsak V Ur Istent VI mert mennyei ζ [ki hiányzik] 451 IV Tanulj te V Tanuljunk ζ másokon 452 IV Mondjad hogy áldassék égben Istenség V A kiért áldassék menyegben ζ [az hiányzik]

- 10 2. Veled az nagy Isten
Csak vennéd eszedben
Ű maga osztozott meg.
Mert nemesbik részét
Mennyből adott lelkét
15 Magának kivanta meg
Nemes gyenge testét
Mint nagy drága kincset
Rád bizvan igj szentelt meg.

AD REGINAM

3. Kegyes természetü
20 Tiszta szent életü
Kivánatos Estherünk,
Nemzetünk czillaga
Vrunk vidamsága
Ő szerelmes Aszonjunk
25 Szegények reménye
Arvák nevelője
Melj nehéz töled váltunk.
4. Ez szoros czélátska
Testednek hayléka
30 Mellyet szemünkel latunk
Tetemid oszlástol,
Csontaid bomlástol
Oja mig fel támadunk
Adgya az szent Isten
35 Az örök életben
Vidam ortzaval lásunk.

93.

KESERŰI DAJKA JÁNOS

APOSTROPHE CHRISTI AD DEFUNCTAM REGINAM

1. Szerelmes Léanyom,
Szentül élt báranym,
Mostani változásod,
Noha szép csendeszen,
5 Nagy hitben, mérészen
Lön világból mulásod,
Látom az élőknek
Kedves emberidnek
Mely nehéz töllök váltod.
- 10 2. Szüksegh azért nékem
Vigasztalást tennem,
S-bánattyokat enyhítnem:

Igaz bodogsagod
El vött szép jutalmad
15 Nékiek ki hirdetnem

AD MAESTOS

Hallátok hiveim,
Kedves elő szentim,
Hidgyétek szomat nékem :

3. Mivel fel-támadás
20 Elet es aldomas
Egyedül csak en vagyok.
S-az ki bennem hiszen,
Igaz hüttel veszen
Bodogitoja vagyok
25 Ha szintén meg hal-is
Még az halálban-is
Eltető Vra vagyok.
4. Ez az kegyessen élt
30 S-hozzánk immár fel ért
Meg boldogult Szolgalom,
Meg nem holt, de nyugszik
Czendeszen aluszik
Bu bánat, agodalom
Nem fárasztya immar,
35 It csak titeket vár,
Kesz-is az nyugodalom.
5. Mivel igaz hüttel,
Mint lelki kezével
Hozzam ragaszkodot volt
40 S-mig élt, énnékem élt.
Fottig bennem remélt
Mert en választottam volt
Eletet halálban
Nyugvást ez álomban
45 Néki adnom méltó volt.
6. Ne sirassatok hát
Mert az nem használhat
Néki sem magatoknak
Söt ti-is ily szentül
50 Tanollyatok ettül
Megh halni ez világnak
Hogy velem éllyetek
Lakosi legyetek
Dücső szent országomnak.

42 választottam

KESERŰI DAJKA JÁNOS

... az orsagnak minden rendbeli jelen es távul lévő statusi, sirassuk, keseregiük illy kegyelmes Feiedelem Aszszonyunknak éretlen halálát, az kormany mellől valo el esését: Es à mennyire tölünk lehet, hála adó voltunkat hozzá, mutassuk meg ezzel, hogy bodog emlekezeti fiurol fiura, nemzetsegről nemzetsegre maradgyon áldásban köztünk. Ez végre im ez siralmas rhytmusokat, zengedező szoval mondvan, hadgyuk fejenel örökké emlekezetire:

1. Nemzetünk viraga,
 Eletünk vilaga
 Rogyago szép csillaga,
 Szegenyek szánoia,
 5 Kegyés tápláloia,
 Betegek orvossaga:
 Arvák edes Annya,
 Budosoknak honnya,
 Szomoruk vidamsaga:
- 10 2. Foglyoknak remenye
 Vakok szeme fénye;
 Bennák sánták Istapia
 Igyefogyattaknak,
 Nagy kárvallottaknak
 15 Elő gyamolitoja:
 Meg eset vétkesnek
 S-vétkén késérgőnek
 Igaz közben jároia.
- 20 3. Iffiaknak véneknek,
 Vri nagy rendeknek
 Illendő böcsödélme
 Az Szegeny kössegnek,
 Rabotás népeknek
 Könyebitő kegyelme:
 25 Minden embereknek
 S-föképpen Férjenek
 Bizonyos hijedelme:
- 30 4. Az Ecclesiának
 Egyhazi szolgaknak,
 Egyetlenegy Dajkaja:
 Rongyos Scholainknak
 Tanulo iffiaknak
 Kegyelmes patronaia
 Az Vr törvényenek,
 35 S keresztyen hitünknek
 Nagy hü oltalmazoia.

20 réndeknék

5. Az kegyes életnek,
 Fegyhetetlenségnek,
 Igyenes abrazattya:
 40 Mertekletességnek,
 Okos csendessegnek,
 Eleven peldazattya:
 Kerezt-viselesnek,
 45 Türes szenvedesnek,
 Mozdulhatatlan targja.
6. SVSANna szépséggel,
 Abigail eszel,
 Iudit ekes nyelvevel:
 Ester szelidseggel
 50 Szemermetességgel,
 Nemzeten esdeklessel:
 Christusra költéssel,
 Maria szentseggel
 Martha gondviseléssel.
- 55 7. Iay jay, el viteték
 Iay el ragattaték
 Hirtelenséggel tölünk.
 Háládatlansagunk,
 Meg valljuk bar magunk,
 60 Ezt hozá, jay, minekünk.
 Ily nagy drága kintzünk
 Halva szivünk lolkünk
 Im hol fekszik elötünk.
8. Hogy ez kis Séllyében,
 65 Testével egyemben,
 Enyi sok szép virtusa;
 El ne temettessék,
 Földben ne tétessék,
 Földnek minden lakosa.
 70 Boldogh hírét nevét
 Io-emlekezetet
 Kézrül kézre jutassa.
9. De mi kivalképpen
 Kik erre sok képpen
 75 Kötelessebek vagjunk.
 Migh fen ál ez világ
 S-nemzetünkben egy ág
 Meg marad mi utánnunk
 Elménkben visellyük,
 80 Nevét emlegessük
 S-légjen áldásban nállunk..

44 szénvedesnek 50 Szemermetességgel, 67 temettéssék,

10. Te jutalom ado
 Töllünk imadando,
 Szent Haromsag egy Isten,
 85 Ennyi jo voltaért,
 S-Keresztyen hütiért,
 Mellyel virágzot itten.
 Lelkeben testeben,
 Az örök életben,
 90 Veg-nélkül nyugosd AMEN.

95.

QUAERELA DE CAESARE

1. Fenyos czillagom, keolt Olympusom,
 Szep orszagom, leon birodalmom,
 Engedelmeböl Istennek uan hiuatalom,
 5 Igasagom, meltosagom,
 Isten oltalmom.
2. Erkezek az hir, kin szüuemis sir,
 Az ki nem paztor, megis giapiat nyr,
 Arulo heh magyarokkal praktikat indit,
 10 Leuelet ir, olyat iger,
 Az kiuel nem bir.
3. Rettentö keppen uakmerö nepem
 Tamat ellenem, kiket neueltem,
 Kebelembe mind kigyokat szabad eletben,
 15 Az nagy Isten uagion uelem,
 S-nem hagy el ueznem.
4. Dobot ütenek szabad eletnek,
 Az kit hol ernek, mindent kergetnek,
 Praedara pandur haiduk igen sietnek,
 20 Betegh testnek olyat kernek,
 Kit nem engednek.
5. Indita hadat

96.

GYULAI FR. MÁRTON

EZ PELDAZATNAK MAGYARAZATJA

1. Peldazattyat itt hazadnak
 Ki szemleled nyavalyasnak
 Gondold modgyat latvan fontnak
 Vagye oka nagy kénynyának.

- 5 2. Két függő tör azt peldazza
 S- ítéletben azt mutattya
 Poganságot hogy meg nyomja
 Éretnek s megh halladja
- 10 3. Az kegyetlen rut Bestia
 Szegény Magyart ki tiporja
 Poganságnak tüzes kardja
 Mint Daniel Prophetallja
- 15 4. Fekete Sas oltalmazza
 S által rajta Sarkant Szurja
 Keörmeivel holot huzza
 Történetbeől megis nyuzza
- 20 5. Fénlik Sasnak Coronaja
 Sarkannak is ü tiz szava
 De Magyarnak véres agja
 Mert sok keöröm koszoruja
- 25 6. Keöröm közöt kevés haja
 Kette szeget szép Istapia
 Hatra teöröt jó szablyája
 Vissza vonias mert rontoja
- 30 7. Azért ennek nagy okai
 Országunknak nagy Ebei
 Kik egy masnak mardosoi
 S nemzetünknek feő hohari
- 35 8. My szent Anjank vesztünk szannia
 Es szent fiat értünk aldgia
 Im job kezit el ky nyuitja
 Végseő fegyvert tartoztattya
- 40 9. Szent Martonis hazank szenti
 Hieremiast mi keöveti
 Értünk Istent mastis kéri
 Azért keze pallost éri
- 45 10. Szegény hazank mire jutal
 Hogy fejedem már az halal
 Oroszlan ky régen valal
 Most az Nyulis lam taszival

GYULAI FR. MÁRTON

ALIUD EIUSDEM

1. O nagy kén vallott szegény arva Orszagh
 Kit be buritot minden nyomorusagh
 Majd el keöl veszned ha nem ér orvossagh
 Mert sebed rosz fai Echo fai
- 5 2. Jól hiszem hogy faj mert Isten haragia
 Olly szörnyü rajtad melly az beled ragia
 Mint sebes tüznek meg emésztő langia
 Szenved az miért Echo miért?
- 10 3. Azért, hogy oka bünöd érdemlöte
 S mint az mely Tenger annak széledése
 Kinek kutt feie hited tévelgése
 Az nagy lelki Gaz Echo Ighaz
- 15 4. Tüzzel fegyverrel orvos azt kévannia
 Hogy fene sebbeöl lelköd ky teisztecha
 Ha nem akarod nepedet megh roncha
 Az kik nem egyek Echo megyek
- 20 5. Teri Istenedhez nagy töredelmessen
 S hozdad tér v is bizony kegyelmessen
 Es hagyasabol te oltalmad léssen
 Angyali Legio Echo Légy io
6. Légy jo hát, ha keöl néked jo...

LASKAY GÁSPÁR

RIMA SZOMBATHY BECZÜLLETES SZABOK CZEHENEK ENEKE

1. Szent Jehova Isten te vagi my remensegünk,
 Minden dolgainkban te hozdad esedezőnk,
 Kerünk azert hald meg mostany köniörgesünk.
- 5 2. Zaszloiat emeld fel az te szent egy hazadnak,
 Hogy az hivek teged szibul imadhassanak,
 Kegiettlenek raytunk ne uralkodhassanak.
3. Az te hiveidnek szaporyczad számokatt,
 Vegied fuleidben az my imatsagunkatt,
 Giülekezetünknek hald megh ohaytasokatt.

18 kegyelmesse
 1 Szen

- 10 4. **Batorycz szivönköött kerünk te szent lelkeddel,**
Hogy az ördög ellen alhasunk igaz hittel,
Niomorusaginkat szenivedhessük bekevel.
5. **Oltalmazd uram my kiczin seregünkett,**
Es sok insecgünkből szabadycz megh bennönkett,
15 Ad megh kerünk lelky testy bekesegünkett.
6. **Czak tegedett vallunk egiedül oltalmonknak,**
Ozvegiek es arvak czak te hozzad kialtnak,
Niomorult szegeniek czak tegedett ohaytnak.
7. **Egiedül czak te vagy mindenben bizodalmunk,**
20 Minden szüksegünkben te hozzad foliamodunk,
Es edes atianknak mi czak tegedet vallonk.
8. **Ha mikor vetkezünk kerünk ne büntes minkett,**
Tekincz edes attiank my erőtlensegünkett,
Legi engedelemmel, mutasd kegielmeseged.
- 25 9. **Kegielmes attiank vagy, szent fiadis azt mongia,**
Az mi köniörgesünk felseged meg halgattia,
Szent fiad neveben az mit kerünk, meg agia.
10. **Örommel lam tellies ez az te igereted,**
Az melliet czak ertünk czelekedett felseged,
30 Kiert diczirtessek öröke te szent neved.
11. **Ninczen ebben nekönk semmi nemö kettsegünk,**
Hogy megh nem halgatnad mostani köniörgesünk,
Mert te benned vagion hittünk es remensegünk.
12. **Igaz igireted az tartia szent ur Isten,**
35 Hogy ha öszve giüllönk harman avagy czak ketten,
Ot vagi mi közötünk, meg halgacz keresünkben.
13. **Örömünk mi nekünk vagion igeretedben,**
Nem hacz el, meg halgacz az my köniörgesünkben,
Meg vigasztalsz minket my keserüsegünkben.
- 40 14. **Reank im tatotta torkat sok pogany nemzet,**
Seöt az alnok satan ellenönk fél geriedet,
Kerünk nagi ur Isten, verd meg ellensegünket.
15. **Örizd es segeld megh my kicziny seregünket,**
Vegied szarniad ala my giülekezetünket,
45 Minden haboruban oltalmaz meg benönket.
16. **Giengek vagiunk uram, hoga ha el hacz, el esönk,**
Szamtalan habok közt czak hamar el merülönk,
Ha szent felsegedtül my meg nem segytetünk.

- 50 17. Halgasd meg ur Isten az my köniörgesünket,
Vegied füleidben sok esedezesünkett,
Hayczad beszédunkre kegielmes fuleydet.
18. Iriadbe nevönket kertünk az elő köniiben,
Hogy tegedet algiunk öröke az meniegnben,
Teged diczirhesünk az szep fenies egekben.
- 55 19. Szaniad meg immaron my sok veszedelmünköt,
Fordyczad el rolunk szamtalan insegünkött,
Vigasztald es ald megh my kiczin seregönkett.
20. Tarczad megh ur Isten elötönk iaroinkat,
Igazgassad uram minden ö tanaczokatt,
60 Terieszd raiok lelki es testy aldasidatt.
21. Ennek felette agy közinkben bekesegett,
Es agy czendesseggett, agy igaz szeretetetett,
Tavosztas közölönk ektelen giülölsegett.
22. Neked ayanliuk my testünket es lelkönket,
65 Hiszük meg halgatod az my köniörgesünket,
Mijs magasztalliuk öröke te szent neved.
23. Ne hagy kerönk uram, myg ez giarlo világban
Elönk es niomorgunk ez mulando arnikban,
Legy segytseg nekönk minden mi dolgainkban.
- 70 24. Ez es eletten utan az örök boldogsagban
Vigi be minket kerönk a fenies meny orszagban,
Idvözült hiveknek az eö tarsasagokban.
25. Kerönk nagy ur Isten, halgasd meg keresünkett,
75 Agiad színről színre lathasunk meg tegedet,
Az szent angialokal diczirhesünk tegedet.
26. Az ezer hat szazban es az huszon haromban
Ezt versekben irak mostan boytt elő hoban,
Az Rima menteben, Szombatnak varosaban.

99.

APOSTROPHE AD POPULUM BEKECZIENSEM

1. Örvengy már Bekecz
Mert drága Rekecz,
Fel készítettett
s-Meg szenteltetett,
5 Lelkednek szépen
Istenesképpen.

63 giülösegegett

2. Vallyad nyelvvel
s-Fogd meg hiteddel
10 Idvösségednec
Dolgát, Istenec
Tettzése szerint
Itten naponként:
3. Kéryis Uradnac
15 Patronusodnac
Aldást fejére
Háza-népére,
Ki neked illy jótt
Kegyessen nyuitott.
4. Mondván: szenteld meg
20 Szent Isten tarcz meg
Földes Urunknac
Eltétt s-házánac,
Hasznát láthassa
Fárat munkája.
- 25 5. Ertékett néki
Agy mint rendeli,
Más jószágbanis
Eppitsen ottis
30 Tisztességedre
Szent házat végre:
6. Iámbor szolgálkatt
Hiw Tanitókatt
Az vigyazásra
35 Allasson abba
Bünös lelkünk nec
Kic jótt nyerjenec
7. Nékünkis belöl
Sziwet kedvedből
40 Háladoságra
Olcz es munkára,
Tellyes éltünkbe
Legyünc kedvébe.
8. Add meg szent Isten
45 Szép békeségben
Léhessen lelkünc
Itten miüg élünc,
s-Az más életben
Bóldogbbul Amen.

THURI ISTVÁN

AZ SZENT HELYNEC

megeppitesere Istentől szolgáltatott erőjét mondando hálaadás, es hasonló jóknac végbe viteleért való könyörges jó intéssel egyetembe.

Melodia: Az én életemnec minden idejében.

1. **M**IIndenkor az Isten kegyes hiveinec,
Meggzokta halgatni miként öveinec
Szép könyörgéseket az Keresztyéneknec,
Mert fogadasa az ő szent Felsegének.
- 5 2. **O**Talmát ajánlya, hogy tesséc jóvólta,
Kic ezt értic s-láttýác sietnec hozzája,
E fedezéseckel nem rohannac másra,
Hanem czac Istenre néznec mint attyokra.
- 10 3. **N**Agy jótéte ennec terjed mindenekre,
Kiváltképpen nevét szerető népekre,
Kiket öis megtart s-viszen diczösösegre,
Naponkint emberec tikincsenec erre.
- 15 4. **A**Hhoz folyamodgyál teis hát én lelkec,
Kit gyakran kostoltal benne bizó szivem,
s-Elvött jóvaiért hálát adgy kedvessen,
Ennekutánnais hogy szentül élteszen.
- 20 5. **K**Erlec tiis velem jertec fel az Wrhoz,
Kic probakban lévén kívánkoztoz ahoz,
Noha késic néha, de lát fiaihoz,
Mellyec biznac hozza mint édes attyokhoz.
6. **I**Mkit fogadtam vólt egy szent ajándékot,
Uj esztendő gyanant honorariumot,
Be mutatom néki mint áldozatomot
Ezzel magasztalván ötet mint atyámot.
- 25 7. **M**Egemplitvén velem, keserüsegemben,
Mennyi jót tött legyen, bé vévén kedvében,
Vigasztalásockal ébresztvén szivemben,
Szent lelket uyitván gyakran bus szivemben.
- 30 8. **I**Olett hát haylékát hogy megépítetttem,
Hála adó vóltom azzal jelentettem,
Töbreis felsege hogy segéllyen kérem,
Mert tisztességére kivanom életem.

9. **KEsz** vagyoc töbzsöris az ö javaiból,
 Részt tisztességére forditanom abból,
 35 Szükölködöknekis élést tarházamból,
 Nyuytoc, miglen Isten éltet irgalmából.
10. **LEszec** árvaidnac daykálkodó attyoc,
 Szükült özvegyeknek s-véneknek istápjoc,
 40 Udvaromból szegént örömetst tápláloc,
 Az jó sáfárságra masokatis hívoc.
11. **ONnan** fellyül várom annac én jutalmat,
 Hogy szent Istenemnek vigan áldomását
 Ő szent országánac drága bódogságát
 Nyerhessem el végre dicző coronáját.
- 45 12. **SErkennyetec** fel hát Istenec szentei,
 Tiis kívánnjátoc ez dolgot követni,
 Tanullyátoc néki házát éppiteni,
 Pállya futástokért kész jutalmat adni.

101.

BŰN BOCZÁNATÉRT ES ISTEN ELŐTT KEDVES ÉLETÉRT

Notaja: Szent David Propheta éneklő könyvenec huszon, etc.
 Avagy: Végtelen irgalmu, oh te nagy hatalmu, etc.

C Hristus, kérlec, szavát,
Z okogó siralmát
E rts meg hü szolgálódnac:
T e néked ki mostan
 5 **N** agy buzgoságossan,
E sdesic mint Vránac:
K önyörülly már raytam,
I lly régen kit vártam,
A dd jelét irgalmadnac.
 10 **N** e nézzed vétkeid,
N yuytsd s-kedveld életit
A lázatos Annádnac.

102.

AZ ABLAC MELLETT

Augustinus

Ha kívánsz bódog meghalást,
 Es igaz hitben kimulást,
 Ne szeresd az szinymutatást,
 Bünödről tarts hiw megbánást.

V Á N Y A I I L L É S

1. Nem tudsz é barátom Uradnál hizelkedni,
Szája izi szerint sokaknac beszélleni,
Tétovázó szóddal, mint égett korommal fejtét feketíteni?
- 5 2. Nem lehetsz Udvarnál senkinek jó baráttya,
Alexander reád bátor fegyverét adgya,
Vagy az Bölcz Salamon, Eggyütt veled szóllyon
s-nyelvét szájadban hadgya.
3. Hizelkedni hogyha senkinec nem tanultál,
IRIGY es KEVELY vagy, mondgyac felfuvalkodtál,
Mert magadhoz képest Akar melly érdemest nem bezülsz,
s-megutáltál.

[JÁZON ÉS MEDEA HISTÓRIÁJA]

1.
. vetn . . i,
Akarattya-nélkül Jásont kesleli,
Országában k . . . est mulasson kéri.
- 5 2. Gyakor helyen az iffiak közt meg-esik,
Szerelmeket jelenteni nem merik,
Ha mernék-is ki-mondani szégyenlik,
Szerelmeket így késedelmeztetik.
- 10 3. Végre Jáson eszében vette vala,
Királynénak jó akarattyát látta,
Lemnos szigetben mulatni kíváná,
Törvény ellen Lemnos Királlya vala.
- 15 4. Az házasság nállok meg-tiltva vala,
De ezzel az Aszony semmit gondola,
Jáson vitézt bátran Urának mondgya,
Titkos szerelmét ki-nyilatkozatá.
- 20 5. Két esztendő mayd el-közelget vala,
Meg-is Jáson Lemnos szigetben vala,
Nagy kedvesen egy-mással élnek vala,
Hypsiphile meg-terhesedet vala.
6. De vitéz Jáson szivében forgattya,
Miért házajából el-indult vólna,
Cholchus sziget-felé menni akarna,
Hajókat a' partról vizben vonnyattya.

- 25 7. Szólgálóktól ez dolog meg-tudaték,
Királynénak nagy hamar meg-mondaték,
Hogy az Jáson el-menni igyekezők,
Arany gyapjátért Sarkanyokkal vivék.
- 30 8. Ez hiren Királyné igen ijedé,
Piros vére tetemében meg-hüle,
Ijettében fogyatkozék ereje,
Sietséggel palotában fel-mene.
9. Jáson vitéz életemnek mond fénye,
Hová készülsz lelkem gyönyörűsege,
35 Maradgy-meg, ne sies veszedelmemre,
El-hadnál-é immár nagy özvegységre.
10. Ez vólt-é nékem sok jómért jutalmam,
Hogy te tölled immár el-hagyattassam,
Társaidat becsületben tartottam,
40 Fejedet néked meg-koronáztattam.
11. Maradgy-meg kérlek az én hiveségemért,
En szívemnek keserves sirásáért,
Maradgy meg a' te sok esküvésédért,
Országodnak-is szerencsés vóltáért.
- 45 12. Ez keserves sirásson keseredék,
Jáson vitéz Hypsiphilen meg-esék,
Orczáján a' könyv le-gömbörödék,
Keserve . . . szó adaték.
13. Hypsiphile édesem nem nyughatom,
50 Mig Cholchusban Sárkányokkal nem vivom,
Avagy az arany gyapjakot el-hozom,
Vagy fejemet veszedelemre hajtom.
14. Ha a' nagy Sárkányokat meg-birhatom,
Lemnos szigetit ezzel magasztalom,
55 Személyében hidgyed bizony meg-latom,
Arany gyapjakat országomban hozom.
15. De az Aszszony hogy meg-maradgyon kéri,
Edesgető beszédével kesleli,
Akarattyát semmiben nem nyerheti,
60 Jásonnak nem engesztelheti.
16. Hajokat az tengerbe bé-szállíták,
Eléssel mindeniket meg-rakatták,
Mindeniken vitorlákat fel-vonák,
Cholchus szigetit látnia akarják.

- 65 17. Hypsiphile az tenger partyán vala,
Nagy sok Aszszony-népek ki-gyültek vala,
Jáson vitézt Aszszony kesergi vala,
Mind egyik s-másik könyveznek vala.
18. Végre hajókat az partról el-ódák,
70 Hajósok az hajókat gubernállják,
Minnyájan fel szóval Jesust kiáltnak,
Kilencz napig Thracziát meg-találák.
19. Egy tartományban meg szállottak vala,
Kit Phineus Király gubernál vala,
75 Jáson vitéz szállás kérni ment vala,
Kiraly kedvesen bé-fogadta vala.
20. Cholchus szigetit tölle kérdi vala,
Kit Aeta ackoron bir vala,
Az aranyas Juhokat tudakozza,
80 Mellyektől Király iszszonyittyá vala.
21. Sok Urfiak, monda, Cholchusban vesztek,
Kik gyapjuért s-dicsiretért eveztek,
Rezes bikáktól mind meg-ölettettek,
Az kegyetlen Sárkánytól meg-ettettek.
- 85 22. Azért Cholchustól el-tavozzál mondom,
Jáson vitéz mert esetedet szánom,
Szüleidnek-is keserves jól tudom,
Halálodra ne sies fiam, Jáson.
23. Az intés nem fog vitézen hogy látá,
90 Utaiban mint jarjon igazgatá,
- 93–204 24 – 66.
- 205 67. Meg-hallyad beszédemet szép Medea,
Cholchus szigetének egy szál virága,
Aeta Királynak tündöklő világa,
Nem mondom semmi hitemet hijában.
68. Ha én velem mostan nem tréfállódnál,
270 Velem jövevényyel ha nem jádczanál,
Söt nyavalyámban segítség adnál,
Igaz jó akaródnak-is tartanál.
69. Ha most ez dolgomban segítség lennél,
Az halálnak sátorából ki-vennél,
275 Eletemben kedves Aszszonyom lennél,
Fő szölgádtól minden örömet nyernél.

70 Hasok 71 el

- 280 70. Altalad ha győzödelmet vehetnék,
Sárkányt ha tüzes bikákat meg-ölhetnék,
Itt bár udvarodban hü szólgád lennék,
Kedves esztendőket nállad töltenék.
71. Avagy a' mint beszéllesz hogy házamban,
El-vinnélek kedvesen országomban,
Azt bizony most cselekedném bátrabban,
Vigassággal ültetnélek hajómban.
- 285 72. Hidgyed hogy országomban vigabb vagyok,
Noha mostan ilyen szomorú vagyok,
Eletem felöl-is kétséges vagyok,
Othón Görög-ország Hadnaggya vagyok.
- 290 73. Egész Lemnos Tartományát én birom,
Samust és Dulichomot regnálom,
Noha kevés magammal Cholchust látom,
Hirért névért hogy ide jöttem, bánom.
- 295 74. Szép híredet hogy hallottam Medea,
Meszsze földről ide jöttem Cholchusba,
Sietéssel Attyádnak udvarába,
Látnod jöttem leg felső palotádba.
- 300 75. Nem-is szántam testem sok kén-vállását,
Az széles tengeren sok budosását,
Sok jó szolgálaim nyughatatlanságát,
Tengeri haboknak szörnyű csapását.
76. Te-is ne szánd hát fel-venni munkádat,
Tarcsad hiven szívem fogadásodat,
Tudod edgyem néked adtam magamat,
Ne hadd el-szaggatni szép tagaimat.
- 305 77. Légy segítséggel azért most énnékem,
Mert egyedül csak te vagy reménységem,
Tüzes bikáktól iszonyodik testem,
Reá kell immár mennem nincs mit tennem.
- 310 78. Ihón fogjad be adom job kezemet,
Viseld meg gyűrömet,
Házamban viszlek ha szeretesz engemet,
Tiéd vagyok szívem s-tarcs éltemet.
- 315 79. Meg-halगतván Medea mind ezeket,
Szívében bé-raká ez beszédeket,
Jáson vitéznek tön illy feleletet,
Hinnék hogy-ha meg nem csalnál engemet.

80. Páris régen Priamusnak szép fia,
Hecuba Aszszonynak édes magzattya,
Menelaus feleségét meg-csalta,
320 Hazugsággal Iliumban jutatta.
81. Kazdagsággal, kincsel néki kérkedet,
Minden-féle jószággal dicsekedet,
Mert Helena mindent meg-cselekedet,
Sok csalárdság után még ö-is meg-eset.
- 325 82. Az iffiuság hűti olyan mint rósa,
Ki ma nyilik, hólnap az szél el-fúja,
Szép virágának javát a' méh el-hordgya,
Jó illattal iffiat soká sem tarttya.
- 330 83. Immár mindent el-hiszek érted Jáson,
Mert szerelmünk hittel kapcsolva vagyon,
Által megyek veled iszonyu harczon,
Hallyunk egyyüt a' tengeri habokon.
- 335 84. Szódnak álván hiszem hogy Jáson el-*visz*,
Országodban de talám nem enyim lesz,
Haza jutván engem talám *hátra tész*,
Fogadásodnak-is állója nem lesz.
- 340 85. Tudom régen Phaon a' szép Sapphonak,
Sokat eskütt hogy el-*viszi* társának,
De lássad-meg hasznáit jutalmának,
Lön Phaon oka szörnyü halálának.
86. Scylla-is Minost gondolta övének,
Egyedül ötöt hitta kedvesének,
Lássad jutalmát sok jó tételének,
Miatta véget veté életének.
- 345 87. Didót-is AEneas el-hitette vólt,
Sok javaért im ez jutalma vólt,
Régen mikor tengeren budosik vólt,
Magát Aeneasért által verte vólt.
- 350 88. Nem álnak gyakorta fogadásoknak,
Iffiak szeretőjöknek csak bút hoznak,
Mellyek imez példákkal meg-látczatnak,
Szép leányok gyakorta meg-csalatnak.

89. De én

355

357-532 90-133.

134. Ezt *meg*-halván Medea készül vala,
 Senki hová készül nem tudgya vala,
 535 Mulatozni megyen gondollyák vala,
 Kicsin öcsét ölében veszi vala.
135. Jásonhoz az partra el-jutot vala,
 Szerelmessen ök egymást láttyák vala,
 540 Mindgyárást hajóban szállottak vala,
 Sebesseggel haza eveznek vala.
136. Szörnyüséggel eveznek az tengeren,
 Eijel nappal sietnek olyan szörnyen,
 Cholchust immár hattak nagy mesze földén,
 Vigan ülnek egymás ölében szépen.
- 545 137. Reggel keserves hir nállok érkezők,
 Hogy Medea el-ment meg-tudattaték,
 AÉta Királynak hamar meg-mondaték,
 Kire vén Király igen meg-keseredék.
138. Keservében fiát hivattya vala,
 550 Absirtesnek kit neveztenek vala,
 Nénnye hogy el-vitte meg-mondták vala,
 Bánattyában szaggattya vala. [!]
139. Két sebes hajót hamar készittete,
 Az egyikben ő maga-is bé-üle,
 555 Sietséggel hogy utánnok evezne,
 Távól látván hogy hajójok fénlene.
140. *Lássad* immár nagy Istentelenségét,
 Medeanak iszonyu dühösségét,
 Jásonhoz való nagy buzgo szerelmét,
 560 Haragjában el-szaggatta kis öcsét.
141. Hogy Attya hajóját késedelmeztesse,
 Testét szélllyel hánnya az nagy tengerbe,
 Minden tetemit hogy a' mig fel-szedgye,
 Attya addig jussanak ök nagy meszsze.
- 565 142. Mikoron AÉta Király ot evezne,
 Meg-ismére hogy kis fia teteme,
 Fel-szedete szegény nagy keservébe,
 Nagy sirással házájában meg-tére.
143. Lemnos szigethez Jáson-is el-ére,
 570 De az partra ki-szállani nem mere,
 Tudgya hogy nagy Hypsiphile ereje,
 Hogj meg csalta leszen érte érdeme.

144. Az parthoz hajokat köttette vala,
Az tenger szeliben meg szállot vala,
575 Ki szállani Medea akar vala,
De Jáson tölle iszszonyittyá vala.
145. Mondván: Szép Medea innen ki ne szály,
Ez sziget népétül iszonyodgyál bár,
Vér-öntók, gyilkosok lakják el-hidd bár,
580 Urakat-is meg-ölték melly nagy kár.
146. Hajokat immár el-ódotta vala,
Haza az nagy tengeren evez vala,
Hypsiphilét mint meg-gyalázta vala,
Fogadását meg nem állotta vala.
- 585 147. Ez fő Kiralyné-is hogy meg tudhatá,
Jáson csalardságát meg-tapasztalá,
Minden rút átkokat reája hányta,
Ekességben ne lakjanak kévannya
148. Minden azért ez példáról tanullynon,
590 Jó akarójának ne mindent tareson,
Probálatlan szerelmében ne jusson,
Hogy nagy tüzet az fejere ne hozzon.
149. Házájokban ök eveztenek vala,
Arany gyapjakot haza vittek vala,
595 Görög országban annak hire vala,
Sokan gyapju látni készülnek vala
150. Attyok házához bé szállottak vala,
Jáson Attyának igen örül vala,
600 Attyais őket apolgattya vala,
Nagy böcsületben szép Medea vala.
151. Hozzájok az szüzek bé-mennek vala,
Szép ékessen *öket* idvözlik vala,
Fáratságáról tudakoznak vala,
Minden járásokat kérdezik *vala*.
- 605 152. Nagy lakodalmat készítettet vala,
Sok menl.yet melyben hivatot vala,
Szép Medeát hozzája vötte vala,
Kivel frissen világát élte vala.

TERTIA PARS

- 610 153. Az szép Medeának ördögösségít,
Hallyuk meg itt el-reitet bölcsességét,
Mint iffította meg AEson vénségét,
S-mint csinálta Sárkánikra szokért.

582 valava 589 tanullynon 604 vava 608 élt

154. Történék az nagy lakodalom közben,
 AEson esék halálos betegségben,
 615 Szomorura válék Jason öröme,
 Mert Attya jutot utólsó venségre.
155. Phasis folyo viznek Jsten Aszszonya,
 Te vagy hiszem éde . . .
- 620 . . .
 621 — 700 156 — 175.
176.
 meg- . . zte,
 Fejét derekason oda illeté,
 Az után a' vén *embert* fel-ébrezté.
- 705 177. Gyermeki módon AEson beszél vala,
 Piros és szép gyenge teteme vala,
 Tizennégy esztendősnek magát mondgya,
 Ugrándozva Jásonhoz ki-ment vala.
- 710 178. Nem sok idő mulván meg-unta vala,
 Jáson Medeát, mert nagy ördög vala,
 Fertelmes, gyilkos Aszszony-állat vala,
 Egész az udvar mind utállya vala.
- 715 179. Ilyen kegyetlenséget mivelt vala,
 Jásonnak egy vén atyafia vala,
 Peliás neve, tudós ember vala,
 Illy csalárdságokkal meg-ölte vala.
- 720 180. Jámbor leányt fel-biztatta vala,
 Peliást-is hogy hoznák ifiuságra,
 Vén Attyokat s-tekintenének jóra,
 Mert őket meg-segellenék dolgokban.
181. Lássad imez nagy Istentelenségeket,
 El-hitetni haylandó elméjeket,
 Mikor Attyok alunnék hüsegeket,
 Akarják mutatni kegyességeket
- 725 182. Ottan kezeket hohérságra vetik,
 Vén Attyoknak hamar fejeket vévék,
 Régi lelkét belölle ki ereszték,
 Testéből-is lelkét ottan ki-üzék.
- 730 183. Piros vére immár mind el-folyt vala,
 Leányok-is tölle irtoznak vala,
 Fegyvereket kezekben tarttyák vala,
 Medeát immár igen várják vala.

184. Orvossággal fel-költeni akarják,
Attyokat, de Medeát nem láttyák,
735 Hogy meg-csalta őket ottan meg-tudák,
Keservesen ő magokat sirattyák.
185. Jó-vóltokat meg-mutatni akarják,
Vén Attyokat de gonoszra fordítyák,
Eletétől hamar szegényt meg-foszták,
740 De viszontag őt meg nem iffítták.
186. Dühös Medeát fel-szóval átkozzák,
Hogy őket meg-csalta erőssen kiálttyák,
Azonban a' köz népek-is meg-tudák,
Leányok bolondságokat csudáltyák.
- 745 187. Vitéz
. hogy látta vala,
Feleségét igen meg-unta vala,
Bátytát el-temette vala.
188. Alattomban okokat keres vala,
750 Kikkel tölle Medeát el-tudhassa,
Noha sok jókat ő vélle tött vala,
Medea de meg-gyalázni akarja.
189. Lassuságban a' szép Medea vala,
Hogy Ura busul, igen bánnya vala,
755 Edesen ötöt vigasztallya vala,
De Medea megh csak rá sem néz vala.
190. Chreon Királynak egy Leánya vala,
Ki Chorinthusban akkor lakik vala,
Szép Chreusanak keresztelték vala,
760 Ezt Jáson magának jedzette vala.
191. Oly nagy buban a' szep Medea vala,
Jásont hogy őt meg-gyalázta átkozta,
Keservesen AÉta Atyát sirattya,
Hogy hazáját el-hadta igen bánnya.
- 765 192. Nem ezt fogadtad Jáson, igen mondgya,
Mikor töllem segítséget kérsz vala,
Tudod magadat mint ajánlod vala,
Halálotól meg-mentettelek vala.
193. Irtozik vala tested az Bikáktól,
770 Rettegsz vala az langaló Sárkánytól,
Sirankozván én töllem Aszszonyodtól,
Segítséget kérsz vala Medeától.

749 Aiattomban 768 Hálálotól 771 Aszszonyodról

194. Könyü vólt lám a' Szerelmest meg-csalni,
Venus hálojában bé-keríteni,
775 Lám hasznos vólt a' *fiakot* inteni,
Gonosz indulattyoktól meg-tiltani.

195. Alnok iffiak szerelmes Aszszonyokat,
Avagy ama' gyengén tartott Nymphákat,
780 Alnok szóval meg-csallyák Mátkájakat,
Csak héában mutattak ajándékát.

196. Ha nem fogná az álnok szó annyira,
Rá kerittik hamar az ajándékra,
Kivel hitegetik jámbort gonoszra,
Mint engemet csalá Jáson Cholchusban.

785 197. Sirjanak én velem minden vétkeim,
A' kik erre hozták nyomorult fejem,
Csalárdsággal meg-csáltak édes testem,
Kik kedvesen tartottam én éltemben.

198. O ked
790

793—876 199—219.

220. *Hová* mennyen Medea-is nem tudgya,
Attya országában menni altallya,
Nagy kegyetlenségeket mivelt vala,
880 Athenas városban meg-szállot vala.

221. Akkor egy fő Király ott lakik vala,
Egeus neve, tudos ember vala,
Ehez a' szép Medea bé-is szálla,
Mert a' Király igen szerette vala.

885 222. Eözvegy Király városban lakik vala,
AÉtra felesége mert meg-hólt vala,
Szép Medeát hozzája vötte vala,
Békességgel egy-mással élnek vala.

890 223. De Medea ott-is meg-unta vala,
Tizen hat esztendeig ott élt vala,
Egeustól egy szép fia lött vala,
Mit Medusnak kereszteltenek vala.

895 224. Azon-közben fel-nevededet vala,
Szép termetü iffiu ebből nőt vala,
Mert Anya-is igen szép Aszszony vala,
Egeus-is kedvére tarttya vala.

775 a' ti fiakot

225. Ezzel Cholchus szigetében ment vala,
AÉta Király hogy meg-ismérte vala,
Nagy örömeben szegény meg-holt vala,
900 Királyságra Medust emeltek vala.
226. Minde
. abhat,
Idegennek szerelme mire juthat,
Ne szeresse, az kit meg nem próbálhat.
- 905 227. Ezeknek eseteiktől iszonyodik
Kinek jószág szívében uralkodik,
Kihez igen bizik néha meg-esik,
Jó-tételért ellenségeddé válik.
- 910 228. De az kiváltképpen sokszor történik,
Hogy fogadásokat másnak el-hiszik,
Probálatlant szerelmekben bé-veszik,
Végre nagy bánatban magokat eytik.
- 915 229. Nem jó mindennek azért szavát hinni,
Ki szépen szól jó akaródnak tudni,
Nevemet hogy ha meg-akarod tudni,
Vacsorán nállad lész kész meg-mondani.
230. Az ki Déákból Magyarra fordítá,
Ezer hat száz huszonhatban formálá,
Januariusban ezeket írá,
920 Az iffiaknak mulatságú ajánlá.

105.

[K L Ö S Z J A K A B]

AZ OLVASONAK

Vagy kérdgyed miczodás Biro most kellene meg főb
Népet ki szabadon feddene birna szépen?
Szüntelen az törvényt forgattya meg értő részében:
Es az ki tellyes életet arra viszi.*
5 Alhatatos szüvel, tudos elmével ör álló:
Eö maga s-népe közöt Christusa béczbe vagon.
Nyelve szépen szólló, fősvénység nincz soha nála,
Ki sokakat rútúl végre pokolra vezet.
Mind ez ajándékok, GABÓRBAN ládd-e ragyognak:
10 Gongya kinek az nép s-jóra vezérlő bötük.
Már ezekért BETHLENT ez földön tötte Királlya
Az menyeyi Fölsegh, földre vigyázó Király.

* Exod. 13. 21.

Hütünknek mikoron koronáját Christus adangya
Angyali kéz karban hütbe fogadgya fiat.
15 Mondgyad azért az szent Léleknék menybe düczösege
Ez földön légyen; s-lelkedis égbe mégyen.

106.

PATAKI FŰSŰS JÁNOS

[A „KIRÁLYOKNAK TÜKÖRE” VERSES RÉSZLETEI]

a)

... Igy éneklelték régenten:

Multis annis iam trans actis
Nulla fides est in pactis
Mel in ore, verba lactis
Fel in corde, fraus in factis.

Az az:

Sok esztendök már el mulván
Semmi hit nincs fogadásban
Méz az szava, szép beszéde,
Ördög iuha, csalárd mive. [68–9]

b)

. Az Pokolbéli borotvára rendeltetet Iezalel, és töb el kárhozot táméntalan lelkekkel
társalkodol:

Qui gemitus retinent aeternos, pectore vae vae
Ingeminant; dirum (proh dolor) Aetna tuum.
Ore screant flammis miseri, (miserabile dictu)
Cocytique bibunt, felle micantis aquas.
Vermes et tenebrae, flagellum, frigus et ignis,
Corpora flebiliter tabe perusta premunt.
Daemonis aspectus, scelerum confusio luctus,
Crux sine fine foret, mors sine morte manet.

Az az:

Kik keserü Jay iát, kiáltnak sirva Pokolban,
Hólt eleven nyegnek meg maradandó képpen.
Ot nagy erőszakkal, nyomorúttak langal okádnak.
Cocytus viznek mérge itallyát élék.
5 Nagysok ostorozás, sötétseg, szél, hideg és tüz,
Testeket à fergek s-rágva kinezva sirás.
Ördögöket látnak, bünöknek zavarodásit,
Vég nélkül nyavalyát s-nem meg eméztö halált. [133–4]

c)

... [A fejedelem] Népét az ragadománytól ugyan nem is tartóztathatná meg, ha maga íó példát nem adna. Mint ezt dél színre hozza amaz ékes Epiphonema, melyet Claudianus Honorius Imperátornak imígyen mondót:

Tu civem Patremque geras, tu consule cunctis:
In commune iubes, si quid consesque tenendum
Primus iussa subi; tunc observantior aequi
Fit populus; nec ferre vetat, cum viderit ipsum
Autorem parere sibi; componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quam vita regentis,
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Az az:

Mindeneken Atya légy, tanácsoddal mindeneket biry:
Ha valamit megh tartaniok nép közre parancsolsz
Te magad őrizzed, kösséged így állya megh inkább
Az igazat; semmit soha nem mond ellene rutul
5 Azt mikoron rendel cselekedni láttya királlját,
Kit követ az ország példáiúl, semmivel embert
Annyira nem indittyta fel, ékes élete az mint
Az Fejedelemnek; kivel együt változik az nép. [161—2]

d)

... Főképpen az Anyaszentegyháznak, szegénnek és rakonságodnak szükség adni.

Si visites Ecclesiam
Non negligis sic rem tuam.
Si des benignus pauperi
Non reddet hoc te pauperem.

Az az

Ha látod az Ecclesiát
Nem mulatod magad dólógát.
Szegénnek ha atz íó kedvel
Szegénnyé te nem lész ezzel. [172]

e)

... Az bor csiszárok hizelkedvén mentegetik magokat...

Foecunda terra potat,
Hanc arboresque potant,
Et potat aequor auras,
Et luna potat aequor,
Ipsumque luna Phoebum:
Quid ergo vos sodales
Potare me vetatis?

Az az:

Lám gazdag iszik az föld,
Ezt ismét az fák iszszák,
Az tenger iszszá s-az szélt,
Az hól-d-is iszszá az tengert

Es az nagy fenlő napot:
Hát miért ti ió barátim
Hogy nem már attok italt? [210]

f)

... Szép magyar versben imígyen szokták mondani:
Hóltod-is éltednek hire nevébe marad. [279]

g)

... Isten vagyon mi bennünk, az ő ingoztatásából melegedünk meg, mely Lélek az
mennyei karokból származot mi reánk. Régenten az Ecclesiában így éneklették:

Sine tuo numine
Nihil est in homine
Nihil est innoxium.
Az az:

Az te akaratod ellen
Semmi nincs az emberben
Artalmunk nincs semmiben. [292–3]

107.

TÜKÖR,

Melly Az Aszszonyoknak Görög Simonides Irásából az Caea Szigetében
régén lakó Aszszonyokról iratatott

Ad Melodiam: Dicsirettel fénlő, mindent ingyen, etc.

1. NEMES Iffiuságnak ékes virágának csillagzó fris serege,
Kiknek az jó idő szintén jóra csüggő jertek bóldog örömré,
Connubium foelix, Venus Gubernatrix igir ez esztendőbe.
2. Söt gyors serény fiát, nyilas Cupidoját, világra bocsátotta,
5 Tüzet adván ahoz, hogy Nemes ifiakhoz *Társokat* hodoltassa,
Melly jó akarattyát, kegyes gratiaját velem publicaltattya.
3. De hogy vakmeröül, nyilai tüztől szertelen ne veszzetek,
Mert igen ártalmas, rajtatok hatalmas, illik tölle féllyetek,
Edgy tanácsot adok hogy ugy vigyázzatok a' vizre ne mennyetek.
- 10 4. Mert fejer hollónál, fekete hattyúnál, nagy Caea szigetében,
Ritkábban láthata Simonides írja az jó Aszszont élteben,
Fély tehát ne sies, igen csinnyán léptes, hogy meg ne bányad végre:
5. Mert papiros az égh s' az tengeri mélység ha mind ténta lehetne,
15 Melly csalárd az Aszszony ugy ir Szent Agoston hogy reá fel nem férne,
Ha ki tellyességgel fel-irhatná kézzel olly csudát tehetne.

Cím az 5 Trásokat

6. Tűz, víz, Aszszony ember azt írja Menander fel mullják hatalmunkat,
Szemed el-nem nézi, elméd fel nem éri mint el-vészik soldunkat,
Hogy eszekben veszik örömmel nevetik kárban került sorsunkat.
- 20 7. Azért hogy hasznosban s' annál világosban ez dologról ércsetek,
Aszszonyi-állatokról ő állapattyokról mikint ítéltesetek,
Görög Simonides abban igen eszes, tehát tüle kérgyetek.
8. Ki az Aszszonyokban csak ugyan Caeaban Tiz külömbséget látot,
Emberi életről szólló versi közzül az mint irván maradot,
Kit fénlő tükörül néktek örökösül Aszszonyok im így hagyot.

PRIMUM GENUS MULIERUM EX SETOSA SUE

- 25 9. Az Felséges Isten, kitül vagyon minden az Aszszonyállatokban,
Sok féle jót adot, sok gonoszt-is hagyot, sokan állapattyokban,
Mert hasonlók ahoz az sertés állathoz az ki hever az sárban.
10. Kinek háza tája, tűzhellye s'udvara szemetes tellyes háza,
Az ágy alat tálát, pad alat kanálát az kin vigyázó nyallya,
30 Az vajas fazakát kin az ablak alat az kis matska surollya.
11. Ennek meny házához üly bár asztalához étkeit nem kívánod,
Hogy szirtos ingében motskos edényében készít enned meg-látod,
Étkeit utálván, asztalát el-hagyván az vacsorát fel-hagyod.
- 35 12. Söt ha kételenség kényszerét az éhség hogy asztalánál észel,
Hogy vigan mosdasson, asztalnál kinállyon, gondott arra nem visel,
Hanem két kezei kin nagyok körmei tálban nyargalnak széllyel.
13. Ha ki tudakozza miért nem szép nálla az gyakorta mosódás,
Nem kell mert ő néki haszna mivel az maga czifra csinosgatás,
Abban gyönyörködik kezín ha meg-tetczik az minapi dagasztás.
- 40 14. Mit használ az szépség annál az emberség job azt mondgya magában,
Bolond az ki magát hervaztya s' virágát meg-emésztő sok gondban,
Nagyob gorombaság nincsen mint czifraság emberek közt világban.
15. Ekközben ajaka mint Pluto kapuja tátva vagyon rút mellye,
Ottan haja le-füg lába fejére csüg rostolyozot pendelye,
45 Tagain sárgaság mint arany drágaság látzik szurkos fedele.
16. Dolgait jó reggel ingyen sem keszte-el mikor asztalhoz készül,
Kezeiben seprő, fején sem vólt füső, asztalához mikor ül,
Motskos ujjá mind tiz nem mosta tiszta víz, ugy eszik szertelenül.
17. Alig fárat teste, hogy le-nyugszik estve csendesen hogy aluszik,
50 Eszik ha mit kapot az napon vagy lopot, nem láttyák abban bizik,
Jovain Urának kevés jószágának edgy-féle modra hizik.
18. Hasa gyözhetetlen, szája telhetetlen, meg hizot mint egy ártány,
Mert néki házában nincsen czelájában magánál kedvesb Gárgyán,
Ezek társaságát, kedves kellő sirját nem kívánhatom nyilván.

SECUNDUM EX VULPE SYLVESTRI

- 55 19. Természettel másik mindenben hasonlik az Erdei Rokához,
Tekints meg életét maga viselését jól tud a' ravaszsághoz,
Dolgai csalárdság, beszédi hazugság, illendő meg-csaláshoz.
20. Virágokban fénlő s' éltekben tündöklő gyengén tartott iffiakat,
Effélék emésztik, szertelenül vesztek meg nem álván szavokat,
60 Nyujtnak mérges pohárt, nem nézvéen semmi kárt, ki töltik
boszujokat.
21. Ne hid fabulának, csalárd aszonyoknak dolgairól mit irnak,
Ha nékik tudniok, valamit ád Urok, tovább azzal nem birnak,
Mert pápa átkában esnének halálban ha nem mondanák másnak.
22. Alnok csalárd nyelvel valamit kaphat-fel s' valamely felé nézhet,
65 Itiletet példát ki czéllára mutat, mindenről tehet s' vehet,
Kezdet dolgaiban, gonosz tanácsában melly által végben mehet.
23. Szines jámborsággal, külső barátsággal, ez illyen társai közt,
Forgódik mert álnok, nincsen-is olly titok el-rejtve baráti közt,
Kit az okos vadász, és csalárd madarász, nem tudna szomszédi közt.
- 70 24. Szomszédban mit talált, vagy titkon ki horgált jobban azt tudakozza,
Titkait Urának, vagy egész tanátsnak, hajnalban álmadozza,
Kit hogy meg-tudhasson, azzal éléb fusson, véle magyarázattya.
25. Hon esik bánatban, sziböl ohajtásban, el-hatta jó reménség,
Néha szive retteg, néha szörnyü beteg, semmi benne nincs épség,
75 Mert olly hir érkezet az két Császár közöt fel-bomlot az békesség.
26. Ezzel az Urától, hogy meg-jut tanátsból titkait tudakozza,
Kit ha meg nem tudhat, mig valamit kaphat sok flastrommal
tángállya,
Az oroszlán bõrrel, az hova nem ér-el, Róka nyakkal tóldozza.
27. Szép tökéletesnek, söt ugyan szentesnek, önön magát mutattya,
80 Ha kedvetlenséget, Urának kétséget maga felöl alittya,
Forgolodik azon, mint alkalmatosson azt magáról le-vonnya.
28. Kit szemei másnak, veszedelmet ásnak, kiknek tüzes nyilával,
Mérget ád be-innod, mikor nem gondolod, mert avagy mosolygással,
Viszen álnok lépre, jutot kelepczére vagy szines sirásával.

TERTIUM EX CANE RABIOSA

- 85 29. EBekhez hasonló méreggel harczoló, harmadik rendnek ceha,
Lássék jóval forró édest, kedvest buzgó kútfőnek-is bár néha,
De vipera téjel Basiliscus vérrel, hizot nyelvének eha.
30. Morgolodás szitok, veszedelmes átok, ez illyenek ő dolga,
Baráttját híreben, mint sércse nevében, az ám leg-első gondgya,
90 Elvész az bizonyyal, söt még élve meg-hal, kire mérget ez ontya.

31. Torkára ha feljut, mérge uczára fut hangos az kiáltásra,
Kész mást gyalázásra, mind jóra gonoszra egy aránt ugatásra,
Csak legyen bajtársra, azt nem bizza másra: kész az hasárkodásra.
- 95 32. Urának jelesben, ha mikor kedvesben, vendégi találkoznak,
Mivel nem hozzá jöt, kedvéből nem eset ne talám aszszonyomnak,
Bár imádgya szépen, Ura szerelmesen semmi helye szavának.
33. Döllyet torkára jut, hamar szomszédban fut, férjére morgolodik,
Soha nem szenvedet, nem-is szenved annyit kiért ugyan mérlődik,
Artatlan Urával, halálos szándékkal Papok székin perlődik.
- 100 34. Széllyel járván szemlél, mind jót gonoszt itil, mindenről Simon biró,
Vendéggel-is gyorsan, pattog nagy hangossan, ha bé-téve az ajtó,
Békiált ablakon, elég zengés vagyon, nem kell az trombita-szó.
35. Ne rettegj bár attól, éhel-is házadtól, hogy el veszsen károdra,
Kurva nő böjtöllyen, hogy meg-betegüllyen a' gyomrom nem
Pápista,
105 Az Papok költötték, mert az sovány péntek nincsen az szent irásban.
36. Bizd ebre csak hájad, s' tavali szalonnád nem léssen igen avas,
Kövére bárányodat, szép nyáj juhaidat csak pasztorollya Farkas,
Nem éri kilencz tél, sületlen-is el-kél, nem esik rá az vérhas.
- 110 37. Ha penig mit kezdet, s' bódogúl végezet, tekincsed melly fen lépik,
Urának dolgai minden ő tanácsi, hozzája képest semmik,
Ha dolgának vége, nem lesz jó gyümölcse hidgye gazda hogy lakik.
38. Akkar hova tekincs, ebben semmi jó nincs, bár egy nagy pöröllyel is,
Fogait ki-roncsák, ollóval ollótták, azt mutattya vizből-is,
Ha jól reá vigyász, illy jó sültet találsz, gyertya világ nélkül-is.
- QUARTUM EX TERRA JACENTI
- 115 39. AZ negyedik classis, sem job egy cseppel-is, az hásártos dandárnál,
Mert ők földből löttek, s' haszontalan terhek, nincs efféle állatnál,
Nem jobbak semmire, az Máthé Deákne kellő kedves vásznánál.
40. Mert mint az nehéz föld, kinek háta már zöld, veszteg állása miat,
Soha nem mozdul-meg, igen ritkán ha reng, benne mozgo szél miat,
120 Vagy hogy az jövendő, bünért ránk erendő, halálos veszély miat.
41. Ez képpen ezek-is, mind harmad napig-is, házokból ki nem mennek,
Talám tüzes meny-kő, vagy ártalmas esső, várja ha ki lépnének,
Utánnok dül házok, vagy egyéb nagy károk, követik attól félnek.
- 125 42. Juh, Galamb, disznókkal, borju bárányokkal, egy czélátskában élnek,
Hogy erős hidege, zuzmarásos jege, meg ne árcson az télnék,
Igen örömet-is, csak melegért-is, vélek egy gözben főnek.

93 bajtársra, 113 ollótták,

43. Szirtos rut álmokból, tollas párnájokból, dél tájban hogy fel-kelnek,
Nagy szorgalmatosan, gondolkodnak azon, hogy meg ne éhezzenek,
Mig tele nincs hasok, nem szapora dolgok, addig hozzá sem kezdenek.
- 130 44. Azért első gondgyok, s' ne morogjon hasok, hogy ebédhez kezdgyenek,
Estve marat léből, vagy sovány szérdékből nagy hamar zupont
öntnek,
Kivel az jó bornak, ne árcson hasoknak, gyomrokban ágyat vetnek.
45. Roszszabbak ennyivel, semmit elméjekkel, ezek hogy fel-nem érnek,
Alitván az gubát, s' az bársonyfris subát, mind egy bordában szötnék
135 S' im e' rosz tót kását, s' az nemes pikatát, azon egy sóban főtnek.,
46. Vallyon s' de mi haszon ez illyeten aszszony ha jár-is az Templomban,
Magad itillyed bár, gyonnia miért jár, mert csak annyit tud abban.
Mit beszéllet az Pap, ez el-mult vásár-nap, mint az kemenceze lába,
47. Ezekből támasztot, az nagy föld hasonlított, egészen ő magához,
140 Nehéz lumbaságát hideg száraz vóltát, adván tulajdonihoz,
Mindenben egyenlők, azon huron pengők, hogy lennének annyokhoz.
48. Így szüntelen ezek, mind napestig esznek, napestig-is hevernek,
Ő szegény Uroknak, kik ő vélek laknak, vállokra kötöt terhek,
Hóldal vessenek-is, kivánom azt én-is, soha ki ne kellyenek.

QUINTUM EX MARI INSTABILI

- 145 49. TEngertől árattak, azok az kik vadnak, az ötödik seregben,
Neptunus hazának, vízi Nympháinak, karja őket nevelte,
Achilles annyának, szép Thetis Aszszonyinak, álhatatlan cselédgye.
50. Bizvást lid mert való, s' az természet tudó, böltsek-is irván hatták,
Fiokat attyokhoz, vagy édes annyokhoz, fajzani meg-probálták,
150 Eök-is szép annyoknak, nagy Ocianusnak, természetét tanulták.
51. Mert miként az szép ég, az tengeri mélység, néha csendesen nyugszik,
Hajósok nagy bátran, magas árbocz fákon, vitorlákot terjeztik,
Halcion madarka, hangicsáló szava, rajta kedvessen hallik.
52. Nagy hamar az szelek, mint hatalmas telek, minden felől származnak,
155 Setét fellegekkel, rettenetességgel, Tengert hogy bé-borítanak,
Szertelen zugással, temérdek habokkal, nehéz gallyák romlanak.
53. Ezek-is ekképpen, mind egész estiglen, vidám orczával járnak,
Urak szavára-is, söt intesekre-is serények s' igen gyorsak,
Azokat kedvessen, mondván olly kegyessen, szerelmes szép Uroknak.
- 160 54. Kik forgolódását, serény és gyors vóltát, az vendég-nép hogy nézi,
Melly gyönyörűséges, hasznos kellő diszes, hogy magában szemléli,
Ezeknél job állat nincsen az ég alat, társainak beszélí.

133 ágyát 134 s' bársonyfris 135 kasát 148 kid 156 nekéz 159 szorelmes

55. Ottan ha mi széltől, férje, vagy vendégtől, aszszonyom inditatik,
 Egész minden tagja, mint tengernek habja, hertelen el-változik,
 165 Előbbi szép színe, vidámult személye, sák formában öltözik.
56. Mig vagyon kedvében, csendes erköltsében, mint az ártatlan bárány,
 De ha mi nem teczik, tetczése nem telik, dul ful mint tüzes Sárkány,
 Mihelt indul duzza, döllyel fut az tuszra, mint egy kölykes oroszlány,
57. Mig jó akarattya foroghat sarkában nagy dicsiretre méltó,
 170 De ha guba gördül, vagy tál kalán zördül, egészen semmire jó,
 Söt tellyességel rosz, veszélt nemző gonosz, halál-hozó Scorpió.
58. Ti-is bár világnak, száraz udvarának, veszedelmes tengeri,
 Szügény Uratoknak, kicsiny czélájának, bárka rontó szelei,
 Bár nagy anyátoknak, sebes habjainak, legyetek lakozói.

SEXTUM EX ASINO PIGRO

59. SZamártol nemzetet, vont-is eredetet, az hatod familia,
 175 Meg-vakult ifiaknak, nyavalyás fiaknak, hatot keserves jajja,
 Sok kárban öltözöt, bánattal töltözöt, örökös nehéz baja.
60. Az szamár tunya rest, nehéz és lumba test, ha termet-is dologra,
 Mikor el-jut az tél, sovány szalmával él, ne költs abrakot arra,
 180 Nem-is veszed hasznát, ha csoportos hátát, nem pálcázod gyakorta.
61. Jóllehet ez szelid, másra nem-is irigy, mert esztelen goromba,
 Nagyra nem-is vágyó, nem is tudgya mi jó ha nincs erős dorongja,
 El-hidd nem veszi, ha el-kerülheti, férje könnyen dologra.
62. Dél tájban hogy fel-kél, gazdátul ha nem fél, székít elő rándittya,
 185 Akkor kivált-képpen, magát igen szépen, ha pest alá nyomhattya,
 Magát addig süti, szárát meg le-süti, pirittya s' tarkásittya.
63. Eö magát szomszédban, valamelly szugolyban, jó szerrel ha
 vonhattya,
 Ha talál mássára, beszélgető társra, az napot ott mulattya,
 Estvére mikor jut, akkor hazáig fút, serénységét mutattya.
64. Néha jó hajnalban, vagy még éjfélt tájban, ágybol magát emeli
 190 Estve marat sódort, vagy olly feles koncztot, pad alól elő veszi,
 Lassu szuszogással, s' mosdatlan kéz s' szájal, a' tűz helyen
 felnyeli.
65. Készit fris vacsorát, mert füstös sódorát, pinczéböi elő hozza,
 Hogy felettéb szenyen ne legyen penészes, im meg-is rázogattya,
 195 Nem szükség abárlás, abban fáradgyon más, süt főz csak hamarjában.
66. Nagyob csuda ettől, hogy az szerelemtől, nem tellyességgel üres,
 Csak Urát ne lássa, módgyát találhassa, várd veszét hát nem tüzes,
 Ki hamaréb juthat, és hozzája nyulhat, ifiak közül az nyertes.

177 bája 192 mosdatlan 197 veszét

- 200 67. Soha ne várd azt bár, ez rosz lumba számár, Urának távol létén,
Hogy valaha sirjon, vagy szüben fáradgyon, másokat mert az helyen,
Fajtalanságára, mint hizon hozzája, gyors arra s' igen serény.
68. Mert csuda vólna ez, ha természetihez, evel-is nem járulna,
Mint az számár lóval, ugy ez-is ifiakkal, szövetséget nem fonna,
Kitől sok rosz öszvér, atyától fajult vér, eredetett nem vonna.

SEPTIMUM EX MALIGNA MUSTELLA

- 205 69. Menyettől eredet, az veszélyre termet, hetedik rend chorussa,
Ne örüllön annak, valamely iffünak, találkozik ot jussa,
Hetven hétszer léssen, mihelt illyent vészen, criminalis casussa.
70. Es az vigasságtól, s' egyéb kivánt jótúl, meg-fosztattatott állat,
Semmi gyönyörűség, sem egyéb kedvesség, soha hozzá nem tartott,
210 Nints is ott semmi fris, Venus draga charys, soha nála nem szállot.
71. Ha jól reá vigyász, kedvest annak nem látz, semmi abrázattyában,
Ugyan csuda másnak, miképpen állanak, nagy fogai szájában,
Valamire nézhetz, semmit nem kedvelhetz, ez csunya rosz allatban.
- 215 72. Ezeknél emberség, vagy más szép örökség, nem terem drága erkölcs,
Ő kedvességekért, édes szerelmekért, egy fél mangurt-is ne kölcs,
Már ott nem talárod, rám folyon pohárod, bár a' fejében ne tölcs.
73. Ura távul létét, vagy halálban estit, tellyes szivel örüli,
Söt mikint az kigyót, vagy más egyéb nem jót, szegént ugyan kerüli,
Mert annak személye, meszül haza jöte, ötet ugyan meg-öli.
- 220 74. Ez nagy ellenséggel, melly kételenséggel kellessék edgyüt élni,
Kigyóval ki mérges, melly nem egészséges, azon egy sákban buni,
Olyan veszedelmes, söt halállal tellyes, ezekkel edgyüt lenni.

108.

HUDITIUS ZSIGMOND

- Nagy böchületben mindennüt az Nemességet tartnak,
Minden nemzetek nekie nagy tisztességet adnak,
Feokép' az Tekéntetes s Nagysagos Magyar országban
Mellyet ben' lakozok keresték sok hadakozasban.
5 Azért kegyelmedis akarta nilvan oltalmazni,
Az nemességnek hatalmat, s fundamentombol mutatni,
Miczodas hozaiia tisztelendeő dolgok illyenek
Es mennit hasznalyon minden igaz nemes embernek
Szegén legén.

216 bár ne töles a' fejében

B A T T H Y Á N Y Á D Á M

Szolgálatomnak ayanlása után:

Megh számlalhatatlan draga nagy sok iokal
 Álgya megh Isten Nagodat szép boldogh napokal
 Hogy elhessen Nagod az io akarokal.
 De mely ekes az hold az szep tsillagokal
 5 Diszes az palota arani szerszammokal
 Vagy mint egy draga kert az szep uiragokal
 Nagodis ekepen legyen ekes minden iokal.
 Nagodnak tsak eröl akarank irnunk.
 Hala Istennek io egességben uagiunk
 10 Meli io egesseget Nagodnakis kivanunk.
 Es onand Vyvarul halakat varunk
 Hogy ne esnek abul nekünkis karunk
 Had lene szinten helen dolgunk
 Mind az altal noha nirtsen halunk
 15 De ugyan nem bussulunk
 Es nemis koplalunk
 Anneköllis uigan lakunk
 Mert boldogh minden napunk
 Es noha nem aratunk
 20 De uagion elegendő abrakunk
 Erkeszet enihani szeker szabunk
 És az niulak után igen faradunk
 Elis költiök az kit fogat hatunk.
 Ez mastani level irassomnak mar vege leszen
 25 Kit tudom hogy Nagodis io neuen veszen
 Kiert az halakban Nagod resztis teszen
 Ezzel Isten tartsa es eltese
 Nagodat sokaigh io egességben.

S A L Á N K I G Y Ö R G Y

... nem türhetem hogy amaz Istenfélő Theodorus Bezanak, ő felöle [ti. Erasmus felöl]
 töt itéletit ez tornaczban fel ne szögezzem:

Ingens ingentem quem personat orbis Erasmum.*
 Hic tibi dimidium, picta tabella refert.
 At cur non totum, mirari desine lector,
 Integra nam totum terra nec ipsa capit:
 Az az;

Bölcs Rézmannak képét, ez iratos tabla
 Kit ez vilag ohait, im elődben adgya.

* In Iconibus ill[ustrorum] V[irorum]

8 irnuk 14 nitsen 27 tarsa 28 Nagoda

Ne csudald egészlen hogj nem mutathattia;
Mert az egész földis öt be nem foghattya

111.

Z E M L É N I G Y Ö R G Y

AZ LELKI VITEZSÉGH AIANLASA

1. Lattiuk minemü, nagy homali es setet
Fellegh kövesse, ez vilagh esetét,
Lattiuk ez élet senivedeset,
Mint tavaszi havac el veszeset.
- 5 2. O vaiha latnok! de valamenivel
Hozzank közelbek, annal enisznek el
Ez dolgok inkab: s migh él ember
Hova tovab rakodik vetekkel.
- 10 3. Söt az mit elmenk, megh tapasztalhatís,
Az mi szemünkre, szinten atalhatís,
Nincz rola, maid csak gondolatís,
Feledésben vagion az halalís.
- 15 4. Az megh setetült szemnek azért kerül,
Ez kiseded iras, lathato tükörül,
Eleybe; ebbül nezze körniül,
Eletét, az ki javanak örül.
- 20 5. Az testi elet, mi legien es mire:
Kelvén az ember élete végire,
Erien; s mi legien iussa bére
Ebbe talalsz le irot képére.
6. Az megh kemeniült szivnekís oli tüze,
Melitül az ember ket szeme árvize
Böven megh indul arra nézve,
Ebbe vagion létévén tetézve.
- 25 7. Az bünnek, ez tüz, agazo veszszeiet,
Mely az leleknek fel nevi mezeiet
Megh foitya, s-el tisztittia szenniet;
Ez folio viz, s-az eset fekeliet.
- 30 8. Ellensegh az bün, karhozat ez fekéli
Giorsan azért ez kiseded irasal ély
Fegiver gialant; es ugy vitez eli
Mint ez iras tegedet vezere.

9 tapasztalhatís

T Ö L C Z E K I I S T V Á N

[ÜDVÖZLŐVERS SALÁNKI GYÖRGYHÖZ]

1. Szent elmélkedési kegyes embereknek
Mellyeken az réghi tiszta kegyességnek
Igaz tisztelői szivekben örvendnek,
Az lelki iosagért mindenüt kedvesek.
- 5 2. Az nagy Erasmusnak ily elmelkedése
Regen Deakul irt lelki vitessége,
Szép aiandék ez kis könyben kegyessége
Sokkaknal, már régen volt nagy kedvessege.
- 10 3. Németre Deakbul ezért forditatot
Mert ugiis szükséges volta kévantatot
Lelki elmélkedés kikben inditatot,
Okot vigyazasra sokaknak mutatot.
- 15 4. Ezert Salanki Györgi te altalad méltan
Siet az kegyesség, ugian viaskodvan,
Hogy ez forditasban teis munkalkodvan,
Szerezhes ili hasznot, faradsagod vtan:
- 20 5. Ezzel Istenedhez es édes hazadhoz,
Idegen Orszagban kegyes taplalodhoz
Nem idegen elméd, mikoron ily jot hoz:
Halaado voltod kévanta sokakhoz.
6. Ez kegyes életnek Magyar tanitasa
Lészen hat azoknal kedves olvasasa,
Kikben az szentségnek nem képmutatasa
Hanem az leleknek vagion uiulasa.

V Á N Y A I J Á N O S

[ÜDVÖZLŐVERS SALÁNKI GYÖRGYHÖZ]

- Az bölcseségh hasznát,
Imadsagh jutalmát,
Ez könyv böven megh mongya,
Az Christus zaszloiát,
5 Az ighaz hit utát,
Cziak nem uial mutattya,
Boldogh minden tehát
Ha ki regulaját,
Ennek megh olvashattya.

1 elmékedési 16 Szereshes

HELMECZI PÁL

[ÜDVÖZLŐVERS SALÁNKI GYÖRGYHÖZ]

1. Eorvendez az vitéz ellensége előtt
Ha érez kardgyaban ü oly eles erőt,
Mellyel ellenségít ronhattia mint vesszöt,
Kikvel ü az előtt sok koptat töröt.
- ⁵ 2. Avagy nem haiole tehat mostan szived,
Neked keresztyenség eoromre ez kedved,
Hogy forogh kezedben im ez kedves könyved,
Melybül lelki fegyvert vehet az te lelked.
- ¹⁰ 3. Kivel ellenséget ronthacz s földhöz verhez
Epségének szipen mellyel fényt te vehez,
Es az Menyorszagnak örömere mehez
Hol az te feieddel mind eöröke élhetz.

AZ RAGALMAZONAK

Tisztged ez, hogy halgas, mig jobbat nem mutatg
Ki magad rest léven, maséban valogacz,
Ha nem kél ez munka, nem te neked irtuk,
De ha kedves nalad? tüled megh nem tiltyuk.

TÁLLYAI PÁL

HISTORIA

az felseges boldog emlekezetv első Maximilian cziaszarnak ifivságában vadászáskor törtent kösziklák közze való eseserül és chudállatos ki szabaditasarul.

I. RESZ

1. Tiról tartománban történt dologról,
Austriay Fridericnek fiáról,
Az első Maximilián Cziaszarról,
Ezt az dolgot irták vadászásáról.
- ⁵ 2. Igen gazdag tartománnak mondhattják,
Meltan melyben ezeket fel talallyák,
Arany s ezust, vas, réz, töb fele bányák,
Böven vadnak és hasznokat mutattják.

Cím vadászáskor

- 10 3. Rayta vadnak hegyek ligetek erdők
Mezők völgyek, 's nem keves gumölcs hozok,
Fak, forrasok folyo vizek, halas tók
Vetemények, viragokkal szep szőlők.
- 15 4. Oly bösege vagyon minden barmokkal,
Mint vizei bővelkednek halakkal
Hegiek közöt mellyek folynak zugással,
El szeledven jarnak nagy czoportokkal.
- 20 5. Lakások it Rommaj Cziaszároknak,
Gazdag hazokban eo tartományoknak,
Szep epületek volt, 's mostis láttatnak,
Palotáknak, váraknak 's varasoknak.
6. Inspruck neve feo várasa ez helynek,
Kit Deakok Oeniponsnak neveznek
Mellette foly Oenus folyó viz ennek
Fő Kamorája Tirol vármegyének;
- 25 7. Szep ebellő ház is egy Palotában,
Bölcsien vagyon czínálva ez városban,
Melyben Titiánus kep irásában,
Ieles mesterséget hatta tablákban.
- 30 8. It lathattyák Austriay szép iffiat
Mint egy elevenen ki irattattat,
Ferdinándot és hazas társát Annat,
Eotöd Károl leányátis Mariat.
- 35 9. Nem hatták el Emmánuel leányát,
Leonórát, Phileppet' s ket Máriát
Károlnak és az Henriknek leanyat,
Pellit Sigmondot Lengyelek Kyralyat.
- 40 10. Rayta táblán képe van egy nagy urnak,
Hetruriay hatalmas Sándornak,
Fényes fegyverben öltözöt hadnagynak
Kit emberek kevansággal lathatnak.
11. Ezen kivöl varosban sok szep kertek,
Mesterseges forrásokkal bővesek
Gumölcs fak' s mulató hazall ékesek
Szent egy házak kápolnákkal kedvesek.
- 45 12. Gazdag fegyver tarto hazat lathatnak,
Melyben sok fele fegyvert talalhatnak,
Német, Magyar, Parthus' s Maurusok felek,
Ráczok Thessalusokis kit viseltek.

11 tők 13 vagyan 37 tálbán

- 50 13. Nagy sok nemzetsegeknek öltözetit,
Ellenségtől' s nyerettetet praedait,
Az házban sok helyut függeztették,
Kopiák dardák tegzekkel kézyek.
14. Örömet vendégeknek mutogattiák
Kik latnia ot léteben keványiak,
55 Ideieket aval mégis mulattyák,
Az házban azokat hogy ök czudállják.
15. Palotákön kivölis az városban,
Töb szep epületek vadnak alkotván,
Kulömb fele mesterek munkájokban
60 Hirért cinálták, s hatták tudományban.
16. Rettenetes magas kösziklás hegyek
Vadnak közel hozza havas s mely völgyek,
Hol emberek nem jarnak meredekek,
S kietleneknek nekiek teczenek.
- 65 17. Igy Rhétia havasijg tartonak,
Német országból ki affelé jarnak,
Olasz országban azon vton jutnak,
Sok hegyek voygek közt arra faradnak.
18. Mely sok féle vadakra it találnak,
70 Ez tettetes helyeken kik forognak,
Kö szálakon az vad keczkék fen járnak,
A vadászok vtánnok fáradoznak.
19. Mint madarak az ég alat repülnek,
Kösziklákön azokis szökést szöknek,
75 Onnét alól kiczinyeknek teczzenek
Mint vrgéknek azoknak kik fel néznek.
20. Athós hegy nyulakkal Görög országban
Hires mint Hyblais Siciliában.
80 Méhekkel s-töb hegyek más allatokkal
Embereknél nevezetes vóltokkal.
21. Xantus vize mellet-is Phrygiában,
Ida hegy környül s' Trójay határban,
Sok vadak Aeneásnak hazájában
Vóltak kedve sokszor vólt vadászatban.
- 85 22. Insprukbanis azért laktak gyakrabban,
Austriay Feiedelmek honnyokban
Vadásztanak mert ök az havasokban
Körül az hegyeken nagy határookban.

23. Mivel Feiedelmek az békességben,
 90 Az vadászt üzik ürességekben,
 Nem csak vesztegülni szoktak székekben,
 Ne bontokozzonak egésségekben.
24. Vgy Madarak fészkekből ki repülnek
 Saskeselyök az égfelé fel mennek,
 95 Austriaiaknakis ő czimerek
 Mellyel fénlük Cziászári hirek s nevek
25. Sott az Sast mint töb Madarak böchüllik,
 Királyoknak ötet lenni esmérik,
 Egyeb vadak s' az Oroszlánt mint felik,
 100 Természet foliásától miként veszik.
26. Aeneásis hírét Olasz országban,
 Iulussal hogy vadásztak grakrábban,
 Hatta, mikor meg szünt hadakozásban,
 Bizonság Virgilius irásában.
- 105 27. Maximilián Cziászár-is Tiroiban
 Oeniponsnak egy völgyén vadászásban,
 Vad keczkéket kergettetvén hálókban
 Hirét hatta ő saját jószágában.
28. Istennek nagy gongia vagy azokra,
 110 Kik neki szolgálnak mint fiaira,
 Rájok tekint ő nyomoruságokra
 Sokszor mikor őket veti próbára.
29. Lon azért hogy első Maximilián,
 Ifiu korban Oeniponsnak határán
 115 Az hegyeken vadász vala nagy bátran
 Szolgáival s' vadászival mulatván.
30. Igen nagy vakmerőségre lábait
 Bocziáta vadak vtán az nyomait
 Hátra hagyván futtában az vadászit
 120 Szólgáit s véle levő io társait.
31. Az vadakat ilyen módon kergetvén,
 Iffiu legény magában serenkedvén,
 Történék kösziklák közze léptében,
 Véletlen esnék egy kietlen helyben.
- 125 32. Nagy gyakorta ily vakmerők az ifiak,
 De főkepen Cziászár és király fiak,
 Szólgáioktól mivel keveset tartnak,
 Veszedelmet szerezhhetnek magoknak.

- 130 33. Vgy lön dolga ez Maximiliánnak
Attya s' annya érte csak megném halnak,
Szolgáijs nagy könyves szemmel látnak
Busulván ily nagy esetin vrokna.
- 135 34. Semmi tanácziot néki nem adhatnak,
Köteletis nekye nem nyuthatnak,
Kömivesek s' hozzája sem juthatnak,
Kösziklakközt mint torkában halálnak.

II. RESZ

- 140 35. Cziászár fi ily eleten meg bódula
Mint agyon vtöt köszikla közt álla,
Földön semmi reménsége nem vala,
140 Cziak várja ha lészen hamar halála.
36. Aeolusban sem bizik pogány modra,
Hogy szelektől onnet ki ragattassa,
Magát hatta az Isten óltalmára
Elmájében boszonkodik magára.
- 145 37. Sohová lábait nem fértetheti,
Batorsággal mertle esestől félti,
Magát; s' azt haköszálrol késérgeti,
Meredekről igyod melysegre eyti.
- 150 38. Az mint régen Oedippus kyrály járt volt,
Sphinx chudára utában hogy talalt wólt
Vton járóknak Mesét mely formálót,
Ki rá nem felelhetett ott az meg hólt.
- 155 39. Raita azért a' kyrály megyet wólt
Iettében Mesét meg feytette wólt
Kosziklárol sphinx le ereszkedet wólt
S' Meghalván kyrály meg menekedet wólt.
- 160 40. De Czászár ö szörnyu vakmerőségét
Vadollya mertekletlen természetét,
Bünössé veti módatlan erkölchét,
160 Szándékat' s az vadaknak giors üzeset.
41. Vy életre de még ha Isten hozná,
Az helyről és el ki szabaditaná,
Vadászásban magat még tartóztatná,
Lábait esestölis oltalmazná.
- 165 42. Magas kösziklák közt nehéz jól látná
Vadak után futkosni, s' meggondolná
Természet foliását ne másoltatná,
Há azt nem követné ismét meg bánná.

- 170 43. Chudáyára mivel lésznek sokaknak
Kik szelédből vaddá lenni akarnak,
Természet folyásától' s' ugy távoznak
Kevevé az földönis maradhatnak.
- 175 44. Az mennyre mind az által okosság,
Elöl jár s'-utánna igaz társaság,
Eröt adván embernek az bátorság
Hasznára lesz nagy sokszor az fáratság.
- 180 45. Pvszta, s' kietlen köszálon ez Czjászár
Nem tud mit tenni vigiáz chak mint madár
Semmi eledelt s' italt ott ő nem vár
Sok vad s madar noha feie felet jár.
46. Rejá cziak nem omlonak az nagy kövek
Az felyhökis az hegyeken szélednek,
Feie felet homalyt ő szemeinek,
Suröséggel minden felöl szerzenek.
- 185 47. Ez iszonyu voltán azért az helynek
Mely sem tűznek nem enged, sem fegyvernek
Felyul mullya erejét az vizeknek,
Semmit nem hat erőssége Eczetnek.
- 190 48. Annibál mint régen Olasz országban,
Bé rohanván uttya nem lött havasban,
Sok népével lévén várakozásban,
Eczettel utat nytot kösziklában.
- 195 49. Sohul ut ez helyre nem találtatik,
Kömivesektől sem szerezethetik,
Egy honapi munkárais ra telik
Mig gyalog utt ottan czináltathatik.
- 200 50. Sisypthusrul iriák az pogány bölczek,
Hogy szüntelen tetejére egy hegynek,
Igen nagy követ emélni kelletnék
Ily büntetés rendeltetet feienek.
51. Es az kövel hegyre hogy fel érkezik
Kö az hegyről ismég alá futamik,
Erette kel menni s' igen buskodik,
Pluto országában, neki sem tezik.
- 205 52. Czináltanak felekben Ixiónnak,
Lapitáknak és az Pirrithóusnak
Oly nagy követ meltől ugy iszankodnak
Rájok esestetül igen tartóznak.
- 210 53. Titiusnak Saskeselyő az szivét
Rágton rágia nöttést növő tüdejét,

- Noha mindennap fogiattya veséiét,
Mind az által meg nem emésztí testet.
- 215 54. Az ifiúnak ezen vagion nagy kényya,
Halál képe kegyes szeméit futtya,
Az lelketis szinten markában tartya,
Két éielés nappal éhség bággiaztya.
- 220 55. Tavol tőle hogy szolgálí sirnának,
Könyhullások cziak hiában el mulnak
Ez világi életét mint árnyéknak,
Vrok tartya s' kiálta szolgálknak.
- 225 56. Vr Christus teste szent Sácramentomat,
Nagy fel szóval kéri s' ő aldozattyát,
Mig el hozná Isten végső óraiat,
Meg mutatnák Papok, nyerné jutalmát.
- 230 57. Reia ha szemével tekinthetne,
Halhatatlan vti kölczége lenne,
Elmeiében s' könnyebsége érkezne,
Ha közsálrol le esese történne.
- 235 58. Mihelt szolgálák az kiáltást meg hallák,
Az Papok az szentséget meg mutaták,
Hiüségét vrokhoz azzalis tarták,
Az halálhoz közel uttyat holláták.
- 240 59. Orvosságul lön Maximiliánnak
Ez szent czelekedetek az Papoknak,
Szüléinek s' minden hiü szolgálínak
Vti tarsaságban és Vadászoknak.
- 245 60. Nem hyában szó beszéd embereknél,
Mely böcziőseb sokaknál drága kincznél
Nagyob probakö vtolsó szükségnél
Az szolgálknál s' barattyoknál töb nemkell.
- 250 61. Tvтта ifiu bizonnyal szolgálában,
Hiüség találtatik' s ő társaiban,
Kiket sokszor meg próbált utaiban,
Es erdőkön való vadászásiban.
- 255 62. Istené, s' meg tartója jelen létét,
Hiszi, kihez vtolsó könyörgését,
Nyuytya , s' hozzá békélteti ő szivét,
Egyebűnnen sem várván segítségét.
- 260 63. Bizik annak nagy irgalmasságában,
Ki hatalmas mennyen földön czudákban,
Igéreti tellyes az szent írásban,
Meg másolhatatlanok igasságban.

- 255 64. Valaki mert Istenben remétségét,
Helyhezteti meg tartya az életét,
Hamar érzi Istennek nagy erejét,
Szabadulni örömmel láttya feiét.
- 260 65. Serenséggel ha maga ereiből,
Vagy más embereknek segítségéből,
Ki nem szabadulhat veszedelemből,
Meg tartatik Istennek hatalmából.
66. Oedipus fia vala halálnak,
Ha meséjét nem találja czudának,
Az Theseus-is étke Minotaurusnak,
Ha, nem tuggya utát Labyrinthusnak.
- 265 67. Nem reméllé Cziászáris hogy őtt Isten,
Vitesse megint elébbi helyében
Nagyob dolgok és vitessenek végben
Eö általa az Rommai Felsőgben.
- 270 68. Istennek mert kezdetik segítsége,
'Ahol elfogy emberek mestersége,
Az meg szabadításban bölcsesége,
Meg bizonitá it ö szent Felsőge.

III. RÉSZ

- 275 69. Papok azért Inspruknak városában,
'S-egyeb ot körül lévő városokban,
Minden helyeken Tyrol tartománban
Az kösséggel vadnak nagy óhaytásban.
- 280 70. Oly nagy sirást minden rendek házokban,
Kezdének és hir hogy lön futamásban,
Az tanácziok ertvén szomoruságban,
Kösséggel együt vadnak óhaytásban.
71. Nem mondhatni szájal ki mély nagy sirást,
Attya s' annya fiokért fohászokodást
Szivekben szenvednek türest és fájást,
Fioktól hogy vallottak meg fosztatást.
- 285 72. Telamon kyrály mint Diomédesért,
Xantus vizét átkozza ö fiáért,
Az kösziklát ezekis az ifiuért,
Atkozzák fiokért, s' ki ki vrokért.
- 290 73. Ily bódogtalan óra hogy veszi el
Azt, 's gonosz mi szerencze hogy reyti el,
Meredek rut köszálallya öli el,
'A ki öket vigasztalta éltével.

74. Sok templomok szent helyek és kápolnák,
Mindenüt óltárokkal nytva vadnak,
295 Körülöttek asz-szon népek férfiak,
Iárnak, s' hol térdre esvén imátkoznak.
75. Szörnyü haragiát miként szállithatnák,
Istennek, egy szivel lélekkel vadnak,
Halálát közel lattják az iffiunak,
300 Onnét felül égi segítöt várnak.
76. Vgy mint nagy czudájul azért meg teczék,
Istennek hogy könyörgések kellessék,
Haragia mert hamar engesztelteték,
Segítség-is nem sokkára nyutaték.
- 305 77. Bodogságról való gondolattyában
Az ifiunak köszál közt állásában,
Emberek segítségétől fottában,
Mulandó életnek utálásában.
78. Semmi dologban magát nem foglallya,
310 Nemis lehet, chak idvösségét vallya,
Nem meszszeré ot az czattogást hallya,
Kösziklát hát valaki ugy vagdallya.
79. Cziontyain az köveknek lát czuszkodni
Egy legényt kit nem tudhata esmérni
315 Paraszt ruhában kezde hozzá jutni,
Az kösziklán ösvenyetis czinalni.
80. Ottan mihelt ösvent az meg cinálá,
Az ifiuhoz job kezével be nyula
Nagy szorossan hagyá hogy meg ragadgya,
320 Semmit ne fellyen szavával biztattya.
81. Paraszt megint inté ötet kövesse,
Megtartója el ki ötet éltesse,
Kiben az vtannis ö helyhesztesse
Remenségét, s' töb jutalmát véhesse.
- 325 82. Vinné ötet batóságos helyekre
Mingyárást hol szolgálához érhetne,
Szuleivel egyembe beszélhetne,
Várasban is társaival mehetne.
83. Labaival immár bátran hág vala,
330 Mihelt az ember ötet ki ragadá
Sürö ködtől mint napnak tisztulása
Kedves, igy nekijs lön vidulása.
84. Oly iszonyu helyből hogy ki juthatot
'S gialog-utra ujonnan hogy akadot,

- 335 Nagy jo tétén annakis czudálkozot,
Kitől néki segítsége nyutatot.
85. Sok fő vraknak s' Nemes ifiainak
Azonkeppen jambor hiü szolgálainak,
Előttök jár, s' meg uti társainak
340 Eorvéndező Attyának és Annyának.
86. Cziászár fiát sok nép hogy körül fogá,
Hirtelenül az vezére el hagyá,
Menése hová lön senki nem tuggya
Meg keresnék szorgalmatoson hadgya.
- 345 87. Az etlenség miat szine meg veszet
Erejében sem kevéssé epedet
Ió lovára szolgálítól ultetet
Mellyen lakó helyében bé vitetet.
88. Drabantitól' s szolgálitól városban,
350 Kesértetet vrakkal palotában,
Maximilián Herczeg Oeniponsban,
Kin mindenek lönek nagy vigasságban.
89. Ivt eszében másodnap az Attyának,
Böven ajandékot hogy aggyon annak,
355 'A ki fiát torkából az halálnak,
Ki mentette, mint jo vezér s' hadnagynak.
90. Tirol tartományát mind bé futtattya,
Szolgáival, ha ki fel találhattya
De sohol senki ötet nem kaphattya
360 Szive szerént ifiu igen óhaytya.
91. Az Istentől küldettetet léleknek,
'S-örvendetes hir hordozó követnek,
Hivék lenni Cziászár örizőiének
Austriáy ház öregbitőjének.
- 365 92. Lenne az keresztyénségnek hasznára,
Iovendöben ha Rommai Cziászárrá,
Ezaz herczeg válaztatnék javára,
Német országnak nagy királyságára.
93. Tob ékességeketis hozna véle,
370 Maximilián ha ülne székibe,
Mellyet Cziászárságának idejébe,
Meg mutatot böséggel erejébe.
94. Olyan ifiu Fejedelmet az Isten,
Hogy vgy hallyon meg nem akart hertelen,
375 Söt hogy hire neve keresztyénségben,
Nagy viselt dólgainak ki terjedgyen.

95. S Bizonságul sok dolgai fel írva,
Szépen könyvekbe vadnak bé foglalva,
380 Io hirét nevét mellyek ez világba
Meg marasztják' s az nagy Német Országba.
96. Ez dolog örök emlékezetire
Iövendö tettetes tiszteletire,
Fiainak kedves épületivel,
Ekesiteti helyt kömivésekvel.
- 385 97. Rayta' z kösziklára jutó ösvénynek
Hely heztetve vagyon az feszületnek
Egy oszlopon képe hogy ezt mindenek
Kik ot járnak őrczék, s' Istent tisztelniék.
- 390 98. Istennek segítségét és oltalmát,
Emberi erőnek látván fogyását,
Ot kezdetni gondollyák, s'-nagy hatalmát
Czendes szivel váriák, s-vészik jutalmát.
- 395 99. Pvszták' s-vadon erdök vagy kösziklákön,
Ha mikor járnak félelmes utakon,
Emberek vadak helyins' barlangokon,
Bolyognak, hidgyék Isten vélek vagyön.
- 400 100. Igen nagy két vnokáy, z' Cziászárnak
Származtanak ez Maximiliánnak,
Eotöd Károly s' Ferdinánd neve másnak,
Kik vtánna mind Cziászárok vóltanak.
101. Tvnétómból Africa várasából,
Olasz Országön által jöven öröll,
Eotöd Károly jó hirt halván öczérüll
Egyezer azon helyen, az Ferdinandrul.
- 405 102. Vtokban-is ott öszve találának,
Ez kétt Atyafiaik' s együt szállának,
Beszélgetvén egymással vigadának,
Régtöl foguást nem látván egymást annak.
- 410 103. Nem sokkára onnét el indulának,
Pyrénés hegyektöl-is távozának,
Impériómban mind együt jutának,
Dolgairól végezvén Országoknak.
- 415 104. Vgyan azon helyen egy nagy oszlopra,
Felmeczczették ezeket réz táblára,
Inspruck völgyein mégyen az ut arra,
Rhetija tartománya határára.

105. Sok jó emlékezetet ö Felségek,
Hóltok vtan hattanak, s' hírek nevek,
Az Nagy Austriay Ház bélieknek,
420 Világ fottáig folyon s' többüllyenek.

117.

HISTORIA EGY PYRAMUS NEVÜ IFIÚRÓL ES THYSBERUL

Kik egy máshoz való Szeretetekért hálálokat nem szánták.
Az Gisquardus és Gismunda Historia Notájára.

1. Regi Példa sok dologról bizonyság,
Historia bizonyító igasság,
Ez két dolog mindenekről bizonyság,
Nem különbben mint napban világosság.
- 5 2. Haszna ki nagy mindenkoron példáknak,
Embereknek légyen historiáknak,
Ki nem tudgya együtt társalkodóknak,
És csak dolgok minden úton jároknak.
- 10 3. Azért én-is szóllok most Pyramusról,
Ékességgel fel-öltözött Iffiúró,
Szép Thysbéröl ennek Szeretőjérül,
Végre szóllok iszonyu halálokról.
- 15 4. Régen ezek mindenik Babylonban,
Semiramis Aszszonynak várossában,
Laktak tündöklő friss palotákban,
Fénlettek mind ketten szép ember korban.
- 20 5. Egy-máshoz ezek közzel laknak vala,
Egy fal köztök ki ellen tartó vala,
.....
Ezen kívül semmi héjok nem vala.
6. Ez köz példa idegennek személyt,
Kinek soha nem hallottak-is hírét,
Nem kíványuk, de azok szép termetit,
Kiket látunk, dicsérjük ékességit.
- 25 7. Miglen Paris nem hallotta Helénát,
Laeda Királynénak kedves leányát,
Nem olvassuk hogy szerette az Nymphát,
Az ellenség sem ostromlotta Troját.

Cím Szeretekért 19 [Hiányzik, nincs lenyomtatva.]

- 30 8. Gismunda esküszik hogy szüzeségben
 Ura hólta után lenne élteben,
 Gisquardust hogy láta szép termetiben,
 Hitet hagyta esek ő szerelmében.
9. Látás, hallás, közzel egy máshoz lakás,
 Gyakran isméretet ad csak egy szállás,
 35 Utzán széllyel néha egy kis sétálás,
 Szívét gerjeszt, szeretőt ad csudát lás.
10. Ezeknek egy mást ismerkedések,
 Szomszédságból esek ismerkedések,
 Két szép virág minden egyenessek,
 40 Nemzetes Attyokról vagyon termések.
11. Langol szivek egy más szeretetében,
 Nyughatatlan mind kettő elméjében,
 Pyramus Thysbét ohajttya szüntelen,
 Thysbe társát forgattya beszédében.
- 45 12. Naprul napra nő köztök az szerelem,
 El-titkolnak, de immár lehetetlen,
 Szerelemben mert ég szivök szüntelen,
 Tüzes lángtól óltani lehetetlen.
13. Ezért hogy életek tisztességessen,
 50 Emberek közt lenne dicsiretessen,
 Kivánnak házasságot Istenessen,
 Szokás szerint minden kellemetessen.
14. Ellen tartók de Attyok ez dologban,
 Nem akarják, egy máshoz házasságban,
 55 Hogy éllenek, de semmit ez dologban,
 Nem érhetnek, sőt jutnak boszuságban.
15. Hólt dolognak Attyok ez dolgot vélik,
 Fársáng után meg-lőtt vigságnak hiszik,
 Semmi gondgya leánynak itélik,
 60 S' veszetegségben Iffiát remélik.
16. De lás csudát hallottad ennek mássát,
 Nap-nyugatról ha láttad-is Indiát,
 Szerencse Venusnak rokonát,
 Nyitott útát hogy ki ki lássa társát.
- 65 17. Régi időn falnak építésekör,
 Egy hasadás maradt vala meg akkor,
 Kit kö műves az fel-éppítésekör,
 Sem más senki nem vött eszében akkor.

18. Ezt fel lelék ki által csendességgel,
70 Egymást tarttyák éltető reménsséggel,
Rakva szivek kedves gyönyörüséggel,
Nincs félelem vadnak szép békességben.
19. Az szerelem mit nem viszen eszében,
Tenger vizen által megyen élesen,
75 Circet vasat ladgyá téssen hirtelen,
Senki uttyát nem gátolhattya földön.
20. Nincs olly fene kit szelidgye nem téssen,
Vad oroslány engedelmessé léssen,
Erös vastag firfiún eröt véssen,
80 Ö miatta bölcs-is tudatlan léssen.
21. Herculesnek bizonittya példája,
Ez nagy alkotmánynak felső csudája,
Im szerelem nézzed mind jutattya,
Fen ö csak hogy szeresse Oenochia.
- 85 22. Eszes és bölcs Aristoteles vala,
Socrates-is nem alsó ember vala,
Plato Istenekhez hasonló vala,
De szerelemtől meg-gyözettek vala.
23. Az fal által egy mást szólittya vala,
90 Lelkem Pyrame Thysbe mondgya vala,
Én életem Iffiú szolittya vala,
Hogy nem látlak, az falt átkozzák vala.
24. Mit vétettünk hogy éltünket irigyled,
Az mi együtt létünk mit ártna néked,
95 Vigasságunk nagy vólna-é ellened,
Kiért együtt létünket nem irigyled.
25. Avagy ha nálad tenne ez nagy sokat,
Csak az csókig engednél nekünk útat,
Hogy igy a' mi szívünket el-búsúltat,
100 Vigasztalnád búban már bé-borúltat.
26. Mind az által néked sokkal tartozni,
Meg-vallyod néked adosnak lenni,
Hogy szót hattál egy mással beszélni,
Ezért kezd most oltár néked szerezni.
- 105 27. Innét Thysbe túl Pyramus áll vala,
Myrrhát, Temient, tűzben hánynák vala,
Ekképpen az falnak áldoznak vala,
Hogy egy mással szólniok hadta vala.

- 110 28. Így egy mástúl el-bucsúztanak vala,
Első napon estve hogy jelen vala,
Ki ki felöle falt tsokollya vala,
Isten hozzád egymásnak mondgyák vala.
29. Szomorú szivel bucsúznak vala,
Sok zokogás minden felöl zúg vala,
115 Busúlt szivel egy mástúl válnak vala,
Kén még fal-is meg-keseredett vala.
30. Ezen közben sötét éj el-érkezék,
Hogy nap fénye a' tengerben enyészék,
Ezek után csendessek következék,
120 Minden helyen, kin Thysbe ijezkedék.
31. Hón kin vagyon minden el-aluvásra,
Adta magát, csak ő az vigyázásra,
Szorgalmatos olly nagy gondot magára,
Visel, hogy nincs kedve a' nyugovásra.
- 125 32. Poroluja Attyát nagy boszszúsággal,
Elmélkedik akár mi álnoksággal,
Nyughattatlan elméje, bátorsággal,
Fel-öltözött, vagyon nagy vastagsággal.
33. De hogy job módgyával e' dolog lenne,
130 Együtt akar társával végeznie,
Noha szive szüntelen lángban égne,
Kiért azt nem tenné, mi nem lehetne.
34. Kissebbségre akkor szive haragját,
Sebességgel annak lobogó lángját,
135 Hozzá s' teczik hogy keresné-meg ágyát,
Búban epet, hogy meg-nyugotná tagját.
35. De tudod hogy búban meg-epett testek,
Gondban mint bő vizben ugyan ferednek,
Az után hogy a' nyugalomra mennek,
140 Mint az hóltak álomba bé-merülnek.
36. Igyekezik testet meg-nyugotnia,
Egy kevés ideig el-alutnia,
De ez dolog tovább kezdé *tartnia*,
Hogy sem mint ő tudta vólna várnia.
- 145 37. Hecate mert oda nagy sietséggel,
El-érkezék álom-hozó fűvével,
Mind kettőnek fejét szép mesterséggel,
Meg-illeté el mene sietséggel.

- 150 38. Ki miatt mély álom reájok szálla,
Mint hogy tellyes kívánsága ez vala,
Ebben néki kívánsága tölt vala,
Mert virattig mind kettő alutt vala.

SECUNDA PARS

- 155 39. Mikor immár a' Nap kedves fényével,
Phoebus tündökölnék szép erejével,
Sötétségét távol üzé fényével,
Az harmatot el-szárazta hövével.
40. Ez világnak minden része örömmel,
Napnak fényin vigadozna jó kedvel,
Sötétség hogy a' földről sietséggel,
160 El-futámat tündöklük az Nap-fenyel.
41. Közönséges szokás tött helyére,
Pyramus és Thysbe régi örömré,
El-érkezék, mind kettő, hol végtére,
Ez beszéd lön egymástól reménségre.
- 165 42. Eletünket hogy ha Attyánk irigylik,
Az Istennek hidgyük nyilván kedvelik,
Kik mindenben gondunkat-is viselik,
S' ez rabságból testünket-is ki-vezik.
- 170 43. Az Istennek kik minden jókat adnak,
Az szerelmek hidgyed tülök származnak
Noha kedvek ellen ez sok Attyáknak,
Csak hijában mert meg kell lenni annak.
- 175 44. Eletünkben jónkat ha nem kívánnják,
Hóltunk után tudgyuk magok meg-bánnják,
Bolondságoknak meg-sirattyák,
Istennek haragját fejekre vonnyák.
- 180 45. Régieknek példájok bizonyittya,
Hogy ki ilyennek vólt ellen tartója,
Ő maga lött fejének átkozója,
Bús szivében élete fogyatója.
46. Tangredusnak ezt mutattya példája,
Hogy Gisquardus lön Gismunda Mátkája,
Ellen-tartó életek fogyatója,
De maga magának ezért hohéra.
- 185 47. Az sok panasz után így végezének,
Ez dologban más dolgot keresnének,
Kit hijában Attyok ellenkezének,
Uttyokban így jobban elő mehetnek.

- 190 48. Illy kötést azért egy más közt tévének,
Erős hittel egy másnak esküvének,
Sötét éjel hogy onnan ki-mennének,
Az barlangban hól szemben lehetnének.
- 195 49. Ebben azért hogy job végét érnének,
Sötét Ejjel ez módra keresenek,
Bátran akkor semmitül ne félnének,
Mert szemét bé-fogja álom örzöknek.
- 200 50. Azért mikor az örzöket el-hadgyuk,
Város kapujátül-is búcsút vegyünk,
Senkinek házon kívül mi ne hidgyünk,
Csalárdságban hogy fejünket ne ejsük.
51. Hanem Nynus Királynak temetése,
Az melly kertben vagyon ékes fekése,
Mint hogy Czélja légyen lábunk menése,
Ez hely légyen éltünk gyönyörüsége.
- 205 52. Ez kert rakva gyönyörü ékességgel,
Csudálatos egyenes kerekésséggel,
Rósa benne viola nagy böséggel,
Vagyon s' fénlík benne termő zöldséggel.
- 210 53. Igyenessen közepiben egy kút-fő,
Kinek színe az Ég színhez hasonló,
Jó ízével s' hidegséggel egyenlő,
Busúlt szívet vidamságra teritt ő.
- 215 54. Ez kút mellett fel-nőtt egy szép szederj-fa,
Bő gyümölcsel meg-rakodot áldott fa,
Agaival ki-terjet mint Cedrus-fa,
Fejér gyümölcs terem rajta csúda-fa.
- 220 55. Ez fa alatt légyen mi mulatásunk,
Hivösködő árnyékban vig lakásunk,
Istenekekhez innét fohászokodásunk,
Szüntelen nyitassék imátkozásunk.
56. Itt mi szvünk senkitől rettegésben,
Nem lészen sem Attyánktól félelemben,
Hanem vigadozzunk kivánt örömben,
Testünket-is meg-nyugossuk az kertben.
- 225 57. Tetzék mindeniknek az okoskodás,
Vallyák hogy Istentül vagyon az áldás,
Alig várják hogy lenne nap-nyugovás,
Hogy kedvek szerint lehetne vidulás.

- 230 58. Egy nap nékik ezernek látzik vala,
Hosszú vóltán igen busongnak vala,
Mondgyák hogy soha hosszab nem lött volna,
Ez egy nap sok esztendöt téssen vala.
- 235 59. Azon közben az Nap az fényes Egben,
Phlegom lován által futá élessen,
Utát tartá Thysbehez igenessen,
Vatsoráa mert lesz néki ott frissen.
- 240 60. Napnak világát setétség követte,
Thysbe sarkából az ájtót ki-vette,
Sötét éj erős szivet nem ijeszte,
Bátran magát meg-mond, útnak ereszté.
61. Sok örzökkel tellyes udvar vala,
Ajton kívül benne sok nyugszik vala,
Ezeket mind által hágdossa vala,
Senkinek meg-tudtára de nem lött vala.
- 245 62. Az udvaron ékes szép csendességgel,
Altal mindenütt békességgel,
Adatott Istentül szerencséséggel,
Hiba nincsen dolga vagyon épséggel.
- 250 63. Csudálatos szive nincs félelemben,
Sötét éjjel indula jedzet helyben,
Hogy ő Pyramusnál jutna elsőben,
Mellyet meg-is nyeré sietségben.
- 255 64. Mérésze öt teszi vala szerelem,
Kivel öszve soha nem tért felelem,
Sem restséggel együtt lakó nem léssen,
Az ki kedvében csak, ki gyors mindenekben.
- 260 65. El-érkezék az helyre meg-állapék,
Nynus Király koporsójához lépék,
A' zöld fának árnyikában érkezék,
Szép vóltán az kutnak ő csudálkozék.
66. De im halgasd mi történék hirtelen,
Az mint gyakran meg-esik reméletlen,
Mikor szeretőit várna szertelen,
Egy Oroszlányt jöni látá sebessen.
- 265 67. Mert nem meszsze egy tsötör barom közöt,
Egynek Testét el-szaggatta mint szözöt,
Szomjuságot étele ennek hozot,
Kit enyhítné, kútban akar dühözöt.

- 270 68. Igenessen az kút telé jó vala,
Thysbe annyira busul vala,
Hogy nem tudna jöttében mint vólna,
Meg-futamást azért akkor tött vala.
- 275 69. Ellenben nem messzse egy barlang vala,
Hogy tellyes erejével fút vala,
Mert az vad túl szörnyén meg-ijet vala,
Kegyetlenséget-is rettegi vala.
- 280 70. Hóldnak fenyen távul isméri vala,
Kegyetlen oroslánynak láttya vala,
Ezen szive annyira retteg vala,
Ijettében hogy csak meg nem holt vala.
- 285 71. Futás közben az fejrül az fátyol,
Meg nem érvén el-marada Thysbéről,
Mint hogy sivet érkezni erejébül,
Az barlangban ellenség erejébül.
- 290 72. Ez rút vad hogy szomjuságát enyhitté,
Rakott gyomrát vízzel meg-hüvösitté
Kemény étket lágysággal élegyitté,
Erdő felé ballagását térítetté.
- 295 73. Uta közbe Thysbe szép fáklyájára,
És kegyetlen vad találá gyóltsára,
Kit fogai erőssen által járá,
Tajtékos vérét-is fuva reája.
- 300 74. Ezek után az gyóltsot meg-szaggatván,
Erdő-felé lábait igazgatván,
Barlang mellet elő futá rikkantván,
Kin szép Thysbe csak nem el-esek hálván.
- 305 75. Thysbe szegény barlangban mulat vala,
Féltében mert ki-menni nem mert vala,
Oroszlánytól annyira retteg vala,
Hogy még csak mozdúlni-is nem mert vala.
- 310 76. Szive szerint hozzá Pyramust várja,
Mert ez szivének meg-vastagitója,
Ellenségtől teste oltalmazója,
Ezek ellen mind elég vastag karja.
- 315 77. De nagy botránkozás késedelmesség,
Minden dologban illetlen az röstség,
Nem szánt hóldot kit süt délig fényesség,
Agyában, söt meg senyveti henyeség.
- 320 78. Noha nem szintén dolga Pyramusnak,
Illyen módon történt a' szép Iffiúnak,

- De hogy későn eredet vólt utának,
Ezért vadlást méltán hozott magának.
79. Későn azért mikor meg-mondot helyre,
El-érkezet vólna az fel-tött tzielre,
315 Nynus koporsó köve felé téré,
Thysbe személynek kerestetire.
80. Mikor minden felé szörnyen vigyázná,
Sok felé gyönyörüségeket látná,
320 Vigyáz de nem láttya a' mit kívánna,
Busúl szivében s' mind semminek tarttya.
81. Innét hamar az fa felé indúla,
Hol szerelmit ülni remelli vala,
De reménségében csalatot vala,
Mert oda-is csak héjában ment vala.
- 325 82. Busul szörnyen hogy szerelmit nem láttya,
Hól maradott meg-csalta azt állittya,
De felöllé ismét azt nem valhattya,
Maga szive mert ebből igazittya.
83. De im halgasd nagyob bú reá szálla,
330 De im közzel hogy kúthoz jutott vala,
Kegyetlen vad nyomókat lát vala,
Kik szivet Thysberül ijesztik vala.
84. Nézi csudállya az vadnak nagy nyomát,
Nehésséggel mert bé-nyomta föld hátát,
335 Körmeinek rettegi vastagságát,
Vérrel hagyta az ő szép orcáját.
85. Ohajt, sir, kesereg, átkozza magát,
Evel együtt születésinek napját,
340 Világ mikor ütett első óráját,
Hólt vólna meg mert nem láttya szép Társát.
86. Így magában igen kesereg vala,
Nem sokára abban kedve tölt vala,
Vérben kevert mert fáklyát talált vala,
Ki Thysbejé hogy vólt isméri vala.
- 345 87. Ezért vére idestova futamék,
Piros szine orcájában változék,
Szerelméből ilyen képpen bucsúzék,
Mihelyt ruhájához közzel érkezék.
88. Én életem kedves gyönyörüségem,
350 Résznek nékem te valál tellyességem,
Nálad nélkül immár nincsen épségem,
Azért halál vigyen utánnad engem.

315 felő 335 vastagsát

89. Te valál te méltó élni világban,
Termetteddel hozott friss gazdagságban,
355 Nincsen sohol annyi kincs egy országban,
Ki fel ért volna ép boldogságban.
90. Nap-kelettül fogva mennyi virág szál,
Nap nyugotig most-is magossan fen-áll,
360 Haszontalant melled tenni mert ág-szál,
Nincs te hozzád hasonló más virág szál.
91. Ekes Rósa de ékesebb Cedrus-fa,
Kivel tellyes az Libanus Havassá,
Illy vólt néked szívem tested állása,
Erre tanú Ovidius írása.
- 365 92. Tartot mennyit Troja ékes várossa,
Achajae országnak-is Chorintussa,
Ebben Nymphák szépek bölcsek írása,
Voltak kikért lött-is nekik romlása.
- 370 93. De meg-hallyák ha szebbet hozott Anya,
Söt az kegyes Istennek Anya Rheja,
Sem Romában nem nevelt szép Mattia,
Sem ki-vülle kit neveznek az Mája.
- 375 94. Én nagyok én oka te halálodnak,
Fene vadtúl tested szaggatásának,
Az barlangban véred ki hullásának,
Ez világból hamar ki-mulásodnak.
- 380 95. Ide sötét éjel előb nálamnál,
Csak alig fénlő hold világnál,
El-indúltál hogy mingyarást meg-halnál,
Ez után hogy engem-is torban hinál.
96. Szegény nékem hogy előb ide juttál,
Félelmes útaddal-is nem gondoltál,
Itt az vadra egyedül úgy találtál,
Ki elől egy felé sem szaladhattál.
- 385 97. Ez nyavalyát méltób lött volna nékem,
El-szenvednem oh én édes életem,
Hogy nem néked édes gyönyörüségem,
Méltó érted fejem halált fizessen.
- 390 98. Szégyenség ez Iffiak tölem higyetek,
Hogy mikor szép szeretökkel rendelték,
Az helyet ök nem ti eléb éritek,
Az mellyre hogy jussatok végeztettek.

99. Illyen dolgom lött nékem Pyramusnak,
Az melly bizony szégyen az én orczámnak,
395 Ezért méltán engem szidalmazhatnak,
Noha rossz szerencsémnek jobbithatnak.
100. De mi haszna életemnek oh Egek,
Fejem felet az kik mostan fenletek,
Ti-is ha túl marattatok Istennek,
400 Szerető mert rajtam boszszút tegyetek.
101. Avagy ha ez kitsinynek látzik néktek,
Hogy meny kövel engemet meg-üsetek,
Mennyi oroszlyán vagyon rám küldgyetek,
Minden kinnal szörnyen vesztegetek.
- 405 102. Légyek példa maradandó Iffiaknak,
Hogy mikor illyen dologban forgodnak,
Restségét ajtó megé aggassanak,
Utában Venusnak jól el járjanak.
103. Titeket én kik ez hegyen lakoztok,
410 Ehsegekben kik gyakran ordítottok,
Oroszlányok valamennyin itt vattok,
Reám futva szajtatva szaggassatok.
104. Gyenge tetem hasatokat töltse-meg,
Az véreit sárga szinnel festcse-meg,
415 Csontom körmeteket erősitse meg,
Illy veszéllyel testem emésztessék-meg.
105. Ti közizklák panaszimat hallyáttok,
Kik az Thysbe rútt halálát láttatok,
Annak okát s' engemet ne szányatok,
420 Sok vadat hát mostan rám ki-ontsatok.
106. Mert immáron életemet el-úntam,
El-múlt tölem az mit régen kívántam,
Magam életemmel inkább kit szántam,
Isteneknek kiért sokszor áldottam.
- 425 107. De bolondság mástul kérni halálát,
Ez világból embernek ki-mulását,
Erős szívü maga állya boszszuját,
Nem kiált mást hogy fogyassa óráját.
108. Ez szók után szívét meg-vastagitta,
430 Ruháját Thysbenek fel-czombolygatá,
Szive mellé az fáklyát ugy szorittya,
Mint magát sirással meg-apolgata.

109. És hogy jobban szerelmit meg-mutassa,
 435 Igasságát dolga bizonyithassa,
 Ez szóval lön, végső el-bucsúlása,
 Ez világból élete meg-válása.
110. Szép véredet vérrel festem szép Rósám,
 Felelem nincs szivemben jelen órám,
 440 Azon közben éles törét fortzokán,
 Altal üte semmit nem gondolkodván.
111. Leg ottan így testébül piros vére,
 Ki futamék böven mint tenger vize,
 Hányattatik kénnyában széllyel teste,
 Kin még az gyümölcs-fa-is meg reszketé.
- 445 112. Homlok szegény le-borúla az földre,
 Így ki-esék testébül éles töre,
 Tündökléset bé-fejesze ő vére,
 Testében immár nincs semmi ereje.
113. Az vér széllyel meszsze úgrék az sebbül
 450 Nem külömben mint szokott viz az ezöbül,
 Meg-rázatt bor ki ugrék az üvegübül,
 Zápor eső gátot szaggat ereböl.
114. Sok vérétül valami közel vala,
 Ottan szinit el-változtattya vala,
 455 Vérbe mert mind bé-borultanak vala,
 Azért más szint magokra vonnák vala.
115. Kút mellet-is az mely gyümölcs fa vala,
 Régi szinit el-változtatta vala,
 Fejér szederj feketévé vált vala,
 460 Ez csuda-is bö vér inia lött vala.
116. Az kút vize meg-zavarodott vala,
 Nem külömben mint ha nagy zápor vólna,
 Tisztaságát senki nem láttya vala,
 Ez-is így Píramust gyászollya vala.
- 465 117. Virág gyümölcs fa az mi kertben vala,
 Píramuson sirnia láczik vala,
 Virágát ki rólla le úzi vala,
 Immár szintén el-menni akar vala.

ADVENTUS THYSBES

118. Azon közben imé szép szeretője,
 470 Ki éltében vala gyönyörüsége,
 Affele az barlángbúl menni kezde,
 Azért hogy Píramussal szembe lenne.

119. Busong retteg Oroszlánytúl szivében,
Vigyáz meszsze ne jusson eleiben,
475 Tudgya nem jó ennek esni kezében,
Mert nem kedvez érte néki semmiben.
120. De hallottad az szerelemnek dolgát,
Mindenekben győzhetettenek vóltát,
480 Fel-öltözi mikor éles szablyáját,
Rettegésnek távúl üzi homályát.
121. Szép Thysbes ettől erőssiteték,
Nagy erőssen fegyverben öltöztetétek,
Szive félelemtől üressitetik,
Bátorsággal utában igazodék.
- 485 122. Szivében ezt igen forgattya vala,
Hogy felölle Pyramus kérdés vólna,
Azért gyorsan affele megyen vala,
Felelem-is szivében már nem vala.
123. Mindenféle iffiat szemleli vala,
490 Ezt látnia mert csak kívánnya vala,
Szerencsését ennek meg-mondania,
Mint járt légyen akarja számlálnia.
124. De tudod hogy az szerencse irigy vóltá,
Gyakorta szeretőket el-választya,
495 Szerencsétlenséggel ugy meg busittya,
Vagy sziveket szüntelen háborittya.
125. Itt is nem külömben az dolog vala,
Mert mind kettő szivben háborog vala,
Egymást hogy helyen nem találtak vala,
500 Azért veszedelemre juttak vala.
126. Az helyt Thysbe noha járdogal vala,
Mind az által meg nem isméri vala,
Más helynek lenni azt reméli vala,
Mert színiben mind el-változott vala.
- 505 127. Mi dolog ez magában mondgya vala,
Mert ott járta más helynek látzik vala,
Noha akkor az helyeken jár vala,
De mind másnak nékie tetzik vala.
- 510 128. Végre de ő ezt meg-ismérte vala,
Noha alma színétől kérdés vala,
Mert ez szinit el-változtattya vala,
Fejérből mert feketévé lött vala.

129. Tekénteli mint fárs-vizez szüntelen,
De hogy lött változások hirtelen,
515 Talám más volt nem ez valahon félen,
Mondgya kit nem találhaték az kertben.
130. Vizhez alá lépdegelik az Dombról,
Meg vissza jü honnan el-ment helyéről,
Akarna ha tudna ő erejéből,
520 Mint s' hól vagyon busung így elméjéből.
131. Én nyomorúlt veszekedvén magában,
Mire juttam ez alsó rossz világban,
Ti Istennek ha laktok meny-országban,
Tekintsitek rám ez sok nyavalyákban.
- 525 132. Születésemre ha mi kis gondotok volt,
Eltemre-is mostan valami kis jót,
Rám töltsetek szányatok meg mint jót,
S' engesztelyletek ha haragszik Junot.
133. Ezek után mikor így gondolkodnék,
530 Nyughatatlanúl magában bószkodnék,
Nagyob buja lásd hirtelen érkezék,
Vérben mert látá hogy társa fekünnék.
134. Ez testével az helyet veti vala,
Mellyet vérrel immár meg-feste vala,
535 Ezen Thysbe igen ijedett vala,
S'-hátra ottan nagy meszsze futott vala.
135. Nem külömben mint Tenger vize habja,
Ki mikoron az Barkákat talállya,
Nagy hirtelen nagy vízbe bé-borittya,
540 Avagy szörnyen falait öszve rontya.
136. Így szép Thysbe szive búban borúla,
Testében szélyvel az vér meg-indula,
Csendességben nincs szive meg-bodula,
Szemeiből könyve-is le-csordúla.
- 545 137. Teste romlik szüntelen földre esik,
Istennekhez szivéből fohászkodik,
Szerelme földről fel-kél s' le-esik,
Fogyatkozott erőtül s' azért esik.
138. De hogy földön keveset nyugott vala,
550 Kevés erő vissza hozza mert vala,
Szerelmeért mingyárást fel-költ vala,
Mert Pyramust látni kívánnya vala.
139. Közel jutván az mellyét veri vala,
Semmi még ő magát nem szánnya vala,
555 Csattogással az mellyre dörög vala,
Kegyetlenül magát kénozza vala.

140. Szép haját fejéről szaggattya vala,
Rosa színü orcáját veri vala,
Claris szemei vérben fordúlnak vala,
560 S' búban társa testét öleli vala.
141. Ennek sebet mosogattya könyével,
Nem különben szintén mint egy bö-vizzel,
Isteneket kéri esedezéssel,
Hogy reája tekintsenek jó kedvel.
- 565 142. Adgyák néki éltet még Pyramusnak,
Hogy együtt nekik áldozhassanak,
Mert ha nem lesz gyógyulása társának,
Ő-is adgya maga fejét halálnak.
143. Igy sok szóval Istenhez kiált vala,
570 Könyörgéstül szája meg nem áll vala,
Társa gyógyulását kívánnya vala,
De kívánsága ebben nem tölt vala.
144. Ezért szivében igen busul vala,
575 Hideg testet társának apolgattya,
Fel-szóval Pyrame tarsom kiáltya,
Tekints reám szivem kedves bárkája.
145. Micsoda kérlek Istennek haragja,
Lött hirtelen életed fogyatója,
Lelkem Pyrame fel szóval kiáltya,
580 Mond-meg én életemnek fő-istápja.
146. Nem felelsz semmit én szivem titkossa,
Nem serkent fel Thysbe szép kiáltása,
Avagy füled nincs ki szómat halgassa,
Azért nékem nem akar szóllania.
- 585 147. Igy sok szóval iffiat serkenti vala,
De seb miatt igen nehezen vala,
Ezért Pyramus nem szólhatott vala,
Sohajtással szavát halgattya vala.
148. De szép Thysbe semmit nem szünik vala,
590 Szavánál Pyramust serkenti vala,
Szép beszéddel ez szókat mondgya vala,
Lelkem lelkem sok szóval mondgya vala.
149. Tekints reám had lássam személyedet,
Nám értem nem szántad el-veszédedet,
595 Végső órán had hallyam beszédedet,
Vérben miért keverted igy testedet.

150. Ez sok vérből emelitsed fejedet,
 Hogy testeden láthassam sebeidet,
 Vad vagy magad fogyattad-el *éltedet*,
 600 Tisztességgel had temessem testedet.
151. Hallyad kérlek hallyad meg beszédemet,
 Mert éretted el-fogyatom éltemet,
 Pyramus Thysbe kiáltna tégedet,
 Akarna venni végső beszédedet.
- 605 152. Pyramus szintén immár mégyen vala,
 Ez világra semmi gondgya nem vala,
 Sebe miatt igen el-bádogyatt vala,
 Lelke testéből menni akar vala.
153. De hogy Thysbe nevét hallotta vala,
 610 Nagy nehezen szemmel rá-nézett vala,
 De hirtelen ismét bé-hunta vala,
 Mert immár halál árnyikában vala.
154. Azon közben Pyramus el-változék,
 Piros színe sárgaságban öltözék,
 615 Kin szép Thysbe igen el-szakazkodék,
 Szép *szinében* ö-is változni kezdék.
155. Immár halgasd az Szüznek-is veszéset,
 Pyramusnak hogy meg-tudta eséset,
 Az halálnak árnyikában ám esét,
 620 Ö-is majdan halálban ejti fejét.
156. Im Pyramus mellet az ö ruháját,
 Meg-ismére vérben kevert fatyolát,
 Kik mikoron gyorsan az barlang utát,
 Futa akkor ejtette vólt el gyóltását.
- 625 157. Eh Oroszlány kit mikoron talált vólt,
 Dühössen fogaival szagatott vólt,
 Vérben rútul ezt bé kevergette vólt,
 Azért szép Pyramus halála lött vólt.
158. Thysbe látá mellette éles törét,
 630 Iffiúnak ezen tündökle vérét,
 Hüvelyü-is el-vesztette fegyverét,
 Ki Urának el-fogyatta életét.

QUERELA THYSBES

159. Fel-szóval ezt Thysbe kiáltya vala,
 Az te magad kezéd haláloed oka,
 635 Hü szerelmed életedet fogyattya,
 Mind kettőt pedig fejem indította.

599 I életedet II éltedet 611 II hertelen 612 II árnyékában 616 I sziveken II szivében
 619 II árnyékában 636 II penigh

160. Mert hogy láttad vérben festett ruhámat,
Meg-ijedvén gondoltad halálomat,
Vad Oroszlányt vallottad Hohéromat,
640 Ki el-hozta az én végső órámat.
161. Így hogy te-is igaz szeretetedet,
Meg-mutatnád tökéletességedet,
Velem együtt kívántad életedet,
Halálban ezért vetetted fejedet.
- 645 162. Bóldogtalan te én-is bóldogtalan,
Kik egy mástól egy el-válának szótalán,
De hogy szerelmem hozzád bizontalan,
Ne légyen majdan megyek az halálban.
163. Ez dologra én-is vastag erővel,
650 Attyámtól származtom buzgó vérrel,
Majd éltemet én-is magam kezemmel,
El-fogyatom ez hegyes éles törrel.
164. Nálam-is vólt nem kisebb az szerelem,
Mint te nálad oh én édes szerelmem,
655 Mi végedet érte gyönyörűségem,
Ennékem-is ugyan az én végem.
165. Ez ád nékem mindenben vastag erőt,
Nem elegitek kenyeremben életöt,
Senki-is Poháromban mérget nem tölt,
660 Szivem mellől messze ütöm az tüdöt.
166. Hogy így téged mindenben követnie,
Láttassam szivemben-is szeretnie,
Haláltúl semmit-is nem rettegnie,
Erős szivel birt Pyramus Thysbeje.
- 665 167. Ki halállal sem válhatott-el tőle,
Bolondul kit az ő Attyok remélle,
Mind kettő mert egy mással el-repüle,
Így szivében mind kettő örvendeze.
168. De hogy tovább beszédemet ne nyujtsam,
670 Erre néktek sziveteket indítsam,
Sok beszéddel fületeket ne bántsam,
Mi Attyaink sziveteket meg-hajtsam.
169. Ha minékünk életünket irigyletek,
Szerelmünket együtt nem szenvedétek,
675 Együtt koporsóban testünk tegyétek,
Ez egyet tőlünk ne irigyelletek.

170. Így Isten mindenben kegyelmét,
Nyujtsa bőven gyakorta segedelmét,
Így Phoebus adgya látnotok nap fényét,
680 Eg föld-is adgya meg néktek jóvait.
171. Te pedig fa ki-terjedett ágaddal,
Ki egy testet bé-fedtél árnyékkoddal,
Majd kettőnek testét látod jó gonddal,
Ezeket őrizzed bokrosságoddal.
- 685 172. Ez dolognak erős bizonyosságára,
Ártatlan vérünknek ki-ontására,
Légy bizonyság méltatlan halálunkra,
Ki végiglen mind vigyázhattal arra.
- 690 173. Ez siralmas mi nagy veszedelmünkért
Teremts illendő gyümölcsöt ezekért,
Téged kérlek vérünk ki-ontásáért,
Ezt cseleked keserves halálunkért.
- 695 174. Ez szót Thysbe hogy el-végezte vala,
Hegyes éles tört fel-ragadott vala,
Ezzel szívét által ütötte vala,
Ez világból hamar így ki-múlt vala.
- 700 175. Mindazáltal ezeknek Imádságok,
Meg-hallaték Istentül kívánságok,
Az fa erről marada bizonyságok,
Mert termé az után fekete virágok.
176. Most-is szintén ezen képpen éréskor,
Szemlélyed vagyon idéjékkor,
Fejér színét választattya éréskor,
Ezt bizonyossan meg-lád aratáskor.
- 705 177. Attyoknak-is kívánságok használa,
Söt sziveteket háboruság buslallya,
Ellen-tartást mind kettő szája vallya,
Bolondságnak lenni meg-bizonyittyá.
- 710 178. De haszna nincs már szánakodásoknak,
Mert sebben Thysbe s' Pyramus alusznak,
Semmi hátra nincs hanem koporsónak,
Adgyák testeket már nyugodalomnak.
- 715 179. Azért régi szokás szerint az tüzből,
Az mi éppen meg-marada testekből,
Egy sirt vönek mint halált éles törből,
Együtt léssen támadások-is földből.

CONCLUSIO

180. Innét azért Attyák meg-tanuliyatok,
Miképpen nevedhetik fiatok,
720 Ugy ha rájok szüntelen lesz gondotok,
S' meg sem szünik felölek vigyázástok.
181. Ti-is Annyák gyengen tartott Rosákat,
Kik Naponként neveltek Leányokat,
Visellyetek ugy hozzok magatokat,
Hogy szégyen, s' bú ne bántsa orczátokat,
- 725 182. Kik mikor kellemes üdökre jutnak,
Hazasságról hidgyed csak gondolkodnak,
Kiben ha ellen tartóknak találnek,
Hirtelenül fejetekre bút hoznak.
183. Azért erre idejen vigyáznotok,
730 Szükség néktek szorgalmatoskodnotok,
Isten szerént házasságban adnotok,
Kérlek erre légyen gondotok.
184. Mindenik-is hanem szintén egy rendből,
Az mint gyakran esik hogy kisseb nemből,
735 Valamellyik léssen nem nemes rendből,
Gántsot ne tégy add öszve szeretetből.
185. Isten ellen vétkezel ha igy nem tész,
Fiad s' magad halálodhoz közel léssz,
Hajadón leányaddal koporsóban lépsz,
740 Ez világtól csak szép hamar bucsút véssz.
186. Azért hogy életek néktek hoszszullon,
Lelketek busulás nélkül ki-múllyon,
Testekkel hiretek meg ne hallyon,
Mindenkor igen elöttetek állyon.
- 745 187. Ez igéket az ki mi-nap formála,
Az tsalados hü Gazdának ajánla,
Iffiak közt-is olvasnia jovallá,
Neve nincs fen higyed sem oda alá.
188. Ezer hat száz huszon nyólcz esztendőben,
750 Novembernek leg-utolsó Hetében,
Deákból Magyarra ezt idő közben,
Forditám s' kedvessen fogjad kezeden.

718 nevedhetik 720 vigyázások

1. Hallom beteghsegid,
Hejaban mestersegid,
Tudom jól alnoksagid.
- 5 2. Mindaszaltal Doctort
S keress oruossagot
Megh adom az adossagot
3. Hogi beszélgetesid
Uelem szamuetesid
Uolⁿanak sok dolgaidd.
- 10 4. Ött oran kiettraton
Ma kin leszek aszon
Jüj, s megh felelek batron.
5. Minap leueledre
Hogi sok keresedre
15 Nem feleltem semmire.
6. Tudod Trofont Tronfal,
Halgatast halgatassal
Köl ütni hasomlot hasomloul.
- 20 7. Midön hozzad kialtottam,
Megh nem halgatattattam
Kialtasod mast meltan nem halgatom.
8. Ualaszat uarok mindgiart
Ez dologh allapattiat
Értsem urasagod akarattiat.
- 25 9. Esz cedulaczkamat
Benne walo szokot
S asz benne ualokat,
Ne lass anak mass akát.
- 30 10. Adgiad Vulcanusnak
Auagi Neptunusnak
Hogi megh tarciak magoknak.
11. Elluntam iszenetid
Az the sok panasziid
Hoszu nagi ohaitasid.

17 <S-igi> Halgatast 19 Midön <en> hozzad 20 <De> Megh [A sor után:] <Meltan túled mast en is kialttatom.> 23 Ez [Az-ból jav.] 31 [A sor után két áthúzott vsz:] Eszer [Utólag beszúrva: hatszaz] kilenc [Utólag beszúrva: ben] szaszban Az muro uczaban költ 18. majusban Graeczrnek uarasaban Muranak [Utólag beszúrva: sebes] foltaban <költ> Tiszen niolczadik majusban költ nagi boszusaghban

- 35 12. Ell legi eszek nélkül
Hejaban mod nélkül
Euesznel jo szel nélkül.
13. Megh ütköszött hajod
Romlot baratsagod
40 Nem épül kiuansagod.
14. Nitz Euryalusod
Ki uoltam; partosod
Leszek Achilles Hectorod.
15. Mar kinek . . . szajat,
45 Egette kasa ajakat
Fuja azutan tarloiat.
16. Eszer hatszaz kilenczben
S megh husz esztendőben
Az mura sebes menteben
- 50 17. Graeczrnek uarosaban
Az mura uczaban
Huszadik majus hoban.
18. Hat orakor reggel,
Ell busult vad sziuel
55 Költ nagi s nagi mereggel.
19. Crocodil modgiara
Fejem czialasara
Siralmid naprul napra
20. Jünek füleimben
60 Hogi engem sziuemben
Bodeczianak elmemben.

119.

T A R J Á N I I S T V Á N

Ez Uj esztendőnek részét,
Eleit, közepit s végjét,
Elmédnek is éleségét,
Életednek is jó végét,
5 Te neked boldoggá tegye,
Minden jókkal megszentelje
S életedet úgy viselje,
Hogy ne legyen is veszélye,

44 kinek <kasa> [Az áthúzott szó után egy olvashatatlan szó.] 52 <költ> huszadik majus<ban>

10 Kivánom Buzgó lélekkel,
Es álhatatos elmével,
Isten sok jó szerentsékkal
Vezéreljen szent lelkével.

120.

V Á R A D I M I H Á L Y

PRODROMUS FUNESTUS

1.	OH szörnyü szomorú
Bezzeg sok felöl fu
Bánat uta hoszszu
Felseges hátalmu	Gond arazto sok bu!
Reánk az háboru!
Mély rág bennünk mint szu,
Ur ránk nagy haragu.
5	2. Ez világi ember
Busul, sir nagy sokszer,
Nosza mert most egyszer
Paticában oly szer	Mint szél veszes tenger,
Habja sok száz ezer,
Ránk árat az tenger,
Nincs, ki gyógyulást nyer.
10	3. Te versek formalo
Legyen ruhad gyazlo
Mert ez nyilván valo
Kihez ily tanácslo	Delphusi Apollo,
Fris köntösöd máslo,
Eldült az ör allo,
Alig volt hasonlo.
15	4. Oh mely nyavalyás sor,
Hogy raytunk ez ostor
Szinünk bezzeg komor,
Mikor halljuk, akkor,	Keserü Pohár bor,
S Isten haragja for!
Szivünk bus, nem bátor,
Megh holt Bethlen Gábor.
20	5. Az Halálnak merge
Bethlennek el este
Hiveknek serege
Kinek kinek könyve	Iay nekünk mit szersze!
Szüre fakat epe!
Sirva nez az eghre,
Orczájat el lepte.
	6. Kegyetlen pláneta
Fejüktül, mely uta
Nem valami secta,
Hogy az Halál arta,	Ki minket megh foszta
Igaz vala s-tiszta,
Vagy szerencze hozta,
Söt az Ur akarta.
25	7. Fejükből coronánk
Fris királyi pálczánk
Hatalmas Monarchánk,
Meg holt, ily bu szál ránk,	Ki eset, sir hazánk,
El töröt, nincz Pompánk,
Atyánk helyet Atyánk
Szánd Isten mint járánk.
30	8. Most már van sok sirás,
Keserves ohaytás,
Mint eső köny-hullas
Nagy Isten ide lás,	Szübéli bänkodas,
Sürü foházkodás,
Hogy lön ily kár-vallas,
Mert immár dolgunk más.

9. Oh bánatot küldő
 Arra nem illendő
 35 Iay mely hev ferendő
 Vallyon mellyik idő
 Szomoru esztendő,
 Hogy legy-is jövendő!
 Kire löl menendő!
 Ezt ki meretendő?
10. Országunk sirattya
 Fordult igye gyázra,
 40 Most az sok gyáz ruha,
 Keserves sirásra
 Ez halottat ám ma,
 Urat s-magát szánnya,
 Harang bögő szava
 Kit nem inditana?
11. Mint Sándornak esze,
 Cicero volt nyelve,
 De had viselese
 Királyi termete
 Scipio nagy hire,
 Darius erteke,
 Gedeon volt s-elte,
 Tisztes tekintete.
- 45 12. Magyarok világa,
 El enyizet napia,
 Bekesseg tarháza
 Hazánk erős fala
 Ragyogo csillaga,
 Homaly azt be fogta.
 Ledült már fris tornya,
 Le romla kö vara.
- 50 13. Az jo gondviselő,
 Im túlünk el menő
 Iay bizony már felő
 Ne legen bu tevő
 Templom s-vár epítő,
 Ki vala köztünk fő,
 Hogy az sok ránk törő
 S-Boszsujat ki töltő.
- 55 14. Elöttünk be es ki
 Fejedelmi szeki
 Bomlottak tetemi,
 El költek vigsági,
 Menni már nincs senki,
 El változot neki,
 Szakattak inai,
 Kedves nyájássági.
- 60 15. Vit értünk mint Cádmus,
 Fundalt mint Daedalus,
 Ieles volt s-értelmes
 Elte mertekletes
 Vigyázat mint Argus,
 Hazánk káran volt bus,
 Mint regen Ulysses,
 Ioszan es szentseges.
16. Ki fekszik ma halva?
 Ez ki akarattya?
 Ki bannya hogy halva?
 Bizony melto ura
 Hazánk edes Attya,
 Iehova az oka,
 Egez Ecclesia.
 Országunknak valá.
- 65 17. Az Uraknak szine,
 Magunk szeme fenyé,
 El eset, jo kedve
 Mindeneknek igye
 Udvara tüköre,
 Fejünk ekessége
 Szivünknek el mene,
 Tudgyuk hogy jut erre.
- 70 18. Az elöt váarai,
 Aranyas hintoi,
 Sürü szép százloi,
 Ur fi rend szolgál
 Szép fris Palotai,
 Ieles fő lovai,
 Ekés öltözeti
 Tecznek vala neki.

19. De már egy koporso
Mely igen változo
75 Csak kis keskeny cella
Az elöt Palota
Testet tüünk szárlo,
Sorsunk nem állandó!
Tagjainak hunnya,
Most háza föld gyomra.
20. Hadi szép szerszámok,
El marattak azok,
80 Hogy kik Urak vattok
Világi kazdagok
Drága köves kardok
Oh raytunk nagy átok!
Tikis mind meg haltok?
S-Királyok el hultok.
21. Minden féle rend s-nep
Az szép abrazat s-kep
Az mi emberben szép
Mindent halal meg tep
Töredekeny cserep,
Romlando es nem ep,
Sokaig nem lez ep,
Ki világban be lep.
- 85 22. Ez szomorú eset
Romlassal fenyeget
Még jó időt erhet
Mert mindenben minket
Iay ime mit hirdet,
Pusztulással sebhét!
Országunk s-pihenhet,
Isten meg segíthet?
23. Noha szívünk retteg
90 Fülünk ebben cseneg,
Ne fély kicsin sereg
Lez még nyári meleg
Es emezt az 'mereg,
Sok hir miat szeneg,
El oszol ez felleg,
El mulik ez hideg.
24. Neki ki meg farat,
Az Ur nyugodalmat
95 Sok busulasokat
Nem visel mar hadat,
Fölötte el lankat,
Adot jó jutalmat,
Le tet sok gondokat,
Nem szenved boszszukat.
25. Bezzeg szomorú hir:
Örömet ki iger?
100 Posdul bennünk az vér
Az mit Isten rank mer
Az egez udvar sir,
O magaval ki bir?
Hogy ez dolog így ir,
Szenvedgyük, velünk bir.
26. Bethlen familia
Eleted viraga
De esmet tery arra,
Kedves akarattya
Im hol Atyad halva,
Ki vala Istapia,
Isten decretoma,
Regen így tartotta.
- 105 27. Uraknak serege
Melto keseregie
Oh hivek Istene
Hiveidnek lenne,
Országunknak szine
Urunkat könyvezzé,
Ilyen karban lepte
Felseged vegezte!
- 110 28. Udvari szép cseled
Bator elő vened
Ebededet enned
Ha eszedben vened
Örömed le tenned,
Sirasod s-mivelned,
Sirva emesztened,
Mi bant meg értened.

- 115 29. Villago szép szazlok
Minnnyajan lovagok
Vitez kek gyalogok
Kegyelmes uratok
- 120 30. Bankodgyal magyarsag
Tavul al az vigsag,
Szallot rad arvasag,
Oh felseges Ioszag
31. Orszagunk venei,
Es aszszonyallati
Hazank szép iffiai,
Szemetek könyvei
- 125 32. Hazanknak helyei,
Gabonas mezei,
Szeles kies berki,
Most gyazban öltözni
- 130 33. Oh gyazolhatatlan,
Ki gondolhatatlan,
Kedvetlen állapot,
Reank boszszonkodot
- 135 34. Halal kegyetlen vad,
Nagy sok arvan marad,
Miatta meg fonnyad,
Senki el nem szalad
- 140 35. Bezedemben terek
Urunkhoz, ti nepek
Köszöntest tegyetek,
Ez dicsöült lelek,
36. Edes vitéz Urunk,
Bizony arvak vagyunk
Te valal paisunk,
Meltan sirathatunk
- 145 37. Felseges Hercegünk,
Elöttünk vezerek
Mig lez egy ag bennünk
Birtokodban nekünk
- 150 38. Minden esze kedve
Mikeppen terjezze
Ellenseg felelme
Valal hazank fenye,
- Gyazra fordullyatok,
Uratok szannyatok,
Most ne vigadgyatok,
Meg holt im lattyatok.
- Mert tüled Urasag
El költ az pompasag,
Vagy csak mint egy kis ag,
Rank tamat ez vilag!
- Tisztes firfiai,
Rendeknek seregi,
Kegyesszüz viragi,
Kezdgyenek le hulni.
- Ti tagas földei,
Bor termö hegyei,
Szép dizes ligeti,
Illik es burulni.
- Meg sirathatatlan
Es meg mondhatatlan
Kire dolgunk jutot,
Az Ur s-im meg foztot.
- Sokat torkon ragad,
Bu s-banattya arad,
Meg asz es el szarad,
Elötte ez oly vad.
- Szollani igy kezdek
Velem minden rendek,
Erdemlye tületek
Ioval tellyes fezek,
- Ieles fő hadnagyunk,
Nalad nekül magunk,
Eles törünk s kardunk
Mert valal ozlopunk.
- Vitez fejedelmünk,
Soha nem feledünk,
Mi megh emlegetünk,
Volt szép bekesegünk.
- Felsegednek erre,
Orszagot s-epitcse,
Felsegednek hire,
Vilagos tüköre.

- 155 39. Tigris természetü,
Fene tekintetü
Oh te okos lelkü
Mezőben mint sok fü,
- 160 40. Megh szünt eles elmed,
El költ jo szerencsed:
Mint sir kis nepecsked,
Ötet meg mentened,
- 165 41. Ez földön sok gondal
Bagyat tagaiddal
Lankat inaiddal
Az Iesus Christussal
- 170 42. Hogy jaral igazan
Isten mennyországban,
Légyen halalásban,
Tested nyugovasban
- 175 43. Hired ez vilagban
Fen marad szajunkban
Fel tamadas utan,
Istentül adatvan
- 180 44. Dicző szent Iehova,
Erös kü sziklaja,
Hiveknek paisa,
Legy mellettünk nosza
- 185 45. Oltalmazd hazankat,
Szand megh az arvakat
Uyjecz meg napunkat,
Mutasd jo voltodat
- 190 46. Iay Uram vetkeztünk,
Tudgyuk ingerlettünk,
Hogy ki holt közülünk
Vagyon ra erdemünk,
- 195 47. Megh teresre hival,
Es predicaltatal,
Igen megh haragval,
Oh de bar csak annal
- 200 48. Tekencs nepeidnek,
Hü keresztyenidnek,
Az hitetleneknek
Adgy helt kegyelemnek
- Vad orosz lany szivü,
Ellensegünk sürtü,
Bethlen Gabor mely bü,
Hozzank az alnok szü.
- Retteg seregecsked,
Oh vayha erthetned.
Tudgyuk kesertülned,
Uy örömrre vinned.
- S-Buval el farattal,
Czendeszen nyugodgyal,
Bekevel alugyal,
Menyben uralkodgyal.
- Haznunkra dolgunkban,
Fenyos bodogsagban
Iutalom adasban,
Legyen föld gyomraban.
- Fökeppen hazankban,
S-Hordozunk szavunkban,
Az itelet napjan,
Oerüly menyországban.
- Nepeknek oszlopa,
Arvak edes Attya,
Iuhoknak pasztora,
Angyalok hadnagya.
- Kicsiny országunkat,
Tarcs meg taborodat,
Hozd föl csillagunkat,
Irgalmassagodat.
- Terics meg s-meg terünk,
Ne büntes meg kerünk,
Kegyos fejedelmünk,
Hozta rank ezt bününk.
- Szent igedböl szollal,
Nem hívök mit mondal,
Fejüktül megh fosztal,
Lobban ne bantanal!
- Igaz hiveidnek,
Szivet tieidnek,
Mi ertünk ezeknek
Szent Igirednek.

195	49. Visely gondot vegre Nevéd tizteletbe Neped ezt erdemlye Ki hi segetsegre	Szent tizteletedre, Legyen böcsületbe, Ne legy tüle mezze, Ne vond magad tüle.
200	50. Dicsertessel menyben Fiad egyetemben Szent Lélek Ur Isten Az egy Isten legyen	Szentül Atya Isten, Egyenlő fölsegben, Legyen egy szentsegben, Aldot az mennyegben.

121.

[ÉNEK BETHLEN GÁBOR HALÁLÁRÓL]

Nota kerek Egen Jaro

1. Nemzettunk uiraga,
Eletunk Uilaga
Orszagunknak tukore
Im meli keduunk ellen
5 Solittia az Isten
Ki elottunk most teste
Jay Immar mü nekunk
Mert nincen mellettunk
Kinek esedeznye.
- 10 2. Elesek Czyllaga,
Nagy Erös kovara
Az magyar nemzetnek,
Kiben mint kö falban
15 Nagy eros bastiaban
Ugy bizunk vala ennek,
De mar hatalmaban
Es erös markaban
Marattunk az Istennek.
- 20 3. Elmenkben Viselluk
Nevit emlegessuk,
Kegyed fejedelmunknek
Mert volt aruak attia,
Budosoknak honnya
25 Remene mindeneknek
Segennek Istapja
Foglok uidamsaga,
Semek fene Ezeknek.
- 30 4. Ige fogyottaknak
Nagy karvallottaknak
Elö gyamolittoja,

10 Elesok

- Az szegeny kosseghnek
 Rabotas nepeknek,
 Keges udamittoja.
 Az ecclesiaknak,
 35 Egyhazy szolgaknak
 Eggetlen egy daykaja.
5. Rongyos Scholainknak
 Tanolo Iffiaknak
 Kegyelmes patronussa
 40 Az keges eletnek
 Fegyhetetlenseghnek
 Igenes abrazattya
 Mertekletessegnek
 45 Okos Czendessegnek
 Eleven peldazattya.
6. Keresztuiselesnek
 Tuvis szenuedesnek,
 Mozdulhatatlan tagya,
 Absolont szepsegel
 50 Dariust sok kencel,
 Folul haladhatoja
 Ez uala szepsegunk
 Ez minden ekessegunk
 Ki mar halalnak fia.
- 55 7. Migh fen al ez uilag,
 S, Nemzetunkben egy agh,
 Megh marad mü Utannunk
 Elmenkben uiselluk
 Neuit emlegessuk,
 60 Legien aldásban nallunk
 Hiriroi neverol
 Gonduiselesiröl,
 Mi el ne feletkezzunk.
- 65 8. Jay Jay elvetetek
 Jay elragadtatek
 Hertelensegel tollunk
 Halhatatlansagunk
 Megh ualluk arvasagunk
 Ezt haza Jay minekunk,
 70 Ily nagy draga kenciunk
 Halua sziuunk lelünk,
 Im hol fekszik Elöttünk.
9. Hogy ez kuz szelepben
 Testeuel egitemben,
 75 Enny nagy sok uirtussa

44 Czendessegenek [Szótagszámhiba.]

El ne temettesek
Foldben ne tetessek
Foldnek minden lakasa
Bodogh hirit nevit
80 Im emlekezetit
Minden ember tudhassa.

10. Te iutalom ado,
Tollunk imadando,
Szent haromsagh egy Isten
85 Enny Jovoltaiert
Kereszteny hittiert
Mellel uiragzot itten,
Lelkoben testoben
Az orok eletben,
90 Uegh nelkul nugosson; Amen.

122.

CANTIO GABRIELIS BETHLEN

1. Gondban forgo Magyar
Érzede meli nagi kar,
Nemzetid közöt jar,
Giarlo szived hogi var,
5 Egi hir mint tüzes ar,
Szivedben langal jár,
Hogi el repült immar,
Amaz Phoenix madar.
2. Megh nöt törödelmed,
10 Arad veszedelmed,
El bomlot eöromöd,
Le deölt segedelmed,
Marat csak felelmed,
15 Ki leszen *vedelmed*,
Megh holt Fejedelmed,
Kit sirat hat szemed.
3. Bethlen nagi nemzetből,
Fejedelmi kertből,
Isten kegielméből,
20 Szep eredetet völ,
Hazanknak sok iot töl,
Megh ez eletben löl,
Istenünk ki el völ,
Siro szemünk elől.

90 [Szótagszámhibás sor.]

14 [A sorvégi szó hiányzik a szövegből. A másoló feltehetően nem tudta elolvasni, és később akarta pótolni.]

- 25 4. Marattunk csak bura,
 Feketetet giazra,
 Hogi szemünk vilaga,
 Magyarok czilaga,
 Oh életünk draga
 30 Fejedelmi aga,
 Le töröt viraga,
 Szü szakaszto bunkra.
5. Sok beölczesegh tanult
 Edes aniank ez volt
 35 Mikor kivantatot
 Beölczen hadakozot,
 Ellensegh ha rank folt,
 Viselt erős giamolt,
 Erös Hectorunk volt,
 40 Jai ki kar hogi megh holt.
6. Ennek idejeben,
 Gond viseleseben,
 Lakvan kebeleben,
 Nemzetünk földeben,
 45 Mint nyarban mint telben,
 Voltunk bekesegben,
 Nem estünk szüntelen,
 Ellensegh kezöben.
7. Ha gonosz hirt hallot,
 50 Istenhez ohaitot,
 Taboraban szallot,
 Sokszor talpan allot,
 Mellien tanaczkozot,
 Mikor faradozot,
 55 Ertünk hadakozot
 Bekeseget hozot.
8. Hazank edes Attiank,
 Nemzetünk istapia,
 Magyarok szep napia,
 60 Hüv oltalmazoja,
 Az halal fulakia,
 Tagadod hogi fogia,
 Keserves beö habia,
 Szivünket kin jarja.
9. Bezegh nagikart vallank,
 65 Hogi tölle megh valank,
 Megh ettül halgatank,
 Ha jo ra gondolnank,

70 Bekesegben valank,
Hazankbanis lakank,
Ellensegh nem jöt rank,
Préda sem löt hazank.

10. Tizen hat esztendön,
Enny szamu idön,
75 Isten utan feöldeön
Segedelmünk eö leön,
Nem buidostunk erdön,
Zuhataros essön,
80 Sem az hidegh szelen,
Fene havas tetön.

11. Nemzetünk bünevel
Illien oszlop dölt el,
Istenem hoga veöd el,
Tüllünk miért töd el,
85 Egesz nemzetünknek kel,
Siratkoztunk szivel,
Kit feleitiuk csak el,
Halalunk sebevel.

12. Mozdiczuk szivunket,
90 Kerjük Istenünket,
Köse be *sebünket*,
Ne neze bününket,
Kiseded giermekünket,
Bulatat fejunket,
95 Szannia megh földünket,
Arva nemzetunket.

13. Ezer hat szaz utan,
Az harminczra jutvan,
Urunknak halalan,
100 Szivünkben *szakadvan*
Nemzetunk nagi karan,
Beöven gondolkodvan,
Irtam sokat sirvan,
Kis karacson napian.

85 [Szótagszámhibás sor.] 91 szivunket 96 nemzetunknek 100 szakokban

KELTEZETLEN DARABOK

SVCHI GYÖRGY

[DE DIVITE ET LAZARO]
[A Gazdagrul és Lázárrul]

[Ad notam: Jer emlekezzünk kereszt:
Az ki az Istent meg ismérheti, etc:]

1. Szüksegh minekwnk, mi körösztinek,
Hogy hitünk legien, irgalmasok legiünk,
Az szegenieken hogy könniörwllitünk,
Szent Lukacz iria, rea figielmezünk.
- 5 2. Vala egy ember nagy gazdagsagban,
Öltözik vala biborban, barsonban,
Iol lakik vala vrossagaban,
Nagy böüen főzet vala vduaraban.
- 10 3. Christus be hoza eo peldaiaban,
Ennek egy szegeny vala vduaraban,
Lazar eo neue, ki beteg vala,
Aitaia elöt niomorkodik vala.
- 15 4. Igen iszonniü niomorult vala,
Mert minden teste rut fökellyes vala,
Nagy ehseg miat el ayult vala,
Csak morzalikot szegeny kiuan vala.
- 20 5. Giakran az iffiak el iönnnek vala,
Maradek etket vizha hoznak vala,
Az szegeny Lazart vtalliak vala,
Maradek leuel arczul öntik vala.

1 II oh keresztyének IV hiv keresztyének V Keresztyén népek, szükség mi-nékünk
2 II-V hitünk lévén 4 II-V jól rá 9 III be hozza historiában 12 II nyomorodik vala V
mint nyomorúlt vala 13 V Igen nyomorúlt, és szegény vala 15 V el-bádgyatt vala 16 V
enni kíván 18 V Maradék levét 19 II A szegént Lazart

6. Emberek közwl senki ö raita
Nem könniörüle, söt rea sem neznek,
Hanem az ebek el iönek *vala*,
Szegenynek sebét azok nialliak *vala*.
- 25 7. Oly igen vegre el aiult *vala*,
Nagy ehseg miat el epedet *vala*,
Ki miat szegeny hamar megh hala,
Lölke vitetik Isten orszagaban.
- 30 8. Röuid idöuel ennek vtanna
Az gazdag ember, ki iol lakik *vala*,
Végre ennekis essek halala,
Es holta vtan vitetek pokolban.
- 35 9. Giotrelme neki hogy ott nagy *vala*,
Eo ket szemeit föl emelte *vala*,
Az szegeny Lazart mihelt meg lata,
Hogy Abrahamnak kebeleben volna,
- 40 10. Föl szöual mindgiart eo kialt *vala*,
Az Abrahamot kerü, hogy ne hadna,
Czak hogy az Lazart hozza boczatna,
Hogy kis vyaual kinniat megh enhicze.
11. Erre Abraham monda gazdagnak:
„El ued örömet te az mas vilagnak,
De hogy nem adal etelt Lazarnak,
Hagy beket immar eo niugodalmanak.
- 45 12. Czakh emlekezel erre magadban,
Mely igen lakal te vrasagodban,
Lazar ehel holt megh vduarodban,
Öröl immaran örök boldogsagban.
- 50 13. It mi közöttünk egy nagy köz vagion,
Hogy inent oda senki ne mehessen,
Sem onent ide senki ne iüiön.”
Az gazdag ezen sira kesseruesön.
14. Teritte szauat az Abrahamhoz,
Keri, hogy kwdlgien *öt* attya fiahoz,

21 II senki nem *vala* 22 II A ki ö rajta meg' könyörült *vala* III—IV néze V reá sem néz *vala* 23 I [*vala* hij.] 24 I sebeit II—V sebét 25 II, V Végre oly igen V el-bádgyant 27 II—V mihelt meg' hala 31 II Végre nekie 32 II essék pokolba 33 II hog' nag' lött volna V midön nagy volna 35 IV—V mindgyárt 37 V ö fel-kiálta 38 II—IV kére II, V ne hadgya 39 IV De hogy II—V boczása 40 V Hogy újával kinyát meg-lágyítsa 42 II örömed [. . .] világban IV El-vött [!] V El-vetted javát az árnyék Világnak 45—48 II [Hiányzik.] 45 V jól rá 46 III—V vigan III te az más világban 47 III ehezük te V éhel-holt te 48 III Örül ö-is már az IV Öröll ö immár V Vigadgyon ö-is már a' 49 V Ládd-é mi-köztünk mely nagy köz légyen 51 IV senki ide V ide ne közelgessen 52 V Ezen a' Gazdag sira nagy erőssen 53 V szavát Szent 54 II—V Kére I, III ö II, IV—V ött

- 55 Ne ragazkodik az gazdagsaghoz,
Mert az gazdagsag közel iar pokolhoz.
15. Kwsö remenisegh kinnia pokolnak,
Köniü valast ad erre az gazdagnak,
Vadnak tanitok, kit halgassanak,
60 Moises propheta, kihez halgassanak.
16. Megh ercz magadban, ki ezt halgatod,
Azt nem mondhatod, hogy nem hallottad,
Hogy ha az szegent te megh vtalod,
Megh valik akkor, mint volt safarsagod.
- 65 17. Ezt az szent Ambrus megh magiarazta,
Az niomorultat az ki nem taplalia,
Es az ehezöt ehezni hadgia,
Löki gilkoznak azt bizonnial mondgia.
18. De az szent Daid nyluaban mondgia,
70 Megh boldogultnak mert eo csak azt mondgia:
Az szükölködöt az ki taplalia,
Özuegiet, aruat ki nem niomorgattia.
19. Pelda ertelme mar eleg legien,
Hogy minden gazdag az szegent szegellie,
75 Hogy meny orszagban örökös legien,
Minden diczeret az Istennek legien.

124.

SVCHI GYÖRGY

Nota: Jesus Christus mi kegyelmes etc.

1. Sokan vadnak egesz keresztyénségben,
Kik igen erölnek az szent innepben,
De miért hogy nincs jó értelmek ebben,
Tanacsot adok nékik ez énekben.

55 I Ne ragazkodgianak az gazdagsag<na>hoz II—IV ragazkog'ék V ragadgyanak 57 V Késő reménség 58 II valasza lön it a III valasza lön erre gazdagnak IV Künnyü válasza erre Abrahámnak V Rövid válasza lön erre Gazdagnak 59 II Mozes Prophetak tanitok vadnak III—V Vagyon tanito 60 II Szorgalmatosson öket halgasanak IV kitöl tanullyanak V Mójses Prófeták, kiktöl tanulhatnak 61 II Meg' örüzd magad III Meg-ért[!] magadat IV Meg értsed 62 I mondhatod <ki ezt> hogy II—III Hog' ne mondhas-sad hog' te IV Hogy ne mondhas-sad te azt nem V Hogy nem hallottad te azt nem mondhatod 63 II te nem segéted V itt 64 IV—V végre mint lesz 65 II—III magyarazza V így magyarazza 66 IV—V A' szükölködöt 68 I azt <mi> bizonnial IV—V ezt 69 V Szent Dávid Király nyilvánban írja 70 I boldogultnak <mondgia> V Hogy csak azokat Isten meg-halgattya 71 II à kik taplallyak 72 II meg' nem nyomorittyak III meg-nem V Ar-vát, özvegyet 73 IV immár ez légyen 74 II minden ember V Minden keresztyén hogy szegényt segéllyen 75 V lakó-helyt végyen 76 II—IV Istenné

- 5 2. **Vagyon annak igaz lelki öröme,**
Kiben vagyon az Christusnak szerelme,
És szent igéjében gyönyörúsége,
Kisz azt meg tartani minden időben.
- 10 3. **Csak azzal akar ő meg elégedni,**
Kesz ő az Christus Jesustól tanulni,
Mint jó lelki vezéréhez halgatni,
Idvösségre tüle utat tanulni.
- 15 4. **Ha azért akarsz igazán vigadni,**
Ez szent napon im ezt köll meg tanulnod,,
Apostolokra szent lélek mind szállot,
Kikkel sok féle nyelveken szollatot.
- 20 5. **Igen szépen ezt szent Lukacs megh irta,**
Az ötven nap az husvét naptul fogva,
Nap szám szerint mikoron bé tölt vólna,
Jerusalembe illy csoda löt vólna.
- 25 6. **Gyültek vala egyben az tanitványok,**
Együt vélek valának apostolok,
Közönséggel mindnyáján imadkoztak
És Matthyas apostolra sorsot hánnak.
- 30 7. **Ezen közben oly nagy hertelenséggel,**
Zöndülés jöve az égből nagy sebbel,
Mint egy hertelen fuallo nagy széllal,
Ház be telék ot az nagy zöndüléssel.
- 35 8. **Olly nagy csudaképpen reájok szálla,**
Külömb külömb féle nyelvnek soksága,
Kinek mint tüz ollyan vala világa,
Szent lélekkal nyelvek valának rakva.
- 40 9. **Rájok nyelvek mihelen le szállának,**
Szent lelekkal mingyárt meg rakodának,
Nagy sok féle nyelven szólni fogának,
Mint szent lélektől meg tanittatának.
- 45 10. **Gyültek vala akkor Jerusalembe**
Nagy sok féle szerzetesek mind egyben,
Sok nep közöt lén nagy zöndülés ebben,
Hogy apostolok szólnak sok nyelveken.
11. **Igen csudalkoznak vala magokban,**
Mondgyák nagy fel szóval ezt kialtasban:
„Nemde ezek laktaké Galilaeaban,
Nem tanultak soha mi oskolánkban.
- 45 12. **Ezt csudallyok es mi szemünkkel lattjuk,**
Hogy mindennik nyelvünkkel szól minékünk,

Azon nyelven, az kiben mi születünk,
Maga mi sok féle nemzetek vagyunk.”

- 50 13. Szent Peter föl álla az sok nép között,
És így kezdi el köztök ti beszédet:
„Minnyajatok hallya-meg beszédemet,
Az igazért ne utallyon engemet.
14. Ezek között olyanok-is valának,
Kik szent apostolokat meg csufolák,
55 És őket meg részegülteknek mondák,
Maga szemlátomást ezt csudát láttak.
15. Ne vélyétek, hogy részegek volnának,
Kik köztetek sok féle nyelven szólnak,
Mert csak három órája vagyon napnak,
60 Hidgyétek, ezek ma bort nem ittanak.
16. De hogy regen eszt à szent prophétákkal,
Jóellel és az szent Eszaiással,
Meg monta, hogy szóltat fiaitokkal,
Prophéták által az ti leanyitokkal.
- 65 17. Sött ennek fölötte szegény szolgálakkal,
Szolgálokkal, szolgáló leányokkal
Kialtattya közönséges torokkal,
Szent lelke által közönséges szóval.
- 70 18. Hogy csak az Jesus Christus meg-váltotta,
Mind az mennynek földnek csak ő kirallya,
Csak ez az idvösségnek meg-adója,
Senki è kívül meg nem találhattya.
19. Boldog azért, ki ennek szavát hallya,
És meg halván à mint lehet meg-tartya,
75 Az Isten ellenséget hatra hadgya,
Evangelium mellé magát szabja.
20. Ezt az

125.

1. Izrahelnek szent Istene,
Ki lakozol magas meniben,
Vigiaz onnand mindenekre,
Forduly hozam kegielömrre.

62 Eszaiással [!] 77 [Őrszóként, a szöveg többi része a kézirat csonkasága miatt hiányzik.]

1–15 III [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 3 IV Onnan vigazz 4 IV Terj hozzam mar kegelemre

- 5 2. Mert nem tudom houa lögiek,
 Ha te el hacz kit remenliek,
 Vallion s kinek könniörögiek,
 Siralnimban kit keresek.
- 10 3. Baratimnak kiket veltem,
 Sok iot velek neha tettem,
 Azoktol kessergettötöm,
 Kiknek soha sem vetettem.
- 15 4. Ellensegimnek soksagan
 Czak kesergök almelkoduán,
 Merges nieluek megh mardosuan,
 Sebeimet tapogatuan.
- 20 5. Minden felöl ram tamattak,
 Egiöl egik mind el hattak,
 Io baratim kik voltanak,
 Sok rutsagot most ram szolnak.
6. Ha mit szolok azt ugy lesik,
 Bar io vegre de nem ertik,
 Az ö szarniokra röpetik,
 Gonost szoltam, azt hirdetik.
- 25 7. Szep szin alat hozzam iönnek,
 Hizelkeduen megh kerülnek,
 Ha mit tölem ki vehetnek,
 Ahoz sokkal töbet tesznek.
- 30 8. Merges fulankia nieluöknek,
 Veret ki szitak lölkomnek,
 Nincz erősige testemnek,
 Ram tatua torka mindennek.
- 35 9. Fegyuer miat sokan vesznek,
 Niелuek miat többen uesznek,
 Engemis maid megh emestnek,
 Eletömnek veget vetnek.
- 40 10. Boszusagom most nem volna,
 Az ki giülöl, ha az szolna,
 Czak io baratom halgatna,
 El szeniuednem könnieb volna.

9 IV Baratimot kiket 10 II Neha kikkel sok jot tettem IV Sok jo[!] noha vellek tottem
 11 II Azoktolis kesergettem IV en kesergetem 12 II, IV nem 13–16 II [Hiányzik.]
 19 II Fő baratim 20 III Mostan azok ragalmaznak IV en ram szoltak 22 II De io
 véghre aszt 23 II–IV Szárnyokra azt ök repitik 24 III–IV [A sor után egy
 új versszak:] Az mit hirel sem hallottam sött szivemben sem gondoltam rám fogtak hogy
 en mondtam maga csak egyet sem szollottam 27 II–III Az mit 28 II Sokkal többit
 ahhoz teznek IV Sokkal többit hozza tesznek 30 V sziptak szivemnek 31 III–IV egessege
 33 III vesztek 35 I megh megh[!] III–IV Engemetis meg 37 III–IV Busulasom

11. Merges kigioknak kölkei,
Tistesignek aroloi,
Ördögnek vadtok rabiai,
Orszagat nektek keszetti.
- 45 12. Az tengeri haborutul,
Barka ronto nagy szelektöl
Könnieb röitezni halaltol,
Hogi sem mint ragalmazastul.
- 50 13. Mert ezek csak az Istentöl
Viszeltetnek mindenestül,
Gonos nieluek az öerdögtöl,
Luczipernek seregetöl.
- 55 14. Az kiuel engemet szolnak,
Nagy hamissan ragalmaznak,
Nem uetetem en azoknak,
Mint artatlan ver rontoknak.
- 60 15. Tüzet geriestnek feiemre,
Kiknek nieluek nincz kötelben,
Noha vagon be keritue,
Hussal czontal be rekestue.
16. Mely artatlanul szenyuedem,
Las igazat en Istenem,
Hogy ha förtelmes eletöm,
El ne szenyued bar enneköm.
- 65 17. Szömben szepen hizelkődnek,
Hatam möge mast beszélnek,
Elös fegyuer az ö nieluek,
Szegeny lölköm maid el vestnek.
- 70 18. Pokol torkaban szalianak,
Mind karhozatra iussanak,
Kik ok nélkül ragalmaznak,
Nagy hertelen megh hallianak.
19. Ne bankodgial szegeny lölköm,
Ne törd magad en bw szivem,

41—44 III [Hiányzik.] 42 IV Tisztességem 45 IV haboruktól 46 III—IV hoboktól 47 IV rejtetni azoktól 48 III Mind sem ragalmazó szoktól IV ragalmazóktól 50 II—III minde-
nektől 51 II, IV Merges 52 IV fegveretől 53 II Az kikkel engemet czufolnak III kikel
IV Akik velem egjut szolnak 54 III Nagy ok nélkül 55 II S en mit nem vettem IV Sem-
mit nem vettem 56 II, IV Mint hitetlen ver szipoknak III Mint atkozott ver szipoknak
58 III kötözve 59 II Noha ugan kötöztette III—IV be rekesztve 60 II, IV be fedezve
III Csontal hussal be keritve 61 II Meli artatlan ezt III Vagy artatlan el szenvedem
63 III Ha fertelmes volt 64 IV ezt ennekem 68 II En istenem mast el veszek III
Szegeny fejem meg emesztnek IV Szegenj lelkem meg epesznek 71 IV haborgatnak 72
IV Tsak hertelen 74—75 I [Fordított sorrendben.] 74 II Ne törd magad olian igen IV
oll erossen

- 75 *Feied fölöt az vr Isten,*
Megh oltalmaz ezek ellen.
20. Jol hallia fohazkodassat,
Mindeneknek ohaitasat,
Szememnek köny hullatasat,
80 El törli immar sziralmat.
21. Az kiuel en ezt szenyuedtem,
Azal egiöt essedestem,
Ne hagy immar en Istenem,
Fölsigödet igen kerem.
- 85 22. Hogy vigh sziuel ennekemet
Mondhassam diczeretömet,
Magasztalliam fölsigödet,
Neked ayanlom lölkömet.

126.

[Nota: Légyen jó idő.]

1. Diczertesek vram örökin szent neued,
Ki ez ideiglen gondomat vizselted,
Meltatlansagimot, vr Isten, nem nezed,
Hala legien neked, hogy ez időt ertem.
- 5 2. Irgalmassagodnak czudalatos voltat
Az emberi nemzet azt megh nem foghattya,
Mely szorgalmatos vagy az el taplalasra,
Remeniseg kiwölis szolitas giakorta.
- 10 3. Oly nagy gondod vagion az mi életünkre,
Eletünkben ualo minden szüksegünkre,
Mikor gondolkodtam megh annak előtte,
Fölsigödnel dolgom el vagion rendölue.
- 15 4. Sok buual, banatal mi megis magunkat
Giötöriük, farasztiuk sok gondolatinkat,
De csak vgy köl lenni, az mint te akartad,
Mint es hogy vegested megh maradasinkat.

75 III–IV az nagy 76 III–IV azok 77 III Hol latya fuvazkodasat IV Mert halja 78 III Hivejnek IV Mindenek sohajtását 79 II El teörli minden banatyat III Szemeinek köny hulását IV Szemeim 80 II Szemünknek köni hulatasat III sirasatt IV El törli szívem fájdalmat 81 II–III Az kikkel én ezt szenvedém IV Kivel ezeket szenvedtem 82 II–IV Együt esedezem 83 II Ne hagi ne hagi IV Ne hagi engem 84 IV Felsegedet azon 85–88 II–IV [Hiányzik.]

3 III Méltatlan vóltomat IV–V Méltatlanságomat II–V nézted, 4 III, V Hogy ez időt értem hálá légyen néked 5 III–IV vólta 6 II–V emberi elme IV tudhattya 7 III vagy el-táplálásunkra IV Melly tsudálatos 8 III–V kívül-is sok jót adtz 11 III–V gondolkodnánk 12 II, IV dolgunk III gondunk el-vagyon végezve. 13–16 II, V [Hiányzik.] 13 III Sok búval és gondol 14 IV mi gondolatinkat, 15 III akarod, 16 III rendeled IV meg-maradásunkat.

5. Gondolkodtam sokat az regi attyakrol,
Ez vilagon ualo sok buidosasokrol,
Mely nagy gondot vram uiszeltel azokrol,
20 Még marhaikrolis, nem csak ö magokrol.
6. Jol tudom, mostanis te azon Isten uagy,
Irgalmassagodis sinten oliatin nagy,
Ki soha nem hattad az benned bizokat,
Mostan azert vram szomot megh halgassad.
- 25 7. En mindenkor, tudod, fölsigedben biztam,
Minden iouaimot csak te tüled vartam,
Az en eletemben hozzad fohazkodtam,
Segítséget vram fölsigedtől vartam.
- 30 8. Ream tekincz azért irgalmassagodbol,
Uiszely gondot ream ily nagy szükségemben,
Ne nezd bűneimet, oh edes Istenöm,
Mutazd megh, hogy te uagy gond uiszelöm nekem.
- 35 9. Bűneimet penig megh boczassad neköm,
Kiuel bantotalak naponkint Istenem,
Mert az nagy giarlosagh arra viszen engem,
De az te neuedert legy kegielmes nekem.
- 40 10. Ez földön mig elek, adgy io egessiget,
Minden hieuiddel lölki czöndessiget,
Fele barátink közt valo eggiessigöt,
Io hirrel es neuel aldgy megh vram minket.
11. Nagy halakat aduan mar mi mind ezekért,
Diczeriük neuedet irgalmassagodert,
Szent lölködel holtig az Jesus Christusért,
Neuely igaz hitben szerelmes fiadert.

127.

T Ó R E I G E R G E L Y

1. Gonduiselő Isten halat adok neked,
Mert szunniadozasod nem erkezik neked,
Alom szömeidre soha nem ön neked,
Oly nagy gondod vagion hiueidre teneked.

17 III Gondolkodom 18 II Ez szeles vilagon sok V A' világon 21 III hogy most-is
22 II—V oli igen 23 II hagiod 24 II Azert kerlek uram III Azért kérlek most-is
25 V Es mindenkor 26 III jovainat Felségedtől 27 III szükségemben 28 II kertem.
29 III tekints Uram mostis kegyelmesen IV—V kegyelmességéből 30 III gondot Uram
V rólam 31 III Ne nézzed bűnömöt II—III oh én jó IV—V én édes 33 III, V megbotsásd
énnékem, 34 II megh bantalak III A' kikkel meg-bántlak IV—V Kikkel 35 II—III uiszen
arra 38 V hiveid közt 39 III békességet, IV Felebarátim V 'S felebarátinkkal 41 II—III
aduan hogi mi IV—V adunk tenéked ezekért 43 V Christus Jesusért 44 III Vezérly

- 5 2. Ream tekintöttel irgalmassagodbol,
Hogy magasztalnalak vigasztalásodert,
Szent lölköd ne ved el az en büneimert,
Söt inkább legy velem szent fiad erdemeirt.
- 10 3. En sok niauualiamban, keserüsígömben,
Mint Salamon tanit az ö irasaban,
Te vagy erős varunk haborusaginkban,
Te hozad kialtunk bizon igassagunkban.
- 15 4. Gialazat, szidalom az hitetleneknek,
Giülöseg, iregség vagion ö szieukben,
Melliet megh ielentnek gonoz beszedeukben,
Hogy ök el szakatak, nem mennek meny orszagban.
- 20 5. Oktassad vr Isten te szent lölköd által,
Ne legien heyaban szent halalod által,
Kiket megh valtoddal te szent fiad által,
Az mi remensegünk, kit vesünk kedved által.
6. Reank föl tamadtak, kik hiueid vagunk,
Czufolliak, karomliak minden igassagunk,
Azt megh nem gondolliak, hogy igazat vallunk,
Tamagy föl mellettünk edes igaz Istenünk.
- 25 7. Jai minden népeknek, kik hamissat ertnek,
Mert itelet napian azok megh remülnek,
Kialtuan azt mondgiak az magas hegieknek:
Szakadgiatok reank, hogy megh ne itellienek.
- 30 8. Vzoras gazdagok, tijs erczetek megh,
Az veszedelömben ne maradgiatok megh,
Ne karhozzatok el, hamar terietek megh,
Niomorusagtokban tijs röttennietek megh.
- 35 9. Sziruan jaigassatok veszedelmetöket,
Az ti gazdagsagtok ratok tamadasat,
Arany es ezüztnek földben maradasat,
Az ti testeteket az tűz mind megh emesti.
- 40 10. Tano bizonsagot es nagy sok vadolast,
Ezeknek rozdai nagy ellen tamodast,
Tesnek nagy kialtast, nagy sok atkozodast,
Mert ök nem kerestek földön à sabadulast.

5 II, III irgalmassagodért 8 III Fiad áldozattyáért 10 II tanit minket ö könyvében 11 II, III várom háborúságomban 12 II bizom igassagodban III kiáltok bizony igasságomban 13 III a' hitetleneken 14 III [*irigység* hij.] 15 II ki jelentne 16 III el szakadtanak 18–19 II, III [Fordított sorrendben.] 18 III halála 20 II kit várunc Christus által 22 II Dullyác és rabollyác minden öröcségünk III Dullyác és rabollyác 23 III Azt ök [. . .] igazak vagyunk 24 II Vrunc Istenünc 25 III hamissan élnek 32 II Az ti bünötöktől 33 III nyomorúságtokat 34 II reatoc tamadasan 35 I ez<t>üztnek II rothadásan III rothadását 36 II Az ti testetekneec öröc nagy kin vallasan III A' tűz meg emészti mert a ti testeteket 39 II, III és sok 40 II nem lelhattéc III Mert nem kereszték [!] e' földön

11. Őerületek hiuek, bizatok Istenben,
Kik igaz szafarok voltatok mindenben,
Ne karhozatok el, hamar terietek meg,
Az Christus Jesusnak lesztek nagy oltalmaban.
- 45 12. Remensigtek leszen az szabadulasban,
Igaz törüent teszen irgalmassagaban,
Föl visen tiktöket örök orszagaban,
Attya aldotinak neuez nagy örömeben.
- 50 13. Elöl allat akor nagy örüendezessel,
Megh felel tinektek draga beszedekek,
Jertek *el* attyamnak aldoti ezekkel,
Mellieket szörzöttem nektek az en attiamual.
- 55 14. Immar ezek mennek az örök elettire,
Az hitetlen népek az veszedelemre,
Hol az hiuek lesznek nagy örüendezessel,
Az hitetlen népek öröke szidalomban.
- 60 15. Diczertessel attya, mindenható Isten,
Szep aiandekidert, kit eneklünk mostan,
Az te szent fiadal, kiuel vagy egy Isten,
Diczertessek túlünk az szent lilek ur Isten.

128.

CANTIO DE DIUITIE

[ENEK AZ GAZDAGRUL]

1. Oh mely nagy buyassagh az gonoz gazdagsagh,
Ki embört el veszti atkozot hamissagh.
2. Czudalok en, ember, az te dolgaidon,
Hogy te nem kereszed az örök eletet.
- 5 3. Iutna iol eszödben az gazdag peldaia,
Ki minden nap biborban barsonban iar vala.
4. Iaruan gazdag embör ugy halallia vala,
Minden gazdagsagat magatol alittia.

42 III vattok mindenekben 43 II Nem karhoztattoc el ti igassagtokban III Nem kárhoztok el legyetek örömben 44 III Az Istennek lésztek Christus által kedvében 45 II, III Remensigteoc legyen 47 II boldogsagban III Bé-veszen titeket 48 III Attya áldottinak az ő társaságokban 49 III Elé állott 50 II beszédeben 51 I Jertek attyam II Jertec el Atyamnac áldotti örömben III Jertek el Atyámnak áldotti ezekkel 52 II, III Mellyet meg igrtem [. . .] Atyammal 53 II, III Ime ezec 55 II öröc vigasagban III örvendezésben 56 II siralomban III Hitetlen népek az örök gyötrelomban 57–60 III [Hiányzik.] 59 II És az te szent Fiad veled egyetemben

3 II igen te dolgoodon 4 II kerested te idvösségedet 6 II bibor 7 II ember o gazdagságában 8 II magasztallya vala

- 10 5. Ez szot mondgia vala: hala neked lölköm,
Mert szok esztendeig elted iauaidot.
6. Megh szolita ötet Istennek angiala,
Monda: szegeny bolond, mely nagiot alitas.
7. Tudode megh kerik ma az te lölködet,
Az te szandekidat nem viheted ueghez.
- 15 8. Az vaczoran szolgak előtt vduarlnak,
Fiai, leani elötte tanczolnak.
9. Trombitakat fuitat, virginakat niomtat,
Giönieorködnek vala az egies italban.
- 20 10. Elö alom korban az gazdag megh hala,
Belöle az lölket ki ragattak vala.
11. Az lélek mellette am megh allapodek,
Kezde az holt testet oly igen pögözni.
12. Oh te atkozot test, férgeknek etele,
Isten igeiere hogy nem igiekeztel.
- 25 13. Az vr Jesus Christus euangeliomat,
Hirdetöit giülölted, hiueit karomlotad.
14. Tellies életödben gazdagnak szolgáltal,
Azzal az ördögnek örömet szörzöttel.
- 30 15. Az lélek azt mondgia: ni iay immar neköm,
Mert az en kinomnak soha ninczen vége.
16. Atkozot az attya, kitöl fogantattam,
Atkozot az ania, ki ez vilagra szült.
17. Atkozot gazdagsagh, ki miat karhoztam,
Atkozot az ora, melyben születtettem.
- 35 18. Szörniü az ördögnek az ö abrazattia,
Körmei elessek, szaruai horgassak,
19. Kiuel búnes lölköt ö magahoz vonsa,
Hogy ne idfözüliön, karhozatra menien.

9 II Az gazdag azt mondgya 10 II Mert esztendöre tet iavaid vannak 12 II Monda te balgatag 14 II Nem viheted véghez az te szándéodat 15–16 II Angyal mondásával semmit sem gondola Vatsorára frissen konyháltotot vala 17 II Virginyákat nyomnak trombitákat fujnak 18 II igen az egyes itálnak 22 II átkoznyi 24 II Hogy nem igyekeztél Isten igeiere 25 II szent Evangyeliomát 26 II Meg gyülölted annak ö hirdetöit 27 II magadnak 28 II hirdettél 29–30 II [Hiányzik.] 32 II kitül születtettem 34 II az nap is mellyen 36 II Szarvai hegyessek körmei horgassak 38 II jusson

- 40 20. Oh ti keresztinek, hamar teryetek megh,
Az kegielmes Istent engeztellietek megh.
21. Diczeretöt mondgiunk imadkozásunkban,
Feyünket le haitsuk nagy hala adással.
22. Diczeret attyanak es az eo fianak,
Szent lilek Istennek mind örökin amen.

129.

1. Oh szomorusagal bünnel tellies idő,
Az melyben az szatan sok gonosság hinto,
El szalat az törből,
Ez földön lakokra le uetetet menyből.
- 5 2. Erről az szent Ianos bizonsagot teszen,
Hogy az szent hely, Isten es az szentek ellen
Orczatlan szüntelen,
Sok viszalkodásra nagy karomlast téssen.
- 10 3. El hitete azért ez széles vilagot,
Az mint szent Pal mondgia, nagy sok embereket,
Föszüen keüelyeket,
Magok szeretöket szidalmazoka töt.
- 15 4. Mit lacz ez vilagon egiebet hüsegnel,
Emberekben rögzöt alnok czalardsagnal,
Sok kép mutatasnal,
Alhatatlansagnal es ragalmazasnal?
- 20 5. Meldo hat kiüanunk mi tellies szüüünkből,
Hogy minket az Isten erőtlenségünkből,
Vilagnak töreből,
Mar megh szabadiczon testnek tömlöczeből.
6. Fige fa megh zödült, közel vagion az nyar,
Az melliet hiueknek serege regen var,
Keues idő uan mar,
Azis nagy hirtelen, megh hidgied, maid el jar.
- 25 7. Soksor az fenies nap lappang az ködökben,
Czilagok buidosnak szelliel az fölhökben,
Föld van zöndülesben,
Az holdnak vilaga szürö szötetsigben.

40 II Az ur Jesus Christust 41 II az nagy ur Istennek 42 II Térdünket meg hajtván az ő szent névenek 43—44 II Ditséret ditsőség légyen az Atyának, ditseret ditsőség légyen az Fiunak

11 [Előbb:] föszüent es keüelt 24 [Előbb:] megh hideg

- 30 8. Meg zöndült az tenger habok zugasaua,
Emberek epednek hadak varasaua,
Ez iele bizonnial,
Hogy Christus itelni el iön hamarsaggal.
9. Ez lészen az idö, melyről Christus mondgia,
Hogy mikor eo el iön az itelet napian,
35 Hitöt it ez földön
Nem fogh talalnia alhatatosságban.
10. Retenetes leszen az eo iöüetele,
Az hitetleneknek leszen remülessek,
Hiueknek örömek,
40 Trombitak zöngésse, eghben menetelek.
11. Szebessen föl geriedt tüz iar eo elötte,
Fölyhö s *tündöklö köd* lészen eo *környüle*,
Igassagh s itelet
Király szekinek kedues erössige.
- 45 12. Az eo villamassi vilagon fenlenek,
Mint a viasz, ugy el *oludnak* az hegiek,
Még az földis rönög,
Vrnak szinie elöt mindennek megh eghnek.
13. Röüidicz meg azért Isten az napokat,
50 Az valasztatakra teryezd ki zazlodat,
Vram Iesus Christus,
Iöuel hamar, iöuel, lassuk ioüoltodat.
14. Diczértessel attya, mindenható Isten,
Az te szent fiadal egienlö fölsighben,
55 Es szent lilek Isten,
Allat szerint kiuagy csak egy istensighben.

130.

CANTIO ELEGANS

1. O magas egeknek, nagy mël tengereknek igazgato uezére,
Szaraz földnek uiztöl, sötétnek vilagtól el ualasto mestere,
Te hozdad kialtok, en köniörgest nuitok, néz aldozo tüzemre.
2. Nagy busulasodban, tüzes haragodban ne fegy most megh engemet,
Sok gonoszagimért, förtelmes bünömért ne iteld megh lölkömet,
Ne szuicz, se ne büntezd, elöled el se uezd niomorodot feyemet.

41 geried 42 tvndöklöket [. . .] elötte 45 Az villamassi [Az előző lap alján levő órszóban:] Az eo villamasa 46 mint viasz [. . .] olduadnak

1 I [Az iniciálénak a helye üresen hagyva.] 3 II es köniörgest 5 II gonoszagomert 6 II el ne

3. De köniörüly raitam, mert mar el bagiattam büneim terhe alatt,
Bün lölkömet uezsti, betegségh töketti szenyuedet czontaimat,
De vram az törben, lölki fekeliekben oruosold megh szolgadat.
- 10 4. Lölkömis el remült, feyem penig hiült giakor késértetekben,
Idöröl idöre iönni segitségre meddig hallogatod el?
Mar nagy sok ezerszer által iart az nagy tör, iöuel mar segétsigre.
5. Forduly hozam arczal, lasam valóságal orczad *világosságát*,
Mint kigiot ö heibol es sok alnoksagbol menez ki szegeny szolgadat,
15 Iduözicz lölkömet irgalmassagodért, kostollyam io voltodat.
6. Mert ha szent könyuedből s te szent országodbol engemet el ki
tagacz,
Pokolnak tüzére, uégetlen veszelyre büneimért taszittasz,
Soha hala adast, örök magasztalast ugy en tölem nem hallasz.
7. Ime megh farattam, ugian el lankattam giakor fohazkodásban,
20 Mind egész étsaka szemeim vilaga el fogy az nagy sirásban,
Könyueim mint patak szellel ugian folynak eyel én nioszoliamban.
8. Sulios kezeidet, szugaras uezödöt testem el nem alhattia,
Mert az ellenségem imitis, amotis feyemet pirongattia,
Két felé veszelyben, mint tenger szélueszben, testem halalat uaria.
9. De mind azon által fordulliatok hattal lölkömnek ellenségi,
Tauozatok tölem, mennietek elölem életöm kergetöi,
Az kik alnoksagnak, nagy sok hazugsagnak uoltatok köuetöi.
10. Mert szaiam szozattiat, buzgo imatsagat az vr mar meg halgatta,
Nagy sok ohaitasim, *sürü köny* hullasim orczamrol mind el mosta,
30 Mint napot rut ködböl, undok büneimböl lölkömet megh tisztitta.
11. Tahat szégienséggel hatra sietsiggel ellensegim fussanak,
Röszketeges kézel, megh uakult szemekkel mar mind el remüljenek,
Ugian azon törben, kit hantak előmben, niakra főre hullianak.
12. Ezt meg enged kérlek, ne nézuen bünömnék megh sebheter dagalliat,
35 Ha tisztössigemre latod életemre sziiuemnek kiuansagat,
Mert mind benned bizom s tudom, hogy meg latom örömem föl költ
napiat.

7 II el lankattam 8 II betegségh teli szenyuedet 9 II ez teörben 10 II feiemis el heült 11 II meddigh halgatod el segitsegre iünie 12 II által hatot az teör 13 I orczad ellen uilagat II orczad uilagoszagat 14 II Mint ki ieöt az hebül 15 II irgalmassagodbol 16 II uerel niert eöreghbül 18 II ingien tölem sem 20 II eten etszaka 21 II eiel 23 II ellenségi 24 II tengeri szelben 25 I ellenségé[!] 28 I [Elöbb:] szozattial II szamnak [...] halgattia 29 I örökén hullasim II sürü keönj hulatasim orczamrul mind le folnak 30 II tisztittia 31 II fuszatok 32 I remültének II el nemulliatok 33 II hantok [...] hulliatok 34 II nem [...] megh fegheter 35 I töszössigedre latom II tisztetegemre latod 36 I mind benne II teh benned

[CANTIO DE MATRIMONIO]

1. Istenem vram néked hálát adok,
Sziuemben szentelt aldozatot niuitok,
Hogy az kit en most latok,
Hazas tarsomnak tartok,
5 Törüened szerint uéle uigadozok.
2. Giermekségemtől fogua köniörgöttem,
Hogy ha egiedül ez vilagra iöttem,
Legien oly tars mellettem,
Ki köniebicse terhem,
10 Azt te altalad latom hogy megh niertem.
3. Az egyes embert sok niaualia eri,
Élete szerint bu banattia giötri,
Istenét azon kerü,
Hogy tarsot adgion neki,
15 Kiuel kenieret tudhasson kereszni.
4. Adam attiankot lam mikor teremptéd,
Az edgiességet, vram, nem szereted,
Ötet alomra viued,
Am csontiat el ki uéued,
20 Az Eua aszont melleie szenteléd.
5. Megh aldad öket hogy szaporodgianak,
Ez széles földre lakokat hozzanak,
Kik ez vilagon uannak,
Raitok uralkodgianak,
25 Tiszta elettel meg koronasztassanak.
6. Nincs dragab erkölcs az igaz hiü tarsnal,
Keduezbis nincsen ezüstnel, arannal,
Ennél minden io megh al,
Forgodik ioszaganal,
30 Nem hizelkedik, buialkodik masnal.
7. Attiat és anniat ember hatra hadgia,
Hituös tarsahoz önnön magat haicsa,
Istenis lam azt mondgia,
Moyses és azt iria,
35 Hogy ketten lesnek mind egy testnek tagia.

5 I (u) törüen II—III Törvényed II vigadhatok 10 II te tölled 11 I Az kegies II—III Az edgyes 15 II kenyerét tudhassa III tudhassa kenyerét 17 II—III Az edgyes embert 19 II Edgy tsontyát ott III És csontyát ott 20 II rendeléd 25 II—III meg virágozzanak 26 II Nintsen drágább kints III eszköz 27 II Kedvesebb az minden III kedves ez minden 30 II—III mással 31 II—III ember el hadgia 32 II fejet hajtya III Hites [...] fejét fogja

8. Mennyei aldast kerünk mi feiunkre,
 Hogy magzatokal lasson ö fölsége,
 Mert az hazassag szine
 Az ö fioknak giönge,
 40 *Mint* ez vilagnak fenies nap szépsége.
9. *Isteni* aldas embert giamolittya,
 Az io hazas tars csürrel gazdagéttia,
 Mint bölcs Salamon iria,
 Az gonozt inkab rontia,
 45 Kitöl az Isten feieket meg oya.
10. Tiszti rendünknek hogy *szeressük egymást*,
 Mutassuk igy megh az hittel töt mondat,
 Kedueliük csöndes lakast,
 Utaliuk uisza uoniast,
 50 Igy bocsat rank Isten io aldomast.
11. Vgy takargassa ember ö marhaiat,
 Hogy edgies ember inned uégien peldat,
 Ne mondhassa mondoiat:
 Ám az minden marhaiat
 55 El tikozlotta, pusztította hazat.
12. Szegélien erre minket Szent Haromsagh,
 Kinek kezében minden hatalmassagh,
 Légien aldot boldogsagh,
 Kit illet az igassagh,
 60 Szentöltessék megh tüled az hazasagh.

132.

1. Oh felseges nagi ur, mindeneknek Istene,
 Földnek es az mennek uagi teremteö Istene,
 Az te hiueidnek, kik teged tisztelnek, uagi kegielmes Istene.
2. Minden ható Isten, ki lakol az egekben,
 5 *Harom* szemeliben uagi egi isteni felseghben,
 Ki lelki allat uagi, eöreöke ualo uagi, biro uagi mindeneken.
3. Termeszeted szerint te igen irgalmas uagi,
 Ki az büneseken keönieörüleö Isten uagi,
 Az te hiueidnek, kik te hozdad ternek, *kegielmes Istene uagi*.

38 I hazassag szent szép II—III házasság szine 39 II—III Szép fiaknak serege 40 I Nincs II—III Mint 41 I Az isteni [Szótagszámtöbblet!] II—III Isteni [. . .] gazdagittya 42 II—III tsürit gyámolittya 43—44 II—III A gonosz inkább rontya mint bölcs Salamon mondgya 45 II—III fejünket 46 I egy mászt szerezzük II—III szeressük egy mászt 48 III Kedvellyünk 49 III Utálljunk 50 II—III Isten reánk bö 51 II—III minden ö 52 III egyéb ember onnan 54—60 II [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 54 III Ám ez minden jóságát 56 III minket erre 59 III Ut, élet, és igasság 60 III töle
 9 uagi kegielmes Istene [Rím!]

- 10 4. Veghtelen irgalmu megh tarto Isten te uagi,
 Beölczeszegel rakua hatalmas io Isten uagi,
 Lathato dolgoknak, lathatatlanoknak megh tarto Isten te uagi.
5. Teöb Isten naladnal ninczen menien, sem feöldeön,
 Elseöb sem utolsob nincz irgalmaszagodnal,
 15 Birz az nagi tengerral, mind meniel es feöldel es az benne ualockal.
6. Az ur Isten mondgia, hoga uala meli oraban
 Szegeni büneös ember el esik ez uilaghban,
 Megh siratuan bünet, hozza ala niuitia az eo kegielmes kezet.
7. Oh te minden hato eöreök attia ur Isten,
 20 Azki keonieörultel mi raitunk büneöseökeön,
 Az te szent fiadot boczatad erettünk, hoga keözben iaronk legien.
8. Oh szep Iesus Christus, ur Istennek barania,
 Az mi ualtsagunknak nagi draga szep arania,
 Az te hiueidnek, kik te benned biznak, uagi kegielmes Istene.
- 25 9. Oh szent lelek Isten, hiuek uilagoszaga,
 Szomoru sziueknek ki uagi uigaztaloia,
 Enged, hoga szent lelked legien mi sziuünknek te hozzad inditoia.
10. Dicziret, düczeösegh legien az ur Istennek,
 Uele egietemben az ur Iesus Christusnak,
 30 Ki egi hatalommal, szent lelek Istennel harom szemeli egi Isten.

133.

J Ó A L B E R T

1. Az ur Istent mostan aldgia az en lelkem nagi irgalmaszagaert,
 Es en hozzam ualo kegielmessegheert, uelem töt nagi sok iokert,
 Halat adok neki az en uigh sziuembül büneöm boczanattiaert.
2. Lehaitom feiemet, megh nitom sziuemet, megh alazom magamot,
 5 Megh ereztem szomat, zengeszol en szamat, ugi diczirem uramot,
 Mert nagi sok iot uelem, kit nem erdemlettem, hoga engemet megh
 tartot.
3. Batorsagal azert iarok o hozzaia, mint edes Istenemhez,
 Az en megh ualtomhoz, bün utaloiahoz, uilagh teremtoiehez,
 Mert szegeni fiahoz, en hozzam bünöshöz tert megh boczatni bünhez.
- 10 4. Egiedül eltemben, sok beteghsegimben es sok kar uallasimban,
 Minden rabsagimban, saniarusagimban es nagi sok giötrelmimben
 Czak te benned biztam, te hozzad iarultam es neked esedeztem.
5. Rendeltes eletem mint szent Jobot nekem, megh ostorozuan engem,
 Nem uezedelmemert, pokolra szalaszomert czelekeded ezt uelem,
 15 Hanem hozad teruen es teged köuetuen mint edes Istenemet.

6. Tüled mint az Daudid rettegh es ha fel neölt [?] az en lelkem ugi
ohait,
Nem talalia heliet s mar hallom io horet, batorittia csak az hit,
Fogadgia, hoga *nem* uet, söt mindent megh iobit, kez elhadni büneit.
- 20 7. Velem egiüt azert aldgiatok az urat, ti menniei szepsegek,
Angiali seregek, eghbeli sok szentek, kik düczöseghben uadnak,
Mert csak ö mi urunk, csak tüle kel uarnunk, mert ö igazgat minket.
8. Sok szep feniesseghel, nap, hold ekesehel es az egi czillagok,
Ti szarnias madarak es földi allatok, czuzo maszo bogarak,
Tengerbeli halak es mezei uadak uratokat aldgiatok.
- 25 9. Jöuel azert hozam lelkem rad kialtuan, en meniei szent attiam,
Igazgasd utamot, uigaztald sziuemet, fordicz hozzam orczadat,
Jöuel szep Jesusom, jöuel io Christusom, mert hozad fohazkodom.
10. Öerül az en sziuem, testembenis lelkem, uidamulnak tetemim,
Mert köniörgesemet, az en siralmimat tudom, hoga megh halgatod,
30 Lelkemrül bünömet, orczamrül köniuemet tudom, hoga el törölöd.
11. Szent uagi uram Isten az magos menieghben az te düczöseghben,
Szent fiadal eluen mindenekel biruan egienlöseghben elnem,
Az szent lelek Isten, kiuel uagi egi Isten, uigaztali minket, amen.

134.

1. Igaszaghnak ura es felseö Sionnak
lakozeria kerünk, tekincz reank menibül,
kegielmeszegehbül.
- 5 Mert ki fogaunk Uram maid nemzetseguinkbül,
hirünk bül, neuünk bül es tizteseguink bül,
keues ioszagink bül.
- Mert rank hatalmaktak az mi sok irigiünk
es gonosz baratink, gonosz akaroint,
de ne hagi el minket, ne nezd büneinket,
10 undok uetkeinket.
- Lam felliük alatta Uram mind ezeket,
felseged iob kariat es irgalmaszagat.
- Igirtedis nekunk az mi attiainkal,
hoga megh halgacz minket minden igazagal,
15 es kegielmeszegeh megh aldasz bennünket. Versus.
2. Oli nagi remenseghel es bizodalommal
te hozad foliamunk, legien kiuansagunk
io akaratodbül es engedelmdbül.

17 tallia 18 hoga uet
16 bizodalommal

20 Hogi megh halgattaszunk mi köniörgesünkben
es igiretedben, ketseghben ne eszünk
niomorusaginkban.

Lam felseged Uram hittel confirmallia,
bünösök tereset felseged akaria,
hat minketis uram ues szemed eleiben.

25 Ne legiünk atokban, de legiünk aldasban,
felseged iauaban legiünk reszes mostan,
hogi iariunk neuedben es legiünk keduedben.

3. Had dicziriünk Uram irgalmaszagodert,
bünösökhez ualo kegielmeszegedert,
30 szent aiandekidert.

Hogi legiünk reszesek Uram halalodban,
uered hulasaban, te szent orszagodban,
szent aiandekidban.

35 Lam nem igazakert, de az bünösökert
iöuel ez uilaghra, kegietlen halalra,
bününk mosasara es üduesegünkre.

Elegeld megh Uram saniarusaginkat,
mesze feöldre ualo sok buidosasinkat,
nagi kar uallasinkat.

40 Ad közenk ur Isten az te szent lelkedet,
hogi higiünk engedni te igazagodnak,
legiünk szeretöi az attia fiaknak
es io barátinknak.

4. Az szent lelket Uram ne ued el mi tülünk,
45 szent fiadert kerünk, legi segítsegh nekünk,
mert aruakca leöttünk.

Megh szomiuhoztakra boczasd szent lelkedet,
es megh farattakra folio uizeidet,
szent aiandekidot.

50 Az örök életnek ueghhetetlen maghua,
meniei szentseghnek mi bennünk giükeret,
szegeni bünösöket iora uezerleset,
es megh szenteleset.

55 Az ki megh feniti büntül az eö nepet,
minketis hiueit, sok bünnek adoit,
kiuansagunk szerint egesd ki ioszagit.

CANTIO ALIA ET PULCHRA

1. Az muzak szalasi, nimfak hü forrasi, poetak lauriaia,
De az meniej kut, kire szamos nep fut, nem Pegassus asuania,
Meli az en lelkemet, mint harmat zöld füuet giakorta megh uittia.
- 5 2. Nagi örömem ezen, hogi Isten szep mezeön legelteti lelkemet,
Maga löt pasztorom, ki teheti torom, ö adgia nap feniemet,
Uagiok szarnia alat, tuz, fegiuer nem arthat, ugi elteti lelkemet.
3. Giöniörü forrasra, zuhogo czurgasra mint paztor niaiat uiszi,
Elmem szomiusagat, bunom *száraz* uoltat lagi nedues kutra küldi,
Feiem ket uedreuel, hangos füleimmel igiuet meritetti.
- 10 4. Noha banat giötör, igen nehezen tor, de megh uidittia lelkem,
Io utonis hordoz, nem arthat az gonoz, batorsagos eletem,
Titkos mordali löuest, mint io földbul töuist szepen ki irt elötem.
5. Erre czak az uiszi, hogi teriegien izi szentseges iauainak,
Latom uezeremet, biztatom lelkemet, uigadok illien ionak,
15 Utana kel lennem s mindenüt keöuetnem arniekat az nagi urnak.
6. Sarga halal reuen, eletemnek uegen mikor költözöm altal,
Ha beteghsegh *üt, süjt*, meteleuel megh foit, megis haznos ez ital,
Nem felek az büntül, ördögi szerzettül, mellettem az szent angial.
- 20 7. Markodban uet ueszöd, kiuel az bünt üzöd, engem rad *mosolyogtat*,
Mert mint kegies attia, ki fiat megh suitia, tudom, hogi iora oktat,
Ha lad engedelmem, megh szanod, Istenem, le teszed ostoridot.
8. Irigiem megh alelt, mert czak testemmel elt, ninczen uidult orczauual,
De en megh szepültem, bö asztalnal ultem, megh kentel balzammommal,
Mostis *czüröm rakua*, mint rai mehek haza, uigadok baratimmal.
- 25 9. Oltalmam sisakia, bekesegh zazloia czak te kezedben uagion,
Az te szent uiaid, kiket diczir Daid, engem az ala irion,
Az örök eletben, az *hol* ueghsegh ninczen, szent fiad zoldot adgion.

1 I lauriai II—V Laureaja III szállása, Nymphák fris forrása 3 III én szivemet 4 II azon 5 III pásztorom, hordoz éngem karonn IV—V Maga lött vezérem, ki álhat ellenem 8 I szamos II száraz [...] utra III Elmém iffiuságát, bünnöm száraz voltát, lágy nedves utra viszi IV—V bünnöm számos voltát szép hives vizre küldi, 9 III füleivel 11 IV—V Jó úton visz s-hordosz 12 I tövis III—V tövist III belöllem 13 III terjedgyen hiri 14 I biztattia II biztatom III biztatom [...] illy sok jóknak; IV—V s-biztatom szivemet vigadván ez nagy jónak, 15 II mennem III Ez után kell [...] a' szent Urnak. IV mennem [...] nyomdokát 17 I giötör [...] az II üt sujt [...] ez III—V botegséggel süjt [...] ez 19 I mosoligattacz II—V mosolyogtat 20 I oktacz II—III oktat IV—V tudom csak jora oktat 21 II Halál engedelem III—V Ha lád engedelmem meg-szanod sérelmem 22 III Irigym meg-ehült, mert tsak teste el-hült 24 I rakua czüröm II—III, V tsüröm rakva IV csüröm rakva, mint ray-méhek kassa 25 II, IV—V Oltalom III tsak szent 26 I engem II—V engem 27 I hol az II—V az hol

10. Enis uitezkedem, de te legi segitöm, hofi hazad megh tarthassam,
Mulando szepsegert, araniert, ezüstert soha el ne aruliam,
30 Ez buzgo kóniörgeest, üdüeseges *intést* szent Daidnal talaltam.

136.

CANTIO ELEGANS

[Nota: Nagy Ur Isten ne had.]

1. Remenseghem nincz mar nekem
Nalad nélkül en Istenem,
Szegedelmem legy mellettem,
Ne hagy bünömben el vesznem.
- 5 2. Merth cziak teged ohait lelkem,
Benned biszik buszult szivem,
Tekincz ream kegjelmessen,
Hofi ne essem az ketseghben.
- 10 3. Ugy ne fiszes, mint erdemlem,
Mert ugy halal leszen uegem,
Szent fiadert bünös lelkem
Bisztatd, ne legyen felelmem.
- 15 4. Te legy nekem en oltalmam,
Uton iaro batorszagom,
Segetsegem, diadalmam,
Oltalmadban hogy nyughassam.
- 20 5. Ald megh Uram eletemet,
Benned biszo bus szivemet,
Szegyentöl ojad feyemet,
Az ketseghtöl szany engemet.
- 25 6. Szent fiad testeböl folit ver
Bünömert leszen eleg ber,
Kiért lelkem kegyelmet ker,
Tudom nalad kedvetis nyer.
7. Ell az te reghi hatalmad,
Nem röüidült megh job karod,
Mindenek osztod sok kinczed,
Kik felik s hiszik szent *neved*.

28 I hazam II, IV—V házad III segédem, hogy hozzád 29 III Aranyért, ezüstért, 's el
veszendő kintsért, 30 I aldast II—V intést

4 III el-esnem 5—6 II Czak te read geried szüem Czak tegedet ohait lelkem III
tsak tégedet óhajt szivem, benned bizik búsult lelkem 7—8 II Benned bizik busult szüem
Mert czak te uagi remensegem 10 II Mert igi III lészen bérem 12 II felelmes
15—16 II Diadalmul legi mellettem Nehagi bünömben el uestnem III Légy vezérem,
diadalmom, Irgalmasságod láthassam 18—19 II Mencz megh szegientül feiernet Benned
bizo bus szüemet 21 II ki folt 22 II ligien III kedves bér 23 II Szent fiadert kegielmet ker
25 II—III regy kegielmed 26 II szent kezed III jób kezed 27 II osztod kinczedet III min-
deneknek osztod kintsed 28 I neuedet II Kik hiszik felik szent neued III neved

1. Iay szegin Noenak buidoso barkaia,
Mint uetetet körniül haboktul ladaia.
2. Ninczen sohol szaraz föld kereksegeben,
Hol feiet le haicza erdön uagy mezöben.
- 5 3. Hatt medigh euezel az mely örüenieken,
Ha lesz megh maradas az fekete földön ?
4. Neszze mint iar felöl az magos hegieken,
Czudalom hogi nem al megh az köziklakon.
- 10 5. Vgianis nem czuda, Isten, az te dolgod,
Az szok uizek közöt iar az te kis haiod.
6. De el nem merülhet, mert ujodal tartod,
Migh az szok uizeket ismet le szallitod.
7. Maar az szok habokban annira iutottam,
Hogy kormaniosimtul imar megh foztattam.
- 15 8. Ieöietek mar elbe en edes fiaim,
Az szetet barkaban rekezkegiunk elbe.
9. Azonban be-mene Noe az barkaban,
Az uizek kezdenek mingiart neuekedni.
- 20 10. Negiuen eyel nappal az uizek nöüenek,
Egy hegirül masikra az barkat hordozak.
11. Az kis ablakomon en elki tekentek,
Egiebet nem latek, csak az szeles uizet.
12. Hogy lata az uiznek eö neuekedeset,
Nagi fel szoual kialt az nagi ur Istennek:
- 25 13. Oh ur Isten, hol uan az en lako heliëm,
Melj orszagh szögere hozot engem az uiz ?
14. Oh edes rokonim, en edes szomsedim,
Hol uattok ti mostan az mely örüenieken ?
- 30 15. Oh uadak, madarak es az szelid barmok,
Hol uattok ti mostan az uiz taitekiban ?
16. Oh szep lako földek es szep szürü hegiek,
Hol mosnak tikteket, szep draga giümölcz fak ?

17. Oh edes eczeim, edes onokaim,
Hol feküztök mostan ti az nagi iszabban ?
- 35 18. Oh te fekete föld, houa lettel immar,
Sep füueket tarto, neuelő sziros föld ?
19. Oh oda uagiok mar, megiek, houa legiek,
Uallion szarassagot mikor latok immar ?
20. Noe ki boczata egy fekete hollot,
40 Soha megh nem tere uisza az barkara.
21. Mert dögöt talala kiüül az barkanak,
Az kin ragodnanak ez uilagh fiaj.
22. Mert az hollo ieczi az hitetleneket,
Az kik megh nem ternek az Isten hazahoz.
- 45 23. Ismet ki boczata egi feier galambot,
Az hamar megh tere uisza az barkara.
24. Az galamb megh tere hamar az barkara,
Az orraban hoza egy olai fa agat.
25. Mert az galamb ieczi az kereztieneket,
50 Az kik mindenkoron az szent helien uadnak.
26. Az olai fa ieczi Istennek kegielmet,
Az meli kegielmes lön az patriarkakhoz.
27. Czak niolczad magaual Noe megh marada,
Es ekepen kialt az nagi ur Istenhez :
- 55 28. Oh oh nagy ur Isten, houa legiek imar ?
Nagy keszerüseghben el epedet sziuem.
29. Oh felseges Isten, rad biztam magamot,
Rad biztam magamot, uigi be orszagodban.

137/II.

- (1)1. Jai szegeni Noenak buidoso barkaia,
Mint uetetet környöl haboktul ladaia.
- (2)2. Ninczen sohol szaraz föld kereksegeben,
Hol feiet le tenne erdő uad mezőkben.
- 5 (3)3. Hat medigh euezek az melj örüeniekenben,
Hul lez megh maradas az fekete földön ?
- (4)4. Nezd de mint iöl felöl az magos hegiekből,
Czudalom hogian alz kösiklak köziben.

- 10 (5)5. Vgianis nēm czuda Isten az te dolgod,
Az sok uizek közöt iar az te kis haiod.
- (6)6. De el nem merülhet, mert vioddal tartod,
Az sok vizek közöt iar az te kis haiod.
- (7)7. Mar az sok habokban anira iutotam,
Hogi kormanioszomtul immar megh foztatam.
- 15 (8)8. Jeüetek előmben en edes magzatim,
Az seötet barlangban rekezkegetek be.
- (9)9. Azonnal be mene Noe az barkaba,
Az uizek kezdenek mindgiart neuekednj.
- 20 (10)10. Negiuen ejel napal az vizek neuenek,
Egi hegirül masikra az barkat hordozzak.
- (11)11. En is kj tekintek kiczin ablakomon,
Egiebet nem latek czak az szeles vizet.
- (12)12. Hogi latam az viznek eö neueködöset,
Föl szoual kialtek az barka feneken:
- 25 (14)13. En edes szomzedim, edes io baratim,
Hol vattok tj mostan az nagi melj vizekben?
- (17)14. Oh edes öczejm, edes io baratjm,
Hol vattok tj mostan az viz tagiaiban?
- 30 (15)15. Oh tj vad madarak es *ti* szelid barmok,
Hol vattok tj mostan az nagi izapokban?
- (18)16. Oh te io lako hely, kj io füuet termel,
Neuelö siros föld, houa löttel jmmar?
- (16)17. Oh te fekete föld es szep szölö hegiek,
Draga szep giümölcz fak, hol mosnak a uizek?
- 35 (19)18. Iaj oda vagiok mar, *megiek* s houa legiek,
Vallion szarazsagot mikor lat en szemem?
- (29)19. Oh menibelj Isten, reiad biztam magam,
Tarcz megh en elletem.

14 kormanioszomtul 16 [Az *et* betűk levágva.] 20 [A *ra* betűk levágva.] horhozzak
21 tekinteket 26 az <viz taitekiaban> nagi 29 [*ti* levágva.] 33 <Jay oda> Oh [. . .] szölö
[Előbb: *szöld*] 35 megh

- (1)1. Jaj szegjen Novenak buldoso barkaja,
Mint vetettek kornyul hoboktol ladaja.
- (2)2. Nincsen szaraz sohult föld kereksegeben,
Hol fejet le hajcsa az fekete földön.
- 5 (3)3. Hat meddig evezzünk az nagj örvenekben,
Hol leszen maradas az fekete földön?
- (4)4. Nezzed minden felöl az magos hegjeket,
Gondolom *hogj* nem al az ko sziklak kozot.
- (8)5. Jövetök el be mar en edes fiaim,
10 Költözzünk be mar az setet barkaba.
- (9)6. Azonban be mene *Nove* az barkaban,
Az vizek kezdenek mingjart nevekedni.
- (10)7. Negjven ejel napal az vizek nevenek,
Egjik hegröl masra barka hanjattatek.
- 15 8. Mas fel szaz napiglan az vizonon tarta,
Az Armeia hegjen az barka megj alla.
- (5)9. Ugjanis nagj tsuda Isten az te dolgod,
Mert sok vizek közöt jar az te küs hajod.
- (6)10. De el nem merülhet mert ujudal tartot,
20 Az sok vizekotis ismet le szallittod.
- (11)11. En el ki tekentek kicsin ablakomon,
Egjebet nem latek, tsak az nagj vizeket.
- (4)12. Nezem innen az magos hegröl,
Csudalom nem al megj az koziklak kozöt.
- 25 (27)13. Tsak njolczad magaval Nove megj marada,
Ez *keppen* kialtvan az nag ur Istenhez :
- (19)14. Jaj oda vagjunk mar, medgjek, hova legjek?
(28) Nagj keserusegben majdon el epedek.
- (7)15. Mar *az* nagj hobokban annjera jutottam,
30 Kormanjosomtolis megj pusztittattam.
- (28)16. Felseges ur Isten, hova legjek immar?
Valjons szarazsagot mikor latok immar?

7 III Nezd IV Nezzed 8 III [*hogj* hij.] 10 IV Kotozogjunk be 11 III lon IV No-
ve 26 III keszen [. . .] Isten IV Az *keppen*[. . .] Istenhez 27 IV mar hova legjek immar
29 III [*az* hij.] 30 IV immar megj fosztattam

- (20)17. Az fekete hollot en el ki bocsatam,
De az en barkamban soha megj nem tere.
- 35 (21)18. Az barkamon kövül egj dögöt talala,
Azon vigadoznak az vilag fiai.
- (22)19. Mert az hollo jedczi az hütetleneket,
Az *Isten hazaban* az megj nem terököt.
- (23)20. Az fejer galambat en el ki bocsatam,
40 Az galamb megj tere az barkaba hozam.
- (24)21. Miheljen meg latam az fejer galambat,
Hat az orraban hoz zöld olajfa agat.
- (25)22. Mert az galamb jedczi az keresztenjeket,
Kik mindenkor az szent heljen udvarolnak.
- 45 (26)23. Az olaj fa jedczi az Isten kegyelmet,
Meg terökhöz nagj irgalmassagat.
- (29)24. Oh menjbeli Isten, read biztam magam,
Vig be orszagodba az szent angjalokal.
- 50 25. Dicsertessek Isten az magos mennjegben,
Angjali seregben mindorokke ammen.

137/V.

[NOENAK ENEKE]

- (1)1. Jaj szégény Noenak bujdoso bárkája,
Mint vettetéek környül hobokkal ládája.
- (2)2. Ninczen sohul száraz föld kerektségében,
Hol fejet le tenne erdön vagj mezőben.
- 5 (3)3. Hat meddig evezünk az melj örvényekben,
Hol lesz maradásunk az fekete földben?
4. Mert sohult töb nintsen ha a vizet nezed,
Csak házam népével egjedül marattam.
- 10 5. Az házam népével s magam tselédimel,
Három fiaimmal s égj aszszony állattal.
- (4)6. *Nezi* minden felöl az magos hegjeken,
Hogj meg nem akadál az nagj kösziklálakon.

38 III Az India hazban IV Az Isten hazaban 42 IV [A hoz szó után a szöveg többi része hiányzik.] 44 III Ki

2 VI haboktoll 5 V eveznek VI evezünk 7 VI [Hiányzik.] 11 V Mert VI Nezi [. . .] hegeket

- (5)7. Ugyanis nagj tsuda Isten a te dolgod,
Mert a sok vizek közt mégis el nem hagjál.
- 15 (6)8. De el nem merülhet mert ujudal tartod,
A sok vizek között mégis le szállítod.
9. Nem tudom Istenem mig tartnak a vizek,
Tsak te tudod Istenem mig tartnak a vizek.
- 20 10. Látom mert mindenek, vizek, a kut fejek
Mely igen áradnak s vizek nevedeknek.
11. Az égből az esső oljan igen esik,
Mar a sok esővel minden völgy bé telik.
- (7)12. Már a sok vizekben anyéra jutottam,
Hogy kormanjosomtól imár meg fosztattam.
- 25 13. Akkor fel kiáltek keservesen monda,
Az ő fiainak ez szot mongja vala:
- (8)14. Jövetek el bé már én edes fiaim,
Rekeszkedgjünk ebbe az setét bárkában.
- (9)15. Azonnal bé mene Noé bárkájában,
30 Az viz annál inkább nevededik vala.
16. Annyéra árada az viznek nagj volta,
Hogy minden hegyeken immár feljül vala.
- (10)17. Negyven éjjel nappal a viz nevedekék,
Minden hegyek felet lészen hét singnére.
- 35 18. Ugy hordozza vala a viz szegény Noét,
(10) Egy hegyről másikra a bárkát hanyatta.
- (11)19. Ha kis ablakomon én el ki tekinték,
Egyebet nem látok tsak a szélyes vizet.
- 40 20. Mely viznek nagy volta kiben ál az világ,
El holt minden állat, ki az világon volt.
21. Ismétlen kiálta Noé az Istenhez,
Mert nem bizik vala senkihez egjébehez:
- (13)22. Oh ur Isten hol van az én lako heljem,
Melj ország széljére hozott a viz engem?
- 45 (14)23. Oh édes rokonim, én édes szomszédim,
Hol vattok ti mostan az mélj örvényekben?

13 V Ugyan VI Ugyanis 14 VI mégis leszallittad 16 VI mégis ell nem hagyta 19 VI minde-
nek erővel[?] a 28 VI hat be 34 V singnég VI fellet hét singre 36 VI hordozta 39 VI kiben
ültek [?] valla 42 VI semmihez igj szolván 46 VI az nagj

- (17)24. Oh édes ötséim, édes onokáim,
Hol vattok tü mostan az mélj iszopokban?
- 50 (15)25. Oh tü szép madarak, és tü szeligy barmok,
Hová lesztek immár az mélj örvényekben?
- (16)26. Oh szép lako földem és szép szöllő högjem,
Drága szép gyümölcs fák, hol mosnak titeket?
- (18)27. Oh te fekete föld hová löttél immár,
Szép füveket termö, nevelö siros föld?
- 55 (19)28. Jaj oda vagjok már, mégyek, hová legjek,
Valjon szárazságot mikor látok immár?
- (28)29. Oh *oh* nagy ur Isten hova lészek immár?
Nagy keserüségben el epedet szivem.
30. Isten meg kegyelmez Noénak mindenben,
60 Hogj a viz özönben járna el ékesen.
31. Kinek ö jelt ada, az égből támaszta,
Ezt az egy szivárvánt bizonyságul adá.
32. Hogy soha már többbe viz el nem boritya
Az széljes világot a viz el nem mossa.
- 65 (20)33. Noé ki botsáta a fekete hollott,
Hogy vinne ö néki jo hirt a viz felöl.
- (21)34. De nem tére vissza Noé bárkájában.
Mert dögöt talála küvül az bárkánál.
- (22)35. Mert az holló jedzi az hitetleneket,
70 A kik meg nem *ternek* az Isten házában.
- (23)36. Ismét ki botsáta a fejér galambot,
Az hamar *meg* tére vissza a bárkában.
- (24)37. Az galamb meg tére hamar az bárkában,
Az oraban hozá egj olajfa ágat.
- 75 (25)38. Mert az galamb jedzi a keresztényeket,
.....
- (26)39. Az olajfa jedzi Istennek kegjelmét,
Az mélj kegjelmes lön az pátriárkának.
- (27)40. Csak nyolczad magával Noé meg marada
80 Az ö bárkájában mélj tsinált vala.

48 VI mellj örvenjben 50 VI az nagj iszoppokon 51 VI szep szanto fолdek 57 V Oh nagy VI Oh oh nagj 58 VI Keserüség miat 59 VI Isten [Örszöként; a szöveg többi része a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 70 V [*ternek* hiányzik] 72 V [*meg* hiányzik] 73–75 V [Lapszélien utólag betoldva.] 76 V [E sort a másoló kihagyta.]

41. Az ő fiaival és feleségivel
42. Az nagy ur Istennek nagy hálát adának,
Hogj még ez világon zöld ágat látának.
- 85 43. A viz meg tsordula, apadnia kezdé,
Mert a nagy ur Isten Noén könyörüle.
44. Otton meg akada egj hegjben az bárka,
Az kit Ámoens hegjnek hinak vala.
- 90 45. Szüve meg örüle a szegény Noenak,
Hogj látá az bárkát hegjben meg akadni.
46. Melj bárka hányaték tiz egész holnapig,
Az minden hegjeken feljül hányattaték.
47. Akkoron azt mondá Noé örömében,
Istenhez kiálta nagy hálákat adva:
- 95 48. Légjen örök hálá az atya Istennek,
Es az ő fiának a Jésus Christusnak.
- (29)49. Oh menybéli Isten réád biztam magam,
- 100 50. Oh meg könyörültél és el nem veszesztél,
Ez árnyék világban engemet rendeltél.
51. Meljet el borított a viznek mélysége,
Az nagy gonoszságért ime mire juta.
52. Tarts meg azért végig az igaz vallásban,
Hogy el bé mehessünk örök boldogságban.
- 105 53. Müis meg maradgjunk Noé bárkájában,
Mint igaz keresztény anyaszentegyházban.

137/VII.

AZ VIZ ÖZÖNI ENEK

- (1)1. Jaj szegény Noénak bujdoso bárkája,
Mint vetetett környül haboktól ládája.
- (2)2. Nintsen sohult száraz föld kerektségében,
Hol fejét lehajtsa erdön vagy mezőben.

82, 98 V [E sorokat a másoló nem írta le.]
2 vetett

- 5 (3)3. Hát meddég evezünk az mély örvényekben?
Hol lesz meg maradás a fekete földben?
- (4)4. Nézem minden felől az magas hegyeket,
Gondolám hogy nem ál az kösziklák között.
- 10 (5)5. Ugyan is nem tsuda Isten a te dolgod,
Az vizek között is száraz a te hajod.
- (7)6. Az melly habokban is annyera jutottunk,
Hogy cormanyosunktól imar meg fosztatunk.
- (8)7. Jertek el bé immár édes szép fiaim,
Költözödjünk elbé a setét bárkába.
- 15 (9)8. Azonban be mene Noe a barkaban,
A vizek kezdének nevedekni ottan.
- (10)9. Negyven ejjel nappal a viz nevedekék,
Egyik hegyről másra bárka hanyattaték.
- 20 (11)10. Én el ki tekinték kitsin ablakomon,
Egyebet nem láték tsak a szeles vizet.
- (12)11. Hogy látom az viznek ö nevedekeset,
Fel szoval kialtek a barka fenekén:
- (14)12. Oh edes szomszédim, édes onokaim,
Hol vagytok nepeim az nagy melly vizekben?
- 25 (17)13. Oh edes etseim és edes bátyáim,
Hol vagytok tü moston a vizek fenekén?
- (15)14. Oh tü szép madarak es az szelid barmok,
Hol vadtok tü moston az melly iszopokban?
- (16)15. Oh te jo lako föld ki füvet teremtesz,
30 Neveddel hires föld, hová löttél immár?
- (18)16. Oh te fekete föld es az szöllő hegyek,
Mezőben gyümölsős fák hova lettetek?
- (20)17. Akkor ki botsátá a fekete hollot,
De vissza nem tére ö az en barkamban.
- 35 (22)18. Mert el szellyedtenek ez világ fiai,
Mert a hollo jedzi a hitetlneket.
- (23)19. Ismet ki botsátom az fejér galambat,
Az galamb meg tére hamar en barkamba.
- 40 (24)20. Akkoron meg látám a fejér galambat,
Hogy a szájában hoz egy olajfa ágat.

- (25)21. Mert a galamb jedzi a keresztyeneket,
Az Isten házában az meg térülteket.
- (26)22. Az olaj fa jedzi az Isten kegyelmét,
A kik mindenkoron a szent helyen vagynak.
- ⁴⁵ (27)23. Tsak nyoltzad magával Noe meg marada,
Az barka fenekén erőssen kialta.
- (29)24. Oh menybeli Isten rád biztam magamot,
Ne hadj el nyomulni en szegeny fejemet.

138.

[PSALMUS I.]

1. Aldot es beolcz az az ember, szent David mongia,
Az ki latrok vtat latta, soha nem nyomta,
Teuelgeö tudomant hallot, de nem vallotta,
Veszteö hüt tanolnj sem ment, papiat sem tartya.
- ⁵ 2. Hanem az iob elet utan czak tudakozza,
Akar ülue auagi iarua czak azt gondollia,
Szüuiben es beszedeiben az teörvent tartia,
Az nagi Isten nala szallot es szfüet lakia.
- ¹⁰ 3. Ez iar vgmond mint szep zeöld fa, ki parton termet,
Az kit sem he, sem az hideg soha meg nem ueszt,
Ideyeben gazdayanak gifümeolczeot terempt,
Hullo viraggal szep szinnel vranak nem ueszt.
- ¹⁵ 4. Nem ugi jar, nem ugi iar hidgied az istentelen,
Ki azt sem akarya tudni, ha uagion Isten,
Az mit szeret mind azt tugya hogi igaz törüen,
Szinten ugi iar mint apro por iar forgo szelben.
- ²⁰ 5. Azert ökött az szent biro kett fele hija,
Az iokott dicziri, algia, fel magasztallia,
Gonoszokott szidalmasza, veszelyre haytya,
Ha ki hine [?] sotar elseö resze azt mongia.

139.

CANTIO PULCHRA

1. Könyvem forrasi, aradasi indulliatok,
Nioszoljamat asztassatok,
Kezek, labok, minden tagok
Büneimet sirassatok.

- 5 2. Oh en hamu s por, kit majd el szor szellel az szel,
 Sziuem ollian mint az aczel,
 Istentől nem rettegh s nem fel,
 Majd halal torkaban kel.
- 10 3. Mint tenger habia, ollj szapora bünöm aria,
 Lelkemet majd el borittya,
 De szent felsegedtől uaria
 Uigasztalását s ohajtya.
- 15 4. Eltem aszszu gaz es nem igaz mindenestől,
 Mert szent parancsolatidtol
 Nem fügtem hagiomanydtol,
 S iora intő beszédidtol.
- 20 5. Söt megh giakorta nagi haragra felsegedet
 Geriesztettem Istenemet,
 S te itilő szent szekedet
 Nem rettegtem szemeljedet.
6. Zokogua talpon vram mostan elő allok,
 Irgalmassagodtol uarok,
 Mert tudod, hoki giarlo uagiok,
 Es kesertetimis nagiok.
- 25 7. Itt uagy, itt egress, itt kesergess, itt ösztönözz,
 Itt saniargass, itt ostorozz,
 Bator kemenj irral kötözz,
 Csak örök életet szerezz.
- 30 8. Nincs houa lennem, ha ellenem szent szinedet
 Tamasztod itiletedet,
 Mert bünömnnek undoksaga
 Int, hogy rettegiem szekedet.
- 35 9. Remensegem uagion benned ollj nagi, en Istenem,
 Hogi köniörülsz esetemen,
 S hozzád fogadz kegielmesen,
 S nem örülsz ueszedelmemen.
- 40 10. Lam vram magad parancsoltad, büneinkből
 Ki ternenk alnaksaginkbol,
 S be fogadz kegiessagedből,
 Az iras bizonyjsagh ebből.
11. Noha uetkeztem, en Istenem nem utalal,
 Mikor erettem aldozal,
 S engem bünömtől megh ualtal,
 Midön piros uert hullatal.

- 45 12. Szent tested uere, lolkem bere giogito ir,
 Sziuemben zengö bodogh hir,
 Üduesseget azokkal bir,
 Az ki teged azert dicsir.
13. Szegeni fiadra es szolgadra kegielmedet
 50 Nysd ki az te szent szinedet,
 S uigasztalo szent lelkedet
 Küld el, ne utald fergedet
14. Cselekedetem s mert erdemem megh szenniesült,
 Lolkem köntöse rongiosult,
 55 Szent ueredben noha mosult,
 Meljnek erdeme rollam le hult.
15. Sziuem emesztö s megh fonniaszto bünöm aria,
 S uetkeimnek undoksaga
 Lolkem pokolra taszittia,
 60 S kerlek, legi oltalmazoia.
16. Mar fel serkencsen es segicsen te szent neued,
 Igazgasson nagi kegielmed,
 Batoricson te szent lolked,
 Es essek megh rajtam sziuued.
- 65 17. Melj örüenieben büneimnek esnem ne hadgi,
 Mert te nagi kegielmes vr uagi,
 Sziuem im latod mar, hagi lagi,
 S mindenkor csak te hozzad uagi.
18. Neked mit adgiak s be mutassak iouaidert,
 70 Kedueskedni irgalmadert
 Miuel tudgiak mind ezekert,
 Hüsegem uedd szerelmedert.
19. Naponkent aldóm s magasztalom szent neuedet,
 Teriesztem tiszteletedet,
 75 Uegetlen szeretetedet
 Hirdetem sok io tetetedet.
20. Düczössegh neked magas menjben, örök Isten,
 Egietemben fiu Isten,
 Szent lelek egienlö keppen
 80 Most es mind örökke, amen.

140.

1. Mennek feldnek diczöseges kirallia,
 Mi urunk Jesus Christusnak szent attia,
 Napnak, holdnak idonek hordozoia,
 Minden allatoknak hatalmas tartoia,

- 5 2. Teged meniben szüntelen dúczoitnek
Cherubimok zengedezuen diczernek,
Feld kereksegenis tegedet felnek,
Köresztienek igaz hitbel tisztelnek.
- 10 3. Szolgaid által nekünk paranczolttad,
Szűkségkor hogi hozzád foliamiunk, hattad,
Köniergesben megis halgacz, fogattad,
Iodert túlönk diczereted hogi halliad.
- 15 4. Mert mindenek fölöt uagion hatalmad,
Wdet nem tud allando birodalmad,
Ellenseged megh rontia nagi haragod,
De nepeden dúczoited io uoltod.
- 20 5. Mostan mijs hozzád nagi szűkségünkben,
Szent atiank, foliamunk köniergesünkben,
Las hozzank, ne hagi siralmas úgiünkben,
Ne burulliunk el nagi ueszedelmünkben.
6. Im minden röndök most fel tamattanak,
Szent igassagod ellen tanaczkoznak,
Hogi teged uallokat fel uadaszanak,
Es mind eggigh az feldrel ki irczanak.
- 25 7. Mar nehaniat temleczbenis uettenek
Tijeid közzül kiket lelhettenek,
Szent tudomaniod ellen diheskeödnek,
Ne hadgi uram, ne hagi, hogi el niellienek.
- 30 8. Nam sok keppen regen mutogattad,
Hogi ualasztottidat eppen megh tarthad,
Tűz, uiz, fegiuer ellen megh oltalmazhad,
Teömleczbel ellensegtül szabadithad.
- 35 9. Vizzel hogi az feldet mind el buritad,*
Barkaiaban Noet szépen megh tartad,
Izraeltis tengeörön által hozad,
Pharahunak hadat uizben guritad.
- 40 10. Achab ueszteni te het ezer nepedet,**
Kik Balnak nem haitanak terdet feiet,
Megh tartad, hogi csak felnenek tegedet,
Igi mutatad igaz Istensegeödet.
11. Doth Ainra Sirianak kirallia***
Hogi küldé prophetad uitettne fogua,
Eliseusnak akkor leöl oltalma,
Sok tüzés szekerű hadad iút uala.

* Gen. 7 ** 3 Reg. 18 *** 4 Reg. 6

10 foliaiunk[!]

- 45 12. Siria hadat ott megh szegienited,
 Varas alat uaksagal mind megh uered,
 Samariaban fiket uezetteted,
 Az ellensegh közt laktokat engeded.
13. Keueli, maga hanio Senacheriböt,*
 50 Haddal hogi megh szalla Ierusalemöt,
 Szörnieö beszdedel karomla neuedet,
 Megh rontad, es igi mented megh nepedet.
14. Mentöie lel amaz harom iffiunak,**
 Kik terdet feiet nem haitanak baluannak,
 55 Tüzes kemenczeben hogi haniattatanak,
 Eppen ki ifuen tegedet aldanak.
15. Danielt sem hagiad orozlanioknak,***
 Be uetteted, hogi ú neki arczanak,
 Vizsont uadloi hogi ne haniattatanak,
 60 Kegietlenül ottan el szaggattatanak.
16. Lator, keueli Amannak ros z tanacza
 Asuerus kiralt arra intette uala,
 Orszagaban minden fele el irna,
 Hagiot napon sidot minden uagnaia.
- 65 17. De nem feleited Jacob maradekat,
 Megh hallad siralmas fohazkodasokat,
 Amanra forditad inkab az halalt,
 Keduesse ted kirali elöt sidokat.
18. Ptolomeus sidokat hogi rontani
 70 Reszegh elephantokkal tapottatni
 Igieközök nepe keduet tölteni,
 Kik keuanak neped uesttet lathatni.
19. Szinten mar hogi az ora ielön uolna,
 Sido rabok körneöl nagi sok nep uala,
 75 Czudara mar kik ele giültek uala,
 Kiralt elephantokkal uariak uala.
20. Im hogi azokis mar el erközenek,
 Sirua sidok hozzad esedözenek,
 Reszeg uadak az kiralira terenek,
 80 Sidok penigh szepen menekedenek.
21. Szent Palt uaros falan ki boczattatad,
 Damascus nepe kezeben nem adad,
 Fokszagiban szokszor megh batoritad,
 Szent neuedert gialazatban nem hagiad.

*Ps. 46 ** Dan. 3 *** Dan. 7.

- 85 22. Szent Petertis Herodes hogi megh foga,
Christus neuieiert öletni akara,
Rola bekoit angialod oldoza,
Kapukon, uczakon mind altal hoza.
23. Szokszor ili czudakon megh szabaditad,
90 Benned bizokat el uestni nem hattad,
Halal torkara noha taszitottad,
De szinten kelletekor ki rantottad.
24. Hozzad mijs, szent atiank, esedözünk,
Ili szükségben remensegel köniergünk,
95 Mert sem tanacz, sem erő nincz ellened,
Azert csak te szent felsegedre nezfünk.
25. Emléközzel te kis marok nepedreöl,
Ki teged ual es szolgal igaz hitbel,
Szabadicz ki megh uetöt kelepczebel,
100 Hogi diczerien lelki nagi öremebel.
26. Ne had, uram, felbe kezdöt miuedet,
Vid ueghez inkab szep epületödet,
Ha hozzank attad szent esmeretedet,
Tarcz megh az te kis güleközetedet.
- 105 27. Vram, mutasd igaz istensegedet,
Szabadulasinkban bölcsegedet,
Az uilagh hogi latuan dicsegedet,
Velünk algia s tisztellie felsegedet.
28. Foliamodgiunk mi az kegies Istenhez,
110 Christus altal mint mi kegies atiankhoz,
Fordicza elmenket akarattiahoz,
Hogi iuthassunk az eörek boldogsaghoz.
29. Imadunk mi teged, atia Vristen,
Christus altal köniergünk mi szüntelen,
Hogi szent lelked az mi sziuünkben legien,
Ereössekke minket az hitben tegien.

141.

S Z É K E L Y A N D R Á S

[Nota: Lás hozzám Ur.]

1. Siralmos jay szoual Istenömhez kialtok,
Hiruadot orczaual feld szine fele haylok,
Mert sok rut bün miat, kitül lelkem reiat, talpig epeduen uagiok.

2. Zokogo orczaual azert eledben megiek,
 5 Tere delmes szinel nincz egieb, az mit uigiek,
 Ne enged Istenem kerlek azt ennekiem, hofi az bün rabia legiek.
3. Eletöm megh rutult haborito uetkemtül,
 Vallions mikor nierek kegielmet Istenemtül?
 Mikor ment megh immar, kit lelkem aligh uar, az bünnek fegiueretöl?
- 10 4. Keserues kenokkal rettent uetköm soksaga,
 Barkamat keszitem niomorusagos habra,
 Hozd el iob kezedet, ne eresz engemet az ueszedelmes napra.
5. En iffiusagomnak nezzed gienge ereiet,
 Ne hozd sietsseggel büntetesem ideiet,
 15 Nisd megh, kegies atiam, keduessen oncz ream kegielmednek kut feiet.
6. Had elledgien lelköm uigasztalo kedvedtül,
 Had örüllien sziuem giogito kezeidtül,
 Legi kegielmes nekem, ne rekesz ki engem az angiali seregbel.
7. Haragus orczaual ne nez sok büneimre,
 20 Set kegielmes szemmel tekincz amaz köresztre,
 Kit piros uereuel, lelkem öremeuel aldot fiad fereszte.
8. Ne had azt az szent hirt tülem mulni heiaban,
 Hofi szent fiad mene az szomorü halalra,
 Jay ne hagi maradnom, ne hagi el roshadnom vetkem koporsoiaban.
- 25 9. De hofi szent neuedet öremmel diczerhessem,
 Siruan kert kegielmet adgiad, hofi el uehessem,
 Hofi pokol heueben, szikrazo tüzeben uetkeimert ne essem.
10. Rogiogo uilagat hozd fel fenies napomnak,
 Szünniek megh gietrelme repedezet czontomnak,
 30 Tündekelliek hire, dragalatos uere raitamis szent fiadnak.
11. Az en bus sziuemmel neuedet magasztalom,
 Noha köni hullással most megh azot asztalom,
 El hittem en niluan, hofi az kek egh allian fel iüt az en czillagom.
12. Seregeknek vra, eörekke tisztöltessel,
 35 Irgalmassagodal hozzam iünni ne kessel,
 Boczasd megh sok bünöm, azoktol megh szünnöm, hofi tülem diczer-
 tessel.

12 II Hotsza jób 13 II ne nézd 16 II lelkedtöl, 20 II Söt 22 II a' nagy kint 23 II halálban, 28 I Rotiogo II Lobogo 36 I azok II bünöm ód-meg az én nyelvem hofi

PSALMUS 146.

1. Serkeni fel en lelköm az te nagi almadbol, keresd iduessegedet,
 Diczerd Istenedet, szorgalmatossagal magasztald teremtedet,
 Szent Daud ad peldat, tellies eletedben imagiad Istenedet,
 Testeddel, lelkeddel hozza igekezzel, megh adgia eletedet.
- 5 2. Ne biztasd magadat romlando embernek ualtozo ereieuel,
 Se hatalmasoknak es feiedelmeknek fenlö ekessegeuel,
 Mert oraigh uagion ezeknek eletek, nem alhatnak epsegei,
 Mi koron nem uarnak, akkor megh fuitatnak az halalnak mergeuel.
- 10 3. Ki megien ű lelkök, testök felde leszen, el marad vrasagok,
 Semmi gondolatiok tebbe megh nem marad, el uezs nagi birodalmok,
 Senkit nem segitnek, senkit nem öziznek, touab nincz meltosagok,
 Azert emberekben az kik bizakodnak, lesznek igen karosok.
- 15 4. De nagi boldogsagban es diczesegben reszesülhetnek azok,
 Kik az Izraelnek igaz Isteneben lettek tökellertesek,
 Csak űtet tisztelték es űtet keresik, tellies szübel imagiak,
 Teb Isten tarsokat melleie nem tesznek, felseges vrnak mongiak.
- 20 5. Egeknek es feldnek, meliseges tengernek ez csak egiedül ura,
 Minden allatoknak, kiczinnek es naginak egiedül formaloia,
 Fúueknek es faknak, eres kú sziklaknak hatalmas teremteje,
 Azert kik ű benne igazan hihetnek, leszen megh segiteje.
6. Ez ű mondasanak szep igeretiuel megh algia az ű nepet,
 Iteletet teszen, az artatlanoknak be telti keremeniet,
 Az kegyetleneknek megh rontia feieket, szegieniti eletet,
 Eö benne bizoknak ehseget taplallia, es megh adgia kereset.
- 25 7. Az szegeni foglioknak ű szabaditoia, rapsagból ki hozoia,
 Az megh uakultaknak uilagositoia, betegek oruosloia,
 Eretlensegh miat el tantorottaknak leszen erös tamaszsa,
 Igaz hitűieknek utokban uezere leszen igazgatoia.
- 30 8. Az szep igassagban elöket szereti, es igen oltalmazza,
 Az iúueuenieket igen takargattia, keze alat hordozza,
 Szegeni eözuegieket, niomorult aruakat szeme fenieben tartia,
 Mello panaszikat nekik megh halgattia, ellensegeket rontia.
- 35 9. Mind eörekke leszen ez felseges vrnak uilagon birodalma,
 Fogiatkozás nekül teremtet allatit elteti, taplalhattia,
 Azert boldogsagat, testi lelki hasznat ű nala talalhattia,
 Valaki szent neuet igazan beczei, lelek szerent imadgia.
- 40 10. Szent Daud propheta ez eneket irta az ű soltar könyueben,
 Ű soltar könyuenek 146.dik nagi szep ekes reszeben,
 Szep tanitasauat inti az hiueket, hogi bizzanak Istenben,
 Hogi ki multok utan űk nagi uigasaggal be mehesenek menjben.

1. Forrasra ki uiszem feiem,
Hogi sirhas buhozo szemem
Bú uizet nekem,
Oh halal, halal.
- 5 2. Ember fenlő nőmessegem,
Meli hires uala nagi neuem,
Regi nemzetem,
Oh uilagh, uilagh.
- 10 3. Eltem fenies ekessege,
Nemzetős eleim neue,
Jaj mikent uesze,
Oh halal, halal.
- 15 4. Lelkőm mint keserőgh azon,
Edes magzatim hogi hagiom,
Tűlök hogi ualom,
Oh uilagh, uilagh.
- 20 5. El ualom, keserű sziuem,
Tarsomtul, kiuel eltem
Uolt kedues nekem,
Oh halal, halal.
6. Minden állapot it tehat
Mulo, bator senki magat
Ne biztassa hat,
Oh uilagh, uilagh.
- 25 7. Minden ezen altal megien,
Nem keduez ez, bator szegeni,
Bator kirali legien,
Oh halal, halal.
- 30 8. Kazdagsagh es vry személy,
Iffiu, uen, niomorult szegeni
Mind ez utra kel,
Oh uilagh, uilagh.
- 35 9. Embereknek becűlete,
Fenlő nagi szep ekessege
El marad kincze,
Oh halal, halal.
- 40 10. Szep uaram fala, szarniaim
Sirnak szep nemes uduarim,
Sok szep hazaim,
Oh uilag, uilag.
- 45 11. Dolgodhoz hamar hat te las,
Lelkedben legien vyulas,
Migh ez utban iarsz,
Oh halal, halal.
- 50 12. Peldamonnis igen tanuly,
Mulando iokra ne hayoly,
Ueszni ne haioly,
Oh uilagh, uilagh.
13. Iambor, iozan eletű legy,
Melliert erdömötis te uegy,
Hogi életre megy,
Oh halal, halal.

ADHORTATIO OPTIMA AD IUDICES

Notaja Az hatalmas Isten kiraliok etc.

1. Birak nektök szollok, kerlek, halgassatok,
Mit kevan az Isten töletek, tudgyatok,
Az ö igeieböl lezön tanossagtok,
Az mit nektök mondok, azt meg' fogadgyatok.
- 5 2. Kevannia az Isten, hogy ötet fellietök,
Szent igeie szerent es cselekdgietök,
Igeiet hallani ti ne restellietök,
Csufsagra bezedet soha ne vegyetök.
- 10 3. Ö szent igeiere nagy gondotok legyön,
Hogy praedikaltassek, ti gondotok legyön,
Meg' ne fogyatkozsek, ti gondotok legyön,
Ennek hajlekara nagy gondotok legyön.
- 15 4. Visellietök gondgyat hivön az kössegnek,
Haznat keresetök az köröztyensegnek,
Mert raytatok vagyon gondgya az köz nepnek,
Miglen faradoztok allatta ez tiztnek.
- 20 5. Istennek kepeben az kösseg' közt jartok,
Az mi az Istenhöz nem illik, tudgyatok,
Ugyan azont tiis el tavoztassatok,
Mert külömben neki kedveben nem leztök.
6. Nintsen az Istennel szömely valogatas,
Bennetök se legyön, azt mondgya az iras,
Nielvetökön nektök jarjon igaz mondas,
Undok apro bezed nem io az okadas.
- 25 7. Iozanul, iamborul kel bironak elni,
Jo pelda adonak az kösseg' közt lönnj,
Nem io reszegseben, förtelömben elni,
Mert az igaz uton nem tud iol el lepni.
- 30 8. Adomanyert ne kedveszetök senkinek,
Se io baratsagert valamely embörnek,
Mert ellene teztök az nagy ur Istennek,
Veszödelmet leltök az ti lelketöknek.
- 35 9. Az nyomorultaknak illik kedvesznötök,
Niha neha öket kel kemellenötök,
Karara senkinek ne erölkögdietök,
De szo fogadatlant bator büntessetök.

10. Istenert, kössegert illik faradnotok,
Mert erre Istentul valasztattak vattok,
Berös es meltan hamis birak vattok,
40 Ha kezörettesböl czak szolgalandotok.
11. Nem kel az köz nepnek halaadatlansagat
Ti nektök neznötök nagy gorombassagat,
Ha meg' sem közöni biro faratsagat,
Bizonyal az Isten meg' adgya jutalmat.
- 45 12. Mit Isten parancziol, ti azt halgassatok,
Az mj ti tiztötök, az keppen jarjatok,
Mig' az birosagnak allatta farattok,
Mert ezzel Istennek mindön kor tartoztok.
13. Ezöket banniatok ne talam hogy mondom,
50 De arra enneköm nintsen semmi gondom,
Mit Isten parantsolt, azt ti nektök mondom,
Mit tületök kevan, elöttekben adom.
14. Hogy ha ez enököt csufsagra veszitök,
Az mit benne irok, azt nem követitök,
55 Bizony az Istennek haragiaban leztök,
Igen niavalasul lelkötökkel teztök.
15. De tanaczi tinektök ez enök vegeben,
Az mit nektök mondok Isten igeieben,
Arra tekentsetök az ti tiztötökben,
60 Es azt kövesetök egez elettkben.
16. Dicziret atyanak, az ö szent fianak,
Mi edos valtunknak az Iesus Christusnak,
Es az vigasztalo szent lelök Istennek,
Az szent haromsagban egy örök Istennek.
- 65 17. Az ki ez enököt versökben foglalta,
Az birak szömeliet ö meg' nem utalta,
Tanitani öket io kedvel akarta,
Az ki iobban tanit, azt szabadon hatta.

145.

Notaja. Menyei szent atyank neköd etc.

1. Kegyös atyank mast te neköd könyörgunk,
Lelki fajdalminkban hozzad folyamunk,
Mert mindön iot czak te tuled kel varnunk,
Szuksegunkben azert te hozzad esunk.

- 5 2. Adgyad nekunk vigasztalo lelködet,
Göriesze föl bennunk szent felelmedet,
Szerethessök mindönkor fölsegedet,
Buczölhessök az te szent bezedödet.
- 10 3. Roncs meg' bennunk az ordog'nek orszagat,
Utalhassok az bunnek undoksagat,
Gyözhessök meg' az ördög' czalardsagat,
Nyerhessök megh Iesusnak szent orszagat.
- 15 4. Az itelet napiat vigan varhassok,
Iesus Christus kegyös szavat halhassok,
Mindenkoron ötet magasztalhassok,
Es regi meg' holt szentöket lathassok.
- 20 5. Egyut velök miis uralkodhassunk,
Az ur Iesus szinere ot nezhessunk,
Angyalokkal egyjut enökölhessunk,
Mind örökke bodogsagban ehessunk.
6. Diczertessel mind ezökert ur Isten,
Ki vagy egy allatban harom szömelyben,
Atya, fiu, szent lelök egy fölsegeben,
Veghetetlen egy örök diczössegeben.

146.

[AZ ISTENBEN VALO BIZODALOMRÚL]

1. Bizodalmunk Christus által Istenben vagyon,
Es mindön jot bizvan hidgyunk hogy ö meg' adgyon,
Szent irasban bizonsagunk erröl sok vagyon.
- 5 2. Jövetök en hozzam ti mindnyajan kik mukalkodtok,
Bünötöknek soksagaval terhessök vattok,
Örökke valo nyugodalmat nalam talaltok.
3. Szalag' keppen igeretit minekunk adgya,
Mint egy draga jaspis követ az ki meg' valtya,
Mindönt meg' ad szent bezedet túlunk nem tiltya.
- 10 4. Oh mely draga ez szalagnak az ö jutalma,
Mert szívönknek ninczi ez földön töb bizodalma,
Es hitunknek ördög ellen erösb otalma.
- 15 5. De meg' lassad hiü köröztyen meg' ne utalyad,
Es hitötlensegöd miat meg' ne *csufollyad*,
Tüle mit kerz mind meg' adgya bekevel varjad.

2 II Hogy minden jót mellyet várunk töle meg adgyon 4 II Iertek hozzám ti 9 II igéjét 11 II hitünknek 12 II lelkünknek 14 I utallyad II csufollyad 15 II bizonytal várjad

6. Azert tezőn ő halasztast az meg' adasban,
Hogy szívönket föl görieze nagy kevasagban,
Es alhassunk buzgossagos jmsatsagunkban.
- 20 7. Lam az fiak gonoz atyatul kenyeret kernek,
Az ő atyok nem ad nekik kenyerert követ,
Mivel inkább Isten adgya mi sziksegunket.
8. Oly nagy gondgya vagyon velunk Christus Jesusnak,
Mert tulaydon paztora lön az ő juhanak,
Es könyörög' ő eröttünk az ő atyanak.
- 25 9. Mint hogy senki vele nem volt kent szenvedesben,
Azonekppen mast es nintsen jdvözetesben,
Azert ninczen bizodalmunk nekunk egybben.
10. Christus altal kik Istentöl mindönt vartanak,
Es gyakorta szent lelöktul meg vidultanak,
30 Menyorszagban mind örökke meg' nyugottanak.

147.

CHRISTVS MATTHEJ 13. COMPARAT REGNUM COELORUM NEGOTIA-
TORI QUAERENTI MARGARITAS

Nota: Mikor Aegiptombol sido nep ki jöve etc.

1. Egy szep draga gyöngről köröztienök szollok,
Kinek talam masat ti nem hallottatok,
Mindönnek fölötte ti azt böcziullietök,
Mert örök életöt az altal nierhetök.
- 5 2. Erröl Christus urunk szent Mathenal szollot,
Ez vilagi joknal dragabnak jelöntöt,
Mert az menyorszagbol Istentöl szarmazot,
Emberi erötöl ez nem talaltatot.
- 10 3. Sido nielvön gyöngiöt berberithnek hittak
Mert szep tizta allat, mint szömünkkel lattiok,
Az utan margaritas neki neve, mondgiak,
Kesserö izt mutat kik azt meg' kostolliak.
- 15 4. Vnio deakul, senki nem tagadia,
Az ki ezt visgallia, oka ennek, mondgia,
Hog' tengöri czyga egiször ő giomraban
Egi öreg giöng' szömmel többet nem formalna.

17 II fel inditsea nagy buzgoságra 18 II És állasson áhitatos imátságokba. 19 II ő attyoktul kérnek kenyeret 20 II Nem ad néki az ő attyok 21 II Menyivel 22 II rólunk 23 II lött ő juhainak 24 II mi érettünk ő szent 26 II senki nincsen 28 II minden jót várnak 29 II megh újétatnak 30 II Azok vészik böldogságát az menyországnak

- 20 5. Neveit irasbol gyöngnek im te hallad,
De nem elég neköd csak neveit tudnod,
Mint legiön termesse, aztis illik tudnod,
Cziudalatos neki termesse, meg' latod.
6. Szep tauazi idö mikor el közzelget,
Nagi sereggel czigak tengörböl ki jönnek,
Szomiusagot nagiot mert vizben szenvednek,
Tengör sos vizzateuel kit meg' nem othatnak.
- 25 7. Czygaiokat parton az egre föl nittiak,
Az egi harmatot kevansaggal varyak,
Mihelt le szallani az egböl azt lattiak,
Nag' giöniörüsseggel melliökben be sziviak.
- 30 8. Az egy harmatot czyga be szivallia,
Nag' szep giöngge hussat az mindgiart el jaria,
Kivanatos neki szaga, jo illattia,
Az szep draga gyöngnek ez lezön allattia.
- 35 9. Ezys egi nag' czioda, mit felölök irnak,
Mennel nagioib vezek tengörön tamadnak,
Tengöri haboktul czigak hanyatatnak,
Annal szöb es tiztab giöngiöket formalnak.
- 40 10. De mikor tengörnek cziöndessege vagion,
Czigaknak iarassok csak viz szinben vagion,
Napnak hiussegetöl szenvedessök vagion,
Fenössege gyöngnek akkor kiczin lezön.
11. Ezt mindön allatban természet oltotta,
Hog' nag' szeretettel fiait fogadgia,
Es mindönök ellen igön otalmazza,
Eletetis erte le tönni nem szannia.
- 45 12. Tengöry czigakban eztis meg' talaliok,
Az meli draga követ melyökben formalnak,
Ugi mint egy fiokat vastagon meg' tartyak,
Hog' halaz mestörök tölök el ne kapiak.
- 50 13. Mestörsegis vagion czigak fogasaban,
Ha embör kezeit veheti eszeben,
Mint egi elös allat meg' nilik magaban,
Nagi hirtelenseggel el mecziön vyaban.
- 55 14. Röndöt es szep modot jarasban követnek,
Ray mehek modgiara hadnagi utan mennek,
Hadnagiok elöttök mig' törben nem essik,
Batorsaggal addig mind feiönkent leznek.

43 [*mindönök* fölé írva:] vel az Isten

15. Tengöri czigaknak természetit hallod,
Ebben draga giöngnek természetis ertöd,
Ereiet, haznatis szögseg' meg' tanolnod,
60 Mert kölömben neköd ninczien ebben haznod.
16. Külsö belső haznat Isten ennek atta
Ekössegre legiön előzőr akarta,
Draga szörszamokban ötvössel rakatta,
Io vegre hog ezzel embör elliön, hatta.
- 65 17. Vruosságban vagion ennek nagioib hazna,
Termeszetü szörent zarassaggal rakva,
Testben bevölködö nedvessegöt rontya,
Artalmas mirignek ereietis oltia.
- 70 18. Az szünek faydalmat köniebsegre hozza,
Szomorusag heliöt örömet meg' adgia,
Midön tagainkat ugy mint vidamettia,
Es egszörs mind öket vyakka czinalia.
19. Igen erös vastag' ú természetiben,
Oruosságban ezzel nem elheczi külömben,
75 Hanem ha vetendöd nagi erös ecziötben,
Meg' lagiul, meg' oluad az erös ecziötben.
20. Haly nag' cziuda dolgot erröl az mit mondok,
Hatalmas nag' urak Romaban valanak,
Augustus egik, Anthonius masik,
60 Atya fiak ezök mind ketten valanak.
21. Ez vilagot ezök ketten biriak vala,
Nap nyugotnak ura az Augustus vala,
Napkeletnek ura Antonius vala,
Ez vilaggal ugi mint meg osztoztak vala.
- 65 22. Anthonius egiször sok neppel kezzüle,
Szereciön orszagban nag' pompaual mene,
Cleopatra azzony orszag feiedelme,
Anthonius ezzel ismerködni kezde.
23. Ismeretseg' utan kerköznek egi masnak,
00 Mellik volna kazdagb, bezzellik egi masnak,
Vörsönges tamada köztök, nem a/khatnak,
Cleopatra azoni igi szolla nag' urnak:
24. Mi kezeceziunk nosza nagi kazdag' vacziarat,
Ha fellieb halladgia tied az enymet,
95 Te gazdagsagoddal meg' giöztel engömet,
Ez Lucius Plancus itelliön meg' minket.

25. Anthonius halla, kezete vacziarat,
Sok fele szépséggel meg' főzze aztalat,
Mindön annak akkor cziudala fris voltat,
100 Cleopatra tutta de főkeppen haznat.
26. Harmad nap el telven Anthoniust hiva,
Cleopatra azzony yyab vacziarara,
De cziak köz etkékel először kenala,
Vegre kazdagsagat ezzel meg' mutata.
- 105 27. Ket draga giöngy szömöt giöniörussegeben
Cleopatra viselt ket felöl fűleben,
Regi kiralioktul jutot vala kezben,
Mindön ekösseget ű tartotta ebben.
- 110 28. Giöngy szömnnek egiket fűleböl ki veve,
Nagi eres ecziötben draga giöngiöt vete,
Annak erösseget az ecziöt meg' giözze,
Vendegök lattara ottan ezt meg' eve.
- 115 29. Masik giöngy szömötis föleböl ki veve,
Hogy erös ecziötben aztis meg' lagitsa,
Nap keleti urnak etelere adgia,
Es ű kazdagsagat igi meg' bizonitsa.
- 120 30. De Lucius Plancus itelő ezt latvan,
Cleopatra kezet giorson meg' ragada,
Az masik giöngi szömöt kezeben meg' foga,
Es niertesnek ötöt urak elöt monda.
31. Az egi draga giöng szöm ket szaz ötven ezör
Arany forintot ert, mint meg' böcziullöttek,
Mindön ekösseget ur lakodalmanak
Meg' halatta vala fris kazdagsaganak.
- 125 32. Immar ezt mi szabiok mi tanossagunkra,
Mit peldazzon lassok tengörbéli cziga,
Es annak mellieben termöt margarita,
Mert az Christusis ezt mi elönkben atta.
- 130 33. Tengörbéli cziga Isten hazat jedzi,
Ennek elő szentök ű lakos polgari,
Mint az cziga giöngiot czierebben viseli,
Hivekis az iget ugi szoktak hordozni.
- 135 34. Czigak elöt iarnak hadnagiok vezerök,
Kik utan sereggel mennek mint vitezök,
Az ur Jesus Christus hadnagiunk vezerunk,
Ű gondunk viselő otalmunk minekunk.
35. Szaman tudgia Isten mindön lepesunket,
Egi tömlöben szötte köny hullatassunkat,

- 140 Sött megis szamlalia mi hay szalainkat,
Igereti szörent viseli gondunkat.
36. Menyei harmatnak czigak örvendöznek,
Az hiveknek lelkök Istenben örülnek,
Halando eletből úk ki vagiakoznak,
Meniey hazokban lakozni kivannak.
- 145 37. Tengörbeli czigak haboknak örülnek,
Szep giöngiöt meliökben úk akkort terömpnek,
Mikor szel vezektül szelel viseltetnek,
Es az habok között föl s ala vetetnek.
- 150 38. Az hiveknek dolgok hasonlatos ehöz,
Kiket haborusag, niaualia körniekköz,
Azoknak ú hitök mikoron viragoz,
Mindön ekössegök inkab fenössegösb.
- 155 39. Araniat az tűzben szoktak meg' probalni,
Neheznek mi szepöt lam szoktunk mondani,
Istenis az jokat meg szokta koholni,
Az niavalia között mind tűzben probalni.
- 160 40. Ninczien azért nekunk semmi bantassunkra,
Sok körözt, niaualia ninczien romlassunkra,
Sem vilag' sem ördög' ninczien artassunkra,
Iduössegunk helien marad mj javonkra.
41. Bekessegös túres kevantatik túlunk,
Isten segetseget szivel illik kernunk,
Ha mi az Christusal egiöt szenvedendunk,
Örök eletötis bizonnial meg' nierunk.
- 165 42. Draga giöngnek mondgiok Istennek igejet,
Meniegből mi lattiok ki jönni harmatot,
Menyből draga giöngök veznek eredetöt,
Isten igeieis ot vöt eredetöt.
- 170 43. Emböri okosság lam azt nem gondolta,
Isten fia meniben atyatul tanolta,
Annak kebeleből ez vilagra hozta,
Mindönkor Istennek sziböl ayanlotta.
- 175 44. Ö szent szolgainak szaiokban ezt atta,
Prophetai atal könivekben iratta,
Erös bizonsagit erre valasztotta,
Igaznak, hazosnak lönni meg' mutatta.
45. Meniei harmatbol uniok ki jönnek,
Az kik fogadoi Isten bezedenek,

- 180 Azok romlotsagbol vya szöletetnek,
Adam fiaibol szepökke tetetnek.
46. Szömoddel iol latod giöngnek tiztasagat,
Isten bezedenek ne velied rutsagat,
Az szep saar aranynak latod ekös voltat,
Hidgied az igenek annal dragab voltat.
- 185 47. Az unio tizta, izi de kesserö,
Isten igeieis tizta, de kesserü,
Körözt haborussag' mutattia, mi izzü,
Örök bodogsagra fölötte io jszfü.
- 190 48. Az kezi czinalmant giöngiök ekössetik,
Embörnek szömeit ugian fenössetik,
Isten szent igeiet valahol hirdetik,
Istennek szent hazat de ot ekössetik.
- 195 49. Erös maro ecziöt giöngiöt meg' lagittia,
Es természetiben ugi mint meg' oluaztia,
Meniei tudomant embör meg' rutettia,
Okossagtul talalt bölcziességgel rontya.
- 200 50. Sok betegségöket unio meg' giogiet,
Isten szent igeje többeket meg' giogiet,
Lelki betegségöt czak hamar meg' giogiet,
Szöbéli banatot nagi örömré fordit.
51. Az satannak túzes merges nila ellen,
Feguerunk minekunk mestörsege ellen,
Bönnek es halalnak röttentesse ellen
Ninczien job oruossag' hidgied ezök ellen.
- 205 52. Dragalatos az szent Istennek bezedé,
Ezt mindön köröztien szöksegh hog' szeresse,
Mint egi draga giöngiöt erőssen örizze,
Lelke iduösseget hog' el ne vezesse.
- 210 53. Dicziret, dicziösseg' legiön az atyanak,
Ur Jesus Christusnak, edös meg' valtonknak,
Szent lelök Istennek, mi vigasztalonknak,
Az szent haromsagban egi bizoni Istennek.

148.

ISTVÁN DEÁK

1. Iarulok elődben szerelmes Jesusom az en köniörgesemben,
Ne nezd undoksagat en sok büneymnek, fogadgi be szerelmedben,
Mert czak benned vagion minden remensegem, halgas megh keresemben,
Te vagi büneymnek draga aldozattia, iutas attiad kedveben.

- 5 2. Szerelmes szent attiam, ne ves el előled az en gonosságimert,
Ne utali megh kellek edes idvözítőm sok hitetlenségimert,
Mert te benned vagion erős bizodalمام bünöm boczanattiaert,
Figielmezel kellek en köniörgesemre szent vered hullasajert.
- 10 3. Teneked köniörgök edes oltalmazom, menz ki njavaljajymbol,
Te szent fölsegedtül ream eresztetet sulios njavaliaymbol,
Egiedül csak te vagi, ki megh szabadiczhacz en lelki faidalmimbol,
Benned vagion uram minden bizodalمام, menz ki keserüseghből.
- 15 4. Vagion bizodalمام, erős remensegem te szent igeretedben,
Az melljet te igersz es nylyvan hirdettecz uram te szent igedben,
Minden bizodalمام erősicz megh uram te szent istensegedben,
Hogi en büneimnek boczanattiat vessem az te szent erdemedben.
- 20 5. Az te szent igedben profetaid által uram ez hirdettetik,
Hogi valaki hozad büneit el hagivan tiszta szivel foljamik,
Büne boczanattiat erdemedből kerik, neki megh boczattatik,
Es az boldogsagnak szep koronaiával ő megh koronaztatik.
6. Neked most köniörgök szerelmes Jesusom, az te nagi irgalmadból
Halgas megh engemet te nagi io voltodból es kegielmessagedből,
Mert ha bünöm szerent engemet ostorozsz, eltem megh nem igazul,
Mert csak szent lölködnek ő vezelleseből az mi lölkünk megh vidul.
- 25 7. Diczellek tegedet migh it ez vilagban en eletem vezelled,
Te nagi io voltodból, irgalmassagodból en lelkem igazgatod,
Tegedet aldalak migh ez romlot testben en lelkemet megh tartod,
Es ez elet után az örök életben lölkom megh koronazod.
- 30 8. Ezen kellek teged mennek földnek ura, kiralioknak kiralja,
Hogi migh ez vilagban en eltemet tartod, szent lölköd igazgassa,
Hogi igi fölsegedet minden eletemben en lölköm magasztallja,
Es te szent lölködnek igazgatasabol te szent nevedet aldgia.
- 35 9. Az te szent lölködnek ő vezelleseből ismerjem fölsegedet,
Szerelmes Jesusom az te szent attiadal diczerjelek tegedet,
Mert csak fölsegednek szent ajandekabol tehetem en ezeket,
Tegedet diczellek, teged magasztallak, ha vezelled lölkömet.
- 40 10. Kiert en örökke teneked tartozom szent nevedet aldanom,
Mert szent fölsegödnek gondviseleseből en lelkemet megh tartom,
Teged magasztallak, mert csak szent nevedel lölkömet batorittom,
Es az boldogsagnak giöniörüsegere szivemet edesittem.
11. Haicz ala füleid, az mit túled kerek, tölcz be nagi irgalmadból,
Iffiusagom utat vezeld minden dolgat te kegielmessagedből,
Hogi en diczerielek es magasztalljalak tiszta szüből lelekből,
Hogi az boldogsagnak örömere iussak te szent vezellesedből.

9 edes <idvözittöm> oltalmazom 43 en <mag> diczerielek

1. Siralmas beszédem halgasd meg Istenem, köniörülj en raitam,
Sok undok bűnömet boczasd meg en nekem, legi kegielmes nekem.
2. Megh alaztam magam, le haitottam feiem en edes Istenem,
Ohaito beszédem vegied fűleydben, legi kegielmes nekem.
3. Ne nezd undoksagom, szantalan sok bűnom kegielmes Istenem,
De nekem kegielem legien engedelem, legi kegielmes nekem.
4. Mint Magdalenanak meg boczattad bűnet, szantalan sok vetket,
Ugi nekem bűnösnek bűnömet boczasd meg, legi kegielmes nekem.
5. Bűnöm undoksaga mint főveni soksaga oli szantalan volta
10 Testemet rutittia, szinemet hervasztia, legi kegielmes nekem.
6. Ha ezt meg hiehetem, ninczen is ketsegem benned en Istenem,
Boldogh közt magamat boldognak alittom, legi kegielmes nekem.
7. Teriesd ki kezedet, ne nezd bűneimet hatalmas ur Isten,
De nez kegielmessen, teri hozam kegiessen, legi kegielmes nekem.
8. Megh emesztő bűnöm siratom ohaitom kegielmes Istenem,
15 De tekincz kegiessen, las meg kegielmessen, legi kegielmes nekem.
9. Vegi hozad kedvedben ez giallo testemben, ne hadgi el epednem,
Tudod bűnben löttem, bűnben fogantattam, legi kegielmes nekem.
10. Kiert diczeretet migh elek eneklek neked en Istenem,
20 Diczeret, diczösegh legien nagi tisztössegh mind örökke amen.

S O L V I R O G R A M P A N N O N I U S

A Z O L V A S O H O Z

... im ez néhány Istenes Enekit, mellyeket töb foglalatosági között mikor hozzá érkezett, kit Psalmusokból, kit az Uj testamentomban lévő idvös-séges Locusokból, kit pengig tsak a' maga inventiojából irt azoknak joságos tselekedeteket meg-tudgyák bötsülni, ki-eresztem, hogy ez vitéz Urnak országa mellet valo ditsiretessen viselt dolgainak tündöklő hirét, elméjenek ékes volta-is öregbitse, lelke Istennél, teste pengig az földben lévén, közöttünk való jó emlekezetit terjeszsze, álhatatosan örökké meg-tartván.

Illy jót tellyes szivből, S' igaz szeretetből, Hogy ez Urnak kívánnjunk.
Az ő szép munkai, S elméje javai, Azt kívánnják mi tőlünk.
Kiket más javára, Nem maga hasznára, Szerzett, Mig volt közöttünk.

- 5 Olvasd-meg irását, Mellynek szép folyását, Ez könyvben megtalálad.
Elméjének élet, S' ditsőséges fényét, Holott felvadászhatod.
De ugy ha néked is Volt, mint ő neki-is, Apollonnal lakásod.

151.

1. Szegény fejem Uramhoz ohajt,
Töredelmes szivet néki hajt,
Oh Istenem, melly sok vétkem, mutass nékem olly olajt,
Hogy pokolban ne kiáltsak véghetetlen jajt.
- 5 2. Bús szívemet futtya sok vétek,
Mint méreggel fel-forrott éték,
Vétkeimtől féltén félek, tsak rettegek s' kesergék,
Ugy tettzik hogy rám szakadnak a' magas egek.
- 10 3. Könyhullásban szemeim estek
Eget földet vétkemmel festek,
Ellenségim fogyásomra s' romlásomra mit lestek,
Oh halandók s' földből valók ti-is el-estek.
- 15 4. Anyám mikor hoza világra,
Ez bünnel tölt árnyék hazámra,
Kis koromba az orába hogy nem tött-bé a' sirba,
Bünnök halma nem jött volna apro tsontomra.
- 20 5. A' szép Nap-is homályban jö fel,
Gyarló testem hogy rakva bünnel,
Szerelmeddel rolam vedd el, kegyelmeddel töröld-el,
Büneimből hadd kellyek fel hogy ne vesszszek-el.
- 25 6. En keserves meg-törödöt szü,
Olyan vagyok mint meg-hervadt fü:
Istenemtől élesztő szél hozzám vallyon mikor jü,
Reménségem segítségem mert bizony tsak ü.
7. Emlekezzél a' te Fiadra,
Vétkeimnek szép váltságára,
Melly nagy kinnal, siralommal, ment jaj szóval halálra,
Büneinkért öntözött vért a' kereszt fára.

4 Mellynék 6 nek-is

3 II, IV ujlást III oly utat 4 IV kiálcsam 5 II az véték III foitia IV fogta 6 II méregben IV Mint étekben fel-forrot méreg 7 III—IV Büneimtül III keszergék rettegek 8 III—IV hegiek 10 III—IV ueremel 11 II Ellenségim sirásomra III romlasimra fogiasimra mint estek IV romlásomra fogyásomra 13 IV szült volt 14 III Ez bün el tölt IV A' bünnel [. . .] házamra 15 III töt uolt az IV töttél a' 16 II ne 19 III Kegyelmedel [. . .] szerelmedel IV Kegyelmeddel szerelmeddel kegyes Isten töröld-el 20 III hoga kellyek 21 IV Oh keserves 22 II meg senyvet III el heruat IV el-szárat 23 III s uallion hozam 24 II Segitségem, s-reménségem 25 IV fiadrúl 26 III Büneinknek IV váltságáról 27 IV érttem jövéel halálra 28 III farul IV Büneimért

8. Mély sebekkel teste virágzott
 30 Két szép szeme sirástól ázott,
 Mérget ivott, hogy bajt vivott, értünk mikor szomjazott,
 Vétkeinkért szép alutt vért sebéről rázott.
9. Lám nem küldéd az igazakért,
 A' szép mezőn járó juhokért,
 35 De a' pusztán kik el-vesztek s' el-tévettek azokért,
 Váltáságunk vólt, lám meg-is hólt szabadságunkért.
10. Emlkezzél ez Fiad felől,
 Ne rekesz-ki kegyelmed mellől,
 En Uramat Szent Fiadat hived közt vidd elől,
 40 Hogy bé mennyek én-is ennek job keze felől.

152.

M A R U S I S T V Á N

1. Teged Uram valamikor lelkem kezd kiáltani,
 Kiáltásit s-ohaytásit ne nehezteld hallani,
 Szent igéddel mint jó irrel sebeit bé-kötözni.
2. Szent Jehova, hivek Attya tudom nem vagy mostoha,
 5 El-esteknek s-tévetteknek hiszem vagy kegyes Attya,
 Engemet-is tántorottat végy-fel jobbik válladra.
3. Életemnek mert el-fogytak mikent a' füst napjai,
 Csontaim-is meg-asztnak mint aszszu fa ágai,
 Bánatimnak nézd hol álnak nagy sok számu seregi.
- 10 4. Pusztában mint magán lako Pellikán olyan vagyok,
 Bánatimnak örvényében vigasztalást nem hallok,
 Söt ez után örvendetes napot én nem várhatok.
5. Haragodnak kemény voltát már el nem viselhetem,
 15 Hogy ha tettzik s-jomra esik vedd kezedben én lelkem,
 Mert immáron mint száraz föld szintén ollyanná löttem.
6. Avagy ollyan mint az kertnek földből föl-nöt virági,
 Kik csak addig nap világnak mig föl-jönc erei,
 Nem álhatnak söt el hulnak mert verik Eg ragyái.
7. Nem külömben életemnek kevés idején járék,
 20 Mert Idömnek a' mint látom javára sem juthatéék,
 Az Istennek haragjátul tekincs-meg mire juték.

29 II Mély IV szegekkel 31 III szomiuhozot IV értem 32 IV Büneimért 33 III küldel IV
 Nám 34 IV sik mezőn 37 III az fiad IV a' te fiadról 39 III En uramert szent fiadert III—
 IV uigi 40 II bé jussak III be menniünk mijs IV bé-mennyek én-is vélek job kezéd
 2 IV Kialtasom ohaitasom 3 IV sebeim 4—6 IV [Hiányzik.] 7 IV langai, 9 IV
 nagi soksagu 10 IV maga 11 IV nem varok 12 III napot immár nem IV napot en latha-
 tok[!] 13 IV voltat en el nem szenvedhetem 14 IV Söt ha 18 IV mert éri 19 IV kedues idejen

8. Veled valo sokat szollo barátidnak te ne hidg',
Mert csak addigh pénz tart meddig lészen köztetek a' frigy,
Ha az el-kél torkában kél méreggel tellyes mirigy.
- 25 9. Sok barátim s-isméröim engem addig kedveltek,
Mig dolgaim szerencsésen mindenben nevedetek,
De hogy veszék végső válét mindenek énekelnek.
10. Mostan immár életemet mind vétkesnek kiáltják,
Hogy ha látnak ö szemeket csak reám sem fordittyák,
30 Söt életem vas rostával kéméletlen rostállják.
11. A' buzának el kell dülni kit minden felöl szél ér,
A' dio fa kit gyakorta menyütö kö verten vér,
Noha szépen föl-ágazik de sok időket nem ér.
12. Romlani kell éltemnek-is kit irigyek szele vér,
35 Itten lelkem meg-maradni Esau földén nem mér,
Ackor lészen nyugodalma ha Cánán földére ér.
13. Uraságod penigh néked abba meg nem változik,
Nagy hatalmas erős karod megh nem erőtlenedik,
Sion fala hivek akla általad uyittatik.
- 40 14. Sies hamar mert ideje nézz kegyessen Sionra,
Mert hiveid könyves szemmel néznek romlott falára,
Bár meg-szannyad s-tekincs immár ennek bomlottságára.

153.

F A R K A S J Á N O S
JÓ SZERENTSÉS ÚTÉRT

1. Jarulok az Urhoz, mennyei Atyámhoz, mostani szükségemben,
Mert tudom meg-halgat, ha szóm-is fel-hathat eleiben mennyekben,
Elötte meg-állok, bátorsággal szóllok, az én könyörgésemben.
2. Oltalmam mindenkor meg-szorulásomkor csak te vóltal ennékem,
5 En édes Istenem, kegyelmes vezérem, most-is te légy ennékem,
Mert csak te reád néz, mikor indul szél-vész, minden igyöm ennékem.
3. Abrahám Istene, életnek kút-feje áld meg az én útamat,
Mert valahol járok, vagy ülök vagy állok, reád biztam magamat,
Hogy ha te velem lész, kegyes szemmel rám nész, véghez viszem
dolgomat.

22 IV barátidnak mar ne 26 II nevedeknek 28 II Mostan azért IV Most immaron 29 IV
Söt ha 30 IV kemeletlen vas rostauál 34 IV eletemnek kit 35 IV It en 36 IV nyugo-
vasa 37 III—IV néked soha meg 38 III—IV hatalmad 39 IV meg nyittatik 42 III an-
nak romlott falára[!] IV immar <ak> annak pusztasagara.

- 10 4. Ne bocsásd, Ur Isten, lábomat véletlen, veszedelmes helyekre,
Mert én gyarló vagyok, s-igazgatást várok, mind hegyekre völgyekre,
Mikor reménységem, meg-fogy segítségem, csak nézek az egekre.
5. Nagy kietlen földön, kö-sziklákon, erdön, te hordoztál engemet,
Hol még madár sem vólt, én szívem helyén vólt, mert biztattál
engemet,
- 15 Most-is én Istenem, melly úton kell mennem, vezérelly-el engemet.
6. Eliseust regen, Jordán vizén éppen, edgy páltzával el-vivéd,
Edgy tüzes szekérben, mikor Illyést Egben csudaképpen fel-vivéd,
Mosest egészenben, Mádián földében, csak egyedül vezérléd.
7. Söt az nagy Abrahám szolgáját inditván Mesopotámiában,
20 Angyalodat adád, vezérül bocsátád, ő melléje útában,
Raphael iffiuval, a' kis Tobiással edgyüt mene Ragesban.
8. Fekete fölyhökben setétes ködökben, az Nap ha el-reytezük,
Hideg nedvességgel szomorú essöckel, az Eg ha veritezik,
Bús szívem enyhicséd, lelkemet éleszszed, ha elmém feletkezik.
- 25 9. Az én ellenségem, ha meg-kerül engem, ne árthasson ennékem,
Lábait állasd-meg, szívét-is enyhítsd-meg, hogy ne rohannyon nékem,
El-végezett dolgát, fordítsd-el szándékát, hadd örüljön én lelkem.
10. Rejám törő népek, mint az írot képek, nem árthattok ti semmit,
Irigyem mérgétül, éles fegyverétül, nem rettegek én semmit,
- 30 Igyemet Istenem, fel-vette ennékem, be-köté szívem sebét.
11. Kegyetlen ördögnek, mint tsalárd mesternek, távoztasd-el háloját,
Bocsásd én Istenem Angyalodat velem, ki meg-gyözze hatalmát,
Sátánnak fulákját, minden tudományát, meg-törje csalárdságát.
12. Az Napnak fel-jöte, és mind alá-mente, légyen egészemre,
35 Járásom, kelésem, jövéssem, menéssem, essék tisztességemre,
Te szent nevednek-is, Szentegyházadnak-is légyen dicsőségére.
13. Sok járásim után, fáratságim után, nyugodalmat adgy nékem,
Irgalmasságodnak, s-oltalmazásodnak adgyad gyümölcsét nékem,
Munkámnak jutalmán, járásomnak hasznán nyugodgyék-meg én
lelkem.
- 40 14. Legyen nagy dicsőség a' mennyei Urnak, az Atya Ur Istennek,
Legyen hálá-adás a' Jesus Christusnak, és Szent Lélek Istennek,
Mondgyunk dicsiretet a' Szent Háromságnak, edgy bizony
Istenségnek.

14 II ep szívem 20 III mellette nagy utában 21 II Raphael Angyallal III ez kis
29 III Irigyim 36 III Az te nevednek is 39 III jutalmat [. . .] hasznat

1. Meg-adgya még Isten örömet szivemnek,
El-vészi sulyságát vállamrul terhének,
Ki-nyította világát sötétült szememnek,
Hogy lássam szép vóltát csillagom fényének.
- 5 2. Mi nem azért suytol hogy ugyan el-vessen,
Es Atyai-képpen soha ne szeressen,
De hogy szelidétvén kezéhez téricsen,
Az el-tévedésből jo útra vihessen.
- 10 3. Nem azért vagdallya kertész gyümölcs ágát,
Sem azért metéli mives szőlő fáját,
Hogy maga kárával veszesse munkáját,
De szépen mivelvén vehesse töb hasznát.
- 15 4. Ha mindenkor volna fölyhő nélkül Nap fény,
Az föld háta lenne mint erős értz kemény,
Nem teremne semmi gabona vetemény,
El-fogyna szivünköl idvösséges remény.
- 20 5. Sötétség mutattya csillagoknak fényt,
Fényes Holdnak éjel nézhedd tündöklését,
Nappal emberektül titkollya személyét,
Természetnek itt-is láthadd bölcseségét.
6. Az jó vitézségnek ellenség próbája,
Gályás mestereknek szélvész Oskolája,
Nyavalyában forog orvos tudománya,
A' lelki jóságnak kedves ö igája.
- 25 7. Ki hinné az *halál* hogy életet adgyon,
Mint a' Phoenix madár sebes tűzben szállyon,
Testét meg-égetvén uy szülést talállyon,
Veszedelme után meg-újúlást várjon.
- 30 8. A' ki Izraelnek Egböl adott Mannát,
Für hussal tartotta meg-éhült táborát,
Ki a' kö-sziklából támaszta bö forrást,
Isteni eröböl az vízböl bort formált.

2 IV El uezsj vallamrol suljsagat terhemnek 3 II Ki-nyújtya [...] sötétült szivemnek III szivemnek IV El törlj homaliat szötétült sziuemnek 4 III Hadd örülljön lelkem tsillagom fényének IV lassam uilagat 5 III el-vessem 6 III szeressem 7 III sziligyitvén kezéhez vehessem IV uehessen 8 III jó utban vehessem 10 III azért mivelj müves IV miuelj kertez 12 III vehesse jó 16 IV El foguan 17 III tsilagok szép fényt 18 III Ékes Holdnak éjel nézhed kedves szinet IV lathad <feniesseget> kedussesget 19 III szépségét IV szep feniet 20 IV ottis 25 I—III, V halált IV halal 26 IV tűszre 27 III—V el-égetvén 28 III—IV meg-jóbbulást 29—56 IV [E sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak.] 30 III táplálá-meg éhült 31 III És a' 32 III bor forrast

9. Bizony el-fordította rólunk nagy haragját,
El vérszi nyakunkról a' felelmes szabályát,
35 Bé tölti javával teremtet állatját,
Meg-vigasztal minket adván szent malasztyát.
10. Tanuságunk legyen az hattyu példája,
Gonosz időn örvend mellyből a' jót várja,
40 Mikoron közelget utolsó órája,
Szép ének szózáttal ő halálát várja.
11. Mikor vér az Isten akkor szeret minket,
Hog' ha jó szerencsét ad elődben néked,
Erőtleneségedet az esestül félcsed,
Az Ur talentumát hogy jó helyre kölcsed.
- 45 12. Azért mikor raytad Istennek ostora,
Hittel, reménnyel légy mint edgy kö-szikla,
Avagy ollyatén légy, mint Pálma fa ága,
Ki fellyeb állapik terhének alatta.
13. Adgy hálát Istennek Job Pátriárával,
50 Vedd eszedben magad Dávid Prophetával,
Könyörögj Istennek Manasses Királlyal,
Meg-halगत az Isten az ő Szent Fiával.
14. Dicsőség, tisztesség adassék az Urnak,
Kit a' szent Angyalok tisztelnek, imádnak,
55 Hogy végét érhessek sok nyavalyáinknak,
Gyakorlatossággal esedezzünk annak.

155.

FRAGMENTUM CUJUSDAM CANTIONIS

Nota: Uram benned etc.

1. Vigaságom mint fordula bánatra,
Allyon elő a' ki ezt gondolhattya,
Hogy illy méltatlanság most fejem lássa,
No ám légyen az Urnak akarattya.
- 5 2. Szomorúságosb dolgokat éltemben,
Nem szenvedtem e' világra löttemben,
En tarsomon való kesergésemben,
Nem tudok mit tenni nagy inességemben.

34 III az fertelmes 36 III szent áldását 39 III Ismervén mikoron közelget órája 40 III Vig ének 41 III szeret téged 43 III el-esestől 44 III hogy el-ne vessessed 51 III Könyörögj 's kiálcs-fel 52 II ő szent Fia által

- 10 3. Fájdalmát szivemnek Uram enyhítsed
Előbbi örömöm vissza térítsed,
Vigasztaló Lelked hozzám ereszszed,
Busultomban esett bünöm felejtse.

156.

[S. K.]

Nota: Téged Uram valam:

1. Bün testéből s-tömlötzből ki szabadit-meg engem,
Mellynek mérgét sulyos terhét éjel nappal kesergem,
Jay mit tegyek s-Uram medgyek édes szép reménségem.
2. Az bün alá mint terh alá el-adattatott vagyok,
5 Mert a' törvény lelki de én testi s-vétkeim nagyok,
Kikért bennem én Istenem reszketnek minden tagok.
3. Lelkem ellen kiméltlen testem-is tusakodik,
Lelkem jómra test gonoszra s-ártalmamra vágyódik,
Két bay között meg-ütközött szivem csak sopánkodik.
- 10 4. Velem jár kél testem mig él noha rosز ellenségem,
Olly hasonló mint edgy vad lo sokszor meg-ragad engem,
Mert ha kedvét tészem el-vét csak nyomát-is rettegem.
5. Mit kell tennem bünös testem tölem el nem vethetem,
15 Ha hizlalom bűvát valloم még-is megh nem ölhetem,
Mert természet ez az élet melleje kötöt engem.
6. Világ java s-ékes szava mosolyogván fenyegesget,
Amaz méreg lelki fereg bün tételre édesget,
Három inşeg illy ellenségh vallyon s-kit nem szédelget.
7. Mint meg-fáratt magán szakatt bolygo juh olyan vagjok,
20 Mint a' sarkany vad oroslány torkában sivok rivok,
Jay ki lészén ki ki-vészen Uramhoz miglen jutok!
8. Lelkek Ura fő Pásztora keresd-fel juhocskádat,
Ki el-veszet bünre lépet hozd vissza te szolgálát,
Mosd-el szennyét kösd-bé sebét hadd halgassa szent szódat.
- 25 9. Mire valo hangicsálo engemet hivo szép szod,
Ki az bünöst nem érdemest kegyelmed mellé vonszod,
Vigasztalod hol meg-suytod mikor jobnak aránzod.
10. Bünt meg-dúllyá föllyül mullya irgalmasságod árja,
30 Meg-térésre úy életre a' bünös embert várja,
Békesegnek s-kegyessegnek tárházát bé nem zárja.

8 II s'ártalmára 11 II el ragad

11. Tekincs azért szent Fiadért rám kegyes szemeiddel,
Christusomért én Uramért büneimet töröld-el,
Eddig valo méltán suyto veszsödöt Atyám törd-el.
- 35 12. Engem szegényt bünös edényt ha kegyelmedben bé-vész,
Mint jo atya fiaira könyörülő szivel nész,
Bünösöknek kik meg-térnek ezzel nagy remétség lesz.
13. En meg-adtam Uram magam kötözz-meg szent Lelkeddel,
Bünök táján rút pusztáján ne tévelyegjek széllyel,
Hogy végtére még időre ne térjek-meg veszéllyel.
- 40 14. Bár meg-kimélly magad segélly hogy testemet feszcicsem,
Világ, ördög, melly mint rút dög, ellen magam készicsem,
Mint jó baynak örök jaynak fegyverét el-téricsem.
15. Ha velem lesz ô erös kéz ellenségem hátat ad,
Mert el nem dül meg sem szédül ki magát bizza reád,
45 Söt reá szál melly nálad ál mennyei szent koronád.
16. Szent vagy Uram, szent vagy Uram, szent vagy és dicsösseges,
Mérhetetlen s-végphetetlen jó völtod és mélyseges,
Adgyad nékem hogy életem lehessen idvösseges.

157.

EJUSDEM S. K.

1. Könyvem forrási, áradási indullyatok,
Nyoszolyámat ásztassátok,
Kezek lábok minden tagok
Büneimet sirassátok.
- 5 2. Mardoso fereg bün mint méregh epeszt s-gyötör,
Lelkem testem közt van nagy pör,
Edgyik a' másik ellen tör,
Sebten sebhét mint éles tör.
- 10 3. Mint földnek pora olly szapora bünöm árja,
Mint tengernek sürü habja,
Szélvész mikor meg-indittyta,
Lelkem csak el nem burittyta.
- 15 4. O én hamu s-por, kit mayd el-szor széllyel a' szél,
Miért szivem olly mint atzél,
Istenétöl nem retteg s-fél,
Ha mayd halál torkában kél.
- 20 5. Mint szárnyon járo bár mint Ráro el-röpüllyek,
Tenger mélyében merüllyek,
Bár mindent távoly kerüllyek,
Kösziklák közt fellen üllyek.

6. Nincs hová mennem én Istenem szined elől,
Nyugodalmat lelkem nem löl,
Mert rám vigyász minden felöl,
Raytam szemed kívül belöl.
- 25 7. Jövel Ur Jesus, tölem ne fuss, kegyelmeddel,
Felelmét szivemnek vedd-el,
S-gyogyics sebem sebeiddel,
Tisztics-meg piros véreddel.
- 30 8. Sebeid mélye szegek helye mint erős vár,
Minden bünöst magához vár,
Én is abban reytezem már,
Ugy nem követ végetlen kár.
9. Szent tested vére lelkem bére s-gyogyito ir,
Fülemben zengö boldog hir,
35 Idvösséget az által bir,
A' ki téged azért dicsir.
10. Végy hát kedvedben, szerelmedben szent Jehova,
Kiböl ki ne essem soha,
Ha meg bántalak valaha,
40 Ne lég' hozzám mint mostoha.
11. Jo szerencsémnek, eletemnek ráncs zabláját,
Roncs el szivemnek dagállját,
Törd-el jóknak akadállját,
Ne fussam ez világh javát.
- 45 12. Itt vágj, itt égess, itt üss, itt mess, itt ösztönözz,
Itt suycs, öklözz, itt köppölyözz,
Bátor kemény irrel kötözz,
Csak örök életet szörözz.

158.

CZEMEKI MÁTYÁS

1. Magasztallak én Istenem Uram és Atyám,
Mert Atyai gondod vagyon teremtöm reám,
Szent Lelkedet Uram övedzéd hozzám,
Illik azért magasztalnom s-neved áldanom.
2. Az ganéybol, porbol, sarbol lám fel-emelél,
Erdemem *kül* engem bünöst Uram tisztelél,
Pharaho átkátul s-tüzétül mentél,
Irgalmasson tartál Uram el-is nem vesztél.

1—32 VI [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 3 IV boczassad hozzam 6 I—II Erdemem kívül III, V—VII Erdememkül IV Engem bünöst erdem nélkül 7 III Az Pharao atkat tuzektül mented IV—V Az faraho 8 IV uettel

- 10 3. Tapsolással tombolással viszem ládádat,
Vigaságos nagy örömmel szent tábláidat,
Meg-örizem Uram parancsolatidat,
Igyekezem meg-fogadni hagyományidat.
4. Tháre fiát Abrahámot meg-szabadítád,
Az öt Királyt hadaival kezébe adád,
15 Sodomából Lothot mentéd s-ki-hozád,
A' sok latrot tűz essővel égetéd s-rontád.
5. Holofernes meg-öleték gyenge Judittul,
Eö nagy hada meg-bodula az edgy Aszszonytul,
Bethuliát mentéd rablo hadátul,
20 Illy kegyelmes gondod vagyon az igazakrul.
6. Illyést mikor az Jezabel aszszony kergetné,
A' sok hamis Báál Papokért hogy meg-öletné,
Meg-akarád Uram szegént tartani,
Edgy fa alatt Angyaloddal adatál enni.
- 25 7. Az Danielt Dáriusnak ám bé-vádolák,
Nagy hamissan a' tanácsok hogy el árulák,
Oroszlánok közzé ám bé-taszíták,
Azoknak-is parancsolál hog' ne bántanák.
8. Sydrách, Mesách, Abdenagot hamis bálványért,
30 Nabugodonozor király az imádságért,
Tüzes kemenczébe igasságodért,
Bé-vetteté, de meg-örzéd dicsiretedért.
9. Csudálatos nagy örömmel s-vigasagosszon,
Szabadítál áruloktul nagy hatalmasszon,
35 Az tengeren Uram engem szárazon,
Altal hozál s-meg szállittál nyugodalmasszon.
10. Zengedező cimbalom szo s-hegedő szo zeng,
En alattam Parnassusnak nagy hegye-is reng,
Lybánus havassán éneklésem cseng,
40 Minden-féle musikáim szolnak ugyan peng.

10 III, V Uigaszszagal IV Uigaszagal s nagi örömmel szent zalogidat, 11 III, V Megh beczi-
lem 12 III hajjomaniodat IV—V megh tartani 14 III—V, VII Az negj 15 III Sodomam-
ban [!] IV Lototh megh szabaditad 16 III tuzesiuel[!] 17 V Holophernest meg-öletéd
gyenge Judittal 18 III megh remule 19 IV Betuliat megh mented az halaltul 20 IV gondot
uiselz 21—24 IV [Hiányzik.] 24 III Angjalidal 25 III, V Dariusnak hogj IV Dariusnak
hogi be arulak 27 IV köziben el be 28 II, V parantsolád III Azoknak parancholal IV
paranczoltad 29—32 IV [Hiányzik.] 29—60 III [Hiányzik.] 31 V igasságokért 32 V Bé-
vettete 's meg-örizéd 33 IV eöreomem es uigaszagom V Irigyimtől hogy engemet
tsudálatoson VI örömm 34 IV, VI nagi uagion azon V Szabadittál nagy örömem van
nékem azon 35 IV Uram neped 36 IV Altal hozad le szalitat 37—40 IV [Hiányzik.]
39 VI—VII zeng

11. Egh teremtő, Nap, Hold szerző, csillag építő,
Te vagy Uram földnek színén az legeltető,
Gonosztul őriző kegyessen mentő,
Mindenecket rendi szerént el-is vegező.
- 45 12. Méltó azért, méltó azért, méltó dicsírni,
Eörvendezni, vigadozni s-fel magasztalni,
Szent nevedet Uram áldani s-felni,
Szabadultnak nékem, Uram hálákat adni.
13. Enekellyen a' virgina, cytera, hárfa,
50 Nagy orgona, trombitáknak harsogo szava,
Mert az Ur Istennek ez akarattya,
Minden állat kit teremtet hogy ötet áldgya.
14. Keserüség s-bánat után vigasságot ád,
Rágalmazó nyelvek ellen vigyáz te rejád,
55 Szegény lelkem, Uram, im hol jö hozzád,
A' Királyok és Császárok Urát mayd meg-ládd.
15. Igassággal s-vétek nélkül valo szollással,
Eötet várjuk és ki-mennyünk hozza lant szoval,
Mint szivünknek tiszta áldozattyával,
60 Az gloria és hosanna övé Fiával.

159.

1. Miként Aegyiptusban edgy Pellikán madár,
Nem tudgya, mi légyen az mennyei udvar,
Kiben az idvössegh érdemünk nélkül jár,
Az Ur Jesus Christus abban igaz Sáfár.
- 5 2. Noha az Ur Isten a' mennyei kincset,
Nem adta ö néki amaz okos lelket,
Sem az idvössegre vezérlő szent lelket,
Mert csak az embernek adta mind ezeket.
- 10 3. Meg-is keservesen Izrael pásztorát,
Hangicsalván áldgya menynek földnek Urát,
Hogy háládatlanság ne illetné dolgát,
Elteti táplállya teremtett állattyát.

41 IV hold hozó 43 IV—VI Meg mento gonosztul es megh őriző 45 IV Méltó azért mint io Istent teged dicsírni 47 VI Szent neuedet io uoltodert 51 IV, VI Az Urnak Istennek V Az Urnak Istennek az 55 IV Szegény lelkem im hol urad iol imar megh lásd VI vrad 56 IV Az kirallikok Csaszároknak ura im megh lad V—VI A' Királyok Tsászároknak 59 IV—VII Mi szivünknek 60 VI Az dwtöszegh es hatalom öue bizonnial.

1 III kis Pellican] 3 III érdemünk kiüül 4 III Abban az Vr Jesus Christus igaz saphar 5 III Vr Jesus 6 III [okos hij.] 10 IV Hangos szoval 11 III illetne gyomrat

4. Fiainak madár eledelt keresni,
Mindenben ő nekik segítséggel lenni,
15 Igyekeznek szegény gondgyokat viselni,
Gyakran ő fészektől messze kell távozni.
5. De míg fiaikhoz meg-tér eledellel,
Alig várja, lassa mégyen nagy örömmel,
Gyenge fiainak legyen segítséggel,
20 Hát mind edgyig régen meg-hóltak méregel.
6. Mert edgy merges kigyó bé-ment nagy véletlen,
Pellikan fiait sebhété fészkekben,
Méreggel edgyenkent meg-ölé helyekben,
Ki miatt halálok esék nagy véletlen.
- 25 7. Látván ő fiait mind halva fekünni,
Nem tudá mit tenni kezde keseregni,
Szerzet eledetet hová kellyen teni,
Meg-hóltak fiaik kinek adgyon enni.
8. Buvában Pellikán az ő maga mellyét,
30 El-kezdé szaggatni hogy bocsátná vérét,
Vérével öntözné ő meg-hólt fiait,
Fel-elevenitné s-igy adná meg éltét.
9. Az Ur Jesus Christus szintén ezenképpen,
Ádámot és Évát teremté nagy szépen,
35 Az Paradicsomban a' nagy fényességben,
Bé-ültette vala szép gyönyörűségben.
10. Pokolbéli ördög nagy hirtelenséggel,
Ki terhelvén vagyon ezer mesterséggel,
40 Atyánkat anyánkat meg-ölé a' bünnel,
Eörök kárhozatnak iszszonyu mérgével.
11. De a' Jesus Christus mint igaz Pellikán,
Fiaiért halált szenvedé keresztfán,
Az ő szent vérével minket mosogatván,
Fel-elevenite magát meg-áldozván.
- 45 12. Adgyunk hálát azért az Jesus Christusnak,
Ki meg-szabadita torkából halálnak,
Mérgét-is el-rontá a' mérges kigyónak,
Ki meg-ölte vala fiait Adámnak.

14—16 III, IV [A sorok rendje: 16, 14, 15] 14 III Mjndenekben nekik 18 III uaria haza megyen 20 III Hat mjnd edgyül egigh meg holtak fiay 22 II fészkekben III megh ölte mereghel IV fiait megh ölé fészkekben 23 III Egienkint sephete fészkekben hirtelen 24 III nagy hirtelen 27 IV kollót 28 III Fiaj megh holtak 29 III szíuet 30 III Kezde szaggatnia hogy boczassa erit IV Kezde szagatnia 32 III Fel eleuenite így ada IV Föl ele venite úgy 35 III mint egy feniessighben IV Az Paradicsomban mint egy szíp . . .ben 38 III terhelue uala 41 IV ki igaz 44 III Megh eleuenituen IV Föl tamazta minket magát 45 III [azért hij.] 46 III megh szabaditot 47 II az álnok 47—48 IV [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 48 III megh ette

13. Hát emlékezzél-meg ki ezeket hallod,
50 Hogy a' régi kigyó az első Adámot,
Edgy almával veszté e' széles világot,
Ki miatt fiai valának mind rabok.

160.

HEGEDŰS MENYHÁRT

Nota: Melly tsalárd ez:

1. Hozd el Uram Isten kérem felségedet a' te segítségedet,
Könyörgésem által vigasztaltassam meg vehessem szent lelkedet,
Mert nagy sok ideje hogy könyörgésemmel búsitom felségedet.
2. En édes Istenem mitsoda az ember? mely garló életében,
5 Hogy a' mit tölled kér ha mindgyárt nem adod kétséges leszsz
hütiben,
Tálám azt nem tudgya hogy könyörgése nints felségednek kedvében.
3. Gyakorta immáron én-is busítottam Isteni felségedet,
És nagy szívem szerint felségedhez küldtem szüvemből követimet,
Nisd-meg az Egeket és botsásd be-hozzád sok esedezesimet.
- 10 4. Elsöt tölled kerek ki mindennél nagyob bünömnek botsánattyát;
Másikat Ur Isten kívánom Igédnek igaz hütből vallását;
Harmadikat kérem a' te szent lelkednek bennem vigasztalását.
5. Dolga bátorságos az olyan embernek és boldog az Istenben,
Kinek könyörgése által hat Egeken jut Isten eleiben,
15 Jó válaszsza leszen hogy ha könyörgése leszen Isten kedvében.
6. Várom régtölfogva Uram Isten én-is a' te segítségedet,
Noha ez ideig még meg nem engedted tudnom miért mivelted,
Tálám jómra nem volt sem üdvességemre és azért nem engedted.
7. Soha azért Uram az egy igaz hitből tölled el-nem szakadok,
20 Mert bizonynal tudom valamelly későre hogy jó válaszszal járok,
Mint jó Istenemnek és én Királyomnak most uy könyörgést
nyújtok:
8. Még-is én Istenem te szent Felségednek egy dologért könyörgök,
Kit eléb tudtz tudom hogy nem el gondoltam, kit ha tölled meg-
nyerek,
Drága ajándékat veszem Felségednek kit néked meg-köszönök.

50 III elseő Attiankat 51 IV az egiz 52 III Ki miat halalunk esek nagy ueletlen IV mint
1 I segítségdet 2 II Segitseged által hogy vigasztaltassam 7 II Isteni jo voltodat
8 I felségedhez 18 II sem tisztességedre 21 II egy könyörgést 24 I drágá

20. Szüntelen Ur Isten ditsirtessél töllem a' te szent országodban,
Mig e' gyarló testben élek e' világon leszek halá-adásban,
80 Hogy az én munkám-is haszonnal térjen meg a' te szent országodban.

161.

I M R E

Nota Szegény fejem: Vr.

1. Igaz az Ur láttya szivemet,
Nem kívánnya tudom vesztemet,
Noha bünnel meg-rakadott 's nehezedett testemet
Nézi, 's láttya söt jól tudgya mély sebeimet.
- 5 2. Mihelt engem Anyám méhéből,
E' világra hozál kedvedből,
Ottan jaj szó sok nyavalya rám terjede szülémről,
Mert ez testben formáltattam bünös véréből.
- 10 3. Rettenetes bünöm énnékem,
Kiért vérben borult két szemem,
Én Istenem ha te el-hadtz 's kegyelmedből ki-esem,
Meny és a' föld reám szakad 's el-borúl testem.
- 15 4. Ertess éngem azért kedveddel,
Vétkeimért oh ne fordúly el,
Had vehessem kegyelmedet 's irgalmadat örömmel,
Hogy bé-mennyek országodba te hiveiddel.
- 20 5. Háládatlan sok javaidért,
Vóltam Uram te áldásodért,
Most meg térek 's hozzád futok bünömnek kegyelméért,
S' kérlek mutass igaz utat te nagy nevedért.
6. Ne hadd Uram szegény árvadat,
Ki követi a' te útadat,
A' púsztában el-tévedni és bújdosni júhodat,
Tarts-meg Atyám el-hagyatot nyomorúltadat.
- 25 7. Ennyi búban ne hadgy engemet,
Ved-fel immár kérlek igyemet,
Hogy irigyim 's üldözőim ne ne vessék estemet,
Ezért hozzád emelem-fel én kezeimet.
- 30 8. Vége nintsen te kegyelmednek,
Mert igyekben téged félőknek,
Minden helyen segítöje 's örizöje népednek,
Erössége és oszlopa vagy hiveidnek.

9. Ezért néked fejem le-hajtván,
 Esedezem könyvem tsorogván,
 35 Hogy lelkemet, és testemet meg adgyam végső órán,
 Mikor el-ránt halál engem torkon ragadván.
10. Mennyek immár bátor halálra,
 Nem félek én senki rút átka,
 Hogy árthasson 's meg ronthasson ördögnek tsalárdsága,
 40 Mert lelkemet az Ur adta, ő meg-is tarttya.
11. Ezt éneklém nagy keservemben,
 Juliusnak negyed hetében,
 Istenemhez és Uramhoz-való szeretetemben,
 Mikor irtak ezer hat száz huszon kettőben.

162.

Nota: Meg adgya még Isten.

1. KEgyes gondviselő könyörülő Isten,
 Ki nem vész igazat a' bünös emberen,
 Törvént adál néki ellened ne véttsen,
 Hátra térvén bünre ugyan szomjan megyen.
- 5 2. Sükeretlen aszszú földet sirosittya,
 Az essőnek vize fát füvet újittya,
 De az ember tudván a' bünt ugyan iszsza,
 Nem jóbbittya magát Adam bünös magva.
3. Gondold ember mint mégy halál kapújára,
 10 Hól ha a' bün meg köt örökké lesz rabja,
 Ha pedig menned kell a' felség házában,
 Nyúgodalmat találsz fényes údvarában.
4. Tsuff trefa beszédét nyelvednek vesd hátra,
 Ha jámbor életnek lesz valami héja,
 15 Meg-tanítlak majdon vigyáz írásomra,
 Mert így nyithatz utat örök bóldogságra.
5. Két szép szemeiddel tégy illyen végezést,
 Ne tekintsed bünre meg senki személljét,
 Ne fordits igaznak hamisra törvényét,
 20 Jövevény szegénynek el ne vedd kényerét.
6. Kedves mert Istennél tiszta ártatlanság,
 Szegényekhez-való sziligy irgalmasság,

2 II Ki sokáig várod te az bünös embert, 3 II adtál 4 II Viszsa tér az bünre ugyan szárnyon mégyen. 8 II bünös fia. 10—12 II Hogy-ha még köll az bün halálnak lesz rabja, ha pedig föl mehet az Fölség házában, nyugodalomra mégy, fényes menyországban. 14 II Te jámbor vóltodnak ha van még is héja, 16 II Ugy nyithatz-meg 17 II Az te két szemedről te olly végezést tégy, 18 II Ne tekints az bünre 19 II hamisra igaznak 21 II Mert kedves

Hasznos a' jámborság, szép út az igasság,
E' kettőnek végén vagyon a' Menyország.

- 25 7. Szólga béresednek igaz fizetést tégy,
Te Atyád-fiától zálagot el ne végy,
Vén személyt meg-betsülly rágalmazó ne légy,
Határos földednek más határt te ne tégy.
- 30 8. Tiszta könyörgéssel Ur Istenhez járúly,
Szép drága erköltsöt tudosoktól tanúly,
Két mértéket ne tarts vizes bórt ne árúly,
A' büntől távúly légy igassághoz járúly.
- 35 9. Szenteknek példáját elötökben adtam,
Kit idvességtekre néktek proponáltam,
Mellyet ha meg tartasz tudom hogy használtam,
Idvességre néktek jó útát nyitottam.

163.

Nota: Meg adgya még Isten

1. SZentek seregében vigyázó szent Pásztor,
Ditsősség házában lako Gubernátor,
Nyillyék könyörgésre a' mennyei Sátor,
Hogy reánk ne jöjjön a' haragos ostor.
- 5 2. Izrael házából minap veszélyemre,
Ki jövén találék halálos mételyre,
Kiből ha ki nem mos szent Fiadnak vére,
Meg-emészt Istenem haragodnak tüze.
- 10 3. Azért adgyad látnom békesség zászlóját,
Nyisd-meg én szent Atyám kegyelmed tárházát,
Irgalmasságodnak önts reám olaját,
Hogy vegye-el rollam sebeim fájdalmát.
- 15 4. Szent Fiad nagy kinnyát, ne hadgyad héában,
Mellyet el-visele értünk halálában,
Békességet szerze nagy baj-vivásában,
Hogy részünk lehessen szentek hajlékában.
- 20 5. Mossa-el bünömet ennek piros vére,
Ne jussak vétkemért pokolbéli tüzre,
Sebes langal égő Phlegetom revere,
A' bűdös kénköves tüzes feredőre.

23 II az út 26 II te ne 28 II Határu 30 II Drága szép 32 II távol járj igazságot tanuly.
33 II adám 34 II proponálám 35 II Kit ha meg tartjátok úgy használ, az tudom 36
II néktek útát-is

6. Tudom hogy meg-émészt a halálnak mérge,
Testemet jútattya romlandó séllyére,
De mikoron jútok a' keserves ügyre,
Vígý-bé én szent Atyam szentek seregiben.

164.

[121. ZSOLTÁR]

Nota: Ditsirem az Vr.

1. SZemeimet emelem a' nagy hegyekre,
Bizodalmason tekinték a' híg egekre,
Mert könyörgésemre
Imé fel-kéll az Ur Isten, és el-jö gyözedelmesen
5 Segedelemre.
2. Nem hágy éngem felettéb meg-tántorodnom,
Nékem-is hogy ött tisztellyem az akaratom,
Nem félek gonosztól
Az Isten a'ki örzi szent szemeit el-sem veszi
10 Az igazakról.
3. Az UR nékem gyámolom 's kegyes pásztorom,
Az Ur tartya 's erősíti az én jób-karom,
Az UR én paisom,
Nappal a' hévség sem sütt meg, éjjel a' Hóld sem árthat-meg
15 Ö óltalmazom.
4. Gonosztól meg-óltalmaz 's nem jútat kárban,
Szivemet, lelkemet tartya nyugodalomban,
Az UR óltalmazóm
Igazgattya ki-mentemet, és meg-áldgya bé-jötemet,
20 'S ö bizodalmom.
5. Száz huszon-egy Sóltárban Dávid ezt mondá,
Jó-vóltáért a' szent URAT így magasztalá,
A' jámbort biztattya,
Hogy az ISTEN el nem hadgya, söt nyavalyától meg-ójjá,
25 Lészen kövára.

165.

- 1 1. El-tévedtem mint juh, El-tévedtem mint juh, jaj mert voltam
bűnös juh,
De kérlek Istenem, mennyei örömem, ne hadgy bűnben el-vesznem,
Lám mondod hogy jöttél Izrael házából tsak el-veszett juhokért,
Lám mondod hogy jöttél Izrael házából tsak el-veszett juhokért-

1 III vagyok 3 III mondád 4 II el-vesztet

- 5 2. En-is Uram vagyok; En-is Uram vagyok az nyáj közül valo juh,
Kit tsak te téríthetsz büntül üressíthetsz, életre-is te vihetsz,
Kérlek azért hitből, töredelmes szívből, Uram légy segítségvel;
Kérlek azért hitből, töredelmes szívből, Uram légy segítségvel.
- 10 3. Im előtted állok; Im előtted állok ajtód előtt zörgetek,
Jollehet bünöckel, sok tselekedettel titkon s' nyilván valókkal,
Bünös testem bántott, haragra indított, boszszu állásra hajtott,
Bünös testem bántott, haragra indított, boszszu állásra hajtott.
- 15 4. Mindazáltal kérlek; mind azáltal kérlek sok büneim ne nézzed,
Hanem mint tolvajnak, s' Péter Apostolnak, meg-botsátál ezeknek,
Igy nékem bünösnek, hasonló vétkesnek, kegyelmezz-meg
Christusom;
Igy nékem bünösnek, hasonló vétkesnek, kegyelmezz-meg
Christusom.
- 20 5. Te általad juta; te általad juta Cananebéli aszszony,
Kitől meg-gyözetél, kit ebnek nevezél, leánya örömére;
Engedd illy örömré, én-is vigasságra, jussak igazulásra,
Engedd illy örömré, én is vigasságra, jussak igazulásra.
6. Nem-is tagadhatsz-meg; nem-is tagadhatsz-meg jaj noha bünös
vagyok,
Mert értem halálra, azért jöttél kénra, Christusom áldozatra,
Bizik azért lelkem, irgalmadban szívem, reméni minden jot hitem;
Bizik azért lelkem, irgalmadban szívem, reméni minden jot hitem.
- 25 7. Vagyon még én bennem; vagyon még én bennem Istenem annyi
hitem,
Mint mustár magotska, noha a' gyengétske, de szent Lelked
nevellye,
Hogy terjedgyen ága s' legyen olly virága; mint Abel áldozattya;
Hogy terjedgyen ága s' legyen olly virága; mint Abel áldozattya.
8. Szállj-le azért hozzám; szállj-le azért hozzám mert lelkem vár
ohajtván,
30 El-epedett szível, el-terjesztett kézzel; jöj hát már sietséggel,
Hogy veled mennyekben, mehessen örömben, Abrahám kebelében.
Hogy veled mennyekben, mehessen örömben, Abrahám kebelében.
9. De mig e' Sátorban; de mig e' Sátorban tartasz mint egy
tömlöczben,
Nevelly igaz hitben, szent ismérétedben, Angyali szeretetben,
35 Hogy lelkem jo részben, ki-mulása végben, láthasson-meg
mennyekben,
Hogy lelkem jo részben, ki-mulása végben, láthasson-meg
mennyekben.

5 III Ez nyáj 8 III segítségül 14 III azoknak, 30 II már hát

1. Az ki ez világhoz, ö gazdagságához,
Bizik jóságához, kö palotájához,
Szelet fog markában, vizet mér háloban,
Pénzt gyűjt ö álmában, nem bátor dolgában.

- 5 2. Mert világi jóság, tündöklő uraság,
Hajlando veszélyre, hatalmas Tsászárság,
Királyi méltóság, ki olyan mint zöld ág,
Vagy az gyenge virág, kit a' meleg nyár ad.

- 10 3. Nagy fris épületek mind semmivé lesznek,
Nagy erős kövarak tsak romlani kezdenek,
Házak repedeznek, termő fák el-vesznek,
Ezek az embernek mind példájuk lesznek.

- 15 4. Nagy Alexandernek példájára nézzen,
A' ki hatalmas Ur innét példát vegyen,
Az kinek egészszen e' világ nag' friessen,
Meg hódola éppen, fejet hajta minden.

- 20 5. Cresus gazdagsága vallyon s' mit használa?
Ki végre szegényül föld gyomraban szálla,
Hol most koronája, Királyi páltzája?
Feje kaponyája kemén' földé vála!

6. Illy hatalmas urak ha mind földé lesznek,
Mert Isten átkából ezek következnek,
Hát én hova legyek árva, s' mit remények?
Ki gyakran bünt tévén tántorgok mint részeg.

- 25 7. Szelidéts-meg Uram, törd-ki én agyaram,
Hadd ismérjem magam, nézz kegyessen reám,
Nem vagyok lám kevély, magam meg-aláztam,
Hogy bünömet látám, térden meg-siratám.

- 30 8. Kegyelmes Istenem ne nézd én sok vétkem,
Kit Fölséged ellen titkon tselekedtem,
Magam meg-kötöttem, azokban ejtettem,
Ördög kötelében bünért köteleztem.

- 35 9. De ebből kivehetz seregeknek Ura,
A' ki Olympusnak tengelyét forgattya,
Világ hamis soldgya, sok kentse s' aranya,
Fejem meg ne tsallya ez után háloja.

- 40 10. Sem pedig világnak ö gyönyörüsége,
A' kiben álnokul vetvén vagyton töre,
Czifrán termet képe, szine s' kedvessége,
Pluto tüzes férge, Acheronnak mérge.

11. Ha nem nevelkednék hitem mint Pálmaág,
Probán kísérteten én testem által-hág,
Sok bünöm hogy rám hág, mint ördögi rutság,
Jehovám de nem hág', hanem meg-koronáz.

167.

1. Edgynehány szóm vagyon ennékem te veled,
A' ki világodat ilyen bátran éled,
A' kire most kérlek énnékem meg felely,
Első kérdésem ez, kitsoda te neved?
- 5 2. Mondék az én nevem az királyi fölség,
Ditsösség, fenyesség, Corona és szépség,
Ki fia vagy hát te? Atyám az Istenség,
Hát ki szolgálja vagy? Uram azon szentség.
- 10 3. Kit szeretsz? azt a' ki leg inkább szeretett,
Kitől felsz? tsak attul a' ki idvözithet,
Kinek könyörögsz hát? ki mindgyárt segíthet,
Kit áldasz? tsak azt ki egyedül teremtett.
- 15 4. Hol te lako helyed? a' fölső magasság,
Ételed mitsoda? tsak halhatatlanság,
Italod mitsoda? a' szép ártatlanság,
Vagyone szép ruhád? vagyon egy igasság.
- 20 5. Rokonod kitsoda? ki haláltul mentet,
Barátod kitsoda? ki viselt keresztet,
Ellenségnék kit vélsz? ki almával vesztet,
Mitsoda fegyvered? tsak a' nagy késértet.
6. Ki óltalmazhat-meg? ki szüztül született,
Mitsoda fegyvert ad? hitet remenseget,
Kit botsát hadnagyul? amaz igaz Lelket,
Mitsoda jot nyersz-meg? az örök életet.
- 25 7. De holot fogsz lakni? a' hol más nem lakot,
Mit látz ott szemeddel? mellyet más nem látott,
Füleddel mit hallasz? kit senki nem hallot,
Mitsoda nyelven szolsz? mellyen más nem szollott.
- 30 8. Kérkedékeny voltát némelly embereknek,
Mikoron hallanám bolondul nyelveknek,
Ackoron nagy bátran igy szöllék lelkenek,
Ki ezt el-olvasod szoly te-is lelkednek.

16 ruhád [? hij.]

- 35 9. Beteg lévén testem, egy kis nyavalyátul,
Egészséget vévén lelke pedig attul,
Gondolkodván sokat leg fő dolgaimrul,
Irék mindgyárt készen éneket azokrul.

168.

1. Sokszor Uram foházkodom,
Sokszor sirván boszonkodom,
Ha magamrul gondolkodom,
Mint előtted pironkodom.
- 5 2. Szörnyü nékem itt életem,
Mert előtted undok vétkem,
El-áradot az én bünöm,
Meg-undokult az én testem.
- 10 3. Azt jól hiszem halálomat,
Christus vére én kénomat,
Sebesített tsontaimat,
Meg-gyogyította tagaimat.
- 15 4. Nagy kénokat hogy szenvede,
A' kereszt-fán ki-terjede,
Szomjuhozván hogy epede,
Szent ajaka meg-repede.
- 20 5. Keserü ként hogy kostola,
Halálával poklot zárta,
Ördög s' halál ellen álla,
Országában bé-ajánla.
6. Így tön engem örökössé,
Kazdagságában részessé,
Javaival büségessé,
Minden szentivel egygyessé.
- 25 7. Mind ezeket el-feledvén,
Jo voltodat nem említvén,
Haragodat keményitvén,
Vétkeimet öregbitvén.
- 30 8. Szent Lelkedet szomoritván,
Bennem valo tüzét oltván,
Az ördögnek pártját tartván,
Fölségedet így boszszontván.
- 35 9. Gyönyörűség kell testemnek,
Frissen lakás kell kedvemnek,
Nyomorultak szükölködnek,
Én tölem nem segítettnek.

10. Ha sanyargatsz zugolodom,
Ha meg-rongálsz boszszonkodom,
Békeségben hívokodom,
40 Kevely vagyok nintsen gondom.
11. Hazug átkozodo vagyok,
Hamis hitem, tántorkodom,
Viszszát vonok, háborkodom,
Részegeseckel tobzodom.
- 45 12. Irégykedem, rágalmazok,
Hiteskedem, tsalárdkodom,
Haszontalan fősvény vagyok,
Hivatalomban rest vagyok.
13. Illyen modon fölségedet,
50 Ingerlém Istenségedet,
Meg-utálám beszédedet,
Nem fogadám intésidet.
14. Az halálra méltó vagyok,
Az ördögnek rabja vagyok,
55 A' Sátánnak tagja vagyok,
Ha föl nem vész, átok vagyok.
15. De te Uram kegyelmes légy,
Büneimért rontóm ne légy,
Szent Lelkeddel segítóm légy,
60 Szent véreddel tisztitóm légy.
16. Tsak meg-tisztits, meg-tisztulok,
Tsak meg-ujjits, meg-ujjulok,
Szent utadban el-indulok,
Az ördögtül szabadulok.
- 65 17. Vezérül add szent Lelkedet,
Édes Isten szent tüzedet,
Igazgassa én lelkemet,
Szabaditsa én testemet.
18. Nem örüld én vesztemet,
70 Tudod Atyám gyötrelmemet,
Akarod meg-térésemet,
Tisztaságban életemet.
19. Azért küldéd szent Fiadat,
Szent Evangeliumodat,
75 Meg-jelentéd mély titkodat,
Hogy meg-tartod juhaidat.

20. Méltatlan erre én vagyok,
De kezéd munkája vagyok,
Meg-tarts noha bünös vagyok,
80 Mert Fiadnak tagja vagyok.
21. Ez világi ditsőséget,
Ne adgy nékem fényességet,
Adgy lelkemnek tsendességet,
Irgalmadban reménséget.
- 85 22. En testemnek táplálását,
Reád biztam ruházását,
Hiszem Uram árvaságát,
Meg tekinted fáradságát.
23. Keresztyénnek így jól gyonni,
90 Kell Istennel beszélteni,
Illik a' bünt meg-utálni,
Igazolást hittel várni.
24. Mert kik a' bünt el-titkollyák,
Isten előtt meg nem vallyák,
95 És hogy szentek azt alittyák,
Menyországot nem láthatyák.
25. Bünösökért a' Christus jött,
Igazakért bizony nem jött,
Kikben talál kevélységet,
100 És tettetes nagy érdemet.
26. Ditsértessél Atya Isten,
Véle öszve Fiu Isten,
Vigasztalo szent Lélek Isten,
Szent Háromság tsak egy Isten.

169.

ORMÁNI JÁNOS

1. Oh bádgyatt lélek,
Buval gondal tellyes fészek,
Szánlak mert vérben feresztlek,
Gyakran test törében ejtlek,
5 Istenemtől, teremtömtől kiért most-is féltlen félek.
2. Rutitott a' bün,
Ki szivemből sok jot ki-vön,
Gyarloságom im mire von,
Ennek oka tudom ki lön,
10 Majd el-veszek ha nem megyek ki érettem bajvivást
tön.

1 I bágydált 5 II kitől

3. Medgyek s' mit tegyek
 Szegény fejem hová legyek,
 Keserü jajt bár említsek,
 Siralomban holtig éllyek,
 15 Mint essövel sürü könyvel hegyet völgyet bár bé-
 hintsek.
4. Az Nap ugy tetszic,
 Viszsa forog majd ugy látszik,
 Tsillagockal az ég fényik,
 A' föld penig siránkozik,
 20 Tűz vizesnek viz tüzesnek tetszik kitöl sziv irtozik.
5. Nagy bánat nyelt-el,
 Nehéz álom borított-el,
 Szegény fejem most serkeny-fel,
 Vétkeidből no most kelly-fel,
 25 Siránkozván s' ohajtozván Istenedhez ugy kiálts-fel.
6. Jehova joság,
 Szentség, öröcké-valóság,
 Véghetetlen irgalmasság,
 Változhatatlan igazság,
 30 Halgass ide beszédemre élet, ut, örök boldogság.
7. Imé életem,
 Árnyék, porrá válik testem,
 Halál torkában majd esem,
 Uram hát hová futsz tölem,
 35 Igen igen nagy betegen mikor koporsomban fekszem.
8. Alázatossan
 Fölségedet kérem azon,
 Irgalmadtul meg ne foszszon,
 Bal kéz felöl ne állasson,
 40 Mezitelen talpig bünben mind ez világ hogy ne lászon.
9. Nyujts Pálma ágat
 Melly énnékem jo jelt mutat,
 Paraditsomban adgy útat,
 Ditsösséges Templomodat,
 45 Szent Fiadért a' Christusért látnom adgyad országodat.
10. Oh boldog hajlék
 Kék egék felett valo ég,
 Oh nagy fölség, királyi szék
 Hová meg-váltónk viteték,
 50 Én Istenem, kit el-hittem, vajha oda evezhetnék!

11. Szüntelen én-is

**A' soc számu Angyalok-is,
Egyetemben több szentek is,
Zengedeznek s' vélek én is,**

55

Szent az Isten, szent az Isten öröckön öröcké Amen.

KALENDÁRIUMI VERSEK

[AZ₁1612-RE SZÓLÓ KASSAI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Vigan egyel es mulasd eztendö kezdetiben
Vinczere s-Pálra vigyaz ganeioz a kerben.

FEBRUÁR

2. Böit elő keményen tart, de fénlík utanna
Mert Mátias ieget olvast, ha *nem* volt fagyallya.

MÁRCIUS

- ⁵ 3. Böit más hó szantat vetet, Gergely *Szölökhöz* lattat:
Fakat oltat ha szükség vért gyomrot *tiszteitat*.

ÁPRILIS

4. Szent György szép viragockal ékeseiti az mezöt.
Az nedvesség most uyul tegy iozan à dolgot.

MÁJUS

- ¹⁰ 5. Pünkösöd hóban zödölt föld, s-Vrban tiszta napia
örvendeztet, vért boczásd, mig nylik à Rosa.

JÚNIUS

6. Szent Iános szenat gyüitet, iól kapalt Szölöket
Neveli, buzat érlely, almot *röviditet*.

1 II mulassad uy 2 II es sz. Pálra 3–4 II [A nyomtatvány csonkasága miatt hiányzik.] 4 I hanem 5 I Szölökhöz [A nyomtatvány csonkasága miatt csak az *Sz* betű látszik.] II Szölökhöz 6 I [Az *isz* betűk a nyomtatvány csonkasága miatt nem látszanak.] II mikor szükség vétet, [!] gyomrot tiszteitat. 8 II Az nedvesség mindenekben uyul 9 II földnek es mikor Orban fénlík: 10 II örüendezzél, vért bocsas es purgaly mig az rosa nylik 12 [A *röv* betűk a nyomtatvány csonkasága miatt nem látszanak.] II röviditer. [!]

JÚLIUS

7. Szent Iakab az heiségben aratat és dolgoztat
Ne orvosold, télyre gyüicz, kövessed à hangyat.

AUGUSZTUS

- 15 8. Alomtol szerelemtől Kis aszszon meg tyltat
Fü szerszamtól gyümölcztől orvostól tartoztat.

SZEPTEMBER

9. Szürethez készül buzat vess szent Mihály azt hadgya.
Oruosság és fü szerszam bor szerelem sintz tyltua.

OKTÓBER

- 20 10. Gyümölczet bort bé szerezd Mind szent ö havában
Télyre készéts fat ködment lakyal iol azomban.

NOVEMBER

11. Martonnak vy bort lud hust szent Andras aianlya,
Gyömbért mezet és munkat: de oruoslast tyltia.

DECEMBER

12. Karaczomba iól laktunk ió szalonakot sozunk,
Ismég hozzank téry az nap mi Istenhez teriunk.

171.

[AZ 1613-RA SZÓLÓ NAGYSZOMBATI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Az Hóld mikor vagyon az Víz-öntő jelben:
Száradat ne kennyed: plántály, de ne szélben:
Magas tornyot építs, és ne hadgyad félben:
Vtodra eredvén, mulasz némely helyben.

FEBRUÁR

- 5 2. Az közvént né gyógyíts: Vt néked hasznot hoz:
Az Halak jelében Hóld mikor mulatoz,
Agyas-társot keresz hasonlót magadhoz:
Böv szántó-földeket szerev tág pajtádhoz.

13 I dolgoztat 13–16 II [A nyomtatvány csonkasága miatt hiányzik.] 18 I szelerem II szerelem most nincsen 19 II Az gyümölczet es az bort 20 II szerev ködment 21 II az ludhust 22 II Borsot gyömbért 23 II lakiunk ió köuer 24 I [A hez betük a nyomtatvány csonkasága miatt nem látszanak.] II Meg-int hozzank vissza tery az nap mi Istenhez teriunk.

MÁRCIUS

- 10 3. Kos jelben ha Cynthia jó kedvel el késik;
Artalmas, ha füled s' fejed akkor sérsik:
Az kik meg-förödnek, hasznátis meg-érzik
Szakál 's haj-nyirése az nyavalyát szerzik.

ÁPRILIS

- 15 4. Az Hóld Bika jelben mikoron bé-mégyen;
Az gyenge Plántáknak ültetések légyen:
Mag el-vetésétől minden búcsút végyen:
Es az épülethez bár senki se kezdgyen.

MÁJUS

- 20 5. Midön Kettös jelben Cynthia nyughatik;
Vjod 's körmöd vassal meg nem gyógyittatik:
Artalmas, ha karod akkor meg bántatik:
Es a' mit ígértek csak meg sem adatik.

JÚNIUS

6. Mikor az Rák jelben Diána vigadoz;
Mellyet, tüdöt, májat, egészségben hordoz:
Nagy sok, 's csuda-képpen az ember álmodoz:
Az orvoság hasznos: bátran kezdgy az úthoz.

JÚLIUS

- 25 7. Cynthia Oroszlánt mikoron szemléli;
Szüvnek, és gyomornak fájdalmit neveli:
Okádást, orvoslást nyilván nem kedvellj:
Mezön gyakor lakást ártalmasnak véli.

AUGUSZTUS

- 30 8. Az Szüz szép Diánát mikor bé-fogadgya:
Vénusnak jutalmát minden félre hadgya:
Tengeren az szélvész hajót el-ragadgya:
Az el-vetett magot, föld böven meg-adgya.

SZEPTEMBER

- 35 9. Mig az Mérték jelben Cynthia vígan vagy,
Senkinek szülésre bátor okot ne adgy:
Az vesét ne illesd, hegyeknek békét haggy:
Szerencsétlenségben valamint ne akadgy.

OKTÓBER

- 40 10. Az tenyésztő tagot Scorpio meg-sérted:
Seb gyógyításához nem fogsz, ki ezt érted:
Nem jó, evezéssel ha tengert késérted.
Az el-nyugott gonoszt mert felis serkented.

NOVEMBER

11. Diánát Nyilással siesz együtt érjed:
Kedvedért mulasson 's ne siessen, kérjed:
Hogy egészségedet fürdőben meg-nyerjed,
Körmödet metéllyed, hajadat el-nyírjed.

DECEMBER

- ⁴⁵ 12. Cynthia Bak jelben midön szemléltetik,
Az térd fájdalmokkal meg-környékeztetik.
Az tenger hasznossan, 's bátran eveztetik:
Falak le-omlanak: beteg könnyebedik.

172.

[AZ 1621-RE SZÓLÓ DEBRECENI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Orvosság vetel es ér vagas
Ez hólnapban igen artalmas
Melegítő etel es ital,
Borsos s-gyömberes igen hasznal.

FEBRUÁR

- ⁵ 2. Fürödgyel bizvast, es az fő eret
Vagasd bal kezeden, jo etket,
Vad es Madar hust meg keressed,
Pareyt sem art enni es tejet.

MÁRCIUS

- ¹⁰ 3. Purgalassal s-köppölyözessel,
Sok Phlegmatul meg menekedgyel.
Gyomrat embernek es à fejet,
Sallya es Ruta jol erőssit.

ÁPRILIS

- ¹⁵ 4. Az Er vagas es köppölyözes,
Hasznal uy pareyból etek-is,
Mertekletessen jo bort innya,
Az Orvos te neked nem tiltya.

MÁJUS

- ²⁰ 5. Pünköst hava purgatioval,
Hádgy elnünk, s-meleg fürödövel,
Borsos etek es jo salata,
Hasznal embernek s-kin jarasa.

JÚNIUS

6. Az fürödes es Er vagas,
Ez holnapban igen artalmas,
ürmös vagy örvenyes bort igyal,
Ne veszed magad ó Saytal.

JÚLIUS

- 25 7. Od magad minden orvossagtul,
Fürödötül s-deli alomtul,
Sallya igen hasznal gyomornak,
Tüdönec es vęr festő Maynak.

AUGUSZTUS

- 30 8. Ez holnapban minden ęr vagas,
Nagy szüksegen kívül tilalmas.
Bujasagtul es bor italtul,
Od magad es borsos etkektül.

SZEPTEMBER

- 35 9. Ely orvossaggal, s-ęr vagassal,
Mertek szerint Borral s-Venussal.
Gyomornak es tüdönec hasznal,
Kek Borrakorol valo ital.

OKTÓBER

- 40 10. Fürödő, orvossag s-ęrvagas
Itt nem lesz senkinék artalmas,
De ritkábban mosasd fejedet,
Tejet egyel, repat es retket.

NOVEMBER

11. Io borral es borsos etkekkel
Szabadon ęlhetz, s-tiszta vizzel.
Fürödő es akar mely vęr-vetel,
Nem hasznal, attul őrizkedgyel.

DECEMBER

- 45 12. Fő ęret vágatni ebben,
Tey es parey nem hasznal igen.
Tiszta borral s-meleg etkekkel,
Ha ęlsz, bizhatsz hoszszu ęlettel.

[AZ 1621-RE SZÓLÓ BÁRTFAI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Ez hoban az hust füstben aszaltatom,
Jol eszem s-iszom, es vigan lakom.
Semmi veremet most nem bocsatom,
Mert nem egesseges bizonynal tudom.

FEBRUÁR

- ⁵ 2. Hidegleléstől nagyon felek mostan,
Fa vagas, gane hordas eszemben vagyom,
Egy jo ködmönt magamnak szerzzöm,
Vert ereszték, hidegtől magam örzöm.

MÁRCIUS

- ¹⁰ 3. En szölöt metzek, gyümölczfát tisztitok,
Földet az ekevel igen forgatok.
Ez hoban semmi vért nem bocsátok.
Göz feredő most igen használ tudok.

ÁPRILIS

- ¹⁵ 4. Egy Diofa alatt én elnyugszom,
Ebéd után egyet jól aluszom.
Az Median mostan én vagatom,
Egességemre vagyom nagy gondom.

MÁJUS

- ²⁰ 5. Most vigan az zöld füben jargalok,
Az kies erdőkben vadaszok.
Förödök, es Máynak véret ereszték,
Meleg ruhakat ream vészek.

JÚNIUS

6. No, most földi vetesimet aratom,
Kiket ősszel es Tavaszszal vetettem.
Salatat eczettel jo most meg ennem,
De igen gonoz sokat alunnom.

JÚLIUS

- ²⁵ 7. Most aratok, es szenamot takargatom,
Az mi nedves benne fel fordetatom.
Im az Caniculák reank igen erőlködnek.
Magamra azért iob gondot visellek.

AUGUSZTUS

- 30 8. Most szürek es az szép gerezdet nyomom
Es az saytoval mindgyárt ki saytolom.
Teyet iszom, es savanyu étket eszem,
Még sok esztendöt élek ha akaria Isten.

SZEPTEMBER

- 35 9. Gerezdeckel meg rakom az désákat,
Ezentöl io kedvel iszom á czipös mustot,
Föt Dizno husban io üzet ehetem,
Az nyomatlan szölöt-is nem kéméllem.

OKTÓBER

- 40 10. Örömvél szantom az földet, es bé vetem,
Esztehdöre hogy bö buzam legyen,
Ez ho esmeg el hoza az hideget,
Azert szobámat füteni fat készétek.

NOVEMBER

11. Kövér Ludakat az jo pénzért el adok,
Vagom az fát, mayd tüzhöz futok.
Föredék, de aszszonyommal nem halok.
Tisztulok, mert jo, es eret vágatok.

DECEMBER

- 45 12. Ez hoban jól lakom azt végeztem,
Es kövér diznot-is kel veretnem.
Az mellet testemet-is tartom melegen,
Hüszem hogy tisztességgel meg venhedem.

174.

[AZ 1621-RE SZÖLÖ NAGYSZOMBATI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Boldog Aszony hauat mulasd vendegséggel,
De vgy hogy borodat igyad mertekllessel,
Hogy ha vert boczattaz, lehetz egeszeggel
Haszadat tagituan lehez betegséggel.

FEBRUÁR

- 5 2. Böyt előben gyakran jár az hidegleles,
Ekkor az gyomornak ereie nem éles,
Az fő er vereben ekkor bar ki vetes,
Hasadat tagituan legyen meleg fürödes.

MÁRCIUS

- 10 3. Böyt mas fel ebreszti az betegsegeket.
Mert szerezni szokot sok nedueszegeket,
Az fördöben ekkor mosogasd testedet,
Tauoztasd mindenben az hertelenkedest.

ÁPRILIS

- 15 4. Szent Geörgy hava földnek meg nittyá ereiet,
Hasznos veritikre tagittyá az testet,
Gyakran főkelyekkel terhelli böredet,
Eret vagas erre, s' purgaltasd testedet.

MÁJUS

- 20 5. Pünkösöd haa keduel okos oruosokat.
Az tiszta fördökben szeret vig mosodast.
öruend, es mutogat szep nyaiaszagokat.
Szeleknek keduelli meleg fuasokat.

JÚNIUS

6. Szent Iuan hauaban oruost bar ne keres,
Sok borsos etkeket meg enned ne szeres,
Hiuesittö füet e helet keszites
Hogy kemeny heusegben vigasztalast vehes.

JÚLIUS

- 25 7. Mesze tauozzanak az oruosok töled,
Ne tanaczkozzanak bar sokat felöled,
Vert ne vetessenek ekkor te belöled,
Vizzel elegiült bor egeszeges neked.

AUGUSZTUS

- 30 8. Baratiddal mulas uidam niiaszagban,
Ne legy oruosokkal egy Paitarsasagban,
Fölötteb ne merüly izzasto munkakban,
De azert ne faragy hoszu tobzodasban.

SZEPTEMBER

- 35 9. Szaraz eledellel taplalliad magadat,
Beuen süttesd főzesd köuer madaradat,
Etel utan giümölcz köuesse taladat,
s' Ez utan ne terheld többel asztalodat.

OKTÓBER

10. Vy bort ad teneked sok io madarakkal,
Kedueskedik giakran erdei vadakkal,
Ha erkezel lakial meg hizot ludakkal,
40 Az kik diczekednek szep feier tollakkal.

NOVEMBER

11. Venus mulatsagit mostan ne ohaiczad,
Fördöt hogy keseczen fördöst se szolliczad,
Edes boraiddal pinczedet meg rakiad,
Szomiu aiakidat kikkel vidamiczad.

DECEMBER

- 45 12. Karacson hauaban tagas asztalt tericz,
Oereg poharokban io tiszta bort mericz,
Io borsos etkeket io bor melle kesicz,
Sok gondal magadat touab ne kesericz.

175.

[AZ 1624-RE SZÓLÓ DEBRECENI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Eret vagni most nem hasznos,
Etek jo gyömberes, borsos:
Ürmös Borral-is azonban
Bizvast elhetz ez holnapban.

FEBRUÁR

2. Az förödöt meg ne vessed,
Bal kezeden vagasd ered:
Eczetes es mezes etkek
Eröt adnak az Veseknek.

MÁRCIUS

- 10 3. Gyömber, bors, sallya es ruta
Nem leszén tüled meg tiltva,
Az förödöt ne kevannyad,
Torkossagtul od most magad.

ÁPRILIS

- 15 4. Am bar most gyakran förödgyel
Borju es barany hust egyel,
Az diszno hust masnak hadgyad,
Purgatit vehetz hozzad.

MÁJUS

- 20 5. Fű szerszammal csinált etkek,
Er-vagas köppölyözések,
Tiszta bor, hasznal embernek
Salata es egyeb füvek.

JÚNIUS

6. Most igen kicsint aludgyal,
Salatara jo bort igyal,
Er vagas es förödövel,
Ne ely: ely örveny gyökerrel.

JÚLIUS

- 25 7. Ne jary most orvosok utan,
Csak hideg *kut*-füböl igyal,
Etelben szokott rend-tartas,
Mert neked eleg orvoslas.

AUGUSZTUS

- 30 8. Most orvosság es er vagas
Meg art az gyakor ragodas,
Meg csal hidgyed az uy gyümölcs,
El kerüld, hogy jayt ne ivölts.

SZEPTEMBER

- 35 9. Mostan elhetz er vagassal
Bal kezeden batorsaggal,
Nyerses fa, es fő gyökeret
Orvossagnak ki ki szedhet.

OKTÓBER

- 40 10. Ne keres bar egyeb orvost,
Csak egyel szölöt es mustot,
Egyeb faknak termesevel
Ely de mertekletességgel.

NOVEMBER

11. Förödövel s-er vagassal
Nem hasznalsz: elhetz fa hayjal,
Borsos, gyömberes etkektül,
Ne fuss el bator, s-jo bortul.

26 [Az *ut* betűk helyén a nyomtatvány sérült.]

DECEMBER

- ⁴⁵ 12. Ely jo borral. Az er vagas
Nem leszen tüled tilalmas,
Takard be magad subaval,
Nem lesz bajod az nathaval.

176.

[AZ 1626-RA SZÓLÓ FEJÉRVÁRI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Lakiál *egyél* iambor utánna iol-is alugyal.
Ha *Vince* fenlik hidgyed az pincze telik.

FEBRUÁR

2. Reczét es halat ez hoban ne egyel,
Veredet ereszd gyakran feredgyel.
⁵ Borsost egyel kedved szerint igyal bort,
Az . . . röktől meg penyeszedik gyomrod.

ÁPRILIS

3. Az Mediant most nem art vagatni,
Es szép virágokat az kertbe plantalni,
Kivel *te* azomba tudhas kedveskedni.

JÚNIUS

- ¹⁰ 4. Salatát eczettel io most meg enned,
De igen gonosz sokat alunod,
Iob ha hives bor tartya *te* asztalod.

JÚLIUS

5. Szép virágokat Szent György huaa teremti,
Kiuel à szép szüzek iffiaknak kedveskednek.

SZEPTEMBER

- ¹⁵ 6. Gyümölcsel, vaddal, s-köuer madarral,
Feles kecske teiel, s-io hiues borral,
Vidamits testedet szép io lakással.

OKTÓBER

7. Tisztuly, vért eresz, codrus ne legy,
Az io mustol io keduet vegy.

1, 2, 6 [A nyomtatvány sérült.] 9 Kivelte 16 teiél,

NOVEMBER

- ²⁰ 8. Gyömbér fü szerszám legyen eteledben,
Io bort herpencs rea, legy io egessegben.

DECEMBER

9. Io Suba, bor, meleg ház az hurut ellen
Nincs iob orvosság, de az-is Isten utan.

177.

[AZ 1626-RA SZÓLÓ LŐCSEI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1. Az Boldog Aszszony havaban,
Eér vagast ne szenved batran;
Fűszerszamal tarcz eteket,
Megy élhetz te sok üdöket.

FEBRUÁR

- ⁵ 2. Odd magadot az hidegtől,
S-mind halaktul, jo borral él;
Fördözni teneked nem art;
Lasd hogy testben ne vallyod kart.

MÁRCIUS

- ¹⁰ 3. Jo ez Hoban köppölyöszni,
Es testedet jól fördözni:
Gyengy eteket ved te hozad,
Az szerelemben modot tard.

ÁPRILIS

- ¹⁵ 4. Minden fü most nevededik;
El orvossaggal ha tetzik.
Testnek artalmas veredet,
Gyakran fördökel vesd tüled.

MÁJUS

- ²⁰ 5. Tarsasagal vigan lakni,
S-ital mellet csokolni
Hasznos neked; legy Istenben
Felleseged el örömben.

JÚNIUS

6. Erös bort, mezet fördöket
S-fűszerszamt tavozd el tüled;

Nagy hőseg ha fog allani,
Hasznos az mezőn nyugodni.

JÚLIUS

- 25 7. Venus Aszszony, és sok fürdők
Ez hoban art, bar meg hidgyed;
Az italban szep modot tart,
Mert faidalom jó te read.

AUGUSZTUS

- 30 8. Vert ne boczasd, ha eszsös vagy
Alom birnia teged ne hadgy
Delkor; az faytalansagtul
Odd magadat, füszerasztul.

SZEPTEMBER

- 35 9. Vadhust, mustot, madarakat
Egyel, neked nem arthatnak;
Szabat immár köppölyeszni
S ér vagasra kesziteni.

OKTÓBER

- 40 10. Mind Szent Hoban él uy Borral,
Ludokal s-egyeb madarral;
(De szükség azt-is mondani)
Modot ebben kell tartani.

NOVEMBER

11. Méz sert, jo bort sokszor igyal;
Etikedet legyen föt borsal:
Testedet belöt ruhaban
Befedgy, legy melleg szobaban.

DECEMBER

- 45 12. Karacson Hava azt kivany,
Legy veszteg magad haszodban:
Vigan lakyal; te etkedet
Mellegben tarts és fejedet.

A TAVASZROL

... Mertekletes szaraz, nedves-is, az Tavasz léssen, de erős szelnek
szugassok nélkül nem fog lenni.

- 50 13. Isten penig minden iot adt
Az mit életünkre szolgalt:
De mit veszedelmes nékönk,
Elüz, ha io elünk, tölünk.

HADAKROL ÉS EGYEB KÖVETKEZENDŐ VESZEDELMEKRŐL

Igen helyhessen és igazan mondgya az Keresztyen Poeta Stigelius:

Nunquam bella piis, nunquam certamina desunt
Et cum quo certet mens pia semper habet.

az az

14. Ez vilagon nincz bekeseg
Az Wr Isten hiveinek;
55 Hanem, mindenkor bailodas,
Vagyon, és sok haborodas.

Azért én-is hasonloképpen most bizvast mondhattom:

Nunquam Europæis bella et certamina desunt
Et quoties furere in bello Mars improbe cessas?

15. Europa mi kedves Házunk.
Kedvetlen most allápatunk
Benned vagyon; s' vallyon nékünk
60 Mikor el iö vigassagunk?

16. Lám most-is már szorongatas
Te reád iü ö nyavalyas
Ezt penig néked szereznek
Az nyughatatlan elmeiek.

178.

[AZ 1627-RE SZÓLÓ LŐCSEI KALENDÁRIUM VERSEI]

JANUÁR

1.

FEBRUÁR

- 5 2. Oyjad magad most hidegtől,
Káposztától madárhustól.
Orvosság fördés mostan nem árt,
Bár meg vágasd Cephaliát.

MÁRCIUS

- 10 3. Ió ez hóban Köppölyt vetni,
Tested melegben tartani.
Ió étkekkel vigan lakni,
De nem ió szerelmeskedni.

1—4, 14—16 [A nyomtatvány csonkasága miatt hiányzik.]

ÁPRILIS

- 15 4. Minden fű most nevededik,
Ely orvossággal

MÁJUS

- 20 5. Társasággal vigan lakni,
S-ital mellet enekelni:
Hasznos neked: légy Istenben,
Feleséggel ély örömben.

JÚNIUS

6. Had el az bort, mézet, fördöt.
Nézvén szemekkel szép erdöt.
Szép éret Medgyet, Cseresznyét,
Ha szereted, hozzád vegyed.

JÚLIUS

- 25 7. Venus Aszszony és sok fördö,
Gyakorta csak merö nagy bu.
Od magadat nagy italtol,
Meg menekedel gonosztol.

AUGUSZTUS

- 30 8. Most ne ély Purgatioval,
Sem penig vér bocsátással.
Szilvával és az Dinnyével,
Lassan ély minden gyümölcsel.

SZEPTEMBER

- 35 9. Vadhust s- égi Madarakot,
Nem árt ha eszed azokat.
Szabad mostan köppölyözni,
Nem árt az Eret vágatni.

OKTÓBER

- 40 10. Mindszent hoban ély uy borral,
Ludakkal s- egyéb madarral,
Igen jo mustos pecsenye,
Fokhagymával tyuk hus sütvé.

NOVEMBER

11. Mëh sert jo bort sokszor igyál,
Az étked légyen föt borsal.

Tessedet berlet ruhában,
Bé fed, légy meleg szobában.

DECEMBER

- ⁴⁵ 12. Karácson Hava azt kívánja,
Légy veszteg magad házában.
Vigan lakjál, te étkedet
Melegben tarcs te fejedet.

JEGYZETEK

BEVEZETÉS

E kötet verseinek közlése során ugyanazokat a szövegkiadási módszereket követjük, mint az eddig megjelent kötetekben. A módszer részletes ismertetését az I. kötet jegyzeteinek a bevezetésében találhatja meg az érdeklődő; itt csak röviden ismételjük el az ott elmondottakat.

A szövegeket betűhíven, de nem paleográfiai hűséggel tesszük közzé; a ma már nem használt, régi betűtípusok helyett mai jeleket alkalmazunk. Az átírási kulcs a következő: f = s; ß, l3 = sz; 3 = z; w = ú; ŷ = y. Mindössze a farkas e-t tartjuk meg. A különféle ékezzettel ellátott o és u betűt ö-re, illetőleg ü-re írjuk át. A korabeli nyomtatványok szövegeinek közreadásánál a kis- és nagybetűk használatában, valamint a központozásban az eredetit követjük, kéziratosszövegek közlésénél viszont a mai gyakorlatot alkalmazzuk. A lapalji változatapparátus rendszere szintén megegyezik az eddig megjelent kötetekével.

Kötetünkben sokszor közlünk prózai szövegben előforduló kisebb versbetéteket. Ezek többsége latin nyelvű versidézetek fordítása vagy átdolgozása. A könnyebb áttekintés érdekében az ilyen esetekben az idegen szöveget is a főszövegben közöljük. A versek szövege előtt olykor néhány soros prózai szöveget is adunk az eredetiből, ha azt az adott vers pontosabb megértése indokolja.

A régebbi szakirodalom két olyan énekszöveget keltezett Bethlen Gábor korára (sőt kötött személyéhez), melyekről a közelebbi vizsgálat során kiderült, hogy jóval későbbiek. Az egyiket THALY KÁLMÁN közölte (PEIL 1862, 1562—6. és VE 1, 110—7.) Bethlen Gábor szerzeményeként, *Bethlen Gábor diadal-éneke* címmel, közölve az „eredeti címet” is: „Betlehem Gábornak hálaadó éneke melyet irt az ő ellenségín vött győzödelme után.” Jegyzetként a következőket írta: „Ez emelkedett szellemmel s valódi lelki buzgósággal irt ének, mely eredetileg Kazay Jánosnak XVII-ik századi irott énekes könyvében Komárommegyében Kömlődön t. Sárközy József ur birtokában létezik — egyebek közt arról is tanúságot tesz, hogy fejedelmi szerzője énekek írásával gyakran foglalkozhatott, mivel versidomai az akkori időkhez képest meglehetősen szabatosak, s kora költőinek műveivel — kivéve tán az egy Balassa Bálintét — versműtani tekintetben is kiállják a versenyt.”

A fejedelem szerzőségével szemben már akkor kételyek merültek fel, amikor KANYARÓ FERENC észrevette, hogy az ének versfői az ÁMRTON ŐRSEBETÉ (= Márton Őrsebetét) szöveget adják. (Bethlen Gábor diadaléneke. ErdM 1893, 262—3.) KRISZTÓF GYÖRGY is kizártnak tartotta Bethlen Gábor szerzőségét, de későbbre vonta a THALY által adott „eredeti cím” hitelességét is. (Bethlen Gábor és a magyar irodalom. BpSz CCXVI. 1930, 256—262.) A versfőkben szereplő Márton Erzsébetről semmit sem tudunk.

A szöveg változata legújabbban *Tatai János jegyzőkönyvé*-nek 101a—102b. lapjain került elő. Tatai János 1708-ban másolta be a következő címmel: „Cantio elegans et pietatis studio ornata.” A szöveg tehát hitelesen régi (THALY a Vitézi énekek összeállítása-

kor még nem foglalkozott énekszövegek hamisításával), csak éppen nem Bethlen Gábor korából, hanem valószínűleg a XVII. század végéről való, még kevésbé lehet Bethlen Gábor szerzeménye. Első versszaka a következő:

Áldom Uramot ki meghallgatott az én könyörgésemben,
Hozzá fogadott, megoltalmazott minden veszedelmemben,
Én is azért alázatosan, buzgóságosan e szent órában
Áldozom néki híven.

A másik éneket először JANKOVICH MIKLÓS közölte (Tudományos Gyűjtemény III. 1830, 57—8.) a következő forrásmegjelöléssel: „nyertem az néhai Kazzai Sámuel Debreczeni Apatariustól, számomra maga leírván egy azon évkori kéziratból.” A szöveget újra közölte THALY KÁLMÁN (VÉ I, 127—134.); a vers szövegét tartalmazó kéziratról a következőket írta: „Három darabból álló rongyos papirokról állítottam össze az egészet, az eredeti 1630-diki széthullott kéziratokból, melyeket aztán egy csomagba (nemz. muz. kézír. hung. oct. 73.) helyezve, egybeillesztettem.” JANKOVICH és THALY szövege teljesen azonos; a két szövegközlés ugyanazon kézirat alapján történt, mely a THALY által jelzett helyen ma is megtalálható. (Thaly-kolligátum. OSzK Oct. Hung. 73, 66a—69a.) A kézirat a XVIII. század második felénél nem lehet korábbi. THALY állításával ellentétben nem „rongyos papirokról” állították össze. A vers hangvétele, stílusa erősen megkérdőjelezi az ének 1630-ban való keletkezésének a lehetőségét. Az egész vers, de különösen a címe modern, nem XVII. századi hangvételűnek tűnik. A versfők (BRANDENBURGUMI CATHARINA SIR) jellege szokatlan a XVII. században. Az ének címe és utolsó versszaka között ellentmondás van. Az utolsó strófa „Husvith tájban”-ról beszél, a cím viszont már Brandenburgi Katalin 1630. szept. 28-i lemondatásáról is. (Fejedelemségről, egyéniségéről, a fejedelmi tisztségre való alkalmatlanságáról, a Habsburg-udvarral való titkos terveiről, Csáky István szerepéről lásd: Kemény János Önéletírása és válogatott levelei. Bp. 1959, 156—174; DEÁK FARKAS: Egy magyar főúr a XVII. században. Gróf Csáky István életrajza. 2. kiad. Bp. 1888, 21—91; SZEKFI GYULA: Bethlen Gábor. Bp. 1929, 273—5.) — Az ének címe és első versszaka a következő:

BETHLEN GABOR Második Felesége BRÁNDEBURGI Herceg Leánya CATHARINA
Ura holta után az Erdélyi Fejedelemségben maradván, Csáki General és a Romai Papa barátságokért titkon Papista lett, hogy Királyi Méltóságra mehessen, mely ártalmas dolgot az Ország értvén, meg orvosol, a Fejedelemségből ki vetik, az után Istenhez térvén a következő Eneket valya meg bünit es Istentől kegyelmet kér.

Ad notam Szegény Fejem Vramhoz ohajt

Büneimnek nagy melységéből
Benned le-tett reménységéből
Hozzád menyben elő Isten
Lelkem mégyen hogy ebből
Ki vezessed s ne veszessed
Rosz érdemből.

PRÁGAI ANDRÁS

Élete és művei

Életéről, prédikatori pályafutásáról — bár maradtak fenn adatok — csak vázlatos rajzot adhatunk. Leveleiből mind ez ideig nem került elő egy sem. Kortársai, pályatársai is csak elvétve emlékeznek meg róla. Guevara-fordítása és versciklusa pedig sejteti, hogy a Rákóczi György körül felvirágzó irodalmi élet egyik jelentős egyénisége.

Születésének évét nem ismerjük. Szenci Molnár Albert *Postilla Scultetica* c. (Oppenheim 1617.) kötetéhez írott üdvözlő versének aláírásából tudjuk, hogy Nemeskéren született. (L. 2. sz. latin versét e kötetben.) Bod Péter szerint „a Pataki Kollégiomban” tanult, valószínűleg itt kezdte tanulmányait. Sógorának, a Sárospatakon lelkészkedő Suri Orvos Mihálynak támogatásával utazott külföldre, tanulmányait folytatni. Heidelberg egyetemének anyakönyvei megőrizték beiratkozásának időpontját: „1616. jul. 27. Andreas Prágai.” (SZEREMLEI JÓZSEF: A Heidelbergben tanult magyarok névsora. SpFüz 1862, 562.) Vele együtt iratkozott a heidelbergi egyetemre Pataki Füsüs János, Varsányi P. István és Károli András. (HEREPEI JÁNOS: Adattár I, 113.) Ez időben folytatják teológiai tanulmányaikat Heidelbergben: Tiszabecsi P. Tamás, Tállyai Putnoki János, Jászberényi Máttyás, Bojti Veres Gáspár, Szentkirályi Benedek, Diószegi V. Mihály, Csulai György, valamint ifj. Bethlen István és Geleji Katona István. (HEREPEI: Adattár III, 388.)

A kor szokása szerint általában 24—28 éves korban küldték külföldi egyetemre az ifjakat. (HEREPEI: Adattár I, 174.) Ha ezt a szokást figyelembe vesszük, akkor Prágai feltehetően 1588—1592 között született. BÁN IMRE is 1590 tájára teszi születésének évét. (BÁN IMRE: Fejedelmeknek serkentő órája. It 1958, 364.)

Szenci Molnár Albert naplójában már 1616 szeptemberében található egy Prágaival kapcsolatos bejegyzés: „9. Septembris dominus Scultetus dedit mihi 5 thaleros Heidelbergae et dominus Prágai addidit sextum.” (NLI 76.) Szenci Molnár *Secularis concio evangelica* c. munkájának Bethlen Gáborhoz intézett ajánlásában is említi nevét (1617. december 1-én) a Heidelbergben tanuló magyar ifjak között: „Andreas Prágai, alumnus Michaelis Orvos Suri affinis sui pastoris ecclesiae Patakinæ.” (NLI 80; SpFüz 1864, 668; és HEREPEI: Adattár I, 112.) Heidelbergben Pareus és Alting előadásait hallgatta, több teológiai disputációt tartott a „nagy Pareus” irányításával. Pareus tisztelője volt egyébként Bethlen Gábor is. (ANGYAL DÁVID: Bethlen Gábor életrajza. Bp. 1899, 70; valamint HEREPEI: Adattár I, 175.)

Prágai már beiratkozásának évében, 1616. november 9-én tartott disputációt, majd 1617. június 21-én, november 1-én s végül 1618. március 28-án. Tanulótársainak vitáit (1617. április 26-án, szeptember 27-én és 1618. június 20-án) verssel köszöntötte. (HEREPEI: Adattár I, 113. és 163.)

A Heidelbergben tartott Prágai-disputációk a következők:

1. *De providentia Dei et Causa Peccati. Respondente ANDREA PRAGAI Ungaro.* 9. Novemb. 1616. — Pareus, David: *Collegiorum Theologorum.* Heidelberg 1620, II, 342—344. (MOKOS GYULA: Íróink életéhez. Bp. 1907, 81.)

2. *Problema Theologicum: An Calviniani, Quos Vocant, Fundamentum Fidei Sartum, Tectum retineant? κατὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων tractatum Et ad publicam in Academia Archi-palatina disputationem propositum Divina Favente Clementia, Consensu inclityae Theologiae facultatis Praeside Reverendo et Clarissimo Viro Dn. HENRICO ALTING, SS. Theologiae D. Et Professore In eadem Academia ordinario, Respondentis partes tuente ANDREA PRAGAI Ungaro. Horis loquae solitis Anno salutis. Heidelberg 1617. (RMK III, 1201. OSzK)*

3. *Thema Seculare De causis, centum ab hinc annis, immenso Dei Beneficio, ex Evangelicis Germaniae Ecclesiis eliminati, semperque fugiendi Papatus Rom. Divina Favente Gratia, Solenni disquisitioni propositum, In inclitya Academia Archi-Palatina Heidelbergensi, Rectore Magnifico, D. SIMONE OPSOPOEO Medic. et Chirurg. Doctore ac Professore ordinario Praeside D. DAVIDE PAREO Theol. Facultatis Seniore ac Pro-Decano. Respondente ANDREA PRAGAI Hungaro. Calend. Novembr. in auditorio novo Jctorum: Horis consuetis. Heidelberg 1617. (RMK III, 1202. Példány: MTAK – EK – Debreceni ref. koll.)*

4. Cím nélkül egy Pareus szerkesztette gyűjteményes kötetben: *Davidi Parei Thesaurus Bibliicus. Hoc est Themata Textualia ex S. Bibliis Veteris Et Novi Testamenti, et S. Theologiae Candidatis ad disserendum proposita. Heidelberg é. n. – A debreceni ref. kollégium nagykönyvtárában őrzött példányt HERPEI ismertette: Adattár I, 161–165. A kötet a Pareus irányításával készült disputációk közül hatvanat közül, közöttük Prágainak 1618. március 28-án elhangzott vitaközését is cím nélkül, csupán a bibliai „locus”-t jelölve meg.*

5. *Assertiones. 1618. ZovLex szerint: „Sandæus jezsuita ellen, aki megtámadta azt az értekezést, melyet ő respondeált a reformáció százéves emlékünnepeén. Újra kiadva Pareus Miscellanea catechetica c. kötetében 1634.”*

Pápai Páriz Ferenc szerint a reformáció emlékünnepeén, 1617-ben tartott előadásában Bethlen Gáborról is részletesen szolt Prágai, mint az eklézsia kiemelkedő támogatójáról. Pápai Páriz az erdélyi eklézsia és iskolázás fejlődéséről szólva részletesen ismerteti Prágai előadását. Pápai Páriz ismertetése azonban vagy téves, vagy pedig olyan kiadványra támaszkodik, amely ma már ismeretlen. Prágai ugyanis az ismert, 1617. november 1-én elhangzott disputációjában (RMK III, 1202.) nem beszél azokról a kérdésekről, amelyeket Pápai Páriz neki tulajdonít. Pápai Páriz szerint Prágai előadásában felsorolta a reformált egyház akkori magyarországi és erdélyi patrónusait. Érdekes, hogy a Pápai Páriz által közölt névsor jórészt megegyezik a Scultetus Ábrahám (Szenci-fordította) jubileumi prédikációjában szereplő névsorral. A Scultetus prédikációjában közölt névsort vehette át Pápai Páriz, hiszen néhány név kihagyásával ugyanazok szerepelnek s ugyanabban a sorrendben is a *Romlott fal feléptítésé*-ben, mint Scultetus jubileumi prédikációjában. (Páriz Pápai Ferencz: *Romlott fal feléptítése. 1685. Kiad. THURY ÉTELE MPÉtA 1906. V, 171–172; Szenci Molnár Albert ford.: Secularis Concio Euangelica. Oppenheim, 1618. RMK I, 482. 5.)*

Diákkorában jó barátságban volt Tolnai Pap Istvánnal, a későbbi puritánusellenes sárospataki prédikátorral. Heidelbergből egy könyvet küldött ajándékba Tolnai Papnak a következő bejegyzéssel: „Eruditionis et morum nobilitate conspicuo Juvenj Dno Stephano P. Tolneo Praeceptorii Spectabilis ac Magnifici Dni Dni Joh. Listy in Schola Patakina strenuo, et Amico unico dilecto mittit Heidelberga And. Pragaj.” Herepei János jegyzetei őrizték meg e bejegyzést a kolozsvári református kollégium nagykönyvtárából, de a küldött könyv címe nem került lejegyzésre. (HEREPEI: Adattár I, 116.)

Prágai 1616 nyarától 1618 nyaráig tanult Heidelbergben. 1619 tavaszától Sátoraljaújhelyen másodpap. Valószínűleg Újhelyből került Szerencsre Rákóczi György, a későbbi fejedelem itteni udvari prédikátorának. 1624-ben már szerencsi lelkész. Prágai egyébként igen fiatalon kapcsolatba került későbbi patrónusával (feltehetően sógora, Suri Orvos Mihály sárospataki prédikátor révén), hiszen a Heidelbergben, a reformáció százéves jubileuma alkalmából 1617-ben elhangzott vitaközésének egyik példányát (hozzákötve Szenci Molnár Albert *Secularis concio evangelica c. munkájához*) 1618-ban ajándékozta Rákóczi Györgynek a következő ajánlással: „Generoso, stemmatis antiquitate spectabili, et Magnifico domino domino Georgio Rakoci de Vadasz, comiti comitatus Sarosiensi, Capitaneo Praesidiorum Onodiensium strenuo et Domino gratiosissimo. Ex Academia Archi-palatina Electoralii mittit summissa cum observantia Andreas Pragaj. Respondens pro themate seculari.”

A belső címlap előtti lapon Prágai Rákóczi Györgyhöz írt latin üdvözlő verse szerepel. Szövegét I. *Latin versei* között.

Rákóczi a kötet kézhezvételét saját kezűleg regisztrálta:

„Soli Deo gloria
Anno 1618 die 12 May
Reddita et mihi Saros-patak.

Non est currentis, neque uolentis: sed miserentis Dei
Georgius Rákóczij”

(*Thema Seculare*. Heidelberg 1617. RMK III, 1202. MTAK példánya; Szecei Molnár Albert NLI 80; MKSz 1916, 218; és HEREFER: Adattár I, 113.)

Prágai részt vett az újjáépített bekecsi templom felszentelésével kapcsolatos ünnepeken 1625-ben. A Monaki Miklós és felesége (Csetneki Anna) által újjáépített templom felszentelésének emlékére Szecei Molnár Albert szerkesztésében látott napvilágot a *Consecratio Templi Novi* (Kassa 1625.) c. kiadvány, amelynek egyik fő munkatársa Prágai András. A kötet közli Prágainak az ünnepek során elhangzott terjedelmes prédikációját, valamint latin nyelvű versét. (Mindkettő szövegét közöljük kötetünkben.) A kiadványban szerepel egy terjedelmes magyar nyelvű vers (*Szántalan ez földön... kezd.*), a szerző megnevezése nélkül. Lehetséges, hogy e vers is (kötetünkben a 17. sz.) Prágai szerzeménye.

Prágai szerencsi prédikátorsága idején, Rákóczi György megbízására fordítja magyarra Antonio Guevara terjedelmes királytükkrét. (*Fejedelmeknek serkentő órája*. Bártfa 1628. RMK I, 566.) Rimay Rákóczi Györgyhöz írt leveléből tudjuk, hogy Prágai „Betegeskedő ügyében, lankadt erejében, szegetett kedvében...” készítette Guevara-fordítását, pedig „siető lévén munkája”. (Rimay János összes művei. Kiad. ECKHARDT SÁNDOR. Bp. 1955, 435.) Prágai maga is beszámol a Rákóczihoz intézett *Dedicatoriá*-ban hosszadalmas betegségről és a fordítás közbeni viszontagságokról. (Lásd e kötet 485–6. lapján.)

Rákóczi a maga költségén megjelent kiadvány számos példányát becses ajándékként küldte kedvesebb ismerőseinek, barátainak. A *Fejedelmeknek serkentő órája* több példányában fennmaradt Rákóczi György saját kezű bejegyzése. Az OSZK-ban őrzött példányban a szerencsi tisztartó gondjaira bizza a könyvet: „ez könyvet attam ugi mostani Zerenci tisztartom Tallai Istvan kezeben Hogi gongiat visellie es az var Hoz megtarca jövendőben Ha ő rola le kelne is az tiszt, akar mi modon Inventariumban tartozék beiratni es az vartol el nem idegeniteni becsület nek oltalmazasa alat ő utána az többijs ezen pena alatt Dat Zerencsi 28 die 8 bris Anno 1629. Rakoczgy Georg mpra. Non est currentis neque uolentis sed miserentis Deo.” (MKsz 1878, 101–102. és uo. 1883, 373–374.)

A szerencsi tisztartó és utódai gondviselésére bízott fejedelmi óra bejegyzése azt is elárulja, hogy Rákóczi megelégedéssel fogadta Prágai teljesítményét. A fordítás egyébként Rimay János tetszését is megnyerte, bár valamelyes, óvatosan fogalmazott fenntartása is lehetett Prágai stílusával kapcsolatban. (L. Rimay Rákóczi Györgyhöz írt levelét: Rimay János összes művei. Kiad. ECKHARDT SÁNDOR Bp. 1955, 434–440. Rimay leveléről MERÉNYI VARGA LÁSZLÓ: A manierista stíluseszmény Rimay levelében. ItK 1970, 503–507.)

Valószínűleg Rákóczi György adta az újabb megbízatást is Prágainak: a harmincéves háború addig lezajlott periódusa nevezetesebb szereplőinek, hadvezéreinek, országainak jellemzését nyújtó verses „Theatrum Europaeum” fordítására, illetve írására. Feltehetően már a Guevara-fordítás idején hozzákezdett Prágai a *Sebes agynak késő eisak* c. versciklus írásához, de a *Fejedelmeknek serkentő órája* megjelenése utáni években fejezte be.

Pontosan nem lehet megállapítani, hogy miért, de kapcsolata patrónusával, vagy legalábbis tiszttségviselőivel nem volt mindenkor felhőtlen. Néhány fennmaradt irat arra enged következtetni, hogy prédikatori javadalmi körül támadt hosszadalmas huzavona. Rákóczi Pál 1624-ben írott leveléből megtudjuk, hogy a zborói és a szerencsi prédikátor (Prágai) anyagi ellátása, kielégítése dolgában keletkezett ellentét a levélíró és testvére, Rákóczi György között. Chernel György 1631-ben kelt levele szerint ez a nézeteltérés még ekkor is tart. Prágai, valószínűleg megunván a jogos dotáció körüli zavarokat, Szerencséről távozni készült. A fejedelem tudomást szerezve szándékáról, Prágait lefogatta és „árestumban” tartotta. Prágai prédikátortársai azonban könyörgő levelet küldtek a tarcali „generális zsinat”-ról Szepsi Mihály senior aláírásával a fejedelemnek, szabadon bocsátásáért. E kérés levélnek feltehetően foganatja lett, hiszen Prágai nem sokkal a levél írása (zeptember 18) után, még 1631 őszén Göncre távoztathott lelkésznek. (IVÁNYI BÉLA: Gönc szabadalmas mezőváros története. Karcag 1926, 117; SZILÁGYI SÁNDOR:

A tarcali generalis zsinat levele I. Rákóczy Györgyhöz Prágai András szerencsi pap ügyében. MPELF 1875, 525—526, és szerző n.: Prágai András életéhez. ItK 1896, 67—69. közli mindhárom levelet az OL-ból.)

Prágai, kiszabadulva a szerencsi fogságból, 1631 őszén Göncre ment lelkésznek. 1635 elejétől Tarcalon prédikátor, haláláig. Ezekből az évekből csak apró adatok maradtak fenn Prágairól. Miskolczi Csulyak István esperesi naplójából tudjuk, hogy jelen volt egy Sárospatakon 1634. április 25-én tartott tárgyaláson, ahol „... Szepsi Máténak özvegye protestált Suri Mihályné ellen, mivel az ő kegyelme boltjában ládáját feltörték és 300 vagy 400 aranyat belőle kiloptak . . .” (MPEtA 1928. XII, 195.).

1635 áprilisában lesz sógora a nagy tekintélyű Miskolczi Csulyak István, aki negyedik feleségének halála után Prágai testvérét, a szintén özvegyen maradt Suri Mihályné Prágai Zsuzsannát veszi feleségül. (Az esküvőre szóló s Prágainak is küldött meghívó kiadva: RMKT XVII/2, 329, l. még Miskolczi Csulyak Önéletrajzát és Prágai Zsuzsannával kötött házasságáról szóló versét: uo. 298., 66—70.)

1635. október 10-én esperesével együtt egy Bodrogkisfaludban tartott értekezleten vett részt. 1636 tavaszán halt meg: április 28-án Miskolczi Csulyak István Prágai özvegyéhez utazott a hagyatéki egyezkedés ügyében. (Életrajzi adatait l.: ZOVÁNYI JENŐ: Adatok P. A. életéhez és működéséhez. ItK 1941, 180—182, ZovLex, BÁN IMRE: i. m. 363—364, valamint HEREFEI: Adattár I, 112—116.)

Könyvei

HEREFEI JÁNOS kutatásainak köszönhetjük, hogy ha Prágai könyvtáráról nem is, de legalább néhány könyvről, valamint ex libriséről tudunk.

A kolozsvári református kollégium nagykönyvtárának ex libris gyűjteményében (jelenleg valószínűleg az Akadémia kolozsvári könyvtárában) található Prágai ex librise. Az ex librisen „leveles inda-motívumú fejlécben két delfinen egy-egy amorett ül.” A fejléc alatt az alábbi szöveg olvasható:

Est spes vita, salus, requies et gloria Christus

ANDREAE PRAGAI

Cui Deus immensi det gaudia summus olympi.

(Adattár I, 112.) Prágai ex librise HEREFEI szerint valószínűleg Heidelbergben készült, ahonnan magával hozhatta tanulmányai befejeztével ott vásárolt könyveit is. E könyvek közül azonosított néhányat HEREFEI a bennük szereplő ex libris segítségével.

1. Bartholomaeus Keckermann: *Systema Systematum* c. kétkötetes, Hanoviában 1613-ban megjelent művének a kolozsvári református kollégium nagykönyvtárában (jelenleg az Akadémia könyvtárában) őrzött példányban, az első kötet elülső őrlapjának B. lapján található Prágai ex librise. A könyv kötése 1616-ban készült.

2. Mornayus Plessiacus Marlianus F., eredeti nevén: Philippe Seigneur du Plessis-Marly: *Mysterium Iniquitatis seu Historia Papatus* c., Saumurben, 1612-ben megjelent művének a Székely Nemzeti Múzeumban (jelenleg tartományi múzeum) őrzött példányában (Jelzete: 109/1612. volt) is megtalálható Prágai ex librise, bár nevét kivakarták. A könyvet 1617-ben kötötték.

3. A *Theologo-Philosophicus, in Libros tres distributus, . . . collecta, Fratribusq(ue) a Cruce Rosea dictis, dedicata Rudolfo Otreb Britanno*. Oppenheim, 1617. c. munkának a debreceni református nagykönyvtárban őrzött példányában is megtalálható Prágai ex librise, bár erősen kikapart, de felismerhető állapotban. A kötésen azonban fennmaradt az „A — csillag — P” jel. A kötés évszáma: 1618. A könyv később Prágai sógorának, Miskolczi Csulyak Istvánnak, majd fiának tulajdonába került. Ezt igazolják a kötetbe írt bejegyzések: „Caspari P. Miskolcini — S. Patachini — 1649.”, alatta pedig: „Stephani P. Miscalcini.” (Adattár I, 112—116.)

4. A Miskolczi Csulyak István tulajdonába került Prágai-könyvek közül még egyről tudunk. Miskolczi Csulyak könyvtárjegyzékének egyik tétele a következő: „82. *Jacobi ad Portum ortodoxae fidei defensio contra Christoph. Ostorodium*, Genevae 1613. ex. lib. And. Pragai.” (RMKT XVII/2, 339.)

1. Generoso, stemmatis antiquitate spectabili, et Magnifico Domino, Domino Georgio Rakoci de Vadasz, Comiti Comitatus Sárosien. Capitaneo Praesidiariorum Onodiensium Strenuo etc. Domino gratiosissimo Ex Academia Archipalatina Electorali mittit summissa cum observantia Andreas Pragaj Respondens pro themate seculari

Respice de celsis, Deus optime, respice Coelis,
Nosque tuum Sancto gramine pasce gregem,
Ne sine papales nos sic possum dare pestes,
Compesce Ausonios ore potente lupos.
Qui Romana tenent falso Capitolia fastu
Teque Deum falsa religione colunt
Indigenas cultu Coelique Heroas adorant
Et quibus inferias, te cohibente, ferunt.
Disijce iam sectas verbi virtute profanas
Da quoque te Vera religione coli.
Conserva Ungariae firmato foedere regnum
Eijce tot monachos, eijce totque lupos
Et Mahometanas valido pede contere vires
Sit tuta à tantis Patria nostra malis
Inter et Heroas vivat Rakocius Heros
Sit legis custos in pietati tuae.

(Prágai András: *Thema Seculare*. Heidelberg 1617. RMK III, 1202. Az Akadémiai Könyvtár példányában, a belső címlap előtti oldalon. Prágai egyetlen fennmaradt kézírása.)

2. EPIGRAMMA

ad

Virum Clarissimum et de Patria sua bene meritum,
Dn. ALBERTUM MOLNAREM SZENCINUM, SCULTETICAS CONCIONES
Ungarico sermone edentem:

DE INVIDIA IGNAVIA.

INVIDIA pestiferis alios ignavia linguis
Afficit, et cum sit pigra, aliena vorat.
Laude labor crescit, virtus livore nitescit:
Non alios nisi se, mens pigra, crede, coquit.
Utilis inde labor SCULTETI permeat orbem,
Et MOLNAR Patriae commodat inde suae.
Dente Theonino forsan labor iste voratur?
Hippomanis rabiem lividus omnis edat!
Iste labor populo pariet bona plurima CHRISTI,
Haereticas pestes proteret iste labor.
Iste labor famam latè MOLNARIS honestat,
Invidiae dentes excutit iste labor.
Solers surge labor MOLNARIS ad aethera celsa,
Invidiam rabido vulnere torpor edat.

ANDREAS PRAGAI de NEMES KÉR,
scripsit Haydelbergæ in Pareano,
24. Januar. Anno 1617.

(*Postilla Scultetica*. Oppenheim 1617. RMK I, 475., 1089.]

3. Aenigmatica Ecclesiae

Α'λυγμια

Aedificata domus pretioso sanguine Christi
Treis atrii portas interioris habet.

Prima paret nitidi Nabathæum solis ad ortum,
 Portæ huius clavia dicitur esse FIDES,
 Scilicet obscuras abigens à mente tenebras
 Illustres radios efficit ista fides.
 Altera flammivorni medium Titani ad axem
 Panditur, et clavis dicitur huius, AMOR.
 Quippe salutaris cupientibus atria caulæ
 Intrare, Aethereis ignibus ardet amor.
 Tertia prospectat Boream, septemque-triones
 Huius clavis, SPES, dicitur esse, POTENS.
 Omnis enim gravium vitiorum mole gravatus,
 Spèque carens, mortis frigore (turpè) petit.
 Da DEUS has claves, quas sancto famine firma:
 His pateat nobis clavibus aula poli

Facta in gratiam ornatiss. Dn.
 Respondentis ab ANDREA PRAGAI
 Amico.

(Bakai Gergely: *Theses Theologicae de Ecclesia*. Heidelberg 1617, 10.;
 RMK III, 1191.)

4. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ

In gratiam

ornatissimi D. Respondentis

Mome Theominis rides elementa cachinnis
 Qui plura esse putas: quatuor esse negas.
 Quippe Creatorem; non vero elementa flagellas,
 Cum plura esse putas, quatuor esse negas.
 Unxit hyascyamo crines, aconitâque sumsit
 His qui principiis corpora mixta negat.
 Res manifesta docet: calidum cum frigore, siccum et
 Humidum ab his, mixto in corpore, rebus ali,
 At Physicæ laqueos, Monique Sophismata Fwsws
 Solve; Stagyritæ da documenta Sophi,
 Fac etiam rabido Momi Cacoethe represso,
 Vivat Aristotelis gloria, stètque tua.

Andreas Pragaj accinebat
 suo populari benevolentie ergò.

(Pataki Fűsűs János: *Positionis Physicæ*... Heidelberg 1617, 15., RMK III, 1195.)

5. ΕΥΦΗΜΙΑΙ

ad doctissimum Dominum Respondentem ALIA

Iam satis mundo malus inferorum
 Intulit secta Deus, et pudenda
 Haeresi Sacrum Capitolii alti
 Perdidit Urbem

Perdidit gentes, grave dum reduxit
 Dogma Pelagi, arbitrium docentis
 Liberum, solus hominisque vires
 Quaerere vitam.

Pestium hoc menti genus haeret imae,
 Qua malae est sedes mala falsitati,
 Quam super vano Locatij locarunt
 Robore Papae.

Cui dabis parteis scelus hoc piandi
O Deus? tandem venias precamur
Nube lucentes humeros amictus
Christe redemptor.

Atque Romana Dominum cathedra,
Quem dolus circumvolat, et nefandi
Spiritus Ditis, male qui scelestus est
Haeresis author.

Tolle: Da nobis potius quietem,
Tuque ames dici caput atque princeps
Nec sinas Papam dominari inultum!
Optime Christe.

Ab Andrea PRAGAI amicitiae ergo apposita.

(Jászberényi Mátyás: *Theses Theologicae*. Heidelberg 1617, 14–15., RMK III, 1196.)

6. EPIGRAMMA ALLEGORICUM

Reverendum et Clarissimum Virum

D. MICHAELEM ORVOS SURIUM,
PASTOREM PRIMARIUM ECCLESIAE SAROS-
PATAKINAE dignissimum,

ET

Viros Christianissimos, Consultissimos

D. JOHANNEM ÖTVÖS? THOMAM SZAKAL

Cives Reipubl. Saros-Patakinæ primarios

AFFINEM, PATRONOS, PROMOTORES MEOS OPTIMOS:
NEC NON

Viros probitate conspicuos D. D.

ANDREAM GARA PANKOTANUM,
JOHANN. GARA PANKOTANUM.

Dominos et fautores mihi honorandos:

Hinc ubi Myrtleum vastis ad sydera surgit
Cautibus, et Nieri Frondeum opacat aquas,
Atque Palatinum Musis celebratur Asylum
Et Sophias gestant plurima terga togas:
Munera prima Ceres sacrae Parnassia Messis
Mittit, quam vestri protulit aeris ager.
Debuerat fateor gravioribus illa manipulis
Digna patrociniū vomere grana dare;
Fertilis illa tamen tritura divite gaudet,
Ventus habet paleas, semina fiscus habet.
Semina Nicrinis haec sunt nascentia terris:
Furfureas paleas Albidos arva ferunt.
At MECOENATES, segetis pia semina vestrae
Carpite in aeternos non moritura dies.
Mergitibus vestri hinc gaudebunt pluribus agri
AURATUS saltem jugera VOMER aret.

Scribebam in Pareano
A. Vester ANDR. PRAGA I

(Prágai András: *Problema Theologicum*. Heidelberg 1617. RMK III, 1201. 2. számozatlan oldal. OSzK)

7. FIDES IESVITARUM

Lojolana fides minimae lampyridis instar
Mentitâ semper sub pietate nitet.
Jsta fides siccis nam radicatur arenis
Quae vel ab exiguo turbine quassa ruit.
Saepe sub ambiguâ promittit imagine pacem
Attamen in nigro pectore bella foveat
Tegmine sub nigro solis sine luce nigrescit.
Sic manet in nigro pectore nigra fides
Quid sit vera fides: ex sacro codice Lector
Lojolanam ex hoc disce labore fidem.

ANDREAS PRAGAI apposuit

(Kecskeméti C. János: *Fides Iesv et Iesvitarvm.* Bártfa 1619. RMK I, 484.) () (6.)

8. CARMEN VOTIVVM

In dedicationem Templi Bekecziensis,
à Generoso Domino Domino Nicolao Monaki,
et Generosa Domina Domina Anna Czitneki
conjugibus restaurati Anno Domini 1625.

ANDREAE PRAGAJ,

Pastoris Ecclesie Szerencziensis.

Elcanae conjunx praestans virtutibus Annae
Dicitur egregium peperisse senilibus annis
Samuelem puerum, magnoque dicasse Iehovae.
Scilicet Haebraeis sine prole senescere quondam
Grande nefas fuit, et sterilem traducere vitam.
Sic quoque Czitnekiam generosi Stemmatibus Annam,
Nicolai Monaki sociam vitaeque torique
Orbat binis Helenâ pueroque Iohanne
Pignoribus Deus: et sobolem dum tristis utramque,
Fleret uterque parens votis precibusque rogantes,
Vidit et audivit, foecundos fecit amores
Conjugij: et Thalamos generosa prole beavit
Foeminea, ut gratas mentes praestaret uterque
Et Pater et Mater Templum hoc voluere Iehovae
Esse sacrum veteri restauratumque ruina,
Vt Deus hanc gentem foelicem prole virili
Monakiam faciat, grata hoc auditaque templi
Vota precesque polum penetrent pernicibus alis.

ALIVD ejusdem

Elcanae conjunx sobolem petit Anna: putatur
Ebria, cum tamen est sobria corde precans.
Ast mox optatam lacrymans à Numine prolem
Consequitur: Nostras audiat atque preces.

(*Consecratio Templi Novi, Kassa 1625.* RMK I, 546.) (5 g —) (5 h)

Prózai munkái

1. *Concio pomeridiana in dedicatione Templi Bekecziensis habita ab Andrea Pragaji, Pastore Ecclesiae Szerencziensis, Calendis Ianuarij. Anno 1625.*

EXORDIVM

Az idővségnek Vy Esztendejének igaz fenyes napja születésének világosító erejével minnyajunknak egyen egyen szivében virradgyon fel, Amen.

Nemzetes Vitezlő Keresztyen Vraim.

Nemzetes Istenfelő Aszszonyim, Böczüilletes es tudos Praedicator tarsaim, es jambor Istenfelő Polgari es minden renden levő halgatoim.

Ez Honap mellyet az régi Romaiac szerint Deakul *Ianuariusnac* hinac, mi Böldog Aszszony havának nevezzüc, es ennek az honapnac első napja, mellyet az regi Romaiac amaz kettős artzulatu *Ianus* Istennek szenteltene: Mi Keresztyének az két természetü IESUS Christusnac környül metélkedésének emlékezetire ünneplünc: Mondom ez Ianuarius es Ianuariusnac első napja soc szép emlékezetes dolgokkal nevezetes.

Mert Noë Patriarcha, ki az első es utolsó világot látta, ebben az honapban boczáttotta ki az Barkából az Hollót. Mert ugyanis az regi Romaiac tévelygő velekedésekel noha más dologra nevezte tisztelté az két abrazatu Ianust, kiről ez honap Ianuariusnac monatic: De azért az szent irasnac igazsága szerint minékünc Isten ismeretiben levöknek más dologra nevezte, szentséges ez honap es ez honapnac első napja. Mert miképpen Noë az O es Vy világnac latoja vólt, ezenképpen az IESUS Christus az két öszvemenő köfálnac szegelet köve. *Psal: 28. v. 16. Matth: 21. v. 24. Act: 4 v. 11.* Az O es Vy Testamentomnac egyben foglalója.

Ebben az honapban Ezechiel Propheta *Ezec: 24.* az Rez fazekac példázattya által jövendöllötte Ierusalem Városának meg égetését. Söt Nabogodonozoris ennek az honapnac első napjan szállotta megh Ierusalemet az mint Iosephus Historicus írja. *Ioseph. lib. 10. cap: 10.*

Ianuariusnac első napjan az régi Romaiac az Ianus Istennek nagy áldozatokat töttene, hogy az O Esztendöböl kiköltene, es az Vy Esztendöben jutottanac. Mi Keresztyének ezt az napot szentellyüc, mert az IESUS Christus ezen az napon az O Törvénynek végét szakasztotta, vérével megis peczétlette, testének környül metélkedése által, es ugyan ezen honapban, es annak hatodic napjan az Vy Testamentomot kezdette az Iordan vizében való keresztsége által. Az mikor az egy állatu Isten három személynek megjelentette magát.

Ez napon az régi Romaiaknac szép jeles szokásoc vólt: Mert mikor az Ianus ünnepe napjan, az Romai Csaszároac az Ianus Templomához nagy Csaszari pompával az áldozatra mentene, Romában valakic az raboc közzül az Csaszarnac Csaszari palástyát illethetté, mindgyárt szabadság adattatot nékiec.

Most mi Keresztyének sokkalis méltábban énekelhettyüc: Vy Esztendöben mi vigadgyunc született Iesust mi imádgyc, mert valakic az keresztsége által az IESUS Christus ártatlansághanac palástyával együt magunkra öltöztüc, így születésének ereje által érezzüc magunkban az ördögnek hatalmábül való szabadulásunkat.

Miképpen hogy nevezetes vólt ez hónap az régi Romaiaknál az több jeles dolgoc között, erre nézveis, hogy Furius Camillus Concordia Isten aszszonynac tiszteletire czinaltatot Templomot ennek az hónap tizenhetedic napján nag pompával fel ajánlotta szentelte, melly Templom az időnek hosszúsága miatt el romolván, az után egy nihány száz esztendövel, Livia, Augustus Csaszar felesége ugyan ezen Concordia Templomat, régi romlott állapattyából megh uyétván ugyan ezen hónap tizenötodic napjan Concordia Isten aszszonynac nagy pompával szentelte es ajánlotta.

Miképpen hogy emlékezetre méltó dolog, Romában az Tiberis szigetében az EAsculapius Istennek tiszteletire czinaltatot Templom ugyan ezen hónap első napjan, dedicaltatot az Romaiaktül.

Miképpen hogy ugyan ezen üdö táyban amaz jeles Iustinianus Csaszar Constancinapolyban, *Anno Domini, 537.* Vyjjonnan egy Templomot epitvén Istennek tisztessegere dedicalt es ajánlott, mellyet most Sophia Templomanac hinac.

Hasonlatosképpen az Nemzetes Czetneki ANNA aszszony, az Nemzetes es Vitezlő Monaki MIKLOS Úramnac kedves hitvös tarsa, az Bekeczy Templomot régi romlott állapattyából felépitetvén es boltozattyaival nap keletre való kö fallal, dél felöl való Tornyával, Eszakra való segrestyejével nagyobra terjesztvén, es éppen feluyétván ékesítvén ugyan ezen Boldogh aszszony havának első napjan, mellyet mi közönséges nével kis Karácsoni napjánac hívunc, az öröcké való diczösséges méltoságu, három személyü egy állatu IEHOVA Istennek szentel, ajánl, dedicalt.

Melly szentséges czelekedet az miképpen hog az reggeli oran nagy Isteni kegyességgel kezdettetet, így az dellyesti oran hasonló Isteni indulattal most immár végben vitettetic, mellyre hogy az mi kegyelmes Istenünc segélyen, idővzitönktől tanult imadságunkal alázatosan könyörögjünc.

Mi Atyánc, ki vagy Menyekben, etc.

Az Isten igejének szerelmével gerjedező es annac halgatasában gyönyörködő keresztényeknek lelkec épületiért rövid tanításra való alkalmatosságot veszec az szent Pál Apostol, először Corinthusban irott leveléne c harmadic részéből, az Keresztyenec figyelmetességgel halgassác megh.

TEXTVS.

I. Corinth: 3. v. 16.

Nem tudgyátokè hogy Isten Templomi vadtoc, es az szent Lélec lakozik ti benetec?

Explanatio Textus.

Szent Ieronimus Doctor idejében élt egy Romai Paula nevü Keresztyén Aszszonyi állat, az ki szent eletejért mostis híres, soc Templomoknac Ispitalyoknac építésejert, világ végezetiglen dicziretes leszen. Noha pedig ez tudos bölez aszszonyi állat töb Templomokon kivül Syriában három Templomokat czináltatot: Mindazonal tal mindenkor azt szokta vólt mondani: *Frustra eriguntur et exornantur Tempia, nisi corpora nostra sint Tempia Spiritus Sancti: et nisi pauperum corpora, quæ Tempia sunt Spiritus Sancti vestiantur: az az, Hyában emeltetnec es ekesitetnec az Templomoc, hogyha az magunc teste nem Temploma az szent Léleknec es hogyha az szegenyeknec testec, kie az szent Léleknec Templomi nem ruháztatnec.*

Minekutánna az Evangelium tovab terjedett ez világon es az pogánysagbéli hamis Isteni tisztelet az Apostoli embereknek Trombitai hangos szavokra veszni es pokolra szállani tért, az Christus hitre haylott jeles Fejedelmec által. Vgy vagyon ugyan Istenhez való buzgoságokból soc jeles Fejedelmec nagy épületü Templomokat czináltattanac: söt még az pogány Czaszarokis, kie az igaz Isten ismereti kivül vóltanac, még szintén az hamis Isteni tiszteletbenis az ő akar minemü velekedésec szerint Isteni buzgoságokat akarván jelteni az Christusnac Templomokat emeltenec noha benne nem hittene c. Adrianus Czaszar az Keresztyeneknec igen kedvezett, es őket titkon igen szerette, söt az Christusnac Templomokat emelt megis paranczolta hogy Isten gyanánt imádtasséc.

Alexander Severus Czaszar hasonlatosképpen kedvezett az Keresztyeneknec, midön az Keresztyéne c neminemü vendeg fogadoban szóktanac vólna gyülni könyörgésnec es praedikatio halgatasnac okáért: az korczomaros gazda pedig nehezen szenvedte, hogy az korczoma házat az Keresztyenec Templommá akarnác fordítani; az Czaszarnac könyörgöt azért, hogy ne engedné meg az Keresztyéneknec: de az Czaszar azt felelte: *Melius est ut Deus in illo loco quomodocunque colatur, quam cauponarius dedatur.* Iob azon az helyen hogy az Isten akarmiképpen tiszteltesséc, hogy nem mint korczomárosoknac engedtessec, es vendeg fogado legyen. Ennekokaért mind Hadrianusnac s' mind Alexander Severusnac az pogányságban levö papoc vóltanac ellenzöi hogy az Christusnac Templomokat ne czináltatnánac.

Ezeket mind azért mondom, hogy meg mutassam, *Sine Templis religionem Christianam consistere posse*, hogy az keresztyeni vallas Templomoc nélkülis meg álhat: Mert az mint Polydorus írja: *Apostolorum fere tempore et toto intervallo, tantum aberat, ut aliquod Templum Christianis publicè edificaretur, ut omnia essent occulta, et Sacella essent subterranea*: Az Apostoloc idejeben ugymond, es az Apostoloc után soc idővel távol vólt, hogy az Keresztyenec Templomokat építhettec vólna, hanem söt még mindenec titkon vóltanac, es az szentséges dolgoc föld alatt való kápolnáknac szolgaltattanac ki.

Mert tudniillc *preces ad Deum non sunt alligatæ ad certum locum et tempus*: Az mint Clemens Alexandrinus mondgya, az Isteni imádságoc bizonyos időhöz es helyhez nem köttetnec. Erre néz az mi kegyes idvezitönc midön az Iákob forrásánal, Sichar Varosabéli aszszonyi állattal beszélle c, es ecképpen tanitana, hogy az igaz imadó c az Atyát léleknec es igasságban imádgyc, mert az Atya ilyeneket keres kie ötet léleknec imádgyc: az Isten lelki állat, es az kie ötet imádgyc szükség hogy léleknec es igasságban imádgyc. Ioan: 4.

Mivelhogy penig ezt az Bekeczü Templomot az Nemzetes Czetneki ANNA Aszszonyi, régi romlott állapattyal uyyjonnan fel építette, ekesítette, ez mai napon penig az Isten tisztességére szép Isteni Czeremoniakal felszenteltette, ajanlotta, mely dologról az régelli oran bösegessen érthette c mindenec kie jelen vóltanac, most az Dellyesti oran az szent Pál Apostol én általam más Templomra igazit, mely Templomnélkül haszontalan efféle külsö épülettel való Templom. Es ha valaki efféle Templomban könyörögis, haszontalan munkalkodie c, hogyha ő maga nem Isten Temploma. Mert az mint Augustinus mondgya: *Volens in Templo orare, in te ora, et ita semper ora ut Dei Templum.*

sis. Ha valamikor az Templomban akarsz könyörögni, magadban könyörögy, es mindenkoron ugy imatkozzál, hogy magadis Temploma legy az Istenec.

De hogy az Apostol mondását elő vegyem, mellyben minden hiveket Isten Templominac mond, mert az szent Lélec lakozic benne, hogy beszede bizonyos tzelra folyon, az Apostol mondasat ilyen két kérdéssel világositom meg.

Először, az Isten Temploma, mellyről az szent Pál szól, miczoda ekességeckel legyen tettetes?

Másodsor, az Isten hivei miképpen Isten Templomi?

AZ ELSŐRÖL.

Az poganyoknak tanito Doctora az szent Pal, mikor Athenas Varosában ment volna, ez az IESUS Christust hirdetné, az Epicurus vallásán lévő Philosophusoc, es Stoicusoc megh ragadván vivec arra az helyre, mellyet Areopagusnac hittanac, az holott az gonosz tévöc halálra sententiaztattanac: Ackor szent Pal az egész gyülekezet előtt maga menteségére, es az idvösseges tanítására ilyen alkalmatosságot vött; Mondván: Athenasbéli ferfiac, mikor én ez Varosnac Templomit elkerülném, es az ti Isteni tiszteliteteket el szemlélném, akadéc egy Oltárra, mellyen ilyen betüc valanac irva. IGNOTO DEO, az ismeretlen Istenec: Melly irásnac látásával szép fognatos praedicationac mint egy uyal mutató alkalmatosságaval, meg bizonyita, hogy azt az Istent tanitana ő, mellyet az Athenasbéliec nem ismernének, es az ki kézzel csinált Templomban nem lakic. Act: 7. v. 48.

Hasonlatosképpen enis mivelhogy látom, hogy ennac az kézzel csinaltatott Bekeczi Templomnac négy ablakja vagyon, ezeknac az ablakoknak alkalmatosságával meg akarom mutatni miczodas ablakoc ékesitséc azt az Isten Templomat, mellyben az szent Lélec lakozic.

*Quatuor est claris Templum hoc illustre fenestris,
Flaminis hospitium totidem est insigne fenestris.
Prima patet nudi Nabathaeum solis ad ortum,
Hancque fenestellam fidei de nomine dicam.
Ut noctis fugiant, sole exoriente, tenebrae:
Sic in corde fides radiantes efficit ortus.*

Ennac az Bekeczi Templomnac első ablakja, nap keletre vagyon, így az Isten Templománac első ablakjat nevezem ragyago vilagossággal felverradó hitnac. Mert miképpen az nap feltamadasával az ettzakai setétséget el üzi, így az igaz hit az hiveknek sziveket meg világosittya az Istenec ismeretiben.

Az hit penigh olly dolog, mellyel az ember erőssen es alhatatosan elhitesi magaval, hogy az Istenec igéje, es szent igejeben való igiretec, felette tökéletesec es igazac, es aztis tökéletes bizodalommal el hiszi, hogy azoc az igeretec magárais tartoznac, az melly hitbéli bizodalommal az Istenec irlalmasságaban, es az IESUS Christusnac érdeme által való bünenec boczanattya felöl való bizodalomban es az öröc élet felöl való reménységben valóságosan meg nyugoszie.

Ennac meg világosítására tettetes példac az régi szentec. Sara, kinec hitit az szent Pal Sidokhoz irott levelének tizenegyedec részében nagy diczirettel magasztallya: Mondván: Hitnac általa az Sarais eröt vöt az ő méhében való fogadásra, mert igaznac itüle azt mondasában az ki az igeretet tötte.

Hitnac általa gyözte meg amaz minden poganyoknak Attya az Abráham, azt az késértetet, mikor Isten paranczolattyára egyyetlen egy fiat kész vala fel áldozni, az Istenis penig az ő jó völtából, mint egy halottaiból támasztotta volna fel Isakot, hogy mint más fiat adott volna ez világra Abrahamnac, mikor Isaknac nyakat az pallosnac éli alól felszabadította.

Ennac az hitnac erejét nyelvemmel meg nem mondhatom, egy vagy két példakal meg világositom. Almelködásra való dolog az mint az Iosue könyvének tizedic részében olvassuc, hog Iosue paranczolattyára az nap es hold megh állott, bizonyára ezis nem kicziny álméködásra való dolog, hogy az igasságnac napja az IESUS Christus egy pogány aszszonyállatnac hitből származo kiáltására meg állapotott, szent Matthénac tizen ötödíc részében. Oh áldott hit, melly nélkül Isten előtt senki kedves nem lehet! Hebr: 11. Oh szentséges hit, melly nélkül minden emberi czelekedet merő bün!

Czudalkozásra való dolog volna, ha valamelly Fejedelem egy szegeny katonájával megh küzdenéc, es méltóságanac kissebbségenélkül magát meg engedné gyözetni.

Macedoniai Philep Király egykor egy Vitez szolgájával az bayvivo helyen küzdeésben esett völt, es az küzdeésben az baynoc az Királyt az földhöz czapta, mellyet nem hogy

az Király gyalázatnac tartott volna, de még jutalommal-is felékesítette. Mennyivel czudállatossab dolog hogy az véghetetlen hatalmu Isten, egy szegény gyarló emberrel meg küzdött, es az küzdésben az hatalmas Istent, igaz hitnec erejével Iacob meg győzte es nagy áldást nyert hittel való győzedelme után az Moyses első könyvénc harmincz kettődíc részében.

Es ez az Isten Templománac első ablakja, tudniillíc az igaz hit.

*Altera flammí vomí médium Titanis ad axem
Panditur, haec sancti sortita est nomen amoris.*

Az Isten Templomanac masodic ablakja, az meleggel izzado délre nylic es annac az ablaknac neve szeretet. Miképpen hogy napkeletről az nap az délre feljövén ragyago világosságát nagyob fenyesseggel ide alá az földre boczattya, es ide alá nagy izzado meleget szerz: Hasonlatosképpen az hit az Keresztyen emberne szívében felvradván azt az szeretetnec izzado melegségét nagy buzgósággal kimutatattya kiontya.

Miképpen hogy az nap melegsegnélkül nem nap, így az hit szeretetnec czelekedeti-nélkül holt állat. *Iacob. 2.*

Miképpen hogy az nap mikor délre jút hamareb meg melegiti az álló vizeket, hogynem mint az habokal hankodo es folyo patakokat. Hasonlatosképpen az igaz hit az Keresztyenségnc déli melegségére gerjedvén, hamaréb meg melegiti az Istenec es atyafiuságnac szerelmével buzgo sziveket, hogy nem mint az irigyseggel, gyűlölséggel irgalmatlansággal, nyughatatlan sziveket. Oh mi gyarló emberec miért hogy az Isten ingyen szeretett bennönket, kit soc büneinckel haragra ingerlűnc, es felebaratunkat kivel egy hajoban evezűnc, egy kalán vízben az kegyetlen gyűlösség miatt el akarjuc veszteni. Halgassad meg mit mond Salamon, példa beszédről írott könyvénc tizenötödíc részében. *Præstat cibus olerum cum caritate quam vitulus saginatus cum odio: Iob* egy tál káposztás hus az Atyafiu szeretettel, hogynemmint egy hizlalt tuloc az gyűlösséggel: mert az mint szent Pal Apostol mondgya először Corinthuban írott levelénc nyoltzadic részben. *Charitas aedificat, az szeretet* épít. Az szent Ianos Apostol penig először írott levelénc harmadic részében azt mondgya: ezen ismertetnec megh az Isten fiai es az ördög fiai, mert az ki ninczen Istentől felebaráttját nem szereti, es az ki felebaráttját gyűlöli gyilkos az: egy gyilkosnac sinczen része menyországban.

Az szent Ianos Apostol első levelénc harmadic részében azt mondgya: lássatoc minemü szeretetet adott minékűnc az Atya, hogy Istenec fiainac hivatassunc: Mert ugyanis az békeségg szeretoc Isten fiainac mondattatnac szent Matθένac ötödíc részében.

Pisistratus Athenasbéli Fejedelem élt az Olympias esztendőknec ötven kilenczedic üdö tájában, az melly idő táiban Zorobabel az Istenec népet az Babyloniai fogságból ki hozta, es az Babyloniai birodalom az Persiai Cyrus Király hatalma alá szállott Roma Városánac fundálása után két szaz tiz esztendőben Servius Tulliusnac az Romaiaknac hatodic Királynac országlásánac huszadic esztendejében Christus Vruc születése előtt ötszaz negyven öt esztendő taiban, világ teremtésénec utánna, három ezer négy szaz huszon négy esztendővel, az mikor az Ierusaleméli Templom Esdras Pap idejében másodsor fundáltatott. Mondom ez időben Pisistratus egynehány jó hiű barátságos szolgaitul el hagyatván, kic töle elpartoltanac vala, mit czelekedett? minekutánna töle elpartoltanac volna háló pokrotzit egyezomóban kötözven hátára véve, es pártos szolgálai köziben mene, amazoc pedigh tudakozván mit akarna? azt felelte: En azért jöttem, hogyha viszsa hitethetlec, viszsa vigyelec: ha pedigh viszsa nem hitethetlec, veletec maradoc, ez az oka hogy közitekben jöttem portékammal.

Nagy szeretet volt Pisistratusban, hogy áruló vitezit arra méltoztatta, hogy maga közikben ment: Sockalis nagyob szeretet ez az mi idvezitönkben, hogy magát meg alázván az emberi természetben öltözött, es azt czelekette hogy minket ő maga az Atyával meg békeltet. Hasonlatosképpen az igaz Keresztyeni szeretet arra vinne bennünket, hogy egymás boszszuságáról elfelelkeznenc. Minemü nagy boszszuság szenyvedése volt Iosephnec, mégis az Atyafiu szeretet arra vitte, hogy az boszszuságot el feleytené, es áruló Átyafianac maga szeméinec könyhullatásával meg kegyelmezne. *Gen. 45.*

De nem kicziny keserűséggel es siralmas panaszkodással mondhattyc az hivec az Christussal egyyütt szent Matθένac huszon egyyedíc részében, mivelhogy az bűn meg sokásodic ez világon, az Atyafiu szeretetis meghidegeszic sokakban. Es elég legyen az másodic ablakról való beszedelem.

*Tertia ad occiduas versa est adapertha quadrigas,
Si quaeras Nomen, spes est huic credula nomen.*

Az Isten Templomanac harmadic ablakja, nap nyugatra nylic, ha kérded nevet? ennek az ablaknac Remenség neve. Melly az mi lelkünkne batorságos es erős vasmaczkaja *Héb: 6. v. 19.* Mert miképpen az tengeri haboc között evdző emberek az vasmaczkát az Tenger fenekére le boczátván az szél veszes háboru után tiszta es czendes időt reménlenec, ezenképpen az nyomorságnac habjai között az Isten hivei az jó reménységgel vigasztallyác magokat mint az David *Psal: 22. v. 4. et 5.* Az Istenben való remenyseg meg nem czufollya az Istenben bizokat. Erre nézve mongya az szent Pal *Rom: 5. v. 5.* az remenyseg meg nem szegeniti az Isten hiveit. Söt az Poétais azt meri mondani: *Spes etiam valida solatur compede vincum.* Az remenyseg meg az erős vasban títettet rabotis vigasztallya. Erre nézve az szent Pal Apostol az remenyseget idvösségne sisakjanac nevezi, *I. Thessal: 5. v. 8.* Plato az remenyseg felöl azt mondotta, *Spes vigilantium hominum somnium est,* az remenyseg az vigyazo emberekne álmodozasoc.

Nem oknelkül tehat mikor Alexander az Macedonoc Királlya, Darius ellen Asiaban keszülne, minden jószátat es Macedoniaban való jóvedelmeket szolgainac el osztogata, kie közzül Perdicas nevü szolgája azt kérde az Királytul, minekutanna minden jószagodat el osztogattad ó Alexander, mit hattál magadnac? Kinec az Király ecképpen felelt: Ha mindenemet el osztogattam is magamnac hadtam az remenyseget.

Noha penig az Salamon mondása szerint *Proverb. 13. v. 12.* az hosszu ideig való remenyseg, melly meszsze halad, megkeseriti az emberne lelkét, es beteggé teszi az elmét: Mind azonáltal nem jó, es rut illetlen dolog az reméllendő jó felöl az Pardutzot követni, az ki ha kétszer avagy háromszor az Praeda után ugric es el nem kaphattya, kevelysege miatt abban hadgya, így láttatott vetkezni keresztelő Ianosnac Attya Zacharias Páp születendő fianac reménységében. De viszontag buzgoságosbna lattic amaz Sz. Anna aszszony Elcánánac felesége Istenben való reménységében, az Istenöl kívánt es bizonyosan születendő magzat felöl. Ez penigh elég legyen az remenyseg felöl való beszedem, melly az Isten Templománac harmadic ablaka.

*Quarta pruinosum Boream septemque Triones
Prospicit, est hujus constans patientia Nomen.*

Az Isten Templománac negyedic ablakja Eszac felöl vagon, ennek az ablaknac neve békességgel való türes es szenyvedés, Mellyne méltóságot miczoda igéckel magyarázhassam megh, es miczoda nyelvel es száyal mondgyam ki, magamban fel nem talalom bizonyara az békességes türesne elégséges tüköre Abraham, es mind az regi szent Atyac: De mind ezekne felette az mi idvözítő Vruc IESUS Christus, ki mennyit szenyvedett, emberi nyelvel meg mondhatatlan, es Angyali elmével meggondolhatatlan vizsgálhatatlan.

Laértius írja Aristippus felöl, hogy midön ez ember nagy kárt valott volna olly békességesen elszenyvedte hogy még inkább ezzel vigasztalta magát. *Insipientis est deplorare potius amissa, quam gaudere relictis.* Bolond ember az az ki azon bänkodic inkább az mit elvesztett, hogy nem mint azon örülne az ki meg maradott.

Melly igen örül ember az veszendő Aranynac, de meg ennélis drágalatosbna meri diczirni, szent Peter első leveléne első részében az békességes türest, melly az IESUS Christusnac utolsó vetelekor dicziretes es diczösséges leszen az hivekne.

Irjac Lysimachus felöl, az ki Rátz Orszagnac Királlya vala, midön Dromichetessel az Olahoc Királlyával szemben szállott volna, es olly száraz helyre szoritatott volna, az holott egész hadával nagy szomjuságra jutot, es midön az szomjuságot nem szenyvedhetette, szabad akarattya szerint az ellenségnac kezében adá magát: Minekutanna penigh vizet ivott volna szomjusága el mulván szenyvedhetetlenségét meg bánta, es ecképpen sira: Oh en boldogtalan ember az ki az szomjuságot nem szenyvedhettem, imé az türetetlenség miatt szabad Királyságomból szolgálatra adám magamat. Így az Sido nemzet, mikor az pusztában való tekergést nem szenyvedhetné, éhseghe es szomjusága miatt zugolodné az pusztában, soc féle büntetésekkel meg büntettetéc. De ellenben az szent Ianos az Mennyei látasról írott könyvéne első részében ezzel vigasztallya magát, hogy az IESUS Christus türe szenyvedéséne társa lévén, az Vralkodasbanis tars legyen.

Ekes ugyan az Isten Temploma az négy ablakokkal: de nem utolsó ekessége vagon az Oszlopockalis, mellyec különb különb féle drága kövekből faragtattanac. Első oszlopa az Isten Templomanac tiszta Saphir köből áll, az Saphir szüességnac es tisztaságnac köve: Mert azt irjac felöle az bölczec, hogyha ezt tisztatalan életü ember kezében veszi, lattic meg homalyosodni, holott azért az hivec Isten Templomi, mert az szent Lélec lakozic benne: rut es illetlen dolog volna ezt az tisztaságnac oszlopát meg moczkolni: Mert azt mondgya az szent Pal: Valaki az Isten Templomát meg szeplösíti el vészti azt az Isten. Tekints meg mit mond az szent Pal először Corinthusban írott leveléne hatodic

részében, az tizen nyolczadic es tizen kilentzedic versben, hogy az paraznasággal az Istenec Temploma fertöztetic meg, mert az hivec Isten Templomi, 1. Cor: 3. v. 17.

Hogyha az poganyoc között dicziretes volt az tisztaság mennyível inkább az Keresztyének közt. Ha illendő ez dolgot meg vilagositom. Iosephus Flavius írja *Lib: 18. Ant: Cap: 7.* Romában egy Paulina nevű pogány aszszonyi állat Saturnusnac felesége egy Mundus nevű fitalan iffiu legennec szemtelensége miatt szép szemérmeteseséget az Isis Isten aszszony papjainac keritesec által elvesztette, az Isis Isten aszszony Templomában, mely gonosz czelekedetért Tiberius Czaszar az Isis papjait kereszt fára feszítette, az Isis bálvány képét az Tiberis folyó vizében vettette, es ugyan azon Isisnac Templomat el rontatta. Hogyha az poganyoc az kézzel czinaltatott Templomoknac fertöztetését el nem szenyvedhetéc: Miképpen szenyvedhetné el az Isten az maga Templománac megh szeplősítését?

Másodic oszlopa az Isten Templománac Amethistus draga köből áll, ez felől azt írjac hog az részegség ellen hasznos, söt az Aristoteles tetszése szerint ha valaki köldökére teszi az bornac erejét hozzá szija, ennekokaert az Amethistus józanságnac köve. Beszellic Matyas Király felől hogy az Duna parton egy neminemű Városban czinaltatott egy Templomot, mellynac meszét tiszta borral eretzettéc az köművesec, hogy az kö rakás erősebb legyen, melly Templom mind enny változásbanis el nem romlott. De az Istenec Temploma külömb állapotban vagyon. Mert az melly Lélec mondotta hogy az paráznánac ninczen része Menyországban, ugyan azon lélec azt mondgya, hogy az részegesec ki rekeztetne Menyországbol. *Apoc: 22. Cor: 5.*

Harmadic oszlopa az Isten Templomanac Sardonix kö: ennek olly ereje vagyon hogy az emberben az fel fualkodást es kevélyeséget czendesiti es tartoztattya, azért az Sardonix kö alázatoságnac köve.

Helyessen mondgya tehát Augustinus: *Montem ascendis ut citius audiaris, quia montes ad Coelos eriguntur: Verum enim vero qui in excelsis habitat humilia respicit, Deus in monte miserationis, supplicans in convalle plorationis.*

Az hegyekre mégy könyörögni, hogy hamaréb meg halgattassal, mivelhogy az hegyec közeleb vannak az éghez: De az ki az magosságban lakozic az alázatosokra néz. Az Isten az könyörületességnec hegyén lákic, az nyavalyás ember az siralomnac völgyeben könyörög. Mert ugyanis Isten az kevélyeknek ellene áll: az alázatosoknak penigh adgya az ő kegyelmét. 1. *Pet: 5. v. 5. Iacob. 4. v. 6.* |

Oh vaiha az emberec czac arról emlekeznéc meg az mint az Macedoniai Philep Király szokott volt czelekedni, az ki egy gyermek által minden vigasságában azt kiáltatta: Philep meg emlékezzél hogy ember vagy.

Oh te kevélyeséggel felfualkodott Nabogonodozor, miczoda vakmerőséggel merted azt mondani. *Esa: 14. v. 13.* hogy te az te Királyi székedet az Czillagoc köziben akarod helyhezteni, es még az fellegekennis felül repülsz: Nemde kevélyeségnec jutalmat erdem szerint nem vettede el, mikor Isten barommá változtatott. *Dan: 4.*

Oh te Istentelen kevély Herodes, az ki mayd Istenec alítottad magadot, es az Isten Argyala által meg ölettettél. *Act: 12.*

Az negyedik oszlop Hyacinthus, Ivolya színű drága kö, annac olly ereje vagyon, hogy az álmotlan embereknek álmot hoz szemekre, es czendes nyugodalommal alhatnac, ha kic ennek szerit tehetic az köne, es nyakokban függeztvén viselic. Holott azért álom hozo kö oszloppalis tündöklic az Isten Temploma, megh kell értenönc, hogy az álom három fele, első természet szerint való álom, mellyet Isten az természetben oltott az életne meg tartásáért es az fáradság után való nyugodalomért, kiről az Salamon ecképpen szól. *Éccl: 5. v. 11.*

Dulcis est somnus operanti, sive parum sive multum comedit, saturitas divitis non sinit eum dormire: Edes az munkalkodónac az álom, akar sokat, akar keveset egyéc: de az gazdagot az jó lakás es megh elégedés nem hadgya alunni.

Az másodic rendbeli álom az bünne álma, erről az szent Pal Apostol emlekeziec Romabeliekhez írott leveléne az tizen harmadic részében: hogy ideje már az álomból fel serkennünec, innen vagyon az, hogy Istenis Cainnac azt mondotta *Gen: 4.* ha gonoszul czelekeszel, mindenkor aytod előtt aluva feküszic az bün: holott azért az Isten hivei Istenec Templomi, es világosságnac fiai, azt paranczollya szent Pal, hogy ne legyünc setetségne fiai, es ne aludgyunc ugy mint egyeb emberek. 1. *Thess: 5. v. 6.*

Harmadic rendbeli álom kegyelemne álma, melly az hivekne haláloc az mint idvezitönc szent Ianosnac tizen egyedic részében, Lazar felől mondgya: az mi barátunc az Lazar, nem holt meg, hanem aluszie. Danielis Könyvenec tizenkettödíc részében az halált álomnac nevezi: Oh melly boldog az az ki az Isten kegyelménec párnáján nyughatic es ebben az álomban részes lehet. Soc régi nagy emberek kívánva kivántac az véletlen halált, mint Iulius Czaszar, de nincz jobb, nincz az kegyelemnec álmánál, az idvösséges ki

mulásnál, es az Vrban való halálnál. Az régi pogányoc közzüli némellyec az természet szerint való okosságból, nem tartottac nagyob boldogságot az czendes halálnál. Az mint Solonnac Croesussal való beszélgetéséből ki tettzie, midön Croesus gazdagságában helyhezetté boldogságot, Solon penigh Cleobisnac es Bitonnac nagyob boldogságot tulajdonított az Apollo Templomában való czendes ki mulasokért. Az mint Herodotus írja.

Cicero in Tusculanis: es Plutarchus írta szép jeles dolgot: Delphos szigetében az Apollo Temploma az regiség miatt igen romladozott vala: Trophonius es Agamedes magoc költségen az Templomot éppen megh uyétác, es fel ékesítéc, mely ő jó czelekedetekne jutalmat kéric vala az Apollotul: de az Apollo az Oraculumból az jövendő mondó helybül így felelt nékic: hogy heted napigh várakozzanac: Es mikor heted napigh az Templomban várakoznának az hetedic éttzakán szép csendessen megh holtanac. Mely dologgal az Apollo azt akarta jelenteni, hogy az Isteni kegyességért nem lehet kedveseb jutalom az csendes halálnál.

Hogyha az Pogányoc nagy jutalomnac tartottác az balvanyozo Templomnac, es ördög barlangjánac ugyanon való fel épiteseért az csendes halált: Mennyivel inkább mi Keresztyéne kic az öröc életet hiszszüec es reméllyüec, mit itilhetünc efféle Keresztyéni indulatból származo Isteni kegyesség felől, melyből valaki az igaz Istenne tisztességere Templomot czináltat es emeltet: söt valaki, ha az Istenne Temploma es magat az szent Lélekne szállásul készítette szentelte az kegyelemne álmát ighirem néki, az Mennyei látásrúl írott könyvne tizen negyedic részében: *Apoc. 14. v. 13.*

Bóldogoc az halottac, kic az Vrban megh holtanac mert nyugosznac az ő munkajoc után, es az ő jó czelekedetec követic öket.

Nem hagyhatom halgatásban minemü örállásnac es vigyazásnac Tornyával legyen tekintetes az Isten Temploma: ennek az Toronynac rakása Chrysoprassus köből vagyon, mely kö az szemne gyengeségét erőssiti, es homályat világosittya: Legyen azért ez Chrysoprassus köből czináltatott Torony vigyazásnac ör állo helye. Tudgyuc mit mond idvözítőnc szent Lukacznac huszon kettődíc részében, hogy az Sathan meg kért bennünket, hogy meg rostallyon mint az buzát: Söt ugy jár körülöttünc az ördög, mint az sívó rivó Oroszlany. Holott azért ilyen serény ellenségünc vagyon szükség jozansággal vigyaznunc ebben az toronyban, hogy el ne nyeletessünc, az szent Peter mondasa szerint: Szükség könyörgéssel vigyaznunc hogy késértetben ne jussunc idvezítőkne paranczolatya szerint. *Luc: 22. v. 40.*

Tudásra méltó dolog, hogy az Templomoknac Tornyainac tetejére rézből csinalt kakasokat szoktanac helyhezettetni: Mert minekutánna Peter Idvezítőjét meg tagadta vólna, az kakas szóra serkent fel. Illic tehat penitentia tartás által vigyaznunc, Themistocles kemény törvényel meg paranczolta völt Athénasban, hogy valamikor az Athenasbéli hadban menne, leg először is az piatzon két kakast boczássanac egyben, melyekne vivásából az vitezec példát vegyenec: nagyob oka vagyon, hogy az Templomoc tornyainac tetején most kakasoc helyhezettetne, mert valamennyszer avagy kakas szót hallunc, avagy az Templom tetején kakast látunc, mind annyiszor Peter esetiröl es keserves sirásáról meg kellenéc emlékeznünc: Méltó tudásra az mit mond Bernardus. *Lacrymę poenitentium sunt vinum Angelorum*: Az meg tőrő bünösökne könyhullatási az Angyaloknac bor gyalánt vagyon.

Látom hogy ez Templom szép fejer mészszel meg fejeritetet: De bizonyara az Istenne Temploma, melyben az szent Lélec lakozic dragálatosb fejeréggel tekintetes, mert az IESÚS Christusnac ártatlan vére tisztította es fejeritette meg. Ez az tisztító Isop melyet az David nag buzgósággal kívánt, Soltar Könyvénc ötven eggyedic részében: Hints meg engemet Isóppal, es az hónal fejerb lészec.

Minemü rut illetlen dolog az kézzel czinaltatot Templomoknac szép fejer meszeléseket meg moczkolni fertöztetni, sockalis veszedelmeseb az IESUS Christusnac draga vérevel meg fejeritetet Templomot akar mi undoc vétkeekkel meg fertöztetni.

Irjac az Historicusoc hogy Pontus szigetében terem egy szép fejer hölgy szabásu Evetke, *Plinius murem Armelinum vocat*: ez kicziny állatoczka az ő szép fejersegével olly igen dicsekedic, es olly igen oltalmazza akar mi mocsoktul, hogy ha történet szerint valami sáros förtő köziben találna menni, az honnan szép fejer szörinec mocskolásánélkül ki nem mehetne, készszob ott ehel meg halni, avagy az vadászoc kezében akadni, hogy nem mint fejer szörénc mocskolásával az sarban gázolni es el szabadulni. Oh vayki soc külömb fele sáros förtőkben akadnac néha megh az nagy szent emberekis. Sokszor Daviddal együt, az Isten Temploma rut sáros förtő köziben találkozik, es életénc tisztasága mellett Ioseph Pátriáráchával kevesen mennének az tömlöttre, ha ugy ostromoltatnának mint Ioseph Putiphar feleségétöl, mikor az bujaságra kenszeritetic vala: avag czac Susannanakis szemérmertessége, nem mindenekben állana olly tisztán meg mint ez meg állot, mikor az visszsaaggott vén emberektöl próbára vettetett vala. *Dan.: 3.*

AZ MASODIKROL

Eddig való beszédemben azt mutattam meg az Isten Temploma, melyben az szent Lélec lakozic, miczoda ékesseggel legyen tettetes? Immar térec másodsor arra, az Isten hivei miképpen Isten Templomi.

Mikor amaz nagy Abraham az Istennek három Angyalit meg vendéglette volna, az Moyses első Könyvének tizen nyoltzadic részében, elmennel fel nem érem nyelvemmel ki nem mondhatom, minemü nagy öröme volt azon, hogy olyan vendégeket szállására be szolithatott, mert azoc az vendégek bizonyosan esztendő az napra Sara aszszonynac az születendő Isac felől jó reménseget adtanac: De hogyha Abrahamnac olyan nagy öröme volt, hogy olyan vendégeknec szállást adhatott: Sockal nagyob bódog-ságnac kell tartanunc, hogy mi Isten Templomi vagyunc, es az szent Lélec lakozic bennünc.

Először azért az hivec Isten Templomi az Isten igéjének halgatasára nézve: Mert miképpen hogy az külső Templomoc elsőben Isten tisztessegeré szenteltetnec, hogy azokban az Isten igeje hirdettesséc es hallgattasséc, ezenképpen Isten Templománac bizonyittya magat lenni az, valaki az Istennek igejét örömet halgattya es azt megh tartya. Üdvezitönc szava szent Iánosnac tizenegyedic részében: Az ki engemet szeret, az én beszédemet meg tartya: az én Atyam is szereti azt, én es az én Atyám ahoz megyünc es annál lakó helyet szerzünc.

Szép világosan az Isten ő maga Moyses harmadic Könyvének huszon hatodic részében meg világosittya az hol ecképpen szól: En sátor emelec ti közöttetec, es ti közöttetec jároc, es leszec ti Istentec: De ugyan ott igen meg kívánnyá, hogy az ő paranczolatlyát meg tarczuc.

Másodsor az hivec Isten Templominac mondatnac az Isteni könyörgésre es imadásra nézve. Mert miképpen az külső Templomoc imadásnac es könyörgésnec helyei szent Matthenac huszon egyedic részében. Ezenképpen nem czac az külső Templomokban imádtatic az Isten, hanem mivelhogy ő lelki állat, léleknec es igasságban, Szent Iánosnac negyedic részében. Es az mint Augustinus mondgya. *Munda cubiculum cordis, ubicunque fueris, ubicunque oraveris intus est, qui te exaudit, non est preter te.* Tisztits meg az te szivednec haylékat es valahol leszesz, valahol imátkozandó, te benned vagyon, az ki téged megh halgat, es nincz te kivöletted.

De még az szent Pal Apostolis ezent bizonyittya Romabéliekhez irott levelének nyoltzadic részében, hogy az bennünc lakozo szent Lélec megmondhatatlan Zokogásockal könyörög es közben jár mi éretünc, mert az ő tanubizonyosságára tudgyuc magunkat Isten fiainac lenni, es az ő gerjesztésere kiáltyc: *Abba Pater, az az, mi szerelmes Atyánc!*

Hogy ha penigh mi Isten Templomi vagyunc, mert az szent Lélec Isten Templomivá szentelt, mi kic Isten Templomi vagyunc, teremtetet állatoknac szenteltetett Templomokban nem könyöröghetünc. Azt mondgya Augustinus: *Si sacrilegi sumus faciendo Templum cuicumque creature, Anathematizamus & Christo, exhibendo eam servitutum creature, que soli Deo debetur.* Ha szentség töröc vagyunc, midön akarmi teremtett állatnac Templomot csináltunc, ki átkoztatunc az Christustúl, mivelhogy teremtet állatnac adgyuc azt az tiszteletet, melly egyedül magæ az Istené.

Harmadsor az hivec Isten Templomi az lelki áldozatokra nézve, mellyről az szent Pál Apostol emlékezc Romabéliekhez irott levelének tizenkettödíc részében az első versben: Kérlec titeket Atyámfiai, az Istennek irgalmasságira, hogy állassátoc az ti testeiteket élő, szent, es Istennek kedves áldozatul.

Miképpen idvezitönc szent Iánosnac másodic részében az maga testét Templomnac nevezi, es ugyan azon maga testét kedves es érdemes áldozatul fel vitte az Istennek: Sidokhoz irott levélnek ötödíc es nyoltzadic részében: Így az mi testünk is Istennek Temploma először Corinthusban irott levélnek hatodic részében az tizenkilentzedic versben. Sőt az Ezechiél Prophetanac harmintz hetedic részében, az huszon hetedic versben; Isten azt mondgya: az én sátorom ő köztöc leszen es én leszec ő Istene. Es ő bennec lakozóm, ezenképpen az szent Pal Apostol mondasa szerint az magunc teste kivantatic fel az áldozatra, de nem ugy hogy érdemes fizetes legyen: mert elégséges érdemes fizetés az Christus áldozattya: hanem ez hasonlatosság szerint való szállás által azt paranczollya az Apostol, hogy ninnen magunkat egészszen kic Isten Templomi vagyunc, kedves szent élő áldozatul bé mutassuc Istennek.

Továbbá ezen az áldozaton értetic az tiszta es szent élet, miképpen hogy az O Testamentombéli áldozatokban való állatoknac maculanélkül valóknac kellett lenni, es azoc az áldozatoc az IESUS Christusnac áldozattya példázta, melly áldozat által minden mi bűneinkből meg tisztittattatván meg szenteltettünc, ebben azért az megh szenteltetett állapotban kell magunkat Istennek előtte viselnünc. Másodsor, miképpen hogy az

áldozatokra való állapot megh ölettettne, az mi idvezitönkis az magas Keresztfán megh ölettetetet: hasonlatosképpen Colossebeliekhez írott levélnek harmadic részében az ötödíc versben paranczollya szent Pál, hogy megh ölyüc az mi földi testeinket, az paráznságot, tisztalanságot, söt ugyan ezen szent Pal Galatyabéliekhez írott levelének ötödíc részében az huszon negyedic versben azt mondgya: Az kic az Christusé az testet megh feszítetté az ő indulatival es kivánságival egygyütt.

Harmadszor, magunkat háláadási áldozatul kell fel vinnünc Istennek az engedelmességgel es alázatossággal egygyüt. Ezekre az dolgokra képest találtam fel az szent irasban hogy az hivec Isten Templomi legyenec.

De holott az hivec Isten Templominac mondattatnac, mivelhogy az szent Lélec lakozik benne, az szent Agostonnal egygyütt, azt mondom hogy az szent Lélec, ki az szent Haromságban harmadic személy, Isten legyen: Igy szol az Augustinus. *Si spiritus Sanctus Deus non esset, Templum utique nos ipsos non haberet.* Ha az Szent Lélec, Isten nem vólna, bizonyára minket Templomul nem tartana. De holott az Istennek Lelke lakozic bennünc, mert ő igazgat, ő szentel, ő bir, es ő uyét megh bennünket az Augustinussal azt mondom. *Quomodo non est verus Deus, cui nos ipsi Templum sumus?* Miképpen lehetne megh az, az kinec mi magunc Templomi vagyunc, hogy Isten nem vólna. Iol vagyon tehát az dolog, ha az Szent Léleknec Templomi vagyunc bizodalommal merjüc mondani, jöyjön el az te Országod, az az, hogy az Istennek Országa legyen mi bennünc, es nem az ördögé. Boldogul vagyon tehát dolgunc, ha az Szent Lélec lakozic mi bennünc, mert az Isteni fiúságnac mint egy Zalogja mi bennünc az mint az szent Pál szól. *Rom: 8.* De ha az Szent Lélec lakozic bennünc, felette igen el kell távoztatnunc, hogy ezt az kedves vendéget megh ne szomoritsuc faytalanságunkal. Ephesombeliekhez írott levélnek negyedic részében való parantsolat ellen.

Beszédemet tovább nem nyuitom, mert az nap szinten ez mostani órában kezdett délt szolgáltatni az Americabélieknek, es mi nékünc szinten mostan nyugoszc el: Hanem, ha az Sunam Városbéli aszszoni állatnac gazdálkodása es Eliséusnac való szállás adása, Istennek előtte kedves vólt; szép ajándékkal fel ékesítette Isten azt az jótétemenyt: Kétség nélkül ez Bekeci Templomnac yonnan való fel építetése, es Isten tisztességére való fel szenteltetése kedves ő felsege előtt, es dicziretes az embereknél; hogy penigh mind ennac az Templomnac yonnan fel építői s'mind azockal egygyütt ugyan ezen Templomnac felszentelői minden Keresztyénekel egyetemben, minden szent jószágos czelekedetekben Isten Templominac megh mutathassác magokat, es ez az kivánság Isten előtt fogantos legyen, Idvözitönktől tanult imádságunkal könyörögjünc:

Mi Atyánc, ki vagy Menyekben, etc.

Istennec áldása maradgyon az Keresztyeneken,

Amen.

(*Consecratio Templi Novi.* Kassa 1625, 57—92.)

2. AZ TEKENTETES ES NAGYSAGOS FELSŐ WADASZI RAKOCZI GYÖRGYNEC AZ NEMES BORSOD VARMEGYENEC FŐ ISPANNYANAC, & MINT IO AKARO VRANAC ES KEGYES Patronusánac.

Az Attya mindenható Istentől Szent Fiadert az Szent Leleknec ereje által lelki es testi jokat kevan.

TEKENTETES ES NAGYSAGOS VRAM, NOHA ISTENNEC SZEP ES NEMES teremtet állattya az ember, ugy mint, ki annac személyére es hasonlatosságára formáltatot, es az Philosophusoktól Mikrokosmosnac, az az, mennyet, földet, tengereket bé foglaló kerec es gömbölyü kicsin világnac mondattatic. Mellyet ha ki lát, abban s-az által az egész világnac képét szemlélheti, es igy az emberben, ugy mint az egész világot ki ábrázoló képben, az véghetetlen es láthatatlan Istent nézheti. Mert miképpen az Isten az ő véghetetlen es mindenható állattyaival mindenekben minden; igy az ember az Istenhez hasonló, hogy ez világban, es abban lévő minden teremtet állatokban minden legyen. De nem állattyanac véghetetlensege szerént; hanem az okos léleknec értelemmel, különböztető isméréssel, es bölcs elmélkedéssel való munkálkodása szerént. Mivel hogy az Isten minden állatokban minden, az emberis valamit az külső érzekenségek által, ugy mint látás, hallás, tapasztalás, kostonás, illatozás által, az okos léleknec értelmében es elmélkedésében bé véssen es azokat különböztetéssel megh isméri, mely az okosságnac nemes es méltóságos munkálkodása, arra nézve mindenekben minden: Nem oknélkül

Hermes Trismegistus, az embert minden csudác között leg nagyobb csudának mondotta: *Homo est maximum miraculorum miraculum*. És noha az tanulásban gyakorlatlan ostoba elme hitre lehetetlennek ítélte, hogy az emberben Istennek minden ez világon lévő teremtet állít meg szemlélni, nem különben mint egy tükörben; mind azáltal az természet vizsgáló bölcsenek tanítása szerint, semmi ez földön nagyobb nincsen az embernél, azt mondgya *Favorinus apud Gellium: Nihil in terra magnum praeter hominem, nihil in homine praeter mentem*. Csac közönséges dolog ez, hogy az emberben az négy életető állatoc az tűz, az levegő égh, az víz, az föld, és ezeknek tulajdonsági az melegség, az hidegség, az szárazság és nedvesség fel találtnac, mivelhogy ezekből áll. Nagyob hogy az éghnek ékességet, és az Isteni bölcsességnek néminemű ábrázattját csac az ember fejében meg szemlélni.* Tekincse meg valaki az embernek szerzeit, kic az ember testének mint egy világos szövetheti, és az főnek ablaki: Ezeknek szemléléséből, nem de nem ábrázolhattya ki az égen lévő és minden setétséget el üző fényes napot, és az éczakánac világosító lámpását az földot, melynek változására az embernek agyaveleje hól telic s -hól fogy: Es miképpen az napnac világossága nélkül az hól önnön magába setét volna, az csillagoc oly szép fényessen az éghen nem tündöklénének, ha az nap az ő fényességet reájoc ki nem ontana: Az ember-is az szem nélkül, az szem-is az napnac fényessége nélkül, merő homályos setétségben volna. Hát mit mondgyunc akar az Paradicsomi tökéletes bölcseség felől, mellyel az ember Istenhez hasonló vala: akar az paradicsomból való számkivetésben az soc gyakorlásoc által, és ez világon lévő minden állatoknac természetinek vizsgálásából, vett bölcseségről? Mellyel az ember az éghnek magasságit, és az tengereknek mélységeket mérsékelheti. Ezzel-is bizonyára noha nem oly tökéletesen mint az ép természetben; mind azon által néminemű részből közel járúl az Istenhez az ember. Mely bölcseséget közölvén mind az hitetlenekkel s-mind az hiveckel: az menyiben az bölcsességnek palotája és mint egy Király széki az fő, azt mondom, hogy az éghnek ki ábrázoltatását fel talállyuc az emberben. Mert meg engedhető, meg az pogány Ciceronakis mondása: *Nullus est vir magnus sine afflatu quodam divino*.** Nem kicsin okra nézve az hazugságnac szine alat mélyeséges igazságot tanító poétác az ő fabulájokban azt költöttéc, hogy az Pallas az bölcsességnek Isten Aszonya, az Iupiter Isten agyavelejéből születet volna, melynek értelmére megh tanit *Natalis Comes lib. 4. cap. 5*.

Mind azon által hogy az első teremtetéstől el fajult, és természetiben meg romlot az ember, igaz lehet az Philosophusoknak amaz mondásoc: *Natura omni animanti mater, soli homini noverca est, Plinius in proemio lib. 7*. Az természet minden állatnac édes Anyja, csac az embernek mostohája. Mert az oktalan állatokat, az természet születésoc után, mindgyárt lábokra állattya, az madarakot rövid időre szárnyokra neveli, eresztí és nemekhez illendő tagokkal fel fegyverkezteti, ruházattal fel öltözteti, mellyekkel mind életeknek szükségét kereshetic, s-mind magokat oltalmazhattya. De az ember mind az maga életének keresésére s-mind egyéb ártalmas ellenségi ellen való oltalmára, s-mind egyéb szükséges dolgaira az természetnek mezeitelenségében merő böldegtalan és nyavalyás: Vgy hogy az ki mindeneknek Vra és Fejedelme volna, és az ép természetnek törvénye szerint, nyavalya nélkül böldegtől kellene élni, most az esetnek rabsága miat, az természetnek mostohasága ellen, az érzekenségeknek, látásnac, hallásnac, tapasztalásnac, kostolásnac, illatozásnac gyakorlási és próbái által, az okosságnac mestersegét fogadgya daykájánac.

De meg ezzelis az ő nemec szerint az külső érzekenségekre nézve, az oktalan állatoc láttatnac meg haladni az embert, ha ötet az okos értelem nélkül csac annyiban szemléled, az mennyiben az töb állatocok köz természeti vagyon: Mert hogy az oktalan állatoc, okos értelem szerint való különböztető igeckel nem szóllanac, mind azon által az ő tulajdonságoc szerint való szóllásoc, ugy vélec születtetit, hogy arra tanítás nélkül nem szükölködne, és ha egy néhány ezren együt vadnakis:*** De az ő tulajdonságoc szerint egyic fel az más felének, és társánac, az anyja fiánac, az fiu az anyjánac szavát meg tudhattya: Ezt az hallással és látással való proba meg bizonyittya. Mert az csiko, ha soha az ő anyjánac nyerítését nem hallya, megis mindgyárt tud nyeríteni, és egyic ló az másic lónac nyerítését meg tudgya különböztetni, hasonlatos képpen egyéb állatok-is.

Tekincse meg az ember az éghi madarakot, kic az ő nemekben mind egy színűec, egy formán szóllanac, mint az szarkác, hollóc, csókác, és egyebec, mellyekben soha az ember egyyiket az másiktól meg nem tudgya különböztetni, sem külső színű formájában, sem szavában: ök penig egy mást különböztetéssel meg isméric, egy más szavát megis értic. Tekincse megh akar kiis az emberi nemzetsegét, az emberi nemzetsegben soc kü-

* Az emberec feje az éghnek ki ábrázolja. ** Miért mondatie az Bölcsesség Iupiter leányánac. *** Az természet szerint való születésre nevez az oktalan állatoc meg haladgyác az embert.

lőmb külömbféle természetű embereket, és azok között minémű ostoba paraszt nemzetec, tanulatlan és szállásra alkalmatlan emberec találtatnac. Ertettéc ezt, és nem ok nélkül az emberi ostoba tudatlanságot néminémű himező czimeres hazugságnac festéke alatt ábrázoltác ki az ő fabulájokban az tréfás mesterességgel okoskodo poétác; midőn az Szent irás szerént való víz-özön után el terjedet emberi nemzetségnac köhöz hasonló néma tudatlanságát akartác jelenteni. Mikor azért azt írjác, hogy midőn az Iupiter az víz-özön előtt való Oriás embereket azért el akarná veszteni, mivelhogy ellene az éghben haddal akarnánac menni, és nagy kövekből szinten az csillagokig magas hegyeket haytottanac volna, akkor Iupiter az vízözönnel boritá el őket, és Deucalion feleségével Pyrrhával egy hajon az Parnassus hegyére szaladot, az hól az oraculumtól meg kérdette: miképpen lehetne hogy az el veszet emberi nemzetseg viszontag el szaporodnéc? Az jövendő mondó azt felelte: hogy annyoknac csontyait hátoc megé az hegyről alá hánnyác: mely dolgoc Deucalion és Pyrrha aszszony igen meg botránkoztanac: gondolkodván azon, hól találnác fel az ő annyoknac csontyait, és Istentelenség vólna az holtaknac tetemét háborgatni; De sokára eszeken vettéc, hogy az annyán az földet kel érteni, és az csontokon az földnek köveit kel magyarázni.

*Magna parens terra est, lapides in corpore terrae
Ossa reor dici; jacere hos post terga jubemur. Ovid. lib. 1. Met.*

Es az mely köveket Deucalion alá hánt, azokból férfiac löttene, az Pyrrha kövei aszszonyocká változtanac. Melynec értelmét *Natalis Comes* ilyenképpen magyarázza; hogy az vízözön után az Noétól származot emberec, az természet szerént való születésre nézve, szinten olyan ostoba gorombác vóltanac, és meg mostan-is az tudatlan paraszt köz renden lévő emberec, nem külömbec mint az néma kövec: innen vagyon hogy az Görögöc az kösseget *laosnac* hijác, az az, kőnec.*

E saxis homines nati, layque vocantur. Natalis Comes lib. 8. cap. 17.

Mert ha az okos lélektől való szállással külömböztetec meg az ember az oktalan állattól. bizony születése után valarnig az feje tetejénec lágya leveg, mozog, addig soha külöm. büztető igéekkel való szállást nem tehet, azt írja *Plinius*, és ha süketen talál születeteni, néma kö lészen. De az oktalan állatoc, az ő nemekben való tulaydonság szerént szállanac és tanulás nélkül szépen énekel az fülemile.

Istennec csudája hogy az Balaam számára emberi szóccal szólot: ördögi *practica* hogy Achillesnec Xantus nevű lova, emberi szállással meg jelentette Vránac halálát: Emberi mestersegnec gyakorlásával vólt, mikor Augustus Császár és Marcus Antonius egy más ellen hadakoznánac az Romai birodalomért, és mivelhogy az hadakozásnac bizontalan ki meneteli szokot lenni, Romában két ember soc költsegeg által, nagy mesterseges gyakorlással két hollót emberül szállani tanitván, az egyiket ez igekre oktattác: AVE CAESAR AUGUSTE VICTOR IMPERATOR. Az másikat arra szoktattác: AVE VICTOR IMPERATOR ANTONI, hogy akar mellyic Fejedelemé lenne az gyözedelem, az diadalomnac idején az az *Triumphusnac* pompájában, annac kedveskedhetnéne, és az mi jutalmoc lenne, osztoznánac. Meg lévén az Actium mezején az harc, Antonius el vesze, és Augustus az gyözedelem után az diadalomnac szekérén mikor Romában nagy pompával menne, és ötet minden rendec örömmel fogadnák, az emberis az ő hollojával elő járula, és mindenec csudájára az hollo kiáltya vala:** AVE CAESAR AUGUSTE VICTOR IMPERATOR: mellyet midőn az Császár hallot vólna, husz ezer aranyat ada az embernec az madarért: De bezzeg az ember nem közle társával az jutalmas ajándéket. Azis azért az Császárhoz méne, és meg jelenté, hogy vólna nékiis hasonlóképpen szóló hollója, az társával való végezéstis meg monda: Elő hozatván az Császár az madarat, az is énekl vala: AVE VICTOR IMPERATOR ANTONI. Eszében vévén az Császár az dolgot, semmi-képpen meg nem haraguéc, hanem meg parancsola, hogy az jutalommal öis osztozzéc.

Mikor ez dolgot egy varga meg hallotta vólna, minden varga szerszámát el adta, és öis vön egy Szarkát, kit ugyan azon köszöntésnec formájára tanit vala, de az Szarka meg nem tanulhattya vala az köszöntést, mindenkor azért az varga az Szarkát nagy bánattal így pirogattya vala: OPERA ET IMPENSA PERIIT. Nagy későre az Szarkais csevegni kezdette: AVE CAESAR AUGUSTE VICTOR IMPERATOR. Meg örülvén az varga, egy alkalmatossággal fel vitte az Császárnac az Szarkát, mikor penig az Császár hallaná az Szarkánac köszöntését, monda: *Satis talium saluatorum habeo.* Ackor szerencsére mink

* Az parazt kösseget, az Görögöc *laosnac*, az az kemény kőnec hlác az kemény tudatlanságért. ** Az oktalan álla toc emberül szállanac.

hogy sokszor az vargánac bánatos panaszkodását hallotta, mond az Szarka: *Opera & impensa perijt*: Ezt hallván az Császár, nagy kaczagással el fakada nevetve, hogy az vargánac mind pénze, mind kaptája, s-mind faratságának haszna, oda vagyon, és valamit adván néki, mondá: *Quam quisque novit artem, in ea se exerceat*. Vargánac kapta mestersege, és árt, *Macrobiius iria secundo Saturnalium, cap. 4.*

Ieles és mindenecc csudajára méltó dolgot ír *Plinius, libro decimo, capite quadragesimo tertio*: * Tyberius Császár idejében volt Romában egy holló, az ki szabadon repült az várásban, és gyakorta az Császár ablakára szállot szép értelmesen köszöntvén ötet, gyakorta az tanács-házban az Romai tanácsot neveken szólította; egykor egy maga gondolatlan ember az hollót meg ölte, mélyért az tanácstól halálra ítültet. Az holló pedig nagy tisztességes temetésre méltoztatot, az Rediculus nevű mezőn az Appia út felén jobb kéz felől, kit az Romajac nagy tisztességgel trombita szóval késertenecc czifra koporsóban két Szerecsénnyel vitetvén, és emlékezetire oszlopot emelvén.

Soc ostoba és tompa elméjű goromba embereknek küssebsegekre és gyalázattyokra lehet Ascanius Cardinalnac publicán madara Romában, ki az Apostoli Credot szép értelmesen minden fogyatkozás nélkül elmondotta: Ha az oktalan állatok az emberi serénység által való oktatás, néminemű-képpen embernek tulajdon cselekedetire szoktathattya: hát az boldog állapatra teremtetet, és nyomoruságra születet nyavalyás ember, ám-bátor okos lélecek ékesitetet legyen fel, és az lélektől okosan szőlyon, beszélyen; mind azon által az természet szerént való születésre képest merő néma, és az szőlásnac hatalmát mely ő benne természet szerént vagyon, természet szerént nem cselekedheti, és külömben nem-is szólhat, hanem ha hallás által tanullya: mert ha természet szerént volna az ember szőló, ha soha emberi szót nem hallanais, tudna szőlani, miképpen az csiko tanulás nélkül tud nyeríteni, az fülemile mely szépen tud énekleni, az hatyu halálát keservesen meg tudgya siratni: de az ember ha nem tanullya mégh születése szerént való nyelven sem szólhat, ha süketen születic, némán marad, és bár hallyonis az minémű nemzetnek nyelven neveltetic, ahoz szokic.

Psammenitus Aegyptusbéli Király akarván meg tudni, micsoda nyelv volna első az emberi természetben, ez képpen próbálta meg: **két gyermeket egy vadon erdőben kecske pásztorra bizot, meg parancsolván néki hogj hozzájoc ne szőlyon, hanem az kecskéckel szoptattassa, és ugy nevellye. Három esztendő mulva az Király palotájában fel vitetvén az gyermekek, egyéb-képpen nem tudtanac szőlani, hanem kecske módon csak ezt mondottác, Bec, Bec. *Herodotus.*

Gomor Királyis Indiában harmincz szoptatos gyermekeket külön külön, nagy őrizet alá rekesztetet,*** és az daykáknac keménnyen meg parancsolta, hogy csac egy szót se szőllyanac az gyermekekhez, hogy ez képpen meg próbállya az mely nemzetsegnek nyelven az gyermekek kezdenének szőlani, őis annac az nemzetsegnek hitire és vallására állana. De haszontalan munkája után, magais az Istentelenségben marada. Mert az nyelvnek nemességehez, és ékessen folyo beszédéhez tulaydon képpen nem köteleztetet az Isteni tisztelet.

Mikor az Babillon tornya Isten ellen építettén, hogy az által ez világon az Chám maradékinac nagy emlékezetec maradhatna, ezt az nagy vakmerőseget noha Isten másképpen-is meg büntethette volna, de az ő csudállatos bölcseségének dicsőségéjért nyelveknek el vesztésével bozulla meg; Elsőben mind azokat, kic annac az épületnek foglalatosságában munkálkodtanac, ideig való süketességgel meg vervén: Másodsor az elébbeni nyelveken való szőlás emlékezetitől meg fosztván: Harmadsor elméjekben meg bolondítván. Az honnan rút zurzavar támada közöttöc, iszonyu visszavonásoc, verekedésoc, öldöklésoc, következtenecc: Mivelhogj mint az némác értelem nélkül szőlottanac; mint az bolondoc egyyc az másic szájában barnult, inment arczúl csapás, taszigálás, döffölés, kiáltás, sivás, rivás, gyilkosság, és az épületnek magosságáról való alá hanyás, nem külömben mint az iszonyu forgó szélvészben az erdőkbén az féc zugnac, csattagnac, és az fáknac levelei sűrűséggel hullanac. Igy az Isten az kevélységgel kezdet épületet, gyalázatosan félben szakasztata velecc, kic szőlás nélkül mint az barmoc, ugy buydostanac, hanem az után külön külön való társaságokra szakadván sokáig való gyakorlás által uy szókat formáltanac, tanultanac, és külömb külömb fele nyelvec szerént ez világon országokként, tartományokként, határonként soc nemzetsegekre szakadtanac,**** oszlottanac és terjettenecc, és igr az nyelveknek külömbségével egyyüt, az elméknek és erkölcsöknek ellenkezése, az népeknek visszasa vonyása, egyyc nemzetsegnek más nemzetsegtől való meg utálása következet. Söt meg az emberi társaságot meg tartó és otalmazó igasság-is ez földről el távozot.

* Az Romajac az hollot nagy ceremoniával temetté az emberi formán való szőlásért. ** Psammenitus próbállya micsoda nemzet volna első. *** Gomor Király próbállya mellic hit volna első. **** Miképpen terjettenecc az emberek soc nemzetsegekre.

Könyü tehát meg itélni, mely nagy bódogtalanság az emberben, hogy ha süketen talál születeteni, némán marad, és szóztalan léssen, és járjon kellyen az idegen nemzetek között, bár szólni tudgyon-is, de ha azoknac nyelveken nem tud szóllani, nem külömb az némától, és mennyivel bódogab az ki soc nyelven tud szóllani, annyival bódogtalanab az ki csac születése szerént való nyelven beszélhet, és megh ebbenis oly ostobájúl és gorombául neveltetic némely, hogy bátor ugyan nagy nemzetből születtessek-is; De elméjénc értelmét, bölcsen ki nem tudgya mondani, és ez képpen ez ilyen ember bódogtalan az szóllásban.

Nagy emlekezettel tiszteltetic Mythridates Pontusnac Királya, ki huszonkét nyelven az ő királysága alatt való nemzeteknec, tolmács nélkül, feleletet és parancsolatot adhatot.* O gyarló testben Istenes elme! O halandó embernec halhatatlan emlekezeti! O mely dicséretes és gyönyörűseges dolga, mikor ember elméjénc értelmét kívánsága szerént megh jelentheti! O bezzeg kár vólt ilyen embernec méreg miat el veszni! Nyilván azért szokta vólt mondani ez jeles Fejedelem: *Principem decet nominatum imperare*. Mert az nevezet nélkül, és más által való parancsolatnac nincs oly hathatósága, mint az ki kemény méltosággal, nevén tudgya nevezni azt, az kinec parancsol. Ide való bizonyára Cleopatránac Marcus Antoniusnac kerítő feleségénc nagy elméjére képest való emlekezeti, az ki Asiában, és Africánac némely részeiben valamennyi nyelvec vadnac, mind azokon tudot szóllani.

Hunyadi hollos Mattyás Király,** nap keletnec, és nap nyugatnac, rettentéssel való fejelme az Görög és Töröc nyelveken kívül, Európában minden nyelveken tudot beszélni, az mint *Bonfinius iria, Decad. 4. lib: 8*.

Mit mondgyunc Cyrus Királyról, az ki táborában lévő vitézit egyen egyen, neveken tudta szóllítani;*** O mely szép dolog ilyen emlekező elmével fel ékesitetni az Fejedelmeknec: Ellenben viszontag illetlen, és az Fejedelmi méltoságnac küssebsegével való dolog, nem hogy nyelveket nem tudni, de megh csac az szóllásra-is némáknac lenni. Miképpen László Király Mattyásnac successora, az szóztalanságért, *mutum idolum*, néma bálvánjnac mondattatic**** *Dubrovius Historicustol*, az ki így emlekezie felöle: *Sub Ladis-lao Bohemiae & Hungariae Rege ignavo, qui rari sermonis, ad interrogata, nihil aliud quam Hungaris benè, Bohemis Dobre, respondere solebat, per haec duo verba, Bene Dobre regnum utrumque, miserè afflictum fuit amissis Regiis, Oppidis, Arcibus, &c.* Oda vagyon Nándor-fejérvár, ő arra csac azt felelte *Benè Benè*.

Mely szép tiszta, egyenes folyással vagyon az Deác szó, mely az Romai birodalomnac hatalmas el terjedéseért, löt közönségessé minden nemzetek között. Mely ékes és méltoságos az Görög nyelv, az mely nélkül igazán való bölcsnec, senki méltán nem mondathatot haydan. Mely szentseges az Sido szó, mellyet Isten az ő igéjénc kútfejénc lenni méltótat: ezeken kívül minden nemzetnec, kétség nélkül az ő saját nyelveknec nemességével és régiségével dicsekednec, és az ő nemec szerént, ez világnac minden részeiben lakó népec megh elégednec az szóllásnac szükségére tulaodon nyelveckel; de bizony akar az természet vizsgálásnac bölcsesegget, akar az Országoknac és Városoknac igazgatásában és rendtartásában való módot; akar az régi megh löt dolgokról írot historiákat megh gondolylyuc; akar az ékesen való szóllásnac és egyéb tudományoknac mesterséges bölcseségét fel forgassuc, mind ezekben, minden egyéb nemzetec az Görög és Deác nyelveknec köszönnyénc minden tehetségeket, az Görög nyelv- is az Sidó szónac halallya megh minden szentseges tudományát.

Mert miképpen az egész kerec égh alatt lévő gömbölyű földnec minden részeiben lakó nemzet egyen egyen az természetnec leg szükségeseb taplálására, az maga saját határánac gyümölcsével megh elégedhetic: Mint példánac okáért, nem mindgyárt eleitől fogva kenyérral éltec az emberec, hanem füvel, gyükereckel, és kiváltképpen csermackal megh elégedtenec. Brasiliában és Indiánac töb országiban búza kenyeret nem esznec az emberec; hanem néminemü gyükörből szinten olyan kenyeret sütnec, az mellyel ök meglégednec.***** Az Eszaki tartományokban az iszonyu hidegseg miat, sok helyen fa nem terem, de azért azon az földön oly halac termenec, kiknec csontyaival tüzelnec az emberec. Szerecsen országon belöl, Atlantia tartományban Aegyptombéli Ptolemeus Latyrus nevü Király idejeiglen az emberec az tüznec hasznát nem tudtác, mert az ő természeteknec külső szükségére az tűz nélkül nem szükölködtenec annac az földnec melegege miat, söt némely helyeken az tik monyat tűz nélkül megh tudgyác sütni az emberec, mert parittyában teszie, és az sütő verőfényen addigh csavallyác hogy megh sül, *Coelius lib. 8. cap: 12. ex Svida*.

* Mythridates huszonkét nyelven tudot szóllani. ** Mathias Király Europeanac minden nyelven tudot szóllani. *** Nagy elméjü Cyrus Király. **** Cseh László Király nema balvány. ***** Némely Országban nem szükséges tűz nélkül.

Magyar Országnak-is az maga földének gyümölcse szinten elég volna,* ha soha Indiai borsost, Siciliai Citromot, Affricai Narancsot, és Phoeniciai poma granatot, Olasz országi füget nem látna és ennék-is: ha soha az Asiatica Scythiabéli Seres nevű nemzetnek selyem ruháját, és az Syriai tengerben termő purpura nevű csigának vérével festet borsont: és velencei Scarlatot, Spaniol országi Granataból költ granatot, Angliai Londinumból hozot londis posztót nem viselneis. Mert az Magyar természet, edelének szüksegére, meg elegendhetné Országának gyümölcseivel, és testének öltözetire földbeli Iuhoknac gyapjával: De az ékesegért, az gyönyörűségért, az nyalánkozó kívánságért, és az fris lakásért, az negédes czifráságért, az idegen országból külömb külömbféle gyümölcsöket és drága ruhákat bé hordanac Magyar Országban, holot az Magyar Országi szilva, szinten olyan drága és kedves az Eszaki Német Országban, mint az Olasz Országi füge Magyar Országban, és el hittem hogy az Magyar Országi tekenős és kecske béka, aranyat érne Olasz Országban, holot Alfonsus Arragoniának Királya,** harmincz két aranyat nem szánt adni az Romai piaczon, egy araszni meny halért, melyet mikor Mattyás Király meg hallot volna Budában, Fejedelemhez illetlen kicsin kívánságnac kedve töltéséért való, nagy tekozlásnac mondotta.

Ha ez világnac némely részeiben, az ot lako emberec és állatoc más idegen földnek szokatlan gyümölcsetől irtóznac, mint vadnac oly tengeri halac, melyeket az kie hozzá szoktanac nagy gyönyörűséggel eszic. Az Tatárooc ló téyből és vérből egyben zagyvalt italt, mely kedvesen iszác;*** az Magyaroc az szépen sült bárány hust nem eszic kedvesebben, az jó bort nem iszác gyönyörűsegesebben, mint Heliogabalus Császár minémü cifra lakásnac tartotta, ha rosa vízben hizlalt, és rosa ezetben fött tekenős békát ehetet: mint Tamberlanes Tatár Fejedelem az csiko vért és az kancza ló teyet egyben egyelitvén, mely nagy gyönyörűsegesen itta.****

Mit mondgyunc? Szerencsen Országnac Etheria nevű tartományában azt iria *Plinius lib: 6. cap. 30.* hogy oly emberec vadnac, az kiknek nyelvec és felső ajakoc nincsen,***** és ez ilyen termetü embereknec miképpen itélhetné ember az szólásnac cselekedetit; vadnac oly emberek-is, kiknek semmi szájoc nincsen, hanem egy orroc lika vagyon, az kin legezetest veszne, és abban az országban terem oly némü zab, az kivel élne, és ugyan azon zabnac szárából csinalt csiven szijác az orroc líkán az italt, ezec az ő természetec szerént az ő nékic való és szokot edellel megh elegendne, és az ő módgyoc szerént, az mint ő nékic az természet adta, ugy szállanac, beszéllenec.

Hasonlatosképpen az közönséges beszédre és szállásra nézve, minden nemzetnek elégséges volna az ő saját nyelve, és minden nemzetnek szabad volna az ő nyelven akár mitis, akár mi nével nevezni. Innen vagyon hogy az Athenasbéliéc régenten *Tettigoforusoknac*, az az, Pthruscöc hordozoknac mondattattanac:***** Mert ök aranyból csinált pthruscökkel fűztéc megh fejkenc üstökét, mellyel azt jelentetté, hogy miképpen az pthruscöc, termő földétől el nem távozie, hanem csac ot pthruscököl az hól terem, más idegen pthruscöket sem szenyved el; igj az Athenasbéliéc is meg elégedtenec az Attica nyelvel, más idegen nyelvre nem szorultanac: Ezenképpen az Romajak-is az Deác nyelvec méltóságát minden idegen nyelveknec szüksege nélkül, megh böcsültetni az egész Imperiumban megh az idegen nemzetec közöt-is parancsoltác. Történéc egy időben, hogy az Athenasbéliéc *Alcibiadest*, és *Diogenes Stoicust* küldenéc követsegen Romában, *Cato Censurus* az Romai törvényeknek kemény oltalmazója, fölötte igen ellenzette az Görög nyelven való követséget, és az Romai tanácsot arrais vötte, hogy az Görög követekeket mindgyárt haza küldgyéc, oka ennek ez völt, mert *Cato* az Romai Ifjuságot attól feltette, hogy az Görögöc ékesen való szállásért, az vitezsegnec követségétől, el idegenítetténec.

Mely ékesen szölló völt az *Cicero*, ki az ékesen való szállásnac attyának mondatot: önnön maga meg vallya, *Verres* ellen való oratioiban, hogy *Syracusa* varassában, Görögül perorált, mellyért ötet az Romai tanács igen meg pirongatta, hogy az Deác nyelven gyalázatot tött. *Tyberius Császaris*, az Görög nyelvet meg tiltotta völt Romában: Söt nagyob dolog ez, hogy csac ezt az egy iget (*Emblema*) parancsolattyában iratni nem méltoztatta, midön az Görög Országi selyem ruhát az rayta való czifraságokért és képekért, mellyeket az Görögöc *EmblemAnAc* hjunac meg tiltotta volna, maga az Deákoc, ennek az igének nevét, az magoc nyelven nem tudgyác, mint az köszvénnac sinec neve az Deákoknál, mellyet az Görögöc podagrának mondanac, mindazonáltal az ékesen való szállásért, az bölcseséges tudományokért, régi megh lött dolgoknac tudásáért, minden rendbéli társaságoknac jó módgyaval való rendelésért és igazgatásáért, és idegen Országbéli állatoknac nevezetiért, nincs oly nyelv ez világon, hogy más nyelvtől ne kérjen segítséget, és kiváltképpen az Görög és Deác nyelven való szóval, ne gyamolicsa magát

* Idegen Országi étel és ruházat nem az természetnek szüksegejert vagyon. ** Alfonsus drága hala. *** Tatárooc kedves etele és itala. **** Heliogabalusnac kedves etke. ***** Szajatlan emberec. ***** Pthruscök Athenasbéliéc.

Mint az Magyaroc csak czifraságért hijác az veres ökröt haysz *Rött*, és az fekete ökröt hóc *Csörsz*, mert mind az kettő Német szó, mert az *Röt* az Németeknél vereset teszen, az *Svarcz per contractionem Csörsz* feketet jegyez. Ezenképpen az lovatis csak czifraságért hijác paripánac, mert az *para* és *hyppos* Görög ige. Nem tudom ha csak rá szorultaké vagy ugyan szebneic itéltéc, hogy mikor az szőlőből az mustot ki saytollyác, az szőlő levét, melyneic venéréc volna igazán neve, és mégis mustnac hijác, melyet az Deákoc *mustumnac* nevezneic. Az törkölyt-is, az Deác szóból vöttéc *torquular*, az az sayto, mert minec utánna az szőlöt megh saytollyác, az törkölyneic magyarul tulaydon neve *Mont* volna, az löréneic igazán *mont lev* volna neve magyarul.

Ha azért az irásoknac tudományá nem volna ez világon, és az nyelvekneic tolmácsolása nem gyakoroltatnéic az népekbenc, mely ostoba, goromba, paraszt, tudatlan volna az ember, söt az nemzetek-is sockal dühösködöbbeic, és fene kegyetlenebbeic vólnánac egy más ellen: De megh mondhatatlan nagy haszna vagyon, egy nyelvneic más nyelvre való fordítatásánac, és székszegec-képpen hasznos dologh, más nyelveken írot könyvekneic, akar mely nemzetneic nyelvén való tolmácsolása. Mert hogy mindenekről ne emlekezzünec: akar Királyi méltóságánac mutogatásáért, melyet el hiszeic; akar Istenhez való buzgóságánac bizonságáért, mely felöl kételkedem; akar az következendő haszonért, mely felöl ha nem gondolkodot-is, de Isten meg adta, hogy *Ptolomeus Philadelphus* az szent Bibliát Alexandriában, az hetven két Bölceic által, Sido nyelvből, Görög nyelvre fordította, és Bibliotecájában helyhezette.* O dicsiretes és soha meg nem halni méltó emlekezet! O pogány Fejedelmneic kereszténysegbenc lévő Fejedelmekneic hasonlő cselekedetre gerjesztő példája! O Istenneic csudállatos gondviselése, hogy midön Marcus Antonius az Actium mezején egy meg verettetet vólna, hogy Alexandria az Romai birodalom alá esnéic, mely változásban ez hires Bibliotheca tüzzel emésztetéc meg, és az Bölseektől fordítatot Biblia meg tartatot, Christus Vrucnc születése elöt negyven két esztendővel, az mint némellyekneic tetezic.

Az régi hadakozásoc közöt nézésre rettenetes, hallásra iszonyu, és mostis emberi természetet irtozato emlekezetü az Trojai had, melyet *Homerus* Görög Poéta verseckel írt, mely írást *Alexander Macedo* oly igen kedvellet olvasni, hogy éjelis az fő vánkoc alatt tartotta, és mikor töb gondgyaitól üressége völt gyönyörűsegesen olvasta Agamemnon Vezér hadnagyságát, Ajax Telamoniussnac Elefánton Hectorral való ütközetit, Patroclusnac Hectortól való meg ölettetését, Achyllesneic Patroclus halalájért Hectoron való mordaljságát, és holt testén két kegyetlenségeit, kit mikor lábainál fogva szekere után köttetet vólna, Troja várassa körül hurczoltatta: és miképpen hogy az vizec az folyásban, egyyic az másikat üzi tollja; ezenképpen az Fejedelmekis az ő bosszuállásokban,** egyyic az másikat üldözéssel tromfollja: hihető dologh azért, hogy keservesen olvasta, miképpen Paris bosszút állot Achyllesen Hector halaláért, melyet midön különben végben nem vihetet vólna, hugát Polyxenát Priamus leányát, kit Achylles igen szeret vala, sokszor-is kérette vala, néki igérvén, és az Apollo templomában az házasságnac szövetségéneic szine alatt, az áldozat felet által vere. Mert az kedves attyafiánac méltatlan halálán, és gyalázattyán, szive szerént szomorkodo emberneic, gyönyörköttető öröm gyanánt esic, azon való bosszu-állása, az ki kedves attyafiát meg ölte. Es mégis álmélkodással olvasta amaz nagy kiáltható Stentornac hangos torkát,** kineic kiáltása az egész Görögöc táboránac akar harczon, akar ostromon való kiáltásokat felöl haladta: hihető dologh hogy mikor az Amazon aszonyoknac ferfiui vitéz merészsegeket, és Pentesiliánac az Amazon Aszszonyoc királyné Aszszonyánac, ki az kézben viselő baltát találta,**** vitézi módon való szörnyü viadallyát, és az Scamander vizében való halálát, Vlyssesneic buydosását, és ez fele töb dolgokat olvasot *Homerus*ban, azoknac példájával nem kevesbe gerjedezet Alexanderis az önnön maga jó hiréneic nevelésere és hagyására. Mert az nemzetes Fejedelmec az jelesen viselt dolgoc által érdemlet és nyert dicsiretes hirrel, haláloc utánis élneic. Azt kérdem azért mivelhogy *Homerus* Görög nyelven írta az Trojai veszedelmet; mi Magyaroc hogy tudnánec ily emlekezetre méltó nagy dolgokról beszélleni, ha az nyelvekneic tolmácsolása nem vólna, és eleitől fogva az Görög könyveket Deákra és egyéb nyelvekre, nem fordítottác vólna.

De talám valaki az *Homerus* írását, mint hogy Poéta völt csak fabulánac itéli, bizonyára az nyelvekneic tolmácsolásából meg tetezic, hogy megh lött dolgot írt *Homerus*, noha fabulálokal ékesitette. Mert mikor az Görögöc Trojára haddal mentenec, Creta szigetében Gnosus várossában völt egy Dycctis nevü Philosophus, ki Idomeuussal az Cretabéli hadnac Hadnagyával el ment az hadban, és kezdetitől fogva, mind végezetig, mint szemes tanu, az Trojai hadnac Historiáját, Phoenciai nyelven hársfa táblákra le

* Ptolomeus Philadelphus az szent Bibliát fordíttattya Görög nyelvre. ** A Fejedelmec bosszuállóc. *** Nagy kiáltható Stentor. **** Pentesilia találta az baltat.

irta, és mikor az hadból haza jött volna, halálának óráján egy ón ládában zárta az könyvet, és megh parancsolta hogy vele együtt el temetnéc, mely dolog Samsonnac és Gedeonnac idejével együtt lött, *Anno mundi 2800*. Az után két ezer esztendővel Nero Császárnac tizen harmadik esztendejében, Creta szigetében nagy föld indulás lön, mely miat az Dycyis koporsója ketté hasadot, úgy hog az ón láda ki látezanél belőle; egykor történet szerént néminémü mezei pásztoroc azon el menván, és az temetésnec hasadását szemlélvén, reá akadánac az ón ládára, alitván kécncset benne lenni, és az ládát vittéc az földnec Vrához Eupraxidához; az ki mindgyárt küldötte Rutilius Rufushoz, ki aekor Neronac Tiszt tartoja volt Cretában. Az Tiszt tartó az ládát fel nyitván az könyvet forgattya vala, de nem tudá olvasni, és küldötte Romában az Császárnac. Mikor azért Nero el vötte volna az könyvet, mindgyárt tolmácsokat kerestete, és Görög nyelvre fordítatá, kit Deákül *Quintus Septimius* tolmácsla. Az Szent íráson kívül azért az pogány Historicusoc közöt, leg első Dycyis volt,* ki igazán megh irta hogy Aeneas arulta el Troját, el unván az hadakozást, ilyen álnokaságot gondolt, hogy Vlyssessel titkon végezet, hogy az Trojaiac minden hadi költségeket meg adgyác, csac el mennyenec alola: Aeneas Priamustis reá vötte,** hogy az Görögöktől egy nagy fa lovat kivánnyon az hadakozásnec emlékezetire, mellyet az Trojai Templomban helyeztessenec, meg lévén az frigy kötés közöttöc Priamus summa pénzt meg adá az Görögöknek. Az Görögök-is oly fa lovat csináltanac, mely az Trojai kapun bé nem fert. Az Görögöc tábora mind haza oszla; de Vlysses válogatot vitézcekel Tenedos szigetében álla, minden vizi erejével, az Trojaiac penig az köfalt le rontván, nagy örömmel bé vonác az lovat az vásásban, és éczakára kelve, tobzodásnec adac magokat. Aeneas penig egy Sinon nevü ember által, égö szövetségel adá jelt az romlot köfalon, mellyen az lovat bé vontác vala, az Görögökis ugyan azon résen meg vevéc Troját. Az Poétác penig csac ékes gyönyörűségért és kiváltképpen *Virgilius* az Romai nemzetnec gyalázattyanac el törleséért költöttéc, hogy az fa-lovat vitézcekel raktác volna meg az Görögöc, mivelhogy az Romajac Aeneastól származtanac.

Mivelhogy azért az haydani régiség, és az időnec hoszusága töb megh lött. dolgokat és példákat foglal bé, hogy nem mint egy ember az mennyi ideig élne, és az ember, csac az maga idejében eset dolgokról sem emlékezhetic úgy meg, hogy sokakról és többekről el ne felelkeznic. Az Historiáknc írássa és azoknc olvasása megh mondhatatlan hasznot hordoz magával, az embernec életénec mind tanítására s-mind igazgatására. Mert *Cicero* ebben bizonságunc, az ki azt írta *de Oratore*: Az historia minden időknec bizonsága, az igaz mondásnec világossága, az emlékezetnec élete, és az életnec mestere. Mert az historiáknc olvasása az soc dolgoknc meg lött példájával, soc also renden lévő embereket, nagy méltóságokra, Vraságokra fel emeli, és méltócká teszi: az Fejedelmeket, az halhatatlan dicsőségnc emlékezetiert, nagy dolgokra indittya: az vitézeket az jó dicsiretért, az harcra bátorittya, hogy hazájoc mellet vitézkegyenec: Es az mint *Cicero pro Archia Poéta* mondgya: Miképpen az kép-iro, az előtte lévő példára néz, melyből az le irando képet ábrázollya: Igy mijs az régi dicsiretes embereket, tükörül visellyüc előttünc, kiknec jó magoc viseleséhez szabjuc magunkat. Minec-okáért hogy ha az historiác nem vólnánac, merem mondani, hogy az Fejedelnec töb gonozságot cselekednéc, és kevesebben igyekeznéc az jó hirért jót cselekedni, mert az gonosz példáknc olvasása, az jó elméket az gonozságtól irtoztattya: viszontag az jeles és dicsiretes példác meg az gonozsokat-is az jámborságnac követésére édesgetic. Mi-nem minden emberben vagyon oly gonosz elme, mint Herostratesben völt, az ki mint hogy jó cselekedetnec emlékezetit nem hagyhatta, hogy latorságánac emlékezetit maradhasson, az Diana templomát Ephesumban fel gyuitá.

Plato az historiáknc tudományát hasonlitotta az idővel koros és vénséggel rögzött ösz emberhez ellenben, az historiákban való tudatlanságot tanulatlan gyermekségnc tartotta, mind ezeket Richterusnac ilyen regulájával fejezem bé: *Quo quisque est sapientior: eò libentius legit historias*. Az bölcs eszes ember, örömet olvassa az historiákat.

Oly jeles historiai vadnac Xenophonnac, mellyeket Cyrus tanításánac nevez, hogy amaz Africánac hodoltatója, és Carthagonac rontója, az Scipio, annyira igen szerette olvasni, hogy meg az dob trombita szóknac zengedezése között-is kezében forgatta, gyönyörűségesen olvasván Cyrusnac viselt dolgait, az Görög Országi hadakozásokat, az lovaglásnec és vadászatnec mesterességét, az házi cselédeknc rend tartását, és az vendégeskedésnc módgyát.

Selimus Töröc Császár az nagy Alexander Macedonoc, és Iulius Császárnac viselt dolgait nagy költséggel Töröc nyelvre fordittatta, és Africára, Európára az szerént hadakozot.

Alfonsus Arragoniánac Királya egykor nagy betegségben eset vala, és midön az orvosoc semmit nem használhatnánac néki, soc faydalmi között, Curtiusnac Alexan-

* Dycyis első historicus. ** Aeneas hazajanac aruloja.

dernek viselt dolgairól írot historiáit kezdé olvasni, mellyekkel betegségét könnyebbíti vala; sőt azt mondotta: *Valeant omnes alij medici, vivat solus Curtius sanitatis meae restitutor.*

Az ötödie Carol Császár Thucydidesnek Franciai nyelvre fordítottot historiaiban gyönyörködöt, és az ő inasinac ilyen szokot rendtartásoc vólt, hogy reggeltől fogva ebédig, némely Thucydidest, némely Herodotust, és külömb külömbféle historiákat olvas-tanac, és az ebéd felet, az Császárnac rendel elő beszélletté; töb ez fele soc példák-nac elő számlálásával nem nyujtom beszédemet. Bizonyára mint az étkeknek külömb külömb-féle nemei gyönyörköttetic embernek szája izit: Igy az historiáknac olvasásában, az külömb külömbféle dolgok-nac tudása ugyan meg vidamittya az embernek elméjét.

Amaz soc nemzeteknek irigységével Pannonia földén lakozó, és szabadsága mellett hazájáért minden ellenség ellen serényen hadakozó, zápor essöc hasonlatosságára, szom-szédi és maga földét kedves vérével viragoztató Magyar nemzetről mit szólnac? kinec hadakozása eleitől fogva, mely rettenetes vólt: vitézsége az régi hadakozó férfiaknál nem aláb-való vólt: kinec Fejedelmi és királyi soc győzedelmeckel dicsekedtenec: kinec az előtt minden szomszéd országoc adóval hodoltanac: kinec országa az idegen nemzetec közöt *inchtum Regnum Hungariae* mondatot, hires Nemes Magyar Ország-nac neveztetet: merem mondani sem Achylles, sem Hector, sem Vlysses, sem akar mely régi hadakozó vitézec, az régi Magyarok-nac jeles magoc viselését megh nem haladtác, mind ezeknek viselt dolgainac emlekezetic hól vagyon? * Az idegen nemzeteknek s-kiváltképpen az Görögök-nec, és Deákok-nac nyelveken mely szép jeles olvasásra gyönyörűsleges, és soc példák-nac tudásával hasznos historiá vadnac írva. Az Deác nyelv és az tolmácslás-nélkül, mind azok-nac micsoda izit tudhattác az Magyaroc? De nagyobb ez, hogy az régi Magyarok-nac viselt dolgaiban, soc vér hullással és ontással való hadakozásokban, Pannoniá-nac el foglalásában, idegen nemzeteken vótt győzedelmekben, és viszontag azoktól az Magja-rokon löt boszuállásokban, az Töröknek és Tatárnac szegény hazákon tött rablásában, és pusztításában: az soc arultatásokban, és egyéb ez fele tudásra méltó dolgokban, az maradékok mely tudatlanoc? Ha Bonfinius az Magyaroc viselt dolgait historiákban nem írta volna; minden jó hírec, vitézsége az régi Magyarok-nac, az töb nemzetektől, avagy az boszuállásra, avagy az irigységre nézve el törültetet volna, avagy gyalázatos emle-kezettel egyelitetet volna. Sőt Bonfinius-nac-is olvasásában tolmácslás-nélkül valyon s-mennyi számosan lehetnéne az Magyaroc közzül bóldogoc.

Ha valamikor az historiákat olvassuc, és valamely nevezetes dologra akadunk benne, mely nagy serénységgel és hatható beszéddel, avagy dicsiric, avagy gyalázzác, az kic azokat írtác. Hogy Titormus Aetoliában két vad Bikát láboknál fogva meg tart-hatot: Hogy Darius Artaxerxes hadában Polydamas nevü vitéz két lovu szekeret vala-mint el nyargalhatot, fél kézzel meg állathatta: ** Hogy Claudius Császár akár mely lónac fogát egy ujjával ki peczezentette: Hogy Milo harmad fü tulkot az vállan egy futasni földig lehellés nélkül el vit, és öklével agyon ütötte, ez felékrül minémü magasztalással emlekezne az historicusoc álmélkodásra méltó dolog. Itéllyüké hogy az Magyar nemzet ilyen erős férfiakot nem szült volna. Mikor Geysa és Salamon, egymás ellen hadakoz-nánac az Magyar Országi Királyságért, Salamon az negyedic Henricus Császárhoz szala-dot segítséget kérvén töle Geysa ellen. Az Salamon vitézi közöt vólt egy Opos nevü Magyar, kinec erejét és serény vitézségét, és kiváltképpen Nytra váránac ostromlásá-cokor, nagy tehetségét hogy látta volna az Császár, azt kérlette Salamontól: Vadnaké az Gejza hadában ilyen erős Magyaroc? kinec felelvén Salamon monda: de meg ennél erősebbekis vadnac. Monda erre az Császár: heában hadakozunc tehát Gejza ellen, te se reményled Magyar Országoc.

Az vitézséggel, sőt az hadakozás-nac dicsiretes emlekezetivel méltán dicsekedhetö, de az bölcseség-nac szűken való gyakorlása miat nyavalyás Magyaroc, az historiáknac Magyar nyelven való szüc vóltá miat, az magoc eleinec jeles viselt dolgait feledékenséggel temetic; az idegen nemzetec penig az magoc nemzetségének ösztönzésére az Magyar aszszonyok-nac férfui vitézségeket mely nagy emlekezettel meg írtác. *** Mikor az Törökoc Székes Fejérvárat ostromlanác, azt írja *Jovius in Suplemen. Sabell. lib. 26.* Hogy egy Magyar Aszszony, egy kaszával két Töröknek egy csapással fejeket vette. Mikor Mehmet Budai Bassa Egret ostromlotta *Anno Domini, 1552.* azt írja *Ascanius Centorius lib 5. belli Transylv.* Hogy egy menyecske az annyával együt az bástyán forgolodván Vra körül, ki mikor el talált volna esni, mond az annyá az menyecskének: Ier leányom tessüc el az Vradot; kinec mond az menyecske; nincs most ideje az temetés-nac, hanem Vránac fegyverét ragadván Vra halálát három Töröknek megh ölésével torolta meg. *Arrepto*

* Az Magyaroc magoc karaval tudatlanoc régi elejeknek dolgalban. ** Erős emberek. *** Vitéz Magyar Aszszonyoc.

Mariti gladio, trium Turcarum morte marito parentavit, maritumque humeris ablatum terrae mandavit.

O bizonyára nagy fogyatkozására vagyon, akar mely nemzetnek-is, az régi dolgoknak feledékessége és tudatlansága! O mely nagy kár, hogy az Magyar nyelven, ily kevés könyvec kadnac és forognac kezűnc között: könyű el hinni, hogy az mennyi könyveket látunc az Magyar nyelven, mind azoc közzül, egy egy exemplárt, avagy párt egy rakásra hordanánac. Amaz nagy erejű Botond,* az ki mikor az Magyarok Constancazi-napolt vinác, balta szekercejével az várasnac kapuján, oly rest vágot egyszr, kin öt esztendő gyermek bé buyhatot. Kenizi Pál, ki az kenyér mezején az Törököt szajában fogván, lejtőben ugrot, mind azokat az könyveket, könyű erővel hátokon el emelhetnénc ha élnénc.

Minec-okáért Nagyságos Vram, hogy most az FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIARA fordicsam beszédemet, meg nem mondhatom, mely nagy dicsiretes emlékezzel, soc rendbéli haszonnal, és jeles példának követésével léssen Magyar nyelvre való fordíttatása, nem ítélem szükségesnc lenni, hogy soc szóval ajánlattassc és dicsirtessc ez könyv. Hasznos voltánac bizonyosága ki tetczic, hogy Spaniol, Olasz, Franciaia, Angliai, Német, és Déac nyelveken olvastathatot: Szükséges volt tehát ennc az könyvnc Magyar nyelvre-is fordítatni; mert miképpen hogy az nap, minec-utánna el mégyen, és minékűnc az föld árnyéka setétséget szerez; de azért az nap meg éj el, az égen lévő csillagokban tündöklc: Hasonlatosképpen noha meg holt MARCUS AURELIUS Császár, mind azon által az kegyes maga-viselése, és jó hire neve, most-is nagy emlékezzel tündöklc ez irásban, és jeles példai minden élő nemzetes Fejedelmeket és Vrakat hasonló jóknac követésére serkentenc.

Illendő nevezettel tehát GVEVARAI ANTAL, MARCUS AURELIUS Császár életeről szöllő könyvnc írója, ez könyvben való tudománt, FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIANAC nevezi. Mert az mint *Terentius* szöl: *Hoc verò est sapere in aliorum vitam tanquam in speculum intueri, et ex illis exemplum capere tibi quod ex usu siet.* Nem kicsiny bölcseségh másnac életére, mint egy tükörben nézni, és attól haszonra való példát venni. Miképpen azért az szöllő verò ora az időnc mi-vóltát meg jelenti, melyhez az ember minden cselekedetit tudgya szabni és rendelni: Ezenképpen azt mondgya *Demosthenes*: *Exempla in utramque partem plus valent quam consilia.* Mind az jónac követésére, s-mind az gonosznc el távoztatására többet használnac az példac az tanácsnál. Vólt ötödic Carol Császárnac egy czifra mesterseégh csinált, és drága kövecel fizöt verò orája, mellyet egy udvari inas el lopot vala, az Császár penig gyanuval nem tudta kire fogni. Mert az mint *Cicero* szöl *ad Q. Fratr.* Mivelhogy minden ember jámbornac tartya magát, nem gyanakodhatc könnyen, hogy más jámbortalan vólna. *Ut enim quisque est optimus, ita difficilimè, esse alios improbos, suspicatur.* Azonközben mikor az lopo inasnál az ora meg szóalt vólna, az lopot-is meg jelentette, az Császárt-is vigyázásra serkentette, az lopotnak-is kegyelmet nyert. Mert az kár vallon embernc haragja könnyen kegyelemre változic, ha kára busulás nélkül meg léssen. Ha dicsekednc az Fejedelmec az mesterseégh csinált verò orákkal, és pénzeket, azoknac meg vételétül nem kerméllc, micsoda fősvényseg lehetne, ha ennc az SERKENTŐ ORANAC meg szerzésében költségeket szánnac. Azt írja *Cardanus de subtilitate*, hogy Braxilla várasban vólt egy mester ember, az ki az arany gyűrőben az gemánt kő alat szép mestereéghen verò orát tudot csinálni, el hittem hogy másnac nem kicsin csudálkozásával viselte, az ki azt meg vehette. Hát mit mondgyunc mi az mi ORANKról, mely oly drágalatos szép kövecel tündöklc, hogy nincs oly Fejedelem, az ki egyszer s-mind azoknac az kövekcnc szerit tehetne. Mert ha vólna valaki, az ki ilyen kövecel rakot oránac szerit tehetné, és gazdagnac tartaná magát; én-is azt mondom, hogy valaki azocokkal az jóságos cselekedeteccel tisztelkedhetné, az mellyekre az erkölcsökcnc jóságiról tanító tudomány szerént, mellyet *Ethicanac* mondanac, ez FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIANAC tanit, az az ember it ez földön tökéletes bódg vólna.

Az Szent Irás szerént való bódgóságtól megkülömböztetvén, az erkölcsnc jóságiról tanító tudomány szerént való bódgóságot,** mivel hogy minden ember kívánnya hogy bódg legyen; bizony nem áll az gazdagságon, mert az gazdagság adakozás nélkül az gazdagot bódggá nem teszi, azt mondgyac az *Ethicusoc*. Az Szent Pálias azt mondgya: *Beatius est dare quam accipere, Actor. 20. v. 35.* Az hatalommal való uralkodás-is nem bódgóság, mert köz mind jóval gonoszszal, és gyűlösség s-felelem nélkül nem lehet. *Necessè est multos timere quem multi timent.* Az tisztességh böcsületen sem áll az bódgóság. *Aristoteles* azt mondgya: *Beatitudo debet esse in beato, honor verò est in honorante non in*

* Nagy erejű Magyar Botond. ** Miben állyon az bódgóság.

honorato. Az nagy hír név és dicsiret, sem ád embernek boldogságot, mert gyakran hizelkedésből vagyón, és embert föl-is fuvalkodtattya. Ide való az *Seneca* mondása: *Qui vixit notus omnibus moritur ignotus sibi. Vide Colleg: Conimbric. in Ethic. Disput. 3. Quaest. 1. de Felicitate.* Az gyönyörűség sem boldogság, mert aztis mindenkor bánat követi. Azt mondom azért boldognac, valaki ezekkel az drága köveccel fel ékesitetet **SERKENTŐ ORANAC** tanítása szerint, azokkal az jószágos cselekedeteccel tündöklie, az mellyeket az drága kövec által magyarázoc.

Leg elsőbenis ennek az **FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIANAC** tetején tündöklie tenger színnel világosan zöldellő *Beryllus** drága kö, erről az *Physicusoc* azt írjác, hogy embernek szemét világosítja és eszeségét segitti. *Aristoteles 6. Eth. Cap. 6.* azt mondgya: *Prudentia maximè propria est imperantis.* Az eszeség tulaydona az parancsolónac. Mert mivel hogy, kiváltképpen való jósága az Fejedelemnac áll az igazgatásban, az igazgatás penigh semmi nem egyéb az emberben, hanem hogy minden dolgokban az helyhez, az személyekhez, és az üdöhöz illendő és alkalmas módot tudgyon szabni és rendelni, annac-okáért az eszeség oly nagy méltóságú jóság, mely tulaydon-képpen Fejedelemhez illic, és az mint *Plato* mondgya: Az az eszes ember, az ki mind magánac s-mind az közönséges társaságnac javára használ. Vólt *Aegyptomban* egy *Amasis* nevű király, mint hogy igen szegény rendből ment vala az királyságra, néki kevés böcsületi vólt, hogy azért az ő királyságában, mindenec elöt böcsülletessé tegye magát, huddozó és mosdó arany és ezüst odényekből, az *Isis* Isten *Aszony* bálvány képét öntéssel ki formáltatta, és az *Aegyptombélieccel*, *Isten* gyanánt imáttatta, és monda nékiec: Ime ezec, mely alá-való edényec valánac, most immár *Isten* helyet tisztelitec. *Enis* ha szegénj rendből királyságra mentem, meg böcsüllyetec, mint királyt, *Herodotus* írja. Helyessen mondgya-tehát *Mimus Publius: Animus vereri qui scit scit tuto aggredi.* Az mely ember félni tud, ova tud járni. Bizony tehát nem kicsiny bolondság vólna az Fejedelemben, ha az *Psyllussok*at *Africanac* lakó ostoba népeket követne, kie valamikor az déli szél fuj, mindgyárt haddal mennec ellene,** és mint hogy az az föld homokos, az déli szél az homokkal ugy el borította, hogy csak szárossan szaladhatnac el elötte, és annál inkább bolondúl az szél ellen esatáznac, *Herodotus.* Vallyon *Xerxes* az *Persaknac* amaz királya, az eszes-segnek párnáján fekvütté ackor, mikor az *Hellespontus* tengerét, három pálczával verette, és az *Athos* hegyénec azt írta, hogy el hanyattya, ha réa megyen, *Plutarchus.**** Vallyon *Heliogabalus* Császár micsoda belénd füböl csinált lúggal mosatta fejét, mikor *Romában* az pokokat gyűjtette egybe, és megh méretvén tíz ezer másánac találta, ugy mustrálta ő *Romát*, mely nagy *Váras* legyen. De én az Fejedelmeket eszessegre nem tanitom, *Isten* s-az soc proba, s-az példa tanította ember az eszessegre, méltó azért meg tanulni.

Corrige praeteritum, praesens rege, cerne futurum.

El mult dolgotat meg jobbica, az jelen valót jól igazgasd, az jövendöt meg lásd.

Másodic drága kö ebben az órában, fenyessen tündöklie *Chrysoprasus*,**** melynek szine szintén olyan, mint mikor némely fáknac levelei öszszel sárgulni kezdenec, ugy hog egyszer s-mind sárgával elégy zöldec. Ennek az könece ereje, az elmének erősségére, és az szívnek bátorságára igen használ. Az elmének erőssége, oly jószágos cselekedet, mely által ember legh inkább, az veszedelmes dolgokban, söt meg az halálos szerencétlenségben-is ferfiui erejét, bátor szivel meg mutattya, mely felöl *Cicero* azt mondgya *secundo Tusc. Fortitudo est mortis et doloris contemptio, tolerantia in adversis.* Az elmének erőssége semmi nem egyéb, hanem halálnac és bánatnac meg utálása, az szerencétlenségnek békeséges türése.

Továbbá mi nem minden veszedelmes dolgokban dicsiretes az erős bátorságh. Mert ha valaki árvizektől, szelvezektől, földindulástól, menydörgésektől nem félne, *Istentelenség* vólna. Mint másodic *Bayzat Töröc Császár*, *Istentelenség*ének bizonyosságára mutatta erős bátorságát, mikor *Constantinapolban* az földindulás miatt, nyolcz száz házac le romlottanac, és egy néhány ezeren meg hóltanac, és az föld indulástól indittatot arra az *Istentelenségre* és vakmerő bátorságra, hogy az *Magyaroc* ellen, hadat inditana, az iszonyu rettenetességtől nem irtozván; mely *Istentelenség*ének büntetését szenyvede az *Magyaroktól* *Boszna* országban, az mint *Dubravius* írja. De az is az erős elméjü emberhez nem illendő hogy gyalázattjától nem félne: példánac okáért az *latorságnac* büntetésétől: Mivelhogy az erős ferfiu soha meg nem szünic jó és böles lenni, jószágával és

* *Beryllus* eszessegnek köve. ** Szél ellen hadakozó bolond népec. *** Bolond Fejedelme. **** *Chrysoprasus* elmének erősségének köve.

bölcsességével, irigységet, rabságot, szegénységet és minden hadi dolgokat; sőt még hazajáért való halálátis meg utállja, és békeségesen meg győzi. Amaz Hunyadi Mattyás Királynac,* mennyi soc irigye, boszúság szenyvedése, veszedelmekben való forgása vólt, ezzel az Chrypsorasussal győzte meg, ki felől *Aeneas Sylvius* méltán mondotta: *Ille revera erat Rex fortis*. Ieles emlékezetre méltó sententiája vagon *Ciceronac lib.: I Off. Neminem qui fortitudinis gloriam consequutus est, insidiis & malitia esse laudem adeptum: Nihil enim honestum est, quod iustitia vacat*. Senki csalárdsággal dicsiretet nem keres, valaki az erősségnek dicsősségét el nyerte; Mert nem tisztességes dolog az, valamiben igazság nincsen. Mivelhogy azért az csalárdság rút dolog, és erős ferfiuhoz nem illic, mert az ki csalárdul cselekedic, hamissan cselekedic. Az erős vitéz Fejedelem csalárdsággal nem igyekeziec ellenségét meg győzni, mellyel hirét meg mocskolná. Ez fele jószágos cselekedetnec bizonságát viselte *Cajus Fabricius* Romai vezér hadnagy, kihez Pyrrhus Királynac orvos Doctora titkon ment vala táborába, arra igérvén magát, hogy Pyrrhust méreggel el veszti, kit Fabricius kötözve Pyrrhushoz küldöt. Mellyért Pyrrhus azt mondotta: Az nap hamaráb megh változtattya utát, hogy nem mint Fabricius az tisztességnec folyását: Mind azon által handi okos lessel, dicsiretet meg tréfálni az ellenséget, és az erős vitéz-segnek ellene nincsen.

Még-is továbbá ebben az Fejedelmec orájában, ragyagással tündökliec egy jég színű drága kö, mélyet *Alectoriusnac*** hiunac, ez az kö, kilencz esztendőš kakasnac, avagy kappannac zuzzaban találtatic, embernec testénece rejét igen segitti. Milo Crotoniatey felől Pausanias azt írja, hogy Alectorius kövét viselt az jobbik hóna alatt, és azért vólt olyan erős. De én Senecával azt mondom: *Ferrum tuetur Principem, melius fides*. Az fegyver óltalmazza az Fejedelmet, de leg jobban az hívseg. Mert az Fejedelmecnek külső erőssége, az vitézeknec és alatta valóknac hívsegetől füg.

Nincs ok-nélkül, hogy az *Jaspis* kö,*** szép zöldellő Smaragd szinnel, leg fenyes-sebbnec lássécec ebben az orában, mely felől azt írjác, hogy nem minden alávaló dologot szenyvedhet el, hanem inkább ahoz, hasonló-képpen homályosodic. Ez kö Fejedelmecnek tekintetes méltósággal való maga viselését jelenti: Mert az mint *Livius* mondgya: *Continuus aspectus et nimia familiaritas minus verendos facit homines Principes*. Ha az Fejedelem mindennec látini engedí magát, és mindennel felettéb nyájaskodic, nem lészen fejelemmel való böcsületi. Mindazonáltal ugyan ezen kö mellet vagon *Sardonix***** melynec szine olyan, mint az embernec körme, mondgyác hogy az színec fel fualkodását enyhítti. Méltó-is bizony az Fejedelmecnek ezt az drága követ megh szerzeni. Mert ha az Isten mondgya-is, hogy az Fejedelmec Istenece, de ugyan Isten mondgya felölöc, hogy ökis meg halnac, mint az töb emberce, *Psal. 32*. Vayha ezt az követ homlokára függez-tette vólna amaz Herodes, kit az hizelkedő szölgác, Istennec mondanac vala, és az Angyal-tól megh öletéc! *Act. 12*. Alázatossabban láttatot cselekedni Philep Macedonai Király, ki mikor Görög országot el birta vólna, hogy fel ne fualkodgyéc, egy gyermeket csak arra tartot, hogy azt kiáltana; Philep meg emlékezzél hogy ember vagy.

Méltó szemlélésre és csudálatos természetinec almelködással való meg tanulására ebben az *Horologiumban*, mely szép tettetec legyen az töb drága kövec közöt az *Thracias* kö,***** kinec ily tulaydonsága vagon, hogy ha vízzel öntözic megh gyulad és langa-zással láttatic égni; de ha olajjal megh öntic, el alszic, csudálatos dolga Istennec. Sőt ez vilagon nines oly ala-való dolog; mivelhogy Isten megh az tetöc és palaczkác általis szokta vólt tanítani az Fejedelmeket, mint amaz nagy Herodest, kit az tetöc öttenece megh: Mescot Lengyel Országi Királyt minden emberi és vízi óltalom ellen, az egereckel és patkányockal étetece megh, *Anno Domini, 1236*. Hát ilyen drága köveknec tulaydon-ságiból nemes-de nem tanulható akar ki-is? Az Fejedelmec az ő Vraságokban ugy élnece, mint az halac az vízben, minden gyönyörűsegnec lángjával égnece, gerjedeznece, mint az *Thracias* kö, hogy megh gyulad az vízzel. Valamit az ételben italban való tobzodásra és az testi bujaságra, és minden gyönyörűsegre megh gondolhatanac. *Caligula* és *Helio-gabalus* Császároce mind ketten azt megh cselekettec, hat száz Strucec madaraknac csak az fejec velejeért megh kellett ölettetniöc egy ebédi vendégsegre, mennyi csak fülemülénece, fá-czánnac, pávánac, publicánac kelletet az konyhára fel kerestetni, kiknece csak az nyel-vekből különféle drága étkeket készítettenece, tiszta aranyból csinált cipöckel és kenyereckel és halackal cifráztác fel az asztalokat, minden étkeket külön különféle drága gyöngyöckel és köveckel rakot tálakból öttenece, az gyöngyöt megh törvénece, mint az borsot, azzal borsoltattác az étkeket, minden tál fogásra az vendégeknec fel kellett az asztaltól kelni, és minden szemérem nélkül, az Aszszonyockal faytalankodni kellett; és megh mosdván ugj ülnece vala az asztalhoz. Es mikor mulatni ki mentenece, Citrom-fából csinált

* Mattyás Király erősségnek példája. ** Alectorius Fejedelmechez való hívsegnec köve. *** Iaspis Fejedel-mel méltóságnac köve. **** Sardonix Alázatosságnac köve. ***** Thracias Mértékletességnec köve.

hajt arannyal és kőekkel meg czifráztattanak, mezitelen Aszszony-emberec eveztenec, szekeren való setálásokban-is, négy négy mezitelen Aszszonyookal vontatták magokat, és az mit az szent Pál az pogányoc felől ír, *Rom. 1. vers. 27.* így szólván: Hasonlatos-képpen az férfiak-is el hagyván az természet folyása szerént az Aszszony állattal való közösülést, az ő bujaságokban egy más ellen fel gerjedtéc, etc. Így az faytalan Császárok-is Aszszony ember ruhában öltöztvén Venusnac mondották magokat, iszonyu bolondsággal férhez menni tétették magokat: Es hogy az emberec azt ne itélnéc felőlóc, hogy bolondságokon bánkodnának, meg maradékjokokat-is arra köteleztéc, hogy ök-is ugy élyenec. Hát micso-da olajjal kel az Fejedelemségnek és Vraságnac vizétől fel gyuladot gyönyörűségnek tüzét öntözni és óltani? Megh tanit szent Pál *1. Cor. 6. vers. 10. 11.* Ilyenec valátoc, ugy mond, tijs, de meg mosattattatoc, meg szenteltettetc. Azért mivelhogy az Fejedelmec azzal dicsekednecc hogy Isten kegyelméből Fejedelmec, ezzel az olajjal ólcsác meg az testi gyönyörűséget. Mert ha az Isten kegyelméből való uraságban ez világi gyönyörűségnek tüzével gerjedeznecc, bizony az Isten büntetéséből az pokolbéli lánggal pöröltetnecc.

Szép kő az ég színü *Saphir*,* de külső szépséget hasznos erejével meg haladgya, mert azt mondgyác az Physicusoc, hogy *venereos compeccit et castis usui est.* Sőt ha tisztálan életü kezében veszi tündöklő színben láttatic meg homályosodni. Ennek-okáért szüzsességnek és szemérmetségnek köve az *Saphir*. O vay ki kevés tárházban vagyon az *Saphir*! Vay ki kevés Iosephnecc *Saphir* köve tartaná meg az Putiphár feleségének faytalansága ellen az szüzsességnek tisztaságát! Vay ki kevés elmében vagyon amaz *Susannac* álhatatos szemérmetességgel mely az visza aggot emberec miat veszedelemben forog vala, az mint *Daniel* írja. O *Marcus Aurelius* ki jeles Fejedelemségnek bölcsen való igazgatásáért híres vagy, és *Philosophusnac* mondatattal! De feleségnek *Faustinánac* feslet erkölce miat, panaszal azt szoktad vólt mondani: *Si uxor erit dimittenda, & dos erit reddenda.*

Hát az Papokat el hadgyuké? Az régi Romajac közöt az Papoknac folyo borostyánt, se illetni se nevezni nem vala szabad, mert az mely fára az borostyán foly, meg szokta szárazsítani. Ezzel az Romajac azt akarták jelenteni, hogy az bujaságtól idegeneknek kellenni lenni az Papoknak. Mert az tisztálan élet, az Papi tisztet meg mocskollya: Az régi Romajac, az *Vesta* Apaczai közöt, ha valamely faytalanságban találtatoc, elevenen tettetéc, avagy meg égettéc. De most Roma felől így írnan:

J pudor in villas Roma est jam tota lupanar. Mantruanus.

Item,

*Roma vale vidi, satis est videre revertur
Cum leno aut meretrix, scurra Cynedus ero.*

*Amethistus*** ivolya színü drága kő, azt írja felöle *Aristoteles*, hogy mikor ember soo bort iszic, és ezt az követ köldökére teszi, az bornac erejét hozzá szija, meg-is felel nevének, mert az Görögöc híjjá annac, annyit teszen Magyarúl mint részegtelen, tehát józanságnac köveis vagyon ebben az órában. El feleytette vólt *Alexander* ezt az követ magához venni, mikor *Babillonban* az jó borban igen ivot vólna, mely miat meg-is hala. Az *Athenasbéliec* az részeges Fejedelmet halállal büntettéc meg, *Laertius* írja. Nagyob az, hogy az szent Pál az részegeseket pokollal fenyegeti, *1. Cor. 6. vers. 10.*

Nem kicsiny ékességgel vagyon az világos kéc színü *Chrysolitus*,*** az nehezen szólló és lehellő embereknec igen használ, az FEJEDELMEC SERKENTŐ ORALABAN penigh igaz-mondásnac drágalatos köve. Mivelhogy azért az hazugság igen rút vétec az nemzetes fő emberben, és az igaz-mondásra nagy okosság kívántatic, csak az igaz-mondással ellenkező képpen ne hazudgyon ember, ha az igaz-mondástól különbözis az beszéd, nem mindenkor vétkes hazugság. Mert az igazat-is néha ki nem mondani szinten oly szép dolog, mint az igaz-mondás; és az kerülő beszéddel való téttetet mondás, mellyet tiszt avagy jó akarat szerént való hazugságnac mondhatni. Ha az igaz-mondástól különböz is, csak véle ne ellenkezzéc, nem tartatic véteknec, melyre bizony nagy okosság kívántatic, *Josu. 2.* Az *Ierichobéli Aszszony*, az ki az kimeket el reyttete vala, ez fele jó akarat szerént való hazugsággal menté meg. Mert kerülő beszéddel azt tétette az Király szolgálai előtt, mint ha már az kapun ki mentenec vólna. Hasonló példa vagyon az másodic *Samuel* könyvének tizen hetedic részében, az huszadic versben. Mindazonáltal az hazug ember az Persác közöt, semmi tisztre-nem méltoztatoc, és *Artaxerxes* az hazug embert, nyelvénél fogva szegesztette az asztalhoz, és egy nap estig, ugy kellett szenyvedni.

* *Saphir* Szüzsességnek köve. ** *Amethistus* józanságnac köve. *** *Chrysolitus* igaz mondásnac köve.

De hogy az telhetetlen fősvényseget el ne hadgyuc, mely az embert nyughatatlanná teszi, ez ellen való jeles drága kő az *Hiacynthus*,* szép szederjes kéc, mint az ivolya, kinec oly nagy ereje vagyón, hogy az álmatlan embereknek álnot hoz szemekre, ha szivec aránt hordozhattyaé. Az titkos bölcseseggel emberi erkölcsöket rostáló Poétác nem oknélkül költöttéc Mydas Király fölöl, hogy néki számár fülei völtanac, és az Istentöl azt kévánta, hogy valamihez nyul, mind arannyá változzéc, mellyet mikor meg nyert vólna, az étékis arannyá változván, éhel hólt megh. Mely fabulánac Historia és az Ethica szerént való értelme ez: Mydas Phrigiai Király vólt, ki oly telhetetlen fősvény, de egy-szers-mind gazdag ember vólt, az törvény tételben, és egyéb embersegeben tudatlan, másoknac meg fosztására titkos kimeket tartot, az törvént-is az ajándéknac ígéleti szerént szolgáltatta, buzáját, borát, az arany szerelmeért el atta, és az szükségnece idején pénzen sem talált ételt. Az ki bizonyára az telhetetlen fősvényseggel fülét irtoztató hires példája. Azt írja *Heidfeldius cap. 23.* hogy egy fősvény gazdag ember, gazdagsága miat, sem eijel, sem nappal nem nyughatot, gondolkodván arról hova tegye, el menvén, vitte az pénzt egy erdőben, és egy fá alatt el ásta; más egy szegény, szegényferege miat, kétségben esvén, ugyan azon fára akarta magát fel akasztani, és mikor az fára fel akarná hágni, le szakad az föld az lába alatt, és fel talállya az kincset, és el viszi, az istrángot az fán hadgya, üdövel oda menvén az gazdag ember, nem talállya az pénzt, és az istrángal az fára akasztya magát. Eszesben cselekedet Sigmond Császár, mikor ő néki Magyar országból negyven ezer aranyakat vittenece vólna Prágában, eijel semmit nem alhatot miattoc, mind azon gondolkodván hová fordicsa: hertelenséggel szolgálait híván nékic adá; ezt mondván: Nem alhatom ez aranyac miat, oszátoc el közzöttetec, *Aeneas Sylvius* írja, az ki az után *Pius secundus* Papa vólt.

Vgyan ennce szomszédóságában tartozic az *Magnes* kő,** kinec természeti közönségesen tudva vagyón, hogy ő az vasat magához szija, melynece ékessége nélkül, az mi SER-KENTÖ ORANC nincsen, mely az Fejedelmeket arra inti, hogy embersegeckel és kegyel-mes jó adakozásoccal, egyebeknece és kiváltképpen alattoc valóknac sziveket magokhoz szelidicséc. Mert ha igaz ez: *Odium quaerere extremæ dementiæ est*; Nagy bolondság embernece magát gyűlöltetni. Bizony nagy okosság viszontag magát szerettetni. Mikor Agasiclestöl Spartabéli Királytól kérdettéc vólna: Miképpen lehetne hogy bátran parancsolhatna az Fejedelem szolgálóc őrizeti nélkül? Azt felelte: hogy ha ugy parancsolhatna, miképpen az attya szokot parancsolni az fiaknac. De nem csuda hogy az Fejedelmekben az jó akarat keménységre, az kegyelmesség kedvetlenségre változic: Mert az felettéb való kedvezés káros szokot lenni, és az gondolatlan adakozás másnac törvéntelen való boszusága nélkül nincsen. Szokásoc vólt ez az Persiai Királyoknac, hogy mikor ök születésce napján vendégeskettenece, valaki ackor tölöc valamit kért, meg kellett adni: Egykor Xerxes születése napját, vendégséggel szenteli vala, és Amestris nevü fő katoná hozzá járulván, Masistesnece feleségét kéri vala ajándékon, hogy azért az Király az Persiajaknac bé vett szokásoc ellen, ne láttasséc véteni, meg engedni, noha Masistes öcse vólt az Királynac, és mikor Masistes feleségét, nem akarná engedni, Amestris az Xerxes szolgálcaival erővel el vitette, és erőszakot rayta tévén, caecsét, orrát, ajakát, fülét, nyelvét, mind el metélvén az ebeknece hánta, és így bocsátotta vissza az aszont. Masistes feleségéért boszut akarván állani, Bactria tartományában ment, és Xerxes ellen haddal támada, az mint *Herodotus* írja.

De meg az kéroketis az Fejedelmeknece felettéb való kedvezésce, vakmerő és szemtelen kérésre batorittya, mert Philep Macedoniac Királynac vólt egy kedves szolgálcaja, ki az tengeren hajotörésben mindenét el vesztvén, maga csak alig usza az szárazra, és egy szegény paraszt ember meg szánván, házában fogatta, meleggel elezgette, és jól tartotta, és meg költséggel bocsátotta el. Az katoná nagyon ajánlya magát; nem lézcec hálaadatlan, mihelt az Királyhoz mehetec, megh hid hogy megh jutalmazom az szállás-adást. Mikor az Királyhoz jutot vólna, az Király az katonán szánakozván, és kegyelmességét ajánlván, emez az szegény gazdájánac házáat meg kérte az Királytól. Ackor az szegény ember nagy busultában egy supplicatiojában, megh panaszollya az Királynac az katoná hálaadatlanágát, mellyért az Király Görög bötüeckel az hálaadatlanágot homlokára süttette az katonánac. *Coelius lib. 7. cap. 23.*

No bator ugyan szöllottunc legyen az emberi erkölcsnece soc jószágiról, kár vólna ha meg nem tekéntenece az veres scárlát szinnel tündöklő *Calcedonius**** drága követis, kinece természetiről azt írjác, hogj az komor kedvü embereknece kedvetlen szomorúságoc ellen, igen hasznos: Bator ugyan Domitius Aenobardus Nero Császár ösinece attya, ezt az

* *Hiacynthus* Fősvénysegec ellen való kő. ** *Magnes* emberseggel kőve. *** *Calcedonius* vidam kedvü jó akaratnac kőve.

drága követ, meg szerzette volna, nyilván nem mondottát volna felőle az Romajac az mint *Svetonius* írja. Nem csuda hogy *Domitius Aenobarbus* nac mondatic, az az, réz szakallunac, mert az szája vas, az szive ón, tekénteti komor. Mert az emberne külő tekénteti belő indulatnac mutatő jele. *Macedoniai Philep Király* felő írja *Plutarchus*, hogy egy szegény vén aszonnac könyörgésēt nem akarta meg halgatni, mivelhogy kedvetlen korában busittya vala, és mikor szorgalmatos gondgyaival mentenē magát, az aszszony kiáltya vala: Ha megh nem halgaz, nem lehez Király; mellyet mikor az Király hallot volna, mind az aszszont és az után mindeneket örömet meg hallot.

Ne panaszkodgyanac az aszszonyállati rendec, hogy az ő jóságos cselekedeteknac drágalatos köveit ki rekeztēnēnc az FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIABÓL. Mert ha az *Salamon* az jó aszszonyállatot, drágabnac mondgya az gyöngynél, *Prov. 31 ver. 10.* méltő lēszen az ő jóságoknac drága követ meg mutatnunc. Azt írjac az bölsec, hogy az tekenős békanac fejében terem egy veres bárson yszinū drága kö, melynec *Chelonites**neve. Az képirőc mikor az jó aszszonyállatot ki ábrázollyac festéckel, szoktác uj irnia, mint ha egy tekenős béka hátán állana, mellyel azt akarjac jelteni, hogy az aszszonyállatnac mindenkor othon kel lenni, valahól jár, mikēppen az tekenős béka hátán hordozza házát. Bizonyitom ezt *Salamonnal*, az ki azt mondgya *Proverb. 14 vers. 1.* hogj az bölcs és eszes aszszonyállat, az ő *Vránac* házát épitti, de az bolond aszszony, meg az ép házatis pusztittya. Mely mondásban *Salamon* az aszszonnac minden jóságát bé foglalta.

Mivelhogy azért az horologista az Fejedelmec házasságárul, nem kicsiny tanitást teszen, az *SERKENTŐ ORABAN*, nem utolsó tekéntetū az rosa színū *Ethites*** drága kö, mely felől azt írjac, hogy az *Oceanum* tengere partyan terem, és az saskeselyőnec fészékében találtatic. Ennek az kőnec ily természetet tulaydonitanac, hogy ő benne más kővecekeis vagyon, és ha ember rázza, szintēn ugy csörög benne, mint az gyermek játékos csörgő, és azért az házasoc közöt való szerelemnec kővenec mondhattyc lenni, mert az aszszony, teste az férfiuac, és az férfiu, feje az aszszonnac. A gyermek szülő aszszonyállatknac igen hasznos az időtlen szülés ellen, enyhiti az nehéz betegseget-is, de sőt az mérget-is ki okáttattya az emberrel, ha róla izsic. Csudálni méltó dolog, hogy az saskeselyőben oltotta az természet, hogy ezt az követ fel keresse, el hittem hogy nem kicsiny oka vagyon. Mert kiváltképpen való szeretetnec indulatya vagyon az egy társasága sasokban, melylyec az *Ethites* kö nélkül tojásokat ki nem költic, *Plin. lib. 10. cap: 3.* Nincsen ez világon nagyob és az természethez közeleb járó szövetség, mint az házasságbeli társaság, melynec kiváltképpen való kötele az szeretet, az szemérmetség, és az böcsület. Amaz *Aristoteles lib. 6 Oecon.* azt mondgya, hogy az házasságban való csendessegre haszonra, és gyönyörűsegre nincsen szükségeseb mód, mint ha az házas személyec, az egy-máshoz való szeretettől, szemérmetességtől, és az böcsülettől nem idegenec. Ennek illyen igaz okát adgya *Aristoteles*: Mikēppen az férfiu rend nehezen szenvedti, ha tulaydon böcsületitől meg fosztatic, noha erős elmével bir: Igy az aszszonyállati rend-is nehezen szokta szenvedni, ha illendő böcsületi meg nem adattatic, mert gyengēb az férfiuac. Vagyon az Deákknál illyen példa beszéd: *Suspicio non cadit in virum bonum.* Az nemzetes fő emberhez nem járul az gyanóság. Mert az mint *Cicero* mondgya: *Ut enim quisque est optimus, ita difficilimē, esse alios improbos, suspicatur.* Mint hogy minden ember jónac tartya magát, másnac jámbortalansága felől nehezen gyanakodic. Mert az gyanóságból soc gonoz itéletec származnac. Az iffiaabb *Theodosius Császár*, egy nagy innepen megyen vala *Constantinopolban* az öreg templomban, és egy paraszt ember hozot vala egy csudára méltó nagy almát *Asiaból*, kit az templom elöt a Császárnac adá, az Császáris száz tallérral az embert meg jutalmazván, küldē az almát *Eudoxia Császárné* aszszonynac, akkor az időben *Paulinus* nevū *Constantinapoli Patriarcha*, beteg ágyban fekszie vala, és az Császárné az almát az *Patriarchánac* küldöttē. Másod nap nem tudván az *Patriarcha* az dolgot, küldöttē ajándékon az Császárnac, kedveskedni akarván néki. Meg ismervén az Császár az almát, mene feleségéhez, és kérdezi vala az almát, amaz nagy esküvéssel akarja vala el hitetni hogy meg ötte. Azon-közben az Császár elő hozatván az almát, az aszszony el pirula: és az Császár az szegény *Paulinusnac* azon eijel fejēt vétette, az mint *Cedrenus* írja: Mert az tudatlan maga viseléssel könnyen gyanussá teszi magát soc ember, bár ártatlan legyen-is. Bezzeg *Fejedelmhez* illetlen házasságbeli gonosz akarat vőlt negyedie *Henricus Császárban*, az ki jámbor feleségēnec szemérmetességēt méltatlan gyanakodással próbára vettette, egy szolgáját ígēretivel reá berlette, hogy az gonosságra ostromollya meg, mely álnokságot az okos aszszony által látván, az katonánac ígēretet tön éczakára, hogy az meg hagyot orán jūjön el. Mikor az idő el jöt volna, maga az Császár az katoná ruhájában el megyen az aytora, és az ayton zörgéssel jelt ad. Bé bocsátván az aszszony az Császárt katonánac alitva, az szolgáltól lányokkal egygūt darab

* *Chelonites* jó hazi gazda aszszonyiságnac kőve. ** *Ethites* házasságbeli igaz szeretetnec kőve.

fáccal rútúl veric vala, tövel gyakdossác vala, végtére fel kiálta: En vagyoc az Császár; de azzal nem gondolván, igen meg taglác és ki taszítác az ayton, mely miat sokaig betegeskedet, titkolván nyavalyajánac okát, *Chronic: Magdeburg*. Azt mondgyác az Pythagoricusoc: *Omne iniuriam et violentiam abesse debere ab ea quae supplicis instar est et tanquam à joco paterno ad nostras aedes deducta*. Nem illic az boszusággal és erőszakkal bántani, az ki attya hazától kezünc alá adta magát. Marcus Aurelius azt szokta vólt mondani: *Uxor admonenda persaepe, reprehendenda raro, castiganda nunquam*. Gyakorta incse, ritkán dorgállya, és soha meg ne verje ember feleségét. Mert az reménten-képpen megh jobbulhatatlan elmét, maga karával tanito szerencsejének keresesére kel bocsátani.

Arany bötikre méltó szép mondása vagyon Ciceronac, *lib. I. Offic. Nihil laudabilius, nihil magno et praeclaro viro dignius placabilitate atque clementia*. Nincs dicséreteseb és az fő emberhez méltóbb dolog az kegyelmességnél és az békélhető engesztelhetőségnél. Az bölcseknek amaz mondása ide való: *Contumacia et contumelia movet bilem, sed humilitas ac deprecatio sedat iram*. Az általkodó negédés engedetlenség, s-az gyalázatból való boszuság haragra imeliti emberne gyomrát, de az alázatosság, és engesztelő szép szó, az haragot le szállítja. Az FEJEDELMEC SERKENTŐ ORAIÁBAN az kemény természetü *Adamas** kö nem kicsiny gyönyörüségnélkül való tanuságot ád minden haragosknac. Az *Adamas* könc oly természeti vagyon hogj ötet semminemű vasból álló eszközzel el nem ronthatni, sem faraghatni, hanem az baknac mostan vet vérével melegen nedvesített, és ugy lagyl meg. Minekokáért ha az embert, az *Ethica* szerént, az az, az emberi erkölcsöknek tudományára nézve meg gondolod, dicséreteseb az emberben az csendes szelidség az haragosságnál, mert az haragosság társaságnac bontásúra vagyon. Mert akar ki-is nem örömet társalkodic azzal, az ki minden kicsiny okra nézve meg haragszic; az csendes szelidség penig az társaságot nem idegeniti. De ha az embert *Politia*, és *Oeconomia* szerént, az az, országnac, városnac, háznac, igazgatásánac tudományára nézve szemléled, az tisztviselő emberben, dicséreteseb az haragos keménység, az csendes szelidségnél. *Ira est cos fortitudinis*: Az harag az erősségnek köszörü köve. Azért mondgya *Nazianzenus*: *Utrunque malum est et indulgentia blanda et implacabilis severitas*: Mind az fölöttéb való kedvezés, s-mind az fölöttéb való keménység ártalmas gonosz. Vólt *Scotiában* egy *Malcolmus* nevü Király, kinec meg ölésére az szolgálc egyben esküttenec vala. Mellyet mikor az Király megh értet vólna, egykor udvara népével vadászni megyen, és egy nagy erdőben töb szolgait el igazította, és az ki az arulatásnac feje vala, félre szólította: Ime, ugymond, csak ketten vagyunc, meg értettetem hogy meg akarsz ölni, tudom hogy vitéz ember vagy: Ier harczollyunc meg, ha te meg ölsz, az Királynac halálával dicséretes győzedelmed léssen: Ha én meg ölec, az Király győzedelmével dicséretes halálad léssen. Mikor az Király ezeket mondotta vólna; amaz, az Király lábához eset és kegyelmet nyert, *Polyd. lib. 10*. *Casimirus*, *Sendomiri* Herceg, *Conarius* *Ianos* nevü udvari szolgájával egykor egész éyfelig koczkát jadzic vala, és mikor *Conarius* soc pénst vesztet vólna az koczkán, busultában az Herceget arczúl csapta, és az setétben el szaladot, reggelre kelve, *Conarius* az Herceget szép szavával megh engesztelé, az Herceg-is megh kegyelmezé, mellyért *Casimirus* oly nagy hirt nyere, hogy az Lengyelektől Királya választatéc. *Crom. lib. 6. Hist. Polon*. Ez két Fejedelmecc kegyelmessége fölöl, mit itélhetet vólna második *Mahumet Töröc* Császár, ha valaki az ő birosága eleiben támasztotta vólna: *Halhacza!* Egykor ő *Constantinapolban* az kertben sétált, és uyságúl látot két ugorkát, és eléb sétálván egydic inassa az ugorkat meg ötte, elő fordulván az Császár nem talállya az ugorkát, és mikor az inasoc tagadnác, szerencsére az ki meg találta vólt enni, annac az gyomrát fel hasitattya, az többivelis hihető hogy ugy cselekedet vólna, ha az elsőnek gyomránac nem találta vólna. *Sabell. 9. cap. 3*. Mert az hirtelen harag okosságot fuyto dühösség.

Nincs oly alávaló teremtet állattya Istennek, mellyet ember ugyan nagy irtozással utállyonis, hogy valami haszna nem vólna. Mely utálatos és természetet irtoztató az város-béka, hogy az ő mérges vóltáért, nem hogy valaki merne illetni, de rutságáért meg csak nézniis iszonyodic. Mind azon által *Romában* egy embert vizi betegségben való nyavalyájáért meg unt vala az felesége, és az város-békát igen meg szárazstván meg törte, és beteg *Vránac* meg atta innya, hogy annac mérge miat meg hallyon. De az asszonnac reménsége kívül minden hitván vizi nedvességet ki vizellet az ember, és megh gyógyult. Azt írjac az város-béka fölöl, hogy ha az vizi betegségben lévő embernek testére kötic, az hitván nedvességet az vizellő tagján ki üzi, *Vierus lib. 2. cap. 50*. Nagyobbat mondoc: Az város-békánac fejében szép drágalatos kö terem, melynek *Bufo nites*** neve. Ezzelis az drága kövel tisztelkedic az *Horologium*. Es én Istenhez való hálaadásnac kövének mondom: Ne csudállya senki; mert egykor az *Constantiai* gyülésben mégyen vala két fő

* *Adamas* kegyelmességnec köve. ** *Bufo nites* Isteni hálaadásnac köve.

Püspök, és mikor az úton mennénc, az útfélén egy szegény csordás pásztort találtanac, ki nagy keservesen sir vala, és mikor az Püspököc kérdenéc, miért sirna? Monda az pásztor: Im hól Vram im egy utállatos város-béka, és azt siratom, hogy én az én Istenemnecc ily hálaadatlan ember voltam eddig, soha néki meg nem köszöntem, hogy engemet az ő személyére teremtet, és ehez az utállatos békához hasonlóva nem csinált; ha azért, az az szegény paraszt ember, az ő pásztori sorsával meg elegedvén, az ő Istenéhez való hálaadatlanúságát meg siratta, nem-de nem méltó volna az Fejedelmeknek és nagy Vraknac ezt az Bufonites drága követ meg szerzeni, hogy háládó voltokat meg mutatnác az Istennecc, az ki az szegént föl emeli az ganeyből, és helyheszteti az Fejedelmec közzé? Amaz Istenes Plato, az Istennecc hálákot szokot vala adni, hogy emberré születet, nem oktalan állattá, hogy Görög volna és Athenasbéli, hogy Socratesnecc tanítványa volna. Alfonsus Sicilianac Királlya, Istennecc három rendbéli hozzá való jó téteményéről emlékezet mindenkor hálaadással: Hogy nem oktalan állattá, hanem okos léleccel föl ékesitetet emberré teremtette Isten: Hogy nem csak akar-mi szegény emberré, hanem keresztyén emberré tette; és hogy nem csak akar mi keresztyén emberré, hanem keresztyén Királlyá csinálta. Aeneas Sylvius azt mondgya felöle, hogy azért-is méltán hálákot adhatot volna Istennecc Alfonsus, hogy Európában idejébéli minden Fejedelmeknél hatalmasab, és Philosophusoknál bölcsébb volt. Minec okáért ha Isten az Fejedelmeket soc javaira méltotattya, és az koronát fejekben teszi; ha csak egy város-békát, avagy akar minémü ferget meg látnakis, és ha magokat-is meg tekéntic, Fejedelmi méltóságokat megh gondollyác mindenkor, mindenben, mindenüt, hálaadásra indító okot találnac.

Ime mely szép drágalatos köveknec elő számlálására, és azon köveknec szép hasonlatosságával, és az Fejedelmekhez illendő és azoknac erkölcsöket, elméjeket, ékesítő jóságos cselekedeteknec tudományával dicsérem, commendálo and dedicálo Nagyságodnac ezt az FEJEDELMEC SERKENTŐ ORAIAT. Hogy ha az Fejedelmec az mestersegesen csináltatot verő órákban gyönyörködnecc: Nagyságod-is ennecc az *Horologiumnac* tudományánac olvasásában hasznosan gyönyörködhetic.

Meg hidgye Nagyságod, miképpen nagy csudálkozásra méltó dolog, mellyen az idegen nemzetek-is álmélnak, hogy ez Magyar nemzet az természetűtől, mely jeles és nemzetes elmével ékesitetet fel, hogy ha hazájánac soc külömb külömbféle változásai, és csak nem pusztulásra fordult állapotta, az jó igyekezetben gátot nem szerzene, az töb nemes nemzetec között nem utolsó volna az tisztességes tudományokban: Es hogy meg-is ilyen hasznos, és ez fele hasonló könyveknec akar megh szerzésében, akar tulaydon nyelvére való fordittatásában, oly igen ritka legyen: Igy ellenben nagy dicséretes emlékezet érdemlő szent igyekezet Nagyságodban, mind ez mostani üdöbéli s-mind ez után lejendő Magyaroknál, hogy amaz nagy emlékezetű Marcus Aurelius Császár az FEJEDELMEC SERKENTŐ ORAIANAC, Magyar nyelvre való fordittatása által, mint egy halottaitból láttatic fel támadni, az mi nemzetünk közöttis. Orczánknac pirulásával kenszeritetűnc meg vallani, hogy Nero Császár sem tehette nehezebben szerit, az négy Hermaphrodita, az az, két természetű lovaknac, kiket szekerében bé fogván, Császári méltosággal dicsekedet vélec.* Tyberius Császárnac sem eset nagyob költségében egy paripája, kinecc mindenic lábánac, mint az embernecc, ött ött uijai voltanac. Alexander sem vehette drágábban, noha tizen hat talentom aranyat adot érette, az ő ökör fejü lovát, kit Bucephalusnac nevezet, mint eleitől fogva az mi jeles eleinc, az mennyi tehetsegeccel, és költségeccel ilyen hasznos könyveket maradéjkjoknac hagyhattanac volna, hogy ha az hadakozásnac Istene az Mars, az ő verhenyő tekintetivel, és vér-szomjuhozó fegyverével, az Pallas Isten-Aszszonynac Musait, az bölcseségnecc tudományát leg gyakorabban meg nem rettentette, és az nemes iffiuságot az Musac seregéből az maga zázloja alá nem édesgette volna.

En-is peniglen, nem tudom mivel mencesem magamot mindenecc előtt, hogy Nagyságod ez könyvnecc Magyarúl való tolmácsolására méltotatot, kinecc fordítása nagyob elmét kívánt volna, és az én tehetésegemnecc és elmémnecc gyengesege miat, soc számlálhatatlan fogyatkozásocokkal soc fő tudos embereknecc szemec eleiben megyen. De valakic engemet ismérnecc és nyavallás betegsegetet láttac, bizonságim lehetnecc, minemü beteg voltam én akkor, mikor ez könyvnecc fordításában munkálkottam, hogy meg kezeimmal sem birtam, hanem író Deák pennájára tolmáclottam, kinecc alkalmatlansága miat soc boszuságot nyeltem, valamennyiszer eszemben vettem az *Orthographia*, az igazán való írásnac regulája ellen, az fogatkozást. Minecc-okáért vétkül ne tulaydonitassécc énnékem, ha az első és harmadic könyvnecc fordítása, az másodic könyvnecc Magyar nyelven való folyásával, (mely az elöt régen az Tekéntetes és Nagyságos *Draskovit Janos* neve elat, ki bocsáttatot volt Prágában) nem eggyezne, és el nem érkeznéc: Mert mind az sietség

* Nero Császárnac oly loval voltanac, kie egyszers-mind hímecc és kanczác voltanac.

s-mind egyébféle szorgalmatosság, s-mind hivatalomban való el járás, raytam voltanac. Miképpen azért hogy az medve mikor fiadzic, az kölyke csac olyan mint egy darab hus, hanem soc nyalogatásával formállya és csinállya magához hasonló medve fiuva: Ezenképpen akartam volna, ha én-is medve nyalogatással ebben az én fordításomban munkálkodhattam volna.

Immár azért Nagyságodat az Vr Isten tarcsa s-éltesse szegény hazánknac javára, Nagyságodnac szép cseledével és Tekéntetes udvarával egygüt. Es töb ez fele hasznos dolgoknac ügyekezetiében töb fő fő Vraknac és nemes rendelkec ösztönözésére, és fel serkentésére ö Szent Felsege segéllye Nagyságodat. Irtam Szerencsen, Anno Domini, 1628. Mind Szent hóban.

Nagyságodnac mint kegyes Patronusanac, engedelmes szolgálattyt ajánlya,
PRAGAY ANDRAS Szerencsi Praedicator.

(Fejedelmeknek serkentő órája. Bártfa 1628. — Ajánlólevél.)

PRAGAY ANDRAS

AZ HOROLOGIVMNAC ELSŐ ES HARMADIC KÖNYVENEK FORDITOIA,
AZ KERESZTYEN OLVASONAC testében egésseget, lelkében idvösseget kíván.

Az Fejedelmecek Serkentő orajanac tudománya, es Magyar nyelvre való tolmacsolasa feleol, micsoda üeletet tehet az olvaso.

NINCSEN EZ VILAGON OLY ALA-VALÓ állat, melynecc természetinecc tulajdonságából hasonlatosság szerént való tanitást az emberi okosság nem tehet, és példát nem vehet; erről nem kételkedhetic senki: Mert amaz juhoc mellől soc probác által készítettet egész Sido orszagnac Királyságára Istentől választatot és emeltetet David Királynac fia, az böles Salamon, az tunya rest embert az hangyákhoz igazittya, *Prov. 6. vers. 6.* hogy azoknac példájával taplálására való szükségében idejekoran ededel nélkül meg ne fogyatkozzéc, igen szépen serkentő ösztönül szép hasonlatossággal, az házi gondviselésben való serény gyorsaságot, eleiben ábrázollya, söt eleitől fogva, mellyeket az emberi okosság magától fel nem tudot vólna találni, az maga hasznára, az oktalan állatoknac Scholájában tanulta meg. Az Aegyptombéliec ez fele dolgokban igen okosoknac tartottác magokat: Mert az gyomornac megh tisztítására hogy purgatioval gyogyicsanac az orvosoc, vettéc az Ibis nevű madártól, mely szinten olyan mint az golya, és ennecc oly tulajdonsága vagon, hogy az fölöttéc való ételtől ha gyomrát könnyebbíteni akarja, az szedkin koronac az gyökeret eszi, és ugy purgállya magát; viszontag ha emésztés által az ételt ki nem ganejelhattya, az szájában sok vizet veszen, és az hatulós felin meg szokta mosni az belit és hasát, és ugy kristélyezi magát; azt írja *Plutarchus*, hogy az emberek ettől tanultác az purgatiot, és az kristélyezést: *Ibis serpentium lethalia necans docuit Princeps purgationis medicae usum, cum spectarent ita eam abluí, et purgari ab se ipsa, Plut. de Jside.* Ezent bizonittya, *Plinius lib. 8. cap. 27. Simile quiddam et volucris, in eadem Aegypto monstravit (Clysterem) quae vocatur Ibis rostri aduncitate per eam partem se perluens qua rediciborum onera maxime salubre est.* Vagon Aegyptomban Hyppopotamus nevű vizi ló, ki mikor igen meg hizic és az soc ételtől megh zabállic, az Nilus vize partyán az kaszált nádas helyén, oly nád szálát keres, melynecc az vége hegyessen mecződöt az kaszával, és azzal az lábain való ereket meg sértegeti, és ugy üressiti magát az soc vértől. Azért az emberek-is az éér vagásnac mind szükségét s-mind hasznát az vizi lotól tanultác.

De meg az erkölcsnecc jószágira való tanításban-is az oktalan állatoktól vettéc hasonlatosságra való alkalmatosságot az Aegyptombéliec, mellyet *Hieroglyphicanac* mondottanac. Mert hogy példánac okáért az soc közzül egyget hozzac elő, ha valamely Fejedelmet irtoztatni akartác az kegyetlenségtől, ez tanításnac módgyát az *Crocodilus* sarkányon ábrázoltác, kinecc természeti felől azt írja *Plinius lib. 8. cap. 25.* hogy ez fene az töb állatoc közöt nyelvetlen, és ő az ételben nem az állat mozgattya, hanem az felső fogait, és testénecc nagyságában husz singnire nevelkedic, erős körmös állat és minden állatoc ellen fejjverrel sérthetetlen kemény bőre vagon, nappal az szárazon, éczaka az Nilus vizében minden állatoc ellen prédállással leselkedő; és az mely állatot meg öl,elöször keservesen meg sirattya, és ugy eszi megh. Minecc utánna jól lakic, egy kis *trochilus* nevű madarka körülötte énekelvén röpdös, és az homokon álomra édesgeti, és minecc utánna az homokon elaluttya, az fogai közzül az préda husnac maradékit keresgeti, és azt eszi; az *Crocodilus* az madarkánac környülötte való röpdöseggel, és hizelkedő éneklésével fogait és inyét ciklandoztatván, száját nagyobra tattya, és ugy alszic. Vagon az

Crocodilusnac halálos ellensége, melynek *Jchnevmon* neve, szinten olyan formájú mint az egér, de vagy on akora mint az macska, ez az sáros förtöben meg hevervén az napon meg szárazsáza magát, hogy meg ne ismértessék, és mint az niyl, oly sebessen az Crocodilusnac százában ugrik, és az gyomrát ki rágia. Az *Hieroglyphicas* szerint, az az, az oktan állatoknac hasonlatosságából vet tanítás szerint, az prédával élő kegyetlen embereknek hasonló sorsokat ábrázolták ki az Aegyptombéliec az Crocodiluson; az trochilus madarkán ez világi gyönyörűséggel meg csaló bódogságot, és az hizelkedő udvari tanácsosoknak festékes kedveskedéseket magyarázták; az *Jchnevmon* pedig az Isten boszu-állásának és annak eszközének alkotmányosságát jédzette. De söt meg ez-is nem kicsin okra nézve méltó tudásra, hog az fő nemes rendec, az ő czimerekben oktan állatokat szokták iratni, mely nem külömb mint egy *Hieroglyphica*, melynek első talaloja ANUBIS amaz Amenophis Pharahonac fia vólt, kinek üdejében Iacob az hét esztendő drágaság miat Aegyptomban kényszerítetet vala menni. Az Scotiabéliec-is miglen közöttök az bötüccel való irás nem vala, az megh hólt Fejedelmeknek valaminémü természetec és cselekedetek vólt életekben, ahöz alkotmányos állatnac hasonlatossága szerint való képirásban ábrázolták ki, az mint *Boetius* írja *lib.2.*

Hogy ha azért az oktan állatoc az magoc tulaydonságának hasonlatosságával az embernek elméjét élesític, némellyec az orvoslásnac módgyát mutattyák, némellyec az emberi társaságának igazgatására módot mutató hasonlatosságoc, és az erkölcsöknek jószágos cselekedetinek ki ábrázoló példái lehetnek: Mennyivel inkább az FEJEDELMEK-NEC SERKENTŐ ORAIABAN tükörül szem eleiben adattatot Historiabéli példáccal hasonlatosság szerint, mind az erkölcsökre nézve, s-mind az hitnek vallására és Isteni tiszteletre tartozó mélyesges tudománt kel kétség nélkül itélnünk lenni, és érteni.

Vgy annyira hogy valamiképpen és valaminémü czélra nézve, és az minémü bölcs okossággal hadyan amaz nagy ítéletü Xenophon az Cyrus Király személyében, ugyan azon Cyrusnac tanításáról való könyvben cselekedet: Hasonló-képpen GVEVARAI ANTALIS az Marcus Aurelius Császár személyében, az jó bölcs és erős bátor szívü Fejedelmnek tükörít ábrázollya ki. Elsőben noha Marcus Aurelius pogány ember vólt, de soc jószágos cselekedetekkel az ő idejébéli Fejedelmec közöt tündöklöt, melyet Piusnac hiuták, és az bölcseségért Philosophusnac, mely által arra inti az fő rendeket, hogy ha az pogány lévén bölcsen igazgatta az Romai birodalmat, és soc jószágos cselekedetiért, most dicséretes emlékezeti vagyon, mennyivel inkább az keresztényességben lévő Fejedelmeknek tündöklöni és fénlöni kel azokkal az Fejedelmekhez illendő jószágos cselekedetekkel, melyec az keresztényességnek bizonsági. Másodsor az Isteni tiszteletben valamiképpen az pogányoc bálványozásának utálatosságát, és az pogánységbéli bálványozással egy uti társaságban járó vétkeket avagy dicséri avagy kárhoztattya: Azoknak színe alatt nem kel kételkedni, hog az Isten ígéje kívül, és az ellen való hamis Isteni tiszteletet, és azzal együt járó feslet életet nem sarkantuzna; Mert az mi Marcus Aurelius Császár életét, maga viselését, az Romai birodalomban való dicséretes Császári Fejedelemségét, és hadakozásban való híres győzedelmét és töb jó emlékezetre méltó dolgait illeti, mindazokról az *Horologium*nac folyásában imitis amotis széllyel eleget olvashacz. Es ha valami töb követésre való példákat találsz, mind azoc felöl olyan ítéletben légy, hogy azokkal az melyec dicséretes édesgető példác tégedetis jó olvasó hasonló avagy leg inkább keresztényességhez illendő jószágos cselekedeteknek követésére ösztönözéssel serkent, és ellenben az melyec gonoszságnac feketítő szurkával, jó erkölcsnek fejrőségét homályositto, avagy inkább mocskolo vétkec, azoknac kárhoztatásával az jeles elméket idegeniti, és azoknac boytorványába ragadot sziveket szabadittya, tisztittya: mert nem lehet oly nagy elméjü, bátor szívü, és hatalmas méltóságü Fejedelmec, hogy ha az vétkeket szereti inkább követni, tisztinek kormán tartásában akadályosképpen bizonyossan hidgye hogy megh keslettetic.

Hítelre lehetetlenec gondolhattya lenni az lassú okoskodással való ítéletü ember minémü nagy tehetsége vagyon egy kicsin két uyni keszeg szabásü halacsának az tengerben, melynek Görögül *Echineis*, Deákül *Remora* neve, erről azt írja *Plinius*, hog az tengeri kösziklác közöt lakic, és nem lehet oly nagy hajó, hogy ha belé ragaszkodhatic, semminémü erős evezéssel eléb nem mozdul, ilyen erejeis vagyon, hogy ha sósan meg szivoltatic és aszaltatic, az aranyat az mély kút-fenekérolis magához sziván, ki hozza. Ezenképpen akár mely kicsin véték-is az Fejedelmet az ő országának igazgatásában igen meg szokta keslelni. Mit mondgyunc más ehez hasonló halacsakáról, kit *Torpedonac* mondanac, ha ez csak az evezőt avagy kormánt megh talállya érni, az evező és kormányos embereknek kezec ugy meg sibbad és meg alszic, hogy semmit nem evezhetnek. Ilyenképpen cselekeszic az gonosz vétkeknek példájának követése-is, ha az jószágos cselekedeteknek nyomdokiban az erkölcsököt meg foyto taplo az faytalan gonoszságnac szikraját kaphattya.

Hasonló ítéletben légy keresztyén olvasó az felől-is, valahól ez könyvben az Pogánságbéli hamis Isteni tiszteletnek és bálványozásnak utálatossága felől valamit találsz olvasni, annak czimeres festéke alatt, az keresztyénségben lévő bálványozást, és azzal egy porázon folyó feslet életben való szabadságot kárhozhatni kételkedés-nélkül hidgyed. Mert bizonyára az igaz Isteni tiszteletet és az Isteni tiszteletet tanító Istennec jgójét, és Istennec az régi szent Attyákkal és az Anya-szent-egy-házzal való dolgait, ezekről való historiatkat, mellyec ideig az Set nemzetségből az vizözönig, és az vizözön után az Sem maradékból álló Anyaszent egy-házban, kézről kézre adatatot tanítás szerént, az Moyses hivataláig és mint egy író Deákságban való szolgálattyaig, tisztán meg tartattanac; Az Isten Anya-szent-egy-háza kívül való pogányoc oly fabulákra, és költöt hazugságokra változtattác, fordítottác, mellyec alatt az igazságnac valóságát homályosítottác megh. Ezt nagyob bizonyáséért, két dologgal világosított meg. Az bekoban pányvázot hat lábu lovakon ékes beszéddel tánczoló bölcsec, az töb fabulác közöt, az Sodoma veszedelménec szent irás szerént való Historiáját ilyen fabulával árnyékoztác bé, hogy Iupiter és Mercurius az városban bé menvén szállást nem találattanac, hanem egy szegény Philemon nevő ember Baucis nevű feleségével szállást adván gazdalkottanac, és reggelre kelve, Philemont feleségestől és házával egygyüt egy nagy magos hegyre vitte Iupiter, az hól az házat Templommá változtatta, és Philemont Pappá szentelte, és az várasat tűzzel el vesztette. Közeleb való dolgot mondoc: Mikor szent Pál és Barrabás Lycaonia tartományában Lystra várossában tanitanac az Evangéliomot, és csudákat tennénec, az emberec Barrabását Iupiternek, Pált Mercuriusnac alitván, az Iupiter Papja áldozatot akar vala nékic tenni az pogányoc módgya szerént, *Actor: 14.* Hasonlatos-képpen Mitiline szigetében-is, mikor az az vipera kégyő harapása meg nem ártot volna szent Pálnac, Istennec alittyác vala ötet lenni az pogányoc, *Act. 28.* Azért keresztyén olvasó, mind ez fele szent irást homalyosító fabulác attanac okot az Bálványozásra, mert valaki, valami nagy dolgot cselekedet az régi pogánságban, Istennec mertéc az tudatlan emberec tartani.

Az Deác szóban két ighe vagyon, *Relligio es Superstitio*, mellyec egy mással ellenkezne. Az *Relligio* semmi nem egyéb, hanem Isteni tiszteletnek hitben és jó cselekedetekben való gyakorlása, mellyel ember Istennec kötelezi magát. Az *Superstitio* Magyar nyelven hamis Isteni tiszteletet teszen. Régi haydanában az *Superstitio*, nem hamis Isteni tiszteletet tet, hanem jó végre való értelemmel gyermekekért és maradékok életéjért, Istenhez való könyörgést és áldozatot magyaráztanac az régi pogányoc; azt mondgya *Cic. lib. 2. de natura Deorum: Qui totos dies precabantur et immolabant, ut sui liberi superstites essent, superstitioni sunt appellati.* Időre kelve az *Superstitio* nagyob babonás szentsegre terjedet; Mert az maradékok és fiac az ő meg holt Attyoknac, és jó akarojoknac emlékezetire azoknac képeket mint egy házi Isteneket úgy tartýác vala házoknál, és azokat tisztelic vala, az kic úgy cselekeszne vala, azoc mondatattanac *Superstitiosusoknac, az az, holt Attyokat tisztelő maradékoknac.* Mert miképpen az *Superstes* annyit teszen mint holt embertől maradt élő: Így az *Superstitio* annyit teszen, mint maradékoknac meg holt Attyokhoz és egyéb jó-akaró elejekhez holtoc után való tiszteletoc. Azt mondgya *Lactantius lib. 4. cap. 28. Superstitiosi vocantur non tantum qui filios suos superstites optant: Omnes enim optant: sed authi, qui superstitem memoriam defunctorum colunt: aut qui parentibus suis superstibus colebant eorum imagines domi tanquam Deos penates.* Ide való az Szent irásban az Lábán *Superstitioja*, mellyel az ő eleinec emlékezetire, fa képü Isteneket tart vala, azokat imádván, kiket Rachel el lopot vala, *Genes. 31.*

Valamennyi Istenec vólt az pogányoknac, mind ilyen *Superstitioval* akar mely embertis, ha Király vólt, ha erős vitéz hadakozó, ha böles, ha az éghnec járásának vizsgálója, ha jó orvos, és ha mind azokban tudos vólt, valamellyec az emberi társaságban szükségesecc, Istennec tartottác: Mint példánac-okáért, hogy Noé az viz-özön elöt, és utánna való világot látta, azért az Romajac az Ianust két fejú ábrázatban tiszteltéc, hogy az szölöt plántálta és annac gyümölcsetől meg részegedet, azért Bacchus Istennec tartottác. Es Ianusnac azért neveztéc, mint egy Iainust, mert az Iain Sido nyelven bort teszen. Az Bacchust az Noachusból vettéc, csac az bötüköt meg változtatván az *N* helyet *B* irtanac. Az Iupiteren, az régiecc Nemrodot magyaráztác az hatalmas birodalomért. Mikor Abrahám az éhség miat Aegyptomban ment vala, kinecc Pharaoh feleségét el vévén az Istentől éjel az Saraert igen meg sanyargattatéc: Azt írja *Josephus lib. 1 Antiq. cap. 16.* hogy Abrahám az Aegyptombélieket minden bölcsesegre tanította vala; azért ötet nagy tiszteletben tartottác, és nem csuda hogy az tudatlan bálványozó nemzetec ötet az után Mercuriusnac tartanác. Ezenképpen az pogányoc közöt, ki vólt az *Vulcanus* az kovács mesteregnecc Istene kétségnélkül, az kít Moyses Tubalcainac mond, *Genes. 4.* Mert ugyan azon Tubalcainust, némely bötüket megh változtatván irtác és imáttác *Vulcanusnac.*

De még utálatosabb Superstitio babonás Isteni tisztelet volt az pogányokban, hogy az ökröt, az lovat, az ebet, az Crocodilust, és minden oktan állatokat az kertbéli veteményeket-is Isten gyanánt tisztelték.

*Quis nescit qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Porrum et coepe nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis
Numina!*

Hogy pedig az régi Romajac az ő Bálványozó Isteni tiszteleteknek nagyobb áhitatosságát meg mutassák nek-is az pogányoknak minden Isteneiket bé vették, és hogy külön külön annyi soc ezer Isteneknek Templomokat nem csinálhattanac, közönségesen építetnec egy Templomot Marcus Agrippa Consulságakor, melynek neve volt Pantheon, az az, minden Isteneknek Temploma.

Minek-okaért keresztyén olvasó, az pogányoc bálványozásának színe alatt, kár-hoztatni itéllyed azt az *Superstitiot*, mellyel az *Superstités*, az az, az élő emberek az megholt szenteknek emlékezetre való képeket emelnek és tartanac, és azoc által az Szenteket imádjác, segítségül hijác: Mert ez, az pogányoktól csuszot bé az keresztyénségben. Meg itélhed könnyen mit különbözzön az pogányságbéli *Superstitio* az keresztyénségben való Relligiotól avagy inkább *Superstitiotól*. Mert:

Miképpen az régi pogányoc az megholt Királyokat, és nagy elméjű avagy híri embereket az Isteneik közé számlálták: Mellyet *Apotheosis*ac mondottanac, az az, Istenné való csinálásnac: Igy az keresztyénségben az szentec *Canonizáltak*ac, az az, szentec közé rendeltetnec.

Miképpen az pogányoc azoknac Templomokat emeltenec: Igy most az *Superstitiosus* keresztyének az Szenteknek Templomokat építtenec.

Miképpen az pogányoc az kiket Isteneeké csináltanac, azoknac bálvány képeket emeltenec, és azokat nagy *Superstitio*val Isteni tisztelettel tisztelték, és szentség törésnek tartották, ha valaki az megholt Fejedelemnek képét házánál nem tartotta, és nem tisztelte volna. Azt írja *Sabellius lib. 4. Enn. 7. M. Aurelius Császár felől. Marco Aurelio Philosopho mortuo Divini honores ab omni sexu, ordine et aetate sunt habiti. Populus Senatusque propitium Deum dixit, eoque processit vana persuasio ut pro sacrilego haberetur qui defuncti imaginem non domi coleret. Templum publicè constitutum. Flamines sodalesque dati, etc.* Ezenképpen az Religionac színe alatt való *Superstitio* az Canonizált szenteknek emlékezetre képeket emeltet, és azokat Isteni tisztelettel tisztelteti és átkozotnac mond-gya, valaki azokat nem tisztelné. *Illos vero qui negant Sanctos invocandos esse, aut qui asserunt, Invocationem Sanctorum esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, impiè sentire, Concil. Trident.*

Miképpen az régi pogányoc az mely Templomokat emeltenec valamely megholt-nac, Papokatis rendeltenec, kiket soc rendbéli nevezettel neveztenec: Igy különb különb-fele szenteknek nevétől az soc rendbéli szerzetec meg számlálhatatlanoc, kic Franciscanusoc, kic Dominicanusoc, Taboritác, Carthusianusoc, Lojolistác és többec ez felek.

Miképpen az régi pogányságban, minden rendnek, minden dolognac, minden ország-nac, városnac külön külön Istene volt, ezt-is az keresztyénségben való *Superstitio* meg tartya. Mert:

Az Pogányoknak Isteni.

Juno Regina Caeli.

Mennyei Királyné Aszony és Samos Szigeté-
nénc és Carthagonac Patronája.

Mars, Hercules, Bellona, Hadakozásnac
Istene.

Bacchus, bornac Istene.

Neptunus, Tengernec Istene.

Castor et Pollux, hajosoc Isteni. SzentPál,
az mely hajon Romában vitetet ezec volta-
nac reá írva.

Pan, Pásztoroc Istene volt.

Virginia, Szüzességnac Isten Aszszonya.

Az Superstitiosus keresztyéneknek szenté.

Szüz MARIA Regina coeli, Patrona Hun-
gariae.

Jacob Apostol, Spaniol országi vitézeknek,
Szent Gyeorgy vitéz az Németeknek, és az
Lengyeleknek Stanislo szenti.

Tring Vrban, szőlőnac, bornac szenti.

Szent Christoph, tengeren járóknac szenti.

Sz.: Miklos, az hajosoktól imádatandó szent,
kinec képi a Duna parton Német országban
tiszteltetic az ördög gáttánál, mellyet
én-is láttam.

Vandlinus, Iuhoknac szenti,

Eulogius, Lovászoc szenti,

Antal, Diszno pásztoroc szenti.

Szent Imre Herczeg, Szüzességnac szenti.

Aesculapius, Orvosságnac Istene.
Venus és *Flora*, kurváknac Isten Aszszonya.
Vulcanus, Kovácsoc Istene.
Pallas és *Apollo*, Bölcseségnc Istene.

Priapus, Szemérem Testnec Istene.
Diana, bábáknac Istene.
Lucina, szülésnc Isten Aszszonya.
Ceres, aratásnc Isten Aszszonya.

Cozma Demien, Orvosságnac szenti.
Magdalena és *Afra*, Kurváknac és bordélyoknc szenti.
Élogiusna Kovácsoc szenti.
Catharina és *Gergely*, *Praesides artium* bölos tudományoknc szenti.
Briccius, nemző tagnac szenti.
Margit, bábáknac szenti.
Maria, szülésnc szenti.
Jodocus, Szántásnc és buzánac szenti.

Az vargáknac Crispinianus; szaboknc Gvimannus, fazekasoknc Gvarus imadandó szenti. Pestis ellen Rochus; Hideg lelés ellen Petronella; Fogfajas ellen Apalin, és az többi számlálhatatlanoc. Nem *Superstitio*é ez keresztyén olvasó, kérlec nisd fel az szemedet és lás. Ez az oka, hogy az Sidó és az Törökóc nevetic az keresztyéni vallást, az soc szentü bálványozásért. Miképpen az régi pogányoc valamennyi Isteneket tiszteltenc, és azoc között az ebet, az macskát, és minden oktalan állatokat imáttanac, és mind azoknc tiszteltekre Marcus Agrippa az Pantheon nevü Templomot csináltatta: Hasonló *Superstitio*val ugyan azon Templomot, az az, emberekből és az oktalan állatokból és kerti veteményekből löt és álló Isteneknec Templomát, negyedic Bonifacius Papa, Phocas Császártól megh nyerte, és minden szenteknc Templomává csinálta, melynec emlékezetire Szent András havánac első napját mind szent üdnepeñec rendelte. *Platina* írja, és *Sabellicus* bizonyítja, *Anno Domini*, 607.

Ha valaki az igaz keresztyéni religiot megh akarja és igyekezie tanulni, és tartani, az Istennec Abrahámmal és minden hiveckel kötöt frigyñec szövetségéből, mellyet az mi Vrunck IESUS CHRISTUS véreñec ki ontásával meg pecsétlet, könnyen eszében veheti. Azt mondotta vala Abrahámnac Isten *Genes. 17.* Abraham jary én előttem, és légy tökéletes, én lézecz te Istened, és az te magodé te utánad, ennec az frigyñec szövetségéñec bizonságára rendeltetet az környülmétélkedésñec Sacramentoma. Minekokáért az az frigy kötés mind az Isten részéről s-mind az Abrahám részéről micsoða conditiokból állyon, az Isten-is azokban az ő igéreti szerént igaz: Az Abrahámtól-is azt kívánnya, hogy ő előtte járjon, és tökéletes legyen az conditioc szerént. Vgyan azon frigy kötés, az ő állattya szerént, az uy Testamentomban-is fön vagon, és az igaz keresztyének-is, ugyan azon frigy kötés alá tartoznac, és azokra az conditiokra kötelezie magokat, az keresztségñec Sacramentomában. Ennec igaz vólta ki teczic. Mert azt mondgya az Szent írás, *Act. 15. vers. 11.* Az VR IESUS Christusnac kegyelme által hiszúc hogy miis üdvözülünc, miképpen az mi Attyáñc is. Az mi Attyáñc felöl penigh sohól nem olvassuc, hogy az szenteket segítségül hívtaé vólna. Holot azért az IESUS CHRISTUS tegnac s-ma és mind öröcké ugyan azon, *Heb. 13.* Erős fundamentomül megh áll ez, hogy az mely Isten azt mondotta az Abrahámnac: En lézecz Te Istened; ugyan azon Isten azt mondotta: Ez az én fiam az kiben meg békéllettem ötet halgassátoc, *Matt. 17. vers: 5.* Az IESUS CHRISTUS penig az igazán való keresztyénégñec sommáját ebben foglalta bé, *Matt. 28. vers: 19.* Mennyetec el, tanicsatoc minden pogányokat, megh keresztelvén őket Attyáñc, Fiunac, és az Szent Léleknec nevében. Az mely Isten azt mondotta hogy én lézecz te Istened, ugyan azon Istennec nevében, az ki Attya, Fiu, és szent Lélec, veszüc fel az keresztséget: És az kinec nevében megh keresztelkedünc, arra köteleztüc magunkat, hogy abban hiszünc az Apostoli Credo szerént. Mert senki azt nem meri mondani, hogy az szentekben hiszen és teremtet állatban veti bizodalmtát; mert átkozot vólna az, ki azt cselekedné, *Jerem: 17. vers. 5.* Ennec ilyen megh öldhatatlan csomója vagon, hogy valakiben hiszünk, azt hijuc segítségül: Mert azt kérdi Szent Pál *Rom. 10. vers. 14.* Hogy hogy hivnac azt segítségül, az kiben nem hiszñec: Az szentekñec nevében nem keresztelkedünc, az szentekben nem hiszünc; Hát nem méltó hogy az szenteket segítségül hijuc.

Eöññön magoc az szenteket imádó szerzetes szentec meg vallyác, hogy az O Testamentomban, és az Apostaloc üdejében, nem vólt az meg holt szentekñec tiszteleti, imádása és segítségül való hívása. *Eckius Janos*, Barát Doctor, Farnesius Alexander Cardinálnac, és Conradus Tungen Herbipoli Püspökñec irattatot könyvecskéjében, az szentec tiszteletiröl ecképpen szól: *Explicit non est praecepta Sanctorum invocatio in sacris literis: Non in veteri Testamento, ubi populus alioquin erat penpensus ad idololatriam.* Ha azért az Sido népnec bálványozásra való haylandóságáért nem parancsolta Isten az szentekñec segítségül való hívását, tehát most-is szinten olyan bálványozás az szenteket imádni.

Továb megyen Eckius s-azt mondgya: *Sub Evangelio etiam non fuit praeceptum, ne gentiles conversi crederent se iterum induci ad cultum terrigenarum. Porro si Apostoli et Evangelistae docuissent Sanctos venerandos, arrogantiae datum eis fuisset ac si ipsi post mortem gloriam illam quaesivissent.* Hogy ha az Apostoloc azért nem parancsolták az szentec imadását, mivelhogy felő volt, hogy az keresztyénsegre tért pogányoc azt itélték volna, hogy az földi embereknek tiszteletire vitetnek viszontag? Az Apostoloc-is tisztesség kívánóknac láttattanac volna, ha hóltoc után az magoc tiszteletire intették volna az embereket: most-is szintén ugy meg botránkozhatic akár kiis az szentec imadásában, és bálványozás-nac itélheti azt. Ezeket keresztyén olvasó, csak azért számlálám elő hogy meg tudgyad itélni az FIEDELMEC SERKENTŐ ORALABAN az első könyvnek negyedic részében, az keresztyénseget mely igen magasztallya és azt miben állassa *Guevarrai Antal*.

Végezetre miképpen hogy az régi pogányoc az mely nagy embereket hóltoc után Istenecké csináltanac, azoknac csontyait nagy *Superstitioval* búcsújárással és jövendő monadásoknac vizsgálásával tisztelték és nagy szentseggel imátták; Példánac-okáért.

Orpheust az Musica éneklésnek Istenének tartották az pogányoc, és Lesbos szigetében temettetet csontyait az Görögoc nagy búcsújárással tisztelték. Mikor Cyrus Tomiris Királyné Asszony ellen haddal készülne, az Orpheus koporsojától kérdet jövendőt az hadnac szerencsége felől.

Amphiarus Attica tartományban Oropus nevű városban temettetet, és mikor Xerxes Görög országra ment volna nagy haddal, Mardonius Xerxesnek vezér hadnagya az Amphiarus temetésétől kérdet jövendőt. Ez fele oraculanoc jövendő mondó helyec, az pogányoc között mind az fele hóltaknac temetéseknek helyén léznen vala, kic életekben valami nagy dolgockal híresec voltanac, és az Istenec közzé számláltattanac. Es az ezer mestersegű ördög azoknac koporsojából jövendőt mondván hitgeti vala az embereket, az bálványozó *Superstitiora*, mint ha az meg hóltac jövendőtlenec volna, ez fele *Superstitio* csabitotta vala Saul Királyt-is, hogy az megh hólt Samueltől tanácsot kérdgyen, *1. Sam. 28.*

Ezenképpen az *Superstitiosus* keresztyének, nem kisseb babonájú szentseggel, az megh hólt szenteknek temetéseket, és azokban való csontokat tisztelic, és azokhoz való búcsujárásokat tesznen. Némellyec Csestakoban szent Staniszlo temetéséhez: Némellyec Romában szent Peter, szent Pál koporsoit látni mennek, és nagy búcsuval jönen meg. Bizony nem kicsin hazugság, avagy ha meg löt dolog-is, nagy *Superstitio*, és minden kétség-nélkül az ördögnek hitető festékes mestersege, kiről Bonfinius emlékezie *lib: 1. Dec. 2.* Egy Conradus nevű lator Istentelen ember gonoszságát meg bánván, ment Romában, hetedic Gergely Papához, bűn bocsátó *indulgentia* levelért, és mikor az Papa minden bűnét papyrosra le írta volna, mezitelen testére panczél inget adot, és őt lánczval övedzette hozzá, és ez széles világra búcsujárni igazította, ha valahól valami meg hólt szentnek csontyaitól büne bocsánattját nyerheti. Es mikor soc országokat bé járt volna, jöt Magyar országban és Székes Fejérvárban az Szent István Király koporsojához menvén egész estvélig imátkozic vala az megh hólt Szent István Királynac, és mikor az koporsó előt el alut volna, az koporsóból ilyen szó adattatot; kely fel barátom; Mert az én érdememmel és az én segítségemmel Istentől bűnödnen bocsánattya nem léznen, hanem meny az fiamnac Szent Imrének koporsojához, mely ime közel vagyon, az ki az ő szélességével Istentől nagy kegyelmet érdemlet. Föl serkenvén Conradus az álomból, méne Imre herczeg koporsojához, és mikor imátkoznéc, az lánczoc mindgyárt le hullottanac róla, és az Papatól az papyrosra írot bűnei mind semmire löttenec, szintén olyan olyan lévén az papyros, mint ha nem-is irták vólná reá. Ez-is Bonfinius historiája, ha nem fabula, Sigmond Király üdejében Nikopolnál, Szent Miklosnál az Törököckel az Magyaroc megh harcolván sokan veszének, három esztendő mulván az meg hólt testec és Törökkel elegyes csontoc között egy fő, az Iesust, és Szűz Mariát szüntelen kiáltya vala, és mikor az emberek, az kiáltó szóra az tetemec között járnának halgatván micsoda kiáltás volna; monda az fő: Ti bolond emberek, mit állotoc, keresztyén vagyoc én, és az bóldog Anya Szűz Maria kárhoyattal fenyeget; mert gyónatlan hóltan meg, és semmi Mise mondással bűnöm el nem törültet. En az Szűz Mariának minden esztendőben hét üd-nepet szenteltem, és száraz kenyérrel és vízzel böyötöltem, kérlec hijátoc Papot hamar, had gyónnyam meg, és az szentelt vízzel harmatoztassam meg. Es mikor Papot hivatnac volna, meg gyónéc, és az szentelt vízzel meg harmatoztatván, az után csendessen nyugot, *Bonfinius, lib. 3. Dec. 3.*

Noha ugy vagyon hogy az régi Martyroknac és szenteknek csontyaival és tetemeckel tisztelkednek, mellyeket reliquiáknac mondanac, és Magjarúl ereklyeknek hivunc: bizony dolog hog az pogányoktól meg ölettetet szent Martyroknac tetemekeit és csontyaikat méltó volt ugyan meg böcsülleni, hog az kiknek az szent kegyesség végére mehetet, és bizonyosan meg ismérhette Martyr szentnek tetemének lenni, azokat tisztességesen

el temesse. Mert az Anya-szent-egy-házat üldöző kegyetlen pogányoc valamely szentet Martyrságnac szenvedésével illetenec, annac tetemeit, avagy az folyo vizekben hántác, avagy az keresztyéneknek nem engedték el temettetni, az mint *Eusebius* írja *lib. 4. cap. 15.* Az Polycarpus csontyai felől, mellyeket midőn az keresztyének darabonként meg égetve találtác vólta, annyi aranynál, nagyobra böcsüllöttéc, de nem azért hogy Isteni tisztelettel tisztellyéc, hanem az mint *Eusebius* mondgya, *sicuti conveniebat ex more ea condidimus*, tisztességesen el temették, abban az üldözésben penig, az-is szokásoc vólt az keresztyéneknek, hogy az Martyroknac temetésec helyén prédicatiokra, intésekre való gyűlésec szokot vala lenni, és ha valamely pogány keresztyénne léssen vala, az Martyrnac temetése fölöt kereszteletic vala meg. Ezeket azért cselektették, hogy ha az szükség kívánná, hasonló bátorsággal ök-is Martyrságot szenvedgyenec.

De immár az *Superstitio* miben hozta az babonás keresztyéneket. Az *Tridentinum Concilium* kárhozatra átkozza, ha az *reliquias sanctorum* ereklyeket, az meg hólt szenteknek tetemét, Isteni tisztelettel nem imádgya, segítségül nem hija. *Ita ut affirmantes sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi, vel eas aliaquae sacra monumentae à fidelibus inutikiter honorari atque eorum opis impetrandae causa sanctorum memorias frustra frequentari omninò dammandos esse, prout jam pridem eos damnavit, et nunc etiam damnat Ecclesia.* Panaszolkodot erről és méltán-is panaszolkodot Szent Agoston, *Tomo tertio libro de operibus Monachorum, cap. 28.* *Alij membra Martyrum, si tamen Martyrum, venditant.* Némellyec, ugy-mond, az Martyroc csontyait arullyác, de kétség hogj az Martyroc csontyai legyenec. Mert nem-de nem nagy *Superstitioe* keresztyén olvasó, mellyeket öc *pias fraudes* mondanac, szentséges hitető csalárdságnac nevezic, hogy példánac-okáért az soc közzül egyet vagy kettőt hozzac elő. Az Charroviai barátoc azzal kérkeszenc, hogy az Christusunac környülmétkedésekor szentséges testéről le metzetet kicsin büröcske, náloc vagyon: az kérdem tölöc, hól vöttéc, öt száz esztendő alatt felöle semmi emlékezet nem vólt, bizony csak merő csalárdság, de bár igaz legyen, hát Romában az Lateranumi szent Ianos Clastromában való barátoc, hól vöttéc az másikat, bizony egynecc kellet lenni annac az kis büröcskénecc. Az Vy Testamentomnac pohárát mellyel üdvözítönc az vég vacsorát szerzette, két helyen mutogattyác Lugdunum mellet Maria szigetében, és másut Helviában az Augustinianus barátoc Clastromában. Az mely táliban, az husvéti báránt meg ette Idvözítönc, Romában, Genuában és Arelatában vagyon. Az keszkenő, mellyel Idvözítönc az tanítványoc lábait meg törölte, Romában-is vagyon az Lateranumi szent Ianos Clastromában, másut Német országban, Aquisban Cornelius Clastromában, söt azt-is mondgyác, hogy az Judasnac lába nyoma rayta vagyon. Az Christus kereszt-fája penig annyi darabra osztot, hogy nincs oly Clastrom, melyben valami darabját nem mutatná, és ha mint egyben hordanác, három száz ember alig vihetné el. Az tövisse koszoronac egy része vagyon Parisban; Más része vagyon Romában, az Szent kereszt Clastromában, Senában, Vincentiában, Biturigában, Vesontióban, Mons Regiumban, Compostellában, Helviában, Tholossában, Matisconában, Charroviában, San-floridumban, San-Maximumban, Noviodunumban, és töb helyekben lévő barátoc mutogattyác, bizony méltó csudálni, hól tehetéc szerit. De nincs nagyobb szentség, mint az mely Clastromban az Szüz Maria teje lehet. Az ki ez fele ereklyékről többet akar tudni, olvassa Gallasiust *de reliquiis*, ot eleget talál, ha hinni akarja.

Ezeket azért számláltam elő, hogy meg tudgyad keresztyén olvasó, micsoda különbség legyen az *Religio* es *Superstitio* között, megh tanulván az *Superstitio* honnan származot, tudni illic, ebből az szóból *Superstes*, az az, holtól maradt élő, és az holtól maradt élő, ha az holtat tiszteli *Superstitiosus*nac, az az, babonásnac hamis Isten tisztelőnecc mondatic. Megh itélhed azért hogy mikor *Gvevarai Antal* az Pogányoc Istenit kárhoztattya, és az keresztyénséget dicséri, egyszersmind arra-is tanit, hogy egy Istent kell tisztelni.

De hogy meg-is tovább mennyünc: valahól olvasod az FEIEDELMEC SERKENTŐ ORAIABAN, hogy *Gvevarai Antal*, Roma várossánac nagy változásáról, és feslet szabados maga-viseléséről valami panaszolkodással való emlékezetet téssen, az ő üdejébéli állapattjáról itéllyed mondatni. Mert *Rodericus Sanchio* Spaniol országban Zamoraj Püspöc, ezeröt száz hét esztendőben irt egy könyvet, mellyet embernek életének tükörénecc nevezet, abban illyen-képpen dicséri: *Papam vacare non sapientiae, non laudatis studijs, non paci, non quieti Christiani populi, sed tantum terrenis rebus, Praelatos nec docere, nec posse docere, utpote indoctissimos deditos ventri, et ingvini.* Hogy az Papa az egész Papsággal, Püspökséggel együt, nem az bölcseségnecc, nem az békeségnecc, nem az keresztyénségnecc, nyugodalmánac szeretői, hanem mint tudatlanoc, világi dolgoknac és gyönyörűségnecc követői, csak hasnac és bujaságnac adtác magokat.

Az Szent Pál Apostal az igaz Püspökségnecc állattya szerént való tulaydon tisztit helyhezteni az tanításban, *1. Tim. 3. vers 2. Tít. 1. vers: 6.* Idvözítönc-is így bocsátotta

el az Apostalokat, hogy tanicsanac és keresztellyenec, *Matt. 28. De Bellarminus Jesuista* az Pápát megh menti, és elégne mondgya, ha más által végben megyen az prédicállásnac tiszti, *lib. 3. de Pontif. cap. 24. Falsum est Pontifices non fungi munere Episcopali, nam non tenentur per se concionari, et Sacramenta ministrare, si justa aliqua de causa impedian- tur, sed satis est, si curent per alios ista omnia praestari.* Mely festékes mentseggel való palást, Idvözítőnc parancsolattya, Pál Apostal mondása, Peter Apostal tiszti ellen való mondás. Helyesen mondgya azért *Maldonatus Jesuista: In summula quaest. 10. Art. 3. Nec quicquam valet responsio: Satis est per vicarium laborare, quia etiam satis esset per vica- rium manducare: Scriptum est enim, qui non laborat non manducet.*

Minémü nyilván való bizonsága vagyon kereszttyén olvasó az Szent Pálnál az Papoc házasságának, *1. Tim. 3. vers. 2.* Hogy az Püspöknecc egy feleségü férfiunac kellessécc lenni. Söt ugyan azon Szent Pál. *1. Timot. 4. vers. 2.3.* ördögi tudornánnac mondgya az házasságnac, és az étkeknec meg tiltását, mely felöl jövendölt, hogy az utolsó üdőben léssen, bizony az Szent írásból az Papi nőtelenséget, meg nem bizonit- hattayácc az *Superstitiosus* kereszttyénec: Mert az Szent Pálnac amaz mondása: *Bonum est mulierem non tangere, az üldözésnec, és az Anyaszentegyházat kergető pogányoc miat való kegyetlenségnecc nyomoruságáról és szükségéről szól, de az paráznaságnac el távoztatásáért ugyan parancsollya az házasságot. 1. Corint. 7. vers. 1. 23.* Söt az kereszttyénecnec kezde- tiben, egész két száz esztendeig az házasságnac az igaz kereszttyénec között semmi tilalma nem vala, és az egyházi nőtelenségről semmi törvényec nem taláttatnac; hanem ez az utálatos tisztátalan életet palástoló nőtelenség, származot az pogányoktól és az eret- nekektől; mert hogy az szűzeségnecc csudálkozására vonhattayácc volna az Aegyptombéli Papoc az külső embereket, az Aszszony-embereket el távoztatayácc vala. Az Athenasbéli Hyerophanta Papoc, bőrből csinált itallal foytyácc vala meg férfiuságokat, mely nem külömb az herelésnél. Az Cybeles Isten Aszszony Papjai meg herélic vala magokat: Hasonlatos-képpen az Vesta Isten Aszszony Apáczái, és több ez fele Pap Aszszonyoc az szűzeségre kötelezic vala magokat, és ez fele szentseggnecc szine alatt Isteneknec tartatnac vala. Ezeknec példájával, az kereszttyénseggben lévő eretnekek-is, ez-képpen bolondos- kodnac vala. Saturninus és Basilides eretnekek, Hadrianus Császár üdejében, az mint *Jreneus* írja *lib. 1. cap. 27.* Vgyan ezen Scholából származtanac az után az *Marcion, Manicheus, Severianus* eretnekek, kic az Aszszony embert ördög csinálmányának tanitot- ták, az mint Epiphanius mondgya *Haeresi. 45.* Es így eléb eléb csuszván az *Superstitio,* Montanus eretnec, ugyan törvényeket szabot az nőtelenségről, melyre osztán az szent szűzeséggnecc néminémü dicsiretiért haylottanac *Tertullianus* és az után *Hieronimus.* Leg elsöben-is penigh Syricius Papa, az első házasságot megh engedvén az Papoknac, másod- ic házasságtól tiltotta el ököc. *Valentinianus Császár* üdejében azt írja Platina, az Romai bibliothecának gondviselője *in vita Syricij: Syricius instituit, ut quicumque aut viduam aut secundam uxorem duxisset ab officio Ecclesiastico pelleretur.* Az után Miklos Papa törvé- nyekkel meg erősítvén az Papoc nőtelenségét sokan ellene mondanac vala.

Ezeket azért számlálom elő, kereszttyén olvasó, hogy meg itéllyed, ha leheté az Papoc nőtelenségében oly tisztaság, az mint mutogattayácc magokat; mert *Guevarrai Antalis,* néminémü korpazással nem kevesse ábrázollya az Papoc maga viselését az *Horologiumban.* Es merem mondani, hogy sockal is nagyob fenytécc volt az Pogánáságbéli Papoc és Apáczácc ellen, hogy nem az *Superstitiosus* kereszttyénec között.

Flavius Josephus az Sidokról írot könyvben azt írja, *lib. 18. Antiq. cap. 7.* Hogy Romában volt egy *Paulina* nevü Tekéntetes Aszszony, ki noha pogány volt, de az pogány *Superstitio*ban tökéletes jámbor-is volt. Ezt egy *Mundus* nevü fő ember meg kedvellette, ugy annyira, hogy szerelmében halálra betegedet, és az Aszszont az gonozságra hitegetvén husz ezer aranyat ígér vala, csak egy csokjáért. Volt *Mundus*nac egy *Ida* nevü vén Asz- szonya, ki látván Vránac halálos betegségét, okát kérdezvén, igen igen szánakozécc rayta. Es mikor reá ajánlotta volna magát, hogy ő az dolgot végben viszi, igert néki *Mundus* öt ezer aranyakat. Soha az vén Aszszony Paulinát ki nem haythata az tisztaságnac utá- ból, hanem ily álnokságot gondola: Ment Isis Isten Aszszony Papiához; mert Paulina ezt az Isten Aszszonit nagy *Superstitio*val tiszteli vala; és meg alkuécc az Papockal, harmad fél ezer aranyban. Az Papoc az aranyac örülvén, ilyen alkalmatosságot gondoltanac: hogy az fő Pap ment Paulinához, és azt mondotta, hogy ő Aegyptomból jöt, és az Aegyptombélic Istene Anubis, kit eb fejú bálványban tiszteltenecc, azt üzenete vólna, hogy véle nagy szerelemben eset, és az Isis Isten aszszony Templomában neki imátkozni és véle beszelleni el mennyen. Az Paulina mint Isten parancsolattyanac, és szentsegges Pap követ- séggnecc való örömben, Vránac Saturninusnac megh jelentette, ki feleségéhez semmit nem gyanakodván, öis örömet megh engedte. Estvelre kelve, titkon *Mundus* az templomban menvén, az Isis bálvánac ürességében el reytezécc; Paulina-is az Szentsegges *Superstitio*nac szinýével el mene, és az bálvány előtt az Pap szép ágyat vetven néki, le feküt; éjjel penig

az setétben Anubis Istennek alitva, Mundussal az Paulina Aszszony, meg nem mondhatni minémü szentséggel viselte magát, nagy háládó alazatos szolgálattját ajánlván, azt itéli vala, mint ha immár öis Isten Aszszonyá léssen, azonban tisztaságát így vesztette, rontotta. Reggel haynal előt haza menvén, Vránac az dolgot meg beszéle, és az Vra-is Saturninus az Anúbisnac háládással meg köszöné, virrattara kelve, az Aszszony az piacra ment, és Mundusis eleiben kerülvén, mond néki: O kedves Paulina, husz ezer aranyamat megh mentetted, és az én beteg kévanságomnak-is eleget töttél. Igen gyönyörködöm vala, mikor engem az Anubis Istennek alitva imádasz vala. Eszében vévén az Aszszony az dolgot, nagy busulással meg panaszlá az Vránac, kérvén azon hogj el ne szenvedgye eddiglen való szemérmetességénc álnokúl gondolt meg romlását. Saturninus azért mindgyárt ment Tyberius Császárhoz, kinec meg panaszolván nyavalyáját, az Császár mindgyárt tanácsot gyűtetet, és törvény szerént az Papokat az vén Aszszonyal egygüt, kereszt fakra feszitette, az Templomot földig el rontatta, és az Isis bálvány-kepét az Tyberis folyo vizében vetette. Az iffiu legént penigh számkí vetesben küldötte, mivelhogj az szerelem bolondsága miat vétkezet volna.

Hát mit mondgyunc az *Superstitiosus* keresztyén Papoc felöl, kic felöl *Mantuanus* panaszkodik. *J pudor in villas Roma est jam tota lupanar.* Ez amaz Bezára hamissan költöt vers, *Beza, vale vidi, etc.* mely meg Beza előt régen Roma felöl irattatot vala, igazán Romara illic:

*Roma vale vidi satis est vidisse revertar
Cum Leno aut meretrix Scurra Cynoedus ero.*

Az Logicusoc azt mondgyác: *Testimonium de rebus perpetratis in partem deteriorem si vi ex tortum non sit pro firmo habetur.* Embernek gonoszsága felöl, maga nyelvével való vallása erős bizonság. Ne mondgyac hogy csak reajoc fogyuc, az magoc társaságában való iroknac bizonságát, nem hazuttolhattya meg. *Cornelius Agrippa cap. 64. de Lenonia* azt írja. *Quid etiam in istis possit auricularis confessio, ipsa Tripartita indicat historia, nec desunt mihi si referre velim cognita recentia exempla. Habent enim Sacerdotes, Monachi, Moniales specialem Lenociniorum praerogativam, quum illis religionis praetextu liberum sit quocunque pervolare, et sub specie confessionis secreto, sine testibus loqui, et sunt ex illis quibus pecuniam tetigisse piaculum est, et nihil illos movent, verba Pauli dicentis: Bonum est mulierum non tangere: Az fülbe sugo gyonásnac szine alat, mikor senki nem lattya jó az Aszszont meg illetni. De meg ez-is nem kicsin, mikor azt írja Agrippa: Hogy negyedie Sixtus Papa, ely bordélyokat szerzet Romában, melyben az kurvác, az Pápánac minden hétre egy egy Iulius pénzét adgyác, melyből esztendeig negyven ezer arannál töb jövedelme vagyon az Pápánac. Maga bizony szinten ugy ellene vagyon az Istennek, és az Papa-is szinten ugy ki tisztithatná Romából az keresztyénseget káromló Sidockal egygüt, az bordélyokat, az miképpen hogy az igaz relligiot nem szenvedheti Roma.*

Minémü ragadó az poklosság, és az fene betegség miképpen szokot terjedni, olyan az *Superstitio* az emberekben, ha valamely elmét igazetted megh foythat. Azt írja *Johannes Leo Africarol* írot könyvében *lib. 3. cap. 43.* Hogy Afrikában vagyon egy babonás szerzetü baráti rend, melynek az Africai nyelven *Elauted* neve, az az, töke. Ezt az rendet az ot való emberek oly *Superstitioval* tisztelic, hogy csudálni méltó. Es szemeivel látot dolgot mond, hogy Alcair nevü városban egy Aszszony az göz fördöböl nagy pirossan haza megyen vala, és az *Elauted* szerzetben való barát szinten az piacon le nyomván véle közösült. Valakic azt láttác, oly szentséges dolognac tartottác, hogy az Aszszonnac ruháját valaki illethette bódognác itéltet. Söt az Vra azon való örömében, Istennek nagy hálákot adot, és ez barátot meg vendéglette, hogy Isten arra méltóztatta volna, hogy az ő feleséget Isteni áldomással az tettetét közösülés által megh töltötte. Mit itélnél az *Gratianus Decretoma* felöl, az ki az *Superstitiosus* keresztyéneknek igen méltóságos Canonistaia, ő néki illyen regulája vagyon. Ha az Pap valamely Aszszont ölegetne, senki ne merjen felöle gyanakodni, hogy gonosz végre cselekedgye, hanem hogy azt Isteni áldomással áldgya.

Ezt-is tutodra és bizonyossan való értésedre adom keresztyén olvasó, hogy valahól az Istennek ödvösöges ígéje elevenittö gyökerezéssel meg nem öröködic, csak könnyen, az emberi elmét csabító és külső szentsegnec gyümölcstelen virágzásával szemfen vesztö *Superstitutionac* boytörvényában akadhat, az testnek hitelére, hamareb haylandó ember. Es ennac az *Superstitio*nc oly ragadó dögleletessege vagyon, hogy valakinéc adgya veléjét gözölgö büzivel meg talállya hatni, reméntelen annac minden cselekedetinec jósága. Másodic *Sylvestre* felöl Platina írja, és *Polydorus Vergilius* bizonyittya, mind ketten az *Superstitiosus* pátról való iroc. (Mert akar kiis ellenkezö felénc maga ellen való tanubizonságát kétsécc nélkül el hiheti,) hogy az ördögnc ajánlotta magát, csak az Papaságra föl emellye, melyet mikor el nyert volna, azt kérdette az ördögtöl, mig viselne az Pápa-

ságot: Az ördög azt felelte neki: míg Ierusalemben misét mondana. Emez az Sido országi Ierusalemről értvén az ördög mondását, egy kor nem tudván, Romában Ierusalem nevű Templomban, mond vala misét, és az kötelességet magával fizeté meg. *Pontificatum adjuvante Diabolo consecutus est, hac tamen lege, ut post mortem totus illius esset.* Hasonló lélektől viseltetet *Leo Decimus* Papa-is, ki mikor halálos betegségben fekünné, *Bembus* nevű Cardinál az Evengeliumból vigasztalván, tőle ilyen feleletet halla: *Quantum nobis ac nostro coetui profuerit ea de Christo fabula, satis est seculis omnibus notum.* Tudgya ez keresztyén olvasó az vétkezhetetlen, és botránkozhatatlan szentesges *Papanac*, az Evangeliumot fabulának mondani? Vgyan azon kovászból való *Simenius* Spaniol országi Cardinál-is, ki mire böcsüllye az Sidó nyelven való Bibliát, megh itélhed mondásából, az mint *Povelus* föl jedzette *ex Prolog. ad Lect. ante lib. 1. Esdrae in Bibl. Comp. Inter Hebraicam veritatem et septuaginta interpretum editionem, se Latinam translationem, velut inter Synagogam, et orientalem Ecclesiam ponere tanquam duos hinc inde latrones, medium autem Jesum.*

Ne csudáld tehát keresztyén olvasó, ha többeket ez feléket kezdenéc elő számlálni, hogy az *Superstitio*, ez világnac nagyob részét arra haytotta, hogy az mely dolgokat lác, avagy hallasz, nem az Istenec igéje szerént, hanem az régi pogányoktól, boytorván módon ragadot az *Superstitiosus* keresztyéneknek gyapjas boytu szakállokban, mellyet akar-mi fekete ónbol csinált füsüvel ki nem tisztithatni. Mert hogy az Pápnac gyöngyvel füzöt czipellösít, megh csokollyác az Fejedelme, az pogányoktól ragadot reájoc, azt írja, *Polydorus lib. 4. cap. 13. Diocletianus edicto sanxit, ut omnes sine generis discrimine prostrati pedes sibi exosculentur: quibus etiam venerationem quandam adhibuit, ezornans calceamenta auro, geminis, et margaritis: quod fecisse antea Cajum Caligulam memorant: Is honos hodie Romano Pontifici fit, qui adeuntes se, ad sacra pedum oscula admittit quod vel ab Ethnicis sumunt constat.* Maga azt írjác az régi *Historicos*. *Platina in vita Pelagij, Sabellicus Enn. 8. cap. 5. és Eutropius*, hogy az Constantinapoli Császároknac parancsolattýára az Romai Püspöknek menten kellett menni, ha tudta volna hogy számkivetésre küldetik. *Si quando imperialis legatus mitteretur à Principe, ut Romanus Pontifex proficisceretur Constantinopolim ad Imperatorem, omni neglecta occasione, ibat, etiamsi certo sciret se iturum in exilium.* Itéld meg keresztyén olvasó, hogy magoc meg vallyác, hogy közel ezer esztendeig nem vólt ilyen hatalmoc meg *Constantinus, Theodosius, Iustinianus* Császároc idejében-is, hogy lábokat megh csokoltattác volna.

Ide való ez-is keresztyén olvasó, hogy *Constantinus* Császár ideje elöt, és megh az után-is soc ideig, egyenlő méltoságu vólt az töb Püspökkel az Romai Püspökség. Mert az Carthagobéli Synatnac ilyen végezet canona vagon, mellyet nem tagadhatnac: *Primae sedis Episcopus non appellatur Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantum primae sedis Episcopus.* Hogy penigh most *Pontifex Maximus* nac, fő Pápnac irattya magát az Papa, az pogányoktól vettéc, ezt magoc írásából bizonyitom. Mert *Polydorus* azt írja *lib. 4. cap. 14. Pontificem praeterea Maximum Numa Pompilius, Marcium Marci filium ex Patribus creavit, cujus potestatio omnia sacrorum jura subiecit, ac quibus hostis, quibus diebus, ad quae Tempia sacra fieri oporteret formulam docuit, constituitque eum, teste Festo, iudicem ac arbitrum rerum aequè Divinarum atque humanarum. Fuit id credo certum portentum quo est significatum urbem Romam postremo perinde Pontificia Majestate quã nunc late patet, gentibus moderaturam, atque olim potentia imperasset.*

Nem külömben vagon keresztyén olvasó az *Superstitio* nac dolga, mint *Plinius* az *Hyaena* felöl mely csuda dolgot ír *lib. 8. cap. 30.* Ez fene állat *Africanac* terem, és egy esztendőben him, más esztendőben nőstén, ily változó szokot lenni természetiben, csuda ravasz tulaydonságu vagon, mikor az embert megh akarja csalni; Mert éjjel az pásztoroc gunnyoja körül leselkedic, és azoknac beszédéből neveket, szép értelmesen megh tanullya, és az mellyknek nevét megh tanulhattya, nevén szóllittya. Az gondolatlan ember alitván hogy társa hja, ki megyen és eszében sem veszi, hogy az *Hyaenának* predája lészen. Az *Superstitiosus* az *Religionac* szines festéke alat, *religiosus* nac tettetü és nevezi az embert, de ha az *Superstitio* nac fogai közzé kaphattya, hól *religionac* himjévé, hól *Superstitio* nac nőstényévé változtattya. Minemü *Religiosus* ocnac tartýác magokat az fa talpu barátoc, kie nagy *Superstitio* val, mezitelen hátokat az corda végével, korbácsollyác, tagollyác: Itéledé szent írás szerént való *religionac* lenni, bizony pogányoktól vet *Superstitio*, ebben ne kételkedgyél, mert magoc írásából bizonyitom meg. Az régi pogány Romajaknac, vólt egy néminémü bolondoskodó innepec, mellyet neveztenec *Lupercalia*, ezt szenteltéc *Februarius* nac tizenötödíc napján. Ennek meg szentelésében az mezei pásztoroknac *Pan* nevü Istenéne *Papiai*, mezitelen vetkezne *vala*, és egj kecskét az áldozatra föl meszárólván annac vérével homlokokat illetic *vala*, és azon kecskéne az gyapiát, kecske teyben mártván, véres homlokokat megh törlic *vala*, all-orczásan mezitelen

uczánként futosvan egymást és valakit elől utól értene korbácsollyác vala, az terhes aszszonyállatok-is kezeket ki nyuitván, jól meg plágáltattyác vala magokat, melynec ily *Superstitios* babonája vala, hogy könnyeben szülyléne *Plutarchus* írja. Ez utállatos *Superstitiobol* vettéc az barátok-is, hogy verjéc magokat, azt írja *Polydorus lib. 7. cap. 6.* Söt azt mondgya, hogy az Aegyptomi papoktól vettéc. *In supplicationibus publicis se flagello converberant, nudum ac lacerum tergum ferentes velut verè poenitentes decet, etc. Caeterum res ista fidem facit à Romanis Lupercis institutum esse acceptum, quod illi Lupercalia ludicra celebrantes nudi per urbem incedebant, ac larvati flagellis obvios cedebant. Quod si longius liceat hujusce verberationis originem quaerere, ego ab Aegyptiis sumtum dixerim, etc. Hinc igitur non dubitanter dixerim nostros Pontifices qui semper studuere Romanos in primis ab hujusmodi vanis ludicris ac sodalitatibus ad pudicum ritum certamque vivendi formam trahere, sanctiore instituto induxisse homines ad tales sodalitates.*

Altal láttam keresztyén olvasó, hogy az Apáczaságnac szerzetében-is némellyec, nagy *reliigiót* itélnece lenni, de te az pogányoktól vet *Superstitutionac* tudgyac és itéllyed lenni. Mert noha láttassanac az szent Pál irásából ezt állatni *1. Corint. 11. vers. 5.* Minden Aszszonyállat, az ki mezitelen fővel imátkozic, avagy Prophetál, meg rutittyá fejté. Ez mondás bizony az Apáczákra nem illic; Mert az Apostal, házas Aszszonyokról szól, mivelhogj az főnec füdele férfiuhoz való kötelességnec jele, és az Aszszoniállat az férfiunac dicsősége, nem az szüz leány, más az hogy az Apostolac idejében prophetáló Aszszonyokat kel érteni ezen az mondason, de az Apáczác nem prophetálnac, mert az prophetálásnac ajandéka meg szünt akar mint kentornallyonac-is. Ez az Apostal, rút dolognac tartya az Aszszonyállatoc fejénece meg nyiretését, de az Apáczác hajoknac nyiretésével szenteltetnec az Apáczaságra. De továbbá amaz mondással sem gyámolthattyác az Apaczákot *1. Tim. 5. vers. 3.* Az özvégy Aszszoniállatokat megh böcsülyyed. Mert az szent Pál abban az Caputban parancsollya *Timotheusnac*, hogy hatvan esztendő fölöt való vén Aszszonyokat rendellyen az szegényeknec gondviselésére: De az Apáczaságra szüz leányoc szenteltetnec, és semmi gondgyoc nincs az szegényekre. Nem lévén azért fundaméntoma az Apáczaságnac az szent irásban. Meg írja *Polydorus*, hogy az pogányoktól vettéc, az Vesta Isten Aszszony Apaczáinac szerzetéből, leg elsőben *Pius Primus* Papa rendelte, és az után *Soter* törvényec alá szabta, *lib. 4. cap. 13. Hinc perspicuè intelligere licet, sex tum caepisse foeminas per hunc modum Deo dedicari, et Apostolos primum, (de ez nem igaz) ac deinde nostros Pontifices exemplo vestalium virginum introduxisse foeminarum religio-nem.* De oly itélettel kel meg különböztetni az Vesta Isten aszszony Apaczáit az *Superstitiosa* Apaczáktól, hogy az pogányoc, avagy meg égettéc, avagy elevenen el temettéc, ha az Vesta szüz Apaczái véteknac találtattanac. De azt írja *Huldricus* Augustai Püspöc, *Miklos Papanac*, hogy az Papoknac nötelensége, és az Apaczác szüzessége, az férfiackal és oktalan állatockal való förtelmességet és az Apaczáknac soc fattyazásokat szerzette, Mert *Gergely* Papa egy halas toból hat ezer gyermek fő kaponyákot halasztatot vala ki. *Cum aliquando Gregorius in piscinam piscatum misisset, inventa sunt in eadem, sex millia submersorum infantium capita, quod videns ex violento coelibatu prodijisse ex imo pectore dolens, edictum de coelibatu proutinus revocavit, dicens: melius esse nubere, quam caedibus occasionem praebere. Non tantum enim à virginibus, et conjugatis sibi non abstinerunt, sed et cum consanguineis, filiabus, cum masculis atque adeò pariter cum brutis foedè sese commiscuerunt.*

Mind ezekből meg tanulhatod keresztyén olvasó, micsoda itéletben légy az *Horologiumnac* tudományá felöl. Mert ha igaz, hogy az *Superstitio* az *Superstes*ből származic az *Superstes* magyarul élöt, avagy holtól maradot élöt téssen, és az *Superstitio* az mint *Cicerobol* és *Lactantiusbol* meg mutatánc, hólnac élötöl való tiszteletet jegyez. Igy az *Superstitiosus* semmi nem egyéb, hanem hóltat tisztelő élő, avagy inkább babonás és hamis Istent tisztelő. Valahól ez könyvben az pogányoc soc Isteninece kárhoztatását, és Románac sok-képpen való változását, és egyéb ez fele dolgokat, olvasni találsz: Azoknac színe alatt szép haszonlító példázással, az *religionac* ellenkező *Superstitiojat*, kárhoztatni itélylyed. Tudván azt és el híven, hogy *Gvevarrai Antal*, az keresztyénéséget mely igen magasztaltalya. Noha Spanyol országi Püspöc lévén, *Carol Császárnac* udvari prédicátora vólt.

Kel vala szóllanom az *Purgatoriumrol*, holot az-is pogányoc találmánya, melyről *Vergilius* pogány Poéta-is emlékezie, *Aeneid. 6.* De im egytet jelentec keresztyén olvasó. Az harmadic könyvnec utolsó részében *Marcus Aurelius Császár*, halálásnac oráján azt mondgya: Nem akarom magamat az Papoknac ajánlani, nem parancsolom hogy az jövendő mondó helyekhez bucsu járással mennyenec: Az Templomhoz sem hagyoc semmit, nem-is kívánom hogy én érettem áldozatoc legyenec: Ne itéld azt, hogy az *Aurelius Császár* megh löt dolognac Historiabeli valóságával, olyan testamentomot töt vólna: könyven által láthatni, hogy az pogány Császárnac neve alatt való példázással, az keresztyén Fejedelmeckel el akarja hitetni, hogy az halál után az *Purgatoriumbol* való szabadulásért

bucsu járás mise mondás haszontalan annak, az ki csak az egy Christus egyszer való áldozattjánac érdemejért, hitnec általa üdvösségét el nyerte. Hasonló-képpen itély ez könyvnc huszonhetedic részében az Hippona városbéli gyűlésnec Decretomi felől-is, mellyeket nem historia szerent való megh löt dolognac tarcs; hanem oly okos mesterseggel irt némely dolgokat *Gvevarrai Antal*, hogy az költöt dolognac szine alatt való példazással, igaz valóságra tanicson.

Mincc okáért keresztýn olvasó szeretettel intlec, hogy ez könyv felöl, és az könyvnc Magyar nyelvre való fordittása felöl, jól megh gondold, hogy miképpen az könyviró, mind az erkölcsnec jóságínac, s-mind az keresztýnenségnec tudományában, használni akart. Így én-is az én Vramnac ö Nagyságínac, mint kegyes Patronusomnac parancso-lattýához való engedelmisséggemmel, az FEJEDELMECNEC SERKENTŐ ORAIANAC, első és harmadic könyvnc Magyar nyelven való tolmáclásában tenéked használni igyekeztem volna, ha az *Horologiumnac* méltóságával, és minden tekéntetes olvasóknac reménségével elmém el érkezet volna: De én-is megh érem kevesebbel hogy nem *Vergilius*:

Dicite pierides, non omnia possumus omnes.

¶ Ez könyvnc tolmáclásában való munkám, minden jó akaratú embernec itéleti szerent engedelmet érdemel, ha minden részből az környül álló dolgokat, és az fogyatkozásoknac okait egyenesen merő serpenyüvel fontollya. Tudgyad azért hogy magamat ez dologhoz nem merészlettem volna bátorkodtatni, ha más felöl az kegyelmes jó akaratból való méltoztatás mint egy ösztönöző sarkantyúval, mind ez *Horologiumnac* közönséges hasznára való képest, s-mind egyéb jó akaró embereknec kedvezésénec megh nyeresére nézve, elmémet nem gerjesztette volna.

Nem tagadhatom, hogy az fordításban és egyszer s-mind az nyomtatásban-is sűrő fogyatkozások nem találtatnának. De mentseggemnec el hitelére bizonyosan fedezgető palástot nem támaszthatoc szemed eleiben nagyobbbat az sullyos betegségnél, az siet-ségnél, és az én elmémnec gyengességénél és ez fele dolgokban való gyakorlatlanságánál. Igyekeztem azon hogy az Tekéntetes és Nagyságos Draskovit Ianos neve alatt ki bocsáttat második könyvnc Magyar nyelven való folyásával, egy szóllásnac csatornáján folytassam az első és harmadic könyvnc tolmáclását, mivelhogy az én Vramnac ö Nagyságínac kedve ahoz járult, hogy mind az három könyvet, az Magyar nyelvnec, egyenlő formán folyo tolmáclás szerent való beszédben nyomtattassa ki. De ebben kiváltképpen való akadályos gátnac ismérjed lenni, az Deákoknac emez közönséges példa beszédeket. *Quisque suo genio et ingenio fertur.*

Az mi az margon való sententiákat illeti, mellyec nem csak mind Deác nyelven vadnac írva, nékem bocsánat, és vétkül ne tulaydonitassac, hogy ha mindeniket nem olvashatod Magyar nyelven, mert csak az Deák nyelven való sententiákat fordíthattam volna bár ugy, az mint az szükség kívánta. Mind azon által az igyekezetet ved jó neven keresztýn olvasó; és erről megh emlekezzél hogy soha nem vólt, oly dolog kezdettől fogva ez világon, melyben akarkii másnac tökéletesen kedveskedhetet volna, és viszontag hogy minden, másnac kedveskedését kedvellene. Mert valamennyi épületec vadnac ez széles világon, lehetetlen és el kerülhetetlen dolog, hogy mikor építetttenec ugyan ackori üdöbéli emberek rágalmozó szóval való itéletet, felöléc nem töttec volna, kiket az maradékok az után javallottának, és viszontag azoknac maradéki, ha gondviseletlenségéből el vesztettéc, ugyan azoknac maradéki csak oly elmével sirattiac, hogy egyszer-s mind az ö elejeknec serenségeket ragalmazzác, és külömb külömbfele itéleteket tesznc. Mindenkoron vólt ez, hogy az Philosophusoc közöt, mindent nevettet Democritus; ellenben penig Heraclitus valamit látot, mindent megh siratot. Azt tartotta Pythias hogy ö semmit sem tud: De Aristoteles mindent tudni alította magát. Diogenes penig az természetnec szükséges táplálására minden mesterseges eszközököt megh utált, mert ha innya kellet, az markából-is eleget ihatot, és negedségnec tartotta az pohárból való italt, és így csak egy gunnyoban lakván nem nagy szuksegesnec tartotta az házban való lakást, mert az természet megelegedic azzal, az mit az természet adot. Egy summában azért nincs oly jó, hogy kárhoztatoica ne találtassac, és nincs oly alávaló rosz, hogy dicsérője szeretője ne legyen. Nem oc nélkül az nyugös beszéddel hevederlet lovakon nyargaló poétác ez fele mód nélkül való itéletet az Momuson ábrázoltác ki, ki felol azt költöttéc, hogy néki az Attya Alom volna, és az Anyya Ey, az az, hogy az Alom fayzotta, és az Eyczaka szülte, és hogy mind az Isteneknec s-mind az embereknec munkait vizsgálta. Azt írja felöle *Hesiodus*, az mint *Natalis Comes* fel jedzette, hogy egykor az Neptunus Isten agyagból egy Bikat formált, az Pallas Isten Asszony egy házat csinált, az Vulcanus vasból egy embert öntöt, és az Momus Isten tettéc itélő bíróva, hogy mellyic Isten csinálta volna, az ö mestersege szerent illendöbben az ő munkáját. De Momus egyiket sem javallotta; mert hogy azt mondotta az Bikánac az szügyen kellet volna csinálni az szarvát nem az homlokán: Az

Pallas Isten Aszszony házát, azért nem javallotta, mert mivelhogy nem csinálta forgová, hogy ha gonosz szomszédgya volna, és az szomszéd felől volna aytája avagy ablaka, oda nem fordíthatná az hova akarná: Az Vulcanus munkáját azért nem javallotta, mert az embernek mellyén ablakot kellett volna csinálni, hogy azon az ablakon mind belső nyavalyáját, s-mind szive titkát mas-is megh tudhatná. Ennek az fabulának illyen értelmet adgyác az bölcsec, hogy nincsen ez világon oly Isteni és emberi munka, hogy tellyességgel irigy ragalmazásnac szava nélkül lehetne, és csak álomtól fayzot és setét éyczakától születet tudatlan ember az, az ki csac az másét itéli.

Mivelhogy penig az testi gyarlóságban, az emberi erő az reménységnek tökéletes gyümölcseivel akar mi dologban-is nem virágozhatic, én-is meg vallom, hogy ily méltoságos ember irását, ugy-mint, ki hatalmas Császárnac tanácsosa és Prédicatora vólt, és ily méltoságos irásnac bölcseséges tudományát, és Fejedelmeknek szemec eleiben menendő tükört, és végzetre ily drágalátos köveckel csillagzó orát, mely Fejedelmec palotáját illeti, ez *Horologimot* olvasó embereknek reménységével illendő-képpen nem tolmácsolhatam: De te kegyes olvasó, nem az mennyiben az Magyar nyelven, az én tolmácslásom által olvasod, ugy böcsülyed ezt az FEJEDELMEC SERKENTŐ ORAIAT; hanem leg inkább hogy minden nemzetes erkölcsöknek jószágos cselekedeteknek követésére serkentő avagy inkább ösztönöző eszköz, és az Isteni tiszteletben való igaz keresztyéni vallásnac meg tartására elmedben óltandó példákncac mint egy kép-irással ki ábrázoló mesterseg, ugy vegyed, és az benne való tudománt ugy fogadgyad, hogy egyszer s-mind hasznodra lenni itéllyed.

Az Fejedelmeknek sziveket markában szorított, az Vraknac parancsoló, az mindeket látó, ez világot bíró, és igazán ítélő s-boszuálló, az bünösökön könyörülő, hiveit meg tartó kegyelmes VR ISTEN üdvösségedre való tudománnyal környékezzon és világosicson meg, vezérelvén tégedet az örök életre, az Christus érdemejért szent Lelke által, és légy egészsegen keresztyén olvasó.

(*Fejedelmeknek serkentő órája*. Bártfa 1628. — Előszó.)

Jegyzetek verseihez

1.

Nyomatott kiadása: **Kecskeméti C. János: Fides Iesv et Iesvitarvm.** Bártfa 1619. — Újabb kiadása: MKBR 98—99.

Versfők: PRÁGAI. — A szöveg után: „Idem feria Palmarum Vyhelini in gratiam interpretis Cecinit.”

A harmadik versszakban szereplő fenyő-hasonlat valószínűleg Balassi-reminiscencia:

Én keserves szivem hozzá oly állandó,
Mint fenőfa télben nyárban maradandó. (ÖM I, 59.)

2.

Nyomatott kiadása: **Fejedelmeknek Serkentő Órája.** Bártfa 1628.) () () () (1 b

Prágai verseinek jelentős része a Guevara-fordítás során készült, s a *Fejedelmeknek serkentő órája*-ban jelent meg. Ezeket a verseket két csoportban közöljük: a terjedelmesebb énekeket önálló sorszámmal (2—14. sz.), a kötet kisebb, néhány soros verseit viszont egy sorszám alatt (15. sz.).

3.

Nyomatott kiadása: Uo.) () () () (2

A vers szövege után: „P.[rágai] J.[?] S.[zerencsi] P.[rédikátor] csinálta.”

Az emblematicus vers a Lórántffy család címerét írja le és magyarázza. A Lórántffy ősök, Ratold és Olivér Kálmán király uralkodása idején jöttek Magyarországra Apulia Casertából. NAGY IVÁN (VII, 169—173.) szerint I. Loránd (1324) szerzi meg Serke várát, melyről a család előnevét írja. Unokája vagy dedunokája II. Lóránt, akiről a család felvette a Lórántffy nevet. Prágai verse is róla, a Zsigmond uralkodása (1387—1437) idején élt II. Lórántról beszél.

4.

Nyomatott kiadása: Uo. 67.

Epimenidész pap, jós és költő személyéről a források ellentmondásosan szólnak. Plutarkhosz szerint Szolón kortársa volt, Platón szerint pedig i. e. 500-ban ment Athénbe. Jólátok, engesztelő dalok fűződnék nevéhez, de hiteles szövegek nem maradtak fenn tőle. Szent Pál is idézi egyik kijelentését (Tit. 1.12.). A személyére vonatkozó ellentmondásos adatok miatt inkább mítikus, mint történeti alakként tartják számon.

5.

Nyomatott kiadása: Uo. 222—3.

Periander, *Περικλῆδης* a görög tirannusok jellegzetes típusa a hagyományban. I. e. 627-től Korinthosz uralkodója. Hérodotosz és utána mások rajzolják meg a kegyetlen zsarnok uralkodó típusát személyében. Hosszú uralkodása alatt erős hatalmat teremtett. Valószínűleg a hagyomány alakította a zsarnok tirannus típusává. A hagyomány sem egységes: Arisztotelész szerint pl. nem volt kíméletlen zsarnok. Guevara verse s Prágai fordítása is jelzi e kettős hagyományt: Periander kegyetlen zsarnok ugyan, de „Kemény és jó törvényekkel” kormányzott, és „Méltó dicsírni” jeles elméjét, bölcsességét.

Egyesek kétségbe vonták a kegyetlen, vérengző és a bölcs Periander személyének azonosságát. Szerintük a bölcs Periander Ambrakia fejedelme volt, a kegyetlen pedig unokaöccse. Guevara nyilvánvalóan nem láthatta az „eredeti” görög nyelvű sírfeliratot. Az epitáfium az ő szerzeménye.

6.

Nyomatott kiadása: Uo. 239—40.

7.

Nyomatott kiadása: Uo. 720—2.

8.

Nyomatott kiadása: Uo. 741.

9.

Nyomatott kiadása: Uo. 881—2.

Plutarkhosz nyomán mondja el Guevara Midász király legendás történetét, a bölcs Szilénusz foglyul ejtését és meghallgatását.

10.

Nyomatott kiadása: Uo. 1039—41.

A prózai szövegben Wanckel kiadása nyomán tévesen szerepel a Róma alapítása utáni 629. évre való utalás 679. helyett. Licinius Lucullus a Tigranocerta melletti győzelmet Mithridatész fölött a Róma alapítása utáni 685. évben (i. e. 69-ben) aratta.

11.

Nyomatott kiadása: Uo. 1052—4.

Versfők: PRAGAI ANDRAS NS

12.

Nyomatott kiadása: Uo. Dddddd 2b—Dddddd 3a.

A nótajelzés a *Consecratio Templi Novi*-ban (Kassa 1625) megjelent *Az CVII. soltar* c. vers kezdősorát idézi.

Prágai nem közli az eredeti német vers szövegét. Johann Wanckel Guevara-kiadásából pótoljuk (*Horologium Principum*, Lipsiae 1615.⁴ 696):

SPIEGEL LÖBLICHER OBRIGKEIT

Ein reicher Mann von böser art
 Von mir je nichts geachtet ward
 Hab auch verachtet niemand nicht
 Der arm war doch from recht vnd schlecht
 Ich hab gegeben gut bescheidt
 Sententz gefelt zu rechter zeit
 Den armen wie den reichen Mann
 Ich hab mich nicht bestechen lahn
 Ich hab nach Gunst nicht Recht gesprochen
 An niemand hab ich mich gerochn
 All die da hatten mißgethan
 Hab ich nicht vngestraft gelahn
 Die frommen hab ich handgehabt
 Beschützt gelobet vnd begabt
 So ich ein Sach hab gut erkandt
 Hab sie nicht gebn in frembde hand.
 Ich hab das Vrtheil gfellet bald
 Hab die sach nicht lassen werden alt
 So sie aber war wichtig vnd schwer
 Nam ich noch Leut zu rathe mehr
 Gelerth verstendig klug vnd weiß
 Mit ihn die sach bewug mit fleiß
 Das Recht ich niemand hab versagt
 Der billich etwas hat geklagt
 Barmhertzigkeit hab ich erzeigt
 Dem billich solches hat geeigt
 Im zorn ich niemand gestrafft hab
 Nit durch die fingr gesehn vm gab
 In freuden vnd in trunckner zeit
 Hab mich nicht eingelahn zu weit
 Mit viel verheissen vnd geschenckn
 Hab ich das glück nit lassen lenckn
 Es hat mir gmacht nit stoltzen muth
 Wenn es gewesen ist sehr gut.
 Das böß hat mich nit gmacht verzagt
 Das denn het ängstiglich geklagt.
 Aus neid haß zorn vnd bitterkeit
 Hab keinen Mensche gthan kein leid.
 Hab mich den Geitz nit lan betriegen
 Fuchsschwentzen heucheln schmeicheln liegn
 Hab ich nicht glidten noch vertragn
 Hab nicht glaubt den falschen aufflag.
 Da hab ich hin gericht mein thun
 Daß fromme Leut mich lieb möchtn hahn.
 Die bösen Bubn fürchten vnd schewn
 Die straff die ich ihn thete drewn
 Den armen bin ich gwesen gut
 Hab ihnn geholffn in ihrer noth
 Auch mich angenomn der Frembdlingn
 Hab mich beflissen in allen dingn
 Zuhandeln recht darumb auch Gott
 Mich in sein schutz genommen hat
 Vnd mir gegebn im Regiement
 Glück heil vnd segen biß ans andt. [696.]

13.

Nyomtatott kiadása: Uo. Dddddd 3d

J. Wanckel francia nyelvű Guevara-kiadást is használt fordításához, abból fordította latinra a francia verset. A francia kiadás nyomán Wanckel számos francia nyelvű

idézetet is közöl a margókon, köztük nem egyet Ronsard-tól. A francia nyelvű idézeteket Prágai azonban nem fordítja le, nem veszi át kiadásába.

Prágai nem adja a latin vers szövegét. Wanckel kiadásából közöljük (*Horologium Principum*, Lipsiae 1615.⁴ f 5h):

Epigramma ex Gallico translatum.

Aeris hic audis miracula Lector et alti
AETHERIS, ac terrae, purpureique maris,
Multiplices rerumque vices. Quid lente moraris.
Te sonus HOROLOGI suscitāt Evigila!

A versformáról l. BOROS ISTVÁN: Adatok a magyar időmértékes verselés történetéhez. ItK 1899, 101–104.

14

Nyomtatott kiadása: Uo. Dddddd 3d—Eeeeeee 1a.

Wanckel kiadásából közöljük a latin vers szövegét (*Horologium Principum*, Lipsiae 1615.⁴ f 5h):

Ex altera versione Ode.

Sol, pulvis, humor, machina tortilis
Metitur horas. Horae hominum regunt
Actus, et hinc profectioque
HOROLOGI utilitasque paret.
Monstrans laboris tempus et ocii
Hoc eruditis ac rudibus, regit
Cunctos. Quis inventum ergo dij
Ingenij neget illud esse?
Quod cogit omnes suaviter, et sine
Vi impellit. At quo materies preci
Majoris est, hoc ampliore
Dignus honore operis repertor.
Librata certo pondere caetera
De tempore aures aut oculos docent:
Virtutis ad normam exigendae
Lex datur hic ratioque vitae.

A versformáról l. BOROS ISTVÁN: i. m.

15.

A 15. sz. alatt közöljük a *Fejedelmeknek serkentő órája* kisebb terjedelmű verseit. Az itt közölt versek lelőhelyét nem a jegyzetekben, hanem a főszövegben adjuk meg, egy-egy vers után szögletes zárójelben, a sorozatos ismétlések elkerülésére.

E kisebb versek jobbra latin auctoroktól vett idézetekhez kapcsolódnak. A versek előtt szereplő, klasszikusoktól idézett sorok többnyire nem egészen pontosak sem szövegükben, sem az adott hely megadásában (Wanckel Guevara-kiadásában sem). Az idézetek pontos lelőhelyét a jegyzetekben közöljük. Néhány esetben azonban nem sikerült megtalálni az idézet forrását.

15/a

Johann Wanckel Guevara-fordításából közöljük a Prágai versét kiváltó szöveget (d 2a):

Ea quippe scientiae natura est, ut
CRESCAT amor studii, quantum ipsa scientia crescit.

15/b

Prágai nem adja a latin vers szövegét. Wanckel Guevara-kiadásából közöljük (d 3h):

Sunt quidam, qui scire volunt, ut sciat: et curiositas est:
Sunt quidam, qui scire volunt, ut sciantur: et vanitas est:

Sunt quidam, qui scire volunt, ut lucrentur: et cupiditas est:
Sunt quidam, qui scire volunt, ut aedificent: et caritas est.

15/c

Furius Camillus római diktátor leányáról szól a vers. Camillus i. e. 390-ben a már Rómát is elfoglaló gallusokat győzi le. Hálából második honalapítóként tisztelték. Öt-ször választották diktátorrá. (L. Livius 5. és 6. könyvét.)

15/d

Claudianus idézett sora: *Panegyricus de quarto consulatu Honorii Augusti*, 302.

15/e

Az idézet lelőhelyét nem sikerült megtalálnunk.

15/f

A Claudianus-idézet: *De sexto consulatu Honorii*, 349–350.

15/g

A latin idézet első sora Claudianus: *Panegyricus de quarto consulatu Honorii Augusti*, 500. A második sor lelőhelyét nem sikerült megtalálni.

15/h

Propertius idézett sora: *Eleg. IV. 1. 37.*

15/i

A latin idézet első sora Claudianus: *In Eutropium*, 2. 369. A második sor forrását nem sikerült megtalálni.

15/j

A Statius-szöveg: *Theb. 5. 688–689.*

15/k

A latin szöveg második sora Claudianustól: *De tertio consulatu Honorii*, 188. A második sor lelőhelyét nem sikerült megtalálni.

15/l

Lelőhelye: *Theb. 10. 704–705*: „... male cuncta ministrat impetus: hoc, oro, munus concede parenti.”

15/m

Az idézett hely: *Eleg. II. 22. 17.*

15/n

Az idézett Claudianus-sor: *De bello Gothico*, 502.

15/o

Claudianus idézett sorai: *De consulatu Stilichonis*, 2. 160–162.

15/p

Az idézett latin nyelvű sor Lucanustól: *De bello civili*, 2. 287.

15/r

A magyarul idézett Statius-sor: *Theb.* 6. 816: „Pulchrum est vitam donare minori.”

15/s

Az idézett kétsornyi latin vers valószínűleg Guevaráé: a főszövegben szerepel. Livius X. 23. alapján részletesen elmondja Guevara Virginia történetét, aki patrícius származása ellenére a plebeius L. Volumnius consulhoz ment feleségül, s ezért a patrícius asszonyokkal összetűzése támadt. Oltárt állított a tiszta életű asszonyok nevében a „plebeius” Pudicitia tiszteletére.

15/v

Az idézett Lucanus-szöveg: *De bello civili*, 3. 118–119.

15/z

Az idézett latin nyelvű szöveg Claudianustól való: *In Eutropium*, 2. 584–585.

15/bb

Az idézett hely Manilius: *Astronomica*, I. 336.

15/cc

A Martialis-hely megadása téves, mert a Wanckel-fordítás előző, a Prágai-kiadásban nem szereplő Tibullus-idézet lelhelyét közli. Martialis idézett sora: *Epigr.* XIV. 162. 2.

15/dd

Silius Italicus idézett sora: *Punic.* X. 357.

15/ee

Az idézett latin szöveg Claudianustól való: *In Rufinum* I. 37–38.

15/ff

Az idézett Ovidius-hely: *Fast.* 6. 661.

15/hh

Az idézett Iuvenalis-szöveg: *Sat.* XII. 81–82.

15/kk

A két sor latin idézet Avianustól: *Fab.* 40. 11–12.

15/ll

Az idézett Claudianus-szöveg: *De bello Gildonico*, I. 97–98.

15/mm

Prágai nem közli a verset kiváltó ovidiusi sort. Wanckel kiadásából pótoljuk: „Justitiam facinus mortale fugarat.” *Fast.* I. 249.

15/nn

Az idézett Claudianus-sor: *De bello Gildonico* I. 270.

15/rr

Prágai nem közli Statius szövegét. Wanckel kiadásából adjuk: „Prisca luunt auctorum crimina gentes.” *Theb.* I. 266.

15/ss

A vers szövege előtti utalásban szereplő Claudianus-hely: *De consulatu Stilichonis*, 2. 113–115. Claudianus szövegét Prágai nem közli, ezért itt adjuk: „Avaritiæ foedissima nutrix Ambitio, que vestibulis foribusque potentum excubat, et pretiis commertia pascit honorum.”

15/uu

Az idézett Statius-sor: *Theb.* 5. 674.

15/vv

Az idézetnek csak az első sorát sikerült megtalálni Ovidiusnál: *Am.* II. 14. 44.

15/zz

Az idézett Horatius-hely: *Sat.* I. 9. 42–43.

15/aaa

Claudianus idézett sora: *De bello Gothico*, 128.

15/bbb

Az idézetet nem sikerült megtalálnunk.

15/ccc

Az idézett Horatius-szöveg: *Sat.* II. 3. 222–223.

15/ddd

A Iuvenalis-szöveg: *Sat.* 14. 303–304.

15/eee

Az idézett Horatius-szöveg: *Sat.* I. 1. 7–8.

15/fff

Az idézett Ovidius-hely: *Fast.* 5. 57.

15/ggg

Iuvenalis idézett sorai: *Sat.* 10. 243–245.

16.

A Prágainak tulajdonítható *Sebes agynak késő sisak* c. ciklus énekeit az OSzK Oct. Hung. 69. sz. kézírata alapján közöljük. A kézirat Jankovich Miklós gyűjteményéből került a Széchényi Könyvtár birtokába. Törzssanyaga (4a–85a) a *Sebes agynak késő*

sisak c. versciklus, később a 85b—94b lapokra az 1681-ben keletkezett *Thököly haditanácsa* c. verset írták be. Az első levél rektóján — amelyet a könyvtárban a kötetablához ragasztottak, s ezért jelenleg nem látható — egy későbbi bejegyzés a kézirat egyik tulajdonosáról ad hírt: „Az 1683 Die 25 Aprilis. Nemzetes Szokolay Istvany Uram Ayandékozta ezen könyvet mellyet eörök emléközetül meg tartok, hogy ha el nem lopják.” A bejegyzésből azonban nem derül ki, hogy a kéziratot kötet első tulajdonosa volt-e Szokolay István, de az sem, hogy kinek ajándékozta?

Szokolay István minden bizonnyal azonos azzal a Szokolay Istvánnal, aki a debreceni kollégiumban 1642-ben subscribált, később külföldi tanulmányait a groningeni (1646), majd a leydeni egyetemen (1647-től) folytatta. Erdélybe hazatérve Szoboszlón, Nagybaczonban, Udvarhelyen, majd Marosvásárhelyen református lelkészként működött. Több disputációja jelent meg Leydenben, s több vallásos művet fordított magyarra. Magyar nyelvű könyvei több kiadásban is napvilágot láttak. Életéről, munkásságáról lásd GÁLOS REZSŐ: Szokolay István. ItK 1910, 188—192; HARSÁNYI ISTVÁN: Szokolay István. ItK 1910, 428—431.

Ugyanott, ahol Szokolay Istvánról megemlékezett az ismeretlen tulajdonos, olvasható egy másik bejegyzés is (a kézirat írójának kezével), amelyből megtudjuk, hogy a kézirat egy másolatról készült: „Istenben el nyugodot Sallay Janos, Zambol Ferencz Nevö Vei, tökeletlenül írta, Azert hát miert nem veszi hasznát.” A kézirat másolója — bár elítéli az előző másoló munkáját — maga sem végzett hibátlan munkát. Számos esetben hibásan írta az ismert mitológiai és történeti személyek neveit, olykor egy-egy sor is hiányzik a szövegből. A kihagyott sorokkal kapcsolatban azonban nem dönthető el, hogy a kézirat írója vagy az előző másoló tévedett-e? A hibás neveket az a későbbi kéz, amely a *Thököly haditanácsa*-t lemásolta, a *Sebes agynak késő sisak* szövegében kijavította, s néhol egyéb változtatásokat is tett. Ezeket olykor felhasználtuk az emendálás során.

Mivel sem Sallay János, sem Zambol Ferenc személyével kapcsolatban nem sikerült adatokat találni, a kézirat másolásának idejét nem tudjuk pontosan meghatározni. Feltehetően a negyvenes éveknél korábban nem készülhetett a fennmaradt másolat, de a hetvenes éveknél később sem, mert tulajdonosa, Szokolay István 1683-ban elajándékozta.

A kézirat kötetablájának belsején, a leragasztott levél verzóján a következő szöveg olvasható (a kézirat írójának kezével):

Historiarum ignari semper sunt pueri,
Miseri il tanto affaticar che ti giova?
Tutti tornate alla gran madre antica
El nome vostro appena si ritrova.

Petrarca

Nostros errores Divina corriget sapientia, si ipsi nostros emendaverimus actus.

A versciklus nótajelzése Balassi Bálint „Nő az én gyötrelmem” kezdetű versének 19. sorát idézi. Balassi sorának *repedezett* szavát *keseredet*-re változtatta.

A versciklus szerzőségének a kérdését KOMLOVSZKI TIBOR vizsgálta. (Egy manierista „Theatrum Europaeum” és szerzője. ItK 1966, 85—105.) Szaktudományunk elfogadta KOMLOVSZKI érvelését. L. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN és KULCSÁR PÉTER jegyzeteit a Szepsi Csombor Márton összes művei c. kritikai kiadásban (Bp. 1968, 586, 595.), majd BÁN ÍMRE: A magyar manierista irodalom c. tanulmányát: „... a Sebes agynak késő sisak c. versgyűjteményt, amelyről régebben is nyilvánvaló volt, hogy képaláírásokat tartalmaz, Prágai Andrásnak kell tulajdonítanunk.” (ItK 1970, 458.) Ellenvélemény nem hangzott el a szerzőség kérdésében, de mivel dokumentum erejű, minden kétséget kizáró adat nem került elő a versciklus szerzője személyének bizonyítékeként, szükséges a kérdést érintenünk.

A szerzőség kérdésének kulcsát Prágai András Guevara-fordításának a terminológiai vizsgálata adja. Prágai Guevara-fordítása, a *Fejedelmeknek serkentő órája*, 1628-ban jelent meg Bártfán. A versciklus közvetlenül a Guevara-kiadás megjelenése utáni években készült. 1631 előtt nem fejezhette be szerzője, mert Gusztáv Adolf első győzelmeiről a harmincéves háborúban már hírt ad a versciklus egyik éneke. A versciklus befejezése 1631—1632-re datálható, de bizonyos, hogy egyes énekek már korábban, 1628—1629-ben

készen voltak: pl. a Bethlen Gáborról szóló, hiszen a fejedelem haláláról nem tesz említést, holott mások haláláról megemlékezik.

A versciklus énekei a harmincéves háború első periódusának jelentősebb szereplőit, hadvezereit, uralkodóit, országait szerepeltetik. A nagy háború vezetői első személyben szólnak, szónoklatot tartva ismertetik nézeteiket, törekvéseiket, etikai eszményeiket s kisebb részben tetteiket. Egy következetes etikai normarendszerhez igazodnak, ahhoz mérik, viszonyítják saját eszményeiket s a háborúban betöltött szerepüket. A verses kompozíció a harmincéves háború ismert eseményeire kapcsolódó történeti jellemplédatár. Az egész versciklust meghatározó alapvonása pedig az egyöntetűen szónokias hangvétel.

Guevara népszerű királytűkre Marcus Aurelius fiktív élettörténete: az abszolutizmus elvi és gyakorlati kérdéseiben kíván tanácsokat adni a fejedelmeknek, jellegét tekintve szintén moralizáló történeti plédatár. A jó vezetés etikai és gyakorlati vonatkozásait tárgyalja, érdekes történetekkel fűszerezve az előadást, ékes manierista stílusban, számos, a prózai szövegben elmondott történet tanulságait versben is összegezve. Az igaz fejedelem egyénisége, etikai eszményei, azok megvalósíthatóságának lehetséges útjai, valamint az abszolutizmus kissé elvont gyakorlati kérdésköre kerül benne tüzetesebb részletezésre. A Guevara Európa-szerte ismert könyvében megformált eszményi uralkodó ugyanúgy, mint a versciklusban mértékül szolgáló igaz fejedelem azonos jellemvonásokkal rendelkezik. Nemcsak rokon alkat Guevara eszményi uralkodója és a *Sebes agynak késő sisak* fejedelemezzménye, hanem minden ízében azonos. Mindkét eszményi monarcha a béke embere, csak végzükségből hadakozik, maga irányítja országát, de hallgat az okos tanácsra, nem enged senkinek veszélyesen nagy hatalmat, kerüli a változásokat, tiszteletben tartja a nagy történeti példákat, nem „tisztkívánásból” került a királyi (fejedelmi) székbe, hanem rátermettsége rendelte oda, a „közigazság”, „közsabadság” s az igaz hit apostola, türelmes bíró. A jó szomszédok hűséges barátja, nem vonakodik segíteni őket, ha bajba kerülnek, óvakodik a kétszínű barátoktól, alattvalóktól. Ha végzükségben kénytelen a „közigazság”, „közsabadság” vagy a hit végső veszedelmét hadakozással elhárítani, akkor jó hadvezér, körültekintően vezérli hadait, kerüli az okatlan vérontást, s a legyőzöttekkel sem kegyetlen.

Tartalmi szempontból (a harmincéves háború eseményeire és egyes szereplőire vonatkozó konkrét értesülések, adatokat nem számítva), a *Sebes agynak késő sisak* verseiben egyetlen olyan gondolat sem található — akár fontos, akár lényegtelenebb —, amely ne nyert volna megfogalmazást prózában vagy már versben is (nemegyszer éppen Balassi-strófában) a *Fejedelmeknek serkentő órája*-ban. Az igaz fejedelem alakja, a szerencseelmélet, a béke, a „közigazság”, „közsabadság” dicsérete, a változásoktól való félelem, a tisztkívánók elítélése, a hit szabadsága fontosságának hangoztatása: az a morális kérdéskör, amely a versciklus lényege, Prágai Guevara-fordításából vezethető le. A versciklus szinte valamennyi sorához találhatunk rokon fogalmazású helyeket Prágai András Guevara-fordításában. (A párhuzamos helyek részletes ismertetését l. KOMLOVSZKI TIBOR: i. m. 88—98.) A párhuzamba állítható részletek soha nem szó szerinti, hanem lényegbeli egyezéseket mutatnak, nem a hatásról tanúskodnak, hanem az azonos terminológián belüli fogalmazásról. Az azonos kéz jegyeit őrzik. A tartalmi rokonság mellett stílusbeli azonosságot is megfigyelhetünk a Guevara-fordítás és a versciklus között. BÁN IMRE hangsúlyozta Prágai Guevara-fordításáról, hogy „... minden ízében szónokias alkotás. Nemcsak annyiban, hogy állandóan meggyőzni akar, hanem a retorika legsajátosabb eszközeinek használatával is. Anyagának nagy része beszédek alakjában lép előnk.” (BÁN IMRE: *Fejedelmeknek serkentő órája*. It 1958. 363.) A *Fejedelmeknek serkentő órája* is egészében szónokias hangvételű, mint a versciklus, s ezt az alaptónusát csak nyomósítja, hogy számos retorikus szerkesztésű levél is helyet kap benne: valamennyi önmagában is egy-egy szónoki beszéd. Prágai azonban a fordítás közben nemcsak prózában tett szert a szónokias hangvételre, de versbetéteinek jelentős hányada is e szónokiasság jegyében fogant. Közöttük nem egy Balassi-strófában készült, mint egyébként az egész versciklus. A szerzőség kérdésében a hangvétel azonossága igen fontos tanúvallomás, mert későreneszánsz-manierista irodalmunkban senkit nem ismerünk a Guevara-fordító Prágai Andrásnál kívül, aki ilyen gyakorlottan szónokias hangvételben írt volna, s nemcsak prózát, de verset is.

A szerző azonosságának érzékeltetésére két-két Balassi-strófát idézünk a *Fejedelmeknek serkentő órája*-ból és a *Sebes agynak késő sisak* c. versciklusból:

Haddal diadalmas
Soc néppel hatalmas
Hires neves Románac,

Probával szerenczes,
Haddal rettenetes
Bátor szívő Hannibál,

Kezdetitül fogva
Harom száz tizen nyólcz
Eszteendőc hogy folyónác,
Pius Polgár mester,
Vitéz Hadnagy ember
Rosz hirt szerze magának.

(6. sz. 1. vsz.)

Kinek vesztesége,
Romma félelmere,
Mostis nagy hirrel fön ál
Had viselesevel,
Tanácsos elmevel,
Nem volt nagyobb nálánál.

(16/b. sz. 5. vsz.)

Hallottadé hirét
Sűrű szerencsését
Amaz Policratesnec,
Ki soha éltében
Nem volt szerencsétlen
Őrütl kedve mindenec,
De lám akasztó-fán
Vénségére jutván
Véget nyere élténec.

(12. sz. 10. vsz.)

Amaz jó szerenczés
Régi Policrátés
Koczájával én jadzom,
Mert az győződelem
Nem távozik tülem,
Valahol hadakozom,
Nincz oly okos eszes,
Bár legyen Ulises,
Tőviből ki forditom.

(16/o. sz. 4. vsz.)

A lendületes, szónokias hangvétel, a terminológia, a Balassi-strófa kezelése nem rokon vagy hasonló jellegű költői alkatra utal, hanem az azonosságot bizonyítja. Egyébként sem volna hihető, hogy valaki ilyen kifogástalanul utánozta volna a *Fejedelmeknek serkentő órájában* 1628-ban napvilágot látott versek hangvételét szinte a Guevara-fordítás készültével egy időben vagy közvetlenül utána. Az pedig még kevésbé valószínű, hogy ennyire azonos hangvételű költőrokona lett volna Prágának. A fejedelmi óra verseit fordító-átdolgozó Prágai a *Sebes agynak késő sisak* c. versciklus szerzője is.

A Guevara-fordítás és a *Sebes agynak késő sisak* versei között szerves logikai összefüggést, folytonosságot figyelhetünk meg. A fejedelmi órában megfogalmazott fejedelmesség valójában csak a versciklusban kerül a jelennel való szembeállításra. Amit ott a történelem régmúlt világába transzponálva dicsért vagy megbélyegzett, csak itt, a versciklus önigazoló monológosorában kaphat gyakorlati jelentőséget. Prágai versciklusában nem a fejedelmi eszményt teszi mérlegre és szembeállítja a nehéz időkkal, a harmincéves háború megpróbáltatásaival, hanem Guevara uralkodó eszményéhez méri Európa királyait, hadvezéreit. A tanulság pedig nyilvánvalóan az erdélyi fejedelmeknek szól.

Rákóczi György „parancsolattya” fordította magyarra Prágai Guevara fejedelmi óráját. Valószínű, hogy Rákóczi adta a megbízatást Prágai számára a *Sebes agynak késő sisak* versciklus írására is.

A versciklus címe elárulja, hogy Prágai latin versekből fordította a versgyűjteményt. RAJKA LÁSZLÓ feltételezése szerint a versciklus forrása röpiratgyűjtemény lehetett: „A 30 éves háború első felében igen nagy tömegű röpirat jelent meg. Valószínű, hogy valami ilyenféle került a fordító kezébe. Röpiratszerű a cím is. Az alakok szerepeltetése olyan, mint a XVII. század kezdetleges drámaiban szokásos volt: mindenki első személyben elmondogatta a legkörülményesebben hogy mi történt vele. Valóságos »Theatrum Europaeum« ez, ahol az európai nagy színpadról a kisebb és nagyobb hősök mondják el a véres dráma szerepeit.” (RAJKA LÁSZLÓ: A „Sebes agynak késő sisak” c. verses mű a M. N. Múzeum kéziratgyűjteményében. It 1915, 113.) Valószínűbb azonban, hogy a versciklus forrása a harmincéves háború nevezetesebb szereplőit ábrázoló, a korban igen divatos metszetgyűjteményt kísérő-magyarító rövid verssorozat lehetett. Az eredeti, latin versek szűkszavúságára a versciklus jellegéből pontosan következtethetünk: a versek ui. igen kevés konkrét történelmi adatot nyújtanak. A harmincéves háború szereplői jobbára terjengősen elmélkednek az etikai kérdésekről (Guevara szellemében), de csak elvétve foglalkoznak a háború eseményeivel. Az egykorú metszetek alatt helyet kapó egy-két strófás latin versek is többnyire csak a metszeten szereplő személy tulajdonságairól emlékeztek meg, s csak ritkán cselekedeteikről. A versek metszetekhez kötöttsége érthetővé teszi, hogy a versciklus szónokai, bár ugyanannak az eseménysorozatnak részesei, miért beszélnek mégis legtöbbször egymástól függetlenül. A versek pedig az egykorú metszeteket körülövező, az ábrázolt személy nevét feltüntető és tisztáseit előszámláló feliratokkal rokon jellegűek.

A *Sebes agynak késő sisak* versei azonban nemigen tekinthetők szorosabb értelemben vett fordításoknak, átdolgozásnak is alig, hiszen Prágai a metszetek alatt szereplő versektől csak az ösztönzést kaphatta a guevarai eszmények tüzetes és verses kifejtésére. A versciklus néhány verse pedig (különösen a Bethlenről, a Hungáriáról, a Páparól, vala-

mint a Religióról szóló ének) olyan eredeti koncepcióról vall, hogy nehezen lehet feltételezni ezen énekek esetében a fordítást, de még a szokásos parafrázist sem.

Rákóczi György tulajdonában is volt egy latin és magyar versekkel kísért metszetgyűjtemény. A gyulafehérvári Rákóczi-levéltár iratainak rendezéséről 1638 végén — 1639 elején készült kézirat őrizte meg a következő bejegyzést: „Leuel szin alat wleők formaiara elseöben deakul az utan Magyarul iratott uersek, Királyok, hercegek és egieb rend/ek fe/leol.” (JENEI FERENC: A Balassi-hagyaték történetéhez. ItK 1966, 196.) KOMLOVSZKI T. szerint az idézett bejegyzés a *Sebes agynak késő sisak* versciklusra vonatkozhat. E feltételezést erősítené, hogy feltehetően éppen Rákóczi György biztatására írta Prágai a versciklust. A Prágai-énekek terjedelmes volta azonban kétségessé teszi, hogy elférhettek-e a metszetek alatt. Metszetekhez kapcsolódtak ugyan a versciklus énekei, de nemigen lehettek „képaláírások”.

RÓZSA GYÖRGY szerint a versciklus nem lehet azonos a Rákóczi-levéltárban regisztrált metszetgyűjteményt kísérő (magyar) versekkel: „... Prágai versciklusa és a gyulafehérvári képsorozat nem függ össze egymással. A levélszín, azaz lombsátor vagy baldachin alatt uralkodókat volt szokás ábrázolni, s a levéltári adat talán a Thuróczi Krónika 1488-as augsburgi kiadásának fametszeteire vonatkozik. ... A képeket később egy ismeretlen szerző láthatta el latin és magyar versekkel.” (Művészettörténeti Értesítő 1972, 147.) RÓZSA GYÖRGY a versciklus forrását a propagandacélokat szolgáló röplapokban látja. A közvetlen forrás megjelölésére nem tesz kísérletet, de felhívja a figyelmet néhány, a versciklussal rokon jellegű röplapra. Ezek a röplapok egy-egy jelképes eseményben részt vevő csoportképben jelenítik meg a harmincéves háború kezdeti szakaszának vezetőit. (I. m. 147—148. — A párhuzamul említett röplapok kiadva: МИРЯМ БОНАТЦОВА: Irrgarten der Schicksale. Praha 1966, 65, 116, 117.)

Mivel a Rákóczi György birtokában volt metszetgyűjtemény megsemmisült, a kérdést eldönteni nem tudjuk. Nem lehetetlen, hogy a Gyulafehérvárott őrzött metszetek is önálló röplap jellegű darabok voltak. A versciklus szónokai is önállóan, csaknem egymástól függetlenül beszélnek, ezért valószínű, hogy az ösztönző forrás is egy-egy személyről szóló röplapokból állt, és nem csoportképekből.

16/a

V. Frigyes cseh (téli) király (1596—1632). Pfalzi és szász választófejedelem. 1619-ben választották királlyá a Habsburg-házzal szembeforduló cseh rendek. Trónját a fehérhegyi csatában (1620) veszítette el.

16/b

I. Keresztély: anhalt-bernburgi herceg (1603—1630). V. Frigyes főtanácsosa, a fehérhegyi csatában a cseh csapatok vezére.

16/c

Joachim Ernő: ansbachi őrgróf (1603—1625). V. Frigyes bizalmasa, a cseh seregek egyik vezére. Később Ferdinándhoz pártolt.

16/d

György Frigyes: baden-durlachi őrgróf (1573—1638). V. Frigyes egyik legodaadóbb híve. Sereget toborzott a téli király támogatására, s Wimpfennél csatát veszített.

2—3 A két sor Ovidiustól való: *Amores* I, 9.4.

16/e

János György: brandenburgi őrgróf, majd Jägendorf hercege (1577—1624). V. Frigyes híve, 1620-ban a sziléziai csapatok vezetője. A fehérhegyi csata után is kitarzott a felkelés mellett, és seregével Magyarországra szorulva Bethlenhez csatlakozott. Lőcsén halt meg 1624. március 12-én.

16/f

Keresztély Vilmos: Magdeburg érseke, majd (házasságkötése után) adminisztrátora (1587—1665).

A vers mottója valószínűleg egy közkeletű szólásmondás, Balassi pásztordramájában is megtalálható („Késő imár süttve”) ECKHARDT S.—MIŠIANIK, J.—KLANICZAY T.: B. B. szép magyar komédiája. Bp. 1959, 96.).

16/g

Keresztély: braunschweigi-wolfenbütteli herceg (1599—1626). A protestáns unió egyik vezető egyénisége. A pfalzi háborúban jelentős szerepet játszott.

16/h

I. Károly Emánuel: Szavója hercege (1580—1630). A spanyolok ellen viselt háborút. Katolikus, de a protestáns unióval rokonszenvez. A Habsburgok ellen azonban nemigen mert fellépni a spanyolok közelsége miatt. Ezt fejezi ki a vers is.

16/i

Mansfeld, Peter Ernst: a német protestáns unió hadvezére (1580—1627). Előbb a császári párt tagja, majd zsoldoscsapatok élén harcolt a Habsburgok ellen. 1626-ban Bethlen Gáborral is együttműködött.

16/j

János Ernő: Szász Weimar hercege (1594—1626). A protestáns unió hadvezére, a dánok szolgálatában állt. Mansfelddel jött Magyarországra Bethlen támogatására. Wallenstein ellen harcolva Selmezbányánál vesztette életét.

16/k

Hohenlohe, Georg Friedrich: a cseh seregek egyik vezére (1569—1645). Részt vett a fehérhegyi csatában. Később, 1624-ben a császáriakhoz pártolt.

16/l

Thurn Henrik Mátyás gróf: a cseh protestánsok egyik vezetője (1567—1641). A forradalmi cseh országgyűlés nevezi ki fővezérré. 1619-ben sikereket ér el, június elején zsoldosaival Alsó-Ausztriába vonul s Bécs falainál táborozik. A fehérhegyi csata után Velence szolgálatába áll.

16/m

V. Frigyes a fehérhegyi csatavesztés után I. Jakab angol királyhoz (apósához) is fordult segítségért. Az angoloktól azonban csak jelentéktelen támogatást kapott.

16/o

Wallenstein, Albrecht: Friedland hercege (1583—1634). A harmincéves háború legnagyobb császári hadvezére. Roppant vagyonnal, hatalommal rendelkezett, becsvágya nem ismert határt. Számátalan ellenséget szerzett magának, s az udvar is kételkedett hűségében. A császár már 1630-ban szeretett volna szabadulni tőle s elbocsátotta, de csakhamar visszahívására kényszerült. Végül 1634-ben végleg árulónak nyilvánították, és meggyilkoltatták a csehországi Egerben.

16/p

Villiers, George: Buckingham hercege (1592—1628).

16/r

Újabb kiadásai: THALY VÉ I, 104—109, MKBR 106—108. (Az 1. valamint az 5—12. vsz.)

16/s

IV. Keresztély: dán király (1588–1648). Angol és holland támogatással szervezett hadsereget, s 1625-ben vette fel a küzdelmet Tilly császári csapatai ellen. A protestáns unióban vezető szerepre tört, de ebben riválisa volt Gusztáv Adolf.

16/t

I. Jakab, Stuart: angol király (uralk. 1603–1625). A harmincéves háborúban csak igen óvatosan támogatta a protestáns uniót, vejét, Pfalzi (V.) Frigyest. Jobbára taktikázott, s rokon kapcsolatokat próbált teremteni a spanyol Habsburgokkal. Mindezt pontosan jellemzi a vers.

16/u

I. Károly, Stuart: angol király (uralk. 1625–1649). A harmincéves háborúban jelentősebb szerepet nem játszott.

16/v

IV. Fülöp: spanyol király (uralk. 1621–1665). Ferdinánd szövetségeseként vett részt a harmincéves háborúban.

16/z

II. Gusztáv Adolf: svéd király (uralk. 1611–1632). 1630 nyarán avatkozott a harmincéves háborúba, s 1631 szeptemberében aratta első nagy győzelmét Breitenfeldnél Tilly császári seregei fölött. A vers utolsó strófája feltehetően ezt a győzelmet említi. A következő évben a Lützennél vívott ütközetben veszítette életét (1632. november 16.).

16/aa

II. Ferdinánd, Habsburg: (uralk. 1617–1637). A harmincéves háborúban a katolikus tábor vezetője.

16/bb

Buquoy, Karl Bonaventura de Longueval, Vaux báró, Buquoy gróf: a császári csapatok egyik hadvezére (1571–1621). 1619-ben Bethlen Gábor ellen harcolt, 1621-ben Érsekújvár ostromakor veszítette életét. Haláláról Bethlen Gábor részletesen beszámolt testvéréhez, Bethlen Istvánhoz írt levelében 1621. július 11-én: „... minemű io szerenczevel latogatott legien tegnapi napon . . . Buquit elevenen adta volt az ur Isten kézbe, de az eghez tabor (mivel csak a tabor szelén volt is már az harez) mind lovas gialogh ki alvan rendelt seregekben és reájok indultanak, amely két katona fogta volt félvén attul hogj elszalad levágták, és vele egjütt sok feő feő Kapitaniokat hadnagiokat . . .” (SZILÁGYI SÁNDOR: Oklevelek Bethlen Gábor MDCXIX–XXI. hadjáratai történetéhez. MTT IV, 218–219.)

16/cc

Tilly, Johann Tserclaes: a katolikus liga fővezére (1559–1632). A katolikus liga megalakulásakor (1609-ben) nevezik ki a szövetség csapatainak parancsnokává. Wallenstein mellett a császáriak egyik legjelentősebb hadvezére a harmincéves háborúban. A fehérhegyi csatában a császári csapatok vezére.

16/dd

Dampierre, Henri Duval gróf: császári hadvezér (1580–1620). Már 1604-ben harcolt Bocskai ellen. A harmincéves háború kezdeti szakaszában Bethlen Gábor ellenfele. 1620-ban Pozsony ostromára készült, s október 9-én a vár környékét szemlélte meg, hogy kijelölje a támadásra legalkalmasabb helyet. E szemle során lőtték agyon a várbeliek. A császáriak vezérük halála után kénytelenek voltak visszavonulni. Bethlen Gábor október 13-án bevonult Pozsonyba.

16/ee

I. Miksa: bajor herceg és választófejedelem (1573—1651). Bár V. Frigyes rokona volt, de Ferdinándhoz pártolt, s a császáriak oldalán fontos szerepet játszott a harmincéves háborúban. Tillyvel vett részt a fehérhegyi csatában. Második felesége (Mária Anna főhercegnő) II. Ferdinánd lánya.

16/ff

I. János György: szász választófejedelem (1611—1656). A cseh felkelés idején egy ideig ő is számításba került a cseh trónra. A trónt azonban maga sem akarta, de a kálvinista többség sem támogatta megválasztását. A protestáns uniót csak Gusztáv Adolf fellépése után segítette rövid ideig, de nemsokára Ferdinándhoz pártolt.

16/gg

Spinola, Ambrosio: spanyol hadvezér (1569—1630). A harmincéves háború kezdeti szakaszában az ő seregei szállták meg Pfalzot.

16/hh

Frigyes Henrik: orániai herceg, belga hadvezér (1625—1647). A harmincéves háborúban fontos szerepet játszott a protestánsok oldalán.

16/kk

Richelieu: francia bíboros (1586—1642). 1624-től irányította Franciaország politikáját.

16/ll

Acuña Diego Sarmiento de Gondomar: spanyol gróf, Spanyolország angliai követe I. Jakab uralkodása idején.

16/pp

Újabb kiadása: THALY VÉ 118—123.

17.

Nyomatott kiadása: *Consecratio Templi Novi*. Kassa 1625, 250—255.

Első nótajelzése Sztárai Mihály 23. zsoltárparafrázisára utal. Dallama: RMDT I, 28. sz. és RMKT XVII/4, 560. Második nótajelzése Nagybáncsai Mátyás: *História az vitéz Hunyadi János vajdáról* c. históriás énekének kezdősorát idézi. (RMKT IV, 27.)

DÉZSI ezt a verset Szenci Molnár Albertnek tulajdonította, de az ének jellege nem vall Szencire. STOLL BÉLA szerint nem lehet Szenci szerzeménye. (RMKT XVII/6, 427.) A bekecsi templomszentelésre Szenci Molnár szerkesztésében megjelent kiadványban a névvel nem jegyzett vers stílusában, hangvételében, szemléletében, de versformájában is Prágai szerzőségét sejteti. Érdekes, hogy a *Fejedelmeknek serkentő órájában* szereplő *Io tiszt-tarthonac tüköre* c. Prágai-vers (a jelen kiadásban a 12. sz.) nótajelzése ennek az éneknek a kezdősorát idézi. A vers tüzetes jellemzését adja KOVÁCS SÁNDOR IVÁN: Szenci Molnár Albert és Amerika c. tanulmányában. (AHLH XIV.)

KISEBB VERSSZERZŐK

Sorozatunk eddigi köteteiben ilyen fejezet még nem fordult elő. A gyakorlat az volt, hogy minden olyan versszerző, akitől legalább három vers fennmaradt, külön fejezetet kapott. A jegyzetekben részletes életrajzot adtunk, közöltük latin verseiket, levelezésüket, részletesen ismertettük egyéb irodalmi működésüket. (Vö. RMKT XVII/1, 13, 496.) E kötetben azonban egész sor olyan szerző van, akik versírással csak alkalmilag foglalkoztak, egyéb irodalmi működésük vagy közéleti tevékenységük viszont sokkal jelentősebb. Az életrajzi stb. jegyzetek terjedelme szinte tetszés szerint növelhető lenne; így pl. Kanizsai Pálfi János vagy Pathai István fennmaradt levelezése egy egész kötetet megtölthetne. Hogy az ebből adódó aránytalanságokat megszüntessük, a jegyzeteket rövidebbre fogtuk, mint az eddigi kötetekben. Az életrajzi adatokból csak annyit közlünk, amennyi elegendő ahhoz, hogy az illető személy a kor társadalmában elhelyezhető legyen (nem sokkal többet, vagy csak annyit, mint egy „Zoványi-cikk”); a szerzők egyéb munkásságát pedig csak felsoroljuk. Ide soroltunk néhány olyan szerzőt is, akitől csak két, vagy akár csak egy vers maradt fenn, de a vers keletzése bizonytalan (a következő, kronológiai fejezetbe tehát nem lett volna beosztható), a szerző személye viszont ismert. (Pl. Sármelléki Nagy Benedek.) Az első két szerző verseit tulajdonképpen már az 1. kötetben közölni kellett volna. Draskovich János verse azonban szorosan Prágai András Guevara-fordításához kapcsolódik, annak közvetlen előzménye, ezért itt jobban a helyén van. Az 1610-ben elhunyt Újfalvi Katona Imre versei téves attribúció miatt maradtak ki az 1. kötetből, de közlésüket nem akartuk a pótkötetre hagyni, mert ebben a kötetben is egy egész sor hasonló típusú egyházi énekszerző szerepel, s mellettük megfér Újfalvi is. Ugyancsak téves attribúció miatt nem szerepel a kiemelt szerzők sorában Gyulai Fr. Márton sem. Két 1623-i versének KOMLOVSZKI TIBOR által elvégzett tartalmi és stílselemzése során derült ki, hogy ő lehet a szerzője a sorozatunk 1. kötetében közreadott két versnek is (lásd a 96. sz. ének jegyzeteit), négy politikai tárgyú versével tehát oeuvre-je van és saját hangja. Nem akartuk azonban az 1. kötetben lenyomatott két versét újra közölni, különben is inkább az 1. kötetben lett volna a helye mind a négy versnek. Így a 96—97. sz. szövegek tulajdonképpen pótlásnak számítanak az 1. kötethez.

DRASKOVICH JÁNOS

18.

Nyomatott kiadásai:

I. *Horologii Principum, az az, Az Fejedelmek Oraianak, Masodik Keonyve.* 1610, 16a—16b.

II. *Prágai András: Fejedelmeknek serkentő órája.* Bártfa 1628.

Draskovich János horvátországi bán (†1613) Guevara-fordításával (RMK I, 421.) tölt be számottevő szerepet XVII. századi prózánk történetében. Egyetlen verse is e fordítás során készült. 1606-ban mondott le horvát báni tisztségéről, nyugalomba vonult, de udvari tanácsosként és a dunántúli haderő parancsnokaként változatlanul részt vett a haditanácsban. Az 1610 előtti években hosszabb időt töltött Prágában. A prágai tar-

tózkodásra magával vitte hasznos időtöltésére Guevara híres munkáját, valószínűleg Johann Wanckel latin fordításában. Feltehetően Prágában kezdett a második könyv fordításához, s itthon, Komáromban fejezte be. A fordítást feleségének, Istvánffy Évának (Istvánffy Miklós lányának) ajánlotta. A *Horologii Principum, az az, Az Fejedelmek Orasianak, Második Keznye* Grácban jelent meg 1610-ben.

Prágai András Guevara-kiadásában (Bártfa 1628) közölte a második könyv Draskovich-féle fordítását. Prágai azonban a Rákóczi Györgyhöz intézett epistola dedicatóriában saját munkájának jellemzése, mentegetése során félreérthetően, illetve tévesen utal Draskovich János fordításának „prágai” kiadására: „Minek okáért vétkül ne tulydonittassac énnékem, ha az első és harmadic könyvneec fordítása, az másodic könyvneec Magyar nyelven való folyásával, (mely az elöt régen az Tekéntetes és Nagyságos *Draskovit Janos* neve alat, ki bocsáttatot vólt Prágában) nem eggyezne, és el nem érkeznéc . . .” BÁN IMRE jelezte: „Draskovich fordításának prágai kiadásáról nem tud bibliográfiai irodalmunk.” (Fejedelmeknek serkentő órája. It 1958, 365.) A gráci kiadás Istvánffy Évának szóló ajánlásából pontosan kiderül, hogy prágai kiadás nem létezett. Draskovich a *Relox* második könyvének kiadására csak Komáromba való hazatérése után gondolt: „Mihelt azért Pragabul haza öhetek, ottan minden szorgalmatossaggal azon igyeközém, hogy ez kis könyuecsket, az mellynek oluhasat keduellem, te keduedert Magyar nyeluen ki nyomtattatnam, es te neked aiandekoznam. Mert tudom vala bizonynyal hogy te sokkal inkább szoktal gyönörködni effele jeles könyuek oluhasaban hogy sem mint valami hiuolkodasokban.” (RMK I. 421, 3a) Az ajánlás kelte: „Irtam Comáromban Gjumölcs oltó boldog Aszon nap táiban. 1610. esztendőben.”

Draskovich latinból fordított verse a férjéhez haláláig hű *Camma* asszony tragikus történetéről szól. Synorix megölte *Camma* férjét, majd az özvegyet feleségül akarta venni. *Camma* asszony látszat szerint enged a kérésnek, de Diánához fordulva segítségért, mérgezett itallal kínálja Synorixot, majd maga is iszik a mérgezett italból, hogy a holtak között megkereshesse férjét.

A fordított latin vers szövegét Draskovich nem adja kiadásában, ezért Prágai könyvből közöljük:

Djva tuum numen testor, Diana, Dearum
 Quâ non est animo carior ulla meo:
 Vivere me voluisse, mei dum fata valerem
 Vleisci, ah nimium sangvinolenta! viri
 Leniit ingratae spes haec mihi taedia vitae,
 Quae nisi certa foret; dudum ego nulla forem,
 Postquam obiit, quo mens mea se oblectabat in uno:
 Vt cecidit fuerat qui meus unus amor:
 Pro quo dulce mihi caram profundere vitam,
 Quo vivente, mihi vivere dulce fuit:
 Quo moriente, nihil reliquum, nisi, terra, precari,
 Vt tegeter cineres una eademque meos.
 Postquam illum extinctum, me solam; pulveris illum,
 Me vidi luctus mole gravante premi:
 Testis es in misera nil delectabile vita,
 Jmò odio memet, Diva, fuisse mihi.
 Quippe videbatur lacrymabile vivere corpus;
 Mens erat unanimi contumulata viro.
 Quem tumulo ut vidi inferri, Cur parcitis inquam,
 Hoc etiam gelida condere corpus humo?
 O quoties laqueo vitam finire, vel ensem
 Abdere visceribus magnus adegit amor!
 Non vitae, sed quam scio me debere marito,
 Vindictae dextram nempe repressit amor.
 Nam cum posse dij dederint, si velle recusem
 Vleisci cari fata cruenta viri:
 Jlli majori vecordia nostra dolori,
 Quàm percussoris vis truculenta foret.
 Ergò Diana volens, et tu Pater alme Deorum
 Accipias famulae sacra hodierna tuae.
 Me solam cunctas elegit Achaeidas inter
 Vir meus, unam animo charam habuitque suo.
 Obsequiis impendit opes floremque juvente;

Post habuit votis cuncta pericla meis.
 Plura quidem meritis, neque enim nego, debeo tantis,
 Quam valeo; Sed si, quod queo, presto; sat est.
 Ille caret vita me propter; et illius ergo
 Ipsa negem durę jura subire necis!
 Vixit uterque parens; abiit amor; obruta fama est;
 Cor jacet in tumulto; possidet alter opes:
 Que mihi sola super, vitam, carissime, honori
 Consecro devota mente, marite, tuo.
 At tibi, qui nomen jam speras dulce mariti,
 Atque inhias socij gaudia prima tori:
 Pro thalamo tumulum Nemesis paret, et tibi pullam
 Pro nivea, Synorix, det Lybitina togam.
 Fumida luctificus ferali carmine bubo
 Personet; at tacitus limina vitet Hymen.
 Pro sponsae excipiat te sponda Orcina lacertis,
 Et sis pro festa vermibus esca dape.
 Præficia te comitet, non pronuba: Denique vitam
 Non genialem, animam sed furiosus ayas.
 Ecquis enim luperos non incusabit iniquos,
 Astrigero Astraeam deijciatque polo?
 Nî dulci optatae spoliatus munere vitæ;
 Quo minimè Synorix tempore vellet, erit?
 Chare marite, tibi celeri qui funere mortis,
 Quo minimè velles tempore, caussa fuit.
 Excipe Diva libens animam, quæ laeta mariti
 Amplexum et coeli lucida regna petit.
 Quod si grata parum fuerit mihi turba silentum;
 Fama inter vivos nostra superstes erit.

ÚJFALVI KATONA IMRE

Élete

Életrajzát David Pareus, a Heidelbergben tanuló magyar diákok pártfogója írta meg (lásd alább a 3. sz. alatt leírt művet), az újabb kori életrajzi összefoglalások ezen alapulnak. (Tasnádi Nagy József bodrogkeresztúri prédikátor 1806-ban írt életrajza, kiad. SpFüz 1860, 443; SpFüz 1864, 622–6; ZovLex.) Eszerint 1572-ben született a Baranya megyei Újfaluban, Sárospatakon tanult, 1593-ban Szepsiben tanított, 1596. ápr. 19-től Wittenbergben, majd 1598. máj. 22-től Heidelbergben tanult, az utóbbi helyen Pareustól és Keckermanntól. Hazatérve 1598. dec. 14-től Sárospatakon volt rektor, 1602 végén vagy 1603-ban Rákóczi Zsigmond udvari papja, majd Szepsiben másodpap. 1606-tól Göncön, 1610 tavaszától Bodrogkeresztúron elsőpap, itt halt meg 1610. okt. 22-én.

Művei

1. *De libero arbitrio, contra theses Andreae Sarosi*. H. é. n. — Példány nem maradt belőle, csak Bod Péter híradásából tudunk róla. (Magyar Athénás 135; RMK III, 4268.)

2. *Antipapismus, avagy annak megmutogatása, hogy méltán szakadtak el a reformatusok a római katolikusoktól*. — E magyar nyelvű vitairatáról közelebbit nem tudunk, az életrajzi összefoglalások mint kéziratban maradt művet említik.

3. *Tractatus de patrum, conciliorum, traditionum autoritate circa fidei dogmata: cultus item moresque vivendi*. Frankfurt 1611. (RMK III, 1095.) — A mű kéziratát Pécseli Király Imre vitte Pareushoz 1610 májusában. Pareus maga írt előszót hozzá, s Újfalvi életrajzát is megírta. Újfalvi a mű megjelenése előtt meghalt, s Pécseli Király gyászversben búcsúzott tőle. (Kiadva: RMKT XVII/2, 268–9. Vö. uo. 252.)

4. Latin nyelvű gyászverset írt (többek társaságában) Szepsi Wendighi Balázs fiacskájának, Jánosnak elhunytá alkalmából. A kötet Wittenbergben, 1597-ben jelent meg. (RMK III, 911.)

Nyomatott kiadása: **Szent Davidnac Soltari**. Oppenheim 1612, 118. — áltózatlan szöveggel: *Keresztyen Imádságok egy-nehány szép Énekekkel*. Debrecen 1641, 268a—269a. Az ének versfői: VIFALVIE. — Dallama a nótajelzések alapján: RMDT I, 18/II. sz. CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN (A református gyülekezeti éneklés. Bp. 1950, 356; Református Egyház 1965, 33.; A humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967, 130—2.) és KLANICZAY TIBOR (ItK 1958, 160.) a szerzőt Szilvás-Újfalvi Imrében sejtették. Ezzel szemben csaknem teljesen bizonyos, hogy Újfalvi Katona Imre írta, s a szöveg az oppenheimi zsolnárikiadás függelékébe Szenci Molnárral való kapcsolata révén került. Szencivel 1598-ban és 1599-ben Heidelbergben volt együtt, majd Szenci 1600. jan. 13-án Sáros-patakon is felkereste őt. (NLI 21, 23, 28.)

Nyomatott kiadása: **Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek**. Várad 1648, 72—4. — Változatlan szöveggel bemásolták a *Balogi cancionale* 334. lapjára is.

Az ének versfői: IMRE ÚJFALUSI DIS. — A nótajelzés után a szerző névbetűi, amelyek szintén azt bizonyítják, hogy a szerző Újfalvi Katona Imre, nem pedig Szilvás-Újfalvi.

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 210/I—II. sz.

MIHÁLYKÓ JÁNOS

Élete

Mihálykó János evangélikus lelkész életrajza ZOVÁNYI szerint a következő: Eperjesen született, ahol iskoláit is kezdte. Még Bártfán és 1591-től Nagyörön tanult, 1593 őszén lelkész lett Eperjesen. Wittenbergbe ment felszenteltetni magát, ott az egyetemre is beiratkozott, de nemsokára hazajött. Kb. 1613-tól a Thurzóknak volt udvari papjuk Szepesvárában, s mint ilyen volt jelen 1614-ben a szepesváraljai zsinaton. Később Szechy György hívta udvari papjának Murányba, de további sorsáról nem tudunk. (ZovLex.)

Művei

1. *Az örök Eletnek szép es gyönyörűseges nyári vdeieröl valo könyueczke*. Bártfa 1603. (RMK I, 381.) — A SZABÓ KÁROLY által felsorolt példányokon kívül megvan a budapesti EK-ban is, amely az OSzK csonka példányát csaknem teljesen kiegészíti. Eredetije: Jakob Zader: *Sommer Spiegel, Des Ewigen Lebens, Welches nach den Zeülichen angehen wird, so gewiss, als Sommer wird, wenn der Winter vergangen ist*. (THIENEMANN, ItK 1922, 82—3.) — E mű verses betéteit 21. sz. alatt közöljük.

2. *Magyarazattia az Evangeliomoknak*. Bártfa 1608. (RMK I, 410.) — Eredetije Pauli Simon *Postillá*-inak első része, mely az apostolok és a szentek ünnepeire szóló postillákat tartalmazza. Mihálykó lefordította a mű második, vasárnapokra szóló részét is, de kinyomtatására — úgy látszik — nem került sor. (1610-i, Thurzó Györgyhöz írt levele alapján. ZOVÁNYI: Pauli Simon postilláinak fordítója. MKSz 1940, 272—4.)

3. *Keresztyén istenes és aítatos imádságok*. Bártfa 1609. (MKSz 1890, 105. OSzK RMK I, 413/a.) — Későbbi kiadásai: Lőcse 1629. (MKSz 1963, 117.); Csepreg 1630. (RMK I, 591.); Bártfa 1640. (RMK I, 699.); Lőcse 1642. (RMK I, 727.) — Eredetije: Andreas Musculus: *Praecationes ex veteribus Orthodoxis Doctoribus*. (THIENEMANN, ItK 1922, 88—9.) Pázmány *Imádságos könyv*-ének 2. kiadásában azt írja, hogy ezelőtt egy évvel az ő imádságos könyvének „nagy részét egy csekély indulattól elragadtatott eperjesi prédikátor maga nevével kinyomtatá Bártfán.” (RMK I, 1789.) A három szöveg viszonyát még nem tisztázták; a Mihálykó kötetében lenyomtatott hét bűnbánó zsolnári mindenesetre Pázmány *Imádságos könyv*ből való. (RMKT XVII/2, 455.)

4. *Hét Praedicatio, az Isten fiainak örök eletekről*. Bártfa 1612. (RMK I, 432.) — Eredetije: Lucas Pollio: *Vom ewigen Leben der Kinder Gottes Sieben Predigten*. (THIENEMANN, ItK 1923, 28.) — E mű verses betéteit 22. sz. alatt közöljük.

Mihálykó Jánostól való leveleket a kassai és az eperjesi városi levéltárból, valamint a Thurzó-levéltárból közöltek; nagyon valószínű, hogy ezeken a helyeken még további Mihálykó-leveleket lehetne találni. Az eddig közölt vagy ismertetett levelek a következők:

Eperjes, 1604. júl. 18. Thurzó Györgyhöz. — Tájékoztatja Thurzót a kassaiak szomorú helyzetéről, Belgioioso kegyetlenkedéseiről stb. (Thurzó-lt. Kiad. ILA BÁLINT, MPETA XV, 25—7.)

Eperjes, 1607. okt. 6. Belleny Zsigmondhoz. — Menti magát, hogy Diósgyőrről hazatértében nem látogatta meg. (Kassa, városi lt. Kiad. KEMÉNY LAJOS, TT 1890, 391.)
1610. Thurzó Györgyhöz. — A fentebb 3. sz. alatt ismertetett műről; kéri továbbá Thurzót, hogy támogassa a fentebb 4. sz. alatt ismertetett mű kiadását. (Thurzó-lt. Említi ILA BÁLINT, MPETA XV, 27. és ZOVÁNYI, MKsz 1940, 272.)

Eperjes, 1612. nov. 6. Kassa városához. — 4. sz. művének egy példányát küldi. (Kassa, városi lt. Kiad. MPEIF 1886, 225—6., tévesen 1616-ra keltezve és MKsz 1890, 88—9.)

É. n. Eperjes városához intézett folyamodvány, melyben kéri a tanácsot, szíveskedjék a lélek halhatatlanságáról latin és magyar nyelven írott művének kiadását lehetővé tenni, pártfogolni. (Eperjes, városi lt. Említve: PEIL 1881, 1194.)

Végül megemlíjtük, hogy a csepregi colloquium (1591) leírása Eperjes város levéltárában Mihálykó János másolatában maradt fenn. A másolat 1591. aug. 8-án készült Sztrázskán, Szepes-Béla mellett, hol Horváth Stansith Gergely lakott. (PEIL 1881, 1195.)

21.

Nyomatott kiadása a fentebb 1. sz. alatt leírt mű. Az egyes versbetétek lapszámaikat a főszövegben, a versek után adjuk.

22.

Nyomatott kiadása a fentebb 4. sz. alatt leírt mű.

23.

Nyomatott kiadásai és kéziratok:

I. **Kereszteni Isteni Dicsőretek.** Bártfa 1640, 39—43. — Szó szerint azonos szöveg jelent meg a lőcsei, 1642-i kiadásban is.

II. **Balogi cancionale.** 1659. 143—4.

III. **Keresztyéni enek.** Lőcse 1629, 25—8. — A főszövegben teljes egészében közöljük.

IV. **Eperjesi graduál** 57b—58a. — A III. változat másolata, néhány variánssal.

Az I—II. változat versfői: IOHANNES MIHALKO DH. A III—IV. változatban a versfők elromlottak.

Az ének dallama az Eperjesi graduál alapján: RMDT II, 77. sz.

Az ének német eredetije Luther következő dicsérete:

Ein kinder lied auff die Weinacht Christi

1. Vom himel hoch da kom ich her
ich bring euch gute neue mehr
der guten mehr bring ich so viel
dauon ich singen vnd sagen wil.
2. Euch ist ein kindlin heut geborn
Von einer iungfraw auserkorn
Ein kindelein so zart vnd fein
Das sol ewr freud und wonne sein.
3. Es ist der Herr Christ vnser Gott
Der wil euch fürn aus aller not
Er will ewr Heiland selber sein
Von allen sunden machen rein.

4. Er bringt euch alle seligkeit
Die Gott der Vater hat bereit
Das jr mit vns im himel Reich
Solt leben nu vnd ewiglich.
5. So mercket nu das zeichen recht
Die krippen windelin so schlecht
Da findet jr das kind gelegt
Das alle welt erhelt vnd tregt.
6. Das lasst vns alle frölich sein
Vnd mit den hirten gehn hinein
Zu sehn was Gott vns hat beschert
Mit seinem lieben Sohn verehrt.
7. Merck auff mein hertz vnd sihe dort hin
Was ligt doch jnn dem krippelin
Wer ist das schöne kindelin?
Es ist das liebe Jhesulin.
8. Bis willekom du Edler gast,
Den sunder nicht verschmehet hast,
Vnd kompt jns elend her zu mir,
wie sol ich jmer dancken dir?
9. Ach Herr du Schöpffer aller ding,
Wie bistu worden so gering,
Das du da ligst auff dürrem gras,
Dauon ein rint vnd esel ass.
10. Vnd wer die welt viel mal so weit,
Von eddelstein vnd gold bereit,
So wer sie doch dir viel zu klein,
zu sein ein enges wigelein.
11. Der sammet vnd die seiden dein,
Das ist grob hew vnd windelein,
Darauff du Kōng so gros vnd reich,
Her prangst als wers dein himel Reich.
12. Das hat also gefallen dir,
Die warheit an zu zeigen mir,
Wie aller welt, macht, ehr vnd gut,
für dir nichts gilt, nichts hilfft noch thut.
13. Ach mein hertzliebes Jhesulin,
Mach dir ein rein sanfft bettelin,
zu ruhen jnn meins hertzen schrein,
Das ich nimer vergesse dein.
14. Dauon ich allzeit frölich sey,
zu springen, singen jmer frey,
Das rechte Susanne schon,
Mit hertzen lust den süssen thon.
15. Lob, ehr, sey Gott im höchsten thron,
Der vns schenckt seinen eingen Son,
Des frewen sich der Engel schar,
vnd singen vns solch newes jar.

Nem világos, hogy a három verzió (Luther éneke, az I–II. változat és a III–IV. változat) hogyan függenek össze. Minthogy a német eredetihez a III–IV. változat közelebb áll, talán az történt, hogy Mihálykó csak átalakított egy olyan szöveget, melynek

versfőiben a *Johannes* név rejtőzött. Lehet, hogy a III—IV. változat Mihálykó énekének utólagos átalakítása; az átalakítás csak Luther szövegének figyelembevételével történhetett. Lehet az is, hogy szerzői variánssal állunk szemben.

SÁRMELLÉKI NAGY BENEDEK

Élete

Nádasdon született; 1603. máj. 25-én a wittenbergi egyetemre iratkozott be. A következő évben Fertőszentmiklóson, 1605-ben Kőszegen lett az evangélikus iskola rektora, s az volt 1615-ben is. (ZovLex.; Kovács József László, *Studia Litteraria* 1975, 16—17).

Művei

1. *Naeniae . . . in obitum . . . Francisci de Nádasd*. Keresztúr 1604. (RMK II, 321.)
2. Üdvözlő vers Georg Hartlieb *Anagrammata vngaro Sopronia* (Keresztúr 1610. RMK II, 335.) c. művéhez.
3. Üdvözlő vers Zvonarics Imre *Az szent Irásbéli Hitvkn againak . . . három könyvekre való osztása* (Keresztúr 1614. RMK I, 449.) c. művéhez.
4. *Pazman Peter píronsagi*. Keresztúr 1615. (RMK I, 457.) — A három részből álló vitairat II. része való Nagy Benedektől, a többi Zvonarics Imrétől. A kötetben található Pázmány-ellenes gúnyverseket lásd 75—7. sz. alatt.
5. Gúnyvers Szenci Molnár Albert ellen. Kiad. Czwittinger, *Specimen Hungariae lit.* Frankfurt—Lipce 1711, 256.

24.

Nyomatott kiadása: Ács Mihály: *Zöngedező Mennyei Kar*. Lőcse 1696, 123—7. Az ének versfői: BELEDJCTUS NHGJ SARMELLJKEI FECJT. A versfők a 3., 12. és a 23—4. versszakokban elromlottak, de könnyen kijavíthatók. PAYR SÁNDOR ismerte fel, hogy a versfők a kőszegi iskolamester nevét rejtik. (Sármelléki Nagy Benedek mint énekiró. *Theológiai Szemle* 1933, 72—4.)

KECSKEMÉTI C. JÁNOS

Élete

Kecskeméten született, s ugyanott, majd Debrecenben tanult. 1603. máj. 25-én Wittenbergben, 1604. ápr. 13-án Heidelbergben iratkozott be az egyetemre. 1605. ápr. után jött haza, 1627. májusáig legalább hét helyen működött mint református prédikátor. (1610: Tokaj, 1614: Nagykálló, 1616: Szikszó, 1617: Ungvár, 1620: Palágy, 1621: Homonna, 1624: Vásárosnamény. Vö. ZovLex.) Gyakori helyváltoztatásainak magyarázatát a dunántúli egyházkerület jegyzőkönyvében találhatjuk: „Johannes Kecskeméti senex celebris antea celebribus aliquot in ecclesiis, in inferiori Hungaria pastor, in adulterio saepius iterato deprehensus convictus, et fere ter excommunicatus, partibus ex inferioribus praescriptus, cum in conspectum consistorii nostri veniens, recipi humiliter petiisset, repulsam tulit infelix: ob quod ex desperatione, ad pontificios postea decevit.” (MPETA IX, 102.) Az áttérése utáni életéről semmit sem tudunk.

Művei

1. *De libertate christiana*. 1605. (ErdM 1908, 333.)
2. *De sacra theologia ejusque principiis et partibus*. 1605. (ErdM 1908, 220.)
3. *Harom Fü es nevezetes, Esztendő Innepekre való Praedikatiok*. Debrecen 1615. (RMK I, 455.) — 2. kiad.: Uo. 1621. (RMK I, 511.) — 3. bőv. kiad.: Uo. 1624. (RMK I, 536.) — 4. bőv. kiad.: Uo. 1643. (RMK I, 738.) — E mű verses betéteit 25. sz. alatt közöljük.

4. *Fides Iesv et Iesvitarum*. Bártfa 1619. (RMK I, 484.) — 2. kiad.: Sárospatak 1656. (RMK I, 912.) — Forrása Donatus Visart ugyanilyen című könyve, mely Szepsi Korocs György üdvözlőverse (kötetünkben 45. sz.) szerint Oppenheimben jelent meg.

5. *Catholicvs Reformatvs*. Debrecen 1620. (RMK I, 499.) — Forrása William Perkins ugyanilyen című műve. Kecskeméti az angol eredetinek spanyol fordítása után készült latin szövegből dolgozott. (BERG PÁL: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946, 87—8.)

6. *Pazmany Peter Kalavzának, Tizen Harmadik könyvére való Felelet*. Bártfa 1622. (RMK I, 518.)

7. *Az Papistak között es mi közöttünk, vetelkedésre vettetet, három fő Articulusokról*. Bártfa 1622. (RMK I, 519.)

8. *Az Samuel Propheta második könyvenek Huszon Negyedik Részének Predikatiok szerént valo magiarazattya*. Bártfa 1622. (RMK I, 520.)

9. *Szép és áitatos imádságos könyvecske*. Bártfa 1624. (RMK I, 533.) — 2. kiad.: Lőcse 1640. (RMK I, 703.) — Forrása Andreas Musculus: *Precationes ex veteribus Orthodoxis Doctoribus*. (THIENEMANN, ItK 1922, 89—90.)

25.

Nyomatott kiadása a fentebb 3. sz. alatt leírt műben.

26.

Nyomatott kiadása: **Kecskeméti János: Szép és áitatos imádságos könyvecske**. Bártfa 1624, 115—7. — A mű 2. kiadásában (Lőcse 1640.) változatlan szöveggel. — Kecskeméti az imák közé himnuszosokat illesztett, összesen hatot. Ezek közül ötnek a szövege a XVI. századi protestáns fordításokkal megegyezik. (81—3: *Jövel népeknek megváltója . . .*, 83—6: *Naptámadattul fogva . . .*; 93—100: *Atyának bölcsessége . . .*; 113—5: *Szerteknek te vagy Krisztus ékessége . . .*; 121—4: *Mostani ékes ünnepnap . . .*) A hatodik himnuszfordítás viszont más forrásban nem fordul elő, ezért nagy valószínűséggel feltételezhető Kecskeméti szerzősége.

LETHENYEI ISTVÁN

Élete

Életrajzát BOTHÁR DÁNIEL írta meg. (Pozsony 1912. Klny. a Theologiai Szaklapból; lásd még ZovLex.) Eszerint a Baranya megyei Csasztán született kb. az 1580-as évek végén. 1609. nov. 22-én lépett a wittenbergi egyetem hallgatói közé, mint Báthory Erzsébetnek, Nádasdy Ferenc özvegyének alumnusa. Leonhard Hutter tanítványa volt, akinek az evangélikus vallás tételeit összefoglaló művét (*Compendium locorum theologicorum*) már tanuló korában elkezdte magyarra fordítani. 1611-ben respondeált, majd hazatérte után a sárvári iskola rektora lett. A pápai evangélikusok kérésére innen küldte el Pápára 1613-ban Hutter *Compendium*-ának az úrvacsoráról szóló fejezetét. Kanizsai Pálfi János, az akkori pápai kálvinista lelkész egy azóta elveszett vitairattal válaszolt rá. (Ld. Kanizsai Pálfi prózai művei között az 5. számút, e kötet 531. lapján.) Lethenyei 1615-től kezdett lelkészkedni, előbb Ikerváron, majd 1617. okt. 2-től Lővön. Innen hívták meg lelkésznek a csepregiek, miután papjukat, Zvonarics Imrét 1621. jan. 6-án megölték Eszterházy katonái. 1621—1643 között Csepreg volt a dunántúli evangélikusok szellemi központja, s ebben Lethenyeinek nagy része volt. Farkas Imre nyomdász Keresztúrról Csepregre hívta, s a nyomda legtöbb termékében valamilyen módon ő maga is közreműködött. Saját munkái főleg ebben az időben láttak napvilágot. E tevékenységének az vetett véget, hogy a patrónus, Nádasdy Ferenc 1643-ban áttért a katolikus vallásra, és a protestáns papokat elűzte birtokairól. Lethenyei Kőszegen lett magyar lelkész, s itt halt meg 1655 elején.

Művei

1. *De Lege Dei*. Wittenberg 1611. (Jakob Martini *Partitiones Theologiae* c. diszputáció-gyűjteményének 17. darabja.) — Lethenyeinek ezt az eddig ismeretlen disszertációját SZŐRÉNYI LÁSZLÓ találta a budapesti Központi Theológiai Könyvtárban.

2. Latin üdvözlővers Tartzianus Pál *De Sacra Domini Coena* c. disszertációjához. Wittenberg 1611. (Lásd a 27. sz. vers jegyzetében.)

3. Latin üdvözlővers Zvonarics Imre *Az szent Irasbéli Hítvnc againak . . . három könyvekre való osztása* c. művéhez. Keresztúr 1614. (RMK I, 449. Kiad. БОТНАР, i. m. 13.)

4. *Succinta Diatyposis vitae . . . Domini Michaelis Zvonarits . . . Anno 1625. die 27. Febr. in Christo Iesu defuncti.* — Egy adat szerint önállóan is megjelent (БОТНАР, i. m. 18.), ebből azonban nem maradt fenn példány. A szöveget Zvonarics Mihály Magyar Postillá-jának I. részében (Csepreg 1627. RMK I, 560.) újra lenyomtatták.

5. Latin üdvözlővers Zvonarics György *Rövid Felelet* c. művéhez. Csepreg 1626. (Lásd a 28. sz. vers jegyzetében.)

6. Előszó és latin üdvözlővers Zvonarics Mihály Magyar Postillá-jának II. részéhez. Csepreg 1628. (RMK I, 567.) A latin vers címe: *Prosphonesis et Paraenesis ad ministros Ecclesiarum Hungaricarum Augustinae Confessionis addictos*. Kiad. KLEIN: Nachrichten. Lipse — Buda 1789. II, 530—1.

7. *Imádságos könyvecske*. Csepreg 1629. (RMK I, 578.) — E kiadvány emlékéért Farkas Imre nyomdásznak az 1630-ban megjelent imakönyv (RMK I, 591.) elé írt *Ajánlás*-a őrizte meg.

8. *Az Egesz esztendő által való Vasárnapokra és Innepekre rendeltetett Evangéliomok Es Epistolac, Az Evangéliomokból szereszettet Imadsagokkal egyetemben*. Csepreg 1631. (RMK I, 597.) — Ezt a kiadványt Lethenyi rendezte sajtó alá a keresztúri 1614-i kiadás szövegének javításával és bővítésével, amint erről Farkas Imre könyvnyomtatónak a könyv elé írt *Ajánlás*-ából értesülünk. (Az *Ajánlás* szövege közölve: ItK 1899, 347—8.)

9. *Az Calvinistac Magyar Harmoniaianac, az az: Az Augustana es Helvetica Confessioe Articulusinac, Samarjai Janos, Calvinista Praedicator, Es Svsperintendens által lett öszve-hasonlításának meg-hamisítása*. Csepreg 1633. (RMK I, 626.) — E művében Lethenyi az őt 1613-ban megtámadó Kanizsai Pálfi Jánossal és Samarjai Jánossal (*Magyar Harmonia*. Pápa 1628. RMK I, 573.) vitázik.

10. *Az Szent Irasbéli Hítvnc Againac rövid öszve-szedese*. Csepreg 1635. (RMK I, 642.) — Leonhard Hutter *Compendium locorum Theologicorum*-ának fordítása. (THIENEMANN, ItK 1923, 31.)

11. *Epicedion in Obitum b. Viri Adm. Rev. et Clariss. D. Gregorii Dongo Ministri Ecclesiae Kövesd dignitissimi et Ecclesiarum Vicinarum in Comit. Soproniensi Verbi Dei collectarum et constitutarum Senioris vigilantissimi, qui placide in Domino obdormivit die 24. Febr. 1637. suae vero aetatis 62. Csepregini typis Emerici Farkas Anno 1637.* — Csak a címét ismerjük. (БОТНАР, i. m. 27.)

12. *Az Ur vacsoráia sacramentomahoz tartozó egynehány hasznos Kérdésec, és ezekre való értelmes Feleletec; szedegettetec és irattattac Baldwin Frideric, és Brochmand Caspar, sz. Irás magyarázó Doctoroc írásiból L. I. C. P.* [Lethenyi István Csepregi Prédikátor] által 1643 esztendőben. — Zvonarics Mihály munkájának függelékeként. (*Az Vr Vacso-raia idvossages tudomanyanc utaba való rövid bemutatás*. Csepreg 1643. MKSz 1881, 119—120. OSzK RMK I, 737/a.)

13. *Votum Gratulatorium*. — A ruszti templom felavatására, 1651-ben. (Kéziratossáolata: *Collectanea ad historiam ecclesiasticam protestantium in Hungaria*. OSzK Fol. Lat. 2077. 50b.)

27.

Nyomtatott kiadása: Tartzianus Pál: *De Sacra Domini Coena*. Wittenberg 1611. (RMK III, 1106.) E4b. — A vers végén: „Stephanus Lethenyeinus Vngarus, Comitiss Pauli de Nadasd etc. Alumnus, memoriae ergo canebat Domino Respondenti.”

A lőcsei születésű, később besztercebányai német prédikátorként működő Tartzianus Pál disputációja a Martini Jakab neve alatt kiadott *Partitiones Theologicae* 24. darabja. A kötetre SZÖRÉNYI LÁSZLÓ volt szíves felhívni figyelmünket. Utolsó lapján olvasható Lethenyi István következő verse:

Aliud

Quamvis infesti deterrimus Incola Averni
Instet, et insidias nocte dieque struat:
Quamvis hic mundus rabido ringatur et ore,
Et studeat nobis mille nocere modis.
Attamen immoto perstabit cardine Verbum
Christi, lucebit lampadis instar adhuc.
Haereseam quamvis et sacram turba Synaxin
Corporis absentis symbola nuda vocet:
Indubitata tamen Christi promissa manebunt
Verba, potentia sunt quaeque salutifera.
Ergo age PAVLE sacris pugnato viriliter armis,
Adversae partis dilue, tolle Strophas.
Protere Calvinj pedibus Papaeque Molossos.
Purum LUTHERI dogma sequare; Vale.

A magyar vers ennek a latin szövegnek az áttüzetése.

28.

Nyomtatott kiadása: Zvonarics György: Rövid Felelet. Csepreg 1626, A4a. A vers után: „Lethenyi Ist[ván az Csepreghi] fölső Eccle[sziának Praedicátora.]”

Zvonarics Györgynek ez a könyvecskéje elutasító válasz volt Pécseli Király Imre 1621-ben kibocsátott írására (*Consilium Ecclesiae Catholicae Doctorum super iste questione: An homo Christianus possit et debeat se cognominare Lutheranum vel Calvinistam ad Religionem puram ab impurá recte discernendam*. RMK II, 416.), melynek célja a protestáns egyházaknak megbékélésére való biztatás volt. A rendelkezésünkre álló példányok a verset csonkán tartalmazzák.

A magyar vers az előtte álló latin nyelvű soroknak a fordítása:

Paraenesis

Ad Lectorem vere Christianum.

Si quis ad aethereas sitibundus scandere sedes
Discupit, atque frui cognitione Dei:
Nomine non nudo; sed re ipsa Christianus sit
Atque palam fidei proferat erga suae.
In fundamento fidei non erret: Averni
Sic fugiet poenas salvificante fide
Esse Lutheranum conformae est Christianismvs
Gaudet hoc igitur nomine Christi.

29.

Nyomtatott kiadása: Calendarium. Csepreg 1626. — A kötet legvégén, záróversként. Kiad. KÖNYG GYÖRGY, ItK 1900, 407.

Lethenyi szerzőségét a vers után levő betűk mutatják: L.[ethenyi] I.[stván] C.[sepregi] P.[redikátor].

30.

Nyomtatott kiadása: Nádasdy Pál: Ahitatos és Buzgó Imádságoc. Csepreg 1631' 5–11. A szöveg után: „Lethenyi István a' Csepregi fölső Ecclesiának Praedicátora, és a' szomszéd Ecclesiáknac Seniora.”

Változatlan szöveggel megjelent Ács Mihály Zöngedező mennyei kar-ában is. (Lőcse 1696, 145–8.) Ennek hibás kéziratos másolata a Komáromi-ék. 28b–30b. lapjain található, innen kiadta ERDÉLYI PÁL, EPhK 1899, 428–9.

ZÓLYOMI PERINA BOLDIZSÁR

Élete

A Zólyom megyei Szielnicen született, Zólyomban négy, Kassán három, Homonnán egy, Egerben két évig tanult. Innen egy évre Gyulafehérvárra ment, és collaboratori tisztelet viselt, majd másfél évig sárospataki diák volt. Semptén három, ismeretlen helyen egy, Érsekújváron két évig tanított. 1607-től semptei és szeredi lelkész, Thurzó Szaniszló udvari prédikátora. 1613. febr. 27-én esperessé választotta a semptei egyházmegye. ZOVÁNYI szerint 1624-ben, ILLA BÁLINT szerint 1620 decemberében halt meg. (ZovLex; ILLA BÁLINT, MPETA XV, 184.)

Művei

1. *Manuale az az Kezben hordozo könyvetske, kerdésekkel és Imadsagokkal tellyes: az mellyekben Idvösséges és igen szükséges elmélkedések is vadnak, miképpen kellessék az Keresztien embernek keresztieni módra elni és ez vilagból bódogul ki múltni.* Lőcse 1614. (RMK I, 450.) — A SZABÓ KÁROLY által felsorolt példányokon kívül megvan a MTAK Ráth-gyűjteményében is. Eredetije: Martinus Moller: *Manuale De Praeparatione ad mortem Heylsame vnnđ sehr nutzliche Betrachtung Wie ein Mensch Christlich leben vnd seliglich sterben sol.* (THIENEMANN, ItK 1922, 83.) — E munka verses betéteit 31–42. sz. alatt közöljük.

2. *Ötven Szentseges Elmelködések: Mellyek az embert az kegyes és szent életre jel serkentik, és az belső emberben hasznos előmenetelt indítanak.* Bártfa 1616. (RMK I, 460.) — Eredetije: Johann Gerhard: *Meditationes Sacrae ad veram Pietatem excitandam.* (THIENEMANN, ItK 1922, 84.)

3. *Ez Masodik könyveczke. Kegyes és keresztien életnek négy rendbeli gyakorlását szép Isteni imádságokban foglal magában.* Bártfa 1616. (Együtt nyomtatva az előző művel.) — Eredetije: Johann Gerhard: *Exercitium Pietatis Quotidianum Quadripartitum.* (THIENEMANN, ItK 1922, 85.)

4. Előljáró beszéd Láni Illés Három Praedicatiok c. művéhez. Kassa 1620. (MKSz 1886, 8.)

5. Prédikáció Tordai János semptei prédikátor temetésén 1613-ban (MPETA XV, 138–140.) és Thurzó György 1617. febr. 19-i temetésén. (RADVÁNSZKY BÉLA: Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. III. köt. Bp. 1896, 368.) E prédikációk nem maradtak fenn.

Levelei

Érsekújvár, 1605. márc. 14. Thurzó Szaniszlóhoz. (Thurzó-lt. Említi ILLA BÁLINT, MPETA XV, 29.)

Sempte, 1615. jan. 27. Thurzó Szaniszlóhoz. — A múlt évben a király címeres nemeslevelet adományozott neki, kéri Thurzót, hozza el a kancelláriából. (Thurzó-lt. Kiad. ILLA BÁLINT, uo. 183–5.)

Sempte, 1620. márc. 25. Ismeretlenhez. — Pálházi Göncz Miklós püspök haláláról. (Másolata: Acta religionaria. OSzK Fol. Lat. 2059/III, 26–7.)

31–39.

Nyomatott kiadásai: *Manuale.* Lőcse 1614, 333–345. (Lásd fentebb az 1. sz. alatt leírt művet.) — A 32. és 33. sz. énekek dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 134. sz.

40.

Nyomatott kiadása: Uo. 347–350. — Az éneket a következő szöveg vezeti be: „III. Kérdés. Némely betegek éneklést-is örömet halgatnak, minémű énekeikkel kellessék azért magokat vigasztalni? Próbált dolog az, hogy az szép éneklés által, mely Isteni indúlatból vagyon, az szüvből sok szomorúságok és köserüések kü üzettetnek, és gyönyörűseges szép vigasztalások az embernek elméjében származnak, tulajdonitva magoknak amaz mennyei és Angyali ékes éneklést, mellyel mij az Istent az örök életben ditsírni

fogjuk: Mind az által az beteg ember ezeckel az énekeckel vizagtalhattia magát: Az mint rendszerént következenek: 1 Mij hüszünk az egy Istenben, Meny: 2 Mij Atiánk ki vagy Mennyekben. 3 Az ki akar üdvözülni, életét kel. 4 Az mij életünknek közepette. 5 Iesus Christus Istennek szent fia. 6 Az örök élet mi légyen. 7 ler mij kériünk szent Lelket. 8 Vr Isten irgalmaz nékem, az te. 9 ler temessük el az testet. 10 Hadgyátok el hív Keresztjének. 11. Emlekezzél élő ember, néked szól. 12 Halandó emberek kik most ielen. 13 Meg szabadúltam már én az. 14 Ember emlekezzél utolsó napod. 15 Emlekezzél meg ember Istenedről [. . .]”

A közismert énekek kezdősorainak említése után ezt az egy szöveget — nyilván saját szerzeményét — közli teljes terjedelmében. Az ének szövege után: „Ezeckel, és egyéb rendbeli szép énekeckel íó módgyával élhet az beteg ember, az mint az ő Istenéhez való buzgosága és kívánsága tartia.”

Zólyomi Perina Boldizsárnak ez az egy éneke terjedt el. A *Manuale* után a lőcsei 1635-i énekeskönyv közölte először (47—9.), a következő szöveg módosításokkal: 2—3 [Fordított sorrendben.] 9 nekünk azt jelentik, 15 élete, 17 mayd osztozik 18 Az ördög 25 nagy gonosságh, 26 néked 28 adatik menyország. 33—36 Csontunk ezentül mind széllyel hányatik, mi testünk rolunk mind el-szaggattatik, és izről izre mind el-mardostatik, az férgek miatt mind el-ragattatik. 38 tennünk, 41 vólna soha nem születni, 42 tisztelni, 43—44 ő jó vóltáról ötet el-feledni, és szent igéjét igen meg-utálni. 46 igérni, 47 meg-térhetz 52 és mikor meg-hal ő melette légyen, 54—56 mind egyetemben az ő Szent Fiának, és vizasztalo Szent Lélek Istennek, igazgas minket Szent Háromság, Amen.

A későbbi nyomtatott és kéziratoss énekeskönyvek ezt a változatot vették át: Lőcse 1654, 323—4.; Várad 1654, 37—8.; Lőcse 1675, 478—9.; *Pozsonyi todalék* II, 13b—14b. stb. *Kájoni János (Cantionale catholicum*. Csík 1676, 697.) két versszakkal lerövidítette, a záróstrófát megváltoztatta, és a szöveg elé a „Nota: Drága dolog az Ur Istent dicsirni etc.” nótajelzést tette. Ennek alapján dallama: RMDT I, 95. A szöveg XVIII. századi kottás énekeskönyvekben is szerepel, dallamuk: RMDT II, 299. és 300. sz.

41.

Nyomtatott kiadása: Uo. 381—3.

42.

Nyomtatott kiadásuk: Uo. — Az egyes versbetétek lapszámait a főszövegben, a versek után adjuk.

SZEPSI KOROCs GYÖRGY

Élete

Szezsiben született, Sárospatakon tanult, majd Bocskai István kassai udvarában írrok. (A *Bazilikon dőron* ajánlólevélében, a fordításra ösztönző okok között: „Kivalképpen való főb oc ez én czelekedetemben öztönzöt engemet az Ngd. üdvözült boldog emlekezetü édes attyánac; az Keresztyen, jo hirü nevü felséges Kis Mariai Bochkai Istvannac Magyar és Erdély Orszaghi Fejedelemnec, Székelec Ispannyánac, etc. Fejedelemsége idejében, Cassán hozzám jelentet kivalképpen való jó akarattyá, ahol soc Nemes, és diczeretes ertelmü Iffjackal egygyüt, édes Hazánc szabadságának helyére allatásánac idején azon Felsőges Fejedelem fényes Udvarában pennánkal, és elménk, tehetsegünc szerént hiven szolgálván; és hozzamis azoc közöt utolsóhoz, nem kitsin jó teteményet nyuytotta; melyről el feletkezmem igen ditzelen és illetlen dolognac látzot vólna.”) Bocskai halála után visszatért Sárospatakra, majd 1608—9 körül Göncön lett tanító. 1610. júl. 12-én a marburgi, 1611. márc. 11-én a heidelbergi egyetemre iratkozott be. Németországban állandó kapcsolatban állott Szenci Molnár Alberttel. Miskolczi Csulyak István vele küldte el Szencinek egyik énekét (RMKT XVII/2, 389.), Szenci verssel üdvözölte a *Bazilikon dőron* megjelenését (RMKT XVII/6, 363.), Szepsi Korocs viszont Szenci esküvőjét Ferinari Kunigundával. (NLI 457—8.) Németországból hazatérve 1613 tavaszától sárospataki, 1613 szeptemberétől 1616 végéig kassai lektor. Ezután Tokajon, majd 1624-től Nagykállón volt prédikátor. Utolsó adat életéről 1630 májusából való. (SpFüz 1864, 808—814; ZovLex.)

Művei

1. *Disputatio philosophico-theologica de transubstantione et de ubiuitate carnis Christi*. Heidelberg 1611. (RMK III, 1097.)

2. Latin vers Szenci Molnár Albert és Ferinari Kunigunda esküvőjére, 1611. okt. 8. Kiad. NLI 457—8.

3. Latin üdvözlővers Pécseli Király Imre *Isagoges Rhetoricae* c. művéhez. Oppenheim 1612. (RMK III, 1112.)

4. *ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ. Az Angliai . . . Első Jacob Királynac . . . Fia tanításaért írt Királyi Ajándék.* Oppenheim 1612. (RMK I, 436.) — Verses betéteit 44. sz. alatt, Mágócsi Ferenc síriratát 43. sz. alatt közöljük. A művet többen méltatták, így KERÉCSÉNYI DEZSŐ: Fejedelmek órája. ProtSz 1929, 620—1; BERG PÁL: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946, 76—9; PIRNÁT ANTAL: A magyar irodalom története. II. köt. Bp. 1964, 42. stb.

Levelei

KEMÉNY LAJOS három levelét közölte Kassa város levéltárából. (ItK 1912, 484—6.) Kettő Kállóban, 1629-ben kelt, egy keltezetlent mint tokaji prédikátor írt alá, tehát 1616—1624 közötti. Mindhárom levelében Kassán levő javairól intézkedik.

43.

Nyomatott kiadása: **Bazilikon dórón.** Oppenheim 1612, 301—2. Kiad. SpFüz 1864, 813. — Előtte latin megfelelője, feltehetőleg szintén Szepsi Korocs szerzeménye:

Epitaphium

Si quaeras, pie Lector, hoc sepulcrum
Quem Civem Patriae tegat sepultum?
Ex his scire tibi licet Phalaecis.
FRANCISCI tumulo jacet sub isto
Corpus MAGOCHII pii DYNASTAE.
Qui postquam meruit suis vocari,
Gentis Pannonicae Parens, decusque,
Nestor consiliis, salusque plebis,
Et lumen Patriae; Suos reliquit.
O factum ter et amplius gemendum!
Tu Lector bone, dicta, lecta, linque;
Et quocunque voles, abito sospes.

Az *Epitaphium* Mágócsi Ferenc tályai síremlékére készült. (Torna és Bereg főispánja, Felső-Magyarország főkapitánya; 1611-ben halt meg Beregszászon.) A magyar vers után: „Honoris et debitae gratitudinis ergo. Patrono et Mecoenati perpetuum colendo. Georgius Korotz Szepsinus M. P.”

44.

Nyomatott kiadása: Uo. — Az egyes versikék lelhelyét a főszövegben adtuk meg.

45.

Nyomatott kiadása: **Kecskeméti János: Fides Iesv et Iesvitarum.** Bártfa 1619. — Az Előszó után Prágai András és Szepsi Korocs György üdvözlőversei olvashatók. A vers után: „Georgivs Korots Szepsinus Pastor Ecclesiae Thokaiensis Primarius.” Kecskeméti munkájának latin eredetije Oppenheimben jelent meg, az üdvözlővers erre utal.

46.

Nyomatott kiadása: **Kecskeméti János: Catholicvs Reformatvs.** Debrecen 1620, 15. — A vers aláírása: „Georgius Korocz Szepsinus, Pastor Ecclesiae Thokaiensis.”

9 Catabrigium = Cambridge

13 William Whitaker magyarországi hatásáról: BERG PÁL: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946, 70—2.

14—6 Szepsi Korocs e sorokban Kecskeméti fordításának a címlapon is olvasható forrásairól szól. (Vö. BERG PÁL i. m. 88.)

KERTVÉLYESI JÁNOS

Élete

Csak néhány adatot tudunk összeszedni róla; ZOVÁNYI nem állította össze életrajzát. Neve és későbbi működési vidéke alapján a Zemplén megyei Alsókörtvélyesen születhetett, s apja lelkész volt. Előbb a marburgi egyetemre iratkozott be („1610. Joh: P. Pastoris Chertvélyesi Jul. 12.” ZOVÁNYI, It 1955, 345.; NLI 52.), majd a heidelbergi anyakönyvben találkozunk a nevével. („1611. mart. 21. Johannes Pastoris Körtvélesinus.” SpFüz 1862, 562.) 1623-ban a Zemplén megyei Mezőzomboron prédikátor (ZOVÁNYI, MPETA XIII, 128.), 48. sz. versét is mint „Zambori Praedicator” írja alá 1625-ben. Többet nem tudunk róla; három időmértékes versén kívül más műve nem ismeretes.

47.

Nyomatott kiadása: Szepsi Korocs György: *Bazilikon dórón*. Oppenheim 1612. 17. Kiad. TOLDY FERENC, A Kisfaludy Társaság Évlapjai V, 438–9. — A vers aláírása „Johannes P. Chertvelyesi.”

48.

Nyomatott kiadása: *Consecratio Templi Novi*. Kassa 1625, 12. — A vers teljes címe: *Az Nemzetes es Vitézségnek tiükörivel ékesen tündöklő s-jénlő Monaki Miklos Urunc es kegyes Patronusunc által uyjetattott Bekeczi Szent-Egyháznak dedicatiójára rendeltetett keves versec Chertvelyesi Ianos mostani Zambori Praedicatoratul*. A bekecsi templom felszentelése alkalmával készült kiadványról lásd a 99. sz. vers jegyzeteit.

49.

Nyomatott kiadása: Uo. 114. — A vers aláírása: „Joh. Kertv.”

FOKTÖVI JÁNOS

Élete

Életének 1614-ig tartó eseményeit ő maga írta meg alább ismertetendő prédikációs könyvének 285c. lapján:

„Enis Foktwui Janos Waczon varassi Praedikator leuen, kezdem ez Embörül es az ő ideieröl ez köniubeli Praedikatiokat irnom, Idömnek Negiuen kilenczedik eztendeieiben, Praedikatorsagomnak 23. eztendeieiben, Waczon laktomnak 11. eztendeieiben. Az mit Iffiusagomban irtam es czieleköttem azokat az vristen tuggia cziak, Embörökis lattak benne.

Tholnaj Scholaban tanultam	4 ezt.
Debreczeniben az vtan	4 ezt.
Zegeden Mester voltam	2. ezt.
Weresmartonnis az vtan	1. ezt.
Cegleden ordinalt Johannes Kertvelöisi ki akkor Pwspek volt. 1592. vlt. Junij.	
Adaczj Praedikator voltam	2. ezt.
Tökölj nehezen	Masfel eztend.
Foktwj aligh,	Masfel ezt.
Pathaj vezöttwl.	1. ezt.
Makadj Malen,	3. eztendeigh.
Jay kj sokat budostam közbe közbe.”	

Kéziratának utolsó bejegyzése 1619-ből való. (40la.) ZOVÁNYI életrajzi összefoglalása (ZovLex.) Foktövi kéziratán alapul. Ezen kívül egy leveléről tudunk, amelyet mint „az Iplion alol prosenior”, tehát a drégelypalánki egyházmegye prosenióra írt alá 1615. nov. 6-án, egy Nagyorosziban keletkezett viszályal kapcsolatban. (Egyháztörténet 1944, 236–7.)

Kézirata

Foktövi János kéziratoss predikáció-gyűjteménye az OSzK-ban található. (Oct. Hung. 380.) A múlt században ERDÉLYI PÁL két közleményben ismertette, illetőleg közölt belőle részleteket. (MKSz 1887, 74–88; EPhK 1888, 729–731.) A kéziratoss kötet tartalma a következő:

1a—5b: Vegyes idézetgyűjtemény, köztük latin versek és fordításaik. A 3a. lapon, az 51/d. sz. verses szöveg után: „Wacia 29 Julij A. D. 1614. Jo. Lrtj Foktwinus.”

6a—b: Üres.

7a: [A kötet címlapja:] Az embeor eletenek I. eredetiről. II. természetiről. III. allapattiarol irattatot koniw. Foktöwi Ianos Waczon warassi praedikator altal. 1614.

8a—12b: Tablaia ez köniwnek.

13a—15b: Üres.

16a—398a: 23 prédikáció.

398b—399a: Üres.

399b: Két latin nyelvű szentírási idézet.

400a: Üres.

400b—401a: Az Török Czazar eskwuesse Betlen Gabornak. 1619.

401b—410b: Üres.

411a—b: Idézetek klasszikus szerzőktől.

50.

Kézirata a fentebb ismertetett kötet 168b—170a. lapjain. Kiad. ERDÉLYI PÁL, MKsz 1887, 83—4. — Foktövi a kéziratában található versidézetek fordításait mind a prédikációk összeírásakor, 1614-ben szerezte, ez az egy verssorozat azonban korábban készült. Kéziratában így vezeti be: „Enis Foktwui Janos Az Embör eletenek ideiet igi hataroztam Waczon 1606. Eztendöben, vlt. Nouemb. deakul”

51.

Kéziratai a fentebb ismertetett kötetben. Az egyes versbetétek lelőhelyét a szövegek után adtuk meg szögletes zárójelben. Foktövi az eredeti szövegek forrását többnyire megadta. Ahol ez nem történt meg vagy az idézet forrásmegjelölése hiányos, ott — helymegtakarítás végett ugyancsak a főszövegben, szögletes zárójelben — magunk egészítettük ki a forrásmegjelölést.

PATHAI ISTVÁN

Élete

1555. aug. 5-én született Pápán. Ugyanott és Tolnán tanult, 1572-ben avatták lelkésszé. Előbb Rohoncon, majd 1585-től Pápán, 1612-től ismét Rohoncon szolgált, utóbb mint Batthyány Ferenc udvari papja. 1612. jún. 19-én a dunántúli református egyházkerület püspöke lett. 1613 őszétől Veszprémben lelkészkedett, 1623 nyarától 1624 elejéig Pápán, ezután Kiskomárban, majd 1626 júniusától ismét Pápán. 1628 novemberében Bethlen Gábor segítségével az 1626-ban megjelent műve miatt rávára üldözés elől elmenekült Erdélybe. Belényesen lett lelkész, s a bihari egyházmegye 1631-ben esperessé választotta. Halála ideje bizonytalan, talán 1632 vagy 1633. (ZovLex; lásd még: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig. Bp. 1972, 445.)

Művei

1. *Az Sacramentomokrol in genere. Es kivaldkeppen az Vr Vachoraiarol valo köniuecske.* Sicz 1592. (RMNy I, 705.) — Címlapkiadás: Úo. 1593. (RMNy I, 731.) — 2. kiad.: Gyulafejevárvár 1643. (RMK I, 740.)

2. Lethenyi István *Az kálvínisták magyar harmóniájának meghamisítása* c. művében (Csepreg 1633, 13.) említi, hogy Pathai a *Helvetiai confesión való prédikátoroknak az egyházi szolgálatban való rendtartásukról* „könyvecskét” írt. Ez minden valószínűség szerint az 1612. évi köveskúti kánonok nyomtatott kiadása volt, amelynek nem maradt ránk egy példánya sem. (ZOVÁNYI, MKsz 1929, 89.)

3. *Amaz Het Feiv es tiz sarw fene bestian üldö . . . parázna Babilónak . . . mezételesenegenek tüköre.* Pápa 1626. (RMK I, 557.) — 2. kiad. Sárospatak 1671. (RMK I, 1125.) — Pathainak ez a katolikus egyházat támadó műve már 1619-ben nyomdába került. (Lásd Pathainak két levelét Kanizsai Pálfi Jánoshoz: MPETA IV, 76. és FABÓ ANDRÁS: *Codex diplomaticus* 200—1.) A nyomdai munkálatok azonban megakadtak, s a munka megjelenésére csak 1626-ban került sor. (KATHONA GÉZA: Pathai István „Parázna Babilon . . .” c. polemikus művének állítólagos 1619. évi kiadása. MKsz 1971, 351—2.) Az éles hangú mű hamar felkeltette az ellenreformáció figyelmét, 1628-ban Pathait feljelentették a nádornál. (MPETA III, 62—3.) Pathai a rávára büntetés elől Erdélybe menekült.

4. „Ha ki erről töb példát kíván, (tudniillie hogy az iras olvasás nem ártalmas az aszszonyi állatnac, hogyha véle jól él, mint egyéb Isten ajándékival) olvassa meg az Iohannes Ludovicus Vivesnek De Officio Mariti, es az Keresztyén aszszonyi állatnac tanításáról irott könyveit. . . Magyarol Patai István Praedikator fordította meg nem tudom ha kinyomtattaè avagy nem.” (Szenci Molnár Albert: *Imádságos Könyveczke*. Heidelberg 1621. Ajánlólevél. Kiad. RMKT XVII/6, 492.)

Levelei

Pathainak 144 db. leveléről tudunk. A terjedelmes anyagnak még rövid tartalmi ismertetése sem férne el itt, ezért csak összefoglalóan szólunk róluk.

A levelek többsége Kanizsai Pálfi János leveleskönyvében maradt fenn, s kettő kivételével mind Kanizsaihoz szól. A leveleskönyv 19a–99b. lapjain levő törzssanyag 1613. jan. 20 – 1622. márc. 20. között kelt 126 darabot tartalmaz, ehhez járul néhány utólag beírt levél (8b–19a, 27b, 61b, 69b–72b, 86a–87a.) 1627–1629-ből, egy pedig már Erdélyből, 1631. máj. 16-i kelettel. Kiadásairól alább, Kanizsai Pálfi János kéziratnak ismertetésénél szólunk.

A levelek egy kisebb csoportja a dunántúli református egyházkerület jegyzőkönyvében maradt fenn, amelyet ugyancsak Kanizsai Pálfi János kéziratai között ismertetünk. Összesen 5 levélről van szó 1616–1622 között. Kiadásuk: MPEta VII, 160–5; VIII, 14–7, 68–9, 102–3. Végül két, Batthyány Ádámhoz 1605-ben írott levele az OL-ban található. (Batthyány-lt. Missiles 35, 977–35, 978.)

52.

Nyomtatott kiadása és kéziratai:

I. *Canones Ecclesiastici*. Várad 1642, M3y–M4a. – A változat két kéziratot másolata: *Tatai János jegyzőkönyve* 60a–62a; Kéziratot bejegyzés OSzK RMK I, 1618/c. elején.

II. Bejegyzés a *Canones Ecclesiastici* (Pápa 1625) Erdélyi Múzeum-beli példányának végén. Kiad. TÖRÖK ISTVÁN, ErdM 1901, 119–121.

III. *Gál Imre-féle kánontár a dunántúli ref. egyházkerület pápai levéltárában*. TÓTH FERENC másolatát használtuk. (OSzK Quart. Hung. 1043. IV, 20a–21a.) Címe: *Cantio, tempore Impositionis manuum Ministris ordinandis canenda*. A nótajelzés innen való. A szöveget TÓTH FERENC így vezeti be: „Az a szokás, mely szerint a’ Reformatus Egyházi Gyűlés, vagy Superintendentiale Consistorium tagjai Pap szenteléskor egy ezen alkalmatossághoz illő Eneket szoktak elénekelni, már a Reformatio elein meg volt a mi Eklésiainkban, mint erre példa az az Enek, melyet e végre készített Pathai István, Túl a Dunai Superintendens, mely szóról szóra a Pápai Esperestség Protocollumában ekképpen vagyon.”

Az ének versfői: STEPHANUS PATHAI SVPERINTENDENS. Az ének tehát Pathai püspökké választása, 1612 után készült. TÓTH FERENC 1612 tájára teszi keletkezését. (LéSz 1938, 183.)

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 167. sz.

53.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Keresztyéni enekék*. Lőcse 1629, 537–541.

II. *In Exequiis Defunctorum*. Lőcse 1635, 46–7.

III. *Pozsonyi taldalék* 15b–16b. – A nótajelzés, mely egy ismeretlen énekre hivatkozik, innen való.

IV. *Kájoni János: Cationale catholicum*. Csík 1676, 657–8.

A szöveg még számos énekeskönyvben megtalálható: *Szép imádságos könyveczke*. Lőcse 1632, 312–323; *Keresztyéni Isteni dicsiretek*. Lőcse 1642, 697–700, *Úa*. Lőcse 1654, 321–3; *In ezequiis defunctorum*. Várad 1654, 49–50; *Mihál Farkas-kódez* 121a–123a. stb.

Az ének versfői: STEPHANVS PATHAINVS.

Az ének dallama Illyés István 1693-i halottas énekeskönyve alapján: RMDT I, 225/I. sz.; 1856-i nyomtatvány alapján: RMDT II, 145. I.

54.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Amaz Het Feiv es tiz sarw . . .* Pápa 1626, 04b–05a. (Lásd Pathai műveinek felsorolásánál, 3. sz. alatt.)

II. Ua. 2. kiad. Sárospatak 1671, Y5a—b.

Latin eredetije Janus Pannonius *Quare nunc, ut quondam, summorum pontificum testiculi non explorantur* c. epigrammája. Az epigramma népszerű volt a hazai protestánsok körében. Lenyomtatták Szegedi Kis István 1584-ben Bazelben közzétett *Speculum pontificum Romanorum* c. művében, majd Magyar István *Az Országokban való sok romlásoknak okairól* (Sárvár 1602.) c. vitáiratóban. (BÁN IMRE, Jelenkor 1972/4, 35—6.) Ez a „protestáns” verzió némileg eltér a standard szövegtől, ezért itt adjuk, Pathai bevezető soraival együtt:

Nyoltzadik Ianos Pápánakis szentséges tizta élete felől haly szep historiát. Asz-
szony Pápa . . . Efelől irtac volt illyen Pasquillust Romában.

Foemina Petre tua quondam ausa sedere cathedra
Orbi terrarum iura verenda dedit
Haec compressa quidem multos latuisset in annos
Facta foret partu ni manifesta novo.
Posthaec Roma diu simili sibi cauit ab astu
Pontificum arcanos quaerere sueta sinus.
Nec poterat quisquam referantes aethera claves
Non exploratis sumere testiculis.
Cur igitur nostro mos hic iam tempore cessat?
Ante probat sese quilibet esse marem.

KANIZSAI PÁLFI JÁNOS

Élete

Nagykanizsán született; 1602—1607 között Fertőszentmiklóson, Csepregen, Kőszegen és Komáromban tanult, majd rektornak ment Somorjára. 1609. máj. 30-án iratkozott be a heidelbergi egyetemre. Hazatérte után előbb Somorján, majd Komáromban rektor; 1612. jún. 1-től 1626. ápr.-ig Pápán lelkész. Közben Bethlen Gábor pozsonyi országgyűlésére (1619. dec. 23—1620. jan. 16.) látogatott el, s a fejedelem előtt beszédet tartott. Ugyanitt Veresmarti Mihállyal találkozott. (Részletes leírása: Veresmarti Mihály megtérése históriája. Kiad. IPOLYI ARNOLD. Bp. 1875, 522—5.) 1626. ápr. 6-tól a Batthyányak birtokán, Németújváron volt prédikátor, s közben 1629. márc. 18-án a dunántúli református egyházkerület püspökévé választották az Erdélybe távozott Pathai István helyébe. Batthyány Ádám 1633-ban áttért a római katolikus hitre, s Kanizsai Pálfit elűzte Németújvárról. 1634-ben Kiskomárban (a mai Komáromvárosban) talált helyet, Sárkány István kapitány meghívására. 1639 elején hűdés érte; 1641. ápr. 9-én halt meg Pápán. (ZovLex; MAKÁR JÁNOS: Kanizsai Pálfi János élete és munkássága. New Brunswick 1961.)

Kéziratai

1. Napló. A szentantali ferences zárda könyvtárában talált *Chronologia Joannis Funccii* (Basileae 1554) c. mű hátulsó lapján található saját kezű feljegyzései. (A könyv korábban Beythe István tulajdonában volt.) Kiadta KISFALUDY ZSIGMOND, TT 1880, 191—4. és TT 1909, 449—454. Kanizsai Pálfi röviden leírta 1602—1609 közötti hazai tanulóéveit, majd részletesen beszámolt németországi tanulmányútjáról. (Vö. RMKKT XVII/2, 251—2.) A hazatérte utáni feljegyzések (1634-ig) főleg családi eseményekről szólnak.

2. Leveleskönyv. A dunántúli ref. egyházkerület pápai levéltárában található, mikrofilmje a MTA Könyvtárában van. (TÓTH ENDRE: A dunántúli ref. egyházkerület levéltára. LtSz 1938, 183. 30. sz.) Két nem teljes XVIII. századi másolata van. Az egyiket Pető György készítette, és szintén a pápai levéltárban található (TÓTH ENDRE, i. m. 184. 38. sz.), a másik az *Acta religionaria* c. gyűjtemény III. kötetében maradt fenn. (OSzK Fol. Lat. 2059.) A leveleskönyv tartalma a következő:

1a—6a: Kanizsai Pálfihoz intézett lelkészi meghívólevelek 1611—1613 között.

7a—19a: Üresen maradt lapokra később, rendszertelenül bemásolt levelek 1627—1636 között.

19a—99b: A leveleskönyv törzsanyaga, amely 1613. jan. 30-tól 1622. márc. 20-ig időrendben tartalmazza a levelezést. Túlnyomó többsége Pathai Istvántól való. A törzs-

anyagban néhány helyen az eredetileg üresen maradt lapokra utólag beírt, későbbi keltezésű levelek is találhatóak. (27b., 60a–62a., 69b–70a., 72a–b., 86a–87a. és 92a–b.)

99b–109b: Utólag rendszertelenül bemásolt levelek 1625–1636 között.

A leveleskönyv összesen 171 levél másolatát tartalmazza, többségében Kanizsai Pálfi írásában. Főleg a hozzá intézett leveleket; tőle származó levél mindössze 13 db. található a kéziratban. A kötet anyagát FABÓ ANDRÁS kezdte publikálni az OSzK hiánycsúszó XVIII. századi másolata alapján. (Codex evangelicorum utriusque confessionis in Hungaria et Transylvania diplomaticus. A magyar- és erdélyországi mind a két vallású evangélikusok okmánytára. I. köt. Pest 1869, 49–223.) A közlésben 1620. dec. 12-ig jutott el; okmánytárának II. kötete már nem jelent meg. Az I. kötetből is kimaradtak azok a levelek, amelyeket a XVIII. századi másolat nem tartalmazott. A közlést THURY ETELE folytatta, de még mindig nem az eredeti leveleskönyv, hanem a XVIII. századi másolatok alapján. (MPÉtA III, 40–81.) Közben megtalálta az eredeti leveleskönyvet, s a FABÓ, valamint a saját közléséből kimaradt leveleket ennek alapján pótolta. (MPÉtA IV, 49–92.) Ezzel a leveleskönyv egész anyaga megjelent (csak az 54b–55a. lapon levő, 1617. ápr. 27-i Pathai-levél maradt ki véletlenül), a két első közlés viszont nem egészen megfelelő, mert a XVIII. századi másolók a lemásolt levelekből is kihagytak kisebb-nagyobb szövegrészeket.

3. A dunántúli egyházkerület jegyzőkönyve. Lelőhelye az esztergomi főszékes-egyházi könyvtár Batthyány-gyűjteménye. (Relig. III. k/1.) Kanizsai Pálfi János az itt megörökített zsinati jegyzőkönyvekben – különösen püspökké választása, 1629. márc. 18. után – állandóan szerepel, s feljegyzésre került benne számos levele, néhány latin beszéde és verse. Másik jelentősége, hogy miután az 1617. máj. 1-i köveskúti zsinaton generális nótáriussá választották, a zsinati jegyzőkönyvek az ő fogalmazásában és kézírásában maradtak fenn. A kézirat tartalmának ismertetésénél főleg a még kiadatlan részekre vagyunk tekintettel:

1–168: Zsinati jegyzőkönyvek 1612. jún. 19–1628. jún. 27 között. Ez a rész – néhány apróság kivételével – közlésre került a MPÉtA VII, 115–197; VIII, 1–106. és IX, 43–112. lapjain (THURY ETELE), a kézirat sorrendjét követve. Csak az 1619-i pozsonyi országgyűlésre vonatkozó részeket emelte ki, és közölte külön. (MPÉtA IX, 35–42.)

175–192: Levelek 1628–1629-ből, főleg Pathai István püspök lemondásával és Erdélybe való távozásával kapcsolatban. Mind kiadatlan, anyagukat részben felhasználta THURY ETELE. (Pathai István Belényesbe menetelének oka és ideje. ProtSz 1903, 361–6.)

193–216: A körmendi zsinat, 1629. márc. 18. Itt választották Kanizsai Pálfit püspökké, s a jegyzőkönyv ezzel kapcsolatos két beszédét is megörökítette. A hozzá írt üdvözlő levelek közül a Pécseli Király Imréné kiadva: RMKT XVII/2, 260–1. A zsinat levelei főúri patronusokhoz, melyekben Kanizsai Pálfit pártfogásukba ajánlják: MPEIF 1870, 525–531.

217–226: A pápai zsinat, 1629. jún. 19–21.

226–239: 1629. márc. 24–1629. jún. közötti levelek másolatai. A levelek különböző egyházi ügyekről, köztük a veszprémi templom építéséről szólnak, az egyik Kanizsaitól való.

240–260: Az 1629. okt. 31-i pápai zsinat résztvevői, továbbá levélmásolatok különböző egyházi ügyekről. A 246–256. lapokon Kanizsai Pálfi 7 levele.

261–272: Négy zsinati jegyzőkönyv. (1630. jún. 18–1632. jún. 24.)

272–292: Levélmásolatok, köztük Kanizsai Pálfinak hat levele Kis Bertalan evangélikus püspökhöz.

292–317: Három zsinati jegyzőkönyv, 1633. máj. 8.–1633. szept. 20. A 315. lapon Kanizsai Pálfi *Elegia Precatoriá*-ja.

317–320: Az 1633. nov. 2–4-i szentlőrinci zsinati jegyzőkönyve.

320–336: Kronológiai jegyzetek és levélmásolatok 1633 végétől 1634. ápr. 28-ig. Tárgyuk az, hogy a katolikus hitre áttért Batthyány Ádám elűzte Kanizsai Pálfit Németújvárról, s a kecskeméti és kiskomári egyház lelkesíti állást ajánlott fel neki. (Az utóbbit fogadta el.) A levelek között négy Kanizsai Pálfitól való.

336–341: Az 1634. máj. 16–18-i csegyei zsinati jegyzőkönyve.

342–346: A kecskeméti eklézsia további meghívólevelei, a 345–6. lapon Kanizsai Pálfi elutasító válasza.

346–374: Zsinati jegyzőkönyvek 1634. jan. 7–1639. máj. 25 között. Közben a 360–3. lapon egy Kanizsai-levél. Az 1639. máj. 25-i csegyei zsinat volt az utolsó, amelyen Kanizsai Pálfi meg részt vett.

377—384: Az 1640. jún. 19-i köveskúti és az 1641. jún. 4—5-i mezőlaki zsinat jegyzőkönyve. Az utóbbin jelentették be Kanizsai Pálfi halálát.

385—504: További zsinati jegyzőkönyvek 1658. júl. 17-ig.

4. A kiskomári egyház anyakönyve. Lelőhelye Pápán, a dunántúli ref. egyházkerület levéltárában. (TÓTH ENDRE, LtSz 1938, 183. Szövegét kiadta Révész KÁLMÁN, Prot.Sz 1892, 427—439.) Kanizsai Pálfi itteni lelkészége alatt, 1634. júl. 18—1637. júl. 8 között személyesen írta be a kiskomári egyházzal kapcsolatos eseményeket.

Latin versei

1. Üdvözlő vers Bakai Gergely *Theses theologicae de Ecclesia* (Heidelberg 1617. RMK III, 1191.) c. disszertációjához.

2. *Epitaphium Eiusdem Reverendi Domini Petri Also-Lyndvaei*. 1619. júl. 13. Jzkv. 56. Kiad. MPETA VIII, 43; MAKÁR 68.

3. *Elegidion* és *Epitaphium* Szenci Csene Péter halálára, 1622. jún. 14. Jzkv. 93—4. Kiad. MPETA VIII, 94—5.

4. *Elegia precatoria*. 1633. Jzkv. 315. Kiad. MAKÁR, 64. (Sok hibával.) A versben hontalanságán kesereg, miután Batthyány Ádám elűzte Németújvárról.

MAKÁR (67.) Pathai István két levélrészletéből arra következtet, hogy Kanizsai Pálfi egész kötetnyi latin verset írt, s ezt nyomtatásban akarta megjelentetni. A levélrészletek megengedik ezt a feltevést: „Carmina, de quibus te rogaveram, si aliter sat commode non poteris, per studiosum aliquem transmittas, rogo; quae cum accepero, filium meum cum libello dimittam, deo favente.” (1615. nov. 1. FABÓ 140.) „En dimitto filium meum in nomine domini. Propriis sumtibus liber imprimandus est, carmina placent, et digna videntur, quae memoriam auctoris multos conservet in annos.” (1615. nov. 11. FABÓ 141.)

Beszédei

1. *A pozsonyi gyűlésben a nemes ország előtt recitáltatott oratioeska*. Anno 1619. 23. die mensis decembris. Jzkv. 67. Kiad. MPELF 1875, 101—2. és MPETA IX, 37—8.

2. *Oratio recusatoria Joan. P. Canisaei vulgari lingua in synodo instituta*. — *Oratiuncula Assensoria Joan. P. Canisaei*. — Az 1629. márc. 18-i körmendi zsinaton hangzott el, Kanizsai Pálfi püspökké választása alkalmával. (Jzkv. 20—8.) Kivonata: THURY ETELE: A dunántúli ref. egyházkerület története. 230—2.

3. Halotti beszéd Sárkány István felett. (MAKÁR 48.)

Levelei

Kanizsai Pálfi leveleinek két fő forrását, eredeti leveleskönyvét és a dunántúli egyházkerület jegyzőkönyvét fentebb ismertettük. Ezekhez járul még a Batthyány-lt. (OL) Missilis-gyűjteményének Kanizsai Pálfi-levelei. Az alábbiakban kronológiai rendben ismertetjük a leveleket.

Pápa 1619. okt. 29 után. Pathai Istvánhoz. (*Leveleskönyv* 79b—80b. Kiad. FABÓ 204—7.) Kioktatja az őt magához kérő Pathait: nem neki kell Pathaihoz menni, hanem Pathainak öhozzá, a superintendens feladata, hogy nyáját meglátogassa.

Pápa 1621. febr. 16. Alvinci Péterhez. (*Leveleskönyv* 88a—b. Kiad. FABÓ, PEIL 1872, 1236—7. és MPETA III, 41—2.) A pápaiak küldöttséget menesztettek Bethlen Gáborhoz, a küldöttséget Alvinci jóindulatába ajánlja.

Pápa, 1621. szept. 8. Pécseli Király Imréhez. (*Leveleskönyv* 91a—b. Kiad. MPETA III, 46—7. Magyar fordításban: PEIL 1874, 313.) Közli, hogy tájékoztatta Pécseli Király anyját azokról a csapásokról, melyek Pécseli Mihályt érték. Beszámol saját helyzetéről is. (Vö. RMKT XVII/2, 254.)

Pápa, 1623. máj. 9. Batthyány Ferenchez. (OL Batthyány-lt. Missiles 23, 924. Ismerteti KATHONA GÉZA: Református Egyház 1963, 47—8.) Zichy Pál veszprémi kapitány Pathai Istvánt el akarja Veszprémből űzni; beszámoló az ebben az ügyben tartott megbeszélésről.

Sempte, 1623. szept. 17. Batthyány Ferenchez. (OL Batthyány-lt. Missiles 23, 925. Ismerteti TAKÁTS SÁNDOR: Rajzok a török világból I, 39. és EPERJESI ISTVÁN, ItK

Pápa 1624. ápr. 26. Batthyány Ferenchez. (OL Batthyány-lt. Missiles 23, 927.) Kéri Batthyányt, hogy a máj. 16-i körmendi zsinatra az elhunyt Böythe Imre seniorsága alá tartozó prédikátorokat hívja meg. A zsinati meghívót is mellékeli. (Uo. 23, 926.)

Pápa 1624. aug. 7. — 1625. máj. 12. Batthyány Ferenchez. (OL Batthyány-lt. Missiles 23, 928—23, 935.) Mind a nyolc levél a Batthyáynak szerzendő udvari prédikátor

ügyében íródott. Előbb Szentgyörgyi János mezőlaki papot, majd Kanizsai Mihály nagyszombati prédikátort ajánlja.

Pápa 1626. jan. 13. Pathai Istvánhoz. (*Leveleskönyv* 101b–102a. Kiad. MPETA III, 55–8.) Az előbbi ügyben.

Németújvár 1629. jan. 27. Simándi Bodó Mihályhoz. (Jzkv. 187–8.) Információt kér a Bicskén lakó Varga János válási ügyében; meghívja a Pathai eltávozásával aktuálissá vált püspökválasztási zsinatra.

1629. márc. 24. után. Simándi Bodó Mihályhoz. (Jzkv. 227–8.) A felsőbaranyai püspökség határának megvonásáról.

Németújvár, 1629. (?) ápr. Gál Imre veszprémi lelkészhez. (*Leveleskönyv* 102b–104b. Kiad. MPETA III, 65–8.) Rozgonyi György papkeszi prédikátor gyilkossága ügyében.

Németújvár 1629. dec. 1. – 1630. máj. 7. (Jzkv. 246–256.) Hét levél Nádasdi Pálhoz, Eszterházi palatinushoz és Sennyei Istvánhoz. (A Nádasdinak szóló egyik levél kiadva: MPELF 1870, 531–4.) Rábaszentmihályra (Vas m.) lutheránus prédikátort akartak bevinni, noha a helvét hitvallásúak többségben vannak. (Vö. THURY ETELE: A dunántúli ref. egyházkerület története. Pápa 1908, 260.)

Németújvár 1630. (?) Gál Imre veszprémi lelkészhez. (*Leveleskönyv* 92a–b. Kiad. MPETA III, 64–5.) Templomuk építéséről.

Németújvár 1631. Mosoni István pápai rektorhoz. (*Leveleskönyv* 105a–106a. Kiad. MPETA IV, 89–90.) Tanácsokat ad, hogyan viselkedjék kísértések, a lélek zavarái idején.

Németújvár 1631. máj. 16 után. Pathai Istvánhoz. (*Leveleskönyv* 7a–8a, 9b–16a. Kiad. MPETA III, 70–6. Magyar fordítása: THURY, i. m. 207–217.) Részletes beszámoló az akkor már Belényesen tartózkodó Pathainak egyházi és családi eseményekről.

1631. szept. 29. – 1632. ápr. Kis Bertalan evangélikus püspökhöz. (Jzkv. 275–286. Kis Bertalan válaszeveivel.) Hat levél a két protestáns egyházat érdeklő közös ügyekről, többek között a kiskomári prédikátorok esetéről. Ezek egy török fennhatóság alatt levő falu, Lábod evangélikus prédikátora ellen a törökökhöz fordultak panasszal. Kis Bertalan ezt sérelmesnek találta, s kérésére Kanizsai Pálfi a kiskomári prédikátorokat megbüntette.

Németújvár 1632. máj. 16. (Jzkv. 290.) Két somogyi lelkészhez.

Körmend 1634. ápr. 15. Batthyány Ádámhoz. (Jzkv. 329–330. és OL Batthyány-lt. Missiles 23,936. Kiad. THURY, i. m. 265–6. és MAKÁR 27., mindketten a jegyzőkönyv alapján.) Kéri Batthyányt, hogy ne üldözze.

Körmend 1634. ápr. 15–16. A kecskeméti egyházhoz és Kecskeméti M. István prédikátorhoz. (Jzkv. 333–5. Az első levelet részletesen ismerteti THURY, i. m. 268–9.) Nem fogadhatja el meghívásukat.

Körmend 1634. ápr. 20. A pápaiaknak. (Jzkv. 326–8. Kiad. THURY, i. m. 269–271.) Szemükre hányja, hogy méltatlanul jártak el vele szemben, amikor nem engedélyezték Pápán való letelepedését.

Csőge 1634. máj. 18. A kecskemétiékhöz. (Jzkv. 345–6.) Ismételten mentegetődzik, hogy nem mehet hozzájuk prédikátornak.

Kiskomár 1635. okt. 23. Petri Szűcs György alsóbaranyai püspökhöz. (Jzkv. 360–3.) A renitenskedő lelkészek átszöknek egy másik egyházmegyébe. (Vö. THURY, i. m. 288.)

Kiskomár 1636. jan. 9. A gyulafehérvári professzorokhoz. (*Leveleskönyv* 17a–18a. Kiad. MPETA III, 77–8. és ItK 1905, 489–490.) Látványi Tamás és Soós István dunántúli ifjakat pártfogásukba ajánlja.

Kiskomár 1636. jan. 10. Pécsváradi Péterhez. (*Leveleskönyv* 106a–107b. Kiad. MPETA IV, 90–2.) A segélygyűjtés céljából Erdélybe menő Maráczai Balázst pártfogásába ajánlja.

Kiskomár 1636. jan. 12. Tiszabecsi Tamás kolozsvári lelkészhez. (*Leveleskönyv* 107b–108b. Kiad. MPETA III, 79–80. és THURY: Iskolatörténeti adattár I, 25.) Az Erdélybe küldött ifjakat és Maráczai Balázst pártfogásába ajánlja.

Mezőlak 1636. Köröszegi István tiszántúli püspökhöz. (*Leveleskönyv* 109b. Kiad. MPETA III, 80–1.) A fenti ügyben.

Próza munkái

1. *De sacramentis in genere.* 1609. (ErdM 1908, 330.)

2. *De conciliis ecclesiasticis.* 1609. (ErdM 1911, 144.)

3. *De persona Christi.* 1610. (ZovLex.)

4. *De ecclesia.* 1610. (ZovLex.)

5. *Sárvári Konyhárúl, Lethenyi Istvántól Pápara nemely csemege kívánóknac valami speciale gyanánt ajándékon egy Haydúnak kecséje alat küldetet Fekete lével fõt nyúl-húsnac abálása, vizsgálása, és fű szerszámiban való fogatkozásinac elő számlálása.* 1613. — Ennek az elveszett kéziratos vitairatnak az emlékéit Lethenyi István tartotta fenn *Az Calvinistac Magyar Harmonianac... meg-hamisítása* című művének előszavában. (Csepreg 1633. RMK I, 626.) A vitairat az úrvacsoráról szólt. (Lásd még Lethenyi István életrajzát.)

6. *Fantom fant: Az az; Sarvári Püspöknek kozmás levelére való válasz-tétel.* 1632. — Ez a műve sem jelent meg nyomtatásban, emlékéit ugyancsak Lethenyi István őrizte meg fent említett művében. Az iratban Kanizsai Pálfi az ubiquitásról vitázott Kis Bertalan evangélikus püspökkel.

7. *Arany Temjénező. Thuribulum Aureum.* Pápa 1632. (RMK I, 625.) — Példány nem maradt belőle.

Könyvei

Kanizsai Pálfinak mindössze két könyvéről tudunk:

1. *Catalogus testium veritatis.* Lugdun 1597. A címlapon bejegyzés: „Jo. P. Canisæus.” (BORSOS ISTVÁN: A pápai ev. ref. főiskola könyvtárának katalógusa. Pápa 1901, 5.)

2. *Historia rerum in ducenta gestarum ab exordio mundi et orbi condito ad nostra usque tempora.* 1587. (MAKÁR 93., 4. sz. jegyzet.)

Jegyzetek a versekhez

Kanizsai Pálfi szerzeményeként négy verset közlünk. Közülük csak az első kettő szerzősége biztos, amelyek az *Istenes Énekek* különböző kiadásában jelentek meg a szerző névbetűivel: J. P. C. A névbetűket korábban tévesen Pécseli Király Imrénének oldották fel; KLANICZAY TIBOR jött rá, hogy csakis Johannes Paulides Canisæus-ra egészíthetők ki. (RMKT XVII/2, 271.) A másik két vers attribúciója lényegében csak azon alapul, hogy a versek szerzésének idején és helyén Kanizsai Pálfi is ott tartózkodott. Az 57. sz. vers esetében a vers stílusának rokonsága két hiteles versével, az 58. sz. versnél pedig Sárkány Istvánnal való személyes kapcsolatai is támogatják valamelyest a szerzőség meghatározását.

55.

Nyomatott kiadásai és kéziratjai:

I. *Istenes énekek.* [Bártfa 1635–1640. k.] 77–81. Kiad. DÉZSI, Balassa ÖM II, 357–8. — Címe: *Azon Psalmus. J. P. C.* A szöveg Balassi zoltárfordítása (*Mennyei seregek...*) után, Balassi és Rimay versei közé sorolva található. A rendezett kiadásokból kimaradt.

II. *Istenes énekek.* [Bécs 1635–6 k.] 39–41. Kiad. VARJAS az ék. hasonmás-kiadásában. Bp. 1941, 39–41. — Címe: *Idem Psalmus, incerto authore.* Ugyanúgy Balassi verse után, mint az előző forrásban.

III. *Decsi-kódex* 86b–88a. — Címe: *Psalmus 148 Laudate.* A szöveg után: „Finis 1611.” E változat az utolsó sorokat megismétli.

IV. *Hajnal Mátyás: Az Jesus szívét szerető sziveknek ájtatosságára... megmagyaráztatott könyvecske.* Bécs 1629, 155–6. Kiad. MIR 17, 155–6. — Címe: *Laudate Dominum de coelis. Psal. 148.*

A szöveg valamennyi felekezet nyomtatott és kéziratos énekeskönyveiben gyakran előfordul: *Keresztyeni Isteni Dicseretek.* Lőcse 1635, 437–8; *Ua.* Lőcse 1675, 163–4; *Debreczeni Péter: Tizenket idvösseges Elmelkedesec.* Leyden 1637, 493; *Isteni Dicserekek.* Kolozsvár [1632], 685–8; *Ua.* Kolozsvár 1697, 532–4; *Cantus catholici.* Lőcse 1651, 179–181. Kiad. MIR 38, 213–4; *Károni János: Cationale catholicum.* Csík 1676, 635–6; *Imadsagos es Enekes kézbe hordozo Könyvetske.* Kolozsvár 1700, 95–6; *Kecskeméti-graduál.* 1637–8, 604–6; *Balogi-cancionale.* 1659, 563–5; *Mihál Farkas-kódex.* 1677–1687, 76a–77b; *Bocskor-kódex.* 1716, 119b–121a; *Bathó Mihály-ék.* 1728. 53–5. stb.

Az ének dallama: RMDT II, 171/I–III. (Az 1651-i *Cantus catholici*, illetőleg XVIII. századi nyomtatott énekeskönyvek alapján.)

A szöveg legkorábbi előfordulása az 1611-i *Decsi-kódex*, eszerint Kanizsai Pálfi még németországi tanulmányútja előtt szerezte az éneket.

56.

Nyomatott kiadása: *Istenes énekek.* [Bártfa 1635–1640. k.] 356–9. Kiad. DÉZSI, Balassa ÖM II, 353–5. — Címe és nótajelzése: *I. P. C. Nota: Tekincs reánk Ur:* A szöveg az *Istenes énekek* bécsi kiadásában nem szerepel. Bekerült viszont a ren-

dezett kiadásokba (Lőcse 1670, 342—5. stb.), de ezek nem nyújtanak szövegváltozatokat. Ugyanígy változtatás nélkül vette át néhány nyomtatott és kéziratos gyűjtemény: *Énekes könyv*. Várad 1648, 60—1, *Ua*. Várad 1651, 80—1. *Ua*. Várad 1654, 74—5, *Pozsonyi tordalék* 5a; *Rádai-graduál* 236; *Balogi-cancionale* 450—5; *Kecskeméti-graduál* 456—8. stb.

Az ének dallama: RMDT I, 232/II—III. sz.

57.

Nyomtatott kiadása: *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsiretek*. Várad 1648, 140—3.

Az ének versfői: TEÖREÖK JANOS. Az utolsó versszak szerint Pápán, 1617-ben keletkezett. Kanizsai Pálfi 1612—1626 között volt itt lelkész. A versfőkben megnevezett Török János a telekesi Török család tagja volt. Pápa földesurával, enyingi Török István-nal szoros kapcsolatban állhatott, mert ennek özvegyét, gersei Pethó Margitot Török István halála (1618. jún. 3.) után feleségül vette. (PAYR SÁNDOR, *ProtSz* 1895, 443—6.)

58.

Kézirata: *Szentsei daloskönyv*. 1704. 70a—72a. Kiad. THALY, *Vitézi énekek* I, 139—143. és BUDA JÁNOS: *Szentsei-daloskönyv*. Bp. 1943, 78—80. — Címe: *Cantio Alia*. A szöveg végén: „Amen Finis”

Az ének versfői: SARKAN ISTUAN MEGHOLT. — Sárkány István (1578—1636) éveken át a Zala megyei Kiskomár (ma Komárváros) végvárának kapitánya volt. Kanizsának 1600-ban történt elfoglalása után ezt a véghelyet is megszállták a törökök, de a tizenötéves háború során visszavették. Az addig jelentéktelen végvár fontossága Kanizsa török kézre kerülése miatt megnövekedett. Amint erre az ének is utal, Sárkány István innen próbálta a XVII. század első felében a törökök portyázásait féken tartani. — Egyházi személyek feljegyzéseiben gyakran fordul elő a neve. Az 1618-i kiskomári egyházi vizitáció jegyzőkönyve „rarissimus patronus”-ként említi. (MPETA VIII, 19.) Pathai István és Kanizsai Pálfi János levelezésében is sokszor említik, mint a református egyház védnökét. Ő hívta meg Kanizsai Pálfit a kiskomári várba lelkésznek. Halálát Kanizsai Pálfi a következő szavakkal örököltette meg a kiskomári egyház anyakönyvében: „1636. 19. die Juni, hoc est Szent Ivan nap előtt való czőtörtőkön az nemzetes, vitézljő, jó emlékezető Arkosházi Sárkány István, kiskomáromi főkapitán holt meg Kis komárban, estve hét óra tájban.” (*ProtSz* 1892, 436.) A temetési beszédet is ő tartotta felette. (MAKÁR, 48.) Mindezek alapján EPERJESI ISTVÁN a búcsúztató szerzőjét Kanizsai Pálfi Jánosban határozta meg, s hozzátette, hogy a búcsúztató 74. sorában található hasonlat Kanizsai Pálfi egyik levelében is előfordul. (ItK 1971, 475.) VARGA IMRE, aki az ének szövegét — eredetileg sorozatunk LX. kötete számára — sajtó alá rendezte, a szerzőt — Eperjesi Istvántól függetlenül — szintén Kanizsai Pálfi Jánosban kereste.

KÖRÖSI ISTVÁN

Élete

Azok az adatok, amelyek Körösi István nevű egyházi személyekre vonatkoznak, sehogyan sem állnak össze egy vagy több életrajzzá. Ezért itt időrendben az összes szemünk elé került adatot felsoroljuk.

1592: Debrecenben subscribált. (HARSÁNYI ISTVÁN, *ItK* 1925, 248. — Azonosnak vélte az énekszerző komjáti rektorral.)

1616. nov. 8.: Ugyancsak Debrecenben aláírja az iskolai törvényeket. (CZEGLE IMRE, *AHLH* 1971. X—XI, 110.)

1618—1619: „Stephanus Rhadaeus Körösinus” veszprémi rektor. (FABÓ ANDRÁS: *Codex evangelicorum*. I. Pest 1869, 194—5; MPETA VIII, 42.)

1621—1624: Máramarosszigeti prédikátor. (SpFüz 1858, 382—90.)

1623—1625: Abauj megyei és Borsod megyei falvakban lelképásztor. (MPETA XIII, 8, 13, 43; *Theológiai Szemle* 1926, 720.)

1623: Körösi P. István a frankfurti egyetemre iratkozik be; 1624. jún. 4-én a franekeri egyetem hallgatója lesz. Guilelmus Amesius vezetése mellett ő is disputált a Robert Bellarmin könyvét cáfolni óhajtó kollégiumon. (*De Editionibus Sacrae Scripturae; De Monarchia Petri; De Antichristo*. — CZEGLE IMRE, i. m. 110, 116.)

1625. ápr. 6.: „Stephanus Kerussi Hungarus” beiratkozik a leideni egyetem orvostudományi szakára. (CZEGLE IMRE, i. m. 110.)

1624: A Károlyi Zsuzsanna temetésére készült *Halotti pompa* (Gyulafejérvár 1624.) II. kötetének 112–124. lapján található egy *Carmen Stephani Körösi*.

Körösi István személye tehát eléggé megfoghatatlan. Csak annyi bizonyos, hogy 1621-ben egy „STEPHANVS KEÖREÖSI” egy házaseéket írt, és hogy ismeretlen időpontban, de 1654 előtt egy „STEPHANVS KEÖREÖSI RECTOR COMIATIENSIS” egy halotti éneket szerzett. Már az is kétséges, hogy a két vers szerzője ugyanaz a személy, még kevésbé tudható, hogy a felsorolt adatok mennyiben kapcsolhatók össze a versek szerzőjével vagy szerzőivel. Csaknem bizonyosnak látszik viszont, hogy az *Istenes énekek* függelékében „S. K.” névbetű alatt megjelent két ének szerzője nem azonos a versfőkben a „Stephanus Körösi” nevet tartalmazó énekek szerzőjével. (Vö. a 156. sz. vers jegyzetével.) Ezek hagyományos stílusa teljesen elüt az *Istenes énekek* két versének komplikáltabb versformájú, modernebb, „manierista” hangjától, s az „S. K.” betűjel sem annyira egyedi, hogy mögötte ne rejtőzhetne akármilyen István vagy Zsigmond keresztnévű személy, akinek családneve K betűvel kezdődik. (Betűjellel általában a név latinus alakját rövidítették, lásd pl. e kötetben Újfalvi Katona Imre vagy Kanizsai Pálfi János betűjeleit.) Az „S. K.” lehet akár Kürti István, Keresszegi István stb.

Körösi István komjátí rektorságáról tudomásunk szerint egyetlen adat a halotti ének versfőszövege, az viszont nagyon valószínű, hogy ő lett később Ürményben lelkész. A komjátí egyházmegye zsinati résztvevői között 1648-ban és 1654-ben említik. (ZovLex. 248; ItK 1901, 225.) A Forgách Éva halálára 1639-ben szerzett harmadik ének elég nagy valószínűséggel tulajdonítható neki.

59.

Kéziratai:

I. *Illyés Bálint kolligátuma*. 1683, 133. Kiad. BARLA SZABÓ JÁNOS, Vasárnapi Újság 1864, 314. BARLA SZABÓ kézirat os másolata: OSZK Fol. Hung. 1390, 303a–306b. A közlés kissé modernizál, ezért a szöveget a kézirat os másolat után adjuk. (Az eredeti kézirat ismeretlen helyen van.)

II. *Komáromi-ék*. 1701, 1a–2b.

Az ének versfői: STEPHANVS KEÖREÖSIE. Az utolsó versszak szerint 1621-ben készült.

60.

Nyomatott kiadásai:

I. *In exequiis defunctorum*. Várad 1654, 58–61. — Nótajelzése: „Azon Notára.” (= *Kegy es buzgóságtól viseltetett népség. . .*)

II. *Kájoni János: Cationale catholicum*. Csík 1676, 707–711. — Nótajelzése: „Azon notara.” (= *Bűnnek az ő zsoldja. . .*)

Az ének versfői: STEPHANVS KEÖREÖSI RECTOR H COMIATIENSIS. Dallama: RMDT II, 315. sz.

61.

Nyomatott kiadásai:

I. *In exequiis defunctorum*. Várad 1654, 61–4.

II. *Kájoni János: Cationale catholicum*. Csík 1676, 716–9. A nótajelzés innen való, ennek alapján a dallama: RMDT I, 225. sz. és RMDT II, 145. sz.

Az ének versfői: FORGÁCS MJJKLOS LEANA EVA MARIA ND Forgách Miklóst NAGY IVÁN (IV, 213.) VII. Miklós néven említi, leánya 1639. ápr. 24-én halt meg. (MTT VI, 94.) A Forgáchok Nyitra megyei ghymes i ágához tartozott, s a család birtoka volt Komjátí is.

SZEPSI CSOMBOR MÁRTON

Élete

1595-ben született Szepsiben. 1607-ben Késmárkra ment tanulni, 1609-ben ismét Szepsiben van s itt tanul 1611 őszéig. Ez év végén Erdély beutazására indult, s az 1612–1613-as éveket a nagybányai iskolában töltötte. Hazai tanulmányait 1614-ben fejezte be Göncön, ezután Telkibányán lett iskolamester. 1616. máj. 15-én indult el Szepsiből nevezetes külföldi útjára. 1616 júniusától 1618 áprilisáig Danzigban tanult, majd Dánián, Hollandián és Anglián keresztül máj. 27-én Párizsba érkezett. Júl. 19-én a strasbourg i akadémián tagjává avatták, de 24-én már Heidelbergben van, s Csehország érintésével 1618 augusztusának elején visszaérkezik Szepsibe. 1619. febr. elejétől 1620 májusáig

kassai rektor, majd Varannón prédikátor, egyszersmind Bedegi Nyáry István fiának, Ferencnek nevelője. 1622 utolsó negyedében halt meg. (ZovLex; KOVÁCS SÁNDOR IVÁN bevezetője: Szepsi Csombor Márton összes művei. Bp. 1968, 7—104.)

Művei

1. *Disputatio physica de metallis*. Danzig 1617. Kiad. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN—KULCSÁR PÉTER, AHLH 1972, 121—137.

2. *Evropica varietas*. Kassa 1620. RMK I, 500. Kiad. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN—KULCSÁR PÉTER: Szepsi Csombor Márton ÖM 115—291.

3. *Vdvari schola*. Bártfa 1623. RMK I, 527. Kiad. uo. 295—388.

Könyvei

1. Neander, Michael: *Graecae linguae erotemata*. Bazel 1565. — A könyvben Szepsi Csombor babonafeljegyzése olvasható. L. uo. 391—2.

2. Egy jelenleg lappangó tankönyv, amelyet Szepsi Csombor 1611 novemberében vásárolt. L. uo. 392.

3. Szegedi Kis István: *Theologiae sincerae loci communes*. Bazel 1599. L. uo. 393.

Levele

Egyetlen fennmaradt levelét a kassai tanácshoz intézte 1619. jan. 19-én. Kiad. uo. 393—8.

62.

Nyomtatott kiadása: *Evropica varietas*. Kassa 1620, 398—401. Kiad. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN—KULCSÁR PÉTER, i. m. 284—6. — Az alábbiakban e kitűnő kiadványnak a versekre vonatkozó bőséges jegyzeteit foglaljuk össze. (15, 571—6.) A két éneket Szepsi Csombor két kassai polgárasszonynak, Titili Zsófiának és Szabó Margitnak ajánlotta. Az elsőt Szepsiben, nagy útja előtt szerezte. Legközelebbi mintája Balassi *Bocsásd meg Úristen . . .* kezdetű éneke volt, amelyet az oppenheimi énekeskönyvből ismerhetett, de kimutatható rajta Szenci Molnár zsoldárainak hatása is. Nótajelzése Rimay énekére utal, amelynek dallama ismeretlen. Az ének — feltehetően Solvirogram Pannonius révén — bekerült az *Istenek Énekek* függelékébe is, ezek szövegváltozatai azonban már függetlenek a szerzőtől.

63.

Nyomtatott kiadása: Uo. 402—4. Kiad. uo. 286—8. — Az éneket Szepsi Csombor külföldi útjáról hazatérve, 1618 őszén szerezte Szepsiben. Ihlető mintái: Szenci zsoldárai, továbbá nagy valószínűséggel Dante *Divina commedia*-ja (Inf. I, 22. és 25. vsz.), amelyből a 14. strófa hasonlata származhat. Nótajelzése Rimay egy másik énekére utal (*Légyen jó idő csak . . .*), amelynek szintén ismeretlen a dallama. (RMDT II, 148.)

64.

Nyomtatott kiadása: *Négy szép hallottas Praedikatiok*. Bártfa 1624, D3a—D7a. A versfők értelme: NIARJ FERENCZ . . . (A többi nem ad értelmes szöveget.) Az ének szerzőségét KOVÁCS SÁNDOR IVÁN tulajdonította Szepsi Csombor Mártonnak, eléggé meggyőző érvekkel. (I. m. 94—6.) Nyáry Ferenc, István fiacskája, 1622. szept. 1-én halt meg Varannón pestisben. Szepsi Csombor volt a nevelője, s halálos ágyánál is ott tartózkodott. Szepsi Csombor a versszerzésben eléggé járatos volt, míg a temetési beszédek szerzőinek versszerzői tevékenységéről nincs tudomásunk. Szepsi Csombor szerzősége ellen csak az szól, hogy a vers a kiadványban a szerző megjelölése nélkül jelent meg.

13 örögh Anyám = Várday Kata

15 ért = érett

40 nényem = Bedegi Nyáry Krisztina

42 Két kis arvaid = Erzsébet és Krisztina nevű gyermekei

Élete

Születési helye és ideje ismeretlen. Talán a „miskei és monostori” előnevet viselő Tasi család tagja volt, amelynek eredeti származási helye Gyöngyös lehetett. 1613-tól a szepesi kamara vicesecretarius. 1619-ben Forgách Ferenc históriáját tervezte kiadni, s a kiadást Bethlen Gábornak akarta ajánlani. Ugyanez évben feltehetőleg Nagyszombatba költözött. A húszas évek végétől Eszterházy Miklós nádor udvarában működött, 1630–1638 között kamarai tanácsos, egyben titkár volt. Az 1638-i országgyűlés adó-perceptor tisztségétől mentette fel, az 1647-i pedig megbízta az adószedők összeírásával. Hivatali-diplomáciai pályája során többször járt követségben, így 1627-ben és 1630-ban a budai pasánál, 1638-ban Rákóczi Györgynél. (HOLL BÉLA, AHLH 1971. X–XI, 99–106.)

Művei

1. *Lelki Kalendarium, Az-az, Tizen-ket Elmelkedes Az esztendőnek tizenkét holnapira úgy rendelietett, hogy minden-nap egy-egy czikkelyről elmélkedhessünk; a' Vétkeknek ki-irtására, és lelkiünkben a' Jóságos erkölchöknek bé-oltására, igen szükséges és hasznos.* Bécs 1627. (RMK I, 559.) — Tasi Gáspár a művet németből fordította, eredetijét még nem találták meg. Nyári Krisztinának, Eszterházy Miklós nádor feleségének ajánlotta.

2. *Elméneknek Istenben föl-meneteléről a' teremtet állatok Garádichin Robertus Bellarminus Jésuiták Rendiből-való Cardinal Könyvechkéje.* Bártfa 1639. (RMK I, 687.) — Eredetije Bellarminus: *De ascensione mentis in Deum per scalas rerum creaturarum opusculum.* Róma 1615. Az Eszterházy Miklós nádornak szóló ajánlás kelte: Töltszék 1639. dec. 17. (HOLL i. m. 103–4.)

3. *Öt Rövid Predikátzio, Húsz Színes Okokrúl, miért nem akarnak most némelly emberek Catholicusokká, vagy (a' mint ők szóllanak) Pápiástákká lenni.* Pozsony 1640. (RMK I, 705.) — Forrása Jacob Feucht: *Fünff kurtze Predigten.* Köln 1574. (THIENEMANN, ItK 1923, 32.) A Lósi Imre esztergomi érseknek szóló ajánlás kelte: Töltszék 1639. júl. 23.

4. Követjelentései. — Ezek közül tudomásunk szerint kettő van kiadva: az 1627. júl. 18–aug. 11. közötti útjáról szóló (a budai pasánál): SALAMON FERENC: *Két magyar diplomata a tizenhetedik századból.* Pest 1867, 191–242; 1638. évi jelentése Rákóczi György udvarából: Erdélyi Országgyűlési Emlékek X, 168–174.

Levelei

Nagyon valószínű, hogy számos levele fennmaradt. Ezek közül csak egyről tudunk arról, amelyben Bethlen Gábor figyelmét felhívta Forgách Ferenc históriájára, s meg akarta nyerni mecénásul a tervezett kiadásához, 1619. júl. 7-én. Kiad. TOLDY FERENC: *Monumenta Hungariae Historica. Scriptores.* XVI. köt. LXXXVI. lap.

65.

Nyomatott kiadása: *Lelki Kalendarium.* Bécs 1627. A címlevél verzóján. A négy-soros versike egy metszet alatt olvasható, a metszet ugyanaz, mint az *Istenes énekek* bécsi kiadásának 185. lapján levő. (Reprodukálva: RMKT XVII/2, 21. tábla.)

66.

Nyomatott kiadása: Uo. 5–58. (Egy-egy elmélkedés lezárásaként.)

67.

Nyomatott kiadása: Uo. 59–65.

68.

Nyomatott kiadása: *Öt rövid predikátzio.* Pozsony 1640.

Ez a versike a niceai zsinat hitvallásának a képek tiszteletére vonatkozó tétele. Tasi Gáspár az *Öt rövid predikáció* forrása, Jacob Feucht könyve után idézi. Latin meg-

felelője (talán csak egyik a sok közül) a velencei Szent Márk-katedrális egyik Megváltóképének felirata:

Nam Deus est quod imago docet; sed non est Deus ipsa,
Hanc videas, sed mente colas quod noscis in ipsa.

(HOLL BÉLA, AHLH 1971. X—XI, 103. 18. jegyzet.)

PELSŐCZY ANDRÁS

Pelsőczy András életéről nem maradtak fenn adatok, csak azt tudjuk róla, hogy erdélyi származású volt. (A. 69. sz. ének címében a szerző így van megnevezve: „Andreas Pelsőczy Transylvanus.”) Egy Pelsőczy András 1634—1643 között Somogy megyei falvakban (Tapsonyban, Somodoron és Viden) szolgált. (TRUBY ETELE: A dunántúli ref. egyházkerület története. Pápa 1908, 283., 294., 304.)

69.

Kézirata a Battyány-levéltárban volt; jelenleg nem található. TAKÁTS SÁNDORNAK a piarista gimnázium könyvtárában levő hagyatékából közöljük. TAKÁTS a versből csak részleteket másolt le, másolatából a 13—20. sorokat tette közzé. (Zrínyi Miklós nevelőanyja. Bp. 1917, 112—3.) A részletek sorrendje a másolatban és a közlésben nem egyértelmű. A 16. sor után TAKÁTS kéziratában ez áll: „Eszes voltát két császár csudálta.” A közlésben a 13—20. sorokat így vezeti be: „Batthyány Ferenc halálát versben is megénekelték. Pelsőczy András például megírja róla, hogy két császár csudálta eszes voltát, s hogy ő volt a mi jó pajzsunk török és német ellen.” — Az ének az 1625. szept. 13-án elhunyt Batthyány Ferenc temetésére készült.

70.

Kézirata ugyanott, ahol az előző versé. Szintén Batthyány Ferenc temetésére készült. TAKÁTS az 1—6. sorokat közölte belőle. (I. m. 113.) Kézirat másolatában a 14. sor elé ezt írta: „németről”. — A nótajelzésnek megadott ének ismeretlen.

71.

Kézirata Sylvester János *Új Testamentum*-ának (Újsziget 1541. RMNy 49.) a szarvasi gimnáziumban levő példányában, az ajánlás utolsó levelének verzóján. (E levél tévesen a kötet végére van kötve.) A szöveg aláírása: „Andreas pelsőczy 1639”. A kéziratot DÖRNYEI SÁNDOR fedezte fel és másolta le; szíves engedélyével az ő másolata alapján közöljük a szöveget.

Nem állapítható meg, hogy a szöveg utáni névbejegyzés a másolóra vagy a szerzőre utal. Azt sem lehet tudni, hogy ez a Pelsőczy András azonos-e a Batthyány Ferenc halálára készült énekek szerzőjével.

1614—1630

72.

Kézirata: **Kuun-kódex** 75—8. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 66—7. — Címe: *De Lucas Keörmendj*. Versfók: SVM LVCAS KÖRMENDI I.

Körmendi Lukács éneke nem önálló szerzemény. A *Czerey János-ék.* egyik, 1599-re keltezett versét alakította át 1614-ben, a tíz strófás éneket tizenhét versszakosra bővítve. Körmendi Lukácsról lásd a 90. sz. ének jegyzeteit. Versének forrását (*Czerey János-ék.* 83a—84a) az alábbiakban közöljük. (A szögletes zárójelbe tett betűk a kézirat sérült volta miatt hiányzanak.)

Cantio uiatica

1. Szarandoksagimnak te uagi kalauzza,
Sok buidosasimnak tüdoklo [!] czillaga,
Az Attya Istennek artatlan szent fia,
Tekincz ream meniböl abrahamnak ura.
2. Utaimot uram igazgasd előttem
Te szent angialidot küld el mar melettem
Hogi ha igi akartad s rendelted ele[tem]
Az te szent nevedben legien keszületem.
3. Mikent Thobiassal szent Angialod jara,
Minden dolgaiban batorsagos uala,
Mert te szent Angialod Tobiassal uala
Semi uezsedelmes uton nem iar uala.
4. Legien ezen keppen aldasod feiemen
Hogi minden eiletem kedued szerint legien
Es sok budosasim Isten szerelmere
Iöuel mar szep Jesus en segetsegemre.
5. Sohult niugodalma nem lehet lelkemnek,
Mert soksagat latom fertelmes uetkemnek,
Meg uetuen haloia az en eiletemnek,
Oraiat sem tudom az en eiletemnek.
6. Eörueni fenekeben ne eresz hertelen,
Mert az czalard ördög lad meli telhetetlen
Minden termesze[ti ir]jigi es kegitlen
Mert az eö keziben elni lehetetlen.
7. Lam uetkezek uram dauidis [elte]ben
Meg sem bantad ötet hertelen büneben,
Mert io bizodalma uala Isteneben,
Kiert dicziretet monda eleteben.

8. De lam mostis uram laton hatalmadot,
Hogi meniböl ki nytod az te iob karodot,
Ued io neuen töllem en aldozatomot,
Az örök eletre uezereld utamat.
9. Isten mar kezeden ayanlom magamot,
Tudom meg halgatod en imatsagomot,
Noha mesze földre hatam szep hazamot,
Eleiben ueszi en imatsagomot.
10. Igi diczire Istent egy iffiu magaban,
Az nagi tenger mellet io olasz orszagban
Az ezer ö[tszaz]ban kilenczuen kilenczben
Diczirtessek Isten az magas mennieken.

73.

Kézirata a *Troporum schematum ac figurarum communium libellus*, (Kolozsvár 1562. RMK II, 88.) kolozsvári ref. kollégiumi példányának (RMK 216.) hátsó kötéstábláján. A versike keletkezési körülményeit HERÉPERI JÁNOS tisztázta. (Adattár I, 108–111.) A versikét egy ismeretlen személy írta abból az alkalomból, hogy Szemci Boros Jánosnak egy „nagy szájú gallértokot”, azaz egy köntöshöz való kámzsát ajándékozott. Szemci János 1613 előtt Göncön rektoroskodott, az 1613–1615. években német egyetemeken tanult, majd Sárospatakon lett tanár, ezután 1620-tól 1622-ig Göncön volt lelképásztor. A versike — minthogy mint volt rektorról emlékezik meg róla — feltehetőleg Szemci külföldi tanulmányútja alatt keletkezett.

74.

Kézirata a kolozsvári Történeti Levéltárban (volt Erdélyi Múzeum levéltára), a Kornis család iratai között. (29. fiók, Fasc. XVI. „Versek, pasquillusok, curiosítások.”) A kézirat nyolcadív nagyságú, két levélből áll, melynek felső sarkai sérültek. Az irat vízfoltos, ami az írás elolvasását megnehezíti. A kéziratot VARGA IMRE találta meg és másolta le.

A versfők értelme: SIGISMVNDVS HATVANI ND. Hatvani Zsigmond 1612–1615 között Doboka vármegye főispánja volt, 1615-ben halt meg. Énekét feltehetőleg ebben az évben, közvetlenül halála előtt szerezte.

75.

Nyomatott kiadása: Zvonarich Imre—Nagy Benedek: Pazman Peter pironsgai. Keresztúr 1615, 330–1. Kiad. RAPAICS RAJMUND: Pázmány Péter ÖM V. Bp. 1900, 119. — A szöveg után: „Nicolaus Zuonarich.”

Zvonarich Imre evangélikus esperes és Nagy Benedek kőszegi iskolamester (akinek egyházi énekét egyébként 24. sz. alatt közöljük) e munkájukban Pázmány *Csepregi Mesterseg* c. vitairatát támadták meg. (Bécs 1614. Pázmány ÖM V, 1–24.) A kötetük végén lenyomatott gúnyvers-sorozat (melynek magyar nyelvű darabjait 75–7. sz. alatt közöljük) viszont Pázmánynak Alvinci Péter ellen írt *Az Igazsagnak Győzedelme* c. művére vonatkozik. Zvonarich és Nagy Benedek vitairatuk végén a gúnyversek sorozatát így vezetik be: „Hannia veti magat Pazman Peter az cifra szitkokbannis. Es vgyan versekkel fonja kertet Frusiusbol, melybe akara keretteni Luthert, es Aluincit, hogy mar ezzel nagy veszet, vert. [!] Ne bannia azért ha ő nekijs meg adgyak az kölczönt az iffiu Poëtak.” Ezután négy latin nyelvű gúnyvers következik „Michael Nagy Saxopolitanus”, „Stephanus Zuonarich” és „Valentinus Zuonarich” aláírásokkal, majd a magyar nyelvű verselmények. Ezek egyrészt a Pázmány munkájának függelékében közölt, Alvinci Péter nevére gyártott ana- és epigrammákra tromfolnak vissza (ÖM V, 112–3.), másrészt arra a latin verszetre vonatkoznak, amelyet Pázmány az Alvinci által közölt latin versekre írt. (ÖM V, 92. — Alvinci verseit nem ismerjük, mert munkájából, amely ellen Pázmány *Az Igazsagnak Győzedelmé*-t írta, nem maradt fenn példány.)

Pázmány a maga részéről nem folytatta tovább a verses vetélkedést. *Csepregi Szegyenvallás* c. művében válaszolt Zvonarich és Nagy Benedek munkájára, s ebben így intézi el az evangélikusok gúnyverseit: „Azt nevettem magamban, hogy mint az Aesopus

kuvasza az koncot elszalasztván, az árnyékon kapdosott: úgy ezek-is az én nevemen akadoznak és mint-ha ezen akarnának az hóhérságban apród esztendő tölteni, csigázák, darabollyák, rombollyák nevemet. Petrus, Terpus. Az Pázmányból nem tudván szitkot faragni, sok-képpen tóldozzák, fóltozzák nevemet, hogy ebből szitkot fondálhassanak. De bár igen verjék árnyékomat, csak magam legyek békével. Fogadást tészek, hogy effélével meg nem haragítanak, sem arra nem visznek, hogy morgó társok légyek és fántumfánt az kölcsönt megadgyam.” (ÖM V, 123.) Helyette Balásfy Tamás folytatta a versek gyártását, mint ezt a 78. sz. alatt közölt szövegekből látjuk.

Zvonarich Miklósról, a vers szerzőjéről nem sikerült életrajzi adatokat találnunk. Nyilván a kiterjedt sárvári Zvonarich család egyik tagja. Többségük egyházi pályán tevékenykedett, leghíresebb közöttük Mihály evangélikus püspök.

2 Czfros = ciprus

5 alet = ájultat

76.

Nyomatott kiadása: Uo. 331. — A vers után: „Petrus Balog.”

Keletkezési körülményeiről lásd az előző vers jegyzeteit. Balog Péter életére vonatkozó adatokat nem sikerült találnunk.

1 Szylosban — Pázmány Szyz Miklós álnéven jelentette meg *Csepregi Mesterseg-ét*.

3 terpe = törpe

77.

Nyomatott kiadása: Uo. 331—2. — A verssorozat VII. darabját a következő szöveg vezeti be: „Az HOGIA neuu inkább illeti Pazmant, hogy nem az Czepregi Praedicator. I. Mert maga gondolatlanul azt írta: Hogy öis nijluan azon egy Istent hiszi, az kit az Török hiszen. És így immár alattomba tagadgya az szent haromsagot. Ioh: 8. 5. cap. II. Törökülis immár io proficialt Pazman Vram. Innel vagyon, hogy az ő abajnaczos imatsagos könyueben, haromszor Allat kialta, monduan: Sultan Allah, Elhemdun Allah, Alla Hecuer? Azert az Poštak ittis így tisztelik meg ez sapkas Kalauzt.”

Pázmány erre a *Csepregi Szegyenvallas*-ban így reagált: „Együt az magyar imádságos könyvben elő-hozám, mint s hogy imádkoznak az törökök az ő olvasójokon. Ezek az Morgók azt fogják reám, hogy én kiáltok Allát: és csak nem törökké tésznek érette; mintha törökké kellene annak lenni, a ki az törökök szavát, erkölcsét, szer-tartását említi és historia-szerént feljegyi.” (ÖM V, 231.)

A *Pazman virag kertie* c. elmeszülemény válasz arra a latin verszetre, mellyel Pázmány ugyanilyen módon Alvincit gúnyolta: „Azt tudod-é, hogy én a te nevedre hasonló verseket nem írhatnék? Frusiusnak az Luther nevére íratott verseiből látom, hogy kapdostál ezekben az versekben; azért mivelhogy az Frusius verseibe gyönyörködöl, kevés változtatva, ugyan azon Frusiusból nesze az te nevedre való versek. Mellyeket nem szidalomért írom, hanem hogy ércsed nékünk-is módunkat az hasonló versek írására, ha kedvünk tartya.

Ambitiosus,	Atrox,	Astutus,	Apostata,	Agazo,
Lascivus,	Leno,	Larvatus,	Latro,	Lanista,
Vesanus,	Varius,	Veterator,	Vipera,	Virus,
Impius,	Inconstans,	Impostor,	Iniquus,	Ineptus,
Nycticorax,	Nebulo,	Nugatos,	Noxa,	Nefandus,
Crapula,	Cocytus,	Caprimulgus,	Crabro,	Caminus,
Improbos,	Illuvies,	Inflatus,	Inutilis,	Inlex.”

(ÖM V, 92.)

A hexametrikus sorok szavainak első betűi az ALVINCI nevet adják. Langi Mihály (akiről egyébként semmit sem sikerült kiderítenünk) rá is licitál e bravúrra: nála az utolsó szavak végbetűi is értelmes szöveget adnak: GAZ NEV LATOD.

1 kazvl = perzsa

2 Hogya = hodzsa, nagyszájú, veszekedős

78.

Nyomatott kiadása: *Epinicia Benedicto Nagi*. Pozsony 1616, 27—30. — A nyomtatványnak egyedül rendelkezésünkre álló példánya (OSzK) kissé csonka, ezért néhány anagramma szövegét csak hiányosan tudjuk adni.

A kiadvány Nagy Benedek és Zvonarich Imre közös műve ellen készült: *Pazman Peter pironsgai*. Keresztúr 1615. (Innen közöltük a 75–7. sz. gúnyverseket.) A szerzőség a latin és magyar előszó végén levő aláírásból derül ki: „Thomas Benedictus Elemosynis Exstitit Beatus”, illetőleg „Bertalan Türi Böre Pusztulását.” A szavak első betűi a „Thomas Balásfi Electus Episcopus Bosnensis”, illetőleg „Balásfi Tamás Boszniai Püspök” rövidítései. (SZABÓ KÁROLY, RMK I, 468.)

Balásfy Tamás 1580. dec. 3-án született Kolozsvárott, unitárius szülőktől. Tanulmányait is ott kezdte, majd Bécsben folytatta. 1602-ben a római német–magyar kollégiumban tanult. Hazatérve áldozópappá szentelték. 1611-ben kanonok, 1612-ben a győri káptalan örkanonokja lett. 1613-tól címzetes boszniai püspök. 1618-tól 1625. márc. 10-én bekövetkezett haláláig pozsonyi prépost. Terjedelmes irodalmi munkásságát itt nem ismertetjük. (SZABÓ IGNÁC: Balásfi Tamás élete és művei. Magyar Sion 1897, 122–133, 184–209; ZovLex.)

Szóban forgó művének teljes címe a következő: *Epinicia Benedicto Nagi, alias, Soce, Lvdí Kőszeghiensis, sui nescio, sibimet nocenti, vetulo, sed nimum rudi, ignaro, et Diabolari Paedotribae. Cantata.* A magyar nyelvű előszóból idézzük: „MAGYAR LEVEL Az Következendő verseknek, Magyarul tudo oluasoihoz. . . Ezeket pedigh mind az Deak, s' mind az keues Magiar verseket, nem szidalomra valo kedueből irta, á ki irta, Soce Mesternek, hanem csak hogy példaképenn előtte legyen rossz helyenn költ szemenek, hogy ha csak afféle versekre visket rühes keuansagha, kikkel, ő mint Deaktalan Domine, s' korcsos es koszos Magiar, az mi Nemzetünknek egyyk nemes csillaghat, Pazmany Petert, homaliositani, es aszt az io, es nagy hirü neuet, megh akaria mocskondani, auual aszt mutatuan, hogy eöis tud neuuzghetni, es neüböl neuet formalni; lassa, nallunkis, nagy köniü voltat, az szo szedeghetesnek; az versek csinálásában valo mesterkedesnek, es az ő neue, es neme, iol ki feszeghetésének. Sött hogy megh mutassa, hogy ő jobb volna az kapához, hogy sem az pennához, es hogy ő, az Eözetis, Ghörliczenek itéli, s' minden tul lötte nylának, innet all az aija; csak egy ighaz Anagrammat sem tudott, az Pazmany Peter Vram neueből ki faosarni, mert hun így iria, Pasmani, hun így Pasmnij, hun így Paasmanij, igys Pazmani: Az Z. betüt, S betüüé csinallya, az y á ki egyy betü, asztis ket betüue ij: hun fenn hadgya az Z., hun aszt ki lopuan belölle, mást teszen helyeben, S. hun csak egyy. i. betüt vét, az N. vtann, hun kettöt ij.

. . . Mondom én, hogy az Deáksaghebeli Mesterség, ki, mint egyy eredeti, az szép vers rendelésnek, nem foltia az Soce sákiának, hanem az kákombák gyermekység tulaidona ő Dominesághának. . .

Ha szeghet szegghel kell ütni, az Soce irta verseket, versekkel kellett száíában verni, hogy ne vélye az nagy balgatagh Ember, maghát, tudosnak lenni. . .”

79.

Kézirata: Szepsi Laczkó Máté krónikája.

A pasquillus szövege előtt a következő sorok állnak: „Anno. 1616 4. Julii egy Pasquillust boczatanak ki, melyből meg tetzik ez időben az Orszagnak es az Ecclesianak az igaz Magyar keresztyenségnek, minémü sorsa es allapatya volt legyen az Praktika-soktul: az Pasquillus így következik.”

A pasquillus szövege után pedig az ismeretlen szerző záró sorai: „S. Viennae die. 4. Julii Anno 1616 per amanuensem Magnifici Domini Dñi. N.N. filium Patriae Hungariae syncerum. Vege.”

Bécsben, 1616. július 4-én fejezte be a pasquillust az ismeretlen szerző, a Homonnai György vezette Erdély elleni újabb „praktikák”, haditervek idején. Az ismeretlen szerző a felső-magyarországi vármegyék s a rendek Homonnai-ellenes, békét kívánó hangulatát tolmácsolja, Hungária nevében megszólítva a vármegyéket, valamint az eseményekben fontosabb szerepet játszó személyeket. Az 1616. évi, Erdély elleni tervek és sorozatos kisebb-nagyobb támadások fő irányítója az fejedelemségre pályázó Homonnai György, aki Radul vajdával szövetségben, Ali pasával titkos egyetértésben, hajdúkkal és Lengyelországban toborzott zsoldosokkal szervezte támadásait. Az udvar hivatalos állásfoglalásaiban látszat szerint békét óhajtott és mérsékletre intett, de valójában, titokban Homonnai törekvéseit támogatta. Bethlen azonban még viszonylag nem jelentős katonai erővel is képes volt a meg-megújuló támadásokat visszaverni, és meghiúsítani a bécsi udvar Erdély megszerzését célzó terveit.

A felső-magyarországi megyék 1616 nyarán felléptek Homonnai kozákjainak az északkeleti megyékben végbevitt dúlásai ellen, s Homonnai birtokaira támadtak. Ugyanakkor június végén a megyék követei Kassán tiltakoztak Homonnai ellen. Forgách

Zsigmond kénytelen volt július 14-ére Kassára hivatni a megyék képviselőit, s megígérni, hogy rövidesen szétosztja Homonnai csapatait.

Az 1616. július 4-én kibocsátott pasquillus híven tükrözi a megyék Homonnai-ellenes hangulatát. A megyék június végén Kassán tartott gyűlésük alkalmával Bécebe is küldtek követeket, s feltehető, hogy a pasquillus e bécsi követjárás során készült. (Homonnai 1616. évi Erdély elleni támadásairól lásd: NAGY LÁSZLÓ: Bethlen Gábor a független Magyarországért. Bp. 1969. 92—117; SZILÁGYI SÁNDOR: Oklevelek a Homonnai-féle mozgalom történetéhez. 1616. TT 1881; BARABÁS SAMU: Adatok Homonnai György támadása történetéhez, 1616. TT 1885.)

3. Olaszok fris etke — valószínűleg az ellenreformációra utal az énekszerző.

5—6 A Görögország példájára való hivatkozás nem egészen világos. Tény viszont, hogy a Törökország és Velence között meg-megújuló háborúk a XVI—XVII. században jórészt görög területeket pusztítottak.

7 Papa ravassága — valószínűleg arra utal, hogy Róma helyeselte Homonnai törekvéseit.

42 Hertneki oltalom — Forgách Zsigmond és Ferenc (esztergomi érsek) 1613 decemberében a hertneki tanácskozás során a Bethlennel kapcsolatos politikájukról tárgyaltak. Hertnek látát Sáros megyében Forgách Simon kapta Ferdinándtól 1556-ban. (BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ: A Hunt-Paznan nemzetségbeli Forgách család története. Esztergom 1910, 365, 237.)

50 Akháb a *Királyok könyve* szerint Izrael egyik leggonoszabb királya volt: „És cselekedék Akháb, Omrinak fija gonoszabbul az Urnak szemei előtt mind azoknál, kik előtte voltak.” (Királyok könyve I. 16. 30.) Jozafát viszont Akháb után uralkodott Judában, „azt cselekedvén, a mi az Úr szemei előtt kedves”. (Királyok könyve I. 22. Lásd még Krónika könyve II. 17—20.)

53 1616 április elején Homonnai György, Dóczi András és Eszterházy Miklós Munkácson tartottak megbeszélést a hajdúkapitányokkal az Erdély elleni tervekről.

69—72 Széchy György: felvidéki főúr, nagy birtokszerző, többek között Murányt is ő vásárolta meg. Homonnai György lányát, Máriát vette feleségül. Lánya a híres Széchy Mária. Bethlen Gábor egyik hadvezére, később azonban elárulja a fejedelmet, és a császáriakhoz csatlakozik. Saját szolgálói ölték meg 1625-ben. A vers írása idején Bethlen hadvezére.

77—80 Rákóczi Zsigmond: Rákóczi Zsigmond fejedelem fia, I. Rákóczi György és Rákóczi Pál testvére. — Eöczedis — Rákóczi Pál.

81—84 Rákóczi Pál: Rákóczi Zsigmond fejedelem második feleségétől, Gerendi Annától született. Nevelőanyja, Telegdy Borbála katolikus hitben nevelte, a gráci jezsuitáknál tanult. Előbb királyi főajtónálló, majd országbíró, ugyanakkor Sáros és Torna megye főispánja.

85—88 Nyáry István: felvidéki protestáns főúr, kállói kapitány. Szepsi Csombor Márton az ő Ferenc fia számára írta *Udvári schola* c. munkáját. Bethlen Gábor híve, magatartását azonban a megegyezést, békét kereső törekvés jellemezte. Bethlen halála után szakít korábbi politikájával, s a császáriakhoz csatlakozik. 1636-ban katolizál. (Egyéniségéről lásd KOVÁCS SÁNDOR IVÁN bevezető tanulmányát a Szepsi Csombor Márton összes művei, c. kötetben, Bp. 1968, 65—70.) Apja Nyáry Pál, Eger utolsó kapitánya, később váradi kapitány, aki Bocskai mellett harcolt.

89—92 Nyáry Miklós: Nyáry István testvére, Pápa, Gesztes és Diósgyőr birtokosa.

93—96 Nyáry Zsigmond: valószínűleg Nyáry István fiatalon elhunyt testvére, aki ekkor még életben volt.

97—100 Bocskai Miklós: a fejedelem öccse, Bethlen Gábor tanácsosa.

101—104 Thököly István: felvidéki császárpárti főúr. Második felesége Thurzó György nádor lánya, Katalin. „II. Ferdinánd iránti hűségében inkább oda hagyta veszni hetvenezer m. forintot vásárolt bodrog-keresztúri uradalmát, mintsem hogy Bethlenhez álljon.” (NAGY IVÁN)

105—108 Perényi Ferenc: császárpárti főúr, országos főkapitány. Bethlen 1619. szeptember 3-án kelt *Memorialé*-jában kérte Rákóczi Györgyöt, hogy Perényi Ferencet mindenképpen próbálja megnyerni. (TT 1888, 802—803.)

109—112 Perényi Gábor — Perényi Ferenc testvére, Ugocsa megye főispánja. 1616 márciusában Homonnai György hiába próbálta az Erdély elleni akcióba bevonni, nem állt el Bethlen mellől. (ETA III, 151—152.)

113—116 Bakosi János: nem lehetetlen, hogy azonos azzal a Bakos Jánossal, akinek egy versét ismerjük a *Detsi-kódex* 1613-ban másolt részéből. (RMKT XVII/1, 113. sz.) Seryény Gábor szendrői kapitány 1590-ben kelt végrendeletében említi Bakos János nevét. A pasquillus tanácsa is Szendrővel kapcsolatos: „Szendrőből corlattal ellen-

segre vigyász.” Lehetséges, hogy Bakos János 1616-ban, a rendbontók elleni általános felháborodás idején Homonnaiék ellen harcolt. Ezért feltehető, hogy Szepesi Laczkó Máté egyik utalása is rá vonatkozik: 1619 szeptemberében „Fülel várát megadják ország számára Szécsi Györgynek és Bakos Jánosnak.” (ETA III, 223.)

117—120 Simonyi György: váradai hajdúkapitány. Homonnai György 1616. évi Erdély elleni akciói során a Várad környékén csoportosuló hajdúkat akarta megtámadni, de a Gombos András vezette hajdúk kitértek a támadás elől. Simonyi csapatát szállásukon támadták meg. A megsebesült Simonyi fogságba került, s nemsokára meghalt.

121—124 Monaki Miklósról lásd a 99. sz. ének jegyzeteit.

125—128 Balog Gáspárról nem sikerült adatot találni.

129—132 Fáy István: a szövegből ítélve Homonnai oldalán vett részt az Erdély elleni „praktikákban”. Személyéről közelebbi adatot nem találtunk. **SZEKÉCFŐ** tévesen Fáy István nemes ifjakkból és hajdúkból álló csapatának tulajdonítja Jászó elfoglalását. Az akciót Fáy Péter vezette. (Lásd ETA III, 218.)

137—140 Forgách Zsigmond: a felső-magyarországi részek főkapitányaként 1611-ben Báthori Gábor ellen vezetett hadat, de célja: az erdélyi fejedelemség hozzácsatolása a királyi Magyarországhoz, nem sikerült. Homonnai György 1616. évi Erdély elleni támadásai során mint nádor óvatosabb politikát folytatott, s mérsékletre intette Homonnait. (Vö. RMKT XVII/1, 627—628, 637—639.)

145—148 Dóczy András: császárpárti főúr, szatmári főkapitány, Bécs politikájának egyik igen aktív képviselője. Részt vett az 1613—14. évi Erdély elleni támadásokban, s több várát megszerzett a Habsburgoknak. Később mint Kassa kapitányát váratlanul érte Bethlen támadása, s a kassaiak foglyul ejtve küldték Erdélybe. Fogságban halt meg 1620 körül. (Lásd RMKT XVII/1, 628.)

149—152 Alaghy Menyhárt: felvidéki császárpárti katolikus főúr, országbíró, zempléni főispán, Fülel kapitánya. Bár Bethlen 1621-ben „beesületes hívünknek és tanácsunknak” nevezi, soha nem volt igazi híve a fejedelemnek. (**KEREKES GYÖRGY**: Bethlen Gábor fejedelem Kassán 1619—1629. Kassa 1943, 101.) Szepesi Laczkó Máté szerint 1619 szeptemberében Bethlen észak-magyarországi előnyomulásakor „a császárhoz követeket küld, hogy ő felsége engedje meg, hogy pro tempore hadd mutasson hűséget, mert a nagy erőnek ellene nem állhatna. A császár ezt nagy jó neven vevé tőle, és pro tempore úgy engedte meg, hogy mikor az idő hozza, ő felségének ismét hiven igazán szolgáljon.” Bethlen halála után Felső-Magyarország főkapitánya. Regéc vára az Alaghy család birtoka. (ETA III, 223.)

153 Moros-*μωρος* = bolond

153—156 Mórítz Márton: valószínűleg azonos azzal a Mórítz Mártonnal, akinek érdekében Thurzó György írt Bethlen Gábornak 1616 márciusában: „... hogy Mórítz Márton uram mellett való intercessiónknak volt effectusa Nagyságod előtt és jószágát az mi tekintetünkért megadta, azt is megszolgáljuk Nagyságodnak.” (TT 1885, 434.)

157—160 Lónyai András: Szepesi Laczkó Máté szerint: „1616. Lónyai András kállói kapitány nyolcz zaszlókat ada ki titkon, hogy Homonnai György és Rádul vajda részére és pártjára . . . állatná . . . mely dolog 26 maji kinyilatkozék a státusok előtt, és mindenek megutálták és pökik vala cselekedetit . . .” (ETA III, 159.)

161—164 Kendi István: erdélyi katolikus főúr; praktikáit ítéli el az énekszerző. Kendi már fő részese volt a Báthori Gábor elleni összeesküvésnek (1610), majd 1611-ben Forgách Zsigmond oldalán szerepelt az Erdély elleni támadásban. 1614-ben kegyelmet kapott Bethlentől, de 1616-ban Homonnaihoz csatlakozott. (Lásd RMKT XVII/1, 632; **LÁZÁR MIKLÓS**: Erdély főispánjai. Száz 1888, 628—631.) A Báthori Gábor elleni sikertelen 1610. évi széki merényletről, Kendi szerepéről szól Debreceni S. János *Historia Bathori Gabore [Conspiratio Kendiana]* c. terjedelmes éneke. (RMKT XVII/1, 398—428., 629—637. Az ének szerzőjéről lásd **KESERŐ BÁLINT**: A „Conspiratio Kendiana” szerzője. ItK 1963, 360—368.)

165—168 Daróczy Kristóf: személyére vonatkozó adatokat nem sikerült találnunk. — Pater Forro — minden bizonnyal Forró György jezsuita.

169—172 Erdődi János: később 1622-től 1624-ig egri püspök.

173 It fen szent Istvanban — Szentistván, Borsod megye mezőkövesdi járásában.

Kézirata a Zichy család (zsélyi) levéltárában. (OL P 707, 708. Fasc.) Kiad. Dézsi, ItK 1926, 222.

A Homonnai Györgyről szóló versről már Dézsi megállapította, hogy „mint a cím, de a tartalom is mutatja, nem lehet Homonnay Gy. írása.” (I. m. 219.) Sorozatunk 1.

kötetének egyik jegyzete Homonnai Györgyöt tévesen nevezi költőnek e versre való utalással (591.). Az ének éppen Homonnai György Erdély elleni 1616. évi akcióját itéli el. Homonnai Györgyről lásd a 79. sz. ének jegyzeteit.

Az allegorikus hangvételt, mitológiai és bibliai példákat sűrűn idéző ének az 1616. évi eseményeknek csak a hangulatát idézi, konkrét utalása alig van. A 97. sorból („El ozla taborod s-üröle tarsoliod, masra zalla iozagod”) talán arra következtethetünk, hogy az ismeretlen szerző az 1616. évi Homonnai-mozgalom kudarcra után írta énekét. Ezért valószínűleg az 1616. november 20-án Dés mellett lezajlott összecsapás után keletkezhetett az ének. Gombos András hajdú itt szenvedtek döntő vereséget Bethlen katonáitól, s ezzel a csatával zárult Homonnai 1616. évi Erdély elleni támadássorozata. (ETA III, 165–166; Nagy László: Bethlen Gábor a független Magyarorszáért. Bp. 1969, 114–115.)

1 Saturnus (*Κρόνος*) a monda szerint testvéreivel atyjuk (Uranus) ellen támadt. Erre utal az ének 20. sora.

16 turbiait = zsákját

23–24 A trójai mondakörben szereplő Telephus (*Τηλεφος*) gyermekkori történetét idézi az ének. Héraklész és Auge gyermekeként született Telephus, de mivel anyja papnői fogadalmát megszegte, elűzetek. Az egyik mondai változat szerint Telephust egy hegyre tették ki, ahol azután egy nőstényszarvas, más hagyomány szerint egy oroszlán táplálta, majd pásztorok gondozták. Később Telephus felkereste Delphoi jóshelyét, hogy származására fényt derítsen.

25–30 Saulusról lásd: *Apostolok cselekedetei* 8., 9. és Pál 2. levele a korinthusbeliekhez 11, 32.

35–36 Lásd II. Krónika 32.

70–81 I. Sámuel 26. szerint Dávid nem Abnerrel — mint az ének írja —, hanem Abisaival ment Saul táborába. Abner főhadnagy volt Saul seregében.

84 Julianus (Apostata) császár 361-től uralkodott, és minden eszközt felhasznált a kereszténység visszaszorítására. A perzsák ellen harcolva veszítette életét 363-ban. A keresztény írók hagyománya szerint a következő szavakkal búcsúzott az élettől: *νενίχησας Γαλιλαίε* (Győztél Galileai!)

85–87 Lásd Mózes I. könyve 14, 14–16.

99 Areta Poeta — kiletét nem sikerült megfejtenünk.

81.

Nyomatott kiadása: Szenci Csene Péter: *Confessio Helvetica*. Oppenheim 1616, 18–9. Kiad. VIRÁG BENEDEK: Magyar poeták kik romai mértékre írtak. Pest 1804, 38–40. — A vers után: „Paulus Seraphin K[omarino] P[annonicus]”.

Szenci Csene Péter Érsekújvárról küldte el a helvét hitvallás fordítását Oppenheimbe Kanizsai Mihállyal. A megjelenésről Szenci Molnár Albert gondoskodott, s a szerzőt verssel üdvözölte. (RMKT XVII/6, 167. sz.) Seraphin Pál és Velechinus István 1616. máj. 20-án jártak Szenci Molnárnál; üdvözlőverseiket akkor írhatták meg. (HEREPEI: Adattár I, 20–2.)

Seraphin Pál mint pápai tanító tűnik fel 1614-ben. (MPETA IV, 57–9.) Még ez év aug. 20-án Heidelbergbe indult (MPETA VII, 147.), melynek egyetemére szept. 28-án iratkozott be. (SpFüz 1862, 562.) Hazatérte után 1617–1619-ben ismét pápai rektor (MPETA VII, 194, 197; VIII, 3.), majd 1618. szept. 25-től füleki lelkész. (MPETA VIII, 19.) Innen írt egy levelet 1619. jún. 8-án Rákóczi György prefektusaihoz, anyagi ügyekben. (Kiad. SZILÁGYI SÁNDOR, MPEIF 1880, 519–520.) Ez év aug. 24-én már Lengyel Miklós követi őt a füleki prédikátori tisztségben. (MPETA VIII, 58.) Seraphin Pál 1619. nov. 4-én mint szerencsi lelkész nyugtatja papi tizedét. (MPETA XIII, 135.) Ezután nyoma vész.

Külföldi tartózkodása alatt ő is megírta a tanulóévek alatt szokásos munkákat. Négy disszertációja jelent meg, mind Pareus Dávid elnöklete alatt. (*De providentia Dei*. 1614. ErdM 1912, 96. — *De persona et officio Christi mediatoris*. 1615. Uo. — *De ministris ecclesiae*. 1615. RMK III, 1152. — *De ecclesia*. 1616. ErdM 1912, 96.) Három tanulótársra disputációjához írt latin üdvözlőverset. (Velechinus Istvánhoz, 1615. szept. 9. RMK III, 1154. — Békési P. Andrásához, 1616. aug. 15. RMK III, 1171. — Kóródi Bedő Dánielhez. 1616. RMK III, 1172.)

82.

Nyomatott kiadása: Uo. 19. Kiad. VIRÁG BENEDEK: i. m. 40–2. — A vers után: „Stephanus Velichinus F[ecit] Oppenh.”

Az üdvözlővers keletkezési körülményeiről lásd az előző vers jegyzeteit.

Velechinus István életrajzát ZOVÁNYI Lexikona és KOVÁCS SÁNDOR IVÁN összefoglalása (Szepesi Csombor Márton ÖM. Bp. 1968, 458.) alapján adjuk. Eszerint Komáromban született, 1612–1614-ben nagyszombati rektor volt. 1614. szept. 28-án iratkozott be a heidelbergi egyetemre. Hazatérve előbb ismét nagyszombati rektor, majd 1618. febr. 5-től kassai másodpap lett. Az is maradt 1633. szeptemberében bekövetkezett haláláig. Veresmarti Mihály kétszer is beszélgetett Velechinussal (*Megtérése históriája*. Kiad. IPOLYI ARNOLD. Bp. 1875, 281-3.) Az első alkalommal, 1612-ben Velechinus még hajlott a katolikus vallás elismerése felé, külföldről való hazatérte után azonban, amikor Sellyén felkereste Veresmartit, kérélménytelen protestánsnak mutatkozott.

Munkáit részben külföldi tanulmányai során, részben Kassán írta. Négy disputációja közül egyet Bartholomaeus Coppenus elnöklete alatt tartott (*De vera Christi ecclesia et conciliis*. 1615. szept. 9. RMK III, 1154.), a többit David Pareus vezetése mellett. (*De persona Christi mediatoris*. 1615. jan. 7.; *De satisfactione Christi*. 1615. aug. 11.; *De sacra coena Domini*. 1616. jún. 15. ErdM 1911, 242.) Latin versekkel üdvözölte disputáló honfitársait: Seraphin Pált (RMK III, 1152.), Váczi Pétert (RMK III, 1153) és Békési P. Andrászt. (RMK III, 1171.) Kassán Károlyi Zsuzsanna fölött mondott halotti beszédet (Kassa 1622. RMK I, 524.), és magyar verssel üdvözölte Szepesi Csombor Mártont az *Eurotica varietas* megjelenésekor. (E versét 87. sz. alatt közöljük.)

Leveli közül ismerjük Georg Remhez írott köszönő levelét 1616. febr. 25-i kelettel (NLI 388–9.), 1627. jún. 1-én kelt levelét, melyben a kassai tanács tagjait meghívja menyegzőjére, (MPEIF 1886, 227. és ItK 1910, 199.) valamint 1633. jún. 14-én kelt végrendeletét. (Kiad. KEMÉNY LAJOS, ItK 1910, 200–3.)

83.

Nyomtatott kiadása: Uo. 20. Kiad. Virág Benedek: i. m. 41–2. — A vers után: „Michael Canisaeus.”

Kanizsai Mihály alábbi életrajza szükségképpen hiányos, minthogy ZOVÁNYI nem vette fel Lexikonába. A heidelbergi egyetemre 1616. máj. 18-án iratkozott be (SpFüz 1862, 562.), hazatérve előbb komáromi rektor (MPEtA VIII, 52.), majd nagyszombati prédikátor lett. Ilyen minőségben írt emléksorokat Joannes Maconius cseh költő emlékkönyvébe 1629. okt. 5-én. (TT 1907, 508.) 1632-ben még ott volt, mert Sellyei P. Ferenc 1632-i disszertációját többek között Kanizsai Mihály nagyszombati papnak ajánlotta. (RMK III, 1477.)

Munkái a tanulmányi évek alatt kötelességszerűen elkészített dolgozatok. David Pareushoz kétszer nyújtott be téziseket (*De duplici predestinatione Dei*. 1616. nov. 23. ErdM 1910, 241. — Ismeretlen tárgyról 1618. jan. 12. HEREFEI: Adattár I, 162.), Heinrich Altling professzornál ugyancsak *de predestinatione Dei* disputált 1617-ben. (RMK III, 1198.) Tanulótársai közül versekkel üdvözölte Pataki Füsüs Jánost 1617. ápr. 26-án (RMK III, 1195.), és Varsányi P. Istvánt 1617. aug. 30-án. (RMK III, 1203.)

Három leveléről tudunk. Kettőt Batthyány Ferenén Poppel Évához írt 1625. márc. 2-án és 1626. jan. 21-én (OL Battyány-lt. Missiles 23,921–23,922. Az utóbbit említi TAKÁTS SÁNDOR: Zrínyi Miklós nevelőanyja. Bp. 1917, 112.), egyet 1629. jún. 7-én Kanizsai Pálfi Jánoshoz intézett. (A dunántúli egyházkerület jegyzőkönyvének 234–5. lapján maradt fenn.)

84.

A vers a sepsiszentgyörgyi gimnázium (volt református kollégium) egy latin nyelvű orvosi recepteket tartalmazó kéziratot kötetének előzőkleveléire van írva. Az 1a–3a. lapok üresek, a versszöveg a 3b–4b. lapokon található. Az 5. levél türes, a 6. levél rektóján egy német nyelvű vers, verzóján egy feljegyzés és az 1617-es évszám olvasható. A magyar vers utolsó versszaka a 6b. lapon található.

A vers fogalmazvány, Ovidius *Metamorphosés*ének II. részéből néhány sor igen szabad fordítása. Az 1. vsz. II, 13–4. átültetésének látszik, a 2. vsz. talán II, 1–3. variánsa. A 3–13. vsz. jól felismerhetően adja vissza II, 1–16-ot. A 13–14. vsz. eredetijét nem tudtuk meghatározni. A 16. (különálló) vsz. talán II, 126. sk. alapján készült.

85.

Nyomtatott kiadása: VÁSÁRHELYI KEREKES ISTVÁN: *Επιτάφιον καταστροφικόν*. Szeben 1618. (RMK I, 483. SZABÓ KÁROLYNÁL a szerző neve tévesen: VÁSÁRHELYI KEREKES

Ferencz. — Versfők: PATER STEPANUS ROTARI DE VASARHELI FECIT INS GRATIAM SERENISSIMI PRINCIPIS GABRIELIS BETLENI DEPLOORANS PATRIAM SVAM.

[Timon Sámuel -] Kazy Ferenc: *Historia Regni Hungariae* (Nagyszombat 1737, 104.) c. munkájának egyik részlete sejteti, hogy Vásárhelyi egyike lehetett azon katolikus papoknak, akiket Bethlen fejedelemségre jutván Erdélybe hívott: „*Quinque-Ecclesiis versatus, homo Calvino devotissimus, Catholicis suam voluntatem operam que haud inutilem probavit. Qui Sacra populo procurabit Romana, correctos fastos pro concione commandaverat, deque festo aliquo die promulgaret. Re per sectarios . . . ad Passam delata, praëjudicatus, omnium que sententiis capitibus condemnatus in iudicium venit. Sedit pro tribunali Passa, homo ceteroqui sagax, sed rerum ejusmodi rudis ac inperitus: Adversarii orationis acerbitate crimen intendebant: Catholicis accusati iidem ac rei, etsi praetansum crimen levabant, depellere satis non potuerunt. Itaque Passa peragis sententiam, et sacerdotem mitigata poena in exilium ire jubet. Prius tamen quam relegaret, Bethlenium sibi in consilio assidentem, sententiam rogat. Ille laetus opportunitate Gentiles suos demerendi, affectam causam defendendam suscipit, vanamque criminationem accurate, simul ac feliciter diluit. Dedit hoc modo sacerdoti catholico officia sua, studia que omnia, socioque in Transylvaniam humanissime invitato large addixit.*” (Idézi ALSZEGHY ZSOLT, ItK 1966, 159.)

Egy Kerekes Istvánt II. Mátyás küldött éppen a Bethlennel való tanácskozások egy nagyon exponált pillanatában és helyére titkáru. (KEREKES GYÖRGY: Bethlen Gábor fejedelm Kassán. Kassa 1943, 52.) Ebben az esetben elég valószínűtlen az azonosság; annál izgalmasabb HERPEI egy sáfárbejegyzés-idézete: 1618. aug. 25-én „juta Urunktól egy István nevű jezsuita; Urunk küldi Lengyelországban, Razman Deákkal . . .” (Adattár III, 564.)

Vásárhelyi Kerekes István a Bethlen Gábornak szóló ajánlásban is beszámol művének a nyomtatásnál (1618) korábbi keletkezéséről:

„Holot penighlen K. V. az Nagysagod feleöl keves verseyben irt bodogh es bekesegeesen comyumok, ez ideyglen, silentiumban voltanak, okait ezeket zamlalhatom az Nagysagod kegyes zemy eleöt.

1. Az en alazatos es meltatlansagom, az Nagysagod megh beöczülhetetlen Istenteöl meltoztatot Feyedelmi melytosagahoz kepest. 2. Az nagod zarnyai arnyekatul tavolo letem hazamban az Tragedyak ideyen nem lakasom. 3. Az beöcz Historiografusokra valo tekintetem, ez Catastrophanak megh irasa feleöl. 4. Az en sok Momusimnak es zoylusimnak sychophantiai, kesedelmeztek ez ideighlen megh.

Az mellyeket mastanaba K. V. mind semminek velven hogy ez kis Epithaphion Catastrophicon N. K. zeme eleibe producaltam. 1. Erre az N. orzagaba valo lakasom kenzeritet. 2. Az en Nagysagodhoz valo keöteles haladatossagom, meltatlan leven. 3. Az tudosok Nk. offerallyanak beöczzebket, es nagyobbakat, en mast Nagynak ez kis Catastrophat nyutom alazatoson.” (A iiijb — Ba) . . .

„Bizonyos vagyok abbanis hogy az Nagod neve es patrociniüm ala haylot feyemhez, semminemü Zoylusoknak, Momusoknak, Cinciusoknak, Diraknak, Furiaknak, Paraknak, Sirenaknak, Cumenyaknak es Nabaloknak, merges fulakkal megh rakodot nieluek, halalos mereggel megh teöltöt poharok, nem merezel keözeliteni. Es igy mint egy lelki Ganimedes, fenies egek cziendessegy keözöt, az Nagygod zarniay arnyeki alat mast es ennek utannais reovid nap (ha Isten enged, es az N. Kegyessege faveal) batran nyulok pennamhoz. Az Felseges Vrsten Nagysagodat mint K. Vramat, mind az Nagyhoz tartozokkal egyetembe, nevenek tiztessegere, zegeni orzagunknak zerenczieyere, tarczia megh sokaigh, algya zerenczyesicze bodogiczya megh, Testiekkal lelkyekkel, Amen.” (Bb — Bc)

Az olvasónak szóló ajánlásban verses művének tartalmi ismertetését adja (a Bc lapon):

„Az Kereztien olvasanak, Istenteöl testi és Lelki aldas adassek.

Ez *Επιτάφιον καταστροφικον*

Erdely orzagnak 1613. eztendeöbéli siralmas nyomorusagit zamlallya.

2. Az niomorusagnak okayt es zerzeöyt mongya megh.
3. Bathori Gabornak akkori Feyedelemnek orzogatol valo el bucziuzasat, es Varadnal valo fatalis halalat, emliti reövideden.
4. Vegezetre az mi mastani K. Vrunknak Bethlen Gabornak Isten kegyelmebeöl Erdely orzagnak feyedelmenek, Istenteöl való valasztasat, zekben ülteteset confirmaltasat

orzanak zerencziyere. Vegezetre ez Laconismusnak el tavoztatasa, volt volna tagos meszeom mastis, de ez mastani brevitast, reovid udeon valo diligentiaival akarom retalyalni, etc.

Legy io egessegeben.”

Az utolsó előtti strófában Vásárhelyi Kerekes István *strenának* nevezi művét, ezért feltételezhető, hogy újévi ajándéknak szánta Bethlen számára. (Vásárhelyi Kerekes István munkájáról lásd KRISTÓF GYÖRGY: Bethlen Gábor és a magyar irodalom. BpSzele 1930. 216. köt, 252, ALSZEGHY ZSOLT: Az Epithaphion Katastrophikon. ItK 1966, 158—159.)

A vers nagyszámú mitológiai utalását nem magyarázzuk, mert a különböző lexikonokból pontos ismereteket kaphatunk róluk. Csak a jegyzetet igénylő helyekhez adunk magyarázatot.

A kiadványban számos sajtóhiba, elírás található, főként helyesírási következetlenségek. Vásárhelyi Kerekes István szerint: „... ha mi erratak vadnak az olvasásban: nem az Author vetsege, hanem az köny niomtato egygywgwiwsege, incuriaya, es magyarul nem tudása.”

17 Riciusis — kilétére vonatkozó adatot nem sikerült találni.

43 Naenia = gyászdal

50 Cyncius = cinkos

61 Tharé atyja volt Abrahámnak. Abrahám az Úr intésére hagyta el Tharé házát. (Mózes I. könyve 12.)

111 ehei — valószínűleg a latin hei, ei

167 Kóré, Dáthán és Abiráam lázadásáról és megbüntetésükről lásd: Mózes IV. könyve 16.

168 A Benjáminitákról lásd: Bírák könyve 20., 21.

172 Szilasi János és Ladányi Gergely részt vettek 1613. október 27-én Báthori Gábor meggyilkolásában. 1614 márciusában Báthori udvari katonái Medgyesén megölték őket.

188 Az Abimélekre való utalás jelentése nem világos. Abimélekről lásd: Mózes I. könyve 20., 21., 26.

223 caphakra = evezőkre. Valószínűleg az *evezőlapát* jelentéssel is bíró latin *caph* szó magyarul ragozott alakja.

241—242 Lásd: János I. levele 3.

247 János jelenései 17.

252 Methodjus — kilétét nem sikerült megtudni.

335 Hérodotosz szerint Tomiris, a masszagéták királynője a Kürosztól korábban elszenvedett vereséget megtorolva, a legyőzött s megölt Kürosz fejét levágatta, és egy vérrrel teli edénybe mártotta a következő szavak kíséretében: „Most eleget ihatsz abból, ami után szomjuhoztál.”

431 Boldis — kilétét nem sikerült kinyomoznunk.

434 Akhitófel — Dávid kétszínű, hűtlen tanácsadója, aki Absolonhoz pártolt, s Dávid életére tört. Tervét nem tudta megvalósítani s végül öngyilkos lett. (Lásd: Sámuel II. könyve 15—17.)

86.

Nyomtatott kiadása: Quintus Cvrtiusnak Az Nagy Sandornak Macedonok királyának viseltetett dolgairol irattatott Historiaria. Debrecen 1619, 679. Kiad. TOLDY FERENC, A Kisfaludy Társ. Évl. V, 440. és KIRÁLY GYÖRGY, ItK 1918, 250.

A vers szerzője, Háportoni Forró Pál, Bethlen Gábor diplomatája volt. Életéről és irodalmi munkásságáról két magyar sora ürügyén nem érdemes itt beszámolni, csak két újabb elemzésre utalunk: A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig. Bp. 1964. II, 84—5 (PIRNÁT ANTAL); Adattár I, 195—6. (HEREPEI JÁNOS.)

A két magyar sor a Quintus Curtius-fordításhoz toldott két további, Nagy Sándorról szóló mű elsejében található, melynek címe: *Az Nagy Sandornak elete, mely az meg hit regi fő historicusoknak chronikajokból regen rövid summaban foglalattat es most Magyar nyelvre fordittatott*. Mint KIRÁLY GYÖRGY megállapította, e mű eredetijét Johannes Monachus írta; KIRÁLY közli a két magyar verssor latin eredetijét is:

Insula quin etiam undoso iacet aequora porti
Aegypti praetenta, Pharon quam nomine dicunt.

(ItK 1918, 271.)

Nyomatott kiadása: **Szepsi Csombor Márton: Evropaica varietas.** Kassa 1620, 9. Kiad. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN—KULCSÁR PÉTER: **Szepsi Csombor Márton** ÖM. Bp. 1968, 121. — A vers után: „Stephanus Velechi Eccles. Vng. Cassov. Minist.”
A vers szerzőjéről lásd a 82. sz. vers jegyzeteit.

Nyomatott kiadása: **Uo. 12—3.** Kiad. uo. 125. — A vers után: „Sigismundus Szabo de Göncz appositus.”

Gönczi Szabó Zsigmond gazdag kassai polgár volt, 1636-ban halt meg. Egyéb irodalmi működéséről nem maradtak fenn adatok. (KOVÁCS SÁNDOR IVÁN: i. m. 459—460. — Ugyanitt közölve végrendeletének egy részlete is.)

Nyomatott kiadása: **Sz. Davidnak huzadik SOLTARANAK RÖVID PRAEDICATIONIÓK SZERINT VALÓ MAGYARAZATYA**, melyben mind az Istenfelő igaz jó Fejedelmeknek, mind az keresztyén kösegnek Tisztek meg abrazoltatik és elejekben adatik. Az Istennek diczőségere és az egyigyü hiveknek éppuletekre. Irattatot és kü boczáttatot Az Felseges BETHLEN GABORNAK Magyar és Erdély Orszagnak Istenfelő keresztyén Fejedelmének fő Praedicatora Melotai Nyilas Istvan által. Kassa 1620,)(d —)(3b

A vers szövege több XVII. századi énekeskönyvben megtalálható: Lőcse 1635, 403—405; Debrecen 1641(?), 258a—260b; Várad 1648, 30—32; Várad 1654, 27; Lőcse 1675, 30—32.

Az ének szövegét az első (Kassa 1620.) kiadás alapján közöljük. Versfők: GABRIEL BETLEN FECIT D A nótajelzés az ismeretlen szerzőtől származó a CXXI. *Psalmus* c. ének kezdősorát idézi (RMKT VI, 17.). Dallama: RMDT I, 76. sz.

Az ének versfői Bethlen Gábor nevét adják, de ezen kívül semmi nem utal a fejedelem szerzőségére. Bethlen nemigen lehet a vers szerzője. Milotai Nyilas István, aki Keserői Dajka János után 1618 júniusától Bethlen Gábor udvari prédikátora volt, a Kassán 1620-ban megjelent könyvében a huszadik zsoldárt magyarázó-értelmező prédikációt adta ki a zsoldár verses szövegével. Kassa 1619 szeptemberében hódolt meg a fejedelemnek. Bethlen 1620 elején tért vissza a hadból Kassára, és Milotai Nyilas István Gyulafehérvárról március 12-én érkezik a fejedelemhez. (L. HERPEI: Adattár I, 68.) Lehetséges, hogy ekkorra készült el a Bethlennek tisztelgő kötettel Milotai. A huszadik zsoldárt magyarázó prédikációiban „az Istenfelő igaz jó Fejedelmeknek”, valamint „az keresztyén kösegnek” kötelességeiről beszél, a bethleni abszolútizmus szellemében. A fejedelemnek szóló latin nyelvű ajánlásban pedig főként Bethlen táborigazgatói viszonyosságait jellemzi. Feltehetően Milotai Nyilas István írta Bethlen nevére a zsoldártfordítást is, hiszen az egész könyv az ő műve. A Milotai Nyilas Istvánról szóló irodalmat l.: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája. Bp. 1972, 439—440.

Kézirata: Révay-levéltár (Turócszentmárton) Missiles 18. fasc. Kiad. SZILÁGYI SÁNDOR: Gúnyirat Bethlen Gábor idejéből. Száz 1875, 385—396. Versfők: JDNEMKÖR LV SAC SELLEBER SVSREYDA EAIRABAZ ISPJRC S MERIOT EOG A versfők jelentését Révész Kálmán fejtette meg, a Lucas keresztnév kivételével, mert csak a szerző vezetéknevét tudta kiolvasni (Egy Bethlen Gábor korabeli pasquillusról. Száz 1897, 374.). A versfők visszafelé olvasva (bár nem következetesen, hanem olykor változva a rendes olvasással) a következő szöveget adják: EGO MERITO SCRIPSI SABA-RIAE ADVERSUS REBELLES LUCAS KÖRMENDI. „Kétségtelen tehát, hogy e gúnyvers Szombathelyen készült a »rebellisek« ellen.” (I. m. 374.) Szerzője pedig Körmendi Lukács. A harmincéves háború során 1619—1620-ban történt, főként dunántúli eseményekkel s azok főbb szereplőivel foglalkozik e rendkívül gúnyos hangvételű, Habsburg-párti, katolikus szellemű, Bethlen-ellenes pasquillus. Szerzője, Körmendi Lukács, nem lehetetlen, hogy a Bethlen elől Nagyszombatból menekült jezsuiták egyike lehetett. Bethlen dunántúli sikerei készítették a pasquillus megírására. (Másik versét lásd e kötetben 72. sz. alatt.)

A pasquillus szövegét Lifranovith Gáspár küldte Kapuvárról 1621. november 11-én kelt leveléhez mellékelve Révay Ferencnek. SZILÁGYI SÁNDOR a vers szövegét publikáló közleményében (Száz 1875, 385.) tévesen Révay Pétert említi a levél címzettjeként, pedig a külső címzés szerint: „Spectabilis ac Magnifico Domino Domino Francisco de Reua Seniorj Comitaj Comitatus Turociensis etc. Domino et fautorj mihi observandissimo”

A levél szövege a következő:

Spectabilis ac Magnifice Domine et Fautor observandissime, Salutem etc.

Mi Istennek legyen nagy hala, mindjaian Kapu uarban egesegben jutotunk. 9. Nouembris Vtunk uolt Vyuarul Esztergomba, Palotara, Vesprimre Papara, sok ember csudalja, hagi ere mertök uenj magunkath. Esztergomnal Nadasdj Vramnak haromszaz louassa uart bentünketh Cseiteröl pedig hatuan louass uolt uelönk. Nadasdj Vramath es az aszont egesigben talaltuk. Papaig uit elönkben mind felesegestöl. Inunk eleget adnak mustoth, Dob trombita szoldogal büuen ebeden vacsorán, Tanczoczkais uagon, En nem uoltam megh asztalanal mint hagi nemis hinak oda, uagon Vraim asztala ot elterek tebj kezet, sokat nem irok meg értj Nagyságod az töbit. Az minemö pasquilus it uagon massat ez leuelemben Nagyságodnak megh kültem, hirt semit nem irhatok egiebet, Hanem az melj Terekek ezen felden uoltak azok mind elmentek haza, Batianj Vram maga nepet szalitota Szombatelre es az taian, Küszegben öt szaz louas magiar uan cziaszar zamara, miutta az Teörek elmentek, igen cziataznak küszegiek, mostansag Nadasdi Vramnakis ket feö szolgait elfoktak, touab mi lesz nem tudom. Ma it olj dolog tertent, hagi egi it ualo paraszt embert egi tehenen kaptak erüssen hasmálta harom bizonsag uan ra kik szemekel latak, azt meg fogtak, harom palcaual meg uerete az Vr, vasat ueretet labara, im értj Nagyságod miczoda nep keözi jutotunk, hagi az Tehen sem maradhat előttek. Az Batjanj hadat öt ezer nepnek mondgiak, az teörek tizen niolcz ezer rabot hordogatot haza azt beszilik it bekesses felöl semit ide nem halanj, adna az Vr Isten lenne meg az jo bekessig, mert ha meg nem leszen, az Törekj leszen magiar orszag bizonj, Pestisben igen halnak ezen az földön, itis az Varasban el kesztek lassan. Im egj leuelket kültem felesegemnek Nagyságodat kerem hogj touabra ualo szolgálatomirth kölgie Lehotkara, Ezel Eltesse Isten Nagyságodat io egesigbe, Raptim in Kapu Var Vndecima Nouembris 1621.

Spectabilis ac Magnifice Dominationis Vestrae

servitor paratissimus
Lifranouith Gaspar m. p.

P. S. Az mire kirt engem az ifiabik Reuaj Ferencz Vram, meg nem uolt modom bene, hagi zoliak Nadasdj Vramnak, de nem feleitem ell.

A pasquillus másolatát hírközlésként küldte Lifranovith Gáspár leveléhez csatolva, mint írja: „Az minemö pasquilus it uagon massat ez leuelemben Nagyságodnak megh kültem, hirt semit nem irhatok egiebet . . .”

Körmendi Lukács a pasquillus szövegéből ítélve jól tájékozott mind a hadieseményeket, mind pedig az azokban vezető szerepet játszó személyek tevékenységét illetően. Pasquillusában főként a Bethlen mellett vezető szerepet játszókat jellemzi gúnyolódó stílusban, így különösen Thurzó Imre, Thurzó Szaniszló, Illésházy Ferenc, Alvinci Péter, Batthyány Ferenc, Nádasdy Pál és Sennyei Gáspár kap sajátos „jellemzést”. A Habsburgokhoz hí főurak közül elismeréssel szól Révay Péterről, Koháry Péterről, de legfőképpen Eszterházy Miklósról. Az Eszterházyról szóló dicséretből (50–51. versszak) esetleg arra is következtethetünk, hogy Körmendi Lukács az ő környezetéhez tartozhatott.

57 Utalás az 1619 novemberében tartott pozsonyi országgyűlésre, ahol Eszterházy Miklós szerint „három gyermek”, Bethlen szószóloi, a felkelés vezetői intézték az ügyeket. A „három gyermek” Eszterházy szerint: Rákóczi György, Thurzó Imre és valószínűleg Nádasdy Pál. (ESZTERHÁZY PÁL: Galántai gróf Eszterházy Miklós Magyarország nádora. Pest 1863. I, 73–74.) SZEKŰ szerint a harmadik „gyermek” nem Nádasdy Pál, hanem a „már idősebb, negyvenéves ember”, Széchy György, „ha ugyan reá gondolt Eszterházy.” (SZEKŰ GYULA: Bethlen Gábor. Bp. 1929, 84–85.)

60 Turzokat = Thurzó Szaniszlót és Thurzó Imrét.

73 Szered — Thurzó Szaniszló vára.

91–95 Bethlen Gábor 1619. október 20-án érkezett Pozsonyhoz, s kezdett a város ostromával; „noha szörnyen löve a sánczból a német mindazáltal nem sok kárral a sánczot megvevék hamar tőlök. Láták hogy elköték a tréfáról, az ágyukat a Dunába taszigálák a harc alatt, hogy kézre ne kerülnének . . . Azután a fejedelem az ágyukat a Dunából

nagy munkával fölveteté, az egyikét Thurzó Szaniszlónak adá ajándékon . . ." (*Szepsi Laczkó Máté krónikája*. ETA III, 236—237.) A Pozsonyt védő császári csapatok vezére, Tieffenbach határozta el a védők reménytelen helyzetét látva, hogy az ágyúkat a Dunába taszítatja, nehogy Bethlen kezébe kerüljenek. Pozsony még ugyanazon a napon kinyitotta a város kapuját, s Bethlen bevonult a városba. (NAGY LÁSZLÓ: Bethlen Gábor a független Magyarországért. Bp. 1969, 172—3.) Thurzó Szaniszló azonban korántsem volt olyan megbízható, következetes híve Bethlennek, mint Thurzó Imre. „Ingadozó jellemű és félnék ember volt, akire csak addig lehetett számítani, amíg a küzdelem ügye jól áll.” (NAGY LÁSZLÓ: i. m. 145—6.)

107—115 Thurzó Imre nagyatya Thurzó Ferenc: előbb nyitrai püspök, majd 1557-ben világi pályára lépve feleségül vette Kosztká Borbálát. Második felesége Zrínyi Miklós lánya, Katalin volt.

121 Reuaj = Révay Péter

126 Illésházy István nádor unokaöccséről van szó.

135 A pozsonyi Szent Márton-templomra utal itt a vers.

146—150 Érsekújvárhoz Bethlen seregei élén Széchy György és Rhédey Ferenc 1619. október 1-én érkeztek. Ostromra nem került sor, mert a vár fizetetlen helyőrsége a vár kapitányát, Koháry Pétert elfogta és vasra verve átadta Széchyéknek, megnyitva a vár kapuját.

161—170 Rákóczi György 1619. szeptember 5-én vonult be Kassára. A Bay Zsigmond által vezetett hajdúcsapat három katolikus papot meggyilkolt (Grodecz Menyhért és Pongrácz István jezsuitát, valamint Kőrösi Márk esztergomi kanonokot). Sem Rákóczi Györgynek, sem Alvinci Péternek nem volt köze a hajdúcsapat ezen „akciójához”. Balásfi Tamás azonban Alvincit tette felelőssé a három pap meggyilkolásáért *Apologia pro clero* (1620) c. munkájában. Körmendi Lukács pasquillusa is Alvincit és Rákóczi Györgyöt vádolja. (RÉVÉSZ KÁLMÁN: Alvinczi és a kassai vértanúk. ProtSz 1899, 517—535; SZÉKFI GYULA: Bethlen Gábor. Bp. 1929, 120.)

175 Alvinci 1619 karácsonyán járt Nagyszombatban Bethlen Gábornál. A fejedelem utal is erre a látogatásra Alvincinak írt egyik levelében: „. . . mert jut eszemben, hogy a karácsony innepén kegyelmed is Szombathban nálam volt.” (Száz 1868, 231.)

177 Balásfi Tamás: *Apologia Pro Clero* . . . Bécs 1620. (RMK III. 1279.), *Castigatio Libelli Calvinistici* . . . Bécs 1620. (RMK III. 1280./, valamint *Repetitio Castigationis* . . . Bécs 1620./RMK III. 1281./ c. Alvinci ellen írt munkáira utal.

200 Bikfa kapitánok — minden bizonnyal Sennyei Gáspárra, Sopron kapitányára utal.

201—210 Kőszeg kapitánya, Hagymássy Kristóf következetesen ellenállt a fejedelemnek. Bethlen dunántúli sikerei idején elutasította a megadásra s a vár átadására való felszólítást. Kőszeg 1620. november 18-án reggel csellel került a fejedelem csapatainak kezébe. Sennyei Gáspár, a Kőszegnél táborozó csapat parancsnoka megegyezett Széchy Tamásnéval (Kőszeg zálogbirtokosával), valamint Hörmann Mihály várnaggyal a vár átadásáról. Titokban beengedték a várba Sennyei katonáit. Hagymássy Kristóf fogságba került. (NAGY LÁSZLÓ: i. m. 235, 240.)

211 Batthyány Ferencről, Dunántúl egyik legnagyobb protestáns főuráról, Sopron vármegye főispánjáról van szó, aki 1620 őszén csatlakozott Bethlen Gáborhoz.

91.

Kéziratai:

I. *Acta religionaria*. III, 323a—325a. — A másolatot az 1770-es években készítették. Hiányzik belőle a 28. vsz., a 86. és 87. vsz. között nyolc olyan strófát tartalmaz, amelyek a többi másolatban nem található meg. A 88—93. vsz. hiányzik, a 87. vsz. után egy máshonnan ismeretlen vsz. található, hiányzik a 105. vsz. is. E változatot alább teljes terjedelmében közlősszük.

II. *Collectanea ad historiam ecclesiasticam protestantium in Hungaria*. 220b—214b. Kiad. RAJCSY MÁRIA MECHTILDA: Csepreg irodalmi múltja és népköltészeti hagyományai. Sopron 1943, 53—8. — A másolat az 1770-es években készült. A 43., 46., 67., 88—93. és 97. versszakok szövegét nem tartalmazza. Alább teljes terjedelmében közreadjuk.

III. Békési kézirat. — Erre az eddig ismeretlen füzetre SÓLYOM JENŐ volt szíves felhívni figyelmünket. Származási helyéről neveztük el: az Evangélikus Országos Levéltárba a Békési Ev. Esperesség levéltárából (IV, 73.) került. Másolási ideje bizonytalan. Az 57., 79. és 92. vsz. hiányzik, a 60—61. vsz. fordított sorrendben. Alább teljes terjedelmében közöljük.

IV. **Evangélikus levéltári kézirat.** — Az eddigi elnevezést („Csepreg romlásáról szóló ének kézírata”, STOLL 837. sz.) megváltoztattuk a kézirat lelőhelye után. A XIX. század első felében másolhatták. A 8–9. vsz. fordított sorrendben, a 36., 45., 46. és 97. vsz. hiányzik.

V. **Erdélyi János kézírata.** 1a–7b. — Az eddigi elnevezést itt is egyedibbé tettük. (STOLL 489. sz.: „Csepreg romlásáról szóló ének kézírata.”) A kéziratot Erdélyi János népköltési gyűjteménye számára küldték a Magyar Tudományos Akadémiának. Kb. a XVIII. század végén másolták. A 97. versszakot nem tartalmazza.

VI. **Egerszegi kézirat.** — Az eddigi elnevezést („Csepreg romlásának kézírata”, STOLL 206. sz.) a szöveg végén levő megjegyzés alapján változtattuk meg: „Dabam 19. December. Sz[ala] Egerszegini 1744.” A 13–14. versszak fordított sorrendben, a 97. vsz. hiányzik. — Ugyanez a megjegyzés olvasható az OSzK Quart. Hung. 1602. jelzetű XIX. századi kéziratában is, az ének másolata végén. Ennek alapján feltételezhető, hogy az OSzK kézírata — esetleg nem közvetlenül — az *Egerszegi kézirat* alapján készült. A két szöveg azonban nem egyezik meg minden részletében; úgy látszik, hogy az OSzK kéziratának (vagy előzményének) szövegét más kéziratok alapján megváltoztatták. A változtatások nem mutatnak egy meghatározott kéziratcsaládra. Ezzel a reménytelenül kontaminált kézirattal részletesen nem foglalkozunk, mindössze a 367. sor emendálásához használtuk fel.

VII. **Benkő Péter másolata.** — A kézirat első lapján az ének címének és első versszakának szövege után: „Descript. etiam in Miscellaneis Horvathianis N. 24. cum praeambulo Latino.” A lap többi része üres; a következő lapon újrakezdődik a szöveg. A másolat végén: „Ezen Irást Irta Győri Ujvárosban Lakozo Nemes Benkő Peter Anno 1788 die 29 Junij.” A 45., 46. és 97. vsz. hiányzik, a 104–105. vsz. fordított sorrendben.

VIII. **Akadémiai kézirat.** — A XIX. század első felében készülhetett. A 45., 46., 85. és 97. vsz. hiányzik, a 104–105. vsz. fordított sorrendben.

IX. **Szakonyi kézirat.** Kiad. FARKAS SÁNDOR: Csepreg mezőváros története. Bp. 1887, 123–136. — A szöveget csak Farkas Sándor közléséből ismerjük. A közlés „egy szakonyi luth. atyánkfia kéziratából” készült. Nem lehet tudni, hogy FARKAS SÁNDOR mennyiben változtatott rajta, azt írja, hogy több kézirattal is összevetette a szöveget. A 45., 46., 72. és 97. vsz. hiányzik, a 104–105. vsz. fordított sorrendben.

Az ének szövegét PAYR SÁNDOR is közölte. (Egyháztörténeti emlékek. Sopron 1910, 174–185.) PAYR tíz kéziratot hasonlított össze. Közülük ötöt említ meg: „a Nemzeti Múzeumét, Hrabovszky Györgyét, Pálffy Józsefét és Karsay Sándorét”, valamint az általunk fentebb VII. sz. alatt leírt kéziratot. A három magánkézben levő kézirat jelenleg ismeretlen helyen van. PAYR közlése szövegkritikai szempontból nem használható. Elsősorban BENKŐ PÉTER másolatát követte, néhol FARKAS SÁNDOR közlését is figyelembe vette. PAYR-t követte a MKBR szemelvényes kiadása is.

Ha a rendelkezésre álló kilenc kéziratot osztályozni próbáljuk, legegyszerűbben is az tűnik fel, hogy az ének eredetileg 5/6 osztású tizenegy szótagos sorai a kéziratok egy részében (pontosabban a II., III., V. és IX. kéziratban, valamint a IV. kézirat második felében) felező tizenkettesekké változtak, egy-egy szó beiktatásával. A közelebbi vizsgálat során azonban kiderül, hogy a szótagszám különbözőségéből nem lehet genetikai összefüggésekre következtetni, mert a tizenkét szótagossá alakítás az egyes kéziratokban különböző módon történt. Így pl. a 19. sor („Isten igéjét elnyomni mindenben”) a következő módokon változott tizenkét szótagúvá: II Isten szent igéjét V Istennek igéjét VI/2 Isten igéjét is IX Az Isten igéjét. Ugyanez a 33. sorban („Vagyon egy város Sopron vármegyében”): II Vagyon egy jó város III Vagyon egy kis város V Vagyon egy nagy város IX Vagyon egy szép város. Több olyan sor van viszont, ahol valamennyi tizenkét szótagos kézirat megegyezik, itt egymástól függetlenül a legkézenfekvőbb lehetőséget választották az átdolgozók. (14. Isten népe közt eszvesztő és bontó > Isten népe között . . . 303. Kiket törökök becsületben tartnak > Kiket a törökök. . .) Mint alább látni fogjuk, genetikailag szorosan összetartoznak tizenegy és tizenkét szótagos kéziratok, így ζ három leszármazottja közül kettő tizenegy szótagos, egy pedig tizenkét szótagos változat, γ két leszármazottja közül az egyik tizenegyes, a másik pedig tizenkettes. A kéziratok összefüggésének megállapítását tehát a szótagszám-variánsoktól függetlenül kell elvégeznünk.

A VII, VIII és IX forrás 69 esetben tér el megegyezően az összes többi kézirattól. (Lásd a lapalji jegyzetekben a ζ-val jelölt variánsokat.) Ezek között számos olyan eltérés van, amelyik nyilvánvaló szövegromlás eredménye. Így 99: hibás metszet; 134: elavult kifejezés meg nem értése; 147: téves szóismétlés; 235: értelmetlenné torzulás; 279: hasonló alakú betűk eltévesztéséből keletkezett értelmetlenség; lásd még a 306., 367. és

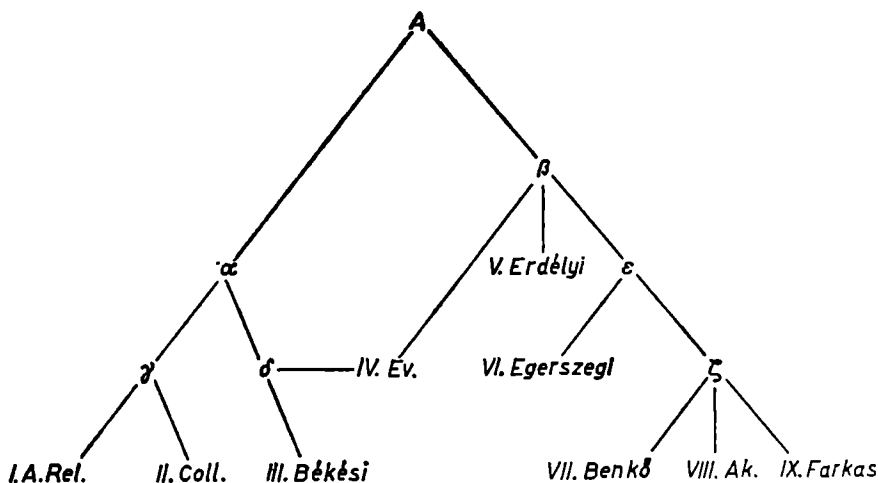
450. sorokat is. A szövegromlás ezekben az esetekben annyira nyilvánvaló, hogy részletes bizonyítást nem is igényel. E három kézirat tehát egy közös előzményre, ζ -ra megy vissza, ahol ezek a szövegromlások keletkeztek. (Lásd az alább közölt stemmának jobb oldalán.) Az eltérések nagyobb része értelmes, hibátlanak látszó szöveget ad, de bizonyos, hogy ezekben sem az eredeti megfogalmazás őrződött meg, hanem tulajdonképpen ezek is szövegromlások.

A fenti három kézirat őse, ζ , és a VI. forrás 41 esetben tér el megegyezően az összes többi kézirattól. (A lapalji variánsok között ε -nal jelölve.) Az eltérésekről ugyanaz mondható el, mint ζ eltéréseiről: egy részük nyilvánvaló szövegromlás (lásd pl. a 18., 20., 193. és 355. sort), tehát ε ezeken a helyeken szintén nem autentikus.

Íl olyan helyet találunk, ahol az V—IX. forrás, tehát ε és V eltér az I—IV. forrás szövegétől. (24., 66., 70., 71—2., 81, 86., 102., 131., 163., 186., 345.) A 24. sorban V—IX hibás szótagszámot ad; a 66. sorban mindkét változat elfogadható; a 70. sorban I—IV-ben a grammatikai szerkezet ismétlődése (Nem vala nálok — Elfogya benne) autentikusabbnak, az ismeretlen szerző énekmondói stílusának megfelelőbbnek látszik; a 71—2. sorban a két szó cseréje közömbös; a 81. sorban ismét I—IV látszik hitelesebbnek, mert az itt található „legelősben” szó a XVIII. században már elavulóban lehetett, s ezt változtatták „legelősör”-re, nem pedig fordítva; ugyanez az eset a 186. sorban is: „tudománnyal híres” archaikusabbnak, tehát hitelesebbnek látszik, mint a „tudományban híres” stb. Összefoglalóan megállapítható tehát, hogy α ezeken a helyeken autentikusabb szöveget őrzött meg, mint β .

A fentivel azonos a helyzet a 344., 376., 378., 379., 380., 388., 399., 402., 405., 407., 431., 435., 436., 442., 446. és 449. sorokban is, azzal a különbséggel, hogy IV itt már β -hoz tartozik. E helyeken csak a 344. sorban látszik α értelmetlennek (vagy netán csak számunkra és a XVIII. századi másolók számára értelmetlennek?), a többi helyen részben közömbös, részben β -nál jobb variánst nyújt. (Lásd például a 399., 405., 407. és 431. sorokat.) A IV. forrás esetében az figyelhető meg, hogy a 344. sorig α variánsait, utána pedig β variánsait követi, tehát másolója (vagy az előzmény másolója) két különböző családhoz tartozó kézirat szövegét olvastotta össze. Ezzel egybevág (bár nem hátszalpontosan) a tény, hogy a 94. versszaktól kezdve a tizenkét szótagos sorok hirtelen elszaporodnak.

A kéziratok összefüggései az alábbi stemmával ábrázolhatók:

Az elmondottakból az következne, hogy a szövegközlés alapja α rekonstruált szövege kellene hogy legyen. A rekonstrukciót azonban lehetetlenné teszi az a tény, hogy e kéziratcsalád tagjait utólag átfogalmazott szövegek képviselik. Az átfogalmazás I-ben a legnagyobb mértékű, itt a versszakoknak olykor egész sorozata az eredetinek csak tartalmi parafrázisa. (Pl. 42—57. vsz.) Jóval kisebb mértékű az átdolgozás II-ben, III-ban és IV első felében, de itt is szép számmal akadnak teljesen átfogalmazott szövegrészek.

Az átfogalmazás mind a négy kéziratban egymástól független, elegendő pl. a 25. vsz. különböző szövegeit egymás mellé állítani. Emiatt a négy szöveg egymáshoz való viszonyának megállapítása is nehézségekbe ütközik, mert kevés az olyan sor, amelyet legalább három átdolgozó érintetlenül hagyott, s még kevesebb ezek között az olyan, amelyekben közös eltérés található. A III–IV forrás szövege összesen hat helyen tér el megegyezően a többi változattól. (8., 24., 86., 147., 152. és 154.) A 154. sor eltérése nyilvánvaló hiba: a „rakva” szó az előző sorban is előfordul, s a másoló a „tellyes” szó helyett megismételte. (Ez a hibatípus egyike a leggyakoribbaknak.) A többi öt eltérést azért kell hibának minősítenünk, mert az I–II. forrásnak legalább egyikében β -val megegyező alak található. Az I–II. forrás összefüggését szintén hat közös eltérés teszi valószínűvé. Ezek között a legfeltűnőbb, hogy egy hosszabb szövegrész, a 88–93. vsz. mindkét kéziratban hiányzik. Az 56., 135., 404., 426. és 436. sorban található eltérések közül a 404. és a 436. sorok szövegét autentikusnak fogadtuk el. Mindezek alapján I–II-nek egy közös γ előzményét, III-nak és IV első felének pedig egy közös δ előzményét tétéleztük fel.

Az a kéziratcsalád ilyen elrendezésének három hely mond ellent. A 198. sorban I és III egymástól függetlenül cserélte ki a „lutheránus” szót a XVIII. századi „evangelikus”-ra (IV-ben „lutheránus” van, II átírt); a 237. sorban a „hasonló formán” I-ben és IV-ben „hasonlóképpen”-re változott (III-ban „hasonlatos formán” található, II itt is átfogalmazott); végül a 382–385. sor csak I-ben és III-ban van meg. Ez az utóbbi eset csak látszólag súlyos. A 96. és 97. vsz. első sora egy csaknem azonos szóval végződik („ezekért — ezért”) s ezért a másoló egy versszakkal lejjebb ugrott. Szövegrészek ilyen kihagyása igen gyakran előfordul (ez történt egyébként az ének 45–46. strófájánál is), ezért semmi különös nincs abban, hogy ezt a másolási hibát II és β egymástól függetlenül elkövette. (IV itt már β -hoz tartozik.) — Anomália egyébként is meglepően ritkán fordul elő, mindössze a 12., 88., 109., 124., 199. és 248. sorban. Ezekről a sorokhoz fűzött jegyzetekben részletesebben is írunk.

A kritikai szöveg helyreállításánál nem alkalmazhattuk a sorozatunkban egyébként szokásos módszert: egy „alapszöveg” kiválasztását, s hibáinak más kéziratok segítségével való javítását. A kilenc rendelkezésünkre álló variáns között egyik sem felel meg azoknak a követelményeknek, amelyeket a RMKT XVII/4, 598. lapján soroltunk fel. A szerzői szöveghez genealógiailag közelebb álló α kéziratcsalád tagjai közül három többé-kevésbé átírt szövegű, egy pedig interpolált. A β kéziratcsalád tagjai között a viszonylag legkevésbé romlott V szinten átírt, mert a sorok itt tizenkét szóttagosak. A főszövegben tehát A rekonstruált szövegét adjuk, mai helyesírással. (Valamelyik kézirat helyesírását követni már csak azért sem lett volna célszerű, mert az ének keletkezése és a legkorábbi fennmaradt kézirat másolásának éve között több mint százhusz év telt el.) Az I–III. forrás eltéréseit nem a lapalji változat-apparátusban adjuk, mert a számtalan átfogalmazott szövegrész soronkénti közlése az apparátust áttekinthetetlenül zsúfolttá tette volna. E három változatot alább teljes egészében közreadjuk. E szövegek egyrészt az ének XVIII. századi utóéletének dokumentumai (az ilyen szövegeket egyébként is a jegyzetekben szoktuk közölni), részben pedig a szerzői szöveg rekonstruálásának fontos eszközei. Ugyancsak a lapalji változat-apparátus egyszerűsítése és áttekinthetőbbé tétele érdekében alkalmaztuk (sorozatunkban első ízben) azt az eljárást, hogy VI–IX, illetőleg VII–IX egyedi eltéréseit — néhány kivételtől eltekintve — nem közöljük, hanem csak ζ , illetőleg ϵ rekonstruált szövegének variánsait. Ily módon kétségtelenül elsikkad, hogy IX hogyan változtatta át a tizenegy szóttagú sorokat tizenkettősökké (ennek alapos feldolgozása talán nem lenne érdektelen), viszont éppen ennek a változatnak egyes helyei nem hitelesek, úgy látszik, hogy a közreadó sokszor a sorok tizenkét szóttagúvá alakításában is közreműködött. (E változat eredetije ugyanis nincs meg.)

Magát a főszöveget a következő szempontok figyelembevételével állítottuk helyre. Ahol α rekonstruálható volt és β -tól eltér, ott egy kivétellel (344. sor) α szövegét adjuk. Ha α -nak legalább egy variánsa egyezik β szövegével, akkor nyilvánvalóan ez a hiteles. Előfordult néha, hogy olyan szöveget adunk, amely csak egy kéziratban fordul elő. Ha pl. ϵ rontott és α valamennyi tagja átírt vagy hiányzik, akkor csak az V forrás szövegét követhetjük, mint pl. a 20. vagy a 78. sorban. Előfordult, hogy α mindegyik tagja átfogalmazott szöveget tartalmazott, ζ rontott, de V és VI is eltért egymástól. (99. sor.) Itt a legjobbnak látszó VI. forrás szövegét adtuk. A 308. sorban β szövege nyilvánvalóan hibás (téves szóismétlés), α mind a négy változata pedig eltér egymástól. Ilyenkor α variánsai közül azt választottuk, amely stílusában az eredetihez legközelebb állónak látszik, jelen esetben I változatát. Ezekre a különleges esetekre az egyes sorokhoz fűzött jegyzetekben külön is kitérünk.

A három átdolgozott, de egyes részleteiben a szerzői szöveghez legközelebb álló változat szövege a következő:

I.

Csepreg Varosának 1621. Esztendőben lett veszedelméről való Enek

1. Sok tudák között hallunk most nagy tudát,
Keresztény népnek iszonyú romlását,
Az igaz hitért vérek ki ontását
Sok számú népnek levágattatását.
2. Egész Europa itt tudálkozhat
Mind a menny és a föld most álmélkodhat,
Valaki érti, ezen tudálkozhat,
Illy történt dolgon minden siránkozhat.
3. Az mi eleink illy dolgot nem láttak
Söt historiákban ök nem olvastak
Kik kronikákat valahol forgattak,
Illy rettenetes dolgot nem hallottak.
4. Manasses vala kegyetlen vér ontó.
Isten nepe között vesztő és bontó
Igaz Isteni tiszteletet rontó,
Es példa előtt rut bálvány imádó.
5. Kegyetlen vala ő a sidok ellen,
Akarván őket elveszteni éppen,
Isten ígését elnyomni mindenben,
Es hirdetőit öldöklé nagy szörnyen.
6. Iszonyuságos dolgai Nerornak, [!]
Szörnyü meg irni vétkei is annak,
Ki ellensége az mennyei Urnak
Es öldöklője ő Apostolinak.
7. Nem szükség most szolnom kegyetlenekről,
Isten szent Ígéje gyűlölről,
Sem elő hoznom Herodest ezekről,
Mert ime mondok szörnyebbet ezentől.
8. Az ezer hatszáz huszonegy Esztendő
Mikoron volna tsak akkor kezdendő,
Az Boldog Aszszony Havába folyandó
Nagy szörnyü dolgot hozza az Esztendő.
9. Vagyon egy Város Soprony Vármegyében,
Csepreg a neve Réptze viz menteben,
A mélyben sok száz számú népek lévén
Félelem miatt valának bégyülvén.
10. Ferdinánd hada Némettel, kozakkal,
Tottal, Horvattal, Magyarral, Huszárral,
Lánséri Urnak álnak tanátsával
Indulának vér szopó szándékokkal.
11. A végre, hogy lovának Zaboláját
Másfelé tartsa, végezett tanátsát.
De allattomban a Csepreg városát,
Meg szállá, rablá, gyullatá sok javát.
12. Noha nagy sokszor ajánlotta magát,
Temérdekképpen mutatta jóvoltát,
Esküvéssel ő offerálta szovát,
Hogy a városnak nem kívánna kárát.

13. De ezek voltak sofia beszédek,
Más volt az ő nagy titkos végezesek,
Mert vélek voltak elrejtett fegyverek,
Mint majd ezeket szörnyebben megértjök.
14. Eljőve azért Ferdinándnak Hada,
Köztök lobog Eszterházi Zászlója
Ott jelen vagy az ő kapitánya,
Es tőle függő minden fő szolgálja.
15. Reggel virradva Csepreget megvevék,
Nagy rikoltással sereg bé rohanék
Szörnyü lövéstől a nép megfélemlék,
Trombita szóval a Piatz bételék.
16. Megésmérő jel vala mindenképpen,
Kinek a ruháján, kinek a süvegén,
Hogy a hartzon egymástól elne veszzen,
Hanem hogy kiki megmaradjon épen.
17. Leg elsöben is a hitetlen nemzet
Kezdé le vágni a Városnak népét,
Iffjat, Vénet, mind ártatlan kisdedet,
Keresztény vérben keveré fegyverét.
18. Nem vala köztök személy válagatás,
Elfogyott benne minden szánakodás,
Hanem egyeránt lett a levágatás,
Minden emberrel közös a mészárlás.
19. Mert elől utól valakit találtak,
Háznál, ház kívül valakit kaphattak,
Azat hol lötték, hol pediglen vágták,
Es ruhájátol azontol fosztották.
20. A több megrémült és meg rettent népség
Fel és alá futkoz mert nints segítség,
A ki elszaladt, néki nagy nyereség,
A ki elmaradott, annak vesztesség.
21. Legelsöben is az alsó Tamplomot
Ostromlyák vijják miként egy barlangot,
Meggyujtják dullyák, elvisznek minden jót,
Kit a szegénység bétakarított volt.
22. De hally itt szörnyü rettenetes dolgot,
Mellyet az ember soha nem látott volt,
A kereszténység melly igen meg romlott,
Mert az ellenség a Templomnál forgott.
23. A megholt testet fejszékkel vagdallyák,
Ily iszonyuképpen ök mészárlották,
Emberi tagok izenként hullanak,
Sokaknak szárok agyékig nyuzattak.
24. A kik a Toronyba felmentek vala
Azokat hitre alá hívják vala,
Szavoknak hisznek, alá mennek vala,
De veszélyekre le szállottak vala.
25. Itt az ellenség gonoszt gondol vala,
Szegényeket mind bé rekeszté vala,
Házban: így lön egy kevés idő mulva,
Mind együl egyig majd levágottatva.

26. Ebben a házban olly böven vér vala
 Hogy embernek az inát éri vala
 Mert az ellenség semmit nem szany vala,
 A vér ontásba gyönyörködik vala.
27. Megholt testekből tüzet raknak vala,
 Tűz helynél álván, azt rendelik vala,
 Fa törsök helyett testet raknak vala,
 A megholt testet így égetik vala.
30. Ez szörnyü dolgok a Templomnál löttek,
 Felső Templomhoz innénd mind felgyültek,
 Kiket utzákon találtak megöltek,
 Házba, ház kívül mindenek lövettek.
29. De Ferdinándnak kemény szivü hadja,
 Nem szánakodik kegyetlen kozákja,
 A gonoszságba szolgáló horvátja
 Eszterhásnak is ő Magyar dárdája.
31. Az dühös harag mikoron felgerjed,
 A természet is ott nagyobbra terjed,
 Az ellenség is akképpen meg szélled,
 Egész városban mindenütt elterjed.
32. Itt a Piatzi Templom kerétését,
 Ostromlyák, lövik benne való népét,
 És környül fogak Réptze folyo vizét,
 Itt próbálta meg kiki vitézségét.
33. Az szegény kösség belöl megrémülvén,
 Nagy veszedelem ő fejeken lévén,
 Szót ad néki, kin kegyetlen ne légyen,
 Megszünék belöl a lövés ekképpen.
34. De az álnak ellenség ravaszságát,
 Itt megmutatta ő képmutatását,
 Mert megnem szannya kösség nyavalyáját,
 Szüntelen való nagy felkiáltását.
35. Egy akaratból azért azt végezték,
 Hogy kerétését Templomnak megvegyék,
 Az benne való népet majd megöllyék,
 Senkinek itten személyét ne nézzék.
36. A keréttésre némellyek rohannak,
 Némellyek pedig rostélyt tsináltak,
 Némellyek pedig fellyül béhágtanak,
 Es így fejenként mind bérohanának.
37. Ott ben a nép közt lön szörnyü jajgatás
 Mind kétféle közt iszonyu kiáltás,
 A gyermekektől hallaték zokogás,
 Megrémült néptől iszonyu kiáltás.
38. Itt próbálták meg jó vitézségeket,
 Vérben keverik fényes fegyvereket,
 Mert mind meg ölék a szegény hiveket,
 Mezételeonné tésznek sok testeket.
39. Még a Templom is rakva vala néppel,
 A Chorus, Torony tellyes mind ezekkel,
 Templom padlása rakott mind ezekkel,
 Hogy megmaradnak már ott tsendességgel.

40. A szegény kösség mind talpra fel áll,
Ellenség előtt sirva supplicála,
Hogy a fejekeknek lenne grátiaja,
De az ellenség azt megsem halgatá.
41. Mert ő nálak is elvala végezve,
Hogy senkinek grátiaja ne lenne,
Hanem egyeránt mindenik szenvedne,
Ki nem változnék, fejével fizetne.
42. Itt a Templomot megvevék ostrommal,
A bé gyült nép ott jajgat nagy sirással,
Ellenségét mert jönni fényes kardal,
Látják haraggal dühös boszusággal.
43. Sem Vénet, Iffjat, gyermeket, özvegyet,
Nem kéméltettek gyenge szép szüzeket,
Felmészárlották kitsiny tsötsömöket,
Ezek szerzőnek ott sok özvegyeket.
44. Szegény tanuló Deákok romlanak,
Őket éppen Oskolában szoréttják,
Egy ideiglen vesztegségben hadgyák,
De ottan őket azután levágák.
45. Kozák, Lenyelek az ajtót megallyák,
Ekes éneket vélek mondatának,
Annakutánna levágattának,
Rendről rendre miképpen ott valának.
46. Szegény Deákok eképpen romlának,
Es illy nagy mártýromságba valának,
Irgalmatlanul ezekkel bánának,
Illy szörnyüképpen ők is megtsalatnak.
47. Egy Istenfélő Praedikátor vala,
Ki tudománnyal hires neves vala,
Felső Templomnál hiven szolgál vala,
Kit egész népség igen szeret vala.
48. Höséggel szegény tisztiben eljárni,
Tanítványival akara maradni,
Mártýromságra inkább magát adni,
Hogy sem futással juhait elhagyni.
49. Szegény nyavalyás a Chorusban vala,
Ahitatossan imádkozik vala,
Ő halgatóit bátorítja vala,
Istenhez menybe fohászkozik vala.
50. Ott az ellenség ötet megésmérvén,
Evangelikus Praedikátor lévén,
Rá rohanának, vádollyák nagy szörnyen
Mint Pogányt, Tatárt, Törököt, ugy szintén.
51. Igy szenvedé im ez mártýromságát,
Juhai mellett élete fogyását,
Kinek lelke vette ő boldogságát,
Menyországnak szép fényes koronáját.
52. Templom Pallásán valakik valának,
Azok mindnyájan levágattának,
Kiomlott vérek falon lefolyának,
Mint egy sebes viz alá tsurdulának.

53. Kik a Toronyba felmentenek vala,
Azok szörnyebben mind ott vesznek vala,
Mert tűznek lángja őket süti vala,
Három harangak elolvadnak vala.
54. Hallatlan tsuda dolog történt vala,
Magas Toronyba egy jó anya vala,
Kinek kis fia kebelében vala,
Magas Toronyból ő le ugrott vala.
55. Noha az anyja mindjárt meg holt vala,
De a kis gyermek épen maradt vala,
Az Ur Istennek tsudálatos dolga,
Emlékezetre épen megtartotta.
56. Egy szoval mondván, itt olly veszély vala,
Kit emberi nyelv ki nem mondhat vala,
A kereszténység melly igen megromla,
Kit Ferdinándnak hada levág vala.
57. Kiknek a testét eltemették vala,
Számok kétszáz és huszon három vala,
De hol még azok, kik tüzzel veszének,
És iszonyu fogságra vitetének
58. Sokan az helyben megsebesedének,
Pénzbéli summán kimenekedének,
Némellyek pedig megölettetének,
Noha nagy summát ők is fizetének.
59. Alsó Templomi Praedikátor sorsa,
A többiek közt nagy veszélyben forga,
Minden marhája már praedára juta,
Ellenség kardja néki sebet hozza.
60. Hasonloképpen szegény Mester sorsa,
Maga személye Lengyel kézbe juta,
Feje váltsága lett néki nagy summa,
Főfő könyve már a praedára juta.
61. Ezek a' megölettekről mondattak,
Es tsak egy kis részről meg irattattak,
Kereszténységnek például adattak,
Emlékezetre mindennek hagyattak.
62. Még ezeken kívül hallunk több dolgot,
Fertelmes undok paráznaságokat,
Szüz leányoknak megrontatásokat
Lengyelek miatt sok undokságokat.
63. Csepreg Városában laktak személyek,
Tisztas Aszszonyok, betsületes szülék,
Sok szép leányok, szép Ifju legények,
Minden rendbéli fő Mester emberek.
64. Aszszonyi rendek hol találtatának,
A kegyetlenek kezekbe jutának
Tisztességekben ők megrontatának,
Éjjel nappal szeplőket ők vallának.
65. Iszonyu dolog ezt csak hallani is,
Szemérem nyelvel még kimondani is,
Mert a természet ettől irtózik is,
Kin a menny és föld álmélkodhatik is.

66. Oktalan barom módra mivelének,
Személy választást benne nem tevének,
Mert tizen s'többen ök egyel élének,
Sok iszonyu jajt ezeknek szerzének.
67. Tiz, vagy Tizenegy esztendő leányka,
Ezektől szüzen meg nem maradhata,
Hanem kiki mind erős szeplőt valla,
Szüzességének virágja megromla.
68. Ez éktelenség tartá három napig,
E mellett pedig három ejtszakáig,
Kin a menny és föld eltsudálkozhatik,
De Lengyelektől bűnnek sem tartatik.
69. Ennél is inkább hogy dühösségeket,
Ök kivethessék szivekből mérgeket,
Véghez vihessék kegyetlenségeket,
Gondolának álnak mesterségeket.
70. Öreg idejü aszszonyi állatok,
Azt reménylék, hogy ök megmaradnának,
De vonyattatott fejekre ruhájok,
Szalma égetést szenvedett ö tagjok.
71. Kiket fegyverrel meg nem öltek vala,
Azokat pénzért szörnyen kinzák vala,
Fejek homlokok körül kötött vala,
Ezekkel szörnyen ugy szoritják vala.
72. Kiket kezekkel fel kötöztek vala,
Láboknál fogva feltámasztják vala,
Fejeket alá lefüggesztik vala,
Tüzes kemtente őket Süti vala.
73. E szörnyü dolgok mikoron meglettek,
Annakutánna többet tselekedtek,
Templom oltárát körös környül tépték,
Minden szegletét pénzért megkeresték.
74. Egy fő embernek holt testét felásták,
Nyugodni földben békével nem hagyták,
Bársony Zászlóját a falrol levonták,
A' szent Templomot eképpen gyalázták.
75. E helyben lévő Egyházi emberek,
Ő könyveikbe sok kárt szenvedtenek,
Kiket szaggattak, kiket ök elvittek,
Kiket metéltek, kiket elégettek.
76. Régi Mátyás Magyarok kirallyának
Könyvei Budán még most is megvagnak,
Kiket Törökök betsületben tartnak,
Noha ök ehez tsak semmit is nem tudnak.
77. De a gyilkos nemzet azt meg nem nézte,
Keresztény vérrel sok fegyvert megfeste,
Isten ígését eképpen betsülte,
Hirdetőjét is szörnyen megölte.
78. Midön mindenek véghez mentek vala,
Negyedik napra hogy jutottak vala,
Sok bor, buza jutott nékik prédára,
Sok özvegy, árva jutott koplalásra.

79. Utra indulván a várost meggyújták
Vitézségeket eképpen mutatták,
Sok nyert predával ök előbb állának,
Özvegyet árvát sokakat hagyának.
80. A rejtek helyből elől jött özvegyek,
A holt testekre borultak szegények,
Sűrű könyvel bétöltek az ő szemek,
Keserőséggel tellyesek ő szivek.
81. Ki Attyát, Annyát, Urát, és Leányát,
Sűrű jaj szoval sirattya magzatját,
Jó szomszédját, és édes házastársát,
Könnyhullatással kesergi barátját.
82. E gonoszsággal nem elégedének,
De ő magokkal szüzeket vivének,
Paráznaságra kiket rendelének,
Természet ellen fertelmeskedének.
83. Illy szörnyüséget próbála e' nemzet
A mellynek a hira nagy meszsze terjett,
De kiváltképpen mind a Pápa szerzet
Ez a gonoszságban forgódo nemzet.
84. Sok száz Papoknak és Tsuklásoknak
Artatlan vérrel a kik áldoznak,
Jó provendája jutott ő torkoknak,
Csepregi jokkal igen meghizának.
85. Vala egy Barát, ki azzal kérkedett,
Hogy ő Csepregben igen vitézkedett,
Fegyverrel tizen öt embert megölt,
Ki még többet is ölni igyekezett.
86. Pápistaságnak bizonyos jelei,
És a dolgoknak férges gyümöltsei,
Mert tudományat fegyverrel terjeszti,
Kegyetlenségét felyül vérrel festi.

Te hiv keresztény hogyha meg gondolod,
Krisztus hagyását, és jól megfontolod,
Parantsolatját hogy ha megvisgárod,
Kit üldözésben tanítványnak hagyott.

Nem világi tört, fegyvert ő kezekben,
Hatalmasságot nem tett elejkben,
Kegyetlenséget nem adott szivekben,
Mint ti Pápisták gyönyörködtök ebben.

Kristus Vrunknak ő Tanítványinak,
Lelki fegyverek ő Apostolinak,
Drága igéje saját juhainak,
Buzgo imádsága volt tulajdonok.

Ezen fegyverrel volt minden hartzok,
Ige Praedikállás volt viadallyok,
Lelki ellenséget azzal meggyőzők,
Isten Országát eképpen építették.

Ezt bizta Kristus ő Tanítványira,
Mennyetek el, mond, a széles világra,
Evangelium predikállására,
Kiki az által jusson boldogságra.

De nem szolgálja a mennyei Urnak,
Nem Apostola Ur Jesus Christusnak
Nem építője ő szent Országának,
Sem örököse ő boldogságának.

A ki fegyverrel, tüzzel vassal rontó,
Kegyetlenségből ártatlan vér ontó,
Tyrannus modra lelkeket kinzó,
És így aképpen is ország pusztító.

Illyenek ezek, kik reánk jövének,
Tyrannusságból sok kárt is tevének,
Kegyetlenségből szüzeket ölének
Mint önnön magok bizonyági ennek.

87. Ez nagy romlásnak ha kérded ki oka,
A versek feje szépen kimutatja,
Egyik Eszterház Miklós indítója,
Magyar Orzágnak Istentelen tagja.

Itélet napján mit fogtok felelni,
Illy vér ontásért mit fogtok mondani,
A szám adásra előkell állani
Kiki jutalmát akkoron elveszi.

94. Itélet napján magad nem mentheted,
Mert elkárhoztat lelki esmérated,
Es téged vádol udvari sereged,
De kiváltképpen haragos Istened.

95. Exceptioid nem használnak néked,
Mert által látja Isten a te szived,
Szomszéd Urakra való nagy éhséged,
Hoza a földre ennyi nagy inséget.

96. Boszut áll rajtad Isten mindenekért
Sok ártatlannak vére hullásáért,
Nem lehetsz nyomos sok gonoszságidért,
Földről eltöröl te álnakságidért.

97. Mert lehetetlen, hogy Isten im ezért,
Meg nem büntetne Istenért, árváért,
De kiváltképpen a sok szép szüzekért,
Szüzességek megszeplősítéséért.

98. E szörnyőségnek segítő társai,
Német, Lengyel, Magyar gonosz eszközi,
Török, Horváth, s Ferdinandnak szolgálai,
A lött dolognak jeles bizonyági.

99. A kik Istennek kemény itéletét
El nem kerülík haragos ostorit,
Mert meghalगतja árváknak panaszit,
Egbe kiáltó buzgó könyörgésit.

100. Akkor az Isten elő szollit téged,
Gonoszságidat ki terjeszti néked,
Az ártatlanok szolnak te ellened,
Bizony hidgyed hogy azt elnem kerülöd.

101. Haragos szóval azt mondja tinéktek,
Illy szörnyüséget kik tselekedtetek,
Fajtalan, gyilkos, parázna Nemzetek,
Az én népemet miért üldöztétek.

102. Az én fiannak vérével váltattak,
Kinszenvedésit hijába hagyátok,
Engem öltetek vágátok fegyverrel,
Igy megsértettetek engem ezekkel.
103. Távozzatok el azért ti kárhoztak,
Éktelenséget mert munkáldotatok,
Szent Templomomat undokítottátok,
Özvegyet, arvát, sokakat hagyátok.
104. Az örök tűzben ti mind kinlodjatok,
Akik e' földön gonoszt gondoltatok,
Vegyétek el most a ti jutalmatok,
Ördög vendéginek találtassatok.
106. Felséges Isten seregeknek Ura,
Szegény hazánkknak légy erős oszlopa,
Te juhaidnak hatalmas Pásztorja,
Ekklesiádnak légy erős tutorja.
107. Ellenséginket rontsd meg haragodban,
Szégyenítsd meg őket gondolatjokban,
Ne hadgy kárt tennieik te juhaidban,
Fizess meg nekik nagy boszuságodban.
108. Minket mind végig tarts meg igaz hitben,
Hogy szent nevedet ditsérjük szüntelen,
Te szent igéd folyjon itt tsendességben,
Idvességre tanulhassuk mindenben.
109. Rövid formában akarván foglalni,
Tsepreg veszedelmét versben kiadni,
A ki olvassa, tudja meg itélni,
Minémü légyen Pápisztáknak hiti.
110. Egy szegény Deák ezeket le irá,
Ki szemével mind ezeket látá,
Mikor veszélyben forga az élete,
Az bölts Ur Isten fegyvertől megmenté.
111. Mostan azért nyavalyás tsak bujdosik,
Tsepreg veszedelmén ő siránkozik,
Tanulás nélkül ideje hogy mulik,
Ejjel és nappal azon szomorkodik.
112. Tudom hogy irásom nem lészen kedves,
Romai hiten Pápától függöknek,
Mert igaz mondást ezek nem szeretnek,
Ellenek szoll itt is a gyülölteknek.
- Ditsőség légyen az Attya Istennek
Ki uralkodik a magas menyegben,
Adgya minékünk az ő szent országát,
Es mennyországának fényes koronáját.

(Acta religionaria III, 323a–325a)

Az egyes versszakok előtt a főszöveg versszak-sorszámait adtuk meg, hogy a két szöveget könnyebben össze lehessen hasonlítani, és hogy a hiányok és többletek rögtön szembetűnjenek. Feltűnő a 86. és a 87. versszakok utáni kilenc versszak; ezek semelyik más forrásban nem szerepelnek. Stílusuk alapján egészen jól beleillenek a főszövegbe, de ez esetben a kéziratok összefüggését nem tudnánk megmagyarázni.

II.

Csepreg városának, Lengyelek és Horvátok, s'több kegyetlen Nemzetek által lett keserves romlásaról való Historiái versek, melyeket ugyan azon veszedelemtől megmenekedett szegény Deák, könyvező szemmel s'szível öszvő rakott minyárast akkor, mikoron a' romlásnak vége lett, Anno 1621.

1. Im sok tsudák között halljatok egy tsudát,
Jó kereszténségnek iszonyu romlását,
Élő s' igaz hitért vére ki ontását,
Isten szent népének levágattatását.
2. Egész kereszténség ezen tsudálkozhatsz,
Menny, föld, s' széles tenger nyilván álmélkodhatsz
Valaki ezt hallod bizony szomorkodhatsz,
E' szörnyü romlásón s' könyveket hullajthatsz.
3. Hajdan is eleink illy dolgot nem láttak,
Historiákban is soha nem olvastak,
A' kik Chronikákat valaha forgattak,
Illy szörnyü dologra tudom nem akadtak.
4. A' Manasses vala kegyetlen vér-ontó
Isten népe között eszt vesztő és bontó,
Isten tiszteletit kegyetlenül rontó,
Fertelmes és gonosz rut bálvány-imádó.
5. Amaz gonosz Hámán régi 'Zidók ellen
Tudod jó Olvasó hogy vala kegyetlen
Mert akará ötet elveszteni éppen,
Isten szent Igéjét elnyomni mindenben.
6. Melly rettenetesek dolgai Nerónak,
Ki ellene vala a'Felséges Urnak,
Kinzója s' rontója Isten szolgainak
Mint farkas gyilkosa gyenge bárányoknak.
7. De talán nem szükség több kegyetlenekről,
Mostonnak szollanom s' fertelmességekről,
Avagy elmélkednem gonosz Herodesről,
Mert szörnyebbet irok, s' nem szollok többekről.
8. Az Ezer és Hatszáz Huszon-Egy esztendő
Mikoron lett volna tsak akkor kezdendő,
Boldog Aszszony Hava már következendő,
Lett e' szörnyü dolog: Oh siralmas idő.
9. Vagyon egy jó Város Soprony Vármegyében
Csepreg az ő neve Réptze viz mentében,
Sok száz számu szép nép vala e' helységben,
Vidéki s' ott való, mint Jerusálemben.
10. Ferdinándnak hada Némettel, Kozakkal,
Magyarral és Tothal, nagy számu Horvátal,
Lanséri Uraknak tanáts adásával,
Készüle s' indula nagy hadi pompával.
11. A' végre, hogy ő majd másfelé Zászlóját
Viszi, s' ott ki adja végezett tanátsát,
Alattomban pedig jó Csepreg Városát
Megszállá s' elrablá, feldulá jóságát.

12. Noha ő nagy sokszor ajánlotta magát,
Es temérdek-képpen ajánlá jó-voltát,
Nagy esküvéssel is offerálta szavát,
Hogy e' jó Városnak nem kívánnya kárát.
13. De ezek csak voltak sophia beszédek,
Nem Urhoz illendő hamis végezések,
Mert ám titkon vala elrejtve fegyverek,
Mellyel ki ontaték sok szenteknek verek.
14. El jöve im azért Ferdinandnak hada,
Melly had között lobog Eszterház Zászlója,
Es itt jelen vala az ő fő Hadnagya,
S'töle függő Lovas serege, s'Hajduja.
15. Megvirradván reggel Csepreget megüték,
És nagy rikoltással sereg bérohanék,
Sok szörnyü lövestül népség megrettenék,
Dob, Trombita szóval a' piartz bételék.
16. Megismérő tzimer vala mindeniken,
Sövegeken, avagy más öltözeteken,
Hogy egyik a' mástul hartzon el ne vesszen,
Hanem kiki onnan megmaradjon épen.
17. Itt legelsőben is e' kegyetlen nemzet,
Elkezde le-vágni városi fő népet,
Azután Iffjakat, szüzeket, véneket,
Sok szép Aszszonyokat, gyenge gyermetskéket.
18. Nem vala ő nálok személy válogatás,
Mégfagyott ő benne minden szánakodás,
Mert egyeránt leve általok vagdalás,
Isten népe között ölés és meg-nyuzás.
19. Isten népe közül a' kit hol találtak,
Háznál avagy utzán, kertben megkaphattak,
Azontul mindgyárást reája todultak,
Le-vágák, de előbb sokat megkinoztak.
21. Itt e' rossz ellenség az alsó Templomot
Ostromlá, feldulá, miként egy barlangot,
Meggyujta az után sok drága jószágot,
Elvéve belöle szép Chlenodiakat.
20. A' több megrémült nép fel-s'-alá szalada,
Mint ölyv előtt Galamb, hogy megmaradhatna,
De gonosz ellenség utánna fordula,
El érvén, oh jaj volt, ennek is ő sorsa.
22. De, kegyes Olvasó, hally itt szörnyü dolgot,
Minémüt te szemed soha nem is látott
Mint a' keresztenség ittennek megromlott,
Mikor az ellenség a' Templomban ben volt.
23. Fejszékkel a megholt testek felvágattak,
S' az emberi tagok feldaraboltattak,
Majd térdig sokaknak száraik nyuzattak,
Illy iszonyuképpen felmészároltattak.
24. A' kik a Toronyban féltekbén mentenek,
Némellyek közülök hitre lejötteknek,
De veszedelmekre; mert az ellenségnek
Itt sem vala hiti, mint Török ebeknek.

25. Mert kik lejövének, ellenség ezeket
Egy házban rekeszté ideig; de egyet
Azután közülök nem hagyta, mert mindent
Levágta, s' nem félté a' Felséges Istent.
26. Ugyan ezen házban vala árja vérnek,
Melly testjékből folya megölettetteknek,
Oh melly szörnyü sorsa az Isten népének,
Vala ez időben szép gyenge szüzeknek.
27. Megholt emberekből még ök tüzet raktak,
A' Tüz-fej allyának helyében vondoztak
Embereknek testét, s' sokakat megnyuztak,
Ferjfi s' Aszszony népet sokat megmotskoltak.
28. Oh illy szörnyü dolgon vallyon ki ne sirna,
Vallyon kitsoda az, ki meg ne indulna
Szívében, ha midőn ezt megvisgálandja,
Hogy Isten népének illy roszul van dolga.
29. De a' Ferdinandnak kegyetlen szablyája,
Nem száná ezeket kegyetlen kozákja,
És a' gonoszságban szolgáló Horvátja,
Vagy Eszterhazinak Magyarai, s' Dondárja.
30. Alsó Templomnál ez szörnyü dolgok lettek,
A' Felső Templomhoz mind azután mentek,
Ennek feldulása felől gyűlést tettek,
Azután tsak hamar reája ütöttek.
31. A' megdühödtt méreg mikoron felgerjed,
Ott a' természet is nagyobbra kiterjed,
Itt az ellenség is ekképpen elszéllyed,
Az egész Városon nints hová hajtsd fejed.
32. Azután Piartzi Templom keretését,
Ostromlyák és lövék benne Isten népét,
Réptze folyó víznek ellepték mellékét,
Es itt mutatá meg kiki dühödtt mérgét.
33. Szegény kösség belől nagyon megrémüle,
Mert nagy veszedelem fejekre repüle,
Sőt hogyha nékiek most kegyelem lenne,
Meg szünnék a' lövés belől, a' tsendesedne.
34. De jaj az ellenség álnok ravaszságát
Itt is kimutatá képmutatóságát,
Mivel megnem száná kösség nyavalyáját,
És szüntelen való nagy felkiáltását.
35. Ök egy akarattal azért ezt végezek,
Hogy a' keretését Templomnak megvegyék
És a' benne való népet mind megölylék,
Senkinek ittennek személljét nenézzék.
36. Erös keretésre azért rohanának,
Némellyek lajtorján oda behágának,
Némellyek pedig rést rajta tsinálának,
És így mind fejenként népre tódulának.
37. Ottben a' nép között lett szörnyü jajgatás,
Férjfi s' Aszszonyok közt iszonyu kiáltás,
A' szép gyermekektől hallatik zokogás,
A megrémült néptül nagy sirás és rivás.

38. Itt így mutaták ki jó vitézségeket,
Es ártatlan vérrel festék fegyvereket,
Mivel mind megöleék a' szegény népeket,
Jaj mezételemné tettek sok testeket.
39. Itt a' szent Templom is rakva vala néppel,
Az éneklő chorus Iffjakkal szüzekkel,
A' Templom padlása megöszült vénekkal,
Hogy ők megmaradnak már ott tsendességgel.
40. Biráknak serege itt mind térdre álla,
És az ellenségnek sirván supplicála,
Hogy szegény fejeknek lenne gratiája,
De oh a' reménség nékik nem szolgálá.
41. Mert ez tsak ö közték el vala végezve,
Hogy ottan senkinek kegyelem ne lenne,
Hanem minden mindjárt egyaránt szenvedne,
Hírek s' nevek nékik hogy földről elmenne.
42. Erővel azután Templomot megvevék,
Benne lévő népet, oh jaj! mind meg öleék,
Öreget, ferjfiat, s' aszszonyt itt nem nézék,
Gyenge gyermetskéket, s' szüzeket spékölék.
44. Híres Iskoláját ezen jó Városnak,
A' mellyben háromszáz és több szép Iffjunak
Szép száma megvala, s' Isten fiainak,
Fel-dulá, s' elrontá, jaj volt itt sokaknak.
45. Mert a' Kozák, Lengyel az ajtót el-állá,
Ekes énekeket vélek elmondátá,
Először; s' azután őket mind le-vágá,
Artatlan véreket gonoszul ki ontá.
47. Ezen jó Városnak egyik hiv Pásztora,
A Felső Templomnak ki vala Angyala,
Szent tudománjjával igen híres vala,
Kit igen szerete jó Csepregh Városa.
48. Hűséggel ő szegény Tisztében eljárni,
Szerelmes nyájával Templomban maradni,
Es Martyromságot éppen megkostolni
Kész lön, hogy sem kedves juhait elhagyni.
49. Szegény a' Chorusban felviteté magát,
Es ott imadkozék, s' bátoritá nyáját,
A' szent Bibliából erősété szavát,
Hogy hitben nyájának ne látná botlását.
50. A' fene ellenség ezen hü Profétát
Megisméré, mindgyárt rá fordétá kardgyát,
Nem szaná, s' megöleé Istennek szolgáját,
Szép nyájával együtt végzé el futását.
51. Így e' Profétának lett Martyromsága,
Jó Juhai mellett élete fogyása,
Kinek a' Mennyekben vagyon boldogsága,
Isten színe előtt igaz számadása.
52. A' Templom padlásán valakik valának,
Itt nagy szörnyüképpen levágattatának,
Ártatlan sok vérek fálon lefolyának,
Testjeik a' földre lehányattatának.

53. A' kik a' Toronyba féltekben menének,
Ezek mind rutabbul ottan elveszének,
Mert tűz lángja miatt meg persöltetének,
Harangok Toronyban semmivé levének.
54. Oh, kegyes Olvasó, hally itt tsuda dolgot,
A' magas Toronyban egy jó Aszszonyság volt,
Kinek fiatskája ölében tartatott,
Véle együtt földre Toronybul leugrott.
55. Az Aszszony mindjárását a' földön meghala,
A' kis fiatskája épen megmarada,
Kire Ur Istennek vólt kegyelmes gondja,
Es emlékezetre többet is megtarta.
56. Egy szóval ittenek az Isten népének,
Oly nagy romlása volt jó kereszténységnek,
Hogy irásban tenni én lehetetlennek
Itélem mivóltát e' szörnyü veszélynek.
57. A' kiknek testjeik eltemettetének,
Tizenkét száz, s' Huszon hárman ök levének,
De hol vagynak azok, kik tüzzel veszének,
S' keserves fogságra elvitettetének.
58. Sokan e'Városban megsebesedének,
Nagy pénzbeli summán kimenekedének,
Némellyek pediglen megölettetének,
Noha ök nagy summát előbb fizetének.
59. Alsó Templomnak is hiv Praedikátora
A' mennyei jónak ékes Orátora,
A' Többivel együtt e'veszélben forga,
Sok sebet ellenség kardgya hagyja rajta.
60. Ugyan ezekkel Tudos Rector romla,
Ő maga személlye Lengyel kézre juta,
Feje váltsága lön nékie nagy summa,
Sok érdemes könyvét ellenség elhordta,
61. Mind azok, a' mellyek eddig megmondattak
A' megölettekről részöl tsak voltanak,
Jó keresztényeknek Például adattak,
Es emlékezetre mindennek irattak.
62. De még ezek kívül halhatsz más dolgokat,
Fertelmes és undok paráznságokat,
Szép szüz Leányoknak motskoltatásokat,
A' Lengyelek által tett gonoszságokat.
63. Jó Csepreg Városát lakták szép személyek,
Szemérmes Aszszonyok, s' jó erkölsü menyek,
Kegyes szüz Leányok, szép Ifju Legények,
Minden Mesterséget tudó jó emberek.
64. Az Aszszonyi rendek hol találtatának,
S buja Lengyeleknek kezekben jutának,
Ök tisztességekben jaj megrontatának,
Éjjeli s'nappali szeploket vallának.
65. Oh iszonyu dolog ezt meg hallani is,
Söt szemérem dolog tsak ki mondani is,
Mert ettől irtózik még a' természet is,
A' kinn a' menny és föld álmélkodhatik is.

66. Éktelen rut barom módra mit miveltek,
Személy válogatást ő köztök nem néztek,
Tizen, s' Tizenketten, s' többen egyel éltek,
Sok sirást jajgatást ezeknek szerzetek.
68. Harmad egész napig ez undokság tartá,
Miattok majd szüzen egy sem maradhatta,
Nappal és mind éjjel egyeránt folytatta
Ez éktelenséget, s' bűnnek sem tartotta.
69. Hogy annál is inkább rut dühösségeket,
Itten ki onthassák szivekből mérgeket,
Gondolának ismét más mesterségeket
Melly által kinzának Aszszony embereket.
70. Sok öregidejü Aszszonyok és Sárák
Ez városban laktak özvegyek, és Annák,
Kik megmaradhatnak békével gondolták,
De jaj ezeket is rutul korbátsolták.
71. Fegyverrel azokat ugyan meg nem ölték,
De pénzért keményen őket megbüntették,
Fejeket kötéllel szorították s' égeték
A' tűznek lángjával testjüket, s' pörselték.
72. Sokakat közülök kerékre kötöztek,
Lábaiknál fogva jaj felfuggesztettek,
Mindent házaikból egy szóval elvittek,
Szörnyu otmányságot azután ott tettek.
73. Mikoron e' szörnyü dolgok mind meglettek,
Azoknak utánna többet tselekedtek,
Mert a' szent Templomban haraggal bé mentek,
Szent Oltárt elronták, mert pénzt ott kerestek.
74. Egy Uri-embernek holt testét felásták,
Nyugodni s' fekünni békével nem hagytták,
Szép bársony Zászlóját a' falrul levonták,
Ök a' szent Templomot ekképpen gyalázták.
75. E' helységben való Egyházi emberek
Sok s' szép könyveikben itt nagy kárt szenvedtek,
Sokat elszaggattak, némellyt ök elvittek,
De többire láttam tüzzel megégettek.
76. Mátyás a' Magyarok régi királyának
A' könyvei Budán épen maradának,
Kiket betsületben Törökök tartának,
Noha ök azokhoz semmit sem tudának.
77. De e' gyülevész nép eztet nem tekinté,
Mert keresztén vérrel könyveket megfesté,
Istennek igéjét semmire betsülé,
s' Annak hirdetőit ime meg is ölé.
78. Mikoron mind ezek immár meglettének,
És negyedik napra ök következének,
Bor, buza, és barom prédara kelének,
Sok özvegyet árvát, s' koldust is tevének.
79. Utra indulának, a' Várost felgyujták,
És vitézségeket eképpen mutaták,
Magok nyert prédával meggazdagították,
Jó Csepreg Városát osztán gyászban hagyák.

80. A' Rejtök helyekből előjött özvegyek,
A' megholt testekre borultak szegények,
Sűrű köny-tsépekkel nedves vala szemek,
Nagy keserőséggel rakva vala szivek.
81. Ki Attyát és Annját, Urát és Leányát
Szörnyü jajgatással siratá magzattját,
Ki pedig siratá kedves jó szomszédját,
Némelly házas-társát, s' némelly jó barátját.
82. Még e' gonoszsággal meg nem elégedtek,
Szüzeket magokkal de ök elvivének,
Rut paráznságra kiket rendelének,
A 'természet ellen fertelmeskedének.
83. Illy nagy gonoszságot próbála e' nemzet,
Mellyel Országában tudom megkérkedett,
De e' gonoszságok ugy is elterjedett,
Széles e' világra elki híresedett.
84. Itt a' nagy Papoknak és a' Barátoknak
Kik ártatlan vérrel, értsd-meg, áldoztanak,
Fő predájok juta, de meg is hizának,
Csepregi szép jókkal, s' osztán gajdulának.
85. Volt itt olly Barát is, ki azzal kérkedett,
Hogy ő jó Csepregben igen vitézkedett,
Mert tizenöt embert megölt, s' igyekezett,
Többet is megölni, ő ugy felgerjedett.
86. Ezek Pápaságnak bizonyos jelei,
Vakbuzgóságoknak férges gyümöltsei,
Mert ő tudományát fegyverrel terjeszti,
És kegyetlenségét felyül vérrel festi.
87. E' szörnyü romlásnak ha kérded ki oka,
Eszterházi Miklós ennek indítója,
Ez idegen népnek ki volt comendoja,
Jó Magyar Országnak számkivetett tagja.
94. Megnémulsz te immár, magad nem mentheted,
Mert im elkárhoztat lelki ésméreted,
Vádol is tégedet Udvari sereged,
De legkiváltképpen haragos Istened.
95. Te exceptioid nem használnak itten,
Mert álnok szivedet jól látja az Isten,
A' szomszéd Urakat megbántád keményen,
S' feldulatád Isten népét, tudja minden.
96. Boszut áll az Isten rajtad mindezekért,
Megbüntet keményen özvegyért s' árváért,
De legkiváltképpen szép gyenge szüzekért
Szép szüzességeknek szeplősétésekért.
98. E szörnyü gonosznak segítő okai,
Voltanak Ferdinánd Németi Totjai,
Gonosz Horvátjai és kevély Magyarai,
Lengyelek is véle voltak s' több szolgálai.
99. A' kik mind Istennek kemény ítéletét,
El nem kerülhetik haragos ostorit,
Mert ő meghalgtatja árváknak panaszit,
Egekben felható buzgó könyörgésit.

100. Akkor a' nagy Isten elő szóllét téged,
Gonosz büneidet kiterjeszti s' vétkeid,
Sok ártatlan vére szolland te ellened,
Hidhyed ezt bizonynal te el nem kerüled.
101. Az haragos Isten ezt mondja tinéktek,
Kik ez szörnyüségét itt tselekedtétek,
Fajtalan és gyilkos parázna nemzetek,
Az én jó népemet el mért vesztettétek.
102. Ezek én Fiamnak ártatlan vérével,
Lettek én hiveim kinszenvedésével,
Engemet bántátok gonosz fegyverekkel,
s' Nagyon megsértétek szemem fényét ezzel.
103. Távozzatok tölem, nyilván gonoszsgágtok,
Vagyon én előttem minden undokságtok,
Mert szent Templomimat ti megmotskoltátok,
Én jó városomat elpusztétottátok.
104. Az örök Pokolban ti mind kinlondjatok, [!]
Véghetetlenképpen ott sartzoltassatok,
A' kik én népemhez gonoszok voltatok,
Mert nem lehet egyéb a' ti jutalmatok.
105. Akkor az Istennek meg szentelt hivei,
Kik örök életnek lesznek tsak lakosi,
Örömmel s' vég nélkül azt fogják mondani,
Igaz az Ur Isten, s' igazak mondási.
106. Oh Felséges Isten seregeknek Ura,
Megromlott hazánkknak légy erős Oszlopa,
Szegény juhaidnak vigyázó Pásztorja,
Szent Ekleziádnak hatalmas Tutorja.
107. Mi ellenséginket rontsd meg haragodban,
Szégyenítsd meg őket rossz gondolatjokban,
Fizess meg nékiek nagy busulásodban,
Oh ne hagygy kárt tenni a' te juhaidban.
108. Minket, oh Ur Isten, tarts meg békességben,
Hogy megmaradhassunk szent isméretedben,
Te szent igéd köztünk légyen tsendességben,
Aldj meg, oh jó Isten, tarts meg mi hitünkben.
109. E rövid formában akará kiadni
Csepreg Városának romlását leírni,
Hogy a' ki olvassa, tudja megitélni,
Minémü legyen a' Pápastaknak hiti.
110. Egy szegény Deák, ki testi szemeivel
E' romlást jól látá; de tsak nem fegyverrel
Ő is meg romla ott, scholai sereggel,
Még is az Ur Isten megtartá békével.
111. Immáron nyavalyás mostannak bujdosik,
Jó Csepreg romlásán nagyon siránkozik,
S' hogy tanulás nélkül ideje elmulik,
Azon is ő szegény nagyon szomorkodik.
112. Tudom, hogy irásom nem kedves mindennek,
A' Romai hiten, s' Papoktul függöknek
Mert ők igaz-mondót tudom nem szeretnek,
Hanem olyanokat ők igen gyűlölnék.

113. De te a' Kristustul függő kereszténység,
Féllyed a' nagy Istent, ki mennyei Felség,
Tanuly a' más kárán, mer e' nagy eszesség,
A' kiért áldassék mennybéli Istenség.

(*Collectanea ad historiam ecclesiasticam protestantium in Hungaria. 210b—214b.*)

III.

Tsepregh Varos 1621. Esztendőben esett siralmas Veszedelméről

1. A sok tsudák között hallyatok egy tsudát!
A Kereszténységnek iszonyu romlását,
Az igaz vallásért vérek ki ontását
Sok szamu Népeknek le vágattatását.
2. Egész Europa ezen tsudálkozhat,
Az Egek és a föld nyilván álmélkozhat
Valaki megh érti bizony szomorkodhat
Ez történt dolgon méltán sirankozhat.
3. Attyáink, Eleink illy dolgot nem láttak
A Historiakbul soha nem olvastak,
Chronica Könyekben, kik gyakor forgattak
Illyen rettenetes dolgot nem találtak.
4. Kegyetlen Maneses volt szörnyü vér ontó
Isten Népe között elvesztő és rontó
Az igaz Isteni tiszteletet rontó,
Pusztító, kergető, rut Balvány imádo.
5. Irgalmatlan vala Haaman Sidok ellen,
Igyekezven őket el veszteni éppen,
Isten igéjét el törő mindenben,
Hirdetőit pedigh mészárlani szörnyen.
6. Iszonyu és jászos dolgain Neronak,
Gonoszságát nehéz rendben szedni annak
Ki ellensége volt az mennyei Urnak,
Kemény öldöklője az Apostoloknak.
7. Nem szükség szollonom több kegyetlenekről,
Avagy emlékeznem ő szörnyüségéről,
Vagy hogy elő hoznám Herodest ezekről,
Mert mondok szörnyebbet mind ezeken kívül.
8. <Az> 1621.dik Esztendő<ben>
Mikor volna éppen tsak akkor kezdendő
Januariusnak havában menendő,
Az emberek kell jót vagy roszat közlendő,
9. Vagyon egy kis város Sopron Vármegyében,
Csepregh annak neve Répcze vizmentében,
A melyben lakának sok népek életben,
<A félelem miatt még több bé jölvén.>
Szeretet, barátság és egyet értésben.
10. Ferdinand<nak> hada Nemettel, Kozákkal,
Tothokkal, Horváthtal, fene Magyarokkal,
Lánséri Uraknak álnok tanátsokkal,
Indula megh alá vér szopó szándékkal,

11. <Azon véghere, hogy eö mar Lova Zablját>
Tettetésből előbb a Lova Zablját
Más felé fordítsa, s <végezze> láttatott tanását,
De alatomban eö Csepregnek várossát,
Megh szállá Dullata és rablá sok javát.
12. Noha ugyan sokszor ajánlotta magát,
Egyszer és másszor is mutatta jó voltát,
Nagy Eskuvésekkel kötelezte szavát,
Hogy ezen Városnak nem kívánná kárát.
13. De ezek tsak voltak Sophia beszédek,
Nem Urhoz illendő nyujtott végezések
Mert titkan vallának el röjtve fegyverek
Dühös haragh tűz, viz és nagy Kergetőjek
14. Eljöve azonnal Ferdinándnak Hada
A mellyben lobogott Eszterhás Zászlója
Népének vezető kemény Kapitánya,
Kitől függött minden tábori szolgája
15. Reggelre virradván Csepreget meg-ütik
Rémitő jaj szoval Seregh be rohanik
Az sűrűn pattago lövéstül rettenik
A nagy rikotástul a földre le esik
16. Megh ismerő jel volt köztök mindeniken
Kiknek ruhaikon, kiknek Süvegeken
Hogy egy mástul senki veszellyt neszen, vedgyen,
Hanem kiki köztök megh maradjon éppen.
17. Leg elsőben ezen irgalmatlan Nemzet
Kezdte le vágni a Városnak népét,
Mind iffjat, vénet, ártatlan gyermeket
<Hogy telhessék kedve megh ölt szép szüzeket.>
Igy tölt kedve szüzek meg öletésekben.
18. Nem vala eö nálok személyly valogatás,
Mert el fogyott benne minden szánakodás
Hanem egy eránt lön legh ottan mészárlás,
Minden Emberek közt a jajos vagdalás.
19. Mivel elől utol valakit találtak
Háznál házon kívül valakit kaphattak
Abban Puskát lüttek, avagy kardot vágtek
Ruháitul mindent mindgyárt megh fosztottak
20. Attul megh réműlt és megh rettent népség
Feles a ki futott, hogy jött az ellenség
A ki el szaladott annak szép nyereség,
Ki el maradt annak rettegő szörnyiség.
21. Legh elsőben is az also Szent Templomot
Ostromolyák szörnyen miként egy Barlangot
Megh gyuítják, Dullyák és el visznek mind jót
Mellyet a szegénység bé takarétott volt.
22. De hally már itt szörnyü rettenetes dolgot
Minémüt emberi szem soha nem látott
A Keresztény népség melly igen megh romlott
Midön az ellenség a templomnál bolgott.

23. A megh holt tetemek fegyverrel vágattak
Izenként emberi tagok szagattattak
Sok lelkeknek házok agyakigh nyuzattak
Iszonyu moddal ugy jaj meszároltattak.
24. Kik Templom Tornyában föl mentenek vala
Azonokat hitre alá hívták vala,
Hogy szónak hívének alá jüttek vala,
De veszedelmekre szállottak le vala.
25. Mert az ellenségnek fegyvere ki vonyva
Volt hogy szegényeket egy kis idő mulva
Kantzöllya le vágja senkitül megh valva
Hogy lassa csontokat egy határban rakva.
26. Ez Isten házában annyi bö vér vala
Hogy az Embereknek inát éri vala
Mint hogy az ellenség senkit nem szán vala
Sött a vér ontásban gyönyörködik vala.
27. Megh holt emberekbül már tüzet rakának
Azt rendelik vala tüzek föl (ujjanak) gyuljanak
Fa törökek helyett testeket rakának,
Es mindent a tüzre egy másra hányának
28. Ez siralmas dolgon kicsoda nem sirna?
Illyen sok ártatlan Lelket nem szána?
Bizonyára ezen Török szív is fajna
Ezzel együtt Pogány Tatár is sirhatna.
29. De Ferdinánd Császár kemény szivü Hada
Meg nem szánakodik kegyetlen királlya
Es gonoszságban szolgáló Horváthya
Eszterháznak fene rut magyar Dondarja
30. E rettentő dolgok a Templomnal lettek,
A fölso Templomhoz innend mind föl gyültek,
Kiket az Utzákon találtak megh öltek
Házban és ház kívül mindent abbul loptak
31. Mikor az ellenség haragja föl gerjett
Az egész városon mindenütt el terjett
Az ellenség ottan akképpen el szélyett
Hogy lellessen dühött haragjának kedvet.
32. Itten a Piarcsi Templom keretését
Ostromollyák, lövik benne való népét
Környül fogják hamar Répcze viz mellékét,
Igy probállya kiki pogány vitéségét
33. A szegénység belül megh áll nagy rémulve
Veszedelmet láttya hogy már fején lenne,
Szot ad, ki könyörögh, hogy kegyelem lenne,
A puska s a fegyver kárt benne ne tenne
34. Mint hogy az ellenség álnok ravaszságát
Ki fakasztya itten kép mutatoságát
Meg nem szánván éppen késég nyavalyáját
Es szüntelen valo nagy föl kiáltását
35. Megh egyező szivvel azért azt végezik,
Hogy a keretését Templomnak megh vegyék
A benne kiáltó népet mind megh ölyék
Senkinek közötttek személyét ne nézzék.

36. Igy a keretésre Zajjal rohannának
Némellyek sietve folyül bé hányának
Némellyek pediglen réset tsinálának
Ezeket követvén mind bé futamának
37. Ottben a Nép között lön szörnyü jajgatás
Mind a két fél között iszonyu kiáltás
A kis gyermektül hallatik Zokogás
A megrémült néptül nagy sirás és rivás.
38. Illy formán próbállyák megh vitézségeket
Mélly vérben keverék éles fegyvereket,
Mivel mind megh ölték a szegény népeket
Mezitelen hagyták sokaknak testeket.
39. Azon szent Templom is rakva vala néppel
Chorus, Torony Karok rakva sűrűséggel
Templomnak pallása tömördek népséggel
Hogy megh maradnának már ott tsendességgel
40. A szegény kösségh ott talpra mind föl álla
Ellenségh szivének sirván supplicála
Hogy ö bus fejének lenne gratiája
De a reménykedés nékik nem szolgálá
41. Mivel az ö nálok el vala végezve
Hogy köztök senkinek kegyelem ne lenne
De Fejenként minden egyeránt szenvedne
A ki változódnék felyével fizetne
42. A templom asztalyát meg vivék ostrommal
A bé szorult kösségh jajgatott sirással
Midön ellenségét jönni fényes Karddal
(El busult) Fel dühött haraggal, látya boszusággal
43. Sem vénet, sem ifjat gyermeket öregett,
Eppen nem keméltek gyenge szép szüzeket
Mert föl mészárlanak kitsiny Csötsömöket
A mellett szerzetek feles öszvedgyeket
44. Nyavalás tanuló Deákok romlának
Mikor iskolában bé szorítottának
Es így ideiglen fogva tartatának
Mert ottan az után le vagottatának
45. Kozákok Lengyelek az allatt meg allák
Ekes Enekeket övélek mondattak,
Azok utánna szörnyen le rontatták
Rendrül rendre ottan mikeppen állottak
46. Szegény jó ifjak ekképpen megh romlának
Mert az Dühosságben le vagattatának
Az irgalmatlanoknak hányattatának
Es így szörnyü képpen ök is megh hallának
47. Egy kegyes életü Praedicator vala
Ki tudományokkal hires neves vala
A fölső Templomnál buzgon szolgál vala
Kit az egész város igen szeret vala
48. Nagy hűséggel szegény tisztóben eljárni
Az egyes sereggel akarván maradni
A mártíromságra magát inkább adni
Hogy sem mint Juhait futással el hagyni

49. A zöndülés közben a Chorusban vala
Ahitatossággal imádkozik vala
Kedves Halgatoit bátorítja vala
Némellyben Istenhez fohászkodik vala
50. Ottan az ellenségét öt meg ismervén
Hogy Evángelicus Praedicator legyen
Reája rohanik vakdallya nagy szörnyen
Mint pogányt és Tatárt Törököt úgy szintén
51. Így szenvedte Kristus ő martiromságát
Juhacskaí mellett élete fogyását
Kéért az ő Lelke vette boldogságát
A dicső Országnak dicső Koronáját
52. Templomnak Pallásán valakik <voltanak> valának
Azok mind egyiglen le vágattatának
Artatlan véreik falon le folyának
Mint egy sebes eső alá csordulának
53. A templom tornyában kik föl mentek vala
Ezek még szörnyebben ottan vesztek vala
Mert a Tűznek lángja őket süti vala
Ugy hogy három harang le olvadt vala.
54. Oh hallatlan csuda, melly itt történt vala
A magas toronyban egy jó anya vala,
Kinek fiatskája Kebelében vala
A magas toronybul alá ugrott vala.
55. Noha a jó anya mindgyárt megh holt vala
De a kis gyermecske épen megh marada
Az erős Istennek csudálatos gondgya
Körülötte lévén ötöt megh tartotta.
56. Egy szóval emlétvén im illy veszély vala
Kit az emberi nyelv ki nem mondhat vala
A kereszténységnek része melly el romla
Ferdinándnak hada kit itten le vágá
58. Sokan ez helységben megh sebesedének
Pinzbéli nagy Summán ki menekedének
Némellyek csak ugyan megh ölettetének,
Noha fejekért nagy Summát fizetnének
59. Az alsó Templomi Praedicator sorsa
A többiek között eveszében forga
Minden keresménye pazartásra juta
Ellenségnek Kardja neki sebet hozá
61. Mindezek a mellyek most elő hozattak
Megh öletteteknek részéről irattak
Az élőknek jájos például adattak
Emlékezetére mindennek hagyattak.
60. Hasonlatos formán Szegény mester romla
Mert maga személye Lengyelekhez juta
Fejének valtsága lön neki nagy Summa
Nagy drága könyvei menének prédára.
62. Még ezen kívül halhatz több dolgokat
Förtelmes és undok parasztságokat
a szűz Leányoknak megh rontatásokat
a Lengyelek miatt sok rustuságokat

63. Csepregynek várossát lakták szép személyek
Tisztességgel anyák, becsületes Szüzek,
Gyenge Leányzocskák, szép ifju Legények
Minden rendbül való jó mester Emberek
64. Az aszonyi rendek hol találtatandó
Lengyelek kezében mihelyt el jutának
Tiszták személyekben ott megh rontatának
Ejjel is nappal is szeplöket kapának
65. Iszonyu dolog azt mégh tsak hallani is
Szemérmetes nyelvel tsak ki mondani is
Mivel a természet ettül irtozik is
A meny és a föld iszonkodhatik is
66. Fene vadok modra mindent mivelének
Személy valogatást ő benne nem tönének
Mert tizen s többen össze egyeledének
Sok sirást és rivást közöttök szerzének
67. Tiz s tizen egy esztendő nevetlen Leányoka
Ezektül épségben meg nem maradhata
hanem kedve ellen ki ki szeplöt kapa
igy szuzességeknek viragja megh romla.
68. E nagy esztelenség tartá három napigh
E mellett ismetlen három ejtezakáigh
Kin o Meny föld tenger O! álmélkodhatik
De a Lengyelektül bűnek sem tartatik
69. Sött hogy annál ruttább nagy Dühössegeket
Ki onthassák böven sziveknek mérgeket
Véghez is vihessék kegyetlenségeket
Gondolnának alnok sok mesterségeket
70. Az öreg üdeju aszszonyi állatok
Lövének előttek a [Más kézzel: *sánták*] és bakok
fel vonák fejekre tsufszággal ruhájok
Szalma lángot szenved szörnyen minden tagok
71. Kiket fegyverekkel meg nem ölte vala
azokat a pénzért mind kinozznak vala
Fejeknek homlokot korrul kotik vala
fával és kötéllel ugy szoritják vala,
72. Kerékre is sokat föl kötének vala
Lábokat föl hagyván fejek le füg vele
Gyomrát torka felé s bélit nyomják vala
Melegh Kemenczénél őket sütik vala
73. Ezen szörnyü dolgok mikor mind meglettek
Azoknak utánna többet tselekedtek
Templomnak oltára körös körül mentek
Minden szegletében pénzt ástak s kerestek
74. Egy fő Embernek holt testét hogy föl ásták
nyugodni a földben békével nem hagyták
Bársonyos Zászloját a falrul le vonták
Az [Más kézzel: *Istennek Házát*] ekképp rutitották
75. Ez helységben lakó egy házi Emberek
Drága személekben nagy kár vallást vonnek
Kiket el szaggattak, kiket megh el vittek
Kiket el metéltek, kiket el égettek.

76. A régi magyarok Mátyás Királlyának
Sok Könyvei Budán még most is meg vannak
Kiket Törökök is böcsületben tartnak
Noha ők azokhoz semit sem tudnak
77. De a gonosz nemzet azt itten nem nézi,
Az ártatlan vérről Könyvek szünét fösti
Istenek ígését így böcsületleníti;
Hirdetöit üti, vágja és meg öli
78. Mikor már mind ezek meg lettenek volna
A negyedik napon hogy juttotak volna
Bor buza és Barom prédára ment volna
Sok özvegy és árvák juta romlott sorsra.
80. A rojtök helyekből elő jött özvedgyek
Borulának a holt testekre szegények
Siro könyvekkel bé telék ő szemek
Keserüség miatt csak nem hassatt szivek
81. Ki attyát és annyát, ki Urat Leányát
Szörnyü jajgatással siratya magzatyát,
Ki kedves szomszédgyát ki jó házostársát
Nagy rikoltással jajgatya baratyát
82. E sok gonoszsággal nem elégedének
De önön magokkal szüzeket vivének
Parásználkodásra kiket rendelének
természetek ellen förtelmeskedének
83. Ily nagy szörnyüségot próbála e nemzet
Mellynek jajos hire szellyel el ki terjedt
de kiváltképpen hogy Pápa engedelmét
Ezeknek ezekben nyuitott nagy kegyelmét
84. Itt a sok Barátnak és Szammdokaknak [?]
Ki folyt véres vérről a kik aldoztanak
Elég praemendája juta is torkoknak
Csepregi rablással mert meg is gyütének.
85. Volt egy gonosz Barát ki azzal kérkedett
Csepreg várossában, hogy ő vitézkedett
Undok fegyverével [Más kézzel: *olty jeles dolgot tett*]
Tizen öttöt meg ölt, többet is igyekszet
86. A pápistaságh bizonyos jelei,
Dögletes dolgok férges gyümöltsei
Mert tudományát ő fegyverrel terjeszti
Nagy egyetlenségét fölül vérről festi
87. Ezen nagy romlásnak ha kérded: ki oka?
Eszterházi Miklós ennek indítója
idegen nepeknek Csepregben hozója
Evangelicusok rut fel Konczolója.
88. Ezt [Más kézzel: *hidd el semmi képp*] el nem tagadhatod
Bizony csak héjában himezed hámozod
Gonosz dolgaidat am hogy pallástolod
Mert a Pokol lézen értek örök átkod
89. Mostan éppen volna Keresztur és Csepreg
Nem pusztult volna el Lövő és Peresztég
Lánsér és Lákonpach ha löt volna veszteg
Megh maradott volna bekével az Seregh

90. Még volnának most is sok régi Jobbágyid
Megh nem égtek volna tölt rakott faluid
Follyebb is volnának kintses tarházaid
Jobb Karban lennének el pusztult földeid
91. Hogy ha Ferdinándnak idegen népeit
Fejedre nem kérted volna pusztítóit,
Fajtalan parázna, Konczolo Kozákit,
Virágban lakhatnál mostan mind ott mind itt
93. Ha már kérdi Isten Eszterház te töled
Miért rontottál el ennyi sok Lelkeket ?
Mit felelhetsz néki ? holott te ezeket
Artatlanul szörnyen mind megh öldöztetted
94. Megh némulsz mindgyárást, magad nem mentheted,
Mivel el kárhoztat Lelki isméreted,
E mellett megh vádol udvari Sereged
De kiváltkeppen fönt haragos Istened
95. Akár melly mentségid nem használnak néked
Mivel által látta Isten álnok szived
Szomszéd jó Urakra való inységed
Fajtalan s atkozott telhetetlenséged.
96. Boszszut is áll Isten rajtad mind ezekért
Artatlan véreknek sok ki ontásiért
Ki törül a földbül te gonoszságodert
Kénköves tüzre hány harpiaságodert
97. Lehetetlenség is volna, hogy ezekért
Isten megh ne ölne szegény árvákért
fel ne koncizoltatna gyenge szép szüzekért
Szüzességeknak megh szeplősítésekért.
98. E szörnyüségnek segítö társai
Ferdinánd hadai, Lengyeli, Kozáki,
Magyarságh allyai, szolgáló Horváthi
Lesztek e dologért Pokolnak Rabjai.
99. Tiis az Istennek kemény iteletét
El nem kerüljétek haragos ostorit,
Mert ő meg halgatya árváknak panaszit
Egekben föl menö buzgo kiáltásit.
100. Akkor a nagy Biró elő hiv titeket,
Gonoszságítokért suitya fejeteket,
Az ártatlan vérrel süti lelketeket
A Sárkánynak adja jaj sziveiteket.
101. Haragos szavait így mondgya tinéktek,
Ez nagy szörnyüséget kit tselekedtetek
Fajtalan és gyilkos ragado nemzetek
Az én népeimet kik el törültétek.
102. Holott a Christusnak ártatlan vérével
Ezek váltattak megh kinszenvedésével
Kiert gonoszt tévén, vágatatok fegyverrel
Engem s megh sértétek szemem fényit ezzel
103. Távozzatok el már ezért atkozottak
Ez éktelenségben a kik gonoszkodtak
Istennek templomit megh undokították
S árvát és özvegyet megh szomorították.

104. A kinos tüzekben ti mind kinlodjatok
Szivetekben ezért nagyon kinlodyatok
Gyötrelmes sajokkal mindig rikkoltsatok
Rikoltástokban lángollyon szurkotok.
105. Akkor az ártatlan föl kontzolt sok hivek
Kik ti miattatok itt meghölettettek
Es föl kiáltanak áldván Isteneket,
Mondván: Ugy ugy Uram igaz ítéleted.
106. Felséges Ur Isten seregeknek Ura
Nyavalyás hazánknak leg fölleb Tutora
A te juhaidnak segítő Pásztor
vigyázó tutora
107. Ellenségeinket rontad megh haragodban
Szégyenítsed őket a gonoszságokban
Ne hadgy kárt tenniek többet Juhaidban
Fizess megh nékiek nagy busulásodban.
108. Minket pedig tarts megh te békességében,
hogy dicső nevedet hédessük szüntelen,
Szent igéd közöttünk folyon tsendességben
Mellyből boldogságot érezzünk szivünkben.
109. Illy rövid formában akarám foglalni
Csepregnek romlását versekben kiadni
a ki azt olvassa tudgya megh itélni
110. Egy nyomorult Deák e verseket szerzé,
Ki nagy siránkozva mind ezeket néze
Mikoron veszélyben forogna élete
De a bölcs Ur Isten fegyvertül megh mente.
111. Mostanségh imáron nyavalyás buidosik
Csepregnek romlásán ugyan siránkozik
Gyors tanulás nélkül ideje hogy mulik
Éjjel nappal ezen sirva fohászkodik.
112. Tudom hogy irásom nem kedves mindenek
A papista hiten papoktul foggölnek
Semmi, mert igaz mondást ők nem szeretnek
ellenek mondókat éktelen gyülölnek.
113. De te Ur Christustul függő Keresztenség
Félled az Ur Istent, ki mennyei Fölségh
Tanuly mostan korán, mert ez nagy eszesegh
Kiért menyben megh áld a drágha Istensegh
(Békési kézirat.)

A szöveget talán Tinódi dallamára énekelték (*Az Végtemesvárban Losonci István-
nak haláláról*, RMDT I, 49.), mert a két ének kezdősora szó szerint azonos. Ugyanez a
kezdősora az 1610-ben szerzett *História Báthori Gáboré* c. éneknek is. (RMKT XVII/1,
96. sz.)

Az ének megértéséhez elég annyit tudnunk, hogy a névtelen deák által leírt ese-
mények azért következtek be, mert Csepreg földesura, Nádasdy Pál Bethlenhez pártolt,
s Bethlen távozása után Eszterházy Miklós Nádasdy birtokait megsarcoltatta. A zsol-
dosokat Collalto tábornok vezette. (PAYR SÁNDOR, ProtSz 1898, 209–227.)

12 Lehetséges, hogy a *találtak* szó *hallottak*-ra változtatása a két kéziratcsalád
egy-egy tagjában (I-ben és V-ben) a szöveg énekes előadásának az emléke.

39 Lánzsér ura Eszterházy Miklós volt.

49–52 A sorvégi szavak eredetileg talán ebben a nyelvjárási alakban szerepeltek:
beszédők — végezésők — fegyverők — megértjük.

87 PAYR SÁNDOR (és utána a MKBR) úgy központosított, mintha a sor ezt jelentené: a kereszténység mennyire elzüllött, elaljasodott! A sor jelentése ezzel szemben: a kereszténység (vagyis a csepregi protestánsok) mely igen tönkrement, elpusztult.

88 A *bánt ott* szavakat jobb híján választottam. III és V egymástól függetlenül az itt furcsán hangzó *bolgott* szót tartalmazza. Lehet, hogy I szövege a helyes: *a templomnál forgott*.

109 Az egymástól független II. és V. forrás a *kicsoda* helyett a *vajjon ki* szavakat tartalmazza. Valószínű, hogy véletlen egyirányú változtatás.

122 E sort nem értem.

124 A sor hibásnak látszik a *terjed* ismétlése miatt; a stemmának sem felel meg, mert csak az I. és a VIII. forrás tartalmazza. Javítására nincs fogódzó a többi variánsban. II–IV át van fogalmazva; V változata (*el hirtett*) szintén értelmetlennek látszik; VI másolatában (OSzK) az ide nem illő *elhirhed* szót találjuk; VII és IX *elszéled* szava az előző sor utolsó szavának téves ismétlése.

172 E sor nem egészen kielégítő. Lehetséges, hogy az eredeti szöveg így hangzott: *Ezek szerének sok árvát, özvegyet*. Ebben az esetben azt kellene feltételeznünk, hogy β és V egymástól függetlenül egyformán rontott.

185 Zvonarics Imréről van szó.

199 A *vagdalják* szót ϵ mellett I is a hibásnak látszó *vádolják*-ra változtatta.

233 Valószínűleg Crucius Keresztúri Mihály. (PAYR SÁNDOR: A dunántúli evangélikus egyházkerület története. Sopron 1924, 79.)

237 Cseprek rektora Galgóczy Miklós volt. (PAYR: i. m. 80–1.)

248 A sor utolsó szava bizonytalan. Ebben a formában csak VI tartalmazza, úgy látszik viszont, hogy III *rustuságokat*, sőt VIII *rosz sok keserves sorsokat* és IX *rosz nyájosságokat* ennek félreolvasásából keletkezett.

308 β -ban tévesen megismétlődik az előző sor *eképpen* szava. α valamennyi variánsa eltér egymástól: I Hirdetőjét is szörnyen megölte II s' Annak hirdetőit íme meg is ölé III Hirdetőit üti, vágja és megöli IV Még hirdetőit is gyilkosan megöli. IV *gyilkosan* szava későbbinek látszik, legfeljebb *gyilkosul* állhatna itt, mert a régiségben a *gyilkos* inkább főnévként volt használatos. II–III szövege inkább a XVIII. századi átdolgozások stílusába illik. A *szörnyű* és változatai viszont az énekszerző leggyakrabban használt szavai közé tartoznak. A szótagszám helyreigazítására a szó elé a *nagy* jelzőt tettük.

337 VI *gyász* barátját, illetőleg IX *jász* barátját nem értjük, bár lehet, hogy ez történt a XVIII–XIX. századi másolókkal is, s ezért próbálták különbözőképpen „értelmesíteni” a szöveget. (I Vala egy barát II Volt itt oly barát III Volt egy gonosz barát V Volt oly igaz barát VII Volt oly ház [!] barát.) A protestánsok állandóan gúnyolódtak a katolikus papok hajának körülnyírásán, ezért VI változatát fogadtuk el.

344 Ez az egyetlen hely az énekben, ahol α szövege (Kegyetlenségét *felül* vérel festi) nem ad kielégítő értelmet.

361–2 E két sor romlott szövegűnek látszik, főleg az *idegen* megismétlődése miatt, de nem találtam kielégítő megoldást, mert I–II-ben hiányzik, III-ban teljesen át van fogalmazva.

367 E sor α mindhárom változatában hiányzik, β változatai pedig mind tizenket szótagosak. Itt az *Egerszegi kézirat* (VI) Széchényi-könyvtári másolatát használtuk fel, ahol a sor így található: *Dunán inmentzo ország hogy elomla*. A NySz éppen egy Csepregen 1626-ban megjelent nyomtatványból, Zvonarics Mihály *Postüllá*-iból idézi a *Duna-ínnenső Magyarország* kifejezést. (I, 1593.)

371 Lehetséges, hogy a *Mert* helyett *Miért* a helyes, s a 372. sor végére kérdőjelet kell tenni.

378 Papírforma szerint β változatát kellene adni, mert II ezzel lényegében egyezik: *Mert álnok szivedet jól látja az Isten*. Ez a változat azonban hibás szótagszámú, s az I alapján adott szöveg (amit III is erősít) archaikusabb. Vö. a NySz több példamondatával: *Czac te egyedöl latod által uram az emberekneec sziveket; Christus az sziveknek által látója és vizsgalója stb.* (II, 534.) Eszerint II] véletlenül β -val egyezően rontott a szövegben.

383 nyomos — hosszú életű (NySz)

436 β a *pápi* szót *lutheránus*-ra változtatta, alighanem azért, mert a *hit* szó 'becsület' jelentése elhomályosult.

A kötet az 1622. május 13-án Kolozsvárott meghalt Károlyi Zsuzsannának, Bethlen Gábor első feleségének a búcsúztatására rendezett gyászszertartások során elhangzott prédikációk és versek szövegét közölte. Károlyi Zsuzsanna búcsúztatásában részt vett Keserői Dajka János is több prédikációval és verssel. Keserői Dajka János (1618-ig Bethlen Gábor udvari prédikátora, majd erdélyi református püspök) a temetési szertartások során prédikációt mondott május 19-én és 22-én Kolozsvárott, majd a fejedelemasszony koporsójának Gyulafehérvárra való érkezésekor, május 25-én, s végül a temetés napján, május 26-án. Az *Exequiae principales* . . . magyar nyelvű prédikációkat közlő kötetéhez a bevezető írást is Keserői Dajka János írta. (HEREPEI: Adattár I, 87–88.) A prédikációk mellett Károlyi Zsuzsanna búcsúztatására írta Keserői Dajka János három magyar nyelvű versét is.

Keserői Dajka János életéről l. HEREPEI: Adattár I, 77–90; ZovLex; további bibliográfiai adatok: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig. Bp. 1972, 430. Károlyi Zsuzsannáról: BODROGI JÁNOS: Károlyi Zsuzsanna fejedelemasszony. Nagybányán 1899.

93.

Nyomtatott kiadása: Uo. 55–57.

94.

Nyomtatott kiadása: Uo. 137–139.

A vers szövege 1622. május 26-án hangzott el Károlyi Zsuzsanna temetésén, a koporsó földbe helyezésekor Keserői Dajka utolsó prédikációja után. HEREPEI (Adattár I. 87.) szerint 1622. július 1-én temették Károlyi Zsuzsannát, az *Exequiae principales* viszont pontosan megmondja, hogy Keserői Dajka János utolsó (a kötet XI. sz.) prédikációja a koporsó földbe helyezésekor, május 26-án hangzott el.

A *Nemzetünk virága* kezdetű, Károlyi Zsuzsannát búcsúztató vers írásakor Keserői Dajka János valószínűleg a fejedelem érdemeit is szem előtt tartotta, mert a vers szövegét később, Bethlen Gábor halálakor egy ismeretlen szerző a fejedelem búcsúztatására, siratására alkalmazta. Keserői Dajka versének jelentősebb részét szó szerint átvette (a kezdő sort is) az ismeretlen versszerző, egyes strófákat elhagyott, egyeseket pedig hozzáfűrt. A Bethlent sirató vers szövege kötetünk 121. sz. darabja.

95.

Kézirata: OL Batthyány-levéltár.

A csonka szöveg versfői: FERDI . . . II. Ferdinándról lehet szó, s a vers Bethlen Gábor 1623 őszén indított rövid hadjárata alkalmával készülhetett Habsburg-párti részről. A 9–10. sor a fejedelemnek a magyar vármegyékhez intézett kiáltványaira céloz.

96.

Kézirata: Pethő Gergely: *Magyar Cronica*. (1623) 3b–4a. Kiad. SÁRKÁNY OSZKÁR: Két ismeretlen költő. It 1941, 185.

Irodalomtörténetírásunk tulajdonképpen „két” Gyulai Mártonról tud, bár valószínű, hogy azonos személyről, azonos versszerzőről van szó.

Az „első” Gyulai Márton a Győr 1598. évi visszafoglalása alkalmából 1599-ben készült *Epinicia* szerzője. (Szövegét l. RMKT XVII/1, 104–8.) Az *Epinicia* kritikai szövegkiadásához kapcsolódó jegyzetek a szerző személyének meghatározása során kizártnak tartják azt a lehetőséget, hogy az *Epinicia* szerzője azonos volna azzal a Gyulai Fr. Mártonnal, „aki 1623-ban Pettheő Gergely készülő krónikája elé két verset szerzett. . . . Ezeknek a verseknek a stílusa és jellege erősen elüt az *Epinicia* mitológiai elemekkel túlszűfolt, cikornyás modorától. A verseket egyébként is szinte egy negyedszázad választja el egymástól.” (I. m. 528–529.)

A „második” Gyulai Márton a jelen kötetben szereplő két 1623-ban keletkezett ének szerzője.

Az RMKT XVII. sz. 1. kötetében ugyanakkor szerepel egy Márton keresztnevé, ismeretlen vezetéknévű szerzőtől egy vers, a 84. számú: a vers szerzőjéről gyanítható, hogy vezetéknéve szintén Gyulai volt. A feltehetően 1605-ben készült versről szóló jegyzetek szerint az „. . . ének versfői: MARTJNUS GJUS. Valószínűleg romlottak, a szerző

vezetékneve nem állapítható meg.” (I. m. 618.) Az énekszerző vezetéknevére utaló GJUS bár valóban hiányos és romlott, de minden bizonnyal a Gyulai név eltorzult alakja. Az ének szemléletmódja, politikai tendenciája, stílusa ugyanis egyaránt azt sejtetik, hogy szerzője azonos az 1623-ban két éneket író Gyulai Fr. Mártonnal. Az *Epinicia* szerzője pedig valószínűleg azonos a jelen kötetben szereplő Gyulai Fr. Mártonnal.

A versek keletkezésének kronológiai rendje: 1599, 1605 és 1623. Az *Epinicia*, valamint az 1623-ban keletkezett két ének közötti időbeli távolság nem lehet döntő érv a szerző azonossága ellen. A különböző jellegű stílust, szemléletet természetesen fontosabb szempontnak kell tartanunk.

Az *Epinicia*, az 1605-ben keletkezett vers, valamint az 1623-ban készült két vers tematikája, jellege is más és más valóban. A stílus különbségei részben ebből is adódhatnak. Az *Epinicia* dicsőítő ének a győri hősök (Pálffy Miklós és Schwarzenberg Adolf) tiszteletére, tudatosan s bőséggel idézve a mitológiai példákat: „Iratatot, Historiakból, es Poétakból valo Metamorphosissal . . .” (I. m. 104.) Itt az alkalomhoz igazított, tudatosan kialakított a zsúfolt mitológiai példatár.

Az 1605-ben készült „Mostoha aniatul pogani daikasaghra iutotal, Magyar orszagh” kezdősorú ének Boeszkai törökpolitikája ellen tiltakozik, katolikus és Habsburg-érdekeket tartva szem előtt:

Vtalatos dologh, hagi keresztien forogh pogannial az taborban,
Mert Christus hiuei, Mahumet ebei nem fernek egi akolban,

(I. m. 362.)

Az 1623-ban keletkezett két ének Pethő Gergely *Magyar Cronica*-jához készült, s az ország romlásán kesereg, ugyancsak katolikus és Habsburg oldalról jellemezve az ország helyzetét.

Az *Epinicia*, valamint a többi ének meghatározó közös tulajdonsága a katolikus, Habsburg-érdekeket megszólaltató szemlélet. A szemléletbeli azonosság mellett a manierista stílus rokonsága is összekapcsolja a verseket. Az *Epinicia*-ban a mitológiai példák mellett ilyen sorokat olvashatunk:

Zinan Bassa hadat Nagy Györrel tölt hasat mar atkozotnak mondgyak
Mert nagy faidalmokra S-keserves karokra nyelte volt el jól latyak,
Mind farkas az gyapjat Es eb nyelte hájat verrel azt ki okadgyak.

Minden hamissagnak Es gonosz praedanak mereg vagyon belibe

(I. m. 105.)

Az 1605-ben keletkezett énekből is idézhetünk rokon fogalmazású sorokat:
Azt szoktak mondani, nem io keözeösülni baranioknak farkaszal,
Mert ha megh ehezik, ottan gondolkodik, nem gondol szam adaszal,
Azert iöuendöben az ki neki hiszen, bizoni fizet kiniaual.

(I. m. 361.)

Az 1623-ban keletkezett *Ez peldazatnak magyarazatja* c. ének az ország állapotát allegorikus-emblematikus magyarázatsorban szemlélteti:

Fekete Sas oltalmazza
S által rajta Sarkant Szurja
Keörmeivel holot huzza
Történetbeöl megis nyuzza

Fénlik Sasnak Coronaja
Sarkannak is ü tiz szarva
De Magyarának véres agja
Mert sok keöröm koszoruja

A másik 1623-ban keletkezett ének is jellegzetesen manierista képi fogantatású, a Rimay-versek képvilágával rokon hangulatú:

O nagy, kén vallott szegény arva Orszagh
Kit be buritot minden nyomorusagh
Majd el keöl veszned ha nem ér orvossagh
Mert sebed rosz fai Echo fai

Jól hiszem hogy faj mert Isten haragia
Olly szörnyü rajtad melly az beled ragia
Mint sebes tüznek meg emésztö langia
Szenved az miért Echo miért?

A tartalmi-szemléleti azonosság, a stílus, hangvétel rokonsága mellett az a körülmény is a „két” Gyulai Márton azonosságát sejteti, hogy egyetlen Gyulai Mártonról van tudomásunk, aki valamennyi Gyulainak tulajdonított vers szerzője lehet. Bár életéről igen keveset tudunk, a kevés adat is erősíti a feltételezést, hogy egyetlen Gyulai Mártonnal kell számolnunk.

Az *Epiniá-t* író Gyulai Mártonnal kapcsolatban az RMKT XVII. sz. 1. kötetének jegyzetei a következőket írják: „Az *Epiniá* 34–6. strófáiból, melyekben a versszerző Pálffy Miklós Bécsben tanuló fiáról szól, arra következtethetünk, hogy Gyulai Pálffy szolgálatában állhatott, s talán fiai tanulmányára felügyelt.” (I. m. 529.) A kézikönyv is a valószínűleg Pálffy környezetéhez tartozó nagyszombati ferences Gyulai Mártonnal tartja azonosnak az *Epiniá* szerzőjét. (A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig. Szerk.: KLANICZAY TIBOR. Bp. 1964, 33.)

Gyulai Márton életéről igen keveset tudunk. 1600-ban választották a ferencesek provinciálisává Pozsonyban. (KARÁCSONYI JÁNOS: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp. 1932. I, 99.) Már 1601-ben súlyos vizálya támadt a szerzetesek és Gyulai között. Elöljáróinál bevádolták a provinciális, Gyulai azonban kivédte a vádakát. A vizálya nem szűnt meg, s ellenfelei az esztergomi káptalan ügyésze, Pécsi Lukács segítségével tiltakoztak Gyulai Márton kormányzása ellen. A későbbiekben kiderült, hogy Pécsi Lukács anyagi jövedelmei védelmében támadta Gyulai Mártont. KARÁCSONYI szerint „Péchy Lukács egyéb hivatalai mellett a nagyszombati apácák birtokainak kezelője is volt, ámde nem tudott a beszédett jövedelmekről jól elszámolni. Emiatt őt a provinciális mint a Klára-szüzek előjárója kérdőre vonta, s utóbb pedig e hivatalától elmozdította. Ha Gyulai Márton nem állotta volna meg helyét, akkor bizonyára nem helyezték volna őt vissza előjárói és még kevésbé tüntették volna ki azzal, hogy a generális biztosává és általános felügyelőjévé nevezték ki.” (KARÁCSONYI JÁNOS: i. m. I, 106. L. még RÓNAY GYÖRGY: Misztika az ellenreformáció magyar irodalmában. KatSz 1937, 649.)

Életéről többet nem tudunk.

Végül is az RMKT XVII. sz. 1. kötetében szereplő *Epiniá*, a „Mostoha aniatul pogani daikasagha iutotal, Magyar orszagh” kezdetű (84. sz.) ének, valamint a jelen kötetben található két Gyulai Fr. Márton-vers minden bizonnyal *egy* szerző darabjainak tekinthető. Gyulai Márton 1599-ben a pogányon aratott jelentős győzelmet, Győr visszafoglalását ünnepli *Epiniá*-jában, a Habsburg—magyar összefogás eredményeként; 1605-ben Bocskai török politikáját ítéli el; 1623-ban pedig ugyanazzal a szemlélettel kesereg a harmincéves háború során megosztott ország helyzetén.

97.

Kézirata: **Pethő Gergely: Magyar Cronica.** (1623) 4a—4b. Kiad. SÁRKÁNY OSZKÁR: Két ismeretlen költő. It 1941, 186.

A vers szövege csonka, befejezetlen. Szerzőjéről lásd az előző vers jegyzetét.

98.

Kézirata: **Rimaszombathi beczülletes szabok czehenek Regiestruma.** I. lev.

Az ének teljes címe: *Rima szombat varosaban levő scolla mestere által Laskay Gaspar Deak által Nűrő Gíörge Czeh mestersegeben Es Szabo Istvan Dekansagaban Anno 1623 Es Dedicatott az Beczülletes Egesz Czehnek.*

Az ének szerzőjéről további adatokat nem sikerült találnunk. A *Pozsonyi toldalék* 16b—17b. lapjain levő halotti ének versfői ezt a szöveget adják: SI GASPAR LSAKI JE. Kérdés, hogy ez eredetileg Laskai volt-e, s ha igen, azonos-e szerzőnkkal.

99.

Nyomatott kiadása: **Consecratio Templi Novi.** Kassa 1625,) : (6a.

A Zemplén megyei (ma már Szerencsesel egybeépült) Bekecs templomát 1624-ben Monaki Miklós földesúr újjáépíttette. A felszentelés 1625. jan. 1-én ment végbe, ünnepélyes keretek között. Az ekkor elhangzott prédikációk, üdvözlőversek stb. még az év folyamán megjelentek nyomtatásban. A nyomtatványt Szenci Molnár Albert rendezte sajtó alá; ajánlólevélből megtudhatni, mi minden történt a felszenteléskor. Minthogy e nyomtatványból jelen kötetünkben sok mindent közlünk, jónak láttuk teljes tartalmát felsorolni, megjelölve, hogy a kiadott részek hol kerültek közlésre.

Címlap: Consecratio Templi Novi, Az az, Az Vyonna feleppitetett Bekeczí Templumnac Dedicálása es megszentelésekor, sok fő népeknek, Nemes Vraknac, Tanitoknac es köz rendeknek gyülekezetiben, ez 1625. Esztendőnek első napján tétetött Praedicatiók; az Templum falaira es az Székekre feliratott Szent Irásbéli Könyörgés es szép mondasoc; Ezecc mellé adtacc az ott tótt Praedicatiookkal egynéhány egyenlő értelmű Praedicatióc. Mellyeknek Registroma ez Levélnek tullyan vagyon. Az Nemzetes es Vitezlő Monaki Miklos Vrnac, es ő Kegyelme Istentfélő házastarsanac az Nemes es Tiszteletes Czitneki Anna Aszszonnac akarattyokból nyomtatásban kiboczzattatnanac.

A címlap verzóján: Ezek vadnak ez Könyben.

) : (1a—) : (5a: Szenci Molnár Albert ajánlása Monaki Miklósnak és feleségének
Kiad. RMKT XVII/6, 500—2.

) : (5b: . . . BEKECZI Szent-Egyháznac dedicatiójára rendeltetett keves versec Chervelyesi IANOS mostan Zambori Praedicator tul. Gazdag az Ur kinek háza nagyul . . . 48. sz.

) : (6a: Apostrophe ad populum Bekecziensem. Eörvengy már Bekecz . . . 99. sz.

) : (6b—) : (7a: (Thuri István:) Az SZENT HELYNEC megeppitesere . . . Mindenkor az Isten kegyes hiveinek . . . 100. sz.

) : (7b: Bűn boczzánatért es Isten előtt kedves életért. Christus, kérlec, szavát . . .

101. sz.

) : (8a: CARMEN VOTIVUM . . . ANDREAE PRAGAJ. Elcanae conjunx praestans virtutibus Annal . . . Kiad. e kötet 460. lapján.

) : (8b: ALIVD ejusdem. Elcanae conjunx sobolem petit Anna: putatur . . . Kiad. e kötet 460. lapján.

) : (8b—) : (1a: EPIGRAMMA VOTIVVM. Pro dedicatione Templi Bekeczien sis ex Psal: 27. conscriptum à Cl. V. Dñ. STEPHANO KISTALLYAI Rectore Scholae Tartzaliensis. IEssaeus vates caelesti flamine plenus . . .

) : (1a: ALIUD EIUSDEM. Tecta domus fabricans regali splendida luxu . . .

) : (1b—) : (6b: INDEX, VAGY Mutatoja némelly neveknek es emlekezetes dolgoknac.

) : (6b—) : (8b: Ne pagellae aliquot vacarent, conjecimus in eas subsequentia Patrum dicta, quae piis lectoribus grata fore censuimus.

1—30: ELSŐ PRAEDICATIO, Mellyet tótt Szepsi Mihály, TARTZALI fő Praedikator, es Abauy Vár s Torna Vár megyékben levő Tanitoknac Seniora, AZ BEKECZI Templumnac Dedicálásakor, 1. Januarij, Anno Christi, 1625.

30—32: EXHIBITIO ET CONsecratio Cathedrae Templicae, Dominicae mensae et vasorum sacrorum, ad Sacramentorum administrationem pertinentium.

33—56: BREVIS SERMO DE COENA DOMINI. Az az: Rövid Tanítás az WR Vaczorájáról, mellyet tótt Carolyi Andras à Szantai Praedikator, az Bekeczí u Templumban az Aldasi es Megszentelési Praedicatio után, ez szent Vaczoránac kiszólgaltatasa felótt.

57—92: Concio pomeridiana in dedicatione Templi Bekeczien sis habita ab Andrea Pragaji, Pastore Ecclesiae Szerenczien sis, Calendis Januarij. Anno 1625. Kiad. e kötet 460—9. lapján.

93—108: ORATIO DE AEDIFICATIONE TEMPLI BEKECZIENSIS in consecratione ejus ibidem habita ab ornatissimo juvene, Michaële Tasnadi, domestico Reverendi et Clarissimi Viri Dñi Michaëlis Szepsi Pastoris Ecclesiae Tartzalinensis et vicinarum Senioris meritissimi, etc. Calendis Ianuarij, Anno, M.DC.XXV.

109—113: KERESZTYEN Atyai es Anyai buzgo indulatból származott áldás es kívánság, melly tétetett az Templumban véghez ment Ceremoniaknac utánna, az Magzatoknac fejére áhitatosan, Monaki Miklos Vrnac, ugymint édes Atya, es Czitneki Anna Aszszony, ugymint édes Anya által.

114: Ez áldasnac elnyerésere szólgáló intés. Nagy kedves Istennek az olly magzat . . . (Kertvényesi János) 49. sz.

115—127: KÖVETKEZNEC Az Vrnac es az Aszszonnac, à Templum falaira feliratott Könyörgési.

127—135: [Élőfejek:] Az falra írott mondasoc. — Az székekre írott mondasoc. [Közzük a 128. lapon:] AZ ABLAC MELLETT. Augustinus. Ha kívánsz bódog meghalást . . . 102. sz.

136—160: III. PRAEDICATIO. Az Isten Anya Szent-Egyházánac Diczzőségéről ez Földön. (Az Index szerint Abraham Scultetus-é.)

161—202: SZENT IRAS szerint valo rövid Tanítás az Bálvány Képekről, mellyet Németül Scultetus Abraham boczzátott ki, mostan pedig az Bekeczí Templumnac commendálására Magyarrá fordított Szenci MOLNAR ALBERT.

203—249: V. PRAEDIKATIO Az Könyörgésről Öldözésnek, es nyomoruságnac idején.

250—255: (Prágai András:) AZ CVII. SOLTAR. Szántalan ez földön emberi nemzetnek az ő nyomorusága . . . 17. sz.

[256:] Tertullianus lib. Ad Martyres.

1—16: [Újra kezdődő lapszámozás.] HIVSÉGES ES IDVÖSSÉGES TANÁCZ adás, Az olly Házasságról, mely két ellenkező Religion való Személyec között leszen. Mellyet Petrus Molinaeus Franciaí nyelven írot, osztan Nemetből Magyarra fordított MOLNAR ALBERT.

[Hozzányomatva:] DEDICATIO REGII SACELLI CASSOVIENSIS, Per Reverendum et Clarissimum Virum, Dñ. Petrum Alvinci, Vngaricae Ecclesiae Cassoviensis Antistitem ae Seniore meritissimum. Az az, CASSAN AZ KIRALYI Házban való Capolnának az Abususokból Isteni tiszteletre szenteltetésekor tött Praedicatio. Melly mostan az BEKECZI Templum Dedicálásakor tétetött praedicatio mellé adatott, az Autorának javallásából.

16—17: (Ványai Illés:) Nem tudsz é barátom Uradnál hizelkedni . . . 103. sz.

100.

Nyomatott kiadása: *Consecratio Templi Novi*. Kassa 1625,): (6b—): (7a.

Versfők: MONAKI MIKLOS. A szöveg aláírása: „Thuri Istvan Bekecki Praedicator”. A szerző 1619—1623 között különböző Abaúj-Torna megyei és Zemplén megyei falvakban szolgált. (MPETA XIII, 12, 121.) Életéről és működéséről más adat nem került elő.

101.

Nyomatott kiadása: Uo.): (7b.

Az ének sorfői: CZETNEKI ANNA. Első nótajelzése Sztárai Mihály 23. zsoltására utal (RMDT I, 28. sz.), a második nótajelzés Balassi 50. psalmusának kezdősorát idézi. Keletkezési körülményeiről lásd a 99. sz. ének jegyzeteit.

102.

Nyomatott kiadása: Uo. 128.

A versike a bekecsi templom falára írt mondások között szerepel. (Lásd a 99. sz. ének jegyzeteit.)

103.

Nyomatott kiadása: *Alvinci Péter: Dedicatio Regii Cassoviensis*. Kassa 1625, 16.

Az Alvinci Péter prédikációját tartalmazó kötet nem önálló kiadvány, hanem a *Consecratio Templi Novi* c. kiadványhoz kötve jelent meg, önálló lapszámozással. Alvinci prédikációját Ványai Illés imádsága követi. Az imádság a következő sorokkal zárul: „Hieronymus ad Celantiam. Isto maxime tempore regnat vitium adulationis quodque est gravissimum, quia humilitatis etc. benevolentiae loco ducitur, ita fit ut qui adulari nescit, aut INVIDVS aut SVPERBVS repuntur. Elias Ványai.” Ezután következik (ugyanazon a lapon) a vers szövege. A vers valószínűleg Ványai Illés szerzeménye, s az idézett latin szöveg verses parafrázisa. Ványai Illés személyéről semmit nem tudunk, feltehetően kassai prédikátor lehetett.

104.

Nyomatott kiadásának töredéke: MTAK RM I 8° 701. Minden bizonnyal azonos azzal a példánnyal, amely korábban a hallei Magyar Könyvtárban volt. (Vö. JOSEPH FITZ: Georg Michaelis Cassai und seine Bibliothek. Gragger Emlk. Berlin 1927, 22; BUCSAY MIHÁLY: Régi magyar könyvek a hallei Magyar Könyvtárban. Bp. 1941, 53.) A töredékre RITÓÓK ZSIGMONDNÉ volt szíves felhívni figyelmünket.

Az ismeretlen szerző az utolsó vsz. szerint 1622-ben fordította a históriát latin nyelvből. Forrásának megállapítása még elvégzendő feladat.

Nyomatott kiadása: **Pataki Fűsüs János: Királyoknak tüköre.** Bártfa 1626, 19—20. Kiad. TOLDY FERENC, Kisz. Társ. Évl. V, 441.

A vers címe mellett a szerző betűjele: K. I. Ezt igen nagy valószínűséggel Klöz Jakabnak oldhatjuk fel; a kiadvány kolofonján így szerepel a neve.

Klöz Jakab, a bártfai nyomda hasonnevű alapítójának fia, 1622—1660 között vezette a nyomdát. Az irodalmilag képzett nyomdászok közé tartozott, aki néhány kiadványát maga látta el előszóval, így Verbőczy *Decretum*-ának 1632-i kiadását (RMK I, 605.), és Mihálykó János: *Keresztyéni Imádságok* 1640-i kiadását. (RMK I, 699.) Egy 1624. márc. 25-i levelében Sathó Istvánt, Nyáryné Telegdy Anna tiszttartóját többek között Szepesi Csombor Márton *Udvári Scholá*-jának kinyomatásáról tudósítja. (KOVÁCS SÁNDOR IVÁN—KULCSÁR PÉTER: A Bedegi Nyáry familia könyvnyomtató mestere: ifjú Klöz Jakab. MKsz 1966, 331—8.)

Nyomatott kiadása: **Pataki Fűsüs János: Királyoknak tüköre.** Bártfa 1626. — Az egyes versrészletek lapszámát a főszerzőben adtuk meg.

Pataki Fűsüs János ref. lelkész Sárospatakon született, előbb ott, majd Németországban tanult: 1616-ban Heidelbergben, 1617-ben Marburgban. Hazatérve Pelsőczön, Ungváron, Sárospatakon és Szatmárban lelkészkedett. 1629 tavaszán halt meg. (ZovLex.)

Királytükörét Bethlen Gábornak ajánlotta. (Klöz Jakabnak az olvasókhöz frott versét lásd az előző szám alatt; a latin üdvözlőversek közül a Szenci Molnáré kiadva: RMKT XVII/6, 450.) A művet PIRNÁT ANTAL méltatta. (A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig. Bp. 1964. 42.)

Egyéb munkái németországi tanulmányútja alatt készültek. Három disszertációja közül csak egy, a David Pareushoz frott, teológiai tárgyú (HEREPEI, Adattár I, 149.), a másik kettő: *Positiones physicae de elementis.* Heidelberg 1617. (RMK III, 1195.) — *Disputatio metaphysica.* Marburg 1617. (RMK III, 1204.) Az elsőt Matthias Bachendorffhoz, a filozófia, orvostudomány és fizika professzorához, a másodikat Rudolphus Goclenius filozófia-professzorhoz írta. — Három disszertáló honfitársát üdvözölte versekkel: Kanizsai Mihályt (RMK III, 1198.), Prágai Andrászt (RMK III, 1201.) és Putnoki Jánost. (RMK III, 1216.)

Nyomatott kiadása: **Tükör, Melly Az Aszszonyoknak Görög Simonides Irásából az Caea Szigetében régen lakó Aszszonyokról iratatott,** 1627. Esztend. Nyomatattatott 1733. Esztendőben.

A címlap verzóján a következő latin vers olvasható:

Ad livorem.

Foeminea livor, conseptus forte caterva,
Me petis invidulo pectore: livor abi;
Per meg Daciacas, nunquam Paliandia Matres
Pannonio cecinit carmine, livor abi.
Simonides Caeas Matres descripsit Achaeus,
Simonides haec sunt crimina, livor abi.
Livor abi simile et facito (nihil officit) arte,
Tu simili poteris ludere livor abi.

A művet korábban Tótfalusi Kis Miklós is kinyomtatta, mégpedig Felvinczi Györgynek *A jó gazdaaszszony dicsérete* című versével együtt. (ItK 1954, 336.) Tótfalusi kiadványának első része volt a *Tükör*, „az Aszszonyok igen megütköztek benne, jelesen egy Méltóságos Aszszony”. Pedig Tótfalusi a Titulusokat mitigálta, „úgy lévén azelőtt expressè: Első rend a’ dühös ebtől származott.” Ez ugyan a harmadik része a versnek, de feltehető, hogy Tótfalusi rosszul emlékezett az egyes részekre. Ugyancsak tőle tudjuk, hogy „Azelőtt-is azon munka nyomtatásban volt”. (Mentség. Bp. 1941, 81—2.)

A vers — amint ez címéből és 22—23. sorából kiderül — az amargoszi Szémónidész (i. e. VII. század 2. fele) „emberi életről szóló versi közül” való egyik iambosz fordítása. Görög nyelvi ismeretek híján nem dönthettük el, hogy az ismeretlen szerző görög eredeti vagy annak latin fordítása után dolgozott-e, de valószínű, hogy ez egyáltalán el sem

dönthető. A szerző ugyanis az eredeti szöveget teljesen átköltötte, mintegy ötszörösére bővítette és magyar viszonyokra alkalmazta. Az eredetit Buchanannak a XVII. század elején rendkívül népszerű latin fordításában közöljük:

Apud Stobaeum in tractatu De vituperio mulierum
Georgio Buchanano Scoto interprete

Primum seorsum à foemina mentem Deus
Crauit: illam ex hispida setis sue,
Cui cuncta coeno foeda sordido domi
Humi supellex turpiter proluitur.
Illota et ipsa ueste turpis, squalida
Pinguescit alto desidens in stercore.

Aliam è scelestà uulpe formauit deus,
Quae cuncta nouit, nec boni quicquam aut mali
Ignorat, hoc in genere plurimum boni
Inest, malique plurimum: ac saepe temere
Modòhuc, modòilluc flectit ira mobilis.

Aliam parentem moribus refert canem,
Maledica, cuncta audire, cuncta cernere
Intenta, et acri cuncta figens lumine,
Passim errat: et si neminem conspexerit,
Oblatrat. hanc uir nec minis compescere
Queat, nec ira turgidus si excusserit
Ei scilicet dentes, nec suaui blandiens
Sermonem, nec si sedeat inter hospites:
Sed pertinaci iurgio incassum furit.

Hanc fabricarunt terream dij, inutile
Onus marito, nec boni quicquam aut mali
Quae norit: unum id docta tantum, gnauiter
Comesse: et algens bruma quum induxit niues
Horrens, sedile propius ad focum admouet.

Nunc animum ad illam uerte qua nate est mari.

Modò laeta totum gaudet ac ridet diem,
Vt hospes illam laudet intuens domi,
Nullamque iuret foeminam usquam gentium
Bonis honestisque hae priorem moribus.
Aliàs nec ulli facilis aspici, neque
Patiens adiri propius, indomitum furit,
Ceum foeta catulis accubans teneris canis,
Insuaui, aspra, tristis, ex aequo hostibus:
Eadem atque amicis: instar instabilis freti,
Quod nunc per aestum leniter stratum iacet
Fluctu quieto, et gaudium nautis parit:
Plerumque uasto saeuens cum murmure
Attollis undas, illius planè refert
Quae nata ponto foemina est imaginem,
Ingenio, et ira, ceum fretum, mutabili.

E cinere et asina exercita molestiis
Efficta, tandem uix coacta ui et minis,
In officio erit, desidens in angulo
Noctem diemque se cibis ingurgitat,
Focumque sese propter etiam ingurgitat.
Ad ueneris autem furta amicum quemlibet
Aduentitantem suscipit promiscuè.

Mustela genuit aliud infoelix genus,
Miserumque, formae nulla cui sit gratia
Nil suaue, nulla illecebra, nil amabile,
Inane amoris atque mansuetudinis,
Et coniugalis negligens tori, uiro
Praesente, acerbo nauseat fastidio:
Furtisque multis noxia est uiciniae,
Necdum immolatis uexitur etiam sacris.

A latin szöveg ezután még három fajtáját jellemzi az asszonyoknak, amint a magyar vers 22. sorában is tíz „külömbőség”-ről van szó. A magyar szöveg tehát a végén hiányos. A ponyvanyomtatvány egy ívből áll, s ennek az A ívnek a végén a szöveg minden megjegyzés („Vége” vagy „Finis”) nélkül megszakad, viszont az órszó is hiányzik.

2 A sor értelme talán ez: Az ifjaknak a jó idő szintén jóra (azaz szerelemre) hajló...

3 Connubium foelix, Venus Gubernatrix igir = szerencsés házasságot ígér a kormányzó Venus.

38 E sor romlott; kb. az a mondanivalója, hogy a magacsinosgatásban nincsen semmi haszon.

77–78 E máshonnan ismeretlen szólások értelme kiderül a szövegösszefüggésből: az asszony a hiányos értesüléseket a saját feje után kiegészíti.

98 mérlődik — nem találtam a szótárakban.

104–105 Ezt az asszony mondja.

113 Talán az „Akaratos asszony” meséjére történik itt célzás. (Vö. BERZE NAGY JÁNOS: Magyar népmesetípusok. Pécs 1957. II, 508.)

131 szerdék = aludtj; zupon = leves

135 pikata — nem találtam szótárainkban. (Olasz piccata = vajban sült borjú-szelet?)

140 lumbaság — talán sajtóhiba lumhaság (= lomhaság) helyett, bár a szó ugyanígy megismétlődik a 178. és a 199. sorban is.

144 E sort nem értem.

168 indul duzza = elkezd felfúvódni (ti. mérgében); a *duz* itt főnév. — döllye a NySz szerint 'kevély' itt inkább: dühös.

170 guba gördül — ?

177 Valószínű, hogy a 'varázslat' jelentésű *báj* szó szerepel itt, de a sor harmadik részének értelme nem világos.

180 csoportos = rücskös?

181 goromba = tudatlan, ostoba

185 pest = kemence

197 várd veszét hát nem tüzes — nem értem.

215 mangur = fillér

108.

Nyomtatott kiadása: **Frisowitz Balthasar: Disputatio de Nobilitate.** Strassburg 1627, A 3d.

Üdvözlővers Frisowitz disputációja elé. Szerzője, Huditius Zsigmond egy rövid latin üdvözlőverset is írt a kiadványhoz. A magyar vers közvetlenül a latin után következik. A latin vers aláírása: „Sigismundus Huditius Wetere solio Hungarus, L. L. St. gratulabundus posuit.” Az üdvözlővers szerzőjéről semmit nem tudunk.

109.

Kézirata: OL Batthyány-lt. Missiles 02340. Kiad. TARNÓC MÁRTON, ItK 1957, 402–3.

A verset levélként küldte anyjának, Poppel Évának Batthyány Ádám. A levél címezése: „Az Tekentetes es Nagos Poppel Ewa Aszszonak Nekem szerelmes Aszszoniomnak Anniamnak.” A levél befejezése megadja a keletkezés idejét: „13 die May. 1627. Nagod szerelmes es engedelmes fia Adamus de Batthyan.”

A vers igen szabad szótagszámú sorok egymásutánja, ún. verses levél: tulajdonképpen a rímek teszik verssé. Batthyány Ádám verses levele jóval kötetlenebb a szótagszámot tekintve, mint Telegdi Kata levelének versrészletei.

A szöveg tartalmából következtetve Batthyány Ádám valószínűleg egy vadászaton való részvétel alkalmából küldte anyjának a szelíden tréfálkozó hangú verses levelet.

110.

Nyomtatott kiadása: **Salánki György: Roterodami Rézmannak . . . Könyvecskeie.** Leiden 1627, 3. számozatlan levél.

Salánki György 1597-ben született. Sárospatak után külföldön tanult tovább. (Frankfurt, 1623. II. félév; Franeker, 1624. márc. 31.; Leiden, 1625. ápr. 26.; Anglia, 1626 tavasza.) Franekerben két alkalommal disputált Guilelmus Amesius vezetésével.

(*De Descensu Christi ad inferos; De Infallibilitate Papae.*) Hazatérte után 1629–1635 között sárospataki tanár, majd 1635–1641 között mádi lelkész. (SpFüz 1865, 168–173; CZEGLE IMRE, AHLH 1971. X–XI, 114.)

Könyvének eredetije Erasmus *Enchiridion militis Christiani* c. műve. (THIENEMANN, ItK 1922, 86.) A fordítást Rákóczi György rendelte meg. (A munka jellemzése: PIRNÁT ANTAL: A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig. Bp. 1964, 43.) A versecske – Théodore de Bèze egyik epigrammájának fordítása – az ajánlás szövegébe van illesztve.

111.

Nyomatott kiadása: Uo. (?) 10a. Kiad. SpFüz 1865, 166. – A szöveg aláírása: „Géor. Zeml. L. M. Q. P.”

Zemléni György 1606-ban született. 1624. márc. 31-én a franekeri egyetemre iratkozott be, Rákóczi György támogatásával. 1624. márc. 31-én a leydeni egyetemen találjuk. Hazatérte után 1629-ben a sárospataki főiskolán conrector, majd 1631–1646 között különböző helyeken (nevezetesen Vinnán, Erdőbényén, Ónodban és Böszörményben) lelkész. Franekerben öt alkalommal disputált Guilelmus Amesius vezetésével. (*De Descensu Christi ad inferos; De Antichristo; De Ecclesia; De Clericis; De Cultu Sanctorum.*) Két latin verse maradt fenn, az egyik „Georgio Szempleni” aláírással az *Exequiarum Caeremonialium . . . Susannae Caroli* (Gyulafejérvár, 1624.) Bb2a. lapján (kiad. SpFüz 1865, 165–6.), a másik Miskolczi Puh Pál disszertációja előtt. (RMK III, 1378.) – Lásd: SpFüz 1865, 161–6; CZEGLE IMRE, AHLH 1971. X–XI, 113–4.

112.

Nyomatott kiadása: Uo. (?) 10b–(?) 11a. – A vers aláírása: „Steph. Tölczeki Ill. Comiti D. D. PETRO BETHLEN etc. etc. à Studiis.”

A szerző 1699-ben vagy 1600-ban született Töltszéken. Sárospatakon tanult, majd Bethlen Péter nevelőjeként 1625 tavaszán Frankfurtban, 1626. júl. 25-én Leydenben iratkozott be az egyetemre. Téziseit *De Sacrae scripturae necessitate et auctoritate* 1628-ban nyújtotta be Johannes Polyanderhez. (RMK III, 1427.) Több magyar tanultársát latin versekkel üdvözölte. (1628-ban Kecskeméti Nagy Istvánt, RMK III, 1424.; Debreceni Simonides Gáspárt, RMK III, 1425.; Tornai P. Gáspárt, RMK III, 1426. 1630-ban Vargyasi Dániel Jánost, RMK III, 1456.) Életének további folyásáról, valamint esetleges további munkáiról nem maradtak fenn adatok. (ZovLex.)

113.

Nyomatott kiadása: Uo. (?)12a. – A versike végén: „Johannes P. Vanyai L. C.” Ványai János mint lelkészgyerek (innen a P., azaz Pastoris megjelölés a nevében; hasonlóan apjáról lásd pl. MPETa XIII, 95, 131; TT 1898, 626.) Debrecenben tanult, majd 1626-ban Leydenbe utazott. (PEIL 1888, 437.) Hazatérte után Tarcalon lelkészkedett, az abaúji egyházmegyének előbb jegyzője, majd 1646–1653 között esperese lett. Része volt espereselődjének, Tolnai Dalí Jánosnak elítélésében. (SpFüz 1858, 717–8, egy 1646. jan. 13-i levelének közlésével. – Egy másik levele 1653. jún. 8-i kelettel: SpFüz 1861, 48–9.)

114.

Nyomatott kiadása: Uo. (?)12b. – A vers végén: „Paulus Helmeczi l. f.” A szerzőről semmiféle egyéb adatot nem találtunk.

115.

Nyomatott kiadása: Uo. (?)12b. A vers szerzője ismeretlen, talán a könyv fordítója, Salánki György.

116.

Nyomatott kiadása: *Historia de venatione Divi Maximiliani Primi Imperatoris casu quidem initio tristissimo, sed tandem laetissimo sane successu memorabili, Vngaricis rhythmis comprehensim concinnata. Nec non Augustae Inclitaeque Domvi Avstriacae dedicata.*

Bécs, 1628. — Versfők: TIROLIS IN REGNO PRIM MAXIMUS AMILIANVS CAESAR DVM CAPREAS SECTATVR MONTIBVS ONI PONTIS SVB SCOPVLOS CADIT ALTOS ERIPIT VNVS

Tállyai Pál életéről azon kívül, hogy Bécsben élt a század húszas-harmincas éveiben, s minden bizonnyal valamelyik kancelláriai hivatalban dolgozott, semmit nem tudunk. 1628-ban adta ki Bécsben a *Historia de venatione Divi Maximiliani* . . . c. terjedelmes verses művét, 1637-ben pedig ugyancsak Bécsben jelent meg egy naptár-fordítása.

Verseinél azonban jóval jelentősebb irodalmi teljesítmény Istvánffy Miklós nagy történeti munkájának magyarra fordítása. Feltehetően Pázmány buzdítására foghatott Istvánffy művének fordításához, s Ferencffy Lőrinc kívánta kiadni. A fordításhoz írt előszavában írja Tállyai: „. . . az Nemzetes Ferenczfy Lőrincz Uram, ugyan ő Felsőge Magyar országi Secretariusának patrocinálkodásával, es segítségével . . .” szeretné az Istvánffy-fordítást megjelentetni. Tállyai saját kezűleg írta le négy vaskos kötetben az 1628–1633 között készült fordítást. A nagyszabású, teljesen sajtókész fordításhoz 1639-ben írt előszót. Nem tudjuk, hogy miért csak a fordítás elkészülte után hat évvel írta meg az előszót, s azt sem, hogy az előszó címe mellé miért írta oda végül is: „Ezt a prefatiot mast el kelj hadnj.” A kézirat Kaprinay István gyűjteményével került az Egyetemi Könyvtárba.

Nem lehetetlen, hogy ő az a Tállyai Pál, aki 1650 szeptemberében részt vett Pálóccon (Ung m.) egy temetésen. (SZOPORI NAGY IMRE: A pálóczi Horvát család naplója. MHH 31. köt. Bp. 1881, 209–210.) Életről valószínűleg Bécsben kerülhetnek elő adatok. Istvánffy-fordításáról lásd NAGY IVÁN: Istvánffy munkája fordításairól. Száz 1869, 281–293; Istvánffy Miklós: A magyarok történetéből. Bp. 1962, 33. (SZÉKELY GYÖRGY bev. tan.); a *Historia de venatione Divi Maximiliani* . . . könyvészeti leírását lásd: MKSze 1889, 205–206

Az alábbiakban közöljük az Istvánffy-fordításhoz írt előszót:

PRAEFATIO

(vagy)

Elöljáró Beszéd Dedicációval együtt.

Ezt az prefatiot mast
el kelj hadnj.

Ezen Históriák oluasóinak Istentol minden jókat s' jo egességet jó szerenczét kíván.

Az Nagy Világbiro Sándor azt mongyák juxta versum Magnus Alexander quoties dormisset Homerum Narratur capiti supposuisse suot.

Tudni illik valamennyiszser alut az Homérust feje alá tötte, oly böczületbe tartotta, hihető mikor nem alut hadi foglalatosság közöttis gyakorta olvasta, honnét megh teszik hogy nem kicziny experientiát s' tanuságot vött ez világh el birására valo hadakozásra: méltán is mivel mint egy twkörből nézte miképpen az ő Görögh nemzetségének eley a nagy hires neves, erős, vitéz, okos férfiak az régi Hercules után (nevezet szerint Agamemnon, Menelaus, Achilles, Ajáx, Ulysses Patroclus, Pyrrhus, Protesilaus, Priamus, Hector, Troilus, Paris, Anchises, Aeneas Deiphobus Etc. több külömbféle nevezetes emberek mint s' hogy mondám hadakoztak s' vitézkettek, hol szerenczében hol szerenczétlenül Trója vivásakor, holott örök emlékezetet hattak magokról, minden nemzetbéli hadakozó emberek példajára. Virgiliusis hasonlóképpen követvén Homérust az Aeneas viselt dolgait igen szépen bölczen, okosan, versekbe foglalta. Ovidiusis ugyan azokat hasonló versekben. Mely dolgokra képest azon Nagy Sándor midön hadakozó utában Trója mellet lévő Sigeum városhoz s' Achilles merő halmához érkezet volna, sohaytva monddotta, O, szerenczés ifju ki az Homérust talaltad volt, hogy az te vitézkedesidnek diczeretit meghírná 's ki hirdetné: mert ha ő nem löt volna, ne talám magával az Achilles testével egygüt, az ő hires viselt dolgays el temettettek volna. Julius Czászár felölis azt írják, hogy midön azon Nagy Sándor képét, 's tiz esztendő alatt viselt dolgait sok idök mulván táblán írva látná, könyveze rayta, hogy ő mégh semmi afféle dolgot nem követett, sem próbált volna.

Titus Liviusis Római fő Historicus ha megh nem írta volna többi között az régy Római, s egyéb vitéz emberek, Róma városa fundálásától fogvást való Historiáit, azokis mind Numitor, Romulus, Rémus, Numá pompiliussal, 's töb utánnokvalokkal egygüt, mind feletségben mentenek volna.

S' Agusztus, és Numantia városbelieknek is az ő vakmerő álhatatlanságok füstben ment volna, ha Historiába bé nem írta volna mely városok közzül az első Cartagóbéli Annibál Fejedelem midőn Spányol országban az Romaiakkal való frigy kötés ellen megh szállott és sok ideig tartó vivás után megh nem vehetett volna, s az városbeliek is az Romaiaktól kikhez kötelesek valának, segítséget várnának az idő alatt, az ellenség el hatalmazását látván, s' az segítség is késvén, végtére inkább akarának mind egyig megh halni, hogysem magokat megh adni s' arraképest nagy tuzet rakván, minden marhájakat belé hányák, s' magok is belé ugrandoznának 's el veszének.

Béméven az ellenség az városban, hogy senki nem oltalmazná, semmi prédát, sem embert benne nem is találta, egy ifju legénél, ki egy toronyba fel mene, kit megh látván az ellenség hya vala alá, fogadván neki hogy nem bánatná, de az nem híven neki, semmiképpen alá nem jöve, hanem az ő életét is nem tartván drágábnak, mint az többé volt, alá ugordék az magas helyről 's meg hala. Hasonlóképpen az másik Várasis, kissebbik Africánus Scipiotól megh szállatván, inkább éség, hogy sem tizen ött esztendeig tartó szállás miatt indítatván, minden marhájakat s' magok is együtt megh égeték s elveszték. Mayd olyanképpen esék allapatya Magdeburgum városának Saxoniában egy nehaj esztendő előtt Gróff Tilly General megh szállása s vivásakor, melyet az benne valók nem akarván Czázár ő Felsege számára fel adni, hanem az Svédusokkal tartani, hirtelen magok között portól támadot gyuladás által igen megh ége s az alat nagy veszedelmével, megh vétették. Mely Annibal hadakozásának kezdeti s vege is az mint az Historicusok írják s rövid szóval úgy volt hogy ide helyesztessék, mivel az Attya Amilcar mégh gyermekkorában ötet az oltárok előtt megh esküttette, s fel fogattatá vele, hogy mielt fel nevelkedik azonnal az Rómajak ellen fegyvert fogna, melyet meghis czelekedék mert által méven Spányol országban, s egy néhány várost megh vévén, Francia országban, az havasokon által, tüzrel s eczettel utat csinálván Olaszországban ment Trebia folyó viz mellett megh viva vele s megh győzeték tőle. Az után Flaminius szemben szálla vele a Trasiménur tónál, de az is megh győzeték tőle, tizen ött ezer el veszvén az Romajakban, Ismét noha Maximus Fabiustól igen megh fogyatkoztaték népébe, mind azzal is megh uytván erejét, harmadszor Paulus Aemilius s Terentius Varro Uy Consulokat Cannás nevű falunál Apuliában megh győzi, mely harczon negyven ezer gyalogh, s hét száz lovasnál töb vágaték le, úgy hogy negyedfel köből gyűrőt küldött légyen Carthágóban Annibál. Sőt Roma városát is akkor könnyen megh vehette volna, de Campaniába viszátére s Capua városbéli gyönyörűségekkel el vonyattatván hagyta az dologban. Lucániának Cumás városánál osztán Sempronius Pracchustól hadában nagy, kár tétetek, s el üzeték az város alól. Nóla városánál Campaniába Marcellustól nem kicsin kár tétetek népében. Végtére, midőn Scipiotól a Cartagóbéliek nagy haddal szorongatattának, azoktól viszáté visszát hivatván Olaszországból Africába, Zama városnál megh ütközének mely harczon husz ezer le vágaték az Annibál népéből s fogságbanis megh annyian esének, s maga Anthiocushoz szalada, de az is megh győzetvén az Rómajaktól Annibál az Bithyniai Prusia királyhoz folyamodék, de annak is álhatatlansága felől gyanakodván Annibál az viselő gyűrőjének köve alatt tartott étetével megh éteté magát, es szabadakarattya szerint való halállal el vesze.

Noha penig az hadakozás ez világgal együtt kezdetet holott két Attyafinak szoros vala ez világ, Cain Abelt megh öle az után az emberek szaporodván következék az Opatusok hadakozása, kiket osztán az Vizözön örvenye nyele el, Julius Császár, s Pompejus Magnus diczerettek azzal, hogy az ő kezek miatt több veszet el tiz tiz száz ezer emberrel, melyet emez maga épitetet kaplnajába felirt Rómába.

Az Nagy Hatalmas Atilától fogvást, hogy megh említessék, menny sokféle hadakozások estek az hires neves Magyarországon, más Historicuson kívül megh írta az tudos Bonfinius Antal, az diczeretes hatalmas Mátyás király idejéig az utan valokat Sambucus János, s többen is de kivaly képpen az Néhaj Nagos Kisaszszonfalvaj Istvánffy Miklos, akkor Magyarország Propalatinus deákul nagy bölcsen s ekesen harmincz négy könyvekben foglalt be, az mint az könyvek sommajabol ide aláb ki tezik 1490 esztendő tul fogvást 1605. esztendeig.

Akarván azért enis az hires neves Magyar Nemzetnek véghazáiban rendeltet s pogány Török ellenség ellen vigyazo, s oltalmazó vitezlo népnek vékony szolgálattal kedveskednem, az Nemzetes Vitezlo Beseney István Uram Czázár, és kiraly Urunk ő Felsege Kiskomaromj végházának fő kapitánya intéséből, s gongya viseléséből, hasonlóképpen az Nemzetes Ferenczfy Lőrincz Uram, ugyan ő Felsege Magyarországi Secretariusának patrocínálkodásával, es segítségével s az Nemzetes vitezlo Koháry Orosz Pál Kapornaki Capitány Uram is egyenlo jó akarattját s azbéli segítségét mutatván, s megh találván felüle az Tekintetes es Nagyságos Groff Drugeth Homonnay János Uramis, ugyan itt Béczben udvarnál laktában ő Nagysága Uri kegyes jó akarattját és segítségét

mutatta, azonképpen Battyani Ferencz Vram Egerszegi, Sárkány István Uram, Kis Komaromj Kapitányok, Megyeri Sigmond, Bornemisza János Cassaj Vicegeneralis, Chernel György, Vsz János és István Uramék, Bakosi Ferencz, Butkai István, Devény István, Tibot Gaspar, Putnoki János, Barna György, Patay Samuel, Szemere Pál, Rudnaj Lázlo, Chiba Mihály, Herpai István, Vedani János Uramékia, etc. kiknek jó akarattýából, s tevezésekből, az felül megh nevezett Historiákat Magyarra fordítottam az en vékonj értelmem szerint, az ezer hatszáz huszon két esztendőbe Agrippina Colonia Városában Czyászárj Privilegiommal ki nyomtatott Exemplárból, mely akkorj Esztergomi Erseknek dedicáltatott.

Mely Historiákból eszekben vehetik az Vitézlő rendek, a hires neves gyozedelmes hatalmas nagy jo emlekezetű Matyas Király halála után Lengyel Lázlo Király uralkodásától fogvást az Felsőes hatalmas Matyas Czyászár s király, az Nehaj Tekintetes Nagyságos Groff Illyesházj István Nádorisplansága idejében Magyarok által löt kiraly koronázásáig mennyi szántalan sokfele jó s gonosz szerenczés állapotban, az ország nagyobb részének Török kézben esesével forgot Magyar ország, mellyet mostannis nagy sohaytással, és szanakozással említhetnj.

Es hogy mind egy s mind más fele környül lévő nemzetségek s ellenségek ellen, az megh maradott részét az előbbi veszedelmes állapotokból, mint egy tükörből tanulván az vitezlő rendek job modgyával megh tudhassák ótalmazni s tartani, s halhatatlan hirt, nevet, szerzenj, elégséges példák adatnak s mutattatnak rola ez Historiákban. Az többi közöt peng Nándor feir vár megh vetelekor az Török ellen, az ben leuő Magyar vitezek haláligh mint viaskottanak. Az Néhaj Groff Zrinj Miklos Szigetváran, Losonczy István Temesváran, Kis Kampo Gyulában Hevesj Lörincz s töb utannok lévő vitezékek edgyut Dobo István és Neskei István Egret meghtartván az időben. Az hires neves Török Bálint s Thurj György erős férfiak. Sött Lajos Királyis az előtt az Mohác mezéjen, mint utközöt volt megh keves népe leven az sok népű Szulimán Török Czyászárral, az után hogy ott el vesze szegénj jo emlekezetű vitez ifju Fejedelem, ki után Szapolyai János Erdelyi Vajda lévén, mint tétették királlyá, az első Ferdinánd Czyászár s Király idejében, mennyi szántalan sok vérontások s viadalok estek s az után Janos király fia Erdelyi Vajda idejében, s mind második Maximilián s második Rudolfus Czyászárok s királyok ő Felsőes idejében, mind Magyar országban, s Erdélyben Ismét Buda, Szekesfeirvár, Kanysa, Esztergom töb várakkal egygyütt mint veszének el. Györ veszése s viszsza nyérése, sok viadalokkal öszve. Szekesfeirvári harc s az keresztbesj Eger veszésével egygyütt. Várad szállása, mellyet mind az által megh nem veheti Satergis Memhet vezér, Budátis szintén akkor viván az keresztények az Felsőes Mátyás Herczeggel edgyüt, de mind az két hely az nagy essös sáros idő miatt félbe hagyaték.

Annak felette Bátorj Sigmond Erdély Fejedelem Törökre ujonnan tamadván Havasalfödj Mihály Vajdával, mint s hogy hadakoztak s vittak megh hadokkal Szinán Basával s nagy erejével gyozedelmesen, sokkak veszvén el a Törökökben.

Basta György is mint, s mi okért hadakozot Erdélyre, nehánj izben mint vittak megh Mihály vajda is mellette népestől Czyászár pártyan lévén Poroszlónál Batorj Sigmondal s gyozedelmesek löttek. Az után ugyan azon Basta hagyásából mint öleték meg Mihály Vajda Tordánal, az Aranyas folyo Viz mellet.

Bátorj Sigmond s Mihály Vajda után Székely Móyses s Raduly Vajda mint harczoltanak megh az Erdeliekkal s Havasalföldiekkal Brassónál, amaz Török párton, emez peng Romaj Czyászár pártyan. Es Temesvárj Bectes Basais hadastol amazzal lévén s megh verettetvén Székely Moyses, negy ezer magával el vesze az harczon, s Raduly Vajda, másfél száz zázlót küldé Rudolfus Czyászárnak Prágában.

Következők osztán Boczkay István haborúsága, külömbféle hadakozok ki menetelevel az Béczj végezésig s Illyesházj István Nádorespán, s az Felsőes Második Mátyás Király választása, s az Magyar országai szent Corona Prágából viszsza hozatván, s Posonban helyeztetvén, megh koronázása Rudolfus Czyászár s Bátorj Sigmond ez világból Prágában való kj mulásokig, a min el végezödik az Historia.

Minden rágalmazo, s Mómus Aristarchus és Zoilus természetű s nyelvű emberek innét távolj járjonak, Pláto áldásával, s Chous Apelles tablájával intetvén non ultra ne felljebbez.

Hogy pedig az könyv munkája ki boczyátása az kegyes olvasóknal kedvesebb és kellemetesebb lehessen, az hatalmas gyozedelmes, harmadik Ferdinánd Czyászár, és király ő Felsőes után, az Tekintetes Nagyságos Groff Galantay Eszterházy Miklos Magyar ország Nador Ispannak, Etc. Groff Druget Homonnaj János Ország Birájá, Groff Batyanj Adam, Gróff Palfi István, Palfi János és Forgacz Péter, Palfi Pál, s az Nemzetes Berczeni Imre, Ordodi Gáspár, Törös János, Mayténi Mihály, Rakoviczkj György, Orosy György Uraknak ó Nagysagoknak s kegyelmeknek, egy részről. Mas részről pengih

Groff Illyesházi Gáspár, Gróff Bánfi Christóff, Gróff Nádasdi Ferencz, Gróff Forgácza Adám és Sigmund, Eszterházi Pal, Esterházi Daniel, Gróff Esterházi István, Gróff Nyári István, Cháki Lázlo, Cháki István, Melit Péter, Pográni István, Pográni Benedek, Gyulafi Christoff, Zaj Sigmund, Balásj Ferenc, Balási János, Szunyog Gáspár, Melit György, Loniaj Sigmund Urak ő Nágyságok. Ismét az Nemzetes s vitező Sibirik Pál, Czemetey Giorgy, Lengyel Boldisár, Lengyel Lázlo, Káldi Ferencz, Eorsj Sigmund, Sarkánj Miklós, Hoszutoti György, Miskei István, Perneszi Ferencz, Szombathely Márton, Etc. Uraméknak, s több Vitézlő munkának s az egész Nemes Magyarország Varmegyékbeli Uraméknak dedíálom ezen munkámat, s fárochtságomat, kérvén ő Nagyságokat s ő kegyelmeket fejenként vegyék jó néven. Ezek után az kegyes olvasok legyenek s éllýének kedves jó egessegben. Datum Viennae Austriae die Sancti Michaelis Archangeli, Anno Dominij Millesimo Sexcentesimo Trigésimo Nonno:

Thalliy Páll mp

*

Tállyai Pál a *Historia de venatione Divi Maximiliani* . . . c. verses művében I. Miksa német-római császár (uralk. 1493—1519) egy Innsbruck mellett rendezett fiatalkori zergevadászata során egy sziklafalon történt balesetét verselte meg. Az ifjú Miksa a sziklafalon megcsúszott, s egy olyan ponton tudott csak megkapaszkodni, ahonnan nem lehetett kiszabadítani. Napokig tartó szorult helyzetéből végül egy parasztruhás ifjú szabadította ki, akinek aztán nyoma veszett. A történetnek képzőművészeti feldolgozása is van: Barent van Orley (1492/5—1542) Miksa vadászatairól szóló faliszőnyeg-ciklusának egyik darabja a csodás megmenekülést jeleníti meg. (A Louvre-ban őrzött faliszőnyegekről l. R. A. d'Hulst: *Tapisseries flamandes du XIVe au XVIIIe siècle*. Bruxelles 1960, 171. A bécsi Albertinában őrzött előrajzokról: Maximilian I. Wien 1959, 128.) Tállyai így utal forrására művének dedikációjában: „Idcirco Historiam de Venatione Divi Maximiliani Primi Imperatoris Austriaci in montibus Oenipontis memorabiliter mirabilique modo contingente, latino olim idiomate per fide dignum Cosmographum conscriptam, Vngaricis Rhythmis tetraistichis componere . . .” A forrás minden bizonnyal Stephanus Vinandus Pighius (1520—1604) *Hercules prodicius seu principis iuventutis vita et peregrinatio* c. művében olvasható elbeszélés. Pighius 1574-ben a clève-i hercegek (Dél-Németalföld) szolgálatába lépett és elkísérte az ifjú Károly clève-i herceget európai tanulmányújtján. Keresztülutazva Németországon, Tirolon keresztül mennek Itáliába, de Rómában, 1575 elején az ifjú herceg meghal. Emlékére írja meg Pighius *Hercules prodicius seu principis iuventutis vita et peregrinatio* c. könyvét, leírva benne utazásuk élményeit. Valószínűleg a „cosmographia” szó, amely a könyv címében nem szerepel, a mű útleírás jellegére vonatkozik. Pighius műve 1587-ben Antwerpenben, 1609-ben pedig Kölnben jelent meg.

Pighius útleírásában részletesen szól Innsbruckról, a környező hegyekben élő zergékről, a zergevadászat veszélyeiről, de egyúttal hősi voltáról, amiért a fejedelmi ifjak nevelésében is szerepet játszott. A zergevadászatra legalkalmasabb hely Innsbrucktól nyugatra van, ahol a Habsburg főhercegek egy vadászlakot is építettek. Megnézte Pighius és neveltje azt a keresztet, amelyet Miksa megmenekülésének emlékére emeltek. Ebből az alkalomból mondja el Pighius Miksa mondává formálódott, csodás megmeneküléssel végződő zergevadászatának történetét. A színhely leírása és a zergevadászat története az 1587-es kiadásban a 242—246. lapon, míg az 1609-es kiadásban a 164—167. lapon olvasható. Tállyai Pál valószínűleg az 1609-es kiadást használta, ezért a kölni kiadás szövegét adjuk. Köszönettel tartozunk KLANICZAY TBORNÁK, aki a Pighiusra vonatkozó adatokat összeállította, s a Vatikáni Könyvtárban xerox-másolatot készíttetett a *Hercules prodicius* . . . Tállyai forrásának tekinthető lapjairól. (Vö. KARL KIRCHLECHNER: *Ueber Maximilian als Jäger*. Linz 1885.)

Az alábbiakban közöljük a Tállyai forrásának tekinthető Pighius-szöveget. (A lapszéli jegyzetek nyomdatechnikai okokból maradtak el.)

Monstratur non procul inde Carulo locus in sublimi rupis pariete in quadrum excisus, et in eo posita imago crucifixi Servatoris nostri lignea, altitudinis, ut ferunt, quadraginta circiter pedum, quae ab imo cernentibus vix bipedalis apparet. In memoriam rarissimi casus ibidem positam esse non dubitans, rogat eundem declarare velint. Exponitur ei confestim, quo pacto Maximilianus Caesar Friderici Aug. F. abavus ipsius imperito prorsus ardore, juvenilique nimia audacia feras istas insectando (ut cacoëthes illa venandi in adolescentibus principibus plerumque vehementer flagrare solet) eo loci evasisset; unde nec referre pedem, nec ulterius progredi posset, nisi in praecipitium. Stabat attonitus in abrupto loco infelix ille princeps, temeritatem suam culpans ipse, famis dirae longa tate, vel morte violenta vitam ibidem finiturus. Stupebat animus, horror et tremor artus

occupaverant, et obversatur ubique tristissima mortis imago. Si altum respicit, nivosa cacumina et scopulorum ingentes minae capiti imminet, et ut Siliii poetae verbis dicam:

.....caligat in altis
Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.

Sub pedibus occurrunt, tartareus veluti abyssus,

.....et regni pallentis hiatus
Ad manes imos, atque atrae stagna paludis.

A tergo et lateribus Marpesiae cautes non ferro, non flammis, non aceto Punico domandae viarum accessus occludebant. Nec funes aliave instrumenta, quibus extraheretur a periculo, ad ipsum alicunde protendi poterant, nec semita quaequam lapicidarum labore menstruo parari. Stabant gregatim hinc inde comites ac ministri, consilii prorsus inopes, dominumque suum miserum a longe non sine lachrymis prospectant, quem iuvare non poterant. Ipse autem cum jam noctes atque dies integros duos in tam afflicto statu continue permaneret, nec ulla salutis spes residua videretur esse: mortalis hujus vitae cupidinem pius princeps abjicere, et qua ratione tutius beatoris vitae coelestem in locum transire posset, cogitare coepit. Appellat magna voce suos, jubetque ut quamprimum sacerdotem sacrosanctam dominici corporis eucharistiam adferrent, et e viciniore, quo possent, loco sibi monstrarent, ut quando corpus mortali cibo reficere non daretur, saltem oculos a longe mentemque immortalis viatico, quantum concederetur, nonnihil muniret, Deumque servatorem suum praesentem adoratione postrema reconciliare sibi posset. Satisfactum tam pio Principis desiderio quam diligentissime. Sed luctus interea magnus per universam provinciam spargitur, fama tam acerbi casus divulgata. Delphorabant [Deplorabant?] parentes dilecti ac unici filii sortem infelicem, et infaustam orbitatem detestabantur. Curia, senatus ac ordines universi crudeli fato spei optimae principem adolescentem sibi sublatum moerebant. Populus omnis publice vota pro principis sui salute suscipiebat; in urbibus oppidisque singulis templa atque aedes sacras, magna utriusque sexus frequentia supples circumibat, iram divini numinis deprecando. Flectere coelestium iram mortalia vota, piasque preces; veluti miraculo quodam tum enituit. Cum enim jam ope destitutus humana Maximilianus in scopulo, cura fragilis vitae prorsus abjecta, nil aliud quam immortalitatis, Deique servatoris sui contemplatione semet occuparet, audit non procul a se strepitum; circumspiciensque videt arreptare per rupis costas juvenem quandam ignotum, habitu rusticum, dimovere ingentia saxa, et callem parare. Qui cum ad ipsum accessisset, porrecta dextera, „Macte, inquit, animo, virtuteque tua Princeps, vivit et adest, qui te servare potest; deponere metum inanem, et me sequere, aeternum te in tutiora loca traducam.” Uti sol per densas nubes clarior emergit, ita mox anxii pectoris angore deterso serenior rediit animus, confidenterque ducem sequitur. Et paulo post in patientiore via positus, semet ex Orci faucibus ereptum videt, liberatorisque sui industriam non satis admirari potest. Ad descendendum deinde fit magnus comitum ministrorumque nobilium concursus, ubi inter congratulantium turbas ducem suum perdidit. Pallidus, et inedia languidus excipitur equo, domumque cum summa laetitia a suis reducitur, luctu publico confestim in maximum gaudium converso. Postero die cum laeti patris edicto promulgato dux ille ubique terrarum quaereretur, quo premio, merito posset honorari, nec diu quaesitus inveniretur; cognitum pariter, et vulgo creditum est, Evangelium custodem, bonumve Genium fuisse, a Deo missum, ut adolescentem principem ad maxima reip. Christianae commoda, et ad Austriacae domus incrementum grande ab immatura morte servaret. Quam opinionem postea res ab ipso praecclare gestae plurimum confirmarunt. Ad rei memoriam pius Princeps semitam lapicidarum labore muniri, et in eodem periculi sui loco crucifixi Servatoris nostri imaginem conspicuam e via poni curavit; uti peregrinantes divini auxilii gratiam ubique piis esse paratam in periculis, inde cognoscerent. Hanc Maximiliani Caesaris fortunam Germanus poeta quidam non indocte sic attigit in Hodoeporico sive Itinerario suo:

*Pestera rore levi virides Tithonia campos
Sparserat, ad scopulum cursu pervenimus altum.
Hic ubi sectatus ter Maximus Aemilianus
Alta in rupe capras, finisset turpiter aevum;
Ni Deus ad maiora virum servasset, opemque
Auxilio agricolae pene ipsa in morte tulisset.*

Meminit item Georgius Sabinus in Itineris Italici Hodoeporico suo his versibus:

*Iamque tenebamus, qua spumifer aestuat Oenus
Ardua carpentes sub iuga montis iter.
Cuius in abrupto per nocteis vertice Caesar
Dive tuus quondam Carule sedit avus.
Sylvestres quando capreas, damasque bicornes
Ausus in aërea figere rupe fuit,
Culmen et ascendit iuvenis temerarius, unde
Cum vellet, potuit non revocare gradum.*

*

Az alábbiakban közöljük Tállyai Pál verses művének dedikációját:

PRO SACRATISSIMA Romanorum Imperatoria, ac Germaniae, Hungariae
Bohemieque etc: Regia Maiestate, etc: Domino, dño Clementissimo.
HISTORIA DE VENATIONE DIVI MAXIMILIANI PRIMI IMPERATORIS
CASV QVIDEM INITIO tristissimo, sed tandem laetissimo sane successu memorabili,
Vngaricis rythmis comprehensim concinnata.
NEC NON AVGVSTAE INCLYTAEQVE DOMVI Austriacae dedicata.
VIENNAE AVSTRIAE Ex Officina Matthiae Formicae, In aula Coloniensi,
Anno M.DC. XXVIII.

DEDICATORIA SVPPLEX

Perspectum habens Majestates Vestras Sacratissimas, quoslibet bene meritos et fideles honestisque actionibus vacantes gratia sua innata benigne prosequi non dedignari solere; commodissimum esse duxi hoc exiguum operis specimen in honorem Augustae et Inclytæ Domus Vestrae Austriacae declarare: Siquidem Ma: Ve: Sacratissimas non dissimili venatus ferarum studio, quam praedecessores sui felicissimae reminiscentiae Divi quondam Imperatores factitavère, delectari quibusvis liqueat. Idcirco Historiam de Venatione Divi Maximiliani Primi Imperatoris Austriaci in montibus Oenipontis memorabiliter mirabilique modo contingente, latino olim idiomate per fide dignum Cosmographum conscriptam, Vngaricis rythmis tetrastichis componere, capitibus versuum summatim etiam comprehendendo typis promulgari curare, vt manibus istius quoque gentis Ma: Ve: Sa: felicissimo regimini gaudentis, versari, memori mente recolli, pioque decantari ore de more illi solito possit, operae precium facturum censui. Quam quidem vt Ma: Ve: Sa: tanquam temporis testem, veritatisque nunciam sibi demisso dedicatam, serenissimo vultu intueri, clementi favore complecti, munificaque manu suscipere dignentur oro, diuturnam felicissimeque Imperio, regnisque suis gubernando bene dispositam Ma: Ve: Sa: divinitus largiri cupiens vitam.

Ma: Ve: Sacrat:

Humillimus et fidelis
Servitor
Paulus Thaliay

27–40 Tiziano Augsburgból Velencébe tartva 1548-ban rövid ideig Innsbruckban tartózkodott, ahol elkezdte Ferdinánd leányainak arcképét festeni, és megígérte, hogy Velencében befejezi. A képek nem maradtak fenn, csak I. Ferdinánd arcképének másolata van meg a Pradóban.

209–212 A példa rokon fogalmazásban megtalálható már Balassinál, a *Júlia két szemem* . . . kezdetű ének 8. strófájában.

117.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Historia egy Pyramus nevű ifiúról es Thysberul Kik egy máshoz való Szeretekért* hálalokat nem szánták. H. n. 1745.

II. Könyvtárlából kiáztatott töredéke a késmárki volt ev. líc. könyvtárában. A töredéket BORSA GEDEON találta, s ő állapította meg, hogy 1675–1685 között nyomtatták Lőcsén. A 147–167. vsz. szövegét tartalmazza.

Az ismeretlen szerző a történetet Ovidius nyomán (Met. IV, 55—165.) verselte meg 1628-ban. (BITZÓ SAROLTA, EPhK 1910, 808—9.)

A nótajelzés *Enyedi György históriájá*-t idézi, melynek dallama nem maradt fenn. (RMDT I, 751.)

118.

Kézirata a sárospataki nagykönyvtár rendezetlen részében. A 10. vsz. utáni két áthúzott vsz. végén: „Irtá H. O. ppria.” Eszerint H. O. már itt be akarta fejezni verses levelét, de aztán meggondolta magát és folytatta.

A szöveg fogalmazvány; H. O. betűjeli szerzője valami haragosának ad benne randevút Grazban, 1629. máj. 20-án reggel 6 órakor a Mura utcában ugyanazon napra délután öt órára.

10 kiettraton — talán egy helymegjelölés.

16 Trofont — talán tollhiba *Tronjot* helyett.

41 Nitz — olvasata nem világos.

119.

Kiadta MENCSEK FERDINÁND: Magyar emlékkönyvi beírások a XVI. és XVII. századból. TT 1907, 519. MENCSEK a vers szövegét „a cs. és kir. udvari könyvtár” 12.896. sz. kézirata alapján közölte.

Tarjáni Istvánról, nevéen kívül, semmit nem tudunk. A verses emlékkönyvi bejegyzés aláírása megadja a vers keletkezési idejét és helyét: „Stephanus Tarjani, Siksovius 1629. 21. Decembris. Tokaji.”

A kézirat tulajdonosa Dr. Joannes Maconius ab Honigsdorf, aki MENCSEK szerint „a kézirat egyik lapján mint kitűnő költő dicsértetik”. Az RMK II. kötetében két munkája szerepel. Valószínűleg cseh származású, Csehországot azonban elhagyta, s nevelőként működött. Járt Németországban, Angliában, Felső-Magyarországon, később Erdélyben (1629—1633). Tarjáni István Tokajban készült verses emlékkönyvi bejegyzése a magyarországi tartózkodás emléke.

120.

Nyomtatott kiadása: *Prodromus funestus* . . . Debrecen, 1629. Kiad. DÉZSI LAJOS: MKsz 1898, 372—384.

Várad K. Mihályról alig tudunk valamit. Bethlent sirató magyar és latin nyelvű versét közlő kiadványának terjedelmes címében elárulja, hogy Nagyváradon született, s a két vers írása idején (1629) a várad iskolában *contrascriba*: „. . . PER MICHAELEM K. VARADINUM, CONTRASCRIBAM Scholae suae Patriae Varadinae.” BOROVSKY SAMU Debreceni írók és tanárok 1588—1700. (ItK 1898, 464.) c. cikkében a debreceni írók és tanárok között említi szerzőnket: „Várad K. Mihály 1629. Subsr. 1612. decz. 13.” Várad valószínűleg 1629-ig működött a debreceni iskolában, s ekkor került Nagyváradra. Kérdéses azonban, hogy debreceni tanársága után miként lehetett *contrascriba* Váradon? Ezért az is lehetséges, hogy 1629-ben (Bethlen halála után) került Debrecenbe. Bizonyító adatok híján nem dönthető el, hogy azonos-e azzal a Várad Mihállyal, aki 1608-ban Heidelbergben tanult. (SpFüz 1862, 561.) Nemigen lehet azonban azonos azzal a „nagytanácsú” Várad Mihállyal sem, aki 1691-ben halt meg, s aki fölött a „Szomorú halotti Parentatio”-t Debreceni Ember Pál tartotta. (Dézsi: i. m.)

Várad K. Mihály Bethlent sirató magyar és latin verse gyakorlott énekszerzőre vall, minden bizonnyal más verseket is írt.

A Bethlen Gábor haláláról szóló latin nyelvű versét az alábbiakban közöljük.

1. EHeu qualis adest curae gangraena feralis?
Et quos nunc Aquilo glacialis dejicit imbres?
Squalor iners animos siquidem ceu tinea rodit,
Causa: potens coeli turget fervore Toparcha.
Est homo ceu fluctus sinuosa vorago marini,
Luget inexhaustus, jactatur mille procellis!
Ecce refers nostri sors, hoc, sat flebilis aevii
Pharmaca nulla malum hoc possunt reparare salutis.

2. Phoebe potens numeris, Delphis oriunde serenis,
Corpora succintus pullâ, tu incedito veste,
In promptu est causa. Excubitor jam cessit amaræ
Morti, consilio cui vixerat alter in æquo.
Sors bacchans aloen evathis propinat iniquis!
En Dominus proprios flagris castigat amaris!
Tanta colluvie marcent vultusque manusque,
Occubuit Bethlen, Dux et fortissimus Heros.
3. Concitat en clades nobis injuria mortis,
Fellis habet multum magni hora novissima Bethlen!
Respicit omnis homo venis compunctus Olympum,
Ora genæque madent lacrumis, ubi corruat Heros!
Quippe planeta ferox solito funesta meatu
Prostravit Bethlen, pietas syncera bearat.
Quem, Stoico fato, nec sorte, est (crede) necatus,
Ast nocuit Bethlen mors saeva favore Tonantis.
4. Dalapsum capiti est nostro diadema serenum,
Hungara terra gemit sceptro privata potenti,
Nam Patriæ Pater ipse ruit, summusve Monarcha
Occubuit, miserere Deus sanctissime nostri.
Undique nunc, moeror, consternunt pectora, tristes
Et gemitus, altae pariter suspiria mentis,
Dant oculi lacrumas, cum sit res ægra propinqui
Ipsa soli: Numen de nobis prospice sacrum.
5. Ah tu præsentis pars, annus pessima seclii!
Amplius haud es digna ut tu spectabere nobis,
Es Phlegethontiaco multum madefacta lavacro,
Quod tua, perficiet, gladijs incommoda, tempus?
Patria cum fletu querulis examina verbis
En facit! et nigro munit velamine corpus!
Pallia lugubrem præ se referentia formam?
Au nunc voce boans campana haud terreat ullum?
6. Ut Rex Aemathiae sic Bethlen pectore magnus,
Scipio sed famâ fuerat, facundus in ore,
Gedeon in bello, locuples ceu Persa Darius,
Observans animo Regum monumenta virorum.
Hungaricum sydus jam deflagravit amoenum,
Nubilus aer habet coelo Phoebumque serenum,
Collapsum est turri pacis commune theatrum,
Muri, cum firmo, sunt moenia lapsa, colosso.
7. Oeconomus Domini, quid? demolitaque temple
Qui strueret, vallo qui circumcingeret arces,
Iam cessit fatis: eheu sunt invida turba!
Quæ in nos bacchantur: cujus jam techna timenda est!
Est neque Dux ullus qui certam monstret amussim,
Corruit hunniaci solium regale Toparchæ,
Ipse jaces nervis pariter resolute medullis
Princeps, contundit cujus sua gaudia fatum.
8. Cadmus tutando, pro nobis et vigil Argus,
Daedalus atque fuit formandis rebus, at ægris
Pro rebus Patriæ moestus, versutus Ulysses
Consilio, vitæ sed cunctis sobrius horis.
Est Patriæ Pater hoc quod funus triste feretrum
Servat, crudeli letho serpente peremptus
Ex nutu Domini, unde est nunc Ecclesia moesta,
Dignus erat regni florenti pace Dynastes.

9. En procerum primas, aulae specimenque serenaë,
 Hungaricum lumen, nostri capitisque corolla
 Casu fracta gravi, charum frons laeta remisit
 Formam, quid? cunctis iter hoc calcabitur agris.
 Arx olim vallis munita, palatia pulchra,
 Aurea plaustra, simul vestes, ac usus equorum
 Ridebant animo Bethlen vexilla in apricis.
 Ordinibus procerum stipatus et esse volebat.
10. Ast tantum strictà est jam membris clausus in urna,
 Sic manet ò vitæ sors nos versatilis omnes!
 Est augusta domus quâ sunt sua viscera Bethlen,
 Nunc terrâ tegitur qui olim laquearibus altis,
 Usum militiæ solitas præstare duello
 Res, pariter flavo comptas ex ære machaeras
 Heros relliquit, nam saeva gravesque levesque
 Mors perimit, morti dives cum rege faventes.
11. Quilibet est hominum mundo ceu massa caduca,
 Forma bonum fragile est, nihiloque simillima vano,
 Optima si quæ sunt fallaci sorte petuntur,
 Mors manet hunc tristis qui pulchras prodit in auras.
 Frangimur, hoc, animis graviter rumore vigente,
 Cum jam vastatrix nobis Bellona minetur,
 Ast fore nostra potest nancisci terra quietem,
 Subveniet nobis rerum augustissimus autor.
12. Horret nunc animus tali grassante veneno
 Aures fama ferit facti moestissima tristis,
 Solvitur hæc nubes tu parve recollige vires
 Grex Domini, brumæ succedunt tempora grata,
 Viribus in cunctis curarum mole remisso
 Est jam parta salus pia gratia paxve Dynastæ,
 Non sibi quis posthac bilem moturus acerbam est,
 Cura sibi jam non est impositura labores.
13. Fama (malum) viget hæc, amplissima regia Bethlen
 Luget, quis posthac requiem promittat amicam?
 Sint hi rumores irritamenta doloris,
 Quisque tamen Iovæ studeat perferre flagellum.
 Inclyta Bethlenidum domus en jacet illa feretro,
 Eheu! stella micans, capitis decus atque bacillum
 Vitæ: sic vult hoc divini regula juris
 Sic est decretum sic fert divina voluntas.
14. Ipse chorus procerum, regni spectabile robur,
 Defleat hungaricæ Dominum telluris et orbis,
 O Deus immoti verbi proba jussa sequentum,
 Ut sors immineat nobis hæc solus es autor.
 Aulica magnorum nitidissima turba virorum
 Oh Bethlen vestros sensus urgete dolore,
 Et vestris tristes epulis superaddite planctus,
 Nosse potes regni, si mens non læva, ruinam,
15. Et vexilla feri casu hoc nigrescete Martis,
 Largifluas equites lacrimas effundite tristes,
 Strenua sic peditum postponat gaudia turba,
 Gratia vestra jacet, quippe illustrissimus heros,
 Hungara terra animos cunctorum frange virorum,
 Praesidium, facies hilaris, tua pompaque lapsa est,
 Sorsque novercatur, pars collapsatura miselli
 Exigua es regni, Deus undique cingimur hoste!

16. Regni turba senum, pariter reverenda virorum,
Sic matronarum castissima turba piarum,
Et juvenum Patriae coetus sanctissimus almae,
Atque puellarum lectissimus ordo gemiscat.
Vos loca cuncta, simul spatiosis finibus agri,
Plenaque pampineis pariter vineta racemis,
Exuat et vernos amnis modo saltus amictus,
Areat omne nemus, viridissima prata rigescant.
17. Grande doloris onus, nullo de flebile planctu!
Res adversa nimis non dicto effabilis ullo
Nos premit et perimit! tanta est injuria mortis!
Orbavit Dominus stomachatus principe plebem.
Mors instar belvae saevissima suffocat omnes,
Accumulant curas, gignunt fera fata pupillos,
Viscera cunctorum letho lacerantur iniquo,
Unde potest nemo mortis vitare venenum.
18. Principis extremé verbis conventar ad ora:
Hungariae mecum spectabilis ordo virorum
Condignas Bethlen Gabrieli solvite grates,
Hi manes siquidem merito celebrantur iisdem:
Inclyte Dux, heros rebus fortissime gestis,
Te sine nos certo sumus omnes viribus orbi,
In gladium strictum nobis clypeumve tegentem
Solutus eras, merito te flemus corde colossum.
19. O caput optatum, Princeps Celsissime regni,
In memori semper, Ductor, servabitur aëvo
Inclyta fama, foro mundi pars ulla vigebit
Donec, nam sceptri pax floruit aurea vestri.
Regia Majestas Patriae progressibus almae
Semper sudabas, ultra finesque movere,
Nomine tristis eras hosti formido protervo,
Atque jubar fueras regni speculumque coruscans.
20. Sunt hostes manibus tigres, sunt dente leones,
Sunt hostes, quorum sua pectora Erinnyda servant,
En Gabriel Bethlen multum consulte Dynastes
Insidiosa cohors nobis numerosa minatur.
O tua jam cessit Princeps vis enthea mentis
Letho, jam sequitur vestrum jactura tryumphum,
Et jam Christicolae, grex parve, tremiscitis; aegrum
Hoc utinam nosses, nobis nova gaudia ferres.
21. Hoc mundo duris multum fessissime curis
In gelido tua rupta quiescant ossa feretro,
Indulge somno jam membris flaccide dulci,
Spiritus aeternum cum Christo vivat Olympo,
Qui secum curas mordaces mente premebas
Pro rebus Patriae, tibi praemia grata corusco
Sit Dominus coelo, placidissima carpe quietis
Iura solo, ruptae gelido telluris in antro.
22. Fama foret toto (bona res) latissima coelo
Et fiet nostro verbis memorabilis ore
Finibus his nostris, ubi tandem corpora surgunt,
Vitae sume pium Domino benedictè brabeum.
Firme colosse tui sanctissime Iova popelli,
Alma pupillorum tutor, turrिताque rupes,
Fide gregis pastor, robur, scutumve piorum,
Auxiliare tuis geniorum Dux pie sacrum.

23. Viribus ipse tuis Patriam defende pusillam,
 Progeniesque tuas, genus hoc, tueare, sacratum,
 Phoebus ab axe recens radijs assurgat Eoo,
 Gratia sancta tuum gratis illuminet orbem,
 Semita nostra malis Deus est madefacta protervis,
 Ergo insultantes tibi nos converte fideles.
 Differ vindictam; quod Dux hic suppetit atram
 Mortem, fit nostri caus, peccavimus omnes.
24. Quod nos poeniteat peccati, rite struebas,
 Succensens tandem nobis, Deus alma rebelles
 Principe privasti, mitiscat poena rigorque
 O utinam, nec sit severior ille furoris.
 Sis lenis, mitisque tuis, adverte popello
 Tu vultus faciles, et respice corda piorum,
 Nec benefacta malis, pro nobis, ipse negato,
 Illis sis sancto pravis pietatis honore.
25. Porro divini sis tu studiosus honoris,
 Sitque tuum toto nomen venerabile coelo,
 Ac non esse procul sancto dignare popello,
 Auxilio fessis sis rite regente misellis.
 Nomen Atlantiaci votis celebretur Olympo
 Sancte Pater, Natus sit votis clarus ijsdem,
 Pneuma sacrum pariter sit digna laude decorum,
 Sitque Trias veneranda polo, laudando soloque.

121.

Kéziratoss bejegyzés egy XVI. századi kolligátumban. Lelőhelye ismeretlen. Kiad. GOMBOS ALBIN, ErdM 1901, 50—1; MKBR 108—110. Gombos szerint az alábbi három kiadvány szerepel a kolligátumban: 1. *Compendium Arithmeticae Artis... etc. per Joannem Scheubelium*. Basiliae, 1549. 2. *Arithmeticae Practicae Methodus Facilis per Gemmam Frisium Medicum ac Mathematicum*. Witebergae 1550. 3. *Isagoge Arithmetices Collecta Et Edita per Joachimum Ammonium Nissensem. Cum praefatione Philippi Melanthon*. Witebergae, Per Vitum Creutzer.

GOMBOS azonban nem mondja meg, hogy hol őrizték e kolligátumot, ezért a vers szövegét nem lehetett ellenőrizni. Szerinte: „Semmi nyom nem árúlja el a szerzőt, Valentinus Frank valószínűleg csak másoló.” (I. m. 49.) Nem derül ki cikkéből az sem, hogy Valentinus Frank hol fedi fel nevét. A Bethlen Gábort sirató vers a kolligátum első darabjának, az 1549-ben nyomtatott kiadványnak a margóin található. A vers feltehetően 1630-ban készült, s akkor másolhatták a kolligátum margóira is. Alaptalannak tűnik GOMBOS ALBIN feltételezése a szerző személyére vonatkozóan. Szerinte valószínűleg Bojti Veres Gáspár lehetett a vers szerzője, de feltételezését semmilyen érveléssel vagy adattal nem támogatja. A vers ismeretlen szerző darabja. Az ének szövege nem eredeti, mert jelentősebb részében szó szerinti átvétel Keserűi Dajka János egyik Károlyi Zsuzsannát búcsúztató verséből. Keserűi Dajka János versét kötetünkben 94. sz. alatt közöljük.

122.

Kézirata: Borbély-kódex. (1630 k.) 16a—22a. Kiad. BORBÉLY SÁMUEL — [Erdélyi Pál] E. P., ErdM 1907, 49—50.

A vers utolsó strófája pontosan megmondja a szerzés idejét: 1630 „Kis karacson napian”, tehát január 1-én.

A Bethlent sirató ének szerzőjét nem ismerjük.

KELTEZETLEN SZÖVEGEK

Az itt közölt szövegek a század első felének kézírataiban és nyomtatványaiban maradtak fenn. Mindegyik keltezetlen, és csaknem mind anonim szerzemény. (Az a pár darab, melynek versfőiből valami név kiolvasható, gyakorlatilag szintén névtelennek tekinthető, mert a szerzőket illetően csak bizonytalan találgatásokat tehetünk.) Ez az anyag tehát időben és térben alig megfogható. Tartalmilag már egységesebb: szinte valamennyi az egyéni kegyesség terméke. Vallásos szövegek tehát, de nem gyülekezeti énekek. (Vö. RMKT XVII/4, 528.) Az alábbiakban az énekek lelőhelyeiről tájékoztatjuk a kötet használóit.

Lipcsei-kódex

Az 1615-ben összeírt kéziratról a könyvészeti tudnivalókat lásd: STOLL 32. sz. A kézirat tartalmából sorozatunk megjelent köteteiben már sok mindent közöltünk. A most közreadott versekkel a kézirat XVII. századi anyagát teljesen kimerítettük: ezért itt, mintegy végelszámolásként, felsoroljuk a kézirat verseit, utalva kiadásaira. A XVI. századi szövegeknél nem adunk közelebbi adatokat; a RMDT két kötetében és a RMNY incipit-mutatójában az érdeklődő ezeket megtalálhatja. A félkövérrel szedett számok a jelen kötetre vonatkoznak.

- 1a—b: *Az Úristen nekem édes táplálóm . . .* XVI. sz.
- 2a—3a: *Ó Izrael szerető népem . . .* XVI. sz.
- 3b—4b: *Szükség minékünk mi keresztyének . . .* 123. sz.
- 5a—6a: *Ó mely igen rövid volt lám ez világ . . .* XVI. sz.
- 6b—8b: *Paradicsomnak kegyes szép hajléka . . .* (Lakatos Péter) RMKT XVII/1, 10. sz.
- 9a—10a: *Izraelnek szent Istene . . .* 125. sz.
- 10b—11a: *Dicsérteessék uralom örökké szent neved . . .* 126. sz.
- 11b—12b: *Bizonytalan voltát . . .* XVI. sz. (Vö. RMKT XVII/4, 536.)
- 13a—14a: *Bánatos szívem tekints az égre . . .* (Tóth Demeter) RMKT XVII/1, 111. sz.
- 14b—15b: *Gondviselő Isten hálát adok neked . . .* (Tórei Gergely) 127. sz.
- 16a—17a: *Gazdag bűb kegyelmű . . .* (Pécseli Király Imre) RMKT XVII/2, 1. sz.
- 17b—18b: *Bocsásd meg Úristen . . .* (Balassi Bálint)
- 19a—20a: *Ó mely nagy bujaság a gonosz gazdagság . . .* 128. sz.
- 20a—21a: *Pajzsa szegény fejemnek . . .* (Pécseli Király Imre) RMKT XVII/2, 2. sz.
- 21b—22b: *Ó szomorúsággal bűnnel teljes idő . . .* 129. sz.
- 23a—b: *Síralmas panaszát Magyarországnak . . .* RMKT XVII/1, 13. sz.
- 24a—b: *Pusztaság kárvallás egész Magyarországon . . .* RMKT XVII/1, 14. sz.
- 25a—26a: *Gyászba öltözel szegény Magyarország . . .* (Gyarmati Imre) RMKT XVII/1, 15. sz.
- 26a—28a: *Jaj szép hazámnak ékes palotája . . .* (Debreczeni S. János) RMKT XVII/1, 62. sz.

- 28a—b: *Uram Isten ki ígértél oltalmat . . . XVI. sz.*
 29a—30a: *Dicsérem én az Istent minden időben . . . (Dóczi Zsuzsanna) XVI. sz.*
 30b—31b: *Tekints reánk immár nagy Ūristen a mennyekből . . . XVI. sz.*
 31b—32b: *Lefüggesztetem fejemet . . . RMKT XVII/1, 76. sz.*
 33a—34b: *Imhol vagyok édes uram Istenem . . . (Szeptetneki János) XVI. sz.*
 35a—36a: *Ó magas egeknek nagy mély tengereknek . . . 130. sz.*
 36a—37a: *Mire bánkóddol ó én szívem . . . XVI. sz.*
 37a—38a: *Magas mennyben lakozó Isten . . . (Kátai Mihály?) XVI. sz.*
 38a—39a: *Ó én kegyelmes Istenem . . . (Adonyi Péter) RMKT XVII/1, 109. sz.*
 39a—41a: *Jámbor házások meghallgassátok . . . (Batizi András) XVI. sz.*
 41a—42a: *Istenem uram néked hálát adok . . . 131. sz.*
 42a—b: *Magasztallak én Istenem . . . (Czemeki Mátvás) 158. sz.*

28 számozatlan űres levél. Utána új levélszámozással:

- 1a—11b: *Két históriás ének 1611-ből. RMKT XVII/1, 432—451.*
 12a—81a: XVI. századi bibliai históriák.

Kuun-kódex

Ennek a kéziratnak az énekanyagával is itt számolunk el, mert mindössze két XVII. századi szövege van, melynek közlése sorozatunk 9. kötetére marad. Ez a két ének az 1621—1647 között összeírt kötetnek abban a részében található, melyet különböző kezek a század 40-es éveiben másoltak. A részletekre s a könyvészeti adatokra vonatkozólag lásd: STOLL 40. sz. és CSAPODI CSABA: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény (K 31—K 114). Bp. 1973, 57—61.

- 1—18: *Majdan nektek mondok jeles nagy csodát . . . XVI. sz.*
 19—21: *Ó felséges nagy űr mindeneknek Istene . . . 132. sz.*
 21—23: *Mostoha anyától pogány dajkaságra . . . RMKT XVII/1, 84. sz.*
 23—25: *Sok szép hadak majd indulnak . . . (Sárközi Máté) RMKT XVII/1, 18. sz.*
 26—28: *Bocsisd meg Ūristen . . . (Balassi Bálint)*
 28—30: *Ó én két szemem ti az űrra nézettek . . . XVI. sz.*
 30—32: *Segítségül a nagy Istent ki hívja . . . (Sárközi Máté) RMKT XVII/1, 17. sz.*
 32—40: *Emlékezzünk a király végházáról . . . XVI. sz.*
 40—41: *Te vagy énnekem én Istenem . . . RMKT XVII/1, 77. sz.*
 41—42: *Pusztában zsidókat vezérlő jó Isten . . . (Balassi Bálint)*
 42—44: *Dicsértessék uram örökké szent neved . . . 126. sz.*
 44—46: *Keserű kínomban és jajgatásimban . . . RMKT XVII/1, 101. sz.*
 46—49: *Gondolkodásimat és sok bánatimat . . . (Mikes György) RMKT XVII/1, 95. sz.*
 49—51: *Az Ūristent mostan áldja az én lelkem . . . 133. sz.*
 51—52: *Ó ki későn futok lelkem orvosához . . . (Rimay 44. sz.)*
 52—55: *Várom uram Isten fejemre kedvedet . . . (Ūz Bálint) XVI. sz.*
 55—58: *Bánatos szívem tekints az égre . . . (Tóth Demeter) RMKT XVII/1, 111. sz.*
 58—64: *Magasztallak én Istenem uram és atyám . . . 158. sz.*
 64—66: *Dicsértessél atya Isten mennyégben . . . XVI. sz.*
 66—68: *Igazságnak ura és felső Sionnak . . . 134. sz.*
 69—71: *A műszak szállási nimfák hű forrása . . . 135. sz.*
 71—72: *Reménységem nincs már nekem . . . 136. sz.*
 72—74: *Ó magas egeknek s nagy mély tengereknek . . . 130. sz.*
 74—78: *Zarándokságimnak te vagy kalariza . . . (Körmendi Lukács) 72. sz.*
 78: *Gondolkodjál ember a te bűneidről . . . XVI. sz.*
 83—85: *Jaj szegény Noénak bujdosó bárkája . . . 137. sz.*
 86—87: *Szegény fejem uramhoz óhajt . . . 151. sz.*
 88—134: *Lásd a sorozatunk 7. kötetének 620. lapján adott tartalmi ismertetést!*
 135—138: *Miként Egyiptusban kis pelikán madár . . . 159. sz.*
 138—140: *Szegény fejem uramhoz óhajt . . . 151. sz.*
 140—142: *Szent Dávid király háborúságában . . . XVI. sz.*
 143—146: *Téged uram valamikor . . . (Marus István) 152. sz.*
 146—158: *Jézus szent szívek aránya . . . RMKT XVII/7, 168. sz.*

- 159—165: *Nem régen kevélyen gróf úr Esterház . . .* RMKT XVII/9. 32. sz.
 165—168: *Sok bűm és fáradságim után . . .* RMKT XVII/3, 44. sz.
 169—171: *Áldott és bölcs az az ember szent Dávid mondja . . .* 138. sz.
 171—174: *Hogy Jeruzsálemnek drága templomát . . .* XVI. sz.
 175—176: *Ó mi szent atyánk kegyes és kegyelmes . . .* XVI. sz.
 177—178: *Ó áldott manna Istennek fia . . .* RMKT XVII/7, 155. sz.
 179—182: *Sok szomorúsággal megrakódott idő . . .* RMKT XVII/9. 90. sz.
 183—189: *Könnyem forrásai áradási induljatok . . .* 139. sz.

Kassai István toldaléka

A toldalék *Erasmus: Novi Testamenti aeditio postrema* (Basileae 1530.) c. nyomtatványhoz van hozzákötve. KORZENSZKY MIKLÓS RICHÁRD fedezte fel nemrégiben a győri Bencés Székház könyvtárában. (ItK 1973, 426—439.) Ugyanő megállapította, hogy a toldalék énekgyűjteményt 1629 körül másolhatta egy ismeretlen személy; a névadó Kassai István 1629-ben volt a kötet tulajdonosa. A gyűjtemény unitárius jellegű, ének-tartalma a következő:

- 3a: *Látod Isten sziveinket . . .* XVI. sz.
 3b: *Immáron a nap feljövén . . .* XVI. sz.
 3b—4b: *Felséges Isten mennynek földnek ura . . .* XVI. sz.
 4b—5b: *Prózaí antifóna és zsoltár.*
 6a—b: *Világosságoknak szent atyja . . .* RMKT XVII/4, 4. sz.
 6b—7a: *Magasztaljuk keresztények az úristent . . .* XVI. sz.
 7a—8a: *Könyörögünk mindnyájan az úristennek . . .* XVI. sz.
 8a—9b: *Ó Izrael szerető népem . . .* XVI. sz.
 9b—12a: *Mennynek földnek dicsőséges királya . . .* 140. sz.
 12a—13a: *Örök Isten figyelmezzél az én segítségemre . . .* XVI. sz.
 13a—15a: *Látja világ dolgát Isten és forgatja . . .* (Bogáti Fazekas)
 15a—16a: *Siralmas jajszóval Istenemhez kiáltok . . .* (Székely András) 141. sz.
 16a—b: *Kegyelmes Isten kinek kezében életemet adtam . . .* (Balassi Bálint)
 17a—b: *Felséges Isten hozzád kiáltunk nagy keserőséggel . . .* XVI. sz.
 18a—b: *Dicsértessék uram örökké szent neved . . .* 126. sz.
 19a: *Jó az egyességben . . .* (Thordai János) RMKT XVII/4, 189. sz.
 19b—20a: *Adj már csendességet . . .* (Balassi Bálint)
 20a: *Csak tebenned uram Isten vagyon bizodalunk . . .* XVI. sz.
 20b—21a: *Hallgasd meg mostan felséges Isten . . .* XVI. sz.
 21a—22a: *Dicsértessél atya Isten mennyégben . . .* XVI. sz.
 22a—23a: *Serkenj fel én lelkem a te nagy álmodból . . .* 142. sz.
 23a—b: *Forrásra ki viszem fejem . . .* 143. sz.
 23b—24b: *Az Izraelnek népe régenten . . .* XVI. sz.
 24b: *Csak tehozzád szent atyánk mi kiáltunk . . .* XVI. sz.

A gyűjtemény elején (3a—8a) hivatalos egyházi szövegek: himnuszok, antifónák és invocációk találhatók, a második rész énekeinek többsége a nyomtatott unitárius egyházi énekeskönyvekben is megtalálható. A kézirat tehát nem elsősorban a magán-ájtatosságot volt hivatva kielégíteni, hanem istentiszteleti célokra készült. Olyan jellegű, mint a *Böloni-kódex*. (Vö. RMKT XVII/4, 528, 534—5). Ha sorozatunk 4. kötetének összeállításakor már ismerjük, ismeretlen énekeit ott közöltük volna. Mindamellert e négy ének itt is helyén van, különösen a 142. sz. és a 143. sz. az egyéni kegyesség termékeként is felfogható.

Lugossy-kódex

Az 1629—1635 között összeírt kódex énekeinek túlnyomó többsége bizonyíthatóan XVI. századi; vagy ismeretesek más XVI. századi forrásból is, vagy a záróversszakból derül ki a XVI. századi eredet. A kötet anyaga tehát a másolás idejéhez képest archaikus, amit talán az magyaráz, hogy hódoltsági területen keletkezett. (Vö. STOLL 47. sz.) Mindössze egy szövege van, amely a záróversszak tanúsága szerint a XVII. században, 1607-ben keletkezett: Földvári Ambrusnak Gedeonról írt históriája. (174b—179a; kiad. RMKT XVII/1, 380—9.) A felsoroltakon kívül a kézirat kilenc olyan szöveget tartalmaz,

melyeknél a XVII. századi eredet nem teljesen kizárt. A valószínűség persze amellett szól, hogy ezek a szövegek is korábbiak, itt azonban érvényesítettük azt az elvet, hogy keltezetlen szövegek esetében a leírás vagy a megjelenés időpontját vesszük alapul. (Vö. RMKT XVII/6, 5). Ezek a szövegek a következők:

- 30b—31b: *Bírák néktek szólok kérlek hallgassátok . . .* 144. sz.
 44b—48b: *Drága dolgot mondok kérlek hallgassátok . . .*
 53b: *Kegyes atyánk most tenéked könyörgünk . . .* 145. sz.
 86b—87b: *Bizodalomunk Krisztus által Istenben vagyunk . . .* 145. sz.
 87b—88a: *Sok hálaadással mi most tartozunk . . .* RMKT XVII/6, 188. sz.
 96a—b: *Megfoghatalan kegyes Istenség . . .*
 98a: *Hozzád kiáltásunkat hallgasd meg Úristen . . .* RMKT XVII/6, 189. sz.
 130a—133b: *Egy szép drága gyöngyről keresztyének szólok . . .* 147. sz.
 166b—174a: *Tiszteletes személyek kik itt jelen vagytok . . .*

Mint látható, e kilenc szöveg közül kettőt sorozatunk 6. kötetében tettünk közzé, négyet a jelen kötetben közlünk. A fennmaradó három szöveg versfőiből kiolvasható nevek több-kevesebb valószínűséggel a XVI. századra utalnak. A 44b—48b. lapokon levő históriás ének versei: DECZI PREDIKATORNENAK IVDIT ASSONAK DECZI MIHALI DEAKTVL AIANDE(K). Ez a Decsi Mihály feltételezhetően Decsi Gáspár rokona lehet, talán nem véletlen, hogy ez utóbbinak *Az Dávid király bűnéből* 1579-ben szerzett históriája ugyanezzel a sorral kezdődik. — A 96a—b. lapokon levő ének szövege a *Lugossy-kódex*-ben csonka, a teljes szöveg a Szenci Molnár Albert által összeállított *Oppenheimeri énekeskönyv*-ben található. A versfők alapján a szerző Úz Bálint XVI. század végi énekszerző lehet. (Vö. RMKT XVII/6, 439.) Végül a 166b—174a. lapokon levő hosszabb szöveget a versfők szerint „THOLNAI BALINT . . . SERSEOTTE”, aki viszont a *Lásd meg uram én ügyemet . . .* kezdetű zoltárparafraíz (Debrecen 1590, 110.) és a *Szent János látásáról* szóló ének (RMNy I, 485.) szerzőjével azonosítható.

Csoma-kódex

Mindössze 15 éneket tartalmaz. Anyaga még a *Lugossy-kódex*-énél is archaikusabb. A 106a—108a. és a 118a—b. lapokon levő két éneknek ez az egyetlen előfordulási helye; a jelen kötetben 148. és 149. sz. alatt közöljük. Egy harmadik ének (119a—120a: *Tekints reánk úristen mi nyomorúságinkban . . .*) első alkalommal a lőcsei 1635-i nyomtatott énekeskönyvben fordul elő (teljesebb szöveggel), ezt a szöveget sorozatunknak abban a kötetében közöljük majd, amely a református és evangélikus gyülekezeti énekeket fogja tartalmazni. A kézirat többi éneke mind XVI. századi, nagyrészt históriás ének. Az anyag archaikus jellegének megfelelően a kötetünkben közölt két ének hangja is régies, tehát XVI. századiak is lehetnek. (Viszont: miért ne szereztek volna énekeket akár az 1630-as években is archaikus stílusban?) A kézirat leírása: STOLL 59. sz. és Csapodi Csaba: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény (K 31 — K 114). Bp. 1973, 63—5.

Istenes énekek

Balassi Bálint és Rimay János énekeinek kiadásaiiban más szerzőktől származó énekek is megjelentek. Az *Istenes énekek* kiadástörténetét (a másoktól szerzett énekekre tekintettel) KLANICZAY TIBOR kutatásai alapján így foglalhatjuk össze. (Vö. RMKT XVII/2, 272, 449—450. és az ott adott irodalom.) Az első, példányból ismeretlen kiadás Bártfán (esetleg Lőcsén), 1632 táján jelenhetett meg, Solvirogram Pannonius előszavával. (Az előszó végén levő verset lásd 150. sz. alatt.) Ennek egy bővített kiadása Bártfán 1635—1640 között jelent meg, amelynek egyetlen példánya maradt fenn, az is csonkán. E kiadás másoktól szerzett énekei a következők:

- 1—204: Balassi és Rimay énekei között a 77—81. lapon: *Dicsőült helyeken mennyei paradicsomban . . .* (Kanizsai Pálfi János) 55. sz.

KÖVETKEZNEK MAS EGYNEHANY SZEP ISTENI DICSIRETEK

- 206—217: *Ó szép drága zálog . . .* (Rimay!)
 218—226: *Förög a szerencse . . .* (Illésházy István) RMKT XVII/1, 80. sz.
 226—232: *Ijjúságom vétké gyakran jut eszemben . . .* (Szepsi Csombor Márton) 62. sz.

- 233: *Egekben lakozó szentséges háromság*... (Szepsi Csombor Márton) 63. sz.
 240: *Sublimi te Pater aethere*...
 243: *Szegény fejem uramhoz óhajt*... 151. sz.
 246—256: *A gonosz természet megromlásáról*... XVI. sz.
 256—261: *Téged uram valamikor*... (Marus István) 152. sz.
 261—266: *A műzsák szállási*... 135. sz.
 266—272: *Járulok az úrhoz*... (Farkas János) 153. sz.
 272—275: *Lelkemnek hozzád való buzgó kiáltása*... (Balassi!)
 275—280: *Megadja még Isten örömét szívelemek*... 154. sz.
 280: *Aki indul hosszú útra*... RMKT XVII/3, 41. sz.
 289: *Végasságom mint fordula bánatra*... 155. sz.

KÖVETKEZNEK PECSÉLI KIRÁLY IMRENEK EDGYNEHány szép Eneki.

- 291—325: Pécseli Király Imre 10 éneke. RMKT XVII/2, 1—3. és 6—12. sz.
 346—352: *Bűn testéből s tömlöcéből*... (S. K.) 156. sz.
 352—356: *Könnyem forrasi áradási induljatok*... (S. K.) 157. sz.
 356—359: *Ne szállj perben énvelem*... (Kanizsai Pálfi János) 56. sz.
 360—365: *Magasztallak én Istenem uram és atyám*... (Czemeki Mátyás) 158. sz.
 365—370: *Miként Egyiptusban egy pelikán madár*... 159. sz.

Az elveszett első kiadás Pécseli Király Imre énekeit és az utána következő összeállítást még nem tartalmazta. Nyéki Vörös Mátyás a 289. lapig terjedő anyagból válogatta ki azokat az énekeket, amelyek a bécsi, 1635—6 körüli kiadásban megjelentek. A minket érdeklő anyagból átvette Kanizsai Pálfi Jánosnak a Balassi-szövegek közé besorolt énekét (*Dicsőült helyeken*...), valamint öt éneket a 206—289. lapok anyagából:

- 63—68: *Ó szép drága zálog*... (Rimay János!)
 69—72: *Egekben lakozó szentséges háromság*... (Szepsi Csombor Márton) 63. sz.
 73—77: *Forog a szerencse*... (Illésházy István)
 78—80: *Sublimi te Pater aethere*...
 80—82: *Szegény fejem uramhoz óhajt*... 151. sz.

Mint KLANICZAY kimutatta, ezeket a kiadásokat, melyekben Balassi és Rimay énekei még összekeverve jelentek meg, Szenci Kertész Ábrahám váradi nyomdász újraserkesztette. (Kiadványából nem maradt fenn példány; ennek a „rendezett” típusnak első fennmaradt kiadása Lőcsén jelent meg 1670-ben.) Szétválasztotta Balassi és Rimay énekeit, Balassi énekeinek szövegét egy jobb kézirat alapján közölte, és kisebb változtatásokat tett a más szerzőktől származó függelékreszben is. Ez utóbbi változtatások a következők. Kihagyta a kötetből a Balassi-versek közé besorolt Kanizsai Pálfi-verseket (*Dicsőült helyeken*...), ez az *Istenes énekek* későbbi kiadásaiából is kimaradt. A bártfai, 1635—40 körüli kiadás 206—289. lapjain levő anyagot csaknem teljesen átvette. Kihagyta az egyetlen latin szöveget (*Sublimi te Pater aethere*...) és a tévesen itt is lenyomatott Balassi-verseket (*Lelkemnek hozzád való buzgó kiáltása*...), s az *Aki indul hosszú útra*... kezdetű, nem vallásos szöveget a kötet végére tette. Teljesen változatlan maradt a Pécseli versei utáni összeállítás, ezt azonban kiegészítette még három ének-szöveggel:

- 352—355: *Várom uram Isten fejemre kedvedet*... (Uz Bálint) XVI. sz.
 355—358: *Az úristen nekem édes táplálóm*... XVI. sz.
 358—361: *Mire bánkódom ó te én szívem*... XVI. sz.

Ellentétben Balassi énekeivel, a függelékresz esetében Szenci Kertész Ábrahám a szövegeken nem javított, hanem azokat a korábbi kiadás szerint közölte. Alig néhány helyen módosított a szövegeken, s hogy ezt bemutassuk, csak a lőcsei 1670-es kiadás eltéréseit közöljük. Ezeknek azonban — mint a kolozsvári 1677-es kiadás variánsainak sem — nincs szövegkritikai értékük.

Az *Istenes énekek* függelékében közölt énekek közül néhány már a feltételezett első kiadás, 1632 előtt is feltűnik. Ezek azonban legtöbbször romlottabb szöveget adnak, s ezért e versek szövegét is az *Istenes énekek* alapján adjuk. Mindössze egy ének esetében

(135. sz.) bizonyult a korábbi kéziratos szöveg — a *Kuun-kódex*-é — jobbnak, ezt a szöveget a *Kuun-kódex* énekei között közöljük. A sorrendnek egyébként — a szövegek időbeli bizonytalansága miatt — nincs jelentősége.

Imádságos és énekes kézbe hordozó könyvecske

A kiadvány, mely az egyéni ájtatosság szükségleteit tartja szem előtt, a kolozsvári unitárius nyomda terméke. (Vö. RMKT XVII/4, 528.) Első kiadása 1623-ban jelent meg. Egyetlen fennmaradt példánya a székelykeresztúri unitárius gimnázium könyvtárában volt. (RMK I, 529.) A második világháború óta lappang. VÁRFALVI NAGY JÁNOS közölte tartalomjegyzékét (KerMagv 1871, 123–4.), ennek alapján megállapítható, hogy anyaga teljes egészében, azonos sorrendben megjelent a 2. kiadás 1–79. lapjain. (*Imádságos és Énekes kézbe hordozó Könyvecske. Mellyet naponként minden rendbéli Keresztlyen ember olvasgathat.* Kolozsvár 1700. RMK I, 1558.) Ez az énekanyag a következő:

- 1–2: *Adj már csendességet . . .* (Balassi Bálint)
- 2–5: *Aki veti segedelmét . . .* XVI. sz.
- 6–8: *Adjunk hálát a nagy úristennek . . .* RMKT XVII/4, 35. sz.
- 8–9: *Adjunk hálát az úrnak mert érdemli . . .* XVI. sz.
- 9–10: *Az úristent az egész föld . . .* RMKT XVII/4, 20. sz.
- 10–11: *Boldog az ilyen ember az Istenben . . .* XVI. sz.
- 11–15: *Bocsásd meg úristen . . .* (Balassi Bálint)
- 15–19: *Bánatos szívem tekints az égre . . .* (Tóth Demeter) RMKT XVII/1, 111. sz.
- 19–20: *Csak tebenned uram Isten . . .* XVI. sz.
- 20–22: *Dicsérd az Istent . . .* XVI. sz.
- 22–24: *Dicsérjed áldjad én lelkem . . .* XVI. sz.
- 24–26: *Dicsérlek tégedet én édes Istenem . . .* (Dóczi Ilona) XVI. sz.
- 26–29: *Dicsértéssel atya Isten mennyégben . . .* XVI. sz.
- 29–32: *Dicsértésék uram örökké szent neved . . .* 126. sz.
- 32–34: *Dicsékedjél ó én lelkem . . .* (Dési János) XVI. sz.
- 34–36: *Erdős várunk nekünk az Isten . . .* XVI. sz.
- 36–39: *Egész Izraelt Dávid felgyűjté . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
- 39–42: *Háborúsága Dávid királynak . . .* (Hartváni Imre) XVI. sz.
- 42–48: *Hozd el uram Isten . . .* (Hegedűs Menyhárt) 160. sz.
- 48–51: *Láss hozzám úristen . . .* (Ládoni Sára) XVI. sz.
- 51–52: *Legyen jó idő csak . . .* (Rimay János)
- 52–55: *Megadja még Isten örömét szívemnek . . .* 154. sz.
- 55–59: *Mely csalárd ez világ . . .* XVI. sz.
- 59–62: *Mikor Senacherib a Jeruzsálemet . . .* XVI. sz.
- 63–66: *Magasztallak én Istenem . . .* (Czerneki Mátyás) 158. sz.
- 66–69: *Ne hagyj elesnem felséges Isten . . .* (Nagybáncsai Mátyás) XVI. sz.
- 69–73: *Ó mely igen rövid volt lám ez világ . . .* XVI. sz.
- 73–75: *Ó ki későn jutok lelkem orvosához . . .* (Rimay János)
- 75–76: *Pusztában zsidókat . . .* (Balassi Bálint)
- 76–78: *Uram Isten ki igértél oltalmat . . .* XVI. sz.
- 79: *Úrnak szolgálai no dicsérvétek . . .* XVI. sz.

A 2. kiadás ezután még további 36 éneket közöl, újrakezdve az ábécérendet:

- 79–83: *Az Istenhez az én szómat . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 77. sz.
- 83–85: *Aki akar üdvözülni . . .* XVI. sz.
- 85–87: *A műszak szállása nimfák friss forrása . . .* 135. sz.
- 87–91: *A pártosok ellen Dávid így imádkozik . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
- 91–93: *Bizonytal ismértem rajtam nagy haragod . . .* (Balassi Bálint)
- 93–95: *Bátyáim közt kisebb valék . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
- 95–98: *Dicsőült helyeken . . .* (Kanizsai Pálfi János) 55. sz.
- 98–99: *Engem igazgat az egeknek ura . . .*
- 99–101: *Egykor a szent nemzet . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
- 101–4: *Emlékezzél meg te gyarló ember a te Istenedről . . .* XVI. sz.
- 104–7: *Gondviselő Isten hálát adok néked . . .* (Tőrei Gergely) 127. sz.
- 107–115: *Gyakran csapdos a szent Isten . . .* RMKT XVII/4, 50. sz.

- 115—118: *Hajts hozzám uram füledet . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 86. sz.
 118—121: *Igaz az úr látja szívemet . . .* 161. sz.
 121—122: *Jámbor és bölcs boldog és szent . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
 122—128: *Istent no dicsérd minden erődde . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
 128—131: *Kivel Isten nagyon bátorsága lehet . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
 131—133: *Isten népe és Dávid ezt látá . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
 133—138: *Igaz felség egyedül úr . . .* (Petki János) RMKT XVII/1, 68. sz.
 138—139: *Jó az egységben . . .* (Thordai János) RMKT XVII/4, 189. sz.
 139—141: *Isten világ kősziklája . . .* RMKT XVII/4, 47. sz.
 141—143: *Kegyes gondviselő könyörülő Isten . . .* 162. sz.
 144—146: *Most ó lelkem dicsérd az Istent . . .* (Bogáthi Fazekas Miklós)
 146—148: *Mint a szép híves patakra . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 42. sz.
 148—149: *Ó mely sokan vannak . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 3. sz.
 149—150: *Reménységem náncs már nekem . . .* 136. sz.
 151—154: *Régtől fogva támaszkodtam uramra . . .* (Rákóczi Zsigmond) RMKT XVII/1, 3. sz.
 154—156: *Seregeknek hatalmas nagy királya . . .* (Sinka György) RMKT XVII/7, 185. sz.
 156—157: *Szentek seregében vigyázó szent pásztor . . .* 163. sz.
 157—159: *Szegény fejem uramhoz óhaj . . .* 151. sz.
 159—161: *Szemeimet emelem a nagy hegyekre . . .* 164. sz.
 161—162: *Szent Dávid király háborúságában . . .* XVI. sz.
 162—165: *Síralmas jajszóval Istenemhez kiáltok . . .* (Székely András)
 165—167: *Várom uram Isten fejemre kedvedet . . .* (Uz Bálint) XVI. sz.
 167—168: *Teljes szívből akik bíznak . . .* (Thordai János) RMKT XVII/4, 180. sz.
 168—170: *Tapsoljon a mi két kezünk . . .* (Thordai János) RMKT XVII/4, 102. sz.

Az énekanyagnak ezt a második csoportját elemezve a következő eredményre jutunk: Bogáthi Fazekas Miklós szerzeménye 8 darab, Balassié 1 darab, egyéb XVI. századi 5 darab — összesen tehát 14 XVI. századi szövege van a kötetnek. Sorozatunk eddig megjelent köteteiben 11 szöveget közöltünk (köztük 4 Szenci- és 3 Thordai-zsoltárt). A fennmaradó 11 szöveg közül hat fordul elő azokban a kéziratokban és nyomtatványokban, amelyek a jelen énekesoport fő forrásai, további kettőről külső érvek alapján megállapítható, hogy a század első feléből valók: a 161. sz. ének záróversszaka az 1622-es évszámot tartalmazza, a 162. sz. ének kezdősorát pedig 1642-ben idézik. A többi három, bizonytalan keltezésű ének közül kettő (163. és 164. sz.) csak ebben a kiadványban fordul elő, feltételezhető, hogy ezek is a század első feléből valók. Mindössze egy szöveg van, amelyet az unitárius kiadvány a református gyülekezeti anyagból vett át, s ez a 22. zsoltár parafrázisa. (98—9: *Engem igazgat az egeknek ura . . .*) A szöveg először az 1675-i kolozsvári ék. 358—9. lapján jelent meg, s a szöveg belső vizsgálata is azt mutatja, hogy az unitáriusok innen vették át. Ezért ezt a szöveget a református gyülekezeti énekek között közöljük majd.

Egynéhány szép zsoltárok és isteni dicséretetek

A kiadvány teljes címe: *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Dicséretetek. A' gyengék és úton-járók kedvéért e' kiseded formában ki-botsáttattak.* Várad 1648. (RMK I, 818.) Nyomdásza, egyúttal az énekek összegyűjtője az a Szenci Kertész Ábrahám volt, akinek többek között Balassi énekeinek legpontosabb kiadása is köszönhető. (Énekkiadói tevékenységét KLANICZAY TIBOR jellemzi: I. OK XI, 312—3.) A kiadvány két részre oszlik. Az első rész (3—180. l.) a magánjátosság céljaira készült, a második rész (181—282. l.) istentiszteleti énekeket tartalmaz az ünnepek rendjében. E második rész csak akkor lesz érdekes számunkra, amikor majd a református—evangélikus gyülekezeti énekeket tesszük közzé. Az első rész tartalma a következő:

REGGELI DITSERETEK

- 3—6: *Mennyei atyánk úristen . . .* XVI. sz.
 6—11: *Dicsértessél atya Isten mennyekben . . .* XVI. sz.
 11—12: *Hálát adok néked mennybéli Isten . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 160. sz.
 12—16: *Uram nagy haragodban . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 6. sz.

- 16–19: *Ó felséges úr mi kegyes Istenünk . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 8. sz.
 19–21: *Uram ki leszen lakója . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 15. sz.
 21–23: *Az úr énnekem őriző pásztorom . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 23. sz.
 23–26: *Dicsérlek uram tégedet . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 30. sz.
 27–30: *Mint a szép híves patakra . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 42. sz.
 30–32: *Ítéld meg engemet úristen . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 43. sz.
 32–33: *Úrnak szolgálai mindnyájan . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 134. sz.
 33–36: *No dicsérvétek mindnyájan . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 148. sz.

SZEP ISTENI DITSERETEK

- 36–38: *Szent Dávid király háborúságában . . .* XVI. sz.
 38–42: *Dicsérjed áldjad én lelkem . . .* XVI. sz.
 42–44: *Emlékezzél úristen híveidről . . .* XVI. sz.
 44–46: *Neked mennyei szent atyánk könyörgünk . . .* XVI. sz.
 46–52: *Láss hozzád úristen . . .* (Ládoni Sára) XVI. sz.
 52–55: *Várom uram Isten fejemre kedvedet . . .* (Úz Bálint) XVI. sz.
 55–60: *Dicsértessék uram örökké szent neved . . .* 126. sz.
 60–64: *Úristen mely sokan vannak . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 153. sz.
 64–68: *Mire bánkódom ó én szívem . . .* XVI. sz.
 69–72: *Emlékezzél meg te gyarló ember a te Istenedről . . .* XVI. sz.
 72–74: *Ítéld meg uram ügyemet . . .* (Újfalvi Katona Imre) 20. sz.
 75–79: *Eltévedtem mint juh . . .* 165. sz.
 79–83: *Aki e világhoz ő gazdagságához . . .* 166. sz.
 84–90: *Bizonytalan voltát világ állapotjának . . .* XVI. sz.
 90–95: *Bocsásd meg úristen . . .* (Balassi Bálint)
 96–98: *Legyen jó idő csak . . .* (Rimay János)
 98–101: *Lelkemnek hozzád való buzgó kiáltása . . .* (Balassi Bálint)
 101–106: *Megadja még Isten örömét szívemnek . . .* 154. sz.
 107–109: *Ó ki későn futok lelkem orvosához . . .* (Rimay János)
 109–113: *Az úristen nekem édes táplálóm . . .* XVI. sz.
 113–117: *Egynéhány szóm vagyom énnekem teved . . .* 167. sz.
 117–127: *Én jó Istenemnek atyai ostorát . . .* (Pécseli Király Imre) RMKT XVII/2, 7/IV. sz.
 128–133: *Téged uram valamikor . . .* (Marus István) 152. sz.
 133–139: *Magasztallak én Istenem . . .* (Czemeki Mátvás) 158. sz.
 140–143: *Tavaszi indul vízforrásoktól . . .* (Kanizsai Pálfi János) 57. sz.
 143–145: *Vártam Istennek kegyelmét . . .* RMKT XVII/6, 191. sz.
 145–153: *Sokszor uram jóhászokodom . . .* 168. sz.
 153–157: *Ó bágyadt lélek . . .* (Ornándi János) 169. sz.
 157–162: *A műszak szállási . . .* 135. sz.

JO UTERT

- 162–166: *Uram Isten ki igértél oltalmat . . .* XVI. sz.
 166–172: *Járulok az úrhoz . . .* (Farkas János) 153. sz.

ESTVELI DITSERETEK

- 172–175: *Úristen téged dicsérünk . . .*
 175–176: *Hálát adok néked mennybéli Isten . . .* (Szenci Molnár) RMKT XVII/6, 160. sz.
 177–179: *Krisztus ki vagy nap és világ . . .* XVI. sz.

ASZTAL ALDAS

- 179–180: *Adjunk hálát az úrnak mert érdemli . . .* XVI. sz.

Leszámtva a XVI. századi énekeket, Szenci Molnár Albert szerzeményeit és Pécseli Király Imre egy énekét, ez a rész 14. sorozatunkban eddig nem közölt szöveget tartalmaz. Ezek közül hatot korábbi források alapján teszünk közzé, hatot e nyomtatvány alapján, egyet pedig, Újfalvi Katona Imre énekét a „Kisebb versszerzők” című fejezetben. A 172–175. lapon levő szöveg nem tekinthető az egyéni kegyesség termékének, 1635-től kezdve a hivatalos egyházi énekeskönyvek állandó szereplője. Ezt a szöveget egy későbbi kötetben közöljük majd.

Jegyzetek a 123–169. sz. versekhez

123.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. *Lipcsei-kódex*. 1615. 3b–4b. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 312–4.

II. *Eperjesi graduál*. 1635–1652. 370a–371b. — A főszövegben adott címet és az első nótajelzést innen vettük.

III. *Balogi cancionale*. 1659. 566–8. — Címe mint II-ben.

IV. *Ács Mihály: Zöngedező Mennyei Kar*. Lőcse 1696, 165–8. — A főszövegben adott második címet és a második nótajelzést innen vettük.

V. *Kájoni János: Cacionale catholicum*. Csík 1676, 517–9. — Nótajelzése (*Jer örvendezzünk*) az I. forrás nótajelzésének változata.

Az ének versfői: SVCHI GiEORGi FECIT KMEDP. A családnév kérdését nem tudtuk megoldani. A következő szám alatt közölt ének versfőiben megadott szerzőnév feltehetőleg ugyanazt a személyt rejti. Ennek alapján az első betű csak *S* lehet, s ez kizárja, hogy az egyébként ritka *Szüchy* családnévre gondoljunk. (Lásd pl. Száz 1894, 793.) Lehet, hogy a versfők a *Suki* családnévet rejtik.

Az ének dallama a nótajelzések alapján: RMDT I, 76/I. sz.

A szerző az Újszövetség egyik történetét szedte versbe. (Luk. 16, 19–31.)

54 A javítást indokolja, hogy Luk. 16–28. szerint a gazdagnak öt testvére volt.

55 A sorban eggyel több szótag van a kelleténél; II–IV szövege a szótagszám szempontjából helyes, de értelmileg helytelen, Kájoni szövege (V) viszont túl késői, s egyébként is valószínű, hogy Kájoni átfogalmazása.

124.

Kézirata: *Balogi cancionale*. 1659. 89–90.

Az ének versfői: SVCHI GyEORGy. — A *Balogi cancionale* anyaga a gyülekezeti énekek közé való, ezt az egy énekét mégis itt közöljük, mert szerzője feltehetőleg ugyanaz a személy, mint az előző éneké.

Az ének dallama a nótajelzések alapján: RMDT I, 95. sz.

125.

Kéziratai:

I. *Lipcsei-kódex*. 1615. 9a–10a. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 317.

II. *Mihál Farkas-kódex*. 1677–1677. 58a–59b. — A 4., 8–12. és 22. vsz. hiányzik.

III. *Bocskor-kódex*. 1716–1718. 72a–73b. Kiad. FERENCZI, ErdM 1898, 449. — Az első 15 sor a kézirat csonkasága miatt hiányzik, a 12. és a 23. versszakot a másoló nem másolta le; a 19. vsz. a 11. után következik.

IV. *Bathó Mihály-ék*. 1728 k. 311–6. Kiad. KOCZIÁNY, Őszi harmat után... Bukarest é. n. 127–131. — Címe: *Cantio optima*. A 23. vsz. hiányzik.

Az ének 18 versszakos változata megvolt a *Zemlény-ék* (1668 k.) 98a–99a. lapjain is. (ErdM 1939, 361.)

126.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. *Lipcsei-kódex*. 1615. 10b–11a.

II. *Kuun-kódex*. 1621. 42–4. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 61. — Címe: *Cantio Pulchra*. A 4. vsz. hiányzik.

III. *Imádságos es Enekes... Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 29–32. — A szöveg megvolt az énekeskönyv elveszett 1623-i kiadásában is. Csaknem szó szerint ezzel a vál-

tozattal egyezik a *Kassai István toldaléka*-ban (18a—b) levő szöveg. — A főszövegben adott nótajelzést innen vettük.

IV. Egynehány szép Soltárok és Isteni Dítseretek. Várad 1648, 55—60.

V. Ács Mihály: Zöngedező Mennyei Kar. Lőcse 1696, 148—9. — Innen másolták a következő két kéziratba: *Komáromi-ék*. 39b, 45a. Kiad. ERDÉLYI, EPhK 1899, 426—7. — *Szoszna Demeter-ék*. (1714—1715) 61.

A versfők a DIÓSGYERBEN szöveget adják. Diósgyőr a XVII. század elején a homonnai Drugeth család birtoka volt.

A nótajelzéseként idézett Rimay-vers dallama ismeretlen. (RMDT II, 148.)

127.

Kézirata és nyomtatott kiadásai:

I. Lipcsei-kódex. 1615. 14b—15b. Kiad. DÉZSI, ItK 1916, 320—1. — Címe: *Cantio Alia*.

II. Debreczeni Péter: Tizenket Idvösseges Elmelkedesec. Leyden 1637, 291. — Címe: *ENEC*. Változatlanul megvan a mű 2. kiadásában is. (Bártfa 1639.)

III. Imadsagos es Enekes... Könyvetske. Kolozsvár 1700, 104—7. — Az utolsó vsz. hiányzik.

Az ének versfői: GREGORJVS TÖREI D. A szerzőről nem sikerült közelebbit megállapítani; aligha azonos azzal a Teörey Gergely itsei (Tolna m.) prédikátorral, akiről 1653-ban történik említés. (FÖLDVÁRY LÁSZLÓ: Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez. I. Bp. 1898, 192.)

128.

Kéziratai:

I. Lipcsei-kódex. 1615. 19a—20a. Kiad. HORVÁTH JÁNOS, RPhK 1914, 329—330; DÉZSI, ItK 1916, 321—3.

II. Szentsei daloskönyv. 1704. 94a—95a. Kiad. THALY, VÉ I, 337—340; BUDA JÁNOS: Szentsei daloskönyv. Bp. 1943, 104—5. — A főszövegben második helyen adott cím innen való.

Az ének szövege a középkori irodalom egyik népszerű termékének, a Lélek és a Test vitájáról szóló *Visio Philiberti*-nek rokonságához tartozik. Ennek korai magyar fordítása a *Nádor-kódex*-ben maradt fenn. (Nyelvemléktár XV, 224—9.) Nyéki Vörös Mátyás *Dialogus*-ában ugyanezt a témát dolgozta fel. Kapcsolatba hozható az *Ének a gazdagrul* a Névtelen Comico-tragoedia II. felvonásának 3 első jelenetével is, különösen a *Gazdag-nak pokolbéli siralma* című betéttel (Ő búlátott, sok kínt vallott drága testem...), amely a nyomtatott és kéziratos énekeskönyvekben önállóan is gyakran szerepel. (SZILÁDY, ItK 1901, 82—7; HORVÁTH JÁNOS: Ének az gazdagrul. EPhK 1914, 329—332; ALSZEGHY ZSOLT: Ének az gazdagrul. EPhK 1914, 500—1; HORVÁTH JÁNOS: Válasz Alszeghy Zsolt-nak, egyszersmind újabb adalék a Gazdagrul szóló Énekhez. EPhK 1901, 501—2; JENEI FERENC, RMKT XVII/2, 472. s az ott adott irodalom; DÖMÖTÖR TEKLA, RMDT II, 98—9. s az ott adott irodalom.)

129.

Kézirata: Lipcsei-kódex. 1615. 21b—22b. Kiad. DÉZSI, ItK 1916, 322—3. — Címe: *Cantio alia*.

A 6—13. versszakok megegyeznek a *Mátray-kódex* 1678 után keletkezett, *Ó keser-vea gyászban öltözött szép hazám*... kezdetű énekének 9—16. versszakaival. (Kiad. THALY, Adalékok I, 72—5; MKBR 193—5.) A *Lipcsei-kódex* szövegének 41—42. sorait ennek alapján javítottuk.

130.

Kéziratai:

I. Lipcsei-kódex. 1615. 35a—36a.

II. Kuun-kódex. 1621. 72—4. Kiad. DÉZSI, ItK 1916, 65—6.

10 hiitult = ürült, üresedett (NySz *hiú* alatt)

131.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. Lipcsei-kódex. 1615. 41a—42a. — Címe: *Cantio Alia de eadem*. A kódexben a szöveg előtt Batizi házasegyeteme található, a főszövegben ennek címét adtuk meg.

II. Fasciculus Vocabulorum Sententiarum et Adagiorum. XVII. sz. vége. 117a—118b. — Címe: *Cantio Nuptialis*. A szöveg vége hiányzik.

III. Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek. Várad 1648, 347—8. — A későbbi nyomtatott énekeskönyvek lényegében változatlan szöveget adnak: Várad 1651, 347—8; Várad 1654, 332—3; Lőcse 1654, 269—270; Lőcse 1675, 393—4. stb. Ugyanezt a szöveg-változatot tartalmazza a *Balogi cancionale* is. (678—680.)

Az ének dallamai: RMDT II, 116/II. és 310. sz.

132.

Kézirata: Kuun-kódex. 1621. 19—21. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 57—8.

133.

Kézirata: Kuun-kódex. 1621. 49—51. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 63—4.

Az ének versfői: ALBERTVS JÖS. A családnév nem állapítható meg teljes biztonsággal, talán az egyik Jó család valamelyik tagjában kereshetjük a szerzőt. Nagy Iván Jó nevű nemes családkról tud Zalában (1587-től), Vas megyében (1565-től) és Háromszéken (1597-től). Ez utóbbi unitárius családról lásd még PÁLMAJ JÓZSEF: Háromszék vármegye nemes családjai. Sepsiszentgyörgy 1901, 239. A családnévvel még többfelé találkozunk, így 1582-ben a mátészalkai lelkészt Jó Miklósnak hívták (MPÉTA XIII, 96.), Pécsi Lukács egyik művét 1598-ban „Ioo Balasnac, Pilisi Apaturnac” ajánlja (RMNy I, 838.) stb.

6 A sor romlottnak látszik, hiányzik az állítmány.

16 A *neölt* szó olvasata bizonytalan, a javításra nincs ötletünk.

32 Az állítmány itt is hiányzik.

134.

Kézirata: Kuun-kódex. 1621. 66—68. Kiad. Dézsi, ItK 1916, 64—5.

135.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. Kuun-kódex. 1621. 69—71.

II. Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek. Várad 1648, 157—162.

III. *Imadsagos es Enekes*. . . *Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 85—7. Megvolt az énekeskönyv elveszett 1623-i kiadásában is. — Címe *Vigasztalo Enek*. A versszakok sorrendje: 1., 2., 3., 5., 8., 6., 4., 9., 10. A 7. vsz. hiányzik.

IV. *Istenes énekek*. [Bártfa 1635—1640 k.] 261—6. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 307—310.

V. *Istenes énekek*. Lőcse 1670, 287—291.

Az *Istenes énekek* másoktól szerzett énekei között ez az egyetlen, ahol a többi forrás jobb szöveget ad. (Vö. a 606. lapon mondottakkal.) Az 5. sorban I—II szövege az ének alapjául szolgáló 23. zsoltár 1. verséhez közelebb áll, mint a többi változat: „Az Úr az én pásztorom, azért semmiben meg nem fogyatkozom.” A bajt a sor második tagja okozhatta: a „ki teheti torom” nagyon erőltetett kifejezés, talán a rímkenyszer vitte rá a szerzőt. (A *tor* szó a régiségben is csak 'halotti tor' jelentésben élt, tehát értelmi zavarok is vannak.) Ezt a rosszul sikerült megfogalmazást próbálták III-ban és IV—V-ben különbözőképpen kijavítani. A 8. sorban szintén az történt, hogy az eredeti szöveg erőltetett, szinte groteszk képe megzavarta a szöveg hagyományozóit. A bűn *száraz* jelzőjét I és IV—V egymástól függetlenül változtatták a sztereotip *számos*-ra, azt viszont, hogy mit keres itt a *kút*, csak a következő sor magyarázza, s a sort megpróbálták önmagában érthetővé tenni.

Az ének dallama ismeretlen, lásd RMDT II, 149.

2 *asuania* = kútja

136.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. Tholnay Ferenc-ék. 93b—94a. A szöveg után: „Finis hujus operis, Anno Salutis MDCXX.”

- II. **Kuun-kódex.** 1621. 71—2. Kiad. Dézsr, ItK 1916, 65. — A versszakok sorrendje: 1, 2, 3, 6, 5, 4, 7.
- III. **Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske.** Kolozsvár 1700, 149—150. A nótajelzést innen vettük. A versszakok sorrendje: 1, 2, 4, 3, 6, 5, 7.
Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 106. sz.
Az ének Balassi *Ez világ sem kell már nekem . . .* kezdetű szerelmi énekének emlékével készült. (ECKHARDT, Balassi ÖM I, 217.)

137.

- Kéziratai:
- I. **Kuun-kódex.** 1630. 83—5. Kiad. Dézsr, ItK 1916, 67—9.
- II. **Lépes Bálint:** Az halandó és itéletre menendő teljes emberi nemzetnek fényes tüköre. Prága 1616. Kéziratos bejegyzés az OSzK 4. példányában, az Ajánlás utáni üres levélen, 1636-ban.
- III. **Bathó Mihály-ék.** 1728 k. 104—9. — Címe: *Cantio optima.*
- IV. **Uo.** 185—8. — Címe: *Cantio optima.*
- V. **Balás József-ék.** 1784—1787. 16a—20a.
- VI. **Czombó Mózes-ék.** 1801. 284—8. — Címe: *Noenak eneke.* Kiad. KOCZIÁNY, Őszi harmad után . . . Bukarest é. n. 216—8.
- VII. **Gazdag Mihály-ék.** 1822. 53b—54a.
A szöveg megvolt a *Zemlény-ék.* 96b. lapján is. (ErdM 1939, 361.)
Ugyanez a tárgya a *Bocskor-kódex* (1716) 81a—b. lapjain levő éneknek. (Kiad. FERENCZI, ErdM 1898, 450—1.) Szövege a következő:

1. O szegyen Noenak siralmas barkaja,
Teremtet allatnak meg oltalmazoja.
2. Melynek hoszusaga haromszaz könyökni,
Szeljessége pedig volt öttven könyöknj.
3. Magassaga harmjncz sing volt ki faragva,
Az szent Bibliaban így vagy on meg irva.
4. Nem volt sohult szaraz föld kereksegeben,
Hol maradgyon ember erdön vagy mezöben.
5. Mert tizen ött singel volt nyagob[!] hegyeknel,
Az özön vize mar így vagy on Mosesnél.
6. Egyedül te vizek felet jaro barka,
Csak te votal akor oltalmazo barka.
7. Most mig az vizek indulni kezdenek,
Fiajhoz Noe így kezde szolanj,
8. Mondvan: Jertek el be az setet barkaban,
Sok üdötöl fogva kezitet hazamban.
9. Egi madarakbol akor ketten ketten,
Földön csuzo mazo közül ketten
10. Mennek ö hozaja tarsason, nyöstenen,
Hogy magiok[!] tartassak az egez föld szinen.
11. Ezekel be mene Noe az barkaban,
Viszek indulanak mingart az oraban.
12. Negyven ejel napal az viz nevelkedek,
Egy hegyről masikra barka hanyattatek.
13. Az viz özön tarta masfel szaz napokig,
Barka meg nem alla az heted holnapig.

14. Akor meg nyugovek az heted holnapban,
Egy

Valamennyi szöveg erdélyi énekeskönyvben maradt fenn, csak a II. változat eredete kérdéses. Folklorizálódott változata is Erdélyből került elő, DOMOKOS PÁL PÉTER az Udvarhely megyei Lövete községben jegyezte le. Szövege a *Bocskor-kódex*-éhoz áll közel:

A szegény Noének siralmas bárkája
Teremtett állatok megóalmazója;
Melynek hosszúsága háromszáz könyöknyi,
Szélessége pedig vót ötven könyöknyi.

(SZABOLCSI BENCE: A magyar zenetörténet kézikönyve. 20.)

Az ének korabeli dallamát nem ismerjük; a népi változat dallama közeli rokonságot mutat egy XVII. századi dallammal. (RMDT II, 129. sz.)

138.

Kézirata: *Kuun-kódex* 169–171. — Az 5. vsz. után: „finis”; ezt a szót egy másik kéz áthúzta, leírta a 6. versszakot, és utána írta: „Finis Anno Christi 1642.”

12 E sort nem értem, a megfelelő zsoltszöveg sem teszi érthetővé: „. . . és kineo leuele meg nem heruad; és minden czelekedete jó szerenczés léssen.” (Károli-ford.)

20 A sor harmadik szava nehezen olvasható (lehet *hrne* is), és nem értelmezhető.

139.

Kézirata: *Kunn-kódex* 183–9. — A beírás 1647 körül történhetett.

Az ének 1–3. és 7. versszaka megegyezik a 155. sz. ének 1., 4., 3. és 12. versszakával.

140.

Kézirata: *Kassai István toldaléka*. 1629. 9b–12a. Kiad. KORZENSZKY MIKLÓS RICHÁRD, ItK 1973, 435–7.

Az ének első két sora azonos egy unitárius ének első két sorával. (RMKT XVII/4, 32. sz.)

141.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. *Kassai István toldaléka*. 1629. 15a–16a.

II. *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 162–5. — A nótajelzés innen való.

A versfők a SZEKEH HNDRAS (feltehetőleg Székely András) nevet adják.

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 18/II. sz.

142.

Kézirata: *Kassai István toldaléka*. 1629. 22b–23a. Kiad. KORZENSZKY MIKLÓS RICHÁRD, ItK 1973, 437–8.

143.

Kézirata: *Kassai István toldaléka*. 1629. 23a–b. Kiad. KORZENSZKY MIKLÓS RICHÁRD, ItK 1973, 438–9.

144.

Kézirata: *Lugossy-kódex*. 1629. 30b–31b. Kiad. DÉZSI, ItK 1914, 80–1.

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 23/II. sz.

Kézirata és nyomtatott kiadása: **Lugossy-kódex**. 1629. 53a. Kiad. DÉZSI, ItK 1914, 84. — Szó szerint azonos szöveg, csak a nótajelzés hiányzik: *Keresztyen Imadságok egy-nehány szép Énekekkel*. Debrecen [1641?], 249a—250a.

A nótajelzésben idézett ének, következőképpen a dallam ismeretlen.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Lugossy-kódex**. 1629. 86b—87b. — Címe: *Cantio optima*.

II. **Keresztyeni Isteni Dicsereitek**. Lőcse 1635, 430—1. — A főszövegben adott cím innen való. — A későbbi nyomtatott énekeskönyvek és kéziratos graduálok lényegében változatlan szöveget adnak: Lőcse 1664, 264; Várad 1648, 341—2; Várad 1654, 325—6. stb., *Eperjesi graduál* 380a—b, *Balogi cancionale* 669—670.

Az ének versfői: BISzODALOM C.

Az ének dallama az *Eperjesi graduál* alapján: RMDT II, 33. sz.

Kézirata: **Lugossy-kódex**. 1629. 130a—133b. Kiad. PETHÓ GYULA, Vasárnapi Újság 1879, 47. sz.

A nótajelzésben idézett ének, következőképpen a dallam ismeretlen.

Mint WALDAFFEL IMRE megállapította, az ének indiai eredetű meséje görög-római közvetítéssel került a protestáns késő humanizmus körébe. (EPhK 1931 135—138 Részletes dokumentációval és bő irodalommal.) WALDAFFEL az ének valószínű forrását annak a Joannes Albinusnak költeményében jelölte meg, aki 1585-ben lett lipcei professzor A forrasszöveget WALDAFFEL közlése után adjuk:

De unione Gemma, quae imago est Ecclesiae Christi Jesu
in his terris.

Quam sit perpetuis Ecclesia pressa periclis,
Quae vigeat tamen, evincendo gravissima quaevis,
Terribiles inter Satanae, mundique furores,
Unio gemma notat, pulchra sub imagine ponti,
Ut narrant, tumidis quae sic generatur in undis.
Intensum siccae radiorum Solis ab aestum
Conchae quando iacent ad littora curva marinae,
Irriguum patulo captant velut ore liquorem
Roris, ab aetheria qui si cadit arce, rigatque
Languidulas conchas, optatum munus adeptae
Extemplo claudunt oscilla, foventque receptas
Intus aquas. Tum si fit ut ingens fluctibus aequor
Tollatur, spirentque immani turbine venti,
Allisae et saxi conchae rapiantur in undas
Oceani: fluctus inter saevasque procellas
Naturae interna vi sic operante latentis,
Rore fit e fragili (mirum) nitidissima gemma
Unio, quae reliquas vincit candore vel omnes.
Non aliter sitiens Ecclesia rore fovetur
Coelesti, verboque Dei, quod Christus ab arce
Aetheria tulit, humanis spes unica rebus.
Hoc solo fidens thesauro animosior inter
Et saevos hostes, et diri daemonis astus
Permanet incolumis, tandem victrixque triumphat.
Ac licet arma parent et vibrent tela tyranni,
Omnes ut pariter verbum coeleste professos
Fune, rota, flammis, undis ferroque trucident,
Aut propria faciant profugos a sede per orbem,
Qua surgit magnus, qua mergitur Oceano sol:
Membra tamen nequeunt Christi submittere letho

Omnia, si terrasque metu pontumque fatigent.
 Est Deus in coelo, sanctum defendere coetum
 Qui scit, ad imperium cuius tremat arduus aether.
 Ille gerit sceptrum nullo superabile ferro,
 Quod poterit nunquam vis impia frangere mundi,
 Ille suum magnus populum tutabitur Heros,
 Donec agens rimas immensus corruat orbis,
 Cum sonituque trahat moles haec tota ruinam.
 Ut post exhaustos constanti mente labores,
 Cum Christo laeti tandem potiamur Olympo.

(*Delitiae Poetarum Germanorum. Frankfurt 1612. I, 282–3.*)

148.

Kézirata: Csoma-kódex 106b–108a. Kiad. THALY, VÉ I, 352–7.
 Az ének versfői: JSTVAN DEAKH. A nótajelzés („Azon nota”) a kódex előző énekére utal (*Mennybéli Ūristen hallgass meg engemet . . .*), eszerint a dallam: RMDT I, 28. sz.

149.

Kézirata: Csoma-kódex 118a–b. Kiad. THALY, VÉ I, 390–2. — Címe: *Sequitur Alia.*

150.

Nyomtatott kiadása: *Istenes énekek*. Kassa 1665, A5a–b. Kiad. DÉZSI LAJOS: Balassa és Rimay „Istenes énekei”-nek bibliographiája. Bp. 1904, 22–3.

A versike Balassi és Rimay istenes énekeinek rendezetlen kiadása előtt álló bevezetést zárja. Csak az 1665-i kassai kiadásban maradt fenn, mert az 1632 körüli első kiadásból nem maradt fenn példány, a bártfai 1635–1640 táján megjelent kiadás pedig az elején csonka. Solvirogram előszava (a versikével együtt) „esetleg még Rimay 1631. dec. 10 táján bekövetkezett halála előtt íródott”. (KLANTICZAY, I. OK XI, 309.)

151.

Nyomtatott kiadásai és kézírata:

I. *Istenes énekek*. Lőcse 1670, 275–7. Kiad. DÉZSI, Balassa ŐM II, 300–1.

II. *Istenes énekek*. [Bécs 1635–6 k.] 80–2. Kiad. VARJAS, az ék. hasonmás-kiadásában. Bp. 1941, 80–2. — A szöveget megelőzi az ének latin eredetije, melyet alább közlünk.

III. *Kuun-kódex* 86–7. — Címe: *Cantio alia*. A szöveg végén: „Amen finis per me petrum Czatory Anno domini 1630”. — A szöveget — csekély eltérésekkel — a kódex 138–140. lapjaira is bemásolták 1634-ben, *Alia Cantio* címmel.

IV. *Kereszteni Isteni Dicsiretek*. Bártfa 1640, 366–9. — Címe: *Más szép ének*. — A lőcsei, 1642-i kiadás szövege ezzel szó szerint egyezik.

Az ének megvan az *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske* (Kolozsvár 1700) 157–9. lapjain is, itteni nótajelzése („Igaz az Vr láttya sz.”) kötetünk 161. sz. énekére utal. — Az ének átdolgozott szövege *Szegény fejem Istenhez óhajt . . .* kezdettel a Szegedi-féle *Cantus catholici* (1674) 258. lapján található.

Az ének dallama: RMDT II, 309. sz.

Az *Istenes énekek* bécsi kiadása néhány helyen romlott (a 3. sorban a latin eredeti, a 40. sorban a belső rímek igazítanak el), ezért választottuk alapszövegül a lőcsei kiadást. Mindkét kiadásban viszont a 2–3. vsz. fordított sorrendben olvasható, ezt a latin eredeti, valamint a III–IV. forrás alapján helyesbítettük. — Az ének latin eredetijét az *Istenes énekek* bécsi kiadásának 78–80. lapjairól közöljük:

Alia incerto Autore.

1. Svblimi te Pater aethere
 Invoco sincero pectore,
 Meum, DEVS! quantum scelus, antidotum largire,
 Ne querelis ab inferis sollicitem te.

2. Hoc lethale cor edit virus,
Vti cibus bile pollutus,
Sum peccator, petit tremor, quatit horror immensus,
Collabatur, ut videtur, celsus Olympus.
3. Planctus haec dum flumina spargo,
Astra, terras labe polluo,
Trucis arctas hostis ansas insidias metuo
O caduci! fato cuncti claudimur uno.
4. Prima movens ubera mater,
Dum sceleris subduxit imber,
Id aetatis terra flentis cur non texit cadaver?
Haec ossa non peccatorum pressisset agger.
5. Quippe Phoebi caligat ortus,
Spernens plenos criminis artus,
Hanc amoris pestem reis tollat gratis cumulus,
Da peccanti enthea vi solvere census.
6. Ohe totum tabeo pectus!
Vt flos: urit quem Sol torridus
Chari celso Patris Coelo quando flabit Spiritus?
Ille quies, est una spes, unica salus.
7. Tu placantis sis memor nati
Nati, vadis intaminati
Vide planctus, ejulatus, morientis piacti
Cujus sanguis palmam reis affixit cruci.
8. Qui crudeli marcuit ense,
Fletus undas fundens lumine,
Quem pugilem sitientem satiavit aloe,
Perluit cor cujus cruor missus vulnere.
9. An ad oves missus opifer?
Quas saginat campus florifer,
Vel desertis urit vastis quas abscessus lethifer,
Parta salus tulit agnus quam salutifer.
10. Quare tuum conspice gnatum
Nec averte gratiae velum
Cernam tuis Christum pijs esse cunctis praelatum,
Da misello duce Christo videre thronum.

152.

Nyomtatott kiadásai és kézírata:

I. *Istenes énekek*. [Bártfa 1635–1640 k.] 256–261. Kiad. DÉZSI, Balassa ÖM II, 305–7.

II. *Istenes énekek*. Lőcse 1670, 284–7.

III. *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek*. Várad 1648, 128–133.

IV. *Kuun-kódex* 143–6. — A törzsanyagnál későbbi beírás az 1640-es évekből.

Címe: *Cantio Alia*.

Az ének versfői: TSEPHANUS MARUS. A szerző személyét csak találgathatjuk; *Marus* családnévvel nem találkoztunk, s talán arra gondolhatunk, hogy a szöveg végén eredetileg volt még egy *I* betűvel kezdődő versszak. *Marusi István* nevű lelkész legalább kettő volt e korban, az egyik az 1620-as években Abaúj-Torna és Borsod megyékben működött, a másik 1628–1632 között a dunamelléki egyházkerület zsinatainak résztvevői között bukkan fel. (MPetA 1929, 26, 41; ill. FÖLDVÁRY LÁSZLÓ: Adalékok a dunamelléki ev. ref. egyházkerület történetéhez. I. Bp. 1898, 122–148.)

Nyomtatott kiadásai:

I. Istenes énekek. [Bártfa 1635—1640 k.] 266—272. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 310—3.

II. Istenes énekek. Lőcse 1670, 291—5.

III. Keresztyen Imadságok egy-néhány szep Enekekkel. Debrecen 1641, 17a—19a. — Nótajelzése („Nota: Banat keserűség”) ismeretlen XVI. századi énekre utal. (RMDT I, 760.)

Az *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek* (Várad 1648) 166—172. lapjain levő szöveg szó szerint azonos az I. forrás szövegével.

Az ének versfői: JOANES FARKAS L. Számos *Farkas János* nevű személlyel találkozunk e korban. Az egyháziak közül megemlíthetjük Kanizsai Farkas János csepinczei lelkészt, akinek nevét azért örökítették meg a dunántúli ref. egyházkerület jegyzőkönyvében, mert egy házasságtörési históriába keveredett 1623-ban. (MPetA IX, 46, 48.) Az ének versfői talán annak a *Johannes Wolphius*-nak magyarosított alakját rejtik, aki több latin költeményt írt az 1620-as években, többek között üdvözlőverset Szepsi Csombor Márton *Europica varietas*-ához. KOVÁCS SÁNDOR IVÁN, az *Europica varietas* gondos kiadója összeszedette az életéről és működéséről fennmaradt emlékeket. (Szepsi Csombor Márton összes művei. Bp. 1968, 460.)

154.

Nyomtatott kiadásai és kézírata:

I. Istenes énekek. [Bártfa 1635—1640 k.] 275—280. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 314—5.

II. Istenes énekek. Lőcse 1670, 295—9.

III. Imadságos es Enekes... Könyvetske. Kolozsvár 1700, 52—5. Megvolt az énekeskönyv elveszett, 1623-i kiadásában is. Nótajelzése („Azon Notára”) Rimay Légyen jó idő csak... kezdetű versére utal.

IV. Péchi Simon-ék. 386. Kiad. JAKAB ELEK, Figyelő 1880 (IX), 30. — Címe: *Consolatio in Afflictionibus etc.*

V. Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek. Várad 1648, 101—6.

Az ének nótajelzésként szerepel az 1615—8 között másolt *Jancsó-kódex*-ben, Bogáthi 65. és 102. zsoltáránál (Vö. RMDT I, 235. és 55. sz.), valamint a III. forrás több énekénél, így a kötetünkben a 162. és 163. sz. alatt közöltekénél.

155.

Nyomtatott kiadása: Istenes énekek. Lőcse 1670, 299. — A bártfai kiadásban a 289—290. lapon van, de a példány csonkasága miatt csak néhány szó látszik. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 320.

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT I, 95. sz.

156.

Nyomtatott kiadásai:

I. Istenes énekek. [Bártfa 1635—1640 k.] 346—352. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 346—350.

II. Istenes énekek. Lőcse 1670, 336—340.

A lőcsei kiadásban a szerző betűjele: S. K. Ezt a jelet HARSÁNYI ISTVÁN (ItK 1925, 248.) majd utána ALSZEGHY ZSOLT (ItK 1935, 16.) és KLANICZAY TIBOR (RMKT XVII/2, 271.) Kőrösi Istvánnak oldották fel, s a szerzőt azonosnak vélték azzal a komjáti rektorral majd ürményi lelkésszel, aki kötetünk 59—61. sz. énekeit szerezte. Nincs ki-zárva, de mi a szövegek stílusa alapján úgy érezzük, hogy két különböző személynél van szó.

PAPP GÉZA közlése szerint *Kájoni latin—magyar versgyűjteményének* 809. lapján így kezdődik egy szöveg: „Quis me liberabit de corpore”. Lehet, hogy énekünk forrása, bár tudunk Kájoninak arról a szokásáról, hogy magyar verseket latinra fordított. (RMKT XVII/2, 471.) E latin verset más forrásban nem találtuk.

Nyomatott kiadásai:

I. *Istenes énekek*. [Bártfa 1635–1640 k.] 352–6. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 351–3. — Címe: *Eiusdem S. K.*

II. *Istenes énekek*. Lőcse 1670, 340–2. — A szerzőséget jelölő betűk hiányzanak. A szerzőre vonatkozólag lásd az előző ének jegyzetét.

Az ének dallama: RMDT II, 308. sz.

Az ének szövegét néhány kéziratba is bemásolták, ezek szövegvariánsai azonban érdektelenek: *Mihál Farkas-kódex* 30a–31b; *Czerey János-ék.* 174b–175a; *Kádár-ék.* 14a–15b. Az utóbbi kéziratnak az az érdekessége, hogy a magyar szöveg mellett az ének latin megfelelőjének 1–10. versszakait is tartalmazza. Sajnos a szöveg a közöletlenségig romlott, s ezért itt csak három versszakát mutatjuk be, remélve, hogy talán más forrásból is előkerül:

1. Luminum liquor, fletus aequor citorrentes, [?]
Stratum qui rigent liquentes,
Manus pedes altum flentes,
Vellite luctu cordis sentes. [?]

3. Ut pulvis terrae, nequit ferre Austri flatum
Sic habet in me peccatum
Corpus aret circundatum,
Quo vitabo modo fatum.

6. Distat asylum nec ad hilum rata quies,
Pectus tundit anxia res
Velut petulans aries,
Nam tua terret me facies.

Nyomatott kiadásai és kéziratjai:

I. *Istenes énekek*. [Bártfa 1635–1640 k.] 360–5. Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 358–360.

II. *Istenes énekek*. Lőcse 1670, 345–9.

III. *Lipcei-kódex*. 1615. 42a-b. Csak az 1–7. vsz., a 3–4. vsz. fordított sorrendben.

IV. *Kunn-kódex*. 1621. 58, 63–4. — Címe: *Alia Pulchra*. A 6., 8. és 10. vsz. hiányzik.

V. *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 63–6. A szöveg megvolt az elveszett 1623-i kiadásban is. A 11. és 13. vsz. felcserélve.

VI. *Péchi Simon-ék.* 388. Kiad. JAKAB ELEK, Figyelő 1880 (IX), 30–1. — A kézirat csonkasága miatt csak a 9–15. versszakokat tartalmazza; a 11. és 13. vsz. felcserélve.

VII. *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek*. Várad 1648, 133–9.

Az ének versfői: MATTHIAS CZEMEKI. A szerzőről semmit sem sikerült megállapítani.

Nyomatott kiadásai és kéziratjai:

I. *Istenes énekek*. [Bártfa 1635–1640 k.] Kiad. Dézsi, Balassa ÖM II, 355–6.

II. *Istenes énekek*. Lőcse 1670, 349–352.

III. *Kuun-kódex* 135–8. A kódex 1634-ben másolt részében. Címe: *Alia Sequitur*.

IV. *Kárász-töredék*. 1628 k. (Vö. Itk 1958, 526–7.) — A versszakok sorrendje: 10, 13, 11, 12.

Az ének dallama: RMDT II, 302/I. sz. A szöveg utóéletéről PAPP GÉZA, uo. 641. Sokáig Pécseli Király Imre szerzeményeként szerepelt a szakirodalomban; KLANI-CZAY TIBOR szerint a szerzőség bizonytalan. (RMKT XVII/2, 271.)

Nyomatott kiadásai:

I. *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 42–8. A szöveg megvolt az elveszett 1623-i kiadásban is.

II. Keresztyen Imadsagok egy-nehany szep Enekekkel. Debrecen 1641, 274a—277a.

Az unitarius énekeskönyv nyomán a szöveg egy kései szombatos kéziratba is bekerült, innen kiadva: IMIT Évk. 1900, 219—221.

Az ének versfői: HEGEDVS MENIHART DEIAS. A szerzőről semmit nem tudunk megállapítani.

161.

Nyomatott kiadása: *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700. 118—121.

Az ének versfői: IMREH NEVEM E. Dallama: RMDT II, 309. sz.

162.

Nyomatott kiadásai:

I. *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 141—3. — Ugyanez a verzió található az unitariusok hivatalos énekeskönyvében (*Isteni dicsiretek*. Kolozsvár 1697, 294—6.) és az erről készített kézirat másolatokban. (Komjatszegi graduál 281—3; Unitarius graduál 294.)

II. Ács Mihály: *Zöngedözö Mennyei Kar*. Lőcse 1696, 163—5. — Erősen átdolgozott szöveg.

Nagyon valószínű, hogy a *Kuun-kódex* 169. lapjára 1642-ben beírt kezdősor énekünkre vonatkozik: „ALIA [K]egies gond viseleő köeönyeörüleő.”

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT II, 352. sz.

163.

Nyomatott kiadása: *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 156—7.

Az ének dallama a nótajelzés alapján: RMDT II, 352. sz.

164.

Nyomatott kiadása: *Imadsagos es Enekes . . . Könyvetske*. Kolozsvár 1700, 160—1.

165.

Nyomatott kiadásai és kézírata:

I. *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek*. Várad 1648, 75—9.

II. *Balogi cancionale* 1659, 571.

III. Ács Mihály: *Zöngedözö Mennyei Kar*. Lőcse 1696, 158—160. Az ének dallama: RMDT II, 312. sz.

A *Balogi cancionale* 573. lapján a szöveghez egy későbbi kéz a következő három strofát fűzte hozzá:

Ottan Enek szóval ottan Enek szóval lesz aldas szivel szajal:
Angyalok zengése, szentek éneklése vigado szép serege,
Kikkél nagy örömben Lelkem tsendességben nyugszik örök életben.

Illyen biztatással illyen biztatással légyen kész vigyazásban:
Minden bünös Lélek vallya meg hogy féregh, tsak hijaban tekeregh.
Istentül egyedül, mert nints azon kivöl segedelem senkitül.

El veszi jutalmat el veszi jutalmat az Urnak ö szavábúl:
Oh nagy az te hited, ved-el végh örömet, gyógyulyon undok sebed.
Legyen akaratom, tagullyon banatom, fordullyon jora sorsod.

166.

Nyomatott kiadása: *Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek*. Várad 1648, 79—83.

167.

Nyomatott kiadása: **Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek.** Várad 1648, 113—7.

168.

Nyomatott kiadása: **Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek.** Várad 1648, 143—154,
Az ének megvolt a *Zemlény-ék* 95a—96b. lapjain is. (ErdM 1939, 361.)

169.

Nyomatott kiadásai:

I. **Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditserekek.** Várad 1648, 153—7.

II. **Acs Mihály: Zöngedező Mennyei Kar.** Lőcse 1696, 240—2. A szöveget innen másolták be a *Komáromi-ék.*-be (67b—69a), ahonnan kiad. ERDÉLYI PÁL, EPhK 1899, 430—1.

Az ének megvolt a *Zemlény-ék.* 88b—89b. lapjain is. (ErdM 1939, 361.)

Az ének versfői: ORMANJ IANOS. Egy Ormányi Jánossal a kükküllői ref. egyház-megye papjai között találkozunk. (Keresztény Magvető 1884, 27; Egyháztörténet 1944, 286.)

KALENDÁRIUMI VERSEK

A 170. és a 181. sz. versek szigorúan véve sorozatunk I. kötetében kellett volna, hogy megjelenjenek. Az 1600—1613 közötti években megjelent kalendáriumok egyébként vagy nem tartalmazznak verseket, vagy ha igen, akkor XVI. századi versek új lenyomatait. Ezért célszerűbbnek látszott e két verssorozatot az időben utánuk következőkkel együtt közreadni. A kalendáriumi versek együtt közlését nemcsak különleges tematikájuk indokolja, hanem az is, hogy igen gyakran szoros szövegbeli összefüggés is van az egyes darabok között: sorok, néha egész versszakok vándorolnak át az egyik kalendáriumból a másikba.

170.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Kalendárium.** Kassa 1612.

II. **Kalendárium.** Kassa 1613.

171.

Nyomtatott kiadása: **Kalendárium.** Nagyszombat 1613. Kiad. Kovács Imre: Régi magyar kalendáriumaink 1711-ig. Debrecen 1938, 39—40.

172.

Nyomtatott kiadása: **Kalendárium.** Debrecen 1621. Kiad. Kovács Imre, i. m. 41—2.

A versek már az 1619-i debreceni kalendáriumban megjelentek, de ennek valamennyi példánya csonka, csak júliustól kezdve van meg. A július—decemberi versek szövege betű szerint azonos az 1621-i kalendárium verseinek szövegével. Az OSzK egyik töredékét debreceni 1617-i kalendáriumként határozták meg. Kérdés, hogy a meghatározás helyes-e, mert ez azonos az 1619-re keltezett töredékkel, ugyanúgy csak júliustól van meg, s a versek szövege is betű szerint egyezik.

173.

Nyomtatott kiadása: **Kalendárium.** Bártfa 1621. Kiad. Kovács Imre, i. m. 42—3. (A jan.—márc. kivételével.) — Ugyanezeket a verseket közölte az 1650-i lőcsei kalendárium is. (OSzK RMK I, 834/b.)

174.

Nyomtatott kiadása: **Kalendárium.** Nagyszombat 1621. Kiad. Kovács Imre, i. m. 43—4.

175.

Nyomatott kiadása: **Kalendárium**. Debrecen 1624.

176.

Nyomatott kiadása: **Kalendárium**. Fejérvár 1626. Kiad. KÖNIG György, ItK 1900, 407.

A januári vers az 1598-i debreceni kalendáriumból van átvéve.

177.

Nyomatott kiadása: **Kalendárium**. Lőcse 1626. Kiad. HAJNÓCI R. JÓZSEF: Az első lőcsei kalendárium az 1626-odik évre. Lőcse 1909. (A kalendárium teljes szövege.) A verseket e kiadvány után adjuk.

A hónapokra szóló verseket számos későbbi kalendáriumban lenyomtatták: Csepreg 1630 és 1641; Bécs 1639, 1641—1644, 1646, 1647, 1650, 1651 és 1654.

178.

Nyomatott kiadása: **Kalendárium**. Lőcse 1627. — Ugyanezek a versek jelentek meg az 1629-i lőcsei kalendáriumban is.

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A FORRÁSOK JEGYZÉKE

a) Kéziratok

- Acta religionaria.* 1771. OSzK Fol. Lat. 2059. Stoll 301. sz. — 91.
Akadémiai kézirat. MTAK Ms. 168. — 91.
Balás József-ék. 1784—7. Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár. Mf: MTAK 183/IX. Stoll 357. sz. — 137.
Balogi cancionale. 1659. Debrecen, ref. koll. R. 535. Mf: MTAK 283/I. Stoll 82. sz. — 20, 23, 55, 56, 123, 124, 131, 146, 165.
Bathó Mihály-ék. 1728. Székelykeresztúr, múzeum. Stoll 189. sz. — 55, 125, 137.
Békési kézirat. Bp. Evangélikus Orsz. Lt. — 91.
Benkő Péter másolata. Sopron, evangélikus lt. Mf: MTAK C 2088—2090. — 91.
Bocskor-kódex. 1716—1739. Kolozsvár, EK. Mf: OSzK. Stoll 180. sz. — 55, 125.
Borbély-kódex. 1630 k. Kolozsvár, EK. Mf: OSzK FM 1/041. Stoll 49. sz. — 122.
Canones Ecclesiastici tordaléka. Kolozsvár, EK. — 52.
Collectanea ad historiam ecclesiasticam protestantium in Hungaria. 1770-es évek. OSzK Fol. Lat. 2077. Stoll 335. sz. — 91.
Csoma-kódex. 1638. MTAK K 72. Stoll 59. sz. — 148, 149.
Czerey János-ék. 1634—1651. OSzK Oct. Hung. 1609. Stoll 55. sz. — 157.
Czombó Mózes-ék. Székelykeresztúr, múzeum. Mf: MTAK 193/III. Stoll 558. sz. — 137.
Decsi-kódex. 1609—1613. MTAK K 64. Stoll 25. sz. — 55.
Egerszegi kézirat. 1744. Pozsony, ev. lyc. Mf: MTAK 1078/XIX. Másolata: OSzK Quart. Hung. 1602. Stoll 206. sz. — 91.
Eperjesi graduál. 1635—1652. OSzK Fol. Hung. 2153. Stoll 57. sz. — 23, 123, 146.
Erdélyi János kézírata. MTAK Népk. 234. Stoll 489. sz. — 91.
Evangélikus levéltári kézirat. Bp. Evangélikus Orsz. Lt. Stoll 837. sz. — 91.
Fasciculus Vocabulorum Sententiarum et Adagiorum. XVII. sz. vége. OSzK Duod. Hung. 51. — 131.
Foktövi János prédikációskönyve. 1614. OSzK Oct. Hung. 380. Stoll 28. sz. — 50, 51.
Gál Imre-féle kánontár. Pápa, dunántúli ref. egyházkerületi lt. — 52.
Gazdag Mihály-ék. 1822. Kolozsvár, magántulajdon. Mf: MTAK 249/X. — 137.
Illyés Bálint kolligátuma. 1683. Ism. helyen. Stoll 111. sz. — 59.
Kádár-ék. XVII. sz. közepe. Kolozsvár, EK. Mf: MTAK 134/II. Stoll 74. sz. — 157.
Kárász-töredék. XVII. sz. OL. Stoll 145. sz. — 159.
Kassai István tordaléka. 1629. Győr, Bencés Székház kvtára. — 140—143.
Kecskeméti graduál. 1637—1681. MTAK K 74. Stoll 58. sz. — 55, 56.
Komáromi-ék. 1701. OSzK Oct. Hung. 483. Stoll 162. sz. — 59.
Kuun-kódex. 1621—1647. MTAK K 69. Stoll 40. sz. — 72, 126, 130, 132—135, 136, 137—139, 151, 152, 158, 159, 162.
Lipcsei-kódex. 1615. Lipcse, városi kvtár. Mf: MTAK E 1. Stoll 32. sz. — 123, 125—131, 158.
Lugossy-kódex. 1629—1635. Debrecen, ref. koll. Stoll 47. sz. — 144—147.

- Mihál Farkas-kódez.* 1677–1687. OSzK Oct. Hung. 482. Stoll 103. sz. — 53, 55, 125, 157.
Péchi Simon-ék. 1615. Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár. Mf: MTAK 251/IV. Stoll 33. sz. — 154, 158.
Pethő Gergely: Magyar Cronica. 1623. OSzK Quart. Hung. 66. Stoll 42. sz. — 96, 97.
Pozsonyi tordalék. OSzK RMK I, 497–8. Stoll 71. sz. — 40, 53, 56.
Rádai graduál. XVII. sz. 1. fele. Ráday-lt. Stoll 11. sz. — 56.
Rimaszombathi beczülletes szabok czehenek Regiestroma. Rimaszombat, városi lt. — 98.
Sebes agynak késő sisak. OSzK Oct. Hung. 69. Stoll 51. sz. — 17.
Sylvester Uj Testamentum-ának tordaléka. Szarvas, gimnázium. — 71.
Szakonyi kézirat. Ism. helyen. — 91.
Szentsei daloskönyv. 1704. OSzK Oct. Hung. 70. Stoll 168. sz. — 58, 128.
Szepsi Laczkó Máté krónikája. 1624 k. Marosvásárhely, Teleki-kvtár. Mf: MTAK 319/IV. Stoll 43. sz. — 79.
Tatai János jegyzőkönyve. 1708. OSzK Oct. Hung. 612. — 52.
Tholnay Ferenc-ék. 1614–1621. OSzK Oct. Hung. 1063. Stoll 29. sz. — 136.
Troporum schematum . . . tordaléka. Kolozsvár, 2. sz. akad. kvtár. RMK 216. — 73.

b) Nyomtatványok

- Ács Mihály: Zöngedező Mennyei Kar.* Lőcse 1696. RMK I, 1490. OSzK. — 24, 123, 126, 162, 166, 169.
Alvinci Péter: Dedicatio Regii Cassoviensis. Kassa 1625. RMK I, 546. MTAK. — 103.
Balásfi Tamás: Epinicia Benedicto Nagy. Pozsony 1616. RMK I, 468. OSzK. — 78.
Canones Ecclesiastici. Várad 1642. RMK I, 731. OSzK. — 52.
Cantus Catholici. Lőcse 1651. RMK I, 866. OSzK. — 55.
Consecratio Templi Novi. Kassa 1625. RMK I, 546. MTAK. — 17, 48, 49, 99–102.
Debreczeni Péter: Tizenket Idvösseges Elmelkedesec. Leiden 1637. RMK I, 669. OSzK. — 55, 127.
Draskovics János: Horologii Principum. Graz 1610. RMK I, 421. OSzK. — 18.
Egynéhány szép Soltárok és Isteni Dítseretek. Várad 1648. RMK I, 818. Mf: MTAK 320/III. — 20, 57, 126, 127, 131, 135, 152–154, 158, 166–169.
Énekes könyv. Várad 1648. RMK I, 816. Bp., EK. — 56, 89, 146.
Ua. Várad 1651. RMK I, 852. Bp., EK. — 56, 131
Exequiae principales, azaz halotti pompa. Gyulafejérvár 1624. RMK I, 539. OSzK. — 92–94.
Frisowitz Balthasar: Disputatio de Nobilitate. Strassburg 1627. RMK III, 1411. OSzK. — 108.
Háportoni Forró Pál: Quintus Cvrtilusnak Az Nagy Sandornak Macedonok királyának viseltetet dolgairól irattatot Historiaia. Debrecen 1619. RMK I, 485. OSzK. — 86
Historia egy Pyramus nevü ifiútról es Thyssberul Kik egy máshoz való Szeretekért hálálokat nem szántak. H. n. 1745. OSzK ER. — 117.
Imadsagos es Énekes kézbe hordozo Könyvetske. Kolozsvár 1700. RMK I, 1558. OSzK. — 55, 126, 127, 135, 141, 151, 154, 158, 160–164.
In Exequiis Defunctorum. Lőcse 1635. RMK I, 651. MTAK. — 53.
Ua. Várad 1654. RMK I, 897. OSzK. — 60, 61.
Istenes Énekek. [Bártfa 1635–1640 k.] RMK I, 1573. Marosvásárhely, Bolyai-kvtár. Fénykép: OSzK. — 55, 56, 135, 152–154, 156–159.
Ua. [Bécs 1635–6] Marosvásárhely, Teleki-kvtár. Hasonmás-kiad.: Varjas Béla, Bp. 1941. — 55, 161.
Ua. Kassa 1665. MKsz 1879, 122. Székesfehérvár, püspöki kvtár. Mf: OSzK FM 2/607. — 150.
Ua. Lőcse 1670. MKsz 1902, 125. OSzK RMK I, 1106/a. — 135, 151, 152–154, 155, 156–159.
Isteni Dítseretek. Kolozsvár [1632.] RMK I, 1586. MTAK. — 55.
Ua. Kolozsvár 1697. RMK I, 1503. OSzK. — 55.
Kájoni János: Cantionale catholicum. Csík 1676. RMK I, 1188. Kolozsvár, EK. Mf: OSzK FM 2/028. — 40, 53, 55, 60, 61, 123.
Kalendárium. Bártfa 1621. RMK I, 508. OSzK. — 173.
Ua. Bécs 1639. RMK I, 688. OSzK. — 177.

- Ua. Bécs 1641. RMK I, 710. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1642. RMK I, 724. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1643. RMK I, 736. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1644. RMK I, 757. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1646. RMK I, 784. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1647. RMK I, 788. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1650. RMK I, 834. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1651. RMK I, 841. OSzK. — 177.
 Ua. Bécs 1654. MKsz 1929, 220. OSzK RMK I, 881/c. — 177.
 Ua. Csepreg 1626. RMK I, 553. MTAK. — 29.
 Ua. Csepreg 1630. RMK I, 589. OSzK. — 177.
 Ua. Csepreg 1641. RMK I, 712. OSzK. — 177.
 Ua. Debrecen 1617. (?) OSzK RMK I, 473/a. — 172.
 Ua. Debrecen 1619. RMK I, 488. MTAK. — 172.
 Ua. Debrecen 1621. RMK I, 509. OSzK. — 172.
 Ua. Debrecen 1624. MKsz 1929, 97. OSzK RMK I, 535/a. — 175.
 Ua. Fejérvár 1626. RMK I, 555. OSzK. — 176.
 Ua. Kassa 1612. MKsz 1878, 268. Bp., EK. — 170.
 Ua. Kassa 1613. MKsz 1878, 268. OSzK RMK I, 440/a. — 170.
 Ua. Lőcse 1626. Lőcse, városi lt. MKsz 1883, 339. — 177.
 Ua. Lőcse 1627. MKsz 1929, 98. OSzK RMK I, 564/a. — 178.
 Ua. Lőcse 1629. MKsz 1929, 215. OSzK RMK I, 581/a. — 178.
 Ua. Nagyszombat 1613. RMK I, 442. MTAK. — 171.
 Ua. Nagyszombat 1621. RMK I, 516. MTAK. — 174.
 Kecskeméti János: *Catholicvs Reformatvs*. Debrecen 1620. RMK I, 499. — 46.
 Kecskeméti János: *Fides Iesv et Iesvitarum*. Bártfa 1619. RMK I, 484. OSzK.
 — 1, 45.
 Kecskeméti János: *Harom Fű es nevezetes, Esztendő Innepekre valo Praedikatiok*.
 Debrecen 1615. RMK I, 455. OSzK. — 25.
 Kecskeméti János: *Szép és áitatos imádságos könyvecske*. Bártfa 1624. RMK I,
 533. OSzK. — 26.
 Kereszteni Isteni Dicsiretek. Bártfa 1640. RMK I, 698. MTAK. — 23, 151.
 Keresztyen Imádságok egy-nehány szep Enekekkel. Debrecen 1641. (?) RMK I,
 713. OSzK. — 19, 153, 160.
 Keresztyéni eneket. Lőcse 1629. MKsz 1963, 117. Mf: MTAK 1231/III. — 23, 53.
 Keresztyeni Isteni Dicseretek. Lőcse 1635. RMK I, 648. MTAK. — 55, 89, 146.
 Ua. Lőcse 1642. RMK I, 726. OSzK. — 53.
 Ua. Lőcse 1654. RMK I, 890. MTAK. — 40, 53, 131, 146.
 Ua. Várad 1654. RMK I, 898. Kolozsvár, 1. sz. akad. kvttár. Mf: MTAK 14/I. —
 40, 53, 56, 89, 131, 146.
 Ua. Lőcse 1675. RMK I, 1183. OSzK. — 40, 55, 89, 131.
 Melotai Nyilas István: *Sz. Davidnak huzadik Soltaranak rövid predicatiok szerint
 valo magyarazatya*. Kassa 1620. RMK I, 501. MTAK. — 89.
 Mihálykó János: *Az örök Eletnek szep es gyönyörűseges nyari vdeieröl valo köny-
 ueczke*. Bártfa 1603. RMK I, 381. OSzK. — 21.
 Mihálykó János: *Hét Praedicatio, az Isten fiainak örök etelekröl*. Bártfa 1612. RMK
 I, 432. OSzK. — 22.
 Nádasy Pál: *Ahitatos és Buzgó Imádságok*. Csepreg 1631. RMK I, 598. OSzK.
 — 30.
 Négy szep hallottas Praedikatiok. Bártfa 1624. RMK I, 534. Debrecen, ref. koll. — 64.
 Pataki Fűsös János: *Királyoknak tüköre*. Bártfa 1626. RMK I, 549. OSzK. —
 105, 106.
 Pathai István: *Amaz Het Feiv es tiz sarv fene bestian ülö . parázna Babillónak . . .
 mezételenségenek tüköre*. Pápa 1626. RMK I, 557. OSzK. — 54.
 Ua. 2. kiad. Sárospatak 1671. RMK I, 1125. OSzK. — 54.
 Prágai András: *Fejedelmeknek Serkentő Oraia*. Bártfa 1628. RMK I, 566. OSzK.
 — 2—15, 18.
 Salánki György: *Roterdami Rézmannak . . . Könyvecskeie*. Leiden 1627. RMK I,
 563. Kolozsvár, EK. Mf: OSzK FM 2/076. — 110—115.
 Szenci Csene Péter: *Confessio Helvetica*. Oppenheim 1616. RMK I, 466. OSzK.
 — 81—83.
 Szenci Molnár Albert: *Szent Davidnak Soltari*. Oppenheim 1612. RMK I, 435.
 OSzK. — 19.

- Szép imádságos könyvecske.* Lőcse 1632. OSzK Évk. 1959, 181. OSzK RMK I, 624/a. — 53.
- Szepsi Csombor Márton: Evropica varietas.* Kassa 1620. RMK I, 500. OSzK. — 62, 63, 87, 88.
- Szepsi Korocs György: Bazilikon dóron.* Oppenheim 1612. RMK I, 436. OSzK. — 43, 44, 47.
- Tállyai Pál: Historia de venatione Divi Maximiliani.* Bécs 1628. MKsz 1889, 205. Bécs, Nemzeti kvtár. Mf: OSzK FM 2/1748. — 116.
- Tasi Gáspár: Lelki Kalendárium.* Bécs 1627. RMK I, 559. Bp., EK. — 65—67.
- Tasi Gáspár: Öt Rövid Predikátzio.* Pozsony 1640. RMK I, 705. OSzK. — 68.
- Tartzianus Pál: De Sacra Domini Coena.* Wittenberg 1611. RMK III, 1106. Bp., Központi Theológiai kvtár. — 27.
- Tükör, Melly az Aszszonyoknak Görög Simonides Irásából az Caea Szigetében régen lakó Aszszonyokról iratatott, 1627. Esztend. H. n. 1733.* OSzK Aprónyomtatvány 64/9. — 107.
- Váradi K. Mihály: Prodromus funestus.* Debrecen 1629. RMK I, 580. Kolozsvár, 1. sz. akad. kvtár. Mf: MTAK 190/IV. — 120.
- Vásárhelyi Kerekes István: Epitaphion Katastrophikon.* Szeben 1618. RMK I, 483. MTAK. — 85.
- Zólyomi Perina Boldizsár: Manuale.* Lőcse 1614. RMK I, 450. OSzK. — 31—42.
- Zvonarich Imre—Nagy Benedek: Pazman Peter pironsgai.* Keresztur 1615. RMK I, 457. OSzK. — 75—77.
- Zvonarics György: Rövid Felelet.* Csepreg 1626. RMK I, 554. OSzK. — 28.

A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- Adattár = Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. Szerk. Keserű Bálint. I–III. Bp.–Szeged 1965–1971.
- AHLH = Acta Historiae Litterarum Hungaricarum
- BpSz = Budapesti Szemle
- EK = Egyetemi Könyvtár
- EPhK = Egyetemes Philológiai Közlöny
- ErdM = Erdélyi Múzeum
- ETA = Erdélyi Történelmi Adatok. Szerk. Mikó Imre. I–IV. Kolozsvár 1855–1862.
- IMIT Évk. = Évkönyv. Kiad. az Izs. Magyar Irodalmi Társulat
- It = Irodalomtörténet
- ItK = Irodalomtörténeti Közlemények
- KatSz = Katholikus Szemle
- LtSz = Levéltári Szemle
- MHH = Monumenta Hungariae Historica
- MIR = Magyar Irodalmi Ritkaságok
- MKBR = Magyar költészet Bocskaytól Rákócziig. S. a. rend. Esze Tamás–Kiss József–Klaniczay Tibor. Bp. 1953.
- MKSz = Magyar Könyvszemle
- MPEIF = Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező
- MPEtA = Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár
- MTAK = A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
- MTT = Magyar Történeti Tár
- Nagy Iván = Nagy Iván: Magyarország családai. Bp. 1857–1868. I–XIII. köt.
- NLI = Szenczi Molnár Albert naplója, levelezése és irományai. Kiad. Dézsi Lajos. Bp. 1898.
- NySz = Magyar Nyelvtörténeti Szótár. I–III. Bp. 1890–1893.
- I. OK = A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei
- OL = Országos Levéltár
- OSzK = Országos Széchényi Könyvtár
- PEIL = Protestáns Egyházi és Iskolai Lap
- ProtSz = Protestáns Szemle
- RMDT I. = Régi Magyar Dallamok Tára I. Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958.
- RMDT II. = Régi Magyar Dallamok Tára II. Papp Géza: A XVII. század énekeit dallamai. Bp. 1970.
- RMK = Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár. I–III. Bp. 1879–1898.
- RMKT = Régi Magyar Költők Tára. I–VIII. Bp. 1877–1930.
- RMKT XVII. = Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. I–VII. Bp. 1959–1974.
- RMNy = Régi Magyarországi Nyomtatványok. 1473–1600. Bp. 1971.

- SpFüz = Sárospataki Füzetek
Stoll = Stoll Béla: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1565–1840). Bp. 1963.
Száz = Századok
Thaly VÉ = Thaly Kálmán: Régi magyar vitézi énekek és elegyes dalok. I–II. Pest 1864.
TT = Történelmi Tár
ZovLex = Zoványi Jenő cikkei a Theológiai Lexikon részére a magyarországi protestantizmus történetéből. Bp. 1940.

AZ ÉNEKEK KEZDŐSORAINAK MUTATÓJA

	Éneksorszám
A Boldogasszony havában	177
A bölcs poéták ily fabulát írnak	14
A bölcsesség hasznát imádság jutalmát.....	113
A dicséret vitézség és a szép deákság	46
A helvéciai vallást olvasni kívánod	83
A Hold mikor vagyon a vízöntő jelben	171
A Kazul itt kullagsz	77
A méltóságos báránynak	26
A múzsák szállási nimfák hús forrása	135
A rózsá jó szagot ád	75
Akaratja nélkül Jásont késleli	104
Áki ez világhoz ő gazdagságához	166
Áldott és bölcs az az ember szent Dávid mondja	138
Amaz Nagy Károlytól	16
Ami te látsz kép az nem Isten	68
Asszony Péternek régenten székibe ülven	54
Az ő személyekben nincs sok idegenség	84
Az Ung havasából humus Ungvárából	80
Az Úristent mostan áldja az én lelkem	133
Bírák nektek szólok kérlek hallgassátok	144
Bizodalunk Krisztus által Istenben vagyon	146
Bízom tebenned szent Isten	24
Boldogasszony havát mulasd vendégséggel	174
Bölcs Rézmánnak képét ez iratos tábla	110
Bűn testéből s tömlőcéből	156
Csillagok az égen mely szép egyességben	8
Dicsértessék uram örökké szent neved	126
Dicsőült helyeken mennyei paradicsomban	55
Egekben lakozó szentséges háromság	63
Egy kád benne talám Benedekben.....	78
Egy szép drágagyöngyről keresztyének szólok	147
Egynéhány szóm vagyon énnekem teveled.....	167
Elme tanács tudomány méltóság drága nemesség	47
Eltévedtem mint juh	165
Emlékezzél meg ember Istenedről.....	40
Én szegény noha bűnös ember vagyok	33
Eredeted és a véged	66
Eret vágni most nem hasznos	175
Ez hóban az húst füstben aszaltatom	173
	631

Ez nagy szájú gallér tokot.....	73
Ez szoros sírban fekszik Periander	5
Ez új esztendőnek részét eleit közepit s végét	119
Felséges áldott Űristen	31
Fényes csillagom költ Olympusom	95
Figyelmetes keresztények kik ide gyűltetek	61
Forrásra ki viszem fejem	143
Gazdag az űr kinek háza nagyul s jószága naponként	48
Gondban forgó magyar érzed-e mely nagy kár	122
Gondviselő Isten hálát adok néked	127
Gyakorta való buzgó könyörgést	89
Ha kíván valaki bemenni mennyekbe	28
Ha kívánsz boldog meghalást	102
Ha tudni kegyes olvasó kívánod	43
Haddal diadalmas sok néppel hatalmas	6
Hallom betegséged.....	118
Hasznos idő melyben szántó gabonáját aratja	82
Hideg havasokon fenyves nagy erdőkön	92
Hozd el uram Isten kérem felségedet	160
Ifjúságom vétke gyakran jut eszemben	62
Igaz az űr látja szívemet	161
Igazságnak ura és felső Sionnak	134
Ily jót teljes szívből s igaz szeretetből	150
Ím a magas mennyből jövök.....	23
Íme én nyomorult ember	38
Istenem uram neked hálát adok	131
Ítéld meg uram ügyemet	20
Izraelnek szent Istene	125
Jaj szegény Noénak bujdosó bárkája	137
Járuk az űrhoz mennyei atyámhoz	153
Járuk elődben szerelmes Jézusom	148
Jézus Istennek báránya.....	37
Jó szerencsének már elfordult kereké	79
Júdás tanítványi Kainnak fiai	90
Kegyes atyánk most teneked könyörgünk	145
Kegyes gondviselő könyörül Isten	162
Kezdetit és folytát végét megáldjad Űristen	29
Ki vala mindenben minékünk gyámolunk	69
Könnyem forrasi áradási induljatok	139, 157
Krisztus Jézus én szentségem	35
Krisztus kérlek szavát zokogó siralmát	101
Lakjál egyél jámbor utána jól is aludjál	176
Látjuk minémű nagy homály és setét.....	111
Látod mint buborék az ember élete olyan.....	50
Magasztallak én Istenem	158
Megadja még Isten örömet szívemnek.....	154
Megszámlálhatatlan drága nagy sok jókkal	109
Mennynek földnek dicsőséges királya	140
Míg ez nyomorult világon élhettem	7
Miként Egyiptusban egy pelikán madár	159
Mindenkor az Isten kegyes hfveinek	100
Mint az fenn repülő fellegekkel érő	2
Múlnak az esztendők napok órák folyva sietnek	65

Nagy becsületben mindenütt a nemességet tartnak	108
Nagy kedves Istennek az oly magzat kibe konkoly	49
Ne szállj pörben énvelem	56
Ne szánj Krisztusom értem esedezni	32
Nem különben tartom hogyha tisztben látom	12
Nem tudsz-e barátom uradnál hízelkedni	103
Nemes ifjúságnak ékes virágának csillagzó friss serege	107
Nemzetünk virága életünk világa országunknak tüköre	121
Nemzetünk virága életünk világa ragyogó szép csillaga	94
Nincsen ez világon semmi gyönyörűség	64
Noha nagy méltóság légyen a királyság	10
Ó bágyadt lélek	169
Ó felséges nagy úr mindeneknek Istene	132
Ó magas egeknek s nagy mély tengereknek igazgató vezére	130
Ó mely nagy bujaság a gonosz gazdagság	128
Ó mely nagy munkával gonddal fáradsággal	4
Ó nagy kint vallott szegény árva ország	97
Ó szomorúsággal bűnnel teljes idő	129
Ó szörnyű szomorú gondárasztó sok bú	120
Ójjad magad most hidegtől	178
Orvosság vétel és érvágás	172
Örvendez a vitéz ellensége előtt	114
Örvendj már Bekecs	99
Példázatját itt hazádnak	96
Pindarusnak szép versei jutnak eszemben	85
Pokolbéli ördög ez utálatos dög	27
Pompás királyságra könnyű vágyódni	11
Por fővenyen épült nedvességtől örölt	1
Régi példa sok dologról bizonyosság	117
Reménységem nincs már nekem	136
Rövid életünknek minden óráját	9
Senkinek az Isten mint szinte régenten nem adja dicsőségét	30
Serkenj fel én lelkem a te nagy álmodból	142
Siralmas beszédem hallgasd meg Istenem	149
Siralmas jajeszóval Istenemhez kiáltok	141
Siralomra ügyed ó vég Kiskomár	58
Sok csudák közül halljatok egy csudát	91
Sok rendbeli próbák vannak rajtunk ez életben	53
Sokan hányják ő nemes címereket	3
Sokan vannak egész keresztyénségben	124
Sokképpen szokták régen a poéták	87
Sokszor uram fohászokodom	168
Sőt még egy sziget a Pontusnak habló vizében	86
Számtalan ez földön emberi nemzetnek az ő nyomorúsága	17
Szegény fejem uramhoz óhajt	151
Szemeimet emelem a nagy hegyekre	164
Szent az Űristen és szent az ő neve	52
Szent elmékedési kegyes embereknek	112
Szent Jehova Isten te vagy mi reménységünk	98
Szent Pál apostol egyik levelében	81
Szentelek seregében vigyázó szent pásztor	163
Szerelmes leányom szentül élt bárányom mostani változásod	93
Szoktak házasságokat megajándékozni	59
Szomorú a halál a gyarló embernek	60
Szomorú rettentő halál árnyékában	74
Szükség minekünk mi keresztyének	123
Tavaszi indul vízforrásoktól	57
Te bűnös ember ha meg akarsz szabadulni	71

Te is megsiratod talán jövendőben Gréc tartomány urunkat	70
Te tudod Diána csak addig kívántam ez világban élnem	18
Téged uram valamikor lelkem kezd kiáltani	152
Tirol tartományban történt dologról	116
Tiszted ez hogy hallgass mfg jobbat nem mutatsz	115
Uj Kalaúzt aki nem látott lássa Szylosban	76
Uram Jézusom Istennek szent fia	34
Uram Krisztus te kezében	36
Uram mely nagy nyomorúság	39
Utolsó nap reánk borul	41
Vagy kérdjed micsodás bíró most kellene legfőbb	105
Vagyon egy kis város Moguntian innen	45
Valahányszor én napjában órát hallok ütni ottan	67
Valaki akarja éltét jól rendelni	88
Valaki ez könyvet fogod olvasni	13
Végtelen irgalmú Isten hozzád kiáltok	19
Vígan egyél és mulasd esztendő kezdetiben	170
Vigasságom mint fordula bánatra	155
Zarándokságimnak te vagy kalauza	72

NÉVMUTATÓ

- Acuña Diego Sarmiento de Gondomar 88, 511
 Ács Mihály 521
 Alaghy Menyhárt 223, 543
 Albinus, Johannes 614
 Ali pasa 541
 Alsóindvai Péter 530
 Alszeghy Zsolt 546, 547, 610, 617
 Altling, Heinrich 453, 454, 545
 Alvinczi Péter 255, 256, 530, 539, 540, 549, 550, 585
 Amesius, Guilelmus 533, 588, 589
 Angyal Dávid 453
 Aristoteles 152, 162, 163, 499
 Augustinus 117, 118

 Bachendorf, Matthias 586
 Bakai Gergely 458, 530
 Bakosi Ferenc 592
 Bakosi János 221, 542, 543
 Balásfi Tamás 216, 256, 540, 541, 550
 Balassi Bálint 451, 498, 505, 532, 535, 595, 604, 605, 607, 612
 Balassi Ferenc 593
 Balassi János 593
 Balduin, Frideric 520
 Balog Gáspár 222, 543
 Balog Péter 215, 540
 Bán Imre 453, 456, 505, 506, 513, 528
 Bánfi Kristóf 593
 Barabás Samu 542
 Barent van Orley 593
 Barla Szabó János 534
 Barna György 592
 Bártfai Szabó László 542
 Báthory Erzsébet 519
 Báthory Gábor 543, 546
 Batthyány Ádám 306, 527—531, 588, 592
 Batthyány Ferenc 257, 526, 530, 537, 549, 550, 592
 Bay Zsigmond 550
 Békési P. András 544, 545

 Belgioioso 516
 Bellarmin, Robert 533, 536
 Belleny Zsigmond 516
 Benkő Péter 551
 Berczéni Imre 592
 Berg Pál 519, 524
 Bernát, szent 117
 Berze Nagy János 588
 Besenyei István 591
 Bethlen Gábor 58, 220, 231, 240, 253, 254, 255, 257, 346, 348, 451, 452, 454, 506—510, 526, 528, 530, 536, 542—550, 579, 581, 586, 600
 Bethlen István 453
 Bethlen Péter 589
 Beythe István 528
 Bèze, Théodor 306, 589
 Bitzó Sarolta 596
 Bocskai István 523, 582, 583
 Bocskai Miklós 221, 542
 Bod Péter 453
 Bodrogi János 581
 Bogáthi Fazekas Miklós 607
 Bohatcová, Mirjam 508
 Bojti Veres Gáspár 453, 600
 Bonfinius 591
 Borbély Sámuel 600
 Bornemisza János 592
 Boros István 501
 Borovszky Samu 596
 Borsa Gedeon 595
 Borsos István 532
 Bothár Dániel 519, 520
 Böythe Imre 530
 Brandenburgi Katalin 452
 Bochmand, Caspar 520
 Buchanan, Georg 587
 Bucsay Mihály 585
 Buda János 533, 610
 Buquoy, Karl Bonaventura 69, 256, 510
 Butkai István 592

- Catullus, Caius Valerius 172
 Chernel György 455, 592
 Chiba Mihály 592
 Christianus, braunschweig-wolfenbütteliherceg 45, 509
 Christianus Wilhelmus 44, 508
 Chrysostomus, Johannes 121
 Cicero, Marcus Tullius 152
 Claudianus 25–28, 30–34, 152, 298, 502–504
 Collalto 579
 Coppenus, Bartholomaeus 545
 Crucius Keresztúri Mihály 580
 Czeglé Imre 533, 534, 588
 Czerneki Mátyás 412, 618
 Czemetey György 593
 Czwittinger Dávid 518
- Csáky István 452, 593
 Csáky László 593
 Csapodi Csaba 602, 604
 Csetneki Anna 455, 460–462, 584, 585
 Csomasz Tóth Kálmán 515
 Csulai György 453
- Dampierre, Henri Duval 73, 510
 Dante Alighieri 535
 Daróczy Kristóf 223, 543
 Deák Farkas 452
 Debreczeni Ember Pál 596
 Debreczeni S. János 543
 Debreczeni Simonides Gáspár 589
 Decsi Gáspár 604
 Decsi Mihály 604
 Devény István 592
 Dézsi Lajos 511, 532, 543, 596, 609–611, 613–618
 Diószegi V. Mihály 453
 Dóczy András 223, 542, 543
 Domokos Pál Péter 613
 Dongó Gergely 520
 Dömötör Tekla 610
 Dörnyei Sándor 537
 Draskovich János 113–114, 512–514
- Eckhardt Sándor 455, 509, 612
 Emmanuel, szavojai herceg 46, 509
 Eörsi Zsigmond 593
 Eperjesi István 530, 533
 Epimenidész 11, 499
 Erasmus Roterodamus 306, 588, 589
 Erdélyi Pál 521, 525, 526, 600, 610
 Erdődi János 223, 543
 Euripides 162, 170
 Eszterházy Dániel 593
 Eszterházy István 593
 Eszterházy Miklós 220, 222, 260, 270, 519, 531, 536, 542, 549, 579, 592
 Eszterházy Pál 549, 593
- Fabó András 526, 529, 530, 533
 Farkas Imre 519, 520
 Farkas János 406, 617
- Farkas Sándor 551
 Fáy István 222, 543
 Fáy Péter 543
 Felvinczi György 586
 II. Ferdinánd 67, 510, 542, 581
 Ferenczffy Lőrinc 590, 591
 Ferenczi Zoltán 612
 Ferinari Kunigunda 523, 524
 Feucht, Jakob 536
 Fitz József 585
 Flaminius, Antonius 121
 Foktövi János 158–175, 525–526
 Forgách Ádám 593
 Forgách Éva 534
 Forgách Ferenc 536, 542
 Forgách Péter 592
 Forgách Simon 542
 Forgách Zsigmond 222, 541, 543, 593
 Forró György 223, 543
 Földvári Ambrus 603
 Földvály László 610, 616
 Frank, Valentinus 600
 V. Frigyes cseh király 36, 40, 52, 508, 509
 Frigyes Henrik orániai herceg 80, 511
 Frisclinus, Nicodemus 175
 Frisowitz, Balthasar 588
 Frusius 539, 540
 IV. Fülöp spanyol király 65, 510
- Gál Imre 531
 Galgóczy Miklós 580
 Gálos Rezső 505
 Geleji Katona István 453
 Georgius, Friedrich 41, 508
 Gerendi Anna 542
 Gerhard, Johann 522
 Golenius, Rudolphus 586
 Gombos Albin 600
 Gombos András 543, 544
 Gönczi Szabó Zsigmond 249, 548
 Grodecz Menyhért 550
 Guevara, Antonio 453, 455, 478, 499, 500, 503–506, 512, 513
 Gusztáv Adolf 66, 505, 510
 Gyulafi Kristóf 593
 Gyulai Fr. Márton 278–280, 512, 581–583
- Hagymássy Kristóf 257, 550
 Hajnóci R. József 622
 Háportoni Forró Pál 248, 547
 Harsányi István 505, 533, 617
 Hartlieb, Georg 518
 Hatvani Zsigmond 213–215, 539
 Hegedüs Menyhárt 416, 619
 Helmecci Pál 309, 589
 Herepei János 453, 454, 456, 539, 544–548, 581, 586
 Hermes Trismegistus 470
 Herodotos 499, 547
 Herpai István 592
 Hesiodos 166
 Hohenlohe, Georg Friedrich 50, 509
 Holl Béla 536, 537

- Homeros 29, 161
 Homonnai György 218, 222, 224, 541—544
 Homonnai János 591, 592
 Homonnai Mária 542
 Horatius, Quintus Flaccus 34, 35, 151, 152, 161, 164, 168, 504
 Horváth János 610
 Horváth Stanisith Gergely 516
 Hosszútóti György 593
 Hörmann Mihály 550
 Hrabovszky György 551
 Huditius Zsigmond 305, 588
 d'Hulst, R. A. 593
 Hunyadi Mátyás 473
 Hutter, Leonhard 519, 520

 Ila Bálint 516, 522
 Illésházy Ferenc 255, 549
 Illésházy István 550
 Illyésházi Gáspár 593
 Ipolyi Arnold 528, 545
 Isocrates 162
 István deák 401, 615
 Istvánffy Éva 513
 Istvánffy Miklós 513, 590, 591
 Iványi Béla 455

 I. Jakab angol király 52, 62, 509—511, 524
 Jakab Elek 617, 618
 Jankovich Miklós 452, 504
 VIII. János pápa 528
 I. János György szász választófejedelem 77, 511
 Janus Pannonius 164, 174, 528
 Jászberényi Mátyás 453, 459
 Jenei Ferenc 508, 610
 Jeromos, szent 119
 Jó Albert 370, 611
 Jó Balázs 611
 Jó Miklós 611
 Joachim, Ernestus 40, 508
 Johannes Ernestus weimari herceg 49, 509
 Johannes Georgius brandenburgi őrgróf 43, 508
 Josephus Flavius 461
 Justinianus 461
 Juvenalis, D. Junius 31, 36, 153, 163, 166, 168, 169, 171, 172, 174, 503, 504

 Kájoni János 609, 617
 Káldi Ferenc 593
 Kanizsai Farkas János 617
 Kanizsai Mihály 228, 530, 544, 545, 586
 Kanizsai Pálfi János 182—187, 512, 519, 520, 526—534, 545, 605
 Kanyaró Ferenc 451
 Kaprinay István 590
 Karácsonyi János 583
 I. Károly angol király 64, 510
 Károlyi András 453, 584
 Károlyi Zsuzsánna 273—276, 534, 545, 581, 600
 Karsay Sándor 551

 Kathona Géza 526, 530
 Kazay János 451
 Kazy Ferenc 546
 Kazzai Sámuel 452
 Keckermann, Bartholomæus 456, 514
 Kecskeméti C. János 132—134, 460, 498, 518
 Kecskeméti M. István 531
 Kecskeméti Nagy István 589
 Kemény János 452
 Kemény Lajos 516, 524, 545
 Kendi István 223, 543
 Kerecsényi Dezső 524
 Kerekes György 543, 546
 Keresszegi István 534
 I. Keresztély, anhalt-berenburgi herceg 38, 508
 IV. Keresztély dán király 510
 Kertvélyesi János 156, 157, 525, 584
 Keserű Bálint 6, 543
 Keserűi Dajka János 273—276, 548, 581, 600
 Király György 547
 Kirchlechner, Karl 593
 Kis Bertalan 529, 531, 532
 Kisfaludy Zsigmond 528
 Kistálliai István 584
 Klaniczay Tibor 509, 515, 532, 583, 593, 604, 605, 607, 615, 617, 618
 Klein, Johann Samuel 520
 Klöz Jakab 296, 586
 Kocziány László 609, 612
 Koháry Orosz Pál 591
 Koháry Péter 255, 549, 550
 Komlowszki Tibor 505, 506, 512
 Kóródi Bedő Dániel 544
 Korzenszky Miklós Richárd 603, 613
 Kosztka Borbála 550
 Kovács Imre 621
 Kovács József László 518
 Kovács Sándor Iván 505, 511, 535, 542, 545, 548, 586, 617
 König György 521, 622
 Körmendi Lukács 211, 212, 251, 252, 538, 548—550
 Kőrösi István 188—195, 533, 534
 Kőrösi Márk 550
 Körösszegi István 531
 Kristóf György 451, 547
 Kulcsár Péter 505, 535, 548, 586
 Kürti István 534

 Ladányi Gergely 547
 Langi Mihály 216, 540
 Láni Illés 522
 Laskay Gáspár 280—282, 583
 Látványi Tamás 531
 Lázár Miklós 543
 Lengyel Boldizsár 593
 Lengyel László 593
 Lengyel Miklós 544
 Lethenyi István 134—137, 519—521, 526, 531, 532
 Lifranovith Gáspár 549

- Listy János 454
 Livius, Titus 503, 590
 Lónyai András 223, 543
 Lónyai Zsigmond 593
 Lórántffy Zsuzsanna 10
 Lucanus, Marcus Annaeus 29, 503
 Luther Márton 516–518
- Maconius, Johannes 545, 596
 Macrobius 472
 Mágócsi Ferenc 524
 Magyar István 528
 Makár János 528, 530–533
 Mansfeld, Peter Ernst 47, 509
 Mantuanus Baptista 162
 Marácz Balázs 531
 Marcus Aurelius 19, 478, 506
 Martialis, M. Valerius 30, 172, 503
 Martini, Jacob 519, 520
 Márton Erzsébet 451
 Marus István 406, 616
 Marusi István 616
 II. Mátyás 546
 Mayténi Mihály 592
 Megyeri Zsigmond 592
 Melit György 593
 Melit Péter 593
 Melotai Nyilas István 548
 Menandros 153, 165
 Mencsik Ferdinánd 596
 Merényi Varga László 455
 Mihálykó János 117–127, 515–518, 586
 I. Miksa választófejedelem 75, 511
 I. Miksa német-római császár 309–320, 593
 Misianik, Ján 509
 Miskei István 593
 Miskolci Csulyak István 456, 523
 Miskolci Csulyak Gáspár 456
 Miskolci Puah Pál 589
 Mocos Gyula 453
 Molinaeus, Petrus 585
 Moller, Martinus 522
 Monachus, Johannes 547
 Monaki Miklós 222, 455, 460, 461, 525,
 543, 583, 584
 Mórítz Márton 223, 543
 Mosoni István 531
 Musculus, Andreas 515, 519
- Nádasdy Ferenc 519, 593
 Nádasdy Pál 257, 520, 531, 549, 579
 Nagy Benedek *lásd* Sármelléki Nagy
 Benedek
 Nagy Iván 498, 534, 542, 590
 Nagy László 542, 544, 550
 Nagy Mihály 539
 Neander, Michael 535
- Nyáry Erzsébet 535
 Nyáry Ferenc 535, 542
 Nyáry István 221, 535, 542, 593
 Nyáry Krisztina 535, 536
 Nyáry Miklós 221, 542
- Nyáry Pál 542
 Nyáry Zsigmond 221, 542
 Nyéki Vörös Mátyás 605, 610
- Obertraut, Johannes Michael 53
 Olivér 498
 Opsopoeus, Simon 454
 Ordódi Gáspár 592
 Ormáni János 427, 620
 Orosy György 592
 Ostorodius, Christophorus 456
 Ovidius, Publius Naso 31, 32, 34, 35, 153,
 160, 163, 164, 167, 169, 171, 503, 504,
 508, 545, 596
- Ötvös János 459
- Pálfi István 592
 Pálfi János 592
 Pálfi Pál 592
 Pálffy József 551
 Pálffy Miklós 582, 583
 Pálházi Göncz Miklós 522
 Pálmay József 611
 Palingenius, Marcellus 117
 Pápai Páriz Ferenc 454
 Papp Géza 617, 618
 Pareus, David 453, 454, 514, 544, 545, 586
 Pataki Füstös János 297, 453, 458, 545, 586
 Patay Sámuel 592
 Pathai István 176–181, 512, 526–533
 Pauli Simon 515
 Pázmány Péter 515, 518, 519, 539–541,
 590
 Payr Sándor 518, 533, 551, 579, 580
 Pécseli Király Imre 514, 521, 524, 529,
 532, 605, 609, 618
 Pécsi Lukács 583, 611
 Pelsőczy András 207, 537
 Perényi Ferenc 221, 542
 Perkins, William 519
 Perneszi Ferenc 593
 Pethő Gergely 581, 582
 Pethő Gyula 614
 Pethő Margit 533
 Pető György 528
 Petrarca 35, 505
 Petri Szűcs György 531
 Pighius, Stephanus Vinandus 593
 Pirnát Antal 524, 547, 586, 588
 Pográni Benedek 593
 Pográni István 593
 Pollio, Lucas 516
 Polyander, Johannes 589
 Pongrácz István 560
 Poppel Éva 545, 588
 Platón 152, 499
 Plautus 171
 Plessiacus Marlianus 456
 Plinius, C. Secundus 470, 472
 Plutarchos 162, 499
 Prágai András 7–109, 512, 513, 524,
 584–586

Prágai Zsuzsanna 456
Propertius, Sextus 26, 27, 502
Prudentius, Aurelius Clemens 118—120
Putnoki János 453, 586, 592
Pythagoras 159

Quintus Curtius 547

Radul vajda 541, 543
Radvánszky Béla 522
Rajczy Mária Mechtilda 550
Rajka László 507
Rákóczi György 9, 220, 255, 453—457,
469, 507, 508, 536, 542, 544, 549, 589
Rákóczi Pál 220, 455, 542
Rákóczi Zsigmond 220, 514, 542
Rakoviczky György 592
Rapaics Rajmund 539
Ratold 498
Rem, Georg 545
Révay Ferenc 549
Révay Péter 254, 549, 550
Révész Kálmán 530, 548, 550
Rhédey Ferenc 550
Richelieu 86, 511
Rimay János 455, 535, 582, 604, 605, 615,
617
Ritoók Zsigmondné 585
Rónay György 583
Ronsard, Pierre 501
Rozgonyi György 531
Rózsa György 508
Rudnai László 592

Sabinus, Georgius 595
Salamon Ferenc 536
Salánki György 306, 308, 309, 588, 589
Sallay János 505
Samarjai János 520
Sandaeus 454
Sárkány István 185, 528, 530, 532, 533,
592
Sárkány Miklós 593
Sárkány Oszkár 583
Sárközy József 451
Sármelléki Nagy Benedek 128—131,
216—218, 512, 518, 539—541
Sárosi András 514
Sathó István 586
Schwarzenberg, Adolf 582
Scultetus, Abraham 453, 454, 457, 584, 585
Séllyei P. Ferenc 545
Seneca, L. Annaeus 160, 170
Sennyei Gáspár 257, 549, 550
Sennyei István 531
Seraphin Pál 227, 544, 545
Seryény Gábor 542
Sibrik Pál 593
Silius Italicus 30, 503
Simándi Bodó Mihály 531
Simonyi György 222, 543
Solvirogram Pannonius 403, 535, 604,
615

Sólyom Jenő 550
Soós István 531
Spinola, Ambrosio 79, 511
Statius, P. Papinius 26, 28, 33, 34, 502—504
Stigelius, Johannes 173, 446
Suchi György 353—357, 609
Suri Orvos Mihály 453, 454, 459
Suri Orvos Mihályné 456

Szabó Ignác 541
Szabó Károly 515, 522, 541, 545
Szabó Margit 535
Szabolcsi Bence 613
Szakál Tamás 459
Széchy György 220, 515, 542, 550
Széchy Mária 542
Széchy Tamásné 550
Szegedi Kis István 528, 535
Székely András 389, 613
Székely György 590
Szekfű Gyula 452, 549
Szemci Boros János 539
Szemere Pál 592
Szémonidész 299, 586
Szenci Csene Péter 227, 228, 530, 544
Szenci Kertész Ábrahám 605, 607
Szenci Molnár Albert 453—455, 457, 511,
515, 523, 524, 527, 535, 544, 583—585,
604, 607, 609
Szentgyörgyi János 530
Szentkirályi Benedek 453
Szepsi Csombor Márton 196—201, 534,
535, 542, 545, 586, 617
Szepsi Korocs György 151—155, 519, 523,
524
Szepsi Laczkó Máté 543
Szepsi Máténé 456
Szepsi Mihály 455, 584
Szepsi Wendighi Balázs 514
Szepsi Wendighi János 514
Szeremlei József 453
Szilágyi Sándor 455, 510, 542, 544, 548,
549
Szilasi János 547
Szilvás-Újfalvi Imre 515
Szokolyai István 505
Szolón 499
Szombathelyi Márton 593
Szopori Nagy Imre 590
Szörényi László 519, 520
Szunyog Gáspár 593
Takáts Sándor 530, 537, 545
Tallai István 455
Tállyai Pál 309—320, 590—595
Tarjáni István 340, 596
Tarnóc Márton 588
Tartzianus Pál 520
Tasi Gáspár 202—206, 536, 537
Tasnádi Mihály 584
Tasnádi Nagy József 514
Tatai János 451
Telegdi Kata 588

- Telegdy Anna 586
 Telegdy Borbála 542
 Tertullianus 585
 Thaly Kálmán 451, 452, 509, 511, 533, 610, 615
 Thienemann Tivadar 515, 519, 522, 588
 Thordai János 607
 Thököly István 221, 542
 Thuri István 284, 585
 Thurn Henrik Mátyás 52, 509
 Thury Etele 454, 529–531, 537
 Thurzó Ferenc 550
 Thurzó György 516, 522, 542, 543
 Thurzó Imre 254, 549, 550
 Thurzó Katalin 542
 Thurzó Szaniszló 253, 254, 522, 549, 550
 Tibot Gáspár 592
 Tibullus, Albius 503
 Tieffenbach 550
 Tilly, Johann Tserclaes 72, 510, 511, 591
 Timon Sámuel 546
 Tiszabecsi P. Tamás 453, 531
 Titili Zsófia 535
 Tiziano Vecellio 310, 595
 Toldy Ferenc 525, 536, 547
 Tolnai Bálint 604
 Tolnai Dali János 589
 Tolnai Pap István 454
 Tordai János 253, 522
 Tornai P. Gáspár 589
 Tótfalusi Kis Miklós 586
 Tóth Endre 528, 530
 Tóth Ferenc 527
 Tölczei István 308, 589
 Tórei Gergely 361, 610
 Török István 527
 Török János 533
 Törös János 592
 Újfalvi Katona Imre 115–117, 514, 515, 534, 609
 Úz Bálint 604
 Úz István 592
 Úz János 592
 Váczai Péter 545
 Ványai Illés 286, 585
 Ványai János 308, 589
 Várad Mihály 341–346, 596
 Várfalvi Nagy János 606
 Varga Imre 533, 539
 Varga János 531
 Vargyasi Dániel János 589
 Varjas Béla 532, 615
 Varsányi P. István 453, 545
 Vásárhelyi Kerekes István 231, 545, 546
 Vedani János 592
 Velechinus István 228, 248, 544, 545, 548
 Veresmarti Mihály 528, 545
 Vergilius, P. Maro 163, 165–167
 Villiers, George 57, 509
 Virág Benedek 544
 Visart, Donatus 519
 Vives, Ludovicus 527
 Waldapfel Imre 614
 Wallenstein, Albrecht 55, 509
 Wanckel, Johann 499–501, 503, 504, 513
 Whitaker, William 524
 Zader, Jakob 515
 Zambol Ferenc 505
 Zay Zsigmond 593
 Zemléni György 307, 589
 Zichy Pál 530
 Zólyomi Perina Boldizsár 138–150, 522, 523
 Zoványi Jenő 456, 515, 516, 522, 525, 526, 545
 Zrinyi Katalin 550
 Zvonarics Bálint 539
 Zvonarics György 521
 Zvonarics Imre 518–520, 539, 541, 580
 Zvonarics Mihály 520
 Zvonarics Miklós 215, 539, 540

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó

PRÁGAI ANDRÁS

1. Por fövényen épült, nedvességtől örült Iesuitaknak hiti	9
2. <i>Epigramma in insignia spectabilis ac magnifici domini, domini Georgii Rakoczi, de Felső Vadasz, etc.</i> Mint az fön röpülő, s-fellyegeckel erő nemes keselyő madár	9
3. <i>Epigramma in insignia generosae ac magnificae dominae, dominae Susannae Lorandfi, de Serke, etc.</i> Sokan hányyác ő nemes czimereket	10
4. Oh mely nagy munkával	11
5. <i>Epitaphium Periandri</i> Ez szoros sirban fekszie Periander	12
6. Haddal diadalmas soc néppel hatalmas hires neves Románac	13
7. <i>Epitaphium regis Cypri</i> Mig ez nyomorult világon élhettem	14
8. Csillagoc az égen, mely szép egyességben	16
9. Rövid életünknek minden oráját	17
10. <i>Tabula lvcillea monita principalia continens</i> Noha nagy méltóság légyen az Királyság	17
11. Pompás Királyságra könyü vágyodni	19
12. <i>Io tiszt-tartonac tüköre</i> Nem külömben tartom, hogy ha tisztben látom ..	21
13. <i>Egy-nehany rhythusbol allo enekecske</i> Valaki ez könyvet fogod olvasni	22
14. <i>Spaniol enekből deac nyelven csinalt alcaica ode</i> Az bölcs Poétac ily fabulát írnc	23
15. [A „Fejedelmeknek serkentő órája” kisebb versei]	
a) Az ki az szép bölcs tudománt szereti	24
b) Sokan vadnac, kik csak azért akarnac tudni	24
c) Ez temetés alat fekszie Clavilla	24
d) Olyan az kössegnek minden állapotya	25
e) Sokszor az hód uységára	25
f) Az Istenhez való buzgo kegyessége	25
g) Sokan igen szeretik más munkáját	26
h) Sokara romlanak, idővel változnak, az régi alkotmányok	26
i) Ha ki szerencsessen akar hadakozni	26
j) Az ember az vétket titkon cselekszti	26

k)	Az ki akar nagy meltóságra menni	27
l)	Lehetetlen kormány nélkül hajokazni	27
m)	Mindenben vagy az vetek	27
n)	Az ki az eset kívánja	27
o)	Az kevelység gazdagsággal	27
p)	Az eszes embernek nem jó magát bizni	28
r)	Szép dolog az ellenséget meg verni	28
s)	Szemérmetségnek drága jó erkölcsnek tüköre Virginia	28
t)	Mint egy csep viz nagy tüzet el nem ólthat	29
u)	Az gonosz lelki ismeret	29
v)	Nem tud az haláltól felni	29
z)	Mikor az nagy Vrac vendégeskedne	29
aa)	Az ki magas fára akar fel hágni	29
bb)	Nehez annac az hadnac véget érni	30
cc)	Nem igen sarkallya annac alom szemet	30
dd)	Miképpen széllel jár az meg ehült farkas	30
ee)	Az kinec az lábát tövis ssertette	30
ff)	Minden faratsága mingyárt el mulic	31
gg)	Az kevelység megh rutit szép erkölcsöt	31
hh)	Szél veszes habokból ha az hajos ki szaladhat	31
ii)	Mint az vitéz régi kardját	31
jj)	Ritkán vagy ott az szemérmetség	31
kk)	Csudálljuc Istennek jó tétéményét	32
ll)	Mikor az jó vitéz fegyverben öltözie	32
mm)	Mig ez földön kedves volt az igasság	32
nn)	Midőn Roma volna régi virágjában	32
oo)	Magánac nem használ	33
pp)	Az gonosz lelki ismeret	33
rr)	Bátor szemeit bé hunnya	33
ss)	Taplóban mint szikra, szellő fuvallásra	33
tt)	Az sima jegen nem jó bátorkodni	33
uu)	Kemény természetű harczon forgo vitéz	34
vv)	Az ki egyszer meg intetic	34
zz)	Mint az ökör ha jaromba fogatic	34
aaa)	Azt itilic sokan gyalázat el futni	34
bbb)	Az embernek akarattyá	35
ccc)	Mit bizol te ember muló tisztességhez	35
ddd)	Vereitéckel folyo soc fáratsággal	35
eee)	Soc kinnal születic, gondal neveltetic	35
fff)	Régen az ősz szakál, s-hay nagy böcsületet	35
ggg)	Nem könnyü volt annac az hoszszu elet	36
hhh)	Nincs nagyob szövetség	36
16. Sebes agynak késő sisak		
a)	<i>Fridericus elector czehek kirallya</i> Amaz nagy Károlytul	36
b)	<i>Christianus Anhaltinus fejedelem</i> Nem tartom eszesnek	38
c)	<i>Joachimus Ernestus Marchio Brandenburgicus Anspacensis</i> Az Görögök Haidan	40
d)	<i>Friderich György bádi herczeg</i> Bátor légyen helyes	41
e)	<i>Joannes Györgius Marchio Brandeburgicus jugendorfj herczeg</i> Jambor szomszédgyaval	43
f)	<i>Christiánus Márchio Brandeburgicus Magdeburgiensis administrator</i> Valaki magában	44
g)	<i>Christiánus brunsvigiai herczeg</i> Amaz nagy Bremusnak	45
h)	<i>Emmanuel Sabandi dux</i> Az hadakozásra	46
i)	<i>Ernestus comes Mansfeldiae</i> Az hitnel s az szemnél	47
j)	<i>Joannes Ernestus dux vináriensis</i> Nem esztelen képen	49

k)	<i>Comes Hohenlogchius grof</i> Plutarcus azt írja	50
l)	<i>Matias Henricus groff turnensis</i> Uy király szerelme	52
m)	<i>Horatius Verus anglus dux copiarum britanicarum in Palatinatu</i> Engem Jakab király	52
n)	<i>Johannes Michael Obertraut az Palatinatusban Friderik hadnagyja</i> Hector hazájáért	53
o)	<i>Albertus dux Fridland groph Vallenstein</i> Régi nemzetemben	55
p)	<i>Georgius dux Bunchingariae consiliarius Caroli regis Angliae et totum fac</i> <i>in mundo</i> Anglia országnak	57
r)	<i>Gabriel princeps Transilvaniae</i> Az magyar nemzetnek	58
s)	<i>Christianos rex Daniae</i> Möly erős kötessel	61
t)	<i>Jacobus rex Angliae</i> En az békességet	62
u)	<i>Carolus rex Angliae et Britanniarum</i> Egész köröszténység	64
v)	<i>Fülöp spanyolok kiralya</i> Szinten tenyeremre	65
z)	<i>Gustavus Adolphus rex Svaetiae</i> Az io szerenczenek	66
aa)	<i>Ferdinandus imperator</i> Lám kívánságomat	67
bb)	<i>Dux Bucquoi</i> Romma városának	69
cc)	<i>Joannes Cserdásius groph Talli</i> Enis mindenekben	72
dd)	<i>Groph Tompier</i> Roka hájjal meg kent	73
ee)	<i>Maximilianus dux Bavariae Friderik electornak chehek kirallyának</i> <i>attiyafia</i> Mikoron irnának	75
ff)	<i>Joannes Georgius elector dux Saxoniae</i> Lám igaz volt regen	77
gg)	<i>Ambrusius Spinola exsertium Hispaniarum magnus imperator</i> Ugyan szem látomást	79
hh)	<i>Henricus princeps Auracicus exsertitus Belgici generalis successor Maurity</i> Sokszor gondolkodom	80
ii)	<i>Bataviae Belgiae</i> Az töb nemzetekkel	82
jj)	<i>Bohemiae</i> Igazán mondgyátok	84
kk)	<i>Cárdinális Rechellius consiliarius et dux regis Galliarum</i> En az Francziaknak	86
ll)	<i>Didacus Saramento de Acugna dominus de Gondomár consiliarius regis</i> <i>Hispaniarum</i> Azt itélik sokan	88
mm)	<i>Eoropa</i> Konstantinapolynal	91
nn)	<i>Pápa</i> En Constantinusnak	94
oo)	<i>Germánia</i> Sok fejedelmeknek	95
pp)	<i>Hungaria</i> Egy lovon, egy nyergen	97
rr)	<i>Bohemiae ad proceres</i> Juno Isten aszszoni	99
ss)	<i>Belgium luget fatum Germaniae, sororis suae</i> Ez szeles világon	101

tt) <i>Religio ad samaritanos christianos</i> En az menynek földnek	103
17. <i>Az CVII. soltar</i> Szántalan ez földön emberi nemzetnek az ő nyomorúsága	107

KISEBB VERSSZERZŐK

DRASKOVICH JÁNOS

18. Te tudod Diana csak addig kivantam ez világban elnem	113
--	-----

ÚJFALVI KATONA IMRE

19. <i>CXXX. Psalmus</i> Vegtelen irgalmu Isten hozzád kiáltoc.....	115
20. <i>Az 43. Psalmusbol</i> Itéld-meg Uram igyemet	116

MIHÁLYKÓ JÁNOS

21. [„Az örök életnek szép esgyönyő rúséges nyári üdejéről” verses részletei]	
a) Az halál az Vént aiton vária.....	117
b) Heaban áll és születik	117
c) Mint az Pokol feneketlen	117
d) Ott mi az Istent vég nélkül	117
e) Az Mennyeknek országa köz	118
f) Sockal könnyeb fel állatni	118
g) Mint az földből termet ió Mag	118
h) Ah iöne el az bódog vödö	118
i) Egéz testben fel támadok	119
j) Had legyek én az vadaknak	119
k) Akar igyam s-akar egyem	119
22. [A „Hét prédikáció az Isten fiainak örök életekről” verses részletei]	
a) Ez világon kedues, csak merő bolondság	119
b) Fordécz meg az én testemet	120
c) O te Ember, meg gondollyad	120
d) Christus düczöseg Királya.....	120
e) Az én szüuem geriedezen	121
f) Ahól regnál az Bibere	121
g) Wram engem kötelimből	121
h) Wr Isten sok kénaimból	122
i) Ki hamuual ő kenyerét	122
j) Ackor sirástól szömeink.....	122
k) Kérlek Wram meg ne büntes	123
l) Ha ez világ ördögöckel	123
m) Valamely felé fordulok	123
23. I. <i>Cantio angelica</i> Im az magas menyből jövök	124
III. <i>Angelus ad pastores</i> Im az magos menyből jövök	126

SÁRMELLÉKI NAGY BENEDEK

24. Bizom te benned Szent Isten	128
---------------------------------	-----

KECSKEMÉTI C. JÁNOS

25. [A „Három jó és nevezetes esztendőb innepekre való prédikációk” verses részletei]	
a) Ha ez világ ördögökkel	132

b) Fordítsd meg testemnek reszet	132
c) Oh en nyajas, buydoso lelketskem	133
26. <i>Hymnus de paschate</i>	
Az méltóságos Báránjnak, és mi nagy Fejedelmünknek	133

LETHENYEI ISTVÁN

27. <i>'Εξήγησις ungarica</i>	
Pokolbéli ördög	134
28. <i>Magyarazat</i>	
Ha kíván valaki bé menni menyekbe	135
29. <i>Conclusio</i>	
Kezdetit és folytat, végét meg áldgyad Ur Isten	135
30. <i>Az keresztyen olvasohoz való intézés</i>	
Senkinec az Isten	135

ZÓLYOMI PERINA BOLDIZSÁR

31. Felseges áldot Vr Isten	138
32. Ne szány Christusom értem esedezni	138
33. En szegény noha bünös ember vagyok	139
34. Vram Iesusom Istennek szent fia	139
35. Christus Iesus én szentségem	140
36. Vram Christus te kezedben	141
37. Iesus Istennek Báránya	141
38. Ime én nyomorúlt ember	142
39. Vram mely nagy nyomoruság	142
40. Emlekezzél meg ember Istenedről	144
41. Vtolsó nap reánk burúl	145
42. [A „Manualé” kisebb verses részletei]	
a) Jöy Vram Christusom jöij én reményem	146
b) Vagyok hartzban, s' tusakodom	147
c) Búza-mag nem hoz bö áldást	147
d) Senki földből fel nem támaszt engem	147
e) Vr Isten segély az nyomoruságból	147
f) Te vagy Christus vdvössegem	148
g) Nem iól éltem, bünt ismerék	148
h) Szabadits minden gonosztól	148
i) Az te édes szent neved, oh Iesusom	148
j) Vram Iesus légy vigasztalóm nékem	148
k) Vram Christus Iesus kegyes örömem	149
l) Iöij Christus, iöij hozzám nagy sietséggel	149
m) Lelkem töredelmességgel	149
n) Az örök Istennek kegyelmessége	149
o) Vram, iöy és ne késsél én Christusom	149
p) Eörvendetesen tesztek éneklést	149
r) Vram az te szentségedért	150

SZEPSI KOROCs GYÖRGY

43. <i>Koporson valo verses</i>	
Ha tudni kégyés Olvasó kévanod	151
44. [A „Bazilikon dóron” verses részletei]	
a) Az mit ez könyv magha felöl	151
b) Minden te napodat végsöb orádnac aliczad	151
c) Az Országh Fejedelmére	152
d) Haszonnal s-gyönyörűséggel	152
e) Az mit te kevensz magadnac	152
f) Ez az diczeretes joszagh	152
g) Az botbol nem lész beretva	152

h) Az mit töltesz legh elsöben	153
i) Ha valaki jöni hozzád	153
j) Az réghi illetlen szokás	153
k) Az mely dologh nem illik te hozzád	153
l) Az rut s-chunya beszéd, szép, s-jo erkölchöket el vezt	153
m) Az kitül az vétec árrad	154
n) Boldogh az oly, ki tanul másen s-nem maga kárán	154
45. <i>Az könyvmek aianlasara</i> Vagyon egy kis Varos Moguntian innen	154
46. <i>Rhythmi ungarici</i> Az dicsiret vitesség, es à szép Deáksag	154

KERTVÉLYESI JÁNOS

47. Elme, tanách, tudomány, meltoságh, draga Nemesség	156
48. <i>Bekezi szent-egyháznac dedicatiójára rendeltett versec</i> Gazdag az Ur kinec háza nagyul s-joszága naponként	156
49. <i>Az templom falaira</i> Nagy kedves Istenec az oly magzat kibe konkoly	157

FOKTÖVI JÁNOS

50. <i>Az embör életenek ideie rezeiröl</i> Latod mint Buborik, az Embör elete ollian	158
51. [<i>„Az embör életének 1. eredetéről 2. természetéről 3. állapotjáról irattatott könyv” verses részletei</i>]	
a) Estue pedig az hanniad vessed, mit czeleköggiel	159
b) Edös alomra zömöd ne boczasd kerlek oh Embör	160
c) Oh Embör minden nap zamot vess te magadban	160
d) <i>Az emböröl es annak eleteröl irat praedicationnak cellia</i> Emböri Elmemben Emlitem Ennek Elötte	160
e) Wagione, vagi ninczen? Testös, vagi erötelen Almos..	160
f) Ninczen wressege Istennek apro dologra	160
g) Dolgod Essetben all, horgod fön fwgiön azonba	160
h) Kezdeti faidalom, közepi sok munka, banat, bu keserwsegh	161
i) Attiaknal inkab magzattiat annia zeretj	161
j) Attiahoz nem sok magzat lez zinte hasonlo	161
k) My zwleink minket elsinknel zwltenek imhol	161
l) Az zent erkwlczöt megh veztik rusnia bezedök	161
m) Vy czerep az mi zagot be vezön vegre megh erzik	162
n) Ha zwleit valaki elteben tisztöli földön	162
o) Isten lattia: zauat zwleinek it kj fogaggia	162
p) The giermök oli legi zwleidhöz, mint te keuanod	162
q) Noha nehez keduel az zwlek vannak azertan	162
r) Az Istent, Mestört, zwleinket soha elege	163
s) Nagi bwnnek veltek regöns halalra iteltek	163
t) Hidd el probaltam s giwölölöm az keuli Embört	163
u) Erötlen tollal hogi Jearus egbe röpwne	163
v) Az louak hordozzak az koczist ladde mezöben	163
z) Boldogh varasnak Plato mondotta az olliant	164
aa) Igi lehet az proba s az Biro pelda lehet vgi	164
bb) Igi akarom, s hagiom igi: ha kerdöd? Ez akaratom	164
cc) Giogito Barbeli magadat giogicziad eleb megh	164
dd) Emböröket s Istent giakran engeztel aiandek	164
ee) Mond megh hogi ha tudod io ferfiunak küt itelz te	165
ff) Ha kiczin ostorral busitand vtba zerencze	165
gg) Megh nem kazdagodot az Jambor ferfiu giorsen	165
hh) Ha valameli nep közt tamadas harcziolas indul	165
ii) Wensegh erkwlczet megh zokiad te hamar Iffiu	166
jj) Edös alomra zömöd ne boczasd addigh Oh Embör	166
kk) Az ki miben vetend, bwnttetetik abba megh öis	166

ll)	Az feierwlt fenek regön volt nagi böczwletj	166
mm)	Az nem iamborsagh cziudalatos volt az wdöben	167
nn)	Higgied nem kisseb gond tartani, mint ha keresni	167
oo)	Vagionk, vagi voltonk mint ez, megh vagi lehetönk ny	167
pp)	Ket zaz eztendöt eltem, Maid harmadik el iar	167
qq)	Sok niauualiak az ven Embört körnieközik oztan	168
rr)	Az venök orczaia egi, lagi zaus, rözket aiaka	168
ss)	Jambor azzonnal iob sorsod ferfiu ninczen	168
tt)	Agiaban mindönkor pörlödes feddes elő cziuz	169
uu)	Zwksegös Niaualia volt lam az Azzoni allat	169
vv)	Az zep termetw test iozaga latode keduesb	169
zz)	Nem vagiok emmagamis oli rusnia termetw ferfi	169
aaa)	Jo töredékön zin, es möntwl töb ideigh Eel	170
bbb)	The io zinöd vaj ki bizontalan	170
ccc)	Mint az giönge pofa twndöklese	170
ddd)	Embör, elmet nezd, hofi ha azt kelle zeretnöd	170
eee)	Elmemmel toldom, termetöm hofi ha rutis	170
fff)	Zepbe Negedössegh, s keuelisegh tarsais ot iar	171
ggg)	Rut buiasagra uiuö s göriezto eszköz az zep zin	171
hhh)	Zömermet nehezen leanianak cziak keues örzi	171
iii)	Ritkan eggieznek niluan zep orcza, zömeröm	171
jjj)	Zep orcza s zömeröm nagi pörölesbe vagion	171
kkk)	Az fele mas tulkok möli rozzul vonznak ekeben	171
lll)	Jay ki vezött eze volt annak, ki iffiakat ohait	171
mmm)	Ne harczioli Jo leani ollian völegenniel igen te	172
nnn)	Kerdöde Flacce neköm mellik leani teczike vagi nem	172
ooo)	Ninczene ennj seregh leaniok közt Melto ki volna	172
ppp)	Mit nem akarz te magad, massal azt ne czeleköggiel	173
qqq)	Wegi felesegöt te törüenniel, magzatot hofi aggi	173
rrr)	Isten tizta lelök, tizta elmeuel ötet hidd	173
sss)	Allapat, Ez veztes, Fogadas, Rokon, Bwn Ruhazat, Rönd	173
ttt)	Dolgaidat lasd te. Legiön magade miuel it birz	173
uuu)	Ostoba Calixte meltan mast giwlöl à Papsagh	174
vvv)	Egi seregöt latek, möllet maidan ki bezellök	174
zzz)	Möli hamar az buborik el mulik essöss wdöben	174
aaaa)	Te kiczin wdödet be tölczet iambor elettel	174
bbbb)	Way te bodogh Nestor ki ennj mezze mulattad	175
cccc)	Sokat ely, de ely Istennek: Elni vilagnak	175

PATHAI ISTVÁN

52.	<i>Tempore impositionis manuum</i>	
	Szent az Ur és szent az ö néve	176
53.	Sok rendbéli próbák vadnak raytunk ez életben	179
54.	Aszony Peter nec regenten szekibe ülvén	181

KANIZSAI PÁLFI JÁNOS

55.	[<i>OXLVIII. Psalmus</i>]	
	Dicsöült helyeken, mennyei Paradicsomban	182
56.	Ne szály pörben én velem, oh én édes Istenem	183
57.	Tavaszi indul viz forrásoktól	184
58.	[<i>Sárkány István halotti búcsúztatója</i>]	
	Síralomra jutott igyed, oh végk Kis komár	185

KÖRÖSI ISTVÁN

59.	Szoktak házásokat megajándékozni	188
60.	Szomorú az halál a' gyarlo ember nec	190
61.	Figyelmetes keresztyénc kik ide gyültetec	193

SZEPSI CSOMBOR MÁRTON

62. <i>Bűnöm boczanattyaert</i> Iffiuságom vétke gyakran iut eszemben	196
63. <i>Mellyet irtam jo ki mulásomért</i> Eghekben lakozó szentséges haromsag	198
64. <i>Magyar versek</i> Ninczen ez világon semmi gyönyörtüseg, lám sokkáig állandó	200

TASI GÁSPÁR

65. <i>Mindennek ideje vagyon</i> Múlnak az esztendőök, napok, órák folyva sietnek	202
66. <i>Lelki kalendariom</i> Eredeted, és a' véged	202
67. <i>Üdvösséges emlékeztetések a' napnak tizen-két óráira</i> Valahányszor én napjában	203
68. <i>A' mit te látsz, Kép az, nem Isten</i>	206

PELSŐCZY ANDRÁS

69. <i>Cantio de obitu splendidi ac magnifici Francisci Bottyán</i> Ki vala mindenben minékünk gyámolunk	207
70. <i>II. cantio</i> Te is megsiratod talán jövődében	207
71. <i>Intes</i> Te bűnös ember, ha meg akarsz szabadulny	208

1614—1630

72. KÖRMENDI LUKÁCS Szarandoksagimnak teh uagi kaluhuza	211
73. Ez nagy szaju gallér tokot	213
74. HATVANI ZSIGMOND Szomoru rettenteo halal arnjekaban	213
75. ZVONARICH MIKLÓS: <i>Magyar anagrammas versek</i> Az Rosa io szagot ád, zöld Maioranais hidgyed	215
76. BALOG PÉTER Vy Kalauzt az ki nem latot, lassa Szylosban	215
77. LANGI MIHÁLY A KAZVL itt kullagsz? ZV-ALAK mint loppana földre	216
78. BALÁSFY TAMÁS: <i>Az keoszegi iskola-por soce nevebeol csinált kölcsönt fizető anagrammas versek</i> EGI KAD BENNE talám BENEDEKben, potroha melly nagy	316
79. <i>Pasquillus</i> Jo szerenczemnek mar el fordult kereke	218
80. <i>Homonnay Georgy uram ö nagysaga kivalkeppen maga személieröl noha neuw el reitetett, zerezetett, es irattatot zep enek</i> Az Vng hauasabul, Humus Unguarabul Saturnus el ki zalla	224
81. SERAPHIN PÁL: <i>[Üdvözlő vers Szenci Csene Péterhez]</i> Szent Pál Apostol eggic levelében	227
82. VELECHINUS ISTVÁN: <i>[Üdvözlő vers Szenci Csene Péterhez]</i> Hasznos idő, mell'ben Szántó gabonáját arattya	228
83. KANIZSAI MIHÁLY: <i>[Üdvözlő vers Szenci Csene Péterhez]</i> Az Helveciai vallast olvasni kivanod	228
84. <i>[Részletek a Metamorphoses-ból]</i> Az u szemeljekben nincz sok idegenség	229
85. VÁSÁRHELYI KERÉKES ISTVÁN: <i>Επιτάφιον καταστροφικον</i> Pyndarusnak szep versey jutnak ezemben	231
86. HÁPORTONI FORRÓ PÁL Söt még egy szüget az Pontusnak hablo vizeben	248

87. VELECHINUS ISTVÁN: <i>Epigrammata, ad huius libelli autorem</i> Sokképpen szoktak régen az Poetak	248
88. GÖNCZI SZABÓ ZSIGMOND: <i>Ez könyvecskének authorának tizességére</i> Valaki akarja éltet iol rendelni	249
89. <i>Szent Davidnak hvszadik soltaranak magyar versekre valo fordítása</i> Gyakorta valo buzgo könyörgest	249
90. KÖRMENDI LUKÁCS: <i>Pasquillus</i> Judas Tanituanj, Kainnak fiai	251
91. <i>Csepreg városának 1621. esztendőben lett veszedelméről való ének</i> Sok csudák közül halljatok egy csudát	258
92. KESERŰI DAJKA JÁNOS: [<i>Halotti versek Károlyi Zsuzsanna felett</i>] Hideg havasokon fenyües nagy erdőkön	273
93. KESERŰI DAJKA JÁNOS: <i>Apostrophe Christi ad defunctam reginam</i> Szerelmes Léányom szentül élt báranym	274
94. KESERŰI DAJKA JÁNOS Nemzetünk virága, életünk világa	276
95. <i>Quaerela de Caesare</i> Fenyés czillagom, keolt Olympusom	278
96. GYULAI FR. MÁRTON: <i>Ez peldazatnak magyarazatja</i> Peldazattyat itt hazadnak	278
97. GYULAI FR. MÁRTON: <i>Aliud eiusdem</i> O nagy, kén vallott szegény arva Orszagh	280
98. LASKAY GÁSPÁR: <i>Rima szombathy becziilletes szabok czehenek eneke</i> Szent Jehova Isten te vagi my remensegünk	280
99. <i>Apostrophe ad populum Bekecziansem</i> Eörvengy már Bekecz	282
100. THURI ISTVÁN: <i>Az szent helynec megeppitesére</i> Mindenkor az Isten kegyes hiveinec	284
101. <i>Bün bocznátért es Isten előtt kedves életért</i> Christus, kérlec, szavát, zokogó siralmát	285
102. <i>Az ablac mellett</i> Ha kivánsz bódog meghalást	285
103. VÁNYAI ILLÉS Nem tudsz é barátom Uradnál hizelkedni	286
104. [<i>Jázon es Medea históriája</i>] ... Akarattya-nélkül Jásont kesleli.....	286
105. [KLŐSZ JÁKAB]: <i>Az olvasonak</i> Vagy kérdegyed miczodás Biro most kellene meg főb	296
106. PÁTAKI FÜSŰS JÁNOS: [<i>A „Királyoknak tüköre” verses részletei</i>] a) Sok esztendők már el mulván	297
b) Kik keserü Jay iát, kiálnak sirva Pokolban	297
c) Mindeneken Atya légy, tanácsoddal mindeneke biry	298
d) Ha látod az Ecclesiát	298
e) Lám gazdag iszik az föld	298
f) Hóltod-is éltednek hire nevébe marad	299
g) Az te akarated ellen	299
107. <i>Tükör</i> Nemes Iffiuságnak ékes virágának csillagzó fris serege	299
108. HUDITIUS ZSIGMOND Nagy böchületben mindennüt az Nemességet tartnak	305
109. BATHYÁNY ADÁM Megh szamlalhatatlan draga nagy sok iokal	306
110. SALÁNKI GYÖRGY Bölcs Rézmannak képét, ez iratos tabla.....	306
111. ZEMLÉNI GYÖRGY: <i>Az Lelki vitezsegh aianlása</i> Lattiuk minemü, nagy homali es setet	307
112. TÓLCZEKI ISTVÁN: [<i>Üdvözlövers Salánki Györgyhöz</i>] Szent elmékedési kegyes embereknek	308
113. VÁNYAI JÁNOS: [<i>Üdvözlövers Salánki Györgyhöz</i>] Az bölcseségh hasznát, imadsagh jutalmát	308
114. HELMECZI PÁL: [<i>Üdvözlövers Salánki Györgyhöz</i>] Eorvendez az vitez ellensége elöt	309

115. <i>Az ragalmazonak</i>	
Tisztod ez, hogy halgas, mig jobbat nem mutat	309
116. TÁLLYAI PÁL: <i>Historia</i>	
Tiról tartományban történt dologról	309
117. <i>Historia egy Pyramus nevü ifiúról es Thysberul</i>	
Regi Példa sok dologról bizonytság	320
118. Hallom beteghsegid	339
119. TARJÁNI ISTVÁN	
Ez Uj esztendőnek részét	340
120. VÁRADI MIHÁLY: <i>Prodromus funestus</i>	
Oh szörnyü szomorü Gond arazto sok bu	341
121. [<i>Ének Bethlen Gábor haláláról</i>]	
Nemzettünk uiraga életünk uilaga	346
122. <i>Cantio Gabrielis Bethlen</i>	
Gondban forgo Magyar érzedé meli nagí kar	348

KELTEZETLEN DARABOK

123. SVCHI GYÖRGY: [<i>De divite et Lazaro</i>]	
Szükségh minekwnk, mi köröszttinek	353
124. SVCHI GYÖRGY	
Sokan vadnak egész keresztyénségben	355
125. Izrahelnek szent Istene	357
126. Diczertessek vram örökin szent neued	360
127. TÓREI GERGELY	
Gonduiselő Isten halat adok neked	361
128. <i>Cantio de divitie</i> [<i>Ének az gazdagrul</i>]	
Oh mely nagy buyassagh az gonoz gazdagsagh	363
129. Oh szomorúsagal bünnel tellies idő	365
130. <i>Cantio elegans</i>	
O magas egeknek, nagy mél tengereknek igazgato uezére	366
131. [<i>Cantio de matrimonio</i>]	
Istenem vram néked hálát adok	368
132. Oh felseges nagí ur, mindeneknek Istene	369
133. JÓ ALBERT	
Az ur Istent mostan aldgia az en lelkem	370
134. Igazsagnak ura es felseö Sionnak	371
135. <i>Cantio alia et pulchra</i>	
Az muzak szalasi, ním fak hü forrasi, poetak lauriaia	373
136. <i>Cantio elegans</i>	
Remenseghem nincz mar nekem	374
137. Iay szegin Noenak buidoso barkala	375
138. [<i>Psalmus I.</i>]	
Aldot es beolcz az az ember, szent Daudí mongia	384
139. <i>Cantio pulchra</i>	
Könyvem forrasi, aradasi indulliatok	384
140. Mennek feldnek diczöseges kirallia	386
141. SZÉKELY ANDRÁS	
Siralmos jay szoual Istenömhez kialtok	389
142. <i>Psalmus 146.</i>	
Serkeni fel en lelköm az te nagí almadbol	391
143. Forrasra ki uiszem feiem	392
144. <i>Adhortatio optima ad iudices</i>	
Birak nektök szollok, kerlek, halgassatok	393
145. Kegyös atyank mast te neköd könyörgunk	394
146. [<i>Az Istenben valo bizodalomról</i>]	
Bizodal munk Christus altal Istenben vagyon	395
147. <i>Christvs Matthej 13. comparat regnum coelorum negotiatori quaerenti margaritas</i>	
Egy szep draga gyönggröl köröztienök szollok	396
148. ISTVÁN DEÁK	
Iarulok elődben szerelmes Jesusom	401
149. Siralmas beszedem halgasd megh Istenem	403

150. SOLVIROGRAM PANNONIUS: <i>Az olvasóhoz</i>	
Ily jót tellyes szivből, S' igaz szeretetből	403
151. Szegény fejem Uramhoz ohajt.....	404
152. MARÚS ISTVÁN	
Teged Uram valamikor lelkiem kezd kiáltani	405
153. FARKAS JÁNOS: <i>Jó szerentsés útért</i>	
Jarulok az Urhoz, mennyei Atyámhoz	406
154. Meg-adgya még Isten örömet szívernemnek	408
155. <i>Fragmentum cujusdam cantionis</i>	
Vigaságom mint fordula bánatra	409
156. Bűn testéből s-tömlőtzeből ki szabadit-meg engem	410
157. <i>Ejusdem S. K.</i>	
Könyvem forrási, áradási indullyatok	411
158. CZEMEKI MÁTYÁS	
Magasztallak én Istenem Uram és Atyám	412
159. Miként Aegyiptusban edgy Pellikán madár	414
160. HEGEDŰS MENYHÁRT	
Hozd el Uram Isten kérem felségedet	416
161. IMRE	
Igaz az Ur láttya szívemet	418
162. Kegyes gondviselő könyörülő Isten	419
163. Szentek seregében vigyázó szent Pásztor	420
164. [121. zsoltár]	
Szemeimet emelem a' nagy hegyekre.....	421
165. El-tévedtem mint juh, El-tévedtem mint juh	421
166. Az ki ez világhoz, ő gazdagsághoz.....	423
167. Edgynehány szóm vagy onnénkem te veled	424
168. Sokszor Uram fohászokodom	425
169. ORMÁNI JÁNOS	
Oh bádgyatt lélek..	427

KALENDÁRIUMI VERSEK

170. [Az 1612-re szóló kassai kalendárium versei]	
Vigan egyel es mulasd eztendő kezdetiben	433
171. [Az 1613-ra szóló nagyszombati kalendárium versei]	
Az Hóld mikor vagy on az Víz-öntő jelben	434
172. [Az 1621-re szóló debreceni kalendárium versei]	
Orvosság vetel es ér vagas	436
173. [Az 1621-re szóló bártfai kalendárium versei]	
Ez hoban az hust füstben aszaltatom	438
174. [Az 1621-re szóló nagyszombati kalendárium versei]	
Boldog Aszony hauat mulasd vendegssegel	439
175. [Az 1624-re szóló debreceni kalendárium versei]	
Éret vagni most nem hasznos	441
176. [Az 1626-ra szóló fejérvári kalendárium versei]	
Lakiál egyél iambor utánna iol-is alugyal	443
177. [Az 1626-ra szóló lőcsei kalendárium versei]	
Az Boldog Aszszony havaban	444
178. [Az 1627-re szóló lőcsei kalendárium versei]	
Oyjad magad most hidegtől	446

JEGYZETEK

Bevezetés	451
Prágai András	453
Élete és művei	453
Könyvei	456
Latin versei	457
Próza munkái	460
Jegyzetek verseihez	498

Kisebb versszerzők	512
<i>Draskovich János</i>	512
<i>Újfalvi Katona Imre</i>	514
<i>Mihálykó János</i>	515
<i>Sármelléki Nagy Benedek</i>	518
<i>Kecskeméti C. János</i>	518
<i>Lethenyi István</i>	519
<i>Zólyomi Perina Boldizsár</i>	522
<i>Szepsi Korocs György</i>	523
<i>Kertvélyesi János</i>	525
<i>Foktői János</i>	525
<i>Pathai István</i>	526
<i>Kanizsai Pálfi János</i>	528
<i>Kőrösi István</i>	533
<i>Szepsi Csombor Márton</i>	534
<i>Tasi Gáspár</i>	536
<i>Pelsőczy András</i>	537
1614–1630	538
Keltezetlen szövegek	601
<i>Lipcsei-kódex</i>	601
<i>Kuun-kódex</i>	602
<i>Kassai István toldaléka</i>	603
<i>Lugossy-kódex</i>	603
<i>Csoma-kódex</i>	604
<i>Istenes énekek</i>	604
<i>Imádságos és énekes kézbe hordozó könyvecske</i>	606
<i>Egynéhány szép zsoltárok és isteni dicséreték</i>	607
<i>Jegyzetek a 123–169. sz. versekhez</i>	609
Kalendáriumi versek	621

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A források jegyzéke	625
A rövidítések jegyzéke	629
Az énekek kezdősorainak mutatója	631
Névmutató	635

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
A szerkesztésért felelős: Kormányos József
Műszaki szerkesztő: Helle Mária
AK 1074 k 7879 Terjedelem: 57,05 (A/5) lv
76.2077 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

A RÉGI MAGYAR
KÖLTŐK TÁRA

sorozat eddig megjelent
kötetei

1. kötet

A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ,
BOCSKAY ÉS BÁTHORIGÁBOR
KORÁNAK KÖLTÉSZETE

2. kötet

PÉCSELI KIRÁLY IMRE,
MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN
ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS
VERSEI

3. kötet

SZERELMI ÉS LAKODALMI
VERSEK

4. kötet

AZ UNITÁRIUSOK
KÖLTÉSZETE

5. kötet

SZOMBATOS ÉNEKEK

6. kötet

SZENCI MOLNÁR ALBERT
KÖLTŐI MŰVEI

7. kötet

KATOLIKUS EGYHÁZI
ÉNEKEK (1608—1651)

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

Ára: 140,- Ft

ISBN 963 05 0796 x